

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

СТУДЕНТСЬКЕ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТА АСПІРАНТІВ**

**ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА
ОЧИМА ПРАВНИКІВ-ПОЧАТКІВЦІВ**

18 листопада 2017 року

м. Одеса

*Друкується за розпорядженням ректора
Національного університету «Одеська юридична академія»
професора В. В. Завальнюка
(розпорядження № 3861-91 від 18.10.2017 року)*

Відповідальний редактор:

Відповідальний редактор – віце-президент, проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, доцент Г.О. Ульянова.

Укладачі:

Батан Юрій Дмитрович – аспірант кафедри загальнотеоретичної юриспруденції, фахівець науково-дослідної частини, головний радник студентського наукового товариства НУ «ОЮА»;

Сиротко Михайло Володимирович – голова студентського наукового товариства НУ «ОЮА», студент IV курсу судово-адміністративного факультету;

Босак Оксана Іванівна – заступник голови СНТ НУ «ОЮА», голова СНТ соціально-правового факультету, студентка IV курсу;

Журавель Юлія Миколаївна – перший заступник голови СНТ НУ «ОЮА», студентка II курсу магістратури факультету міжнародно-правових відносин;

Нагорняк Анастасія Володимирівна – голова СНТ факультету цивільної та господарської юстиції, студентка IV курсу;

Онішук Дар'я Геннадіївна – голова СНТ факультету міжнародно-правових відносин, студентка II курсу;

Садолінська Ірина Сергіївна – заступник голови СНТ НУ «ОЮА», студентка I курсу магістратури Інституту кримінальної юстиції;

Трушкіна Анна Дмитрівна – заступник голови СНТ факультету міжнародно-правових відносин, студентка I курсу;

Шкільнюк Анастасія Дмитрівна – відповідальний секретар СНТ НУ «ОЮА», студентка III курсу соціально-правового факультету.

Верховенство права очима правників-початківців: матеріали
В 36 всеукраїнської наукової конференції (м. Одеса, 18 листопада 2017 р.) / за ред.
Г. О. Ульянової ; уклад.: Ю. Д. Батан, М. В. Сиротко [та ін.]. – Одеса : Видавничий
дім «Гельветика», 2017. – 640 с.

ISBN 978-966-916-394-3

У збірнику містяться матеріали доповідей, присвячених актуальним проблемам у різних галузях національного та міжнародного права, політології, соціології та психології.

Представлені матеріали конференції відповідають сучасним тенденціям розвитку правової системи України і можуть бути корисними як у навчальному процесі, так і при проведенні наукових досліджень студентами та молодими вченими.

УДК 340(063)

ПЕРЕДМОВА

Вельмишановні учасники всеукраїнської конференції студентів та аспірантів «Верховенство права очима правників-початківців»!

Для мене велика честь привітати вас на відкритті цього значущого для студентської й аспірантської молоді заходу, який об'єднує не перший рік талановитих молодих науковців з різних міст України.

Вже вдруге поспіль конференція має статус не лише студентської, а й аспірантської, оскільки спільна робота молодих науковців здатна вплинути на ефективність модернізації та реформування правової системи, держави та суспільства. Перекоаний, що аспіранти не лише поділяться з молодшим поколінням необхідними для наукового становлення досвідом і навичками, а й будуть натхненні ідеями для подальших наукових рефлексій.

Цьогоріч найбільше робіт, що вже стало традиційним для цієї конференції, представлено у секціях трудового права і права соціального забезпечення та земельного, аграрного, екологічного права.

Також важко переоцінити актуальність досліджень у царині кримінальної юриспруденції – кримінального права, кримінології, криміналістики, кримінального процесу, кримінально-виконавчого права.

Здійснюване в Україні реформування судової, правоохоронної та правозахисної сфер сприяє подальшим науковим дослідженням на такі теми, як перспективи діяльності Вищої ради правосуддя, її правовий статус, стаж роботи в галузі права для набуття статусу адвоката, правові аспекти надання адвокатських послуг у Великобританії, військова поліція як засіб врегулювання конфлікту на Донбасі.

Майже половину матеріалів конференції присвячено приватно-правовим пошукам. Цьогоріч студенти й аспіранти виявили чимало зацікавленості у наукових дослідженнях найбільш значущих проблем права інтелектуальної власності (ІТ-праву, стартапам, плацебо, соціальним мережам у контексті права на приватність, а також дизайну, персонажу та хореографічному твору як об'єктам права інтелектуальної власності) та господарського права і процесу (впровадженню електронних доказів, інституту свідків, інституту наказного провадження, врегулювання господарського спору за участю судді, електронних довірчих послуг).

Особливу увагу звертаю на вперше проведений спільно з Одеським осередком Національного антикорупційного бюро України захід – круглий стіл, присвячений питанням упровадження антикорупційної

реформи в Україні. Учасниками конференції підготовлено актуальні доповіді на тематику створення Вищого антикорупційного суду України, зарубіжного та міжнародного досвіду протидії корупції, підвищенню правосвідомості як головному методу боротьби з корупцією тощо. Дуже добре, що молодь не лише цікавиться, а й намагається активно долучатися до очищення влади від корупційних проявів.

Насамкінець, щиро дякую усім молодим науковцям за Ваш внесок у вітчизняну науку, бажаю успіхів у навчанні та подальших звершень у науково-дослідній діяльності!

СЕРГІЙ КІВАЛОВ,
президент Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України,
заслужений юрист України

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ІСТОРІЯ ТА РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ ТА КОНСТИТУЦІОНАЛІСТИКИ

Батан Юрій Дмитрович

ПІДЗВІТНІСТЬ – СКЛАДОВА ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА
ТА ЗАПОБІЖНИК ПОРУШЕНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ 24

Буткевич Любов Петрівна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ 28

Василевська Римма Василівна

ПРОБЛЕМА ЗАБОРОНИ ТРАДИЦІЙНОГО МУСУЛЬМАНСЬКОГО
ОДЯГУ, ЩО ЗАКРИВАЄ ОБЛИЧЧЯ У КОНТЕКСТІ ПРАКТИКИ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ 31

Грицай Діана Іванівна

ПРАВОВИЙ СТАТУС РОБОТА: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ 34

Демьяненко Анна Юрьевна

ПОНЯТИЕ НЕПРАВА 38

Жданова Наталя Валентинівна

ПРАВО ПРЕДСТАВНИКІВ СЕКСУАЛЬНИХ МЕНШИН
НА ЦИВІЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО: МІЖНАРОДНИЙ
ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ 40

Каменчук Ілона Андріївна

ЕТИКА Й ЕСТЕТИКА ДЕРЖАВИ 44

Ковбаснюк Олександра Романівна

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ПРАВА ЯК ДЖЕРЕЛА ПРАВА 47

Корчак Олександр Олександрович

ЗНЯТТЯ ДЕПУТАТСЬКОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ
ЯК ЩЕ ОДИН КРОК ДО СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ 50

Мальвічко Руслана Романівна

ЛЮДСЬКІ ЦІННОСТІ ЯК ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПРИНЦИПІВ ПРАВА 53

Матат Андрій Володимирович

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРИНЦИП 57

Митник Олена Віталіївна

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЧЕРПАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЗАСОБІВ
ЮРИДИЧНОГО ЗАХИСТУ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЗАПРОВАДЖЕННЯМ
ІНСТИТУТУ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ В УКРАЇНІ 60

Мішегліна Валерія Миколаївна ПРАВОВІ СИМВОЛИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТИПІВ ПРАВОРОЗУМІННЯ	64
Наконечна Анна Михайлівна ДО ПИТАННЯ ПРО ВЗАЄМОВПЛИВИ ЛЮДСЬКИХ ПОТРЕБ, ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ПОЗИТИВНОГО ПРАВА	66
Садолінська Ірина Сергіївна ДИСКРИМІНАЦІЯ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ У СИСТЕМІ ПОКАРАНЬ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ ЯК ПОРУШЕННЯ ОДНОГО З ОСНОВОПОЛОЖНИХ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ	69
Сасенко Юлія Миколаївна КОНСТИТУЦІЙНИЙ КОНФЛІКТ: ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ.....	71
Станчак Ольга Ігорівна КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЯК НЕОБХІДНА УМОВА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ	74
Степаненко Кароліна Олегівна МУНІЦИПАЛІЗМ У СКЛАДІ КОСТИТУЦІОНАЛІЗМУ	76
Тавакалян Маріам Боріківна ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПУ СУБСИДІАРНОСТІ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ	78
Трушкіна Анна Дмитрівна ПРАВОТВОРЧІСТЬ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ	80
Цвєткова Уляна Федорівна ПРОБЛЕМИ ПОЛІГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ	83
Циба Ольга Віталіївна ПРОБЛЕМА МНОЖИННОГО ГРОМАДЯНСТВА В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ.....	85
Шаварин Андрій Тарасович ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ	88
Шаран Анастасія Олексіївна КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ 1918 РОКУ: ДО СТОРІЧНОГО ЮВІЛЕЮ УНР	91

СЕКЦІЯ 2. ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА, ПРАВА ЄС ТА ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВОЗНАВСТВА

Бурчак Анна Олександрівна ПРАВО ЛЮДИНИ НА ЕВТАНАЗІЮ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ТА ПРАКТИКА	94
Владишевська Вікторія Вікторівна ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК БАЗОВЕ ДЖЕРЕЛО ЗАКРІПЛЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ ПРАВОСУДДЯ	96
Вознюк Анастасія Володимирівна ПРОБЛЕМА МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	98
Горіна Юлія Володимирівна ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ЯК НОВОЇ ФОРМИ ПОЛІТИЧНИХ ОБ'ЄДНАНЬ	100
Деде Євгенія Георгіївна ЕВТАНАЗІЯ АБО ПРАВО ЛЮДИНИ НА СМЕРТЬ	103
Димов Кирило Борисович ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ НА ДОНБАСІ	105
Калмыкова Анна Сергеевна УЧАСТНИКИ СОВРЕМЕННЫХ ВООРУЖЕННЫХ КОНФЛИКТОВ	108
Кандиба Анастасія Валеріївна ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ КРИМІНАЛЬНОМУ ПЕРЕСЛІДУВАННІ В АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ	110
Linnik Miroslava Vadimivna PROBLEMS OF IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW.....	113
Павлюк Роман Тарасович ОФІЦІЙНІ ПОЗИЦІЇ СУБ'ЄКТІВ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ЩОДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ КРИМУ	116
Плескань Віра Вячеславівна ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ КОНВЕНЦІЇ ООН ПРО БОРотьБУ З ФІНАНСУВАННЯМ ТЕРОРИЗМУ В УКРАЇНІ	118
Радаєв Олексій Сергійович ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК ЗАСІБ ГЕОПОЛІТИКИ У ВИМІРІ УКРАЇНО-РОСІЙСЬКОГО КОНФЛІКТУ	121

Тивонюк Тетяна Валеріївна ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА І ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНОГО ПРАВА	123
Шкільнюк Анастасія Дмитрівна ПРАВО ВІЙНИ АБО ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ КОМБАТАНТІВ	125
Янков Валентин Олександрович ВЗАЄМОДІЯ МІЖНАРОДНОГО Й ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНОГО ПРАВА В АСПЕКТІ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА	128

СЕКЦІЯ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО, ФІНАНСОВОГО, МОРСЬКОГО ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА

Басалюк Наталія Василівна ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНІЧНА ВІЙНА Й КІБЕРТЕРОРИЗМ: ПОНЯТТЯ, ОСОБЛИВОСТІ	131
Брачук Анастасія Олегівна КОНЦЕПЦІЯ СПРИЯННЯ ТОРГІВЛІ: ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ	133
Годунок Ксенія Олександрівна НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ ДОГОВІР ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСОВОГО ПРАВА	136
Глущенко Ольга Миколаївна ЕФЕКТИВНІСТЬ ОКРЕМИХ МЕХАНІЗМІВ ГАРАНТУВАННЯ ПРАВА НА ПУБЛІЧНУ ІНФОРМАЦІЮ	138
Доля Ірина Сергіївна РОЛЬ ДИПЛОМАТИЧНИХ ТА КОНСУЛЬСЬКИХ УСТАНОВ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ УКРАЇНСЬКИХ МОРЯКІВ ЗА КОРДОНОМ ...	141
Ivanova D.A. THEORETICAL OPINIONS ON A CONCEPT «CRUISE»	144
Івах Оксана Леонідівна «ЦИФРОВИЙ ЗА ЗАМОВЧУВАННЯМ» ЯК БАЗОВИЙ ПРИНЦИП ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ	146
Кліпацька Ірина Анатоліївна МАТЕРІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ: ПРОЦЕДУРНИЙ І ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТИ	148
Краля Ірина Сергіївна ПРЕФЕКТ: СУТЬ ВОЛІ ПІД КОНТРОЛЕМ	151
Леусенко Ірина Василівна ДЕЯКІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ НА СУДНАХ	154

Плачкова Тетяна Михайлівна ЛЮДСЬКИЙ ФАКТОР ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ МОРЕПЛАВСТВА: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ.....	157
Таркін Василь Павлович ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА ВІЙНА: ПОНЯТТЯ, ФОРМИ, ОСОБЛИВОСТІ	160
Шарапа Дарія Сергіївна ПРОЯВ КОНКУРЕНЦІЇ МІЖ МИТНИМИ ОРГАНАМИ ДФС УКРАЇНИ	162
Яцків Ірина Ігорівна ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ «ЄДИНОГО ВІКНА» ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ІНШИХ ВИДІВ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ПРИ ПЕРЕМІЩЕННІ ТОВАРІВ.....	166

СЕКЦІЯ 4. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Дериш Марія Юріївна АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	169
Женчук Василина-Анастасія Василівна ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	171
Квітовська Юлія Сергіївна ПРОБЛЕМА ПОШИРЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ.....	174
Лихоліт Дарія Валентинівна КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВІЙСЬКОВІ ЗЛОЧИНИ ТА ЗА ВІЙСЬКОВІ СЛУЖБОВІ ЗЛОЧИНИ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ	176
Лосєвська Марія Іванівна ВІК КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	179
Ломонова Катерина Андріївна ОКРЕМІ НАЦІОНАЛЬНІ ТА КОМПАРАТИВІСТСЬКІ АСПЕКТИ ІНТРОДУКЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ ЯК ВИДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	182
Розлуцький Ігор Володимирович КОНФІСКАЦІЯ МАЙНА ЯК ВИД КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ....	185

Сорока Ігор Ігорович ЩОДО ПИТАННЯ ІНТРОДУКЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ У НАЦІОНАЛЬНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО	187
Фаріон Роман Васильович ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ ПРИМИРЕННЯ В СФЕРІ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ	191
Шельгоріна Сюзана Ігорівна ВІКОВА ОСУДНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ, ЩО МАЮТЬ ВІДСТАЛІСТЬ У ПСИХІЧНОМУ РОЗВИТКУ	193
Шишацька Юлія Олегівна КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ	196

СЕКЦІЯ 5. ПРОБЛЕМИ КРИМІНОЛОГІЇ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

Біганська Олена Володимирівна КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ	198
Борульник Андрій Андрійович МОЖЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ТА КОРЕКЦІЇ АНТИСОЦІАЛЬНОЇ НАПРАВЛЕНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЯК НАПРЯМ ВПЛИВУ НА ЗЛОЧИННІСТЬ	201
Ващенко Олена В'ячеславівна ВПЛИВ НЕФОРМАЛЬНИХ КРИМІНОГЕННИХ ГРУП	203
Гончаренко Юлія Миколаївна МОЖЛИВОСТІ СИСТЕМИ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В ПОПЕРЕДЖЕННІ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ	206
Журавель Юлія Миколаївна ДОСЛІДЖЕННЯ СПОСОБІВ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОБІГУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ: ПОРІВНЯННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ РЕАЛІЙ	208
Мокряк Марія Олегівна ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ СУБКУЛЬТУРИ	212
Овчар Алла Сергіївна УДОСКОНАЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	215

Осацька Уляна Василівна ПРАЦЯ, ОСВІТА ТА СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНА РОБОТА У МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ВИПРАВЛЕННЯ ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ ОСІБ	217
Сіденко Вадим Валентинович, Парфенчик Катерина Василівна УРБАНІЗАЦІЯ ЯК КРИМІНОГЕННИЙ ФАКТОР: ШЛЯХИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ	219

СЕКЦІЯ 6. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНАЛІСТИКИ

Бабійчук Марія Олександрівна ПРОБЛЕМАТИКА ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗГІДНО З ЧИННИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ	222
Бондар Дмитро Ігорович ЩОДО ПИТАННЯ НАЛЕЖНОГО СУБ'ЄКТА ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ	224
Вдовиченко Вікторія Олександрівна ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ НА ЗАМОВЛЕННЯ	226
Вдовиченко Катерина Сергіївна СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ІНФОРМАЦІЇ В РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ.....	229
Ворона Катерина Олександрівна ТАКТИЧНІ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПОМИЛКИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	232
Гагашкіна Ольга Андріївна КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СПОСОБИ КАРДІНГУ В УКРАЇНІ ТА США	235
Горбенко Денис Сергійович ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ АДВОКАТОМ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ЗАХИСТУ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	238
Hryshchenko Anna Oleksandrivna VIRTUAL CURRENCIES AS A MEANS OF THE LAUNDERING OF CRIME PROCEEDS	240
Дубова Олександра Тарасівна ПОТЕРПІЛА ОСОБА ЯК ДЖЕРЕЛО ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	243
Завертайло Інга Олександрівна ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	246

Кондрич Василь Васильович КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ.....	249
Кучерявенко Вікторія Сергіївна ШАХРАЙСТВО В СФЕРІ БЛАГОДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	251
Малик Наталія Сергіївна ЗАГАЛЬНІ КРИМІНАЛІСТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ТВАРИН	253
Марченко Тетяна Юріївна ПРАВО ЗАХИСНИКА МАТИ ДОСТАТНІЙ ЧАС ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАХИСТУ ЯК СКЛADOVA ПРАВА, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 6(3)В КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД.....	256
Новіков Іван Русланович ДО ПРОБЛЕМИ РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИНІВ «ПО ГАРЯЧИХ СЛІДАХ»	259
Піддубняк Анна Василівна ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВ ОСОБИ ПІД ЧАС ЕКСТРАДИЦІЇ.....	261
Сіденко Вадим Валентинович ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ УЧАСТІ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ДОКАЗУВАННІ.....	263
Чумакова Яна Віталіївна ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	266
Шутяк Тетяна Володимирівна ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЗНАНЬ ЗАХИСНИКОМ ПРИ РОБОТІ З ДОКУМЕНТАМИ.....	269
 СЕКЦІЯ 7. ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВИХ, ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА АДВОКАТУРИ	
Андрющенко Анастасія Олександрівна ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИВЧЕННЯ СТРУКТУРИ ДИСЦИПЛІНИ СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ УКРАЇНИ	272
Бабчук Артем Дмитрович ПРОБЛЕМИ УЧАСТІ АДВОКАТА У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПОРУШЕННЯ	274
Балан Вікторія Вікторівна ПРОБЛЕМИ ВІДПОВІДНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО АДВОКАТУРУ МІЖНАРОДНИМ СТАНДАРТАМ.....	277

Вознюк Марина Ярославівна ПОДІЛ ВЛАДИ – ПЕРЕДУМОВА ВИНИКНЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ САМОСТІЙНОЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ НА ЗАСАДАХ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА	279
Волконський Владислав Олегович АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОЇ РАДИ ПРАВОСУДДЯ	281
Головко Владислав Володимирович ВІЙСЬКОВА ПОЛІЦІЯ ЯК ЗАСІБ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ НА ДОНБАСІ	284
Голубович Віталіна Олегівна ПРИРОДА ТА ЗНАЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ	287
Дейнека Яна Вікторівна АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ТА СТАЖУ РОБОТИ В ГАЛУЗІ ПРАВА ДЛЯ НАБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА	289
Діденко Анастасія Анатоліївна СУДОВА ВЛАДА В ТЕОРІЇ РОЗПОДІЛУ ВЛАДИ ДЖОНА ЛОККА З ОГЛЯДОМ НА СУЧАСНУ УКРАЇНУ	292
Ковальчук Ірина Володимирівна ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ОРГАНІЗАЦІЇ І ДІЯЛЬНОСТІ СУДІВ	294
Козачок Тетяна Михайлівна ПРО ПРАВОВИЙ СТАТУС ВИЩОЇ РАДИ ПРАВОСУДДЯ	296
Кравець Вікторія Николаевна ФОРМИРОВАНИЕ АДВОКАТСКОЙ ТАЙНЫ В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ НА ЭТАПАХ СТАНОВЛЕНИЯ ИНСТИТУТА АДВОКАТУРЫ	298
Матковська Інга Олексіївна ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ ВИКЛЮЧНО СУДОМ – КОНСТИТУЦІЙНА ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД.....	303
Морозова Олександра Геннадіївна ЗАХИСТ ПРОФЕСІЙНОГО ПРАВА АДВОКАТА НА ІНФОРМАЦІЮ	305
Наливайченко Валерія Олегівна ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ І ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ	308

Пить Игорь Юрьевич ВЛИЯНИЕ ТРУДОВВЕЛИКИХ ФИЛОСОФОВ И МЫСЛИТЕЛЕЙ МИРАНА СОВРЕМЕННУЮ МОДЕЛЬ СУДЕБНОЙ ВЛАСТИ В УКРАИНЕ.....	311
Урсол Анастасія Сергіївна СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ	312

СЕКЦІЯ 8. ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Алексееенко Анастасія Русланівна ВИНА ЯК ПІДСТАВА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	315
Басалюк Наталія Василівна ПЛАЦЕБО ЯК ПАТЕНТОСПРОМОЖНИЙ ВІНАХІД.....	317
Безбах Діана Віталіївна МОВА ТАНЦЮ ВИРАЖЕНА В ХОРЕОГРАФІЧНОМУ ТВОРІ ЯК ОБ'ЄКТ АВТОРСЬОГО ПРАВА.....	320
Бокатова Таміла Юрійвна, Лютова Анна Ігорівна ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ІТ-ПРАВА	322
Волкова Даяна Вікторівна ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ	324
Галух Тетяна Олегівна СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ	327
Гричулевич Владислав Володимирович ДИЗАЙН ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	329
Деде Євгенія Георгіївна ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	332
Калєва Світлана Сергіївна ВІНДИКАЦІЯ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ	334
Маркович Тетяна Іванівна ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЖУ ЯК ОБ'ЄКТА АВТОРСЬОГО ПРАВА	336
Меланич Марія Миколаївна ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ В УКРАЇНІ	338

Мурашкевич Наталія Володимирівна ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ МОМЕНТУ ВИНИКНЕННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ.....	341
Павлюк Роман Тарасович ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У ВСЕСВІТНІЙ ПАВУТИНІ – ІНТЕРНЕТ	343
Піддубна Анастасія Анатоліївна ПРАВОВА ПРИРОДА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	346
Розлуцький Ігор Володимирович ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ КОМЕРЦІЙНОГО НАЙМЕНУВАННЯ.....	348
Теребус Анастасія Владиславівна ПЛАГІАТ ЯК ВИД ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА.....	351

СЕКЦІЯ 9. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО, ГОСПОДАРСЬКОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

Данілов Артем Іванович ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ АРБІТРАЖНИМ КЕРУЮЧИМ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ МАЙНА БОРЖНИКА В ПРОЦЕДУРАХ БАНКРУТСТВА.....	354
Демчишин Ірина Ігорівна ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ ЯК ЗАСОБУ ДОКАЗУВАННЯ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ	357
Дрогозюк Крістіна Борисівна ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ДОКАЗУВАННЯ ПРИ РОЗПОДІЛІ ТЯГАРЯ ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ.....	360
Задорожня Олена Олександрівна СУДОВІ ДЕБАТИ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА.....	363
Калараш Роман Андрійович ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВАМИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	365
Калєва Світлана Сергіївна ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ.....	368
Коваль Тетяна Петрівна ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	371

Левченко Крістіна Ігорівна ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ СВІДКІВ У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ	374
Маслов Ролан Юрійович ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ІНОЗЕМНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ	377
Нагорняк Анастасія Володимирівна ПЕРЕДУМОВИ, ОСОБЛИВОСТІ ОСПОРЮВАННЯ МАТЕРИНСТВА ТА БАТЬКІВСТВА	379
Овчар Алла Сергіївна МЕДІАЦІЯ VS ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ.....	382
Парфенчик Катерина Василівна, Сіденко Вадим Валентинович ЕЛЕКТРОННІ ДОВІРЧІ ПОСЛУГИ: ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ	384
Садолінська Ірина Сергіївна, Тавакалян Маріам Боріківна ПОНЯТТЯ КОНЦЕСІЇ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ	387
Садолінська Ірина Сергіївна, Тавакалян Маріам Боріківна СТАРТАПИ ПО-УКРАЇНСЬКИ	390
Станчак Ольга Ігорівна ДО ПИТАННЯ ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	392
Шрамко Маргарита Олегівна, Феденко Єлизавета Михайлівна ЕФЕКТИВНІСТЬ ВВЕДЕННЯ ІНСТИТУТУ НАКАЗНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ДО НОВОГО ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	394

СЕКЦІЯ 10. СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК ТРУДОВОГО ПРАВА ТА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Алексєєнко Анастасія Русланівна УКЛАДЕННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ З ДЕРЖАВНИМИ СЛУЖБОВЦЯМИ	398
Безсмертна Ярослава Петрівна, Яцусь Андрій Іванович ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ	400
Богдан Ілона Сергіївна СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....	403

Борисова Ніна Сергіївна, Зайцева Катерина Володимирівна ХАРАКТЕРИСТИКА НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЧІЛІ, ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЇЇ ВВЕДЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ	407
Буйневич Юлія Ігорівна ДЖЕРЕЛА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ	409
Бурчак Анна Олександрівна ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ	412
Voznyuk Anastasia Volodymyrivna PROBLEMS OF DEFINITION OF LABOR COLLECTIVE AS A LABOR SUBJECT	414
Воронцова Влада Олександрівна, Острікова Марина Олександрівна ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКИХ ПРАЦІВНИКІВ-МІГРАНТІВ	417
Годунок Ксенія Олександрівна, Сомяш Олександр Юрійович ЗАХИСТ ПРАЦІВНИКІВ ВІД МОБІНГУ НА РОБОЧОМУ МІСЦІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	420
Головань Вікторія Леонідівна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ ЗА ПРОЕКТОМ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	423
Григорчук Ольга Павлівна, Корнійчук Лариса Олександрівна ПРИНЦИП ПОВАГИ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ЗАГАЛЬНОПРАВОВИЙ ПРИНЦИП ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	425
Гриценко Анна Олександрівна ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ У РЕГУЛЮВАННІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН	427
Гуменюк Вікторія Василівна, Липна Оксана Андріївна ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВНУТРІШНЬОПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ	430
Деде Євгенія Георгіївна ТРУДОВИЙ ДОГОВІР З РОБОТОДАВЦЕМ – ФІЗИЧНОЮ ОСОБОЮ	432
Деркач Анна В'ячеславівна СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ МОЛОДІ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....	434
Житар Діана Юріївна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАДОМНОЇ ПРАЦІ	437
Заремба Вікторія Станіславівна ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ .	439
Засієнко Ілля Олександрович РЕФОРМУВАННЯ МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В УКРАЇНІ	442

Зубаль Вікторія Володимирівна ПОНЯТТЯ ТА СУБ'ЄКТИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ	444
Інкілюк Анастасія Ігорівна ПРОБЛЕМИ ВИПЛАТИ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ: ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	447
Казімирова Ольга Олегівна ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ОBOB'ЯЗКОВОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ.....	449
Кандиба Анастасія Валеріївна ТРУДОВЕ ПРАВО ЯК ГАРАНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІДЕАЛІВ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ.....	451
Каспрак Вікторія Іванівна ЗАХИСТ ВІД ГЕНДЕРНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ У СФЕРІ ПРАЦІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	454
Kovalenko Eugene PROBLEMATIC LEGAL REGULATION OF YOUTH WORK	457
Лутаєва Галина Романівна ПОЄДНАННЯ ДЕРЖАВНОГО ТА ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ЯК ОСОБЛИВОГО МЕТОДУ ТРУДОВОГО ПРАВА... ..	459
Молодцов Дмитро Юрійович ПРОБЛЕМИ ВІДМЕЖУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ВІД МАЙНОВОЇ	462
Murashkevych Nataliia LEGAL REGULATION OF DISABLED EMPLOYMENT	464
Непийвода Вікторія Леонідівна, Ткаченко Анна Олександрівна СУБ'ЄКТ ПРАВА НА ПЕНСІЮ У ЗВ'ЯЗКУ З ВТРАТОЮ ГОДУВАЛЬНИКА.....	466
Омельченко Юлія Миколаївна СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ МОЛОДІ В УКРАЇНІ.....	468
Паламарчук Вікторія Ігорівна ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ.....	470
Парфенчик Катерина Василівна, Люшенко Тетяна Олександрівна МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПРАВОВІ ПИТАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ЗАПРОВАДЖЕННЯ.....	473
Пасічник Тетяна Юріївна ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ	476

Піскун Дарина Олександрівна ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НЕТИПОВИХ ФОРМ ЗАЙНЯТОСТІ НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ ПРАЦІ.....	478
Плескань Віра Вячеславівна, Сайко Анна Андріївна ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ МОББІНГУ НА РОБОЧОМУ МІСЦІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	481
Рибалка Олександра Валеріївна СУБ'ЄКТИ ЗДІЙСЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ДІТЕЙ-СИРИТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ.....	484
Савич Аліна Анатоліївна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДСТОРОНЕННЯ ВІД РОБОТИ.....	486
Сіденко Вадим Валентинович, Коваль Віталій Олександрович ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ	488
Тивонюк Тетяна Валеріївна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЧАСУ ВІДПОЧИНКУ ЗА ПРОЕКТОМ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	492
Шкільнюк Анастасія Дмитрівна РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ПРАЦЮ ОСІБ, ЩО ВІДБУВАЮТЬ ПОКАРАННЯ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ.....	494
Янков Валентин Олександрович ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ В ПРОЕКТІ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ.....	496
Ярмолюк Наталія Анатоліївна, Захарук Діана Володимирівна ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ	499

СЕКЦІЯ 11. ПРОБЛЕМИ ЗЕМЕЛЬНОГО, АГРАРНОГО ТА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

Абраамян Сірануш Сергоївна ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА УКРАЇНИ ДО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	502
Волкова Даяна Вікторівна ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ	505
Габрильчук Євгеній Віталійович ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	508

Горбова Ірина Сергіївна ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗАКАЗНИКІВ В УКРАЇНІ	510
Горбова Ірина Сергіївна ЗАКОРДОНИЙ ДОСВІД ОБМЕЖЕННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ.....	512
Женчук Василина-Анастасія Василівна ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «РЕКРЕАЦІЙНА ЗОНА»	515
Журавель Юлія Миколаївна ПРАВОВИЙ СТАТУС ШТУЧНО СТВОРЕНИХ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК В УКРАЇНІ	518
Зюбак Надія Іванівна ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОДЕРЖАННЯ ЗАКОННОСТІ В ГАЛУЗІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ НАДР УКРАЇНИ.....	521
Калєва Світлана Сергіївна МОРАТОРІЙ НА ПРОДАЖ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ	523
Карпенко Анастасія Олегівна ПРОБЛЕМА НЕЗАКОННОЇ ПОРУБКИ ЛІСІВ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ	525
Квітовська Юлія Сергіївна ПАЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬ КОЛЕКТИВНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: РЕТРОСПЕКТИВА І СУЧАСНІСТЬ	528
Квітовська Юлія Сергіївна ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНЯТ. ОСНОВНІ МЕТОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ.....	530
Костюк Вікторія Романівна ЕКОЛОГІЧНА ЗЛОЧИННІСТЬ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ.....	533
Лесич Дмитро Сергійович ЯК ЗБЕРЕГТИ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ТУЗЛОВСЬКІ ЛИМАНИ».....	535
Ляшенко Діана Вадимівна, Нартова Ірина Олегівна ВПЛИВ МОРАТОРІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ	537
Мисенко Крістіна Вікторівна ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВІДХОДИ	540
Остаповець Лариса Юріївна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИДОБУТКУ БУРШТИНУ В УКРАЇНІ.....	543
Панчук Марина Вікторівна КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЕКОЦИД	546

Пономарьова Анастасія Анатоліївна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ	548
Пономарьова Анастасія Анатоліївна ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ ПРАВА ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ В УКРАЇНІ.....	550
Рябокінь Ксенія Василівна ЩОДО ПИТАННЯ НАДАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД.....	553
Садолінська Ірина Сергіївна СУБ'ЄКТИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ.....	555
Сиротко Михайло Володимирович ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ІНОЗЕМНИХ ФІЗИЧНИХ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ В АГРАРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	558
Сорока Ігор Ігорович СТАНОВЛЕННЯ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЯДЕРНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ.....	561
Тавакалян Маріам Боріківна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	563
Топал Юлія Євгеніївна ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ДЛЯ СТВОРЕННЯ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ В УКРАЇНІ: ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	566
Шельгоріна Сюзана Ігорівна ПРОБЛЕМА БРАКОНЬЄРСТВА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ	569
Шельгоріна Сюзана Ігорівна ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ	571
 СЕКЦІЯ 12. ПОЛІТОЛОГІЧНІ, СОЦІОЛОГІЧНІ, ПСИХОЛОГІЧНІ, ІНФОРМАЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА	
<i>ПІДСЕКЦІЯ 1. ПОЛІТОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА</i>	
Ахмеров Олександр Олександрович ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ.....	575

Бондаренко Оксана Олександрівна ЛОБІЗМ ЯК СИСТЕМА ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА ІНТЕРЕСІВ В ПУБЛІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ.....	576
Вайєр Аліна Марленівна СПЕЦИФІКА ПОЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	580
Грона Ксенія Ігорівна АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	582
Іванкова Вікторія Олексіївна УКРАЇНА: ОСОБЛИВОСТІ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	584
Костинюк Олена Володимирівна, Бужилова Олександра Олександрівна ДОСВІД БРЕНДОБУДІВНИЦТВА НОВОЇ ЗЕЛАНДІЇ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	586

ПІДСЕКЦІЯ 2. СОЦІОЛОГІЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ, ПРАВОВИХ ТА СУСПІЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Гуменюк Юлія Василівна, Ганчева Владислава Вікторівна МАНІПУЛЯТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПЕРЕГОВОРНОМУ ПРОЦЕСІ	589
Заєць Олена Миколаївна СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ ОСОБИСТОСТІ	590
Івко Уляна Петрівна, Логвінова Аліна Сергіївна ОСОБЛИВОСТІ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ В ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ.....	593
Карталова Діана Михайлівна, Немерцева Дар'я Олегівна ГЛОБАЛЬНА СОЦІОЛОГІЯ Г. ТЕРБОРНА: ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНИХ НЕРІВНОСТЕЙ.....	594
Панченко Юлія Анатоліївна ВПЛИВ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ НА ВЗАЄМИНИ В РОДИНІ.....	597
Тарасовська Юлія Юріївна ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ УВ'ЯЗНЕНИХ ТА ОСІБ ЗВІЛЬНЕНИХ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ.....	598

ПІДСЕКЦІЯ 3. СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЮРИДИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Автонагов Артем Ігорович, Меленевська Олена Олександрівна О НЕКОТОРЫХ АСПЕКТАХ ЗАЩИТЫ ИНФОРМАЦИИ В ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЕ	601
--	-----

Кулинич Аліна Андріївна ПРОБЛЕМА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ.....	603
Манецька Дар'я Миколаївна КСЕНОФОБІЯ У СУЧАСНОМУ ЖИТТІ.....	605
Ціж Христина Юріївна СТАВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВА ДО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	608

КРУГЛИЙ СТІЛ «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ»

Aliluiko Nataliia Olexandrivna ANTI – CORRUPTION POLICY IN MEDICINE: LEGAL ASPECTS	612
Гернага Юрій Омелянович ВИЩИЙ АНТИКОРУПЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ ЯК НОВОСТВОРЕНИЙ ОРГАН В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ	614
Годунок Ксенія Олександрівна ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ....	617
Карпенко Анастасія Олегівна МЕТОДИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ВИНИКНЕННЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ	619
Каспрак Вікторія Іванівна ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ	622
Крутень Лариса Игоревна АНТИКОРРУПЦИОННЫЕ СУДЫ: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ.....	625
Мельник Володимир Юрійович ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО СТВОРЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ В УКРАЇНІ	627
Мисенко Крістіна Вікторівна ПІДВИЩЕННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ ЯК ГОЛОВНИЙ МЕТОД БОРотьБИ З КОРУПЦІЄЮ	629
Сівак Володимир Михайлович АНТИКОРУПЦІЙНИЙ СУД В УКРАЇНІ: БУТИ ЧИ НЕ БУТИ?.....	632
Шегрін Анатолій Юрійович СІНГАПУР: ІСТОРІЯ БОРотьБИ З КОРУПЦІЄЮ.....	634

СЕКЦІЯ 1. ІСТОРІЯ ТА РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ ТА КОНСТИТУЦІОНАЛІСТИКИ

Батан Юрій Дмитрович

*аспірант кафедри загальнотеоретичної юриспруденції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПІДЗВІТНІСТЬ – СКЛАДОВА ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ТА ЗАПОБІЖНИК ПОРУШЕНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ

Підзвітність може вважатися однією зі складових верховенства права. Її визнано такою у розробленому Академією Фольке Бернадотта спільно з Програмою розвитку ООН посібнику з оцінки дотримання верховенства права в публічному адмініструванні (*надалі – Посібник*) [3, с. 46, 48-49]. Наша думка полягає в тому, що підзвітність є не лише складовою верховенства права, а й має чималий превентивний ефект [1, с. 34]. Цю доповідь присвячено з'ясуванню сутності підзвітності як компоненту верховенства права та детальнішому розгляду її превентивного ефекту.

1. Підзвітність. У Посібнику зазначено: «принцип підзвітності за безпечує притягнення чиновників і державних установ до відповідальності у разі неправомірних дій та зобов'язує їх вдосконалювати методи своєї роботи. Це також означає, що чиновники несуть особисту відповідальність за свої дії. Для гарантування підзвітності часто передбачають такі механізми, як дисциплінарні заходи, внутрішні розслідування та перевірки, комісії з питань етики та органи зовнішнього нагляду» [6, с. 7; 3, с. 13].

Додаток 1 до Посібника наводить зразок анкети для складання зведеної картини правового поля та містить п'ять запитань стосовно наявності певних нормативних інструментів або органів: (1) кодексів етичної поведінки, статутів або подібних інструментів, які регулюють роботу службовців установи; (2) норм, які стосуються оцінки й обстеження (аудиту, оцінювання результатів) установи незалежним органом; (3) норм щодо відповідальності за неправомірні рішення; (4) національного органу із захисту прав людини, інституту омбудсмена, антикорупційного бюро або аналогічного органу, до якого громадяни можуть звертатися зі скаргами про порушення прав або дискримінаційні дії; (5) норм щодо хабарництва, незаконного привласнення майна, розкрадання коштів (або інших форм корупції) [6, с. 27; 3, с. 49]. Українська версія Посібника також містить два запитання стосовно гендерної рівності [3, с. 49].

Додаток 3 до Посібника наводить зразок анкети для опитування користувачів послугами та містить 6 запитань: (1) чи органи нагляду і контролю (омбудсмен, правозахисні установи тощо) впливають на роботу установи; (2) чи чиновники знають, як діяти у ситуаціях, коли інший чиновник підозрюється у порушенні закону; (3) чи чиновникам пропонують хабарі; (4) чи міг би чиновник прийняти хабар, уникнувши при цьому викриття і покарання; (5, лише в україномовній версії) чи міг чиновник ставитися дискримінуюче щодо громадян (їх статі / релігійних поглядів чи іншого соціального статусу) без того, щоб така поведінка була виправлена; (6) чи сприймаються серйозно і розглядаються відповідним чином скарги на установу? [6, с. 38-39; 3, с. 65].

Не поділяючи думку авторів україномовного Посібника про те, що питання гендерної рівності та недискримінації належать до підзвітності (а не до доступності чи окремого критерію), слід констатувати, що підзвітність передусім являє собою як нормативне закріплення, так і практичну реалізацію форм *нагляду, контролю та юридичної відповідальності*.

Як же ці складові підзвітності співвідносяться з превенцією?

2. Спершу проаналізуємо *контрольно-наглядову складову*.

Сербські дослідники нотаріату С. Бакшич й Е. Оруч підкреслюють, що «суттєвою ідеєю безсторонності нотаріусів є встановлення превентивного правового контролю шляхом інформування та консультування клієнтів щодо юридичних та фінансових наслідків їх операцій», наголошуючи, що саме тому нотаріат називають превентивним правосуддям [5, с. 417]. Інший контрольний інститут – омбудсмен – теж має запобіжну мету. Згідно із Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», метою парламентського контролю, який здійснює Уповноважений, є, зокрема: запобігання порушенням прав і свобод людини та запобігання будь-яким формам дискримінації щодо реалізації людиною своїх прав і свобод.

Автори монографії з програмування та планування заходів запобігання злочинності відзначають «здійснення ефективного контролю з боку суспільства і держави» за станом злочинності і заходами запобігання їй як «максимум можливого у запобіганні злочинності». Підтверджує превентивну мету контролю й автор цьогоорічної докторської дисертації щодо системи контролю в державному управлінні, вважаючи, що термін «контроль в державному управлінні» являє сукупність дій, які контролюючі суб'єкти здійснюють стосовно підконтрольних об'єктів з метою запобігання стагнації та руйнуванню системи державного управління під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників [2, с. 87]. Хоч і підтримують зв'язок контролю та превенції, вважають навпаки Ю. Нікітін і Ю. Чугаєнко: «запобігання – це система заходів, які використовуються у суспільстві для

контролю над злочинністю без застосування репресивних дій». Тобто нібито запобігання використовується з контрольною метою, а не навпаки.

3. Під «репресивними діями», очевидно, мається на увазі *юридична відповідальність*, яка навряд чи є складовою контролю, але радше є запобіжником у контексті вчинення злочинів у подальшому як цією особою (спеціальна превенція), так і всіма членами суспільства (загальна превенція).

Сам факт існування норм про відповідальність «позитивно впливає на свідомість громадян, утримуючи їх від правопорушень» (В. Деревнін). «Нестійкі особи ... психічно уявляють покарання, яке асоціюється у свідомості з обмеженнями. Таке уявлення складає звісний психологічний бар'єр до вчинення злочинів, виступає засобом його попередження. Ефективність психічного впливу особливо підсилюється, якщо особа, яка готується до вчинення злочину, впевнена у невідворотності покарання» (Н. Бондаренко). Підзвітність стосується не лише кримінальної, а й інших видів відповідальності: «запобіжно-виховний ефект цивільно-правової відповідальності реалізується через виконання правопорушником обов'язку з відшкодування завданих збитків Якщо ж законодавець допускає цивільно-правову відповідальність незалежно від провини, то ... має застосовуватися ... запобіжно-стимулююча [функція]» (В. Деревнін).

Щодо стимулів слід наголосити, що юридична відповідальність має характер не лише негативної, а й позитивної. Складовими підзвітності мають бути і похвала, нагородження почесними грамотами, подарунками, присвоєння звань, преміювання, підвищення працівників й інші форми позитивної відповідальності.

Стосовно негативної юридичної відповідальності, вона має бути не просто передбаченою, а й системною й орієнтованою на невідворотність, а не якнайбільшу кількість злочинних діянь. Наразі в Україні існує «понад тисячу (!) складів (видів) злочинів». Ще близько 200 складів кримінальних правопорушень містить КУпАП, «лицемірно іменуючи їх адміністративними». Наявне дублювання одних і тих самих діянь у понад 300 статтях КК. Умисне застосування насильства, яке не є небезпечним для життя і здоров'я людини, передбачене водночас у 47 статтях, погроза насильством – у понад 50 статтях, умисне знищення (зруйнування) чужого майна – у 28 статтях, умисне його пошкодження – у 26 статтях. «Сучасний законодавець, як напівдикуни часів «варварських правд», записує в збірник законів кожну, хоч трохи відмінну від уже записаних, подію. Наприклад, Салічна правда давніх германців містила понад 15 норм про викрадення свиней – різного віку, стану та кількості» [4].

4. Підзвітність пов'язана і з *іншими складовими верховенства права*: (1) повагою до прав людини, (2) правовою визначеністю, (3) пропорційністю.

(1) Тотальне толерантне ставлення суспільства до академічної недоброчесності, дискримінації, корупції, ненормативної лексики, сп'яніння, порушень авторського, виборчого, екологічного, податкового, трудового права, правил дорожнього руху являє собою недостатню повагу до прав людини та до права як такого та спричиняє існування неефективного контролю, часом «мертвих» правових норм, вибіркової юридичної відповідальності.

(2) Правова невизначеність стосовно підзвітності породжується, серед іншого, дублюванням форм передбаченої юридичної відповідальності: по-перше, можливістю кваліфікації певного діяння як злочину і водночас як адміністративного правопорушення; по-друге, дублюванням складів злочинів у Кримінальному кодексі України. Крім того, занадто широкими є межі санкцій за певні склади злочинів. Таким чином, дозволяється значний розсуд правозастосовувача, що суперечить правовій визначеності.

(3) Діяння зі спорідненим ступенем тяжкості та характером караються по-різному. Водночас, різні за ступенем тяжкості діяння караються однаково, що певним чином породжено незначним набором кримінально-правових санкцій. У будь-якому разі, вищенаведене суперечить пропорційності (співмірності) покарання (передбаченої юридичної відповідальності) та тяжкості вчиненого діяння.

Отже, підзвітність є складовою верховенства права та запобіжником порушень прав людини, що являє собою нормативне закріплення та реалізацію нагляду, контролю та юридичної відповідальності (позитивної та негативної).

Список використаних джерел:

1. Батан Ю. Д. Верховенство права: поелементний підхід і виборче право // Сучасні проблеми виборчого права і методологія його викладання у вищих навчальних закладах України : тези доповідей Міжнародної наукової конференції (м. Київ, 22-23 червня 2017) / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ: Прінт-Сервіс, 2017. С. 30–35.

2. Пивоваров К. В. Удосконалення системи контролю в державному управлінні України : дис. ... д-ра наук з держ. управління : 25.00.02. Київ, 2017. 546 с.

3. Посібник користувача з оцінки дотримання верховенства права в публічному адмініструванні / [Академія Фольке Бернадотта ; Програма розвитку ООН]. Київ, 2016. 78 с. URL: goo.gl/9LrZB3

4. Хавронюк М. Чи знаєш ти, українцю, за що тебе посадять і скільки дадуть? // Дзеркало тижня. 2015. 16 січня. URL: goo.gl/XgHgFw

5. Bakšić Š., Oruč E. Civil Law Notaries in Bosnia and Herzegovina: Actors in Preventive Justice // 3rd International Symposium on Sustainable

Development, May 31 - June 01 2012, Sarajevo : International Burch University, 2012. Volume 1. Issue 3. P. 412 – 419.

6. Users' Guide for Assessing Rule of Law in Public Administration : Handbook / [UNDP Bureau for Policy and Programme Support, Folke Bernadotte Academy]. Stockholm/New York, 2015. 48 p. URL: goo.gl/9LrZB3

Науковий керівник: д.ю.н., професор Крестовська Н. М.

Буткевич Любов Петрівна

студентка V курсу

Інституту кримінальної юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Євроінтеграційні прагнення України стали невід'ємною частиною політичної реальності. Європейські орієнтири досягли практичного втілення у низці рішень та дій української держави. Зокрема це характерно і для процесу реформування положень Основного закону. Нерідко за масовим оволодінням європейською традицією криється поверхневе розуміння механізмів реалізації такого завдання. Процес зводиться до поетапного плану формальних процедур, які мають бути виконані. Це робить концепцію європейської інтеграції фрагментарною, призводить до якісної втрати послідовності та ефективності цієї концепції. Конституція ж по своїй природі повинна бути надійним фундаментом для стабільного розвитку держави. За для цього законодавець у процесі її створення або модернізації має удаватися до якомога більшої її стабільності. Конституція повинна бути стратегічним документом, що призведе до розвитку всіх інших державно-правових напрямків. Проблематикою конституційних змін займалися такі науковці як М. Ф. Орзіх, А. Р. Крусян, А. А. Єзеров, А. О. Янчук, Л. В. Бориславський та інші.

Країни, які відносяться до категорії високорозвинених, як правило не піддають такому активному змінненню власні основні закони. Наприклад, до Конституції США від 1787 року було внесено всього 27 поправок (перші 10 поправок були внесені вже 1789 року, решта 17 – вносились через необхідність привести у відповідність до вимог часу та потреб суспільства Конституцію). У Великій Британії виховують дітей так, щоб вони шанобливо ставилися до свого писаного закону. Хоча також вистачало проблем, які пов'язані із прагненням королів або інших осіб написати все «під себе», але британське суспільство не давало цього зробити. Вінстон

Черчілль казав: «Якщо наші королі задумали змінювати конституційні основи, то ми міняємо королів, а не Конституцію» [1].

Україна на «шляху до Європи», тобто становлення себе як високоцивілізованої та правової держави, активно намагається підігнати власні засади під європейські і впровадити їх традиції на своїх теренах. Працюючи в такому векторі у сфері сучасного конституціоналізму, було зроблено упущення, яке стосується надто частого внесення змін до Конституції. Зокрема, за період незалежності відбулося прийняття таких змін: 1) 08.12.2004 р. – Україна змінила форму правління на парламентсько-президентську республіку (повноваження президента обмежувалися, парламенту й уряду – розширювалися); 2) 2010 р. знову повернулися до президентсько-парламентської республіки [2, с. 40]; 3) 21.02.2014 р. Верховна Рада відновила Конституцію 2004 р.; 4) 2015 р. прийнято законопроект про внесення змін до Конституції з питань децентралізації в першому читанні; 5) 02.06.2016 р. Верховна Рада підтримала зміни до Конституції у частині правосуддя з метою перезапуску судової системи та очищення суддівського корпусу від корупціонерів; 6) 11.05.2017 р. в Адміністрації Президента ухвалено рішення про створення Робочої групи з питань змін і доповнень до Конституції України щодо Криму.

Українські Конституції складаються як компроміси еліти із приводу поділу владних відносин, – в той час як в європейській конституції, де суб'єктом виступає громадянин, це політична нація. Головною метою наступного етапу формування конституціоналізму має стати завершення оформлення сучасного суспільного договору та встановлення правової держави. Такий конституціоналізм називають класичним, іншими словами європейським. Саме тому Конституцію та процес конституційного оновлення треба розглядати лише в контексті реального конституціоналізму, тобто ліквідації тієї прірви між нормативною державою та реальним емпіричним досвідом, підкорення політичного класу не лише нормам, а й самій сутності громадянської держави. Доктринально у нашій Конституції все виписано правильно. Та всі розуміють, що головна українська проблема – це навчитися її виконувати, а не постійно намагатися вносити зміни.

Конституції завжди встановлюють якийсь соціальний порядок, та неможливо встановити його раз і назавжди. Будь-яка із конституцій являє собою вираз рівноваги сил, що діють у суспільстві, консенсусу по загальних правилах їхньої взаємодії, але соціальні і політичні зміни є неминучими, а конституція залишається відносно сталою, вона або припиняє свій реальний вплив на динаміку подій, або стає перепорою змінам, що викликає опір відповідних суб'єктів [3, с. 169]. В двох названих випадках вона стає причиною конфліктів (в першому, адже не врегульовує стосунки між суб'єктами, у такий спосіб дозволяючи їм діяти з використанням будь-яких методів боротьби, а в іншому – зумовлює необхідність прийняття нової

конституції, що неодмінно супроводжується конфліктами між учасниками конституційного процесу).

На думку А. Медушевського «Конституційна модель США розглядається звичайно як приклад виключної стабільності вирішення конституційних конфліктів без зміни тексту основного закону. Дійсно, двохсотрічна історія конституції надає їй додаткової (історичної) легітимності. Основна причина цього вбачається у наявності паралельної конституції – традиції «живого права», яка була успадкована від англійської традиції звичайного права і використовувалась для подолання конституційних конфліктів шляхом тлумачення» [4, с. 224-225]. Таким чином, найбільш оптимальним способом зміни конституції і прилаштування її норм до суспільних потреб є тлумачення, яке спроможне вирішити достатньо проблем без реформування конституції. «Проблема тлумачення, є складною через можливість різних напрямків інтерпретації. Тим не менше прогрес судового тлумачення очевидний і, напевно, є єдиною альтернативою постійним змінам конституції в умовах швидких соціальних змін» [4, с. 225-226].

Таким чином, загальним імперативом нового етапу конституціювання має стати формування навичок виконувати спочатку те, що вже прописано, а тільки потім, переходити до імплементації нових норм. Оптимальним методом удосконалення Конституції, який, з одного боку, дозволяє забезпечити його стабільність, а з іншого – вирішувати нагальні проблеми, детерміновані поступальним розвитком суспільних відносин, є офіційне тлумачення. Це непросте завдання необхідно покласти саме на Конституційний Суд України з урахуванням того, що Основний Закон держави є не набором формальних правил, а втіленням певної ідеї та відображенням рівня розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С. Зміни до Конституції – вимога часу і закономірний історичний процес [Електронний ресурс] / С. Алексеев. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://lb.ua/blog/sergiy_alekseev/344226_zmini_konstitutsii_vimoga_chasu_i.html.

2. Орзіх М. П., Єзеров А. А. Конституція України діє, конституційні перетворення тривають (до 15-ї річниці Конституції України) / М. П. Орзіх, А. А. Єзеров // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». Т. 10 / голов. ред. С. В. Ківалов; МОНмолодьспорт України, НУ «ОЮА». – Одеса : Юрид. л-ра, 2011. – С. 28-46.

3. Єзеров А. А. Конфліктогенність конституцій / А. А. Єзеров // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. / редкол. : С. В. Ківалов (голов. ред.), Ю. М. Оборотов (заст. голов. ред.), Л. Р. Біла (відп. секр.) [та ін.]; ОНЮА. – Одеса : Юрид. л-ра, 2005. – Вип. 25. – С. 168-171.

4. Медушевський А. Н. Сравнительное конституционное право и политические институты: Курс лекций / А. Н. Медушевський. – М. : ГУ ВШЭ, 2002. – 510 с.

5. Крусян А. Р. Науково-практична парадигма конституційних перетворень в Україні / А. Р. Крусян // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. / редкол. : С. В. Ківалов (голов. ред.), В. М. Дрьомін (заст. голов. ред.), Ю. П. Аленін [та ін.]; МОН України, НУ ОЮА. – Одеса : Юрид. л-ра, 2011. – Вип. 62. – С. 717-727.

6. Оніщук М. Конституційна модернізація: прогрес чи стагнація? [Електронний ресурс] / М. Оніщук. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.experts.in.ua/inform/smi/detail.php?ID=97751>.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Средницька І. Ю.

Василевська Римма Василівна
студентка I курсу магістратури
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА ЗАБОРОНИ ТРАДИЦІЙНОГО МУСУЛЬМАНСЬКОГО ОДЯГУ, ЩО ЗАКРИВАЄ ОБЛИЧЧЯ У КОНТЕКСТІ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Традиційний мусульманський одяг постійно викликає бурхливі громадські дискусії в країнах Європи, що пов'язано, перш за все, із зростаючими загрозами терористичних актів, а також прагненням захистити європейський культурний простір.

Першою країною, яка прийняла закон, що повністю заборонив чоловікам і жінкам закривати обличчя в громадських місцях, була Франція. Закон був прийнятий у 2010 році і вступив в силу у квітні 2011 року. Варто зазначити, що до 9% населення Франції – мусульмани, що становить близько п'яти мільйонів громадян [1]. Це найбільша мусульманська діаспора в Західній Європі.

За прикладом Франції аналогічний закон був прийнятий в 2011 році у Бельгії, де близько 5% населення складають мусульмани. З міркувань безпеки у Бельгії було встановлено заборону на носіння будь-якого одягу, що ускладнює встановлення особи в громадських місцях. Крім цього, в 2016 році Болгарія (в якій мусульмани становлять майже 8% від населення країни) утвердила заборону на носіння одягу, який приховує обличчя. В Нідерландах, де раніше (у 2007 році) ввели заборону на носіння паранджі в школах, нижня палата парламенту в листопаді 2016 року затвердила законопроект, який забороняє носити будь-який одяг, що закриває обличчя (в тому числі мотоциклетні шоломи) в громадських місцях [1].

Подібні заборони на носіння одягу, що закриває обличчя, також існують і в законодавствах окремих регіонів таких країн як Німеччина, Швейцарія, Іспанія, Італія тощо. Аналогічна заборона існує в залах суду в Данії.

В серпні 2017 року в Латвії був переданий на розгляд уряду законопроект про заборону на носіння в громадських місцях традиційного мусульманського жіночого верхнього одягу і будь-якого іншого одягу, який повністю закриває обличчя. Як відзначають автори законопроекту, такі обмеження будуть поширюватися на будь-яке закривання обличчя, наприклад, маскою, шоломом або таким одягом, як паранджа, нікаб або бурка [2]. З 1 жовтня 2017 року на території Австрії вступила в силу заборона на носіння в громадських місцях мусульманського одягу, що повністю закриває обличчя, а також медичних масок без приписів лікаря і маскарадних масок в несвяткові дні [3].

Вказані законодавчі акти досить часто викликають протести, зокрема, з боку мусульманських жінок. Так, у серпні 2008 року в Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) звернулася бельгійка Ф. Дакір, яка оскаржувала заборону носити в громадських місцях одяг, що повністю закриває обличчя. Адже у 2008 році така заборона була введена в трьох бельгійських муніципалітетах – Пепенстері, Дізон і Вєрвє, що в провінції Льєж [4]. В ЄСПЛ позивач прагнула довести, що закон є проявом дискримінації за статевою та релігійною ознаками, порушує її права на свободу вираження, віросповідання або переконань, а також право на приватне життя, і є рівнозначним поводженню, що принижує гідність.

Європейський суд з прав людини 11 липня 2017 року виніс рішення у справі «Дакір проти Бельгії», згідно з яким суд визнав, що заборона носити в Бельгії одяг, який повністю закриває обличчя, не порушує Європейської конвенції з прав людини. Аналогічне рішення суд виніс і за зверненням двох мешканок Бельгії, які намагалися оскаржити федеральний закон Бельгії від 1 червня 2011 року про заборону на носіння на публіці одягу, що частково або повністю покриває обличчя [4].

Суд не виявив порушень статті 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя), 9 (право на свободу вираження думки, совісті і релігії) і 14 (заборона дискримінації) Конвенції з прав людини [5]. ЄСПЛ, зокрема, зазначив, що встановлену заборону можна розглядати як елемент «захисту» прав і свобод інших осіб, а встановлене обмеження є «необхідним» у демократичному суспільстві.

Внаслідок такого рішення, деякі мусульманські жінки вважають за краще зовсім не виходити на вулицю, щоб дотримувати релігійні приписи і не порушувати законів країни. Така ситуація викликає неоднозначне ставлення громадськості.

«Сьогоднішнє рішення Європейського суду з прав людини підтримати заборону на носіння паранджі, що повністю закриває обличчя, в

громадських місцях ... відображає глибокий відхід від принципів свободи вираження і віросповідання та з усією очевидністю демонструє, що жінки не вільні відкрито висловлювати свої релігійні погляди», – заявляє Amnesty International (міжнародна неурядова організація) [6].

Таким чином, можна на власні очі побачити суперечність норм, спрямованих на забезпечення безпеки в демократичній країні, з одного боку; і норм, що захищають права на свободу думки, релігії, вираження національної самобутності (адже для мусульман національні традиції і звичаї тісно переплетені з релігійними нормами), з іншого.

Значний інтерес і стурбованість викликає ситуація, що склалася, і для Української держави, де з перших днів незалежності відбувається бурхливий процес відродження релігій всіх народностей, які проживають на території країни. Оціночна чисельність мусульман України становить від 500 тисяч до 1 млн осіб. До цього числа входять і мусульмани Криму (близько 300 тисяч чоловік), де іслам став реальним фактором суспільного життя [7, с. 218–223].

Ст. 35 Конституції України декларує: «Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання» [8]. Необхідно розуміти, що на ці свободи має право і жінка, для якої одяг, що закриває обличчя, вказаний її релігією. Ось чому конфронтація з даного питання державних інститутів влади з мусульманським співтовариством не сприятиме гармонізації ні міжконфесійних, ні державно-мусульманських відносин в Україні.

Тому надалі залишається відкритим питання: як правильно забезпечити оптимальне співвідношення колективних прав громадян на безпечне життя в суспільстві (зокрема, від терористичних загроз) і індивідуальних прав людини (на свободу думки, совісті і релігії, на свободу вираження, заборону дискримінації), не нехтуючи ні одним із цих прав.

Список використаних джерел:

1. Кто в Европе поддержал запрет на ношение паранджи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/3849302>.
2. Латвия введет запрет на ношение закрывающей лицо мусульманской одежды [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tass.ru/obschestvo/4467419>.
3. В Австрии ввели заборону на носіння паранджі та нікабу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1690648-v-avstrii-vvely-zaboronu-na-nosinnia-parandzhi-ta-nikabu>.
4. ЕСПЧ поддержал запрет на ношение паранджи в Бельгии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/russian/news-40569904>.

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

6. Запрет ЕСПЧ на паранджу наказывает женщин за выражение их религиозных убеждений [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://amnesty.org.ru/node/2968>.

7. Якубович М.М. Іслам в Україні: історія і сучасність / М.М. Якубович. – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. – 264 с.

8. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Средницька І.Ю.

Грицай Діана Іванівна

студентка II курсу юридичного факультету

Львівського національного університету імені Івана Франка

ПРАВОВИЙ СТАТУС РОБОТА: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розвиток робототехніки тісно пов'язаний із намаганнями створити штучний інтелект. Роботи, які матимуть здатність розпізнавати об'єкти, сприймати й аналізувати інформацію, ухвалювати рішення та навчатися, ймовірно, зможуть усвідомити власне “Я”, спровокувавши нові юридичні й етичні проблеми. Експеримент з виявлення у роботів задатків самосвідомості, який проводився у політехнічному інституті Ренсслера (США), дав позитивний результат [1]. А підсилення цих задатків, так би мовити, здатністю до самовідтворення може призвести до непрогнозованих наслідків (роботи, які вміють збирати з деталей собі подібних вже були апробовані британськими вченими [2]).

Навіть вітчизняні юристи переконані, що реальність із фантастичних книжок – «не за горами» [3], маючи підстави вважати, що «розумні машини» зможуть повністю замінити у багатьох сферах життєдіяльності людину.

Люди визначають певні загальнообов'язкові правила поведінки, встановлюють межі власних прав і свобод задля регулювання відносин між собі подібними, забезпечуючи, наскільки це можливо, мирне співіснування всіх членів суспільства. А якщо припустити, що у цьому соціумі з'являться нові види «осіб»? Чи будуть урегульовані відносини і з ними? Якщо так, то як саме? І наскільки ефективним буде таке регулювання юридичними засобами?

Одна з проблем полягає в тому, що людство досі не може точно окреслити межі того, що воно позначає терміном «штучний інтелект». Зрештою, як і те, кого чи що можна або слід називати «роботами». Поступово грань між здібностями людей і носіями так званого штучного інтелекту розмивається. Так, комп'ютери давно обійшли людський мозок в індексації інформації та видачі даних з пам'яті, ґрунтуючись на простих запитах. Дослідники з Китаю вперше розробили машину, здатну навчатися і показувати кращі результати, ніж люди, у тестах на коефіцієнт інтелекту. Більше того, фахівці компанії «Microsoft» спільно з ученими Науково-технічного університету Китаю планують наділити машину тими ж здібностями до мислення, якими володіє людина [4]. А вчені з Ганноверського університету пропонують створити «нервову систему» для роботів, що дозволить їм відчувати біль [5].

Існує реальна ймовірність того, що роботи можуть замінити частині людей партнера у подружжі. Ця тенденція вже виявлена вченими [6]. А про те, що роботи все швидше заміщають людей не лише у технічних професіях, а й у сферах, в яких потрібна розумова діяльність, – відомо достатньо давно.

Ймовірність появи, так би мовити, повноцінних розумних роботів у ХХІ столітті – достатньо висока. І незалежно від того, чи конкретна держава інвестує в їх створення, чи підтримує наукові пошуки штучного інтелекту, вона зобов'язана прогнозувати можливі наслідки розвитку робототехніки та використовувати, зокрема, юридичні засоби для визначення «правил гри» у відносинах людей з такими роботами.

Тому наукове співтовариство вже зацікавлене у дискусії стосовно юридичних і моральних аспектів існування та діяльності у світі означених «штучних істот», їхніх прав і обов'язків як у відносинах із людьми, так і між собою [7, с. 66-88; 8, с. 82-87]. Інтерес становлять, зокрема, й питання юридичного статусу «розумних машин», а також відповідальності за вихід їх з ладу і за спричинені ними негативні наслідки.

Вочевидь, дискусії навколо цих та пов'язаних з ними проблем повинні дати відповідні результати ще до того, як у роботів з'явиться усвідомлення суб'єктивного «Я». І, для прикладу, органи влади ЄС вже працюють над вирішенням деяких з них. Так, Комітет з правових питань Європейського парламенту 16 лютого 2017 року схвалив звіт щодо цивільно-правового регулювання у сфері робототехніки» [9; 10]. Депутати Європарламенту, зокрема, запропонували визнати роботів «електронними особами» і створити Європейське агентство з робототехніки та штучного інтелекту, в якому проводитимуть технічні й етичні експертизи роботів.

Чи будуть роботодавці в ЄС платити «податки на роботів» внаслідок економії коштів через зменшення використання людського капіталу? Хто

повинен буде нести відповідальність у разі спричинення шкоди роботом? На ці й інші питання ще потрібно буде знайти відповіді.

Ідеї законодавчого визначення правового статусу роботів лунають не лише на Заході. Так, у РФ керівник «Mail.Ru Group» і «Grishin Robotics» Д. Грішин презентував свій проект Федерального Закону «Про внесення змін до Цивільного кодексу Російської Федерації в частині удосконалення правового регулювання відносин у сфері робототехніки» [11], який у випадку його схвалення парламентом має набрати чинності з 1 березня 2018 року. Згідно з вказаним проектом правовий статус роботів уподібнюється, як не дивно, до статусу юридичних осіб.

Вочевидь, аналогія між юридичними особами й автономними машинами далека від ідеалу. Тому вона знаходить обґрунтовану критику [12]. Проте якась «модель» законодавчого визнання статусу деяких роботів буде обрана як оптимальна для сучасного стану робототехніки. Тим паче, що розвиток технології штучного розуму досяг тієї стадії, при якій відповідні системи можуть бути створені вже протягом найближчих декількох років.

Визначити правовий статус «розумних роботів» ще доволі важко. Проте, якщо уникати спроб будь-якого такого визначення, за якийсь час можуть виникнути серйозні проблеми у правозастосуванні (для прикладу, статус робота Софії, якому у Саудівській Аравії надане громадянство [13], навряд чи можна чітко окреслити, що зумовлює правову невизначеність). Тому перед Україною, як і перед її сусідами, постає завдання сформулювати певну концепцію правового статусу роботів і втілити її у суспільне життя.

Список використаних джерел

1. Результаты теста на самосознание у роботов названы многообещающими. URL: http://myrobot.ru/news/2015/07/20150729_1.php (дата звернення: 28.02.17).
2. «Робот-мать» производит «роботов-детей». URL: http://myrobot.ru/news/2015/11/20151103_3.php (дата звернення: 01.03.17).
3. Авраменко М. Права роботів: майбутнє близько. URL: <https://precedent.in.ua/2016/09/30/prava-robotiv-majbutnye-blyzko/> (дата звернення: 23.11.2016).
4. Wehner M. China has developed a computer that beats humans at IQ tests. URL: <http://www.dailydot.com/debug/china-iq-computer/> (дата звернення: 18.02.17).
5. Робота научили чувствовать боль, лишив главного преимущества перед человеком. URL: <http://www.mk.ru/science/2016/05/25/robota-nauchili-chuvstvovat-bol.html> (дата звернення: 27.02.17).
6. Brodbeck L. Morphological Evolution of Physical Robots Through Model-Free Phenotype Development. URL: <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0128444> (дата звернення: 07.03.17).

7. Гудима.Д.А. Сучасні тенденції в інтерпретації поняття «суб'єкт права» // Антропологія права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи) : Матеріали Міжнародного «круглого столу» (м. Львів, 4-5 грудня 2009 року). Львів : Край. С.66-88.

8. Гудима Д.А. Деякі новели в інтерпретації поняття „суб'єкт права”: абсурдні чи перспективні? // Право України. 2010. № 2. С. 82-87.

9. Civil Law Rules on Robotics. URL: <https://www.theparliamentmagazine.eu/articles/eu-monitoring/civil-law-rules-robotics>.

10. Draft Report With Recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)). URL: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML%2BCOMPARL%2BPE-582.443%2B01%2BDOC%2BPDF%2BV0//EN> (дата звернення : 26.10.17).

11. Dentons разработала первый в России законопроект о робототехнике. URL: <https://www.dentons.com/ru/insights/alerts/2017/january/27/dentons-develops-first-robotics-draft-law-in-russia> (дата звернення : 05.10.17).

12. Brozek B., Jakubiec M. On the Legal Responsibility of Autonomous Machines. URL: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs10506-017-9207-8.pdf> (дата звернення : 05.10.17).

13. Alloway T. Saudi Arabia Gives Citizenship to a Robot. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-10-26/saudi-arabia-gives-citizenship-to-a-robot-claims-global-first> (дата звернення : 26.10.17).

Науковий керівник : к.ю.н., доцент Гудима Д.А.

Демьяненко Анна Юрьевна
студентка I курса
факультета международно-правовых отношений
Национального университета «Одесская юридическая академия»

ПОНЯТИЕ НЕПРАВА

Современному обществу свойственно искать ответы на вопросы о настоящем состоянии правовой реальности у мыслителей прошлого.

Понятие неправа изучалось на протяжении всего существования права. В научных источниках мы можем найти такое определение: неправо (нем. *unrecht*) – сложная обобщающая категория теории государства и права для обозначения совокупности явлений общественной жизни, противостоящих объективному праву, противоположные ему.

Римские юристы под неправом понимали жизнь без справедливых законов. Каждый закон должен был быть приближен к общей справедливости, а далее – к правде [2].

Современными учеными, которые изучают этот вопрос выделяются такие явления общественной жизни, в которых проявляется неправо: деликт (правонарушение), произвол (со стороны физических и юридических лиц, а также государства), неправовой закон, неправосудное судебное решение, другие силы, противопоставляющие себя свободе, законности и справедливости.

Первым, кто ввел во всеобщее использование термин «неправо» был немецкий философ Георг Вильгельм Фридрих Гегель. Введенная Гегелем категория означала особенную волю, демонстрирующую произвол и свою отдельность от всеобщей воли и всеобщего права.

В своих работах Гегель выделяет три формы неправа. Первой такой формой было *непреднамеренное, или гражданское неправо*. Оно присуще субъектам с маленьким уровнем правового сознания и понимания. Отстаивая свои интересы, под правом эти субъекты понимают свои желания, все, к чему стремиться их воля.

Второй такой формой является *обман*. Под обманом подразумевается созданная одними субъектами для других видимость права, в которой действительное заменено кажущимся. В таких условиях субъектам присуще относиться с уважением к особой воле и пренебрегать какими-то своими интересами.

Третья форма – *преступление*. При этой форме неправа субъект полностью и преднамеренно пренебрегает правом. Субъект не пытается осуществить подмену права на неправо. Гегель называет его подлинным неправом потому что именно в нем «не уважается ни право в себе, ни право, каким оно мне кажется, в котором, следовательно, нарушено обе стороны».

Также Гегелем выделяется такая форма неправа, как насилие, которое сразу является неправомерным действием и влечет за собой негативные последствия. Это действие никогда не будет закончено так как если физическую часть субъекта можно подчинить воле другого субъекта, то внутреннюю, под которой подразумевается душа, невозможно.

Неправо становится наиболее опасным когда государство начинает действовать неправомерно, используя любые средства для достижения своих целей, пренебрегая интересами общества. Оно проявляется тогда, когда мера принуждения, допустимая в правовом обществе, превышает. Социум, в котором преобладает стихия массового сознания, и в котором существуют антагонистические настроения, становится ярким проявлением неправа.

Неправо является одним из источников возникновения права. Изменение действующего законодательства может происходить законным и революционным путем. Закон, написанный государственным учреждением, в большинстве случаев является правомерным и не противоречит действующему праву, а так же органам верховной власти. Революция же не только противоречит действующему праву, но и создает новое право неправовым путем.

По общему правилу правонарушение не может порождать права. Однако, в случае с неправом это правило не работает. Потребность изменить что-либо, становится настолько велика, что общество готово к переменам любым путем.

Нельзя утверждать что любое правонарушение может являться источником права. «Правонарушение тогда только может стать источником права, когда оно совершено лицом или группой, имеющими или захватившими власть над правопорядком, т. е. когда один и тот же акт является преступлением с точки зрения старого права и источником права – с точки зрения нового права» [4].

Подводя итог можно сказать, что неправо – это такая сфера правовой действительности, в которой субъектом осуществляются действия, которые противоречат всеобщим правовым нормам. Личность заблуждается принимая неправо за право. Термин введен немецким философом Гегелем. Согласно его исследованиям проявление неправа происходит тогда, признает себя свободным и отступает от общепризнанного, изобретая для себя что-то особенное.

Список использованных источников

1. Бачинин В. А. Социология: Три курса лекций студентам-юристам [Электронный ресурс] / Владислав Аркадьевич Бачинин – Режим доступа к ресурсу: <http://pidruchniki.com/1584072012231/sotsiologiya/sotsiologiya>. – (Дата обращения: 01.10.2017).

2. Братасюк М. Неправо: соціально-культурні істини в умовах сучасної України / М. Братасюк // Наукові записки. Серія «Право» / М. Братасюк. – Острого: НаУ»ОА», 2002. – 336 с. – С. 135–142. – (Дата звернення: 11.10.2017).

3. Гегель Г. Філософія права / Георг Вільгельм Фрідріх Гегель. – Москва: «Мисль», 1990. – 524 с. – (Дата звернення: 29.09.2017)

4. Магазінер Я. М. Обрані твори по загальній теорії права / Яков Миронович Магазінер. – Санкт-Петербург: Видавництво Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2006. – 352 с. – (Дата звернення: 14.10.2017)

5. Сокольникова В. А. Поняття неправа в філософії Гегеля / Валентина Александровна Сокольникова. // Пробіли в російському законодавстві. Юридический журнал. – 2013. – С. 71–74. – (Дата звернення: 01.10.2017)

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Рязанов М.Ю.

Жданова Наталя Валентинівна

студентка II курсу юридичного факультету

Львівського національного університету імені Івана Франка

ПРАВО ПРЕДСТАВНИКІВ СЕКСУАЛЬНИХ МЕНШИН НА ЦИВІЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Чи є запровадження інституту цивільного партнерства закономірним кроком? Сучасні трансформації культури призводять до кардинальних змін у способі життя та цінностях суспільства, зокрема і в сфері сексуальної свободи. Тому держава повинна враховувати тенденції розвитку суспільних відносин, потреби населення й окремих його груп (серед яких і ЛГБТ-спільнота), навіть якщо ці потреби виходять за межі правил поведінки, що були прийнятні у минулому. Запроваджуючи інститут цивільного партнерства, держава намагається забезпечити рівність і недискримінацію людей незалежно від будь-яких ознак, а також належний захист їхнього права власності.

Що таке цивільне партнерство? Цивільне партнерство – це оформлені у встановленому законом порядку де-факто сімейні відносини між фізичними особами, які можуть бути однієї або різної статі.

Першою державою, яка на законодавчому рівні визнала існування права на цивільне партнерство саме для представників сексуальних меншин, стала Данія (1989) [1]. Поступово інститут цивільного партнерства був поширений на одностатеві пари у близько 30 державах Європи.

Проте, вочевидь, зазначений інститут не є призначений лише для представників сексуальних меншин. У багатьох державах його запроваджували і для гетеросексуальних пар як альтернативу шлюбу з відповідними наслідками щодо обсягу прав і свобод учасників партнерства. Так, у 1998 р. Нідерланди ухвалили закон про реєстровані партнерства, в які могли вступити як одностатеві, так і різностатеві пари. Цей закон виявився затребуваним для останніх: за перші три роки його дії близько третини зареєстрованих партнерств були між особами різної статі [2, с. 12].

З часом приклад Нідерландів наслідували також деякі інші країни, запровадивши інститут цивільного партнерства, доступний як для одно-, так і для різностатевих пар (наприклад, Франція й Естонія).

Чи кожна країна впроваджувала інститут цивільного партнерства за допомогою однакових засобів? Історично сформувались дві моделі цього інституту, які умовно можна назвати «модель винятків» і «модель переліку».

«Модель винятків» передбачає декларування у законі того, що він надає партнерам усі права й обов'язки подружжя, окрім певних винятків, які прямо у ньому вказані. Таку модель використав законодавець у Данії, а потім і всі скандинавські країни.

«Модель переліку» передбачає потребу у чіткому переліку всіх прав й обов'язків, що надає одностатевим партнерам закон. Її обрали такі держави як Естонія, Німеччина, Сполучене Королівство, Хорватія, Чехія тощо.

Чи мають європейські держави обов'язок гарантувати право на цивільне партнерство для представників сексуальних меншин? Практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) стосовно цього права певний час була негативною. Але все змінилось після ухвалення Парламентською Асамблеєю Ради Європи Резолюції № 756 (1981) про дискримінацію гомосексуалістів [3], в якій було визнано право людини з досягненням встановленого національним законом віку на сексуальне самовизначення, а також відкинуто визначення гомосексуалізму як психічного розладу.

Згідно з фабулою справи «*Vallianatos and Others v. Greece*» (2013) [4] у 2008 р. парламент Греції ухвалив закон про цивільний союз винятково для різностатевих пар (на доповнення до традиційного шлюбу). Заявники, звертаючись до ЄСПЛ, вважали, що цей закон порушує їх право на повагу до приватного та сімейного життя і призводить до дискримінації між різностатевими й одностатевими парами, завдаючи шкоди останнім. У рішенні в цій справі ЄСПЛ погодився з аргументацією заявників і вирішив, що держава порушила ст. 14 у поєднанні зі ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Після цього у 2015 р. грецький парламент поширив дію реєстрованого партнерства на одностатеві пари.

На думку ЄСПЛ, висловлену у згаданій справі (п.36 рішення), заборона на реєстрацію партнерства чоловіка з чоловіком і жінки з жінкою не може бути обґрунтована ані національною безпекою, ані захистом моралі, ані, тим більше, мотивами економічного добробуту чи охорони здоров'я.

А у рішенні в справі «*Oliari and Others v. Italy*» (2015) [5] ЄСПЛ наголосив, що «одностатеві пари так само, як і різностатеві, здатні вступати у стабільні, віддані відносини, і що вони знаходяться у ситуації, доречно подібній до різностатевої пари стосовно потреби в юридичному визнанні та захисті їхніх стосунків» (п. 165 рішення). Суд вирішив, що відмова італійської влади від запровадження будь-якої правової форми державного визнання таких відносин порушує ст. 8 ЄКПЛ.

Чи залишилося місце для дискусій про цивільне партнерство для одностатевих пар у США? Донедавна кожний штат самостійно вирішував, чи легалізовувати одностатеві союзи на своїй території. Проте у справі «*Obergefell v. Hodges*» (2015) [6] Верховний Суд США звернувся до прецедентів, пов'язаних з правом на шлюб і XIV поправкою до Конституції США, а саме: до рішення у справі «*Loving v. Virginia*» (1967), яким повністю скасовано заборону на міжрасові шлюби (що на той момент діяла у 17 штатах), а також до рішення у справі «*Turner v. Safley*» (1987), яким була встановлена заборона на відмови у тюрмах в реалізації права на шлюб. Суд дійшов висновку, що одностатеві союзи за аналогією з ситуаціями у наведених справах підпадають під захист XIV поправки, поставивши тим самим крапку у можливостях для розсуду штатів щодо запровадження інституту цивільного партнерства для представників сексуальних меншин.

Чи є місце для цивільного партнерства одностатевих пар в Україні? Вочевидь, так. Хоча би тому, що як член Ради Європи наша держава зобов'язана імплементувати рішення ЄСПЛ незалежно від того, у справах проти якої країни вони ухвалені. Україна вправі самостійно вирішувати, яким чином регламентувати право на цивільне партнерство для представників сексуальних меншин. Якщо законодавець не вважає доречним, враховуючи усі соціальні, зокрема, культурні, історичні чинники розвитку нашої держави, ототожнювати обсяги прав і обов'язків у цивільному партнерстві й у шлюбі, то може вибрати охарактеризовану «модель переліку», гарантувавши одностатевим партнерам права, які би регулювали, насамперед, їхні майнові відносини.

Як довго потрібно чекати появи закону про цивільне партнерство в Україні? Не можна забувати, що однією з основних засад сучасної демократії є відсутність диктату з боку більшості й увага до проблем будь-якої людини. Тому для демократичних держав визнання та юридичне закріплення права представників сексуальних меншин на цивільне партнерство є, як зазначалось, закономірним кроком.

Відповідно до Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, який затверджений Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 р. № 1393-р. [7] у 2017 році передбачено необхідність розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України законопроект про легалізацію зареєстрованого цивільного партнерства для різностатевих та одностатевих пар з урахуванням майнових і немайнових прав. Більше того, аналітична група «Левіафан» спільно з народним депутатом України VI скликання К. Лук'яною підготували проект Закону України «Про цивільне партнерство», згідно з яким також пропонується «модель переліку» [8]. Хоча у громадському середовищі лунають пропозиції і щодо запровадження в Україні «моделі винятків» [9].

Незважаючи на те, що передбачений зазначеним Планом дій законопроект мав бути запропонований Кабінету Міністрів України ще у II кварталі поточного року, досі у парламент він не внесений, а інформації про його опрацювання в Уряді у загальному доступі немає. Відтак, відкритим залишається питання про те, чи буде відповідний Закон ухвалений до кінця цього року.

Список використаних джерел:

1. Цивільне партнерство [Електронний ресурс]. URL: <http://t-o.org.ua/tsivilne-partnerstvo/> (дата звернення: 26.10.2017).
2. Кравчук А. Аналітична записка щодо запровадження в Україні реєстрованого партнерства для одностатевих сімейних пар / Андрій Кравчук // Збірник матеріалів щодо запровадження реєстрованого партнерства в Україні. К.: Центр «Наш світ», 2016. С.4-17 [Електронний ресурс]. URL: http://gay.org.ua/publications/civil_partnership_propositions_2016.pdf (дата звернення: 26.10.2017).
3. Discrimination against homosexuals. RES 756, 01-10-1981 [Електронний ресурс]. URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-EN.asp?FileID=16167&lang=EN> (дата звернення: 26.10.2017).
4. Vallianatos and Others v. Greece (Applications nos. 29381/09 and 32684/09) [Електронний ресурс]. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-128294> (дата звернення: 26.10.2017).
5. *Oliari and Others v. Italy* (Application nos. 18766/11 and 36030/11) [Електронний ресурс]. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-156265> (дата звернення: 26.10.2017).
6. Obergefell v. Hodges. 576 US ____ (2015) [Електронний ресурс]. URL: https://www.supremecourt.gov/opinions/14pdf/14-556_3204.pdf (дата звернення: 26.10.2017).
7. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 р. № 1393-р. «Про затвердження Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері

прав людини на період до 2020 року» [Електронний ресурс]. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248740679> (дата звернення: 26.10.2017).

8. Закон України «Про цивільне партнерство». Проект [Електронний ресурс]. URL: [http://t-o.org.ua/Новый%20проект%20\(1\).pdf](http://t-o.org.ua/Новый%20проект%20(1).pdf) (дата звернення: 26.10.2017).

9. Проект Закону України «Про сімейне партнерство» // Збірник матеріалів щодо запровадження реєстрованого партнерства в Україні. К.: Центр «Наш світ», 2016. С.25-27 [Електронний ресурс]. URL: http://gay.org.ua/publications/civil_partnership_propositions2016.pdf (дата звернення: 26.10.2017).

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гудима Д.А.

Каменчук Ілона Андріївна

студентка I курсу

факультету міжнародно-правових відносин

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИКА Й ЕСТЕТИКА ДЕРЖАВИ

Оскільки генетичні програми не є основою для норм людської поведінки, то існують інші засади, які сприяють суспільному благу та культурно вироблені впродовж років. Вони називаються дозволами і заборонами. Звісно, що ці дозволи та заборони містять і свободу волі людини, і її світосприйняття, і, врешті, те, що людські стосунки відбуваються не на тлі біологічних дій та потреб, а беруть за основу культурно-історичні процеси та явища. Також колосальна маса штучних речей та засобів людської життєдіяльності (артефактів), форм соціальної організації життя (таких, як право, держава, управління та ін.) впливають на формування самої держави і суспільства [1, с. 56-58].

Етичні критерії є основою інститутів сучасної держави та її діяльності. Постійна потреба в якнайкращому осмисленні моральних підстав країни, її засобів, цілей і способів регулювання влади держави дає поштовх до розвитку політичної етики. Ще за часів Давньої Греції відомі філософи Арістотель і Платон відрізняли вчення про моральність від буденної свідомості людей, стихійно сформованої в результаті різноманітної та суперечливої життєвої практики людини в соціумі [2, с. 237].

Етика – філософська наука, об'єктом якої є мораль; поєднуючись з естетикою, утворює дві специфічні сфери явищ суспільного життя;

володіючи відносною самостійністю, вони тісно пов'язані один з одним, що виявляється у відносинах між людьми, у художніх поглядах, уявленнях людини (напр. соціальної групи, класу) [1, с. 89-90].

Етика влади являє собою дотримання владою норм моралі та моральності. У цьому контексті етика вивчає місце моралі в системі влади, взаємовідносин органів влади з громадськістю. Вона зайняла своє особливе місце як галузь знань, що з'ясовує установки і поведінку влади (належних осіб та органів), теоретично обґрунтовує важливість і необхідність моральної поведінки, разом з етичними принципами, нормами моралі, які у цивілізованому соціумі все частіше зумовлюють рішення і вчинки самих суб'єктів влади; покращує і доповнює їх взаємозв'язок з нормами права, створює нові відповідні рекомендації для владної практики [2, с. 141-150].

На даному тлі можна говорити про благодіяння і злодіяння влади, про наміри та цілі можновладців, про культуру, гуманістичні ідеї, відповідальність, совість, честь і разом з тим про зло, грубість, хамство, волюнтаризм, догматизм, фанатизм, аморальність, цинізм і егоїзм у вчинках осіб, що опинилися при владі.

По-перше, естетика влади – це виявлення у владній практиці найкращого, гідного, величного, особливо в часи, коли влада і її верхівка знаходяться на підйомі, виконують загальнокорисні речі для народу, що запам'ятовуються, піднесені та незвичайні справи у мирну пору і навіть стратегічно продуманий захист в період війни, відстоювання інтересів держави [2, с. 129-133].

По-друге, практично розкриває питання про сукупності знань на стику власне естетики і кратології, знань, що належать до осмислення проявів державного апарату в дії, направленою на естетичне сприйняття нормативних актів та акцій влади громадянами або підвладними [2, с. 135-137].

Проблема естетики існує здавна і завжди привертала до себе увагу, обговорювалася з різних точок зору, а сам термін запроваджений у 1735 році німецьким філософом А. Баумгартеном для позначення «науки про чуттєве знання». Кант, Гегель та інші мислителі активно працювали у цій сфері. Не обійшли її і марксистські прибічники.

Естетика влади може виявлятися в різного роду урочистостях, святах, їх оформленні, піднесенні, у різноманітних ритуалах, символіці, атрибутиці, церемоніалі [3, с. 345-346].

Прикладом може слугувати державний прапор, герб, гімн, інаугурація президента, прийняття та оформлення нових законів, укладання договорів, проведення референдумів, тонкощах судового процесу тощо. Характерним для естетики влади є зведення оригінальних та величних архітектурних будівель.

Зрозуміло, що естетика влади не повинна зводитися тільки до зовнішнього ефекту. Ще в Київській Русі визнавався великий вплив ритуалів, атрибутів та символів тощо, вироблених на особистість, її настрій, психіку, ставлення до справи, на служіння державі та князю.

Естетичні ідеї нараховують на шляхах свого збагачення і розвитку велику кількість відомих імен, але у сфері науки про владу знаходили поки мало застосування. Це пояснюється тим, що тоді розробленої кратології не було. Тому проблематика обслуговування влади світом прекрасного вирішувалася за іншим відомством, в першу чергу в галузі мистецтва і літератури [5, с. 234-238].

Проблема естетики влади та держави набула свого різкого значення переважно у зв'язку з тоталітарними державами, позбавленими демократії; тому що насильницька гармонізація всіх сфер життя є основою таких країн, прагнення створити красиву видимість, естетизувати політику, здійснити театралізацію соціальної дійсності. Фактично тоталітарна держава оповита покривом естетики влади.

Країна в наш час прагне до естетичності у всіх формах свого шляху до досягнення гармонії з суспільством і індивідом, що безпосередньо пов'язано з діяльністю ЗМІ. Вони створюють іміджі політичним партіям, політичним діячам, інститутам державної влади за допомогою художніх форм і т.д. Іміджі – це ярлики, які складаються зі штучно представлених характеристик. Тому ЗМІ цілеспрямовано створюють естетику сучасної держави.

Отже, сучасна Україна може покращити суспільне життя, поставивши етику й естетику влади на новий, більш досконалий рівень, який зможе вивести нашу країну до європейського типу державності та відносин у суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Навчальний посібник / В. Л. Петрушенко, І. М. Сурмай, Г. Ф. Карвацька, Л. І. Мазур, Ю. Г. Шадських. За ред. В. Л. Петрушенка. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2006. 252 с.
2. Эстетика: Словарь/Под общ. ред. А. А. Беляева и др. – М.: Политиздат, 1989.– 447 с.
3. Халипов В. Ф. Кратология как система наук про владу . – М.: Республика, 1999. – 303 с.
4. Фоли Д. Энциклопедия знаков и символов / Пер. с англ. М.: Вече: АСТ, 1997. 432 с.
5. Словарь по этике / Под ред. И. С. Кона. 4-е изд. М.: Политиз-1981. 430 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Рязанов М. Ю.

Ковбаснюк Олександра Романівна
студентка I курсу
факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ПРАВА ЯК ДЖЕРЕЛА ПРАВА

Важливу роль у процесі формування правової держави відіграють принципи права, які символізуючи дух права, визначають характер правової культури та обумовлюють специфіку правової системи держави.

В загальному, поняття принципу (від лат. *principium* – початок, основа) є загальнонауковою категорією, яка означає основне вихідне положення певної теорії, вчення, науки, світогляду тощо. Іншими словами, принципи є основою будь-якої концептуальної системи, яка визначає особливості її організації та впливу на об'єктивну реальність.

В юридичній літературі принципи права визначаються як «вихідні, визначальні ідеї, положення, установки, які складають моральну й організаційну основу виникнення, розвитку і функціонування права» [5, с. 18], «основні, початкові положення, ідеї, що висвітлюють закономірності та сутність права як специфічного соціального регулятора»; «керівні ідеї, які характеризують зміст права, його сутність і призначення в суспільстві» [7, с. 56], «відправні, вихідні начала правової системи» [3, с. 35] тощо. При цьому визнається, що принципами права є не тільки ті положення, що закріплені в джерелах права, але й провідні правові ідеї, які отримали загальне визнання в діяльності органів правосуддя, інших суб'єктів права, незважаючи на відсутність їхньої формальної фіксації в об'єктивному праві.

Таким чином, принципи права не обов'язково повинні бути сформульовані у правових нормах, а тому можна виокремити писані і неписані принципи права. Також вони є різноманітними за формою (явні і неявні), оскільки можуть бути як сформульовані у конкретній правовій нормі, так і розміщені у розділі загальних положень законів, а можуть взагалі прямо не міститися у правових нормах, а виводитися зі змісту цих правових норм.

Серед науковців існують різноманітні погляди щодо видів принципів права та їх системи, проте найпоширенішою є класифікація принципів права за сферою їх дії в межах системи права. При цьому виокремлюються загальні (основоположні) принципи права, міжгалузеві, галузеві принципи, принципи підгалузей та інститутів права.

Найбільше значення відіграють загальні (основоположні) принципи права, в яких знаходять відображення визнані в суспільстві загальнолюдські цінності, ідеї свободи, рівності, гуманізму та справедливості, що окреслилися в процесі розвитку правової культури усієї людської цивілізації.

Досліджуючи правову природу загальних принципів права, окремі науковці відзначають їх тісний зв'язок з теорією природного права, оскільки загальні принципи права є відображенням об'єктивної «ідеї справедливості», на основі якої вони забезпечують єдність права; вони є засобом перенесення природного в позитивне право та вказують на цінності, які визначають правопорядок у цілому [6, с. 20].

Слід зазначити, що принципам права притаманна дуалістична природа, яка полягає в їх одночасному розумінні як змісту права і як його форми (джерела), що дозволяє розглядати їх як самостійний елемент правової системи.

При цьому, розуміння загальних принципів права як джерела права вперше з'явилося в міжнародному праві. Зокрема, ще у Конвенції про мирне розв'язання міжнародних зіткнень (I Гаазька конвенція) від 18 жовтня 1907 р. (стаття 73) зазначалося, що при тлумаченні компромісу, представленого сторонами, арбітражний суд може застосовувати принципи права. Прикладом також може слугувати Гаазька конвенція про Міжнародний призовний суд (XII Гаазька конвенція) від 18 жовтня 1907 р. (стаття 7), яка уповноважувала суд у випадку відсутності загальновизнаних правил приймати рішення відповідно до загальних принципів правосуддя і справедливості.

На сучасному етапі найважливішим виявом такого підходу виступає Статут Міжнародного Суду ООН, відповідно до положень якого (стаття 38) Суд застосовує «загальні принципи права, визнані цивілізованими націями». З цього часу загальні принципи права визнаються прямим джерелом міжнародного права, яке, передусім, покликане вирішувати проблему відмови від розгляду справи через неясність питання в умовах існування прогалин у міжнародному праві.

Загальні принципи права розглядаються також як самостійне джерело права Європейського Союзу. При цьому, їх застосування дозволяє, насамперед, заповнити окремі прогалини існуючої правової системи ЄС в умовах обмежених (в межах компетенції, наданої державами-членами) повноважень ЄС.

Значну роль в утвердженні ідеї визнання загальних принципів права відіграє судова влада. Керуючись концепцією, згідно з якою правові норми можуть бути виведені не тільки з нормативно-правових актів, але й із загальних принципів права, суди можуть застосовувати право навіть в умовах відсутності відповідних правових приписів. Яскравим прикладом цього є діяльність Європейського суду з прав людини.

Таким чином, судова практика стає головним джерелом загальних принципів права. За посередництвом правосуддя, при вирішенні конкретних судових справ, загальні принципи ніби трансформуються у специфічні

нормативно-правові вимоги [4, с. 259], здійснюється так звана добудова права [8, с. 176].

В Україні, яка йде шляхом поступового входження до європейського політичного, економічного і правового простору, теж має місце тенденція визнання загальних принципів права, як джерела права. Зокрема, Конституція України (стаття 18) встановлює, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права. А Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (стаття 2) визначає, що засади внутрішньої і зовнішньої політики базуються, в тому числі, і на загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права та встановлює пріоритет загальновизнаних норм і принципів міжнародного права перед нормами і принципами національного права.

При цьому важлива роль у процесі визнання загальних принципів права та конкретизації їх змісту має належати українським судам. Це стосується, в першу чергу, Конституційного Суду України, який докладає значних зусиль щодо сприйняття українською правовою системою певних загальних принципів права (зокрема, принципів правової визначеності та пропорційності) [6, с. 19].

Підсумовуючи можна зазначити, що в сучасній правовій доктрині принципи права розглядаються як самостійне джерело права, яке покликане передусім, бути безпосередньою основою для вирішення конкретних справ та використовується при інтерпретації норм права, застосуванні аналогії права з метою подолання прогалин і протиріч у праві.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – С. 141.
2. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01 липня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 40. – Ст. 527.
3. Боголюбов С.А. Экологическое право. Учебник для вузов. – М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА, 1998. – 448.
4. Бондарь Н. С. Власть и свобода на весах конституционного правосудия: защита прав человека Конституционным Судом Российской Федерации / Н. С. Бондарь. – М., 2005. – С. 259.
5. Колодій А.М. Принципи права України: монографія / А. М. Колодій. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 208 с.
6. Погребняк С. П. Загальні принципи права як джерело права // Вісник Академії правових наук України. – 2011. – № 1(64). – С. 14-25.

7. Сушко Є.Р. До характеристики поняття принципів права у загальнотеоретичній юриспруденції // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 33. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2006. – С. 56.

8. Циппеліус Р. Юридична методологія / Р. Циппеліус ; пер. з нім. – К., 2004. – 176 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Рязанов М. Ю.

Корчак Олександр Олександрович

студент V курсу

судово-адміністративного факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗНЯТТЯ ДЕПУТАТСЬКОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ЯК ЩЕ ОДИН КРОК ДО СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Однією з конституційних гарантій безперешкодного і ефективного здійснення депутатської діяльності в Україні вже більше двадцяти семи років виступає депутатська недоторканність. Дану юридичну гарантію правового статусу народних депутатів нашої держави можна визначити як захист від будь-якого примусу з боку держави в особі її органів, який би міг бути застосований за звичайних обставин.

Відповідно до ст. 80 Конституції України (далі – КУ), народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах та не можуть бути притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані [1].

Вищезазначена стаття Основного закону породжує на перший погляд невідповідність або навіть доцільніше буде сказати суперечність нормі, яка міститься в ст. 24 КУ та закріплює рівність конституційних прав і свобод та рівність перед законом громадян. Виникає питання як одна норма чинної КУ може суперечити іншій? Існує точка зору, яка зазначає, що депутатська недоторканність є винятком із конституційного принципу рівності всіх громадян перед законом [2, с. 9]. У 1999 році Конституційний суд України дещо по іншому обґрунтував дане твердження: «Важливою конституційною гарантією є депутатська недоторканність, яка має цільове призначення – забезпечення безперешкодного та ефективного здійснення народним депутатом України своїх функцій. Вона не є особистим привілеєм, а має публічно-правовий характер» [3].

Депутатська недоторканність є не суб'єктивним правом, привілеєм окремого індивіда, а складовою статусу народного депутата України. Громадянин набуває депутатської недоторканності лише у разі обрання його народним депутатом України і втрачає її одночасно з припиненням повноважень Верховної Ради України відповідного скликання або у разі дострокового припинення повноважень народного депутата України [4].

Можна ще довго дискутувати з приводу визначення цього поняття, однак нас цікавить відповідь на дещо інше питання. У жовтні 2017 року Президент України Петро Порошенко вніс на розгляд Верховної Ради як невідкладний проект Закону України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)» [5].

Проектом закону пропонується повністю усунути неможливість притягнення народних депутатів України до кримінальної відповідальності, затримання чи арешту, незалежно від згоди Верховної Ради України [6].

Петро Порошенко висловив впевненість, що цей крок сприятиме боротьбі з корупцією в країні. «Скасування депутатської недоторканності, як і створення Антикорупційного суду у відповідності до рекомендацій Венеціанської комісії Ради Європи – важливі складові ефективної боротьби з корупцією», – наголосив він. «Імунітет народних обранців давно перетворився в гарантію безкарності», – переконаний Президент [5].

Таким чином, виникає дискусія щодо чергової спроби (подібні намагання здійснювалися у 2006 та 2015 роках) внесення змін до конституції з приводу даного питання, адже зняття депутатської недоторканності «має дві сторони медалі». З однієї сторони її мета – не тільки убезпечити народного депутата України від незаконного втручання в його депутатську діяльність, а й сприяти належному функціонуванню парламенту. Однак з іншої – це шлях до зловживання службовим становищем. В умовах масштабного зростання корупційних процесів та поширенню їх на вищі органи державної влади в Україні, гарантія недоторканності народних депутатів фактично гарантувала їм здатність уникнути покарання за зловживання владними повноваженнями та корупційні дії. Це в свою чергу призвело до того, що особи, які займалися незаконною діяльністю усіляко намагалися отримати депутатську недоторканність, яка б в подальшому слугувала в деякій мірі їх прикриттям у разі викриття останніх.

Відповідно до ч. 3 ст. 27 Закону України «Про статус народного депутата України» від 17 листопада 1992 року особливості порядку притягнення народного депутата до відповідальності визначаються КУ, цим законом та законом про Регламент Верховної Ради України [7].

Глава 35 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» присвячена розгляду питань про згоду на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт народного депутата [8]. Відповідно до цієї глави передбачається складна, клопітка та довготривала процедура

отримання згоди Верховної Ради України, що в свою чергу не є позитивним моментом у здійсненні розслідування.

Внесення ж зазначених змін до КУ потягне за собою також зміни до вищезгаданих законів, що в свою чергу дасть змогу проводити розслідування та здійснювати притягнення до відповідальності народних депутатів на загальних підставах, передбачених КПК України. Це спростить дану процедуру та зекономить багато часу під час здійснення останньої.

Таким чином, вважаємо за доцільне внести зміни до статті 80 КУ, виклавши її в такій редакції:»Стаття 80. Народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образи чи наклеп» [6].

Це в першу чергу в деякій мірі приведе ст. 80 КУ у відповідність ст. 24 КУ та урівняє народних депутатів з пересічними громадянами в плані рівності перед законом щодо притягнення до відповідальності, натомість депутатська недоторканність залишиться у вигляді звільнення від юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, що дасть змогу безперешкодно та ефективно здійснювати народному депутату України свої функції. Дані зміни до КУ покладуть крапку в питанні покриття беззаконня посадових осіб, оскільки сама Верховна Рада України не завжди може бути об'єктивною при наданні чи не наданні згоди щодо притягнення народного депутата до відповідальності, оскільки у голосуванні з приводу даного питання можуть брати участь заінтересовані особи.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Радченко О.І. Статус народного депутата України: проблеми теорії і правового регулювання : автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 / Радченко Олександр Іванович; Нац. академ. внутр. справ України – Київ, 2005. – 19 с.
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 80 Конституції України (справа про депутатську недоторканність): Рішення від 27.10.1999№ 9-рп/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-99>
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої статті 17, частини другої статті 27 Закону України «Про

статус народного депутата України» (справа про гарантії діяльності народного депутата України):Рішення від 10.04.2003№ 7-рп/2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-03>

5. Скасування депутатської недоторканності – важлива складова ефективної боротьби з корупцією / Офіційне інтернет-представництво Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/prezident-skasuvannya-deputatskoyi-nedotorkannosti-vazhliva-43982>

6. Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України) : проект Закону від 17.10.2017 р. № 7203 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62727

7. Про статус народного депутата України : Закон України від 17.11.1992р. № 2790-XII (із змінами, внесеними згідно із Законом № 2148-VIII від 03.10.2017) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2790-12/>

8. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10.02.2010 р. № 1861-VI (із змінами, внесеними згідно із Законом № 2136-VIII від 13.07.2017, ВВР, 2017, № 35, ст.376) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Средницька І.Ю.

Мальвічко Руслана Романівна
студентка I курсу
факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЛЮДСЬКІ ЦІННОСТІ ЯК ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПРИНЦИПІВ ПРАВА

Однією з найважливіших проблем права є утвердження загальнолюдських принципів, норм і цінностей. Для цього ми часто звертаємось до правових систем інших держав, проте така практика часто буває не зовсім ефективною, а та чи інша правова система не відповідає правосвідомості громадян. Тож, актуальним є дослідження того як саме повинна формуватися правова система України і що повинно лежати в її основі. Як відомо, у ст.3 Конституції України зазначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [1, с. 4]. Людські цінності постійно

еволюціонують та зазнають певних змін. Т. О. Андреева з цього приводу зазначає: «Цей процес, з одного боку, детермінований культурно-історичними, науково-технічними та іншими реаліями, а з другого, залежить від суб'єктивних устремлінь індивідів, їхніх потреб і бажань дотримуватися аксіологічних орієнтирів свого часу. Т. О. Сілаєва пише, що цінність – це людський вимір речей, це ставлення до них людини з позиції своїх потреб та інтересів. Цінності об'єктивні за своїм змістом, але вони завжди переживаються і сприймаються суб'єктивно [5, с. 2]. Насамперед потрібно визначити що таке правова цінність і тому полягає цінність права.

Цінність права полягає у тому, що за допомогою нього ми можемо виявити духовні аспекти, ідеали, у яких відображаються соціокультурні основи суспільства. Специфіку цінностей можна пояснити давньою байкою про трьох робітників, які возять цеглу. Мандрівник запитує у них : «Що ви робите?». Один відповів: «Цеглу вожу», другий: «На хліб заробляю», а третій: «Собор буду». Отже, виконуючи одні й ті самі дії у них було закладено різні цінності. Отже, для того щоб визначити в чому полягає цінність права, потрібно визначити його позитивну роль для людини зокрема і для суспільства загалом. Цінності виступають мірилом права. За допомогою цінностей громадяни можуть забезпечити реалізацію своїх прав та інтересів. На думку М. Патеї-Братасюка, цінностями у праві виступають і матеріальні, і духовні утворення: норми, угоди, ідеали, ідеологія, правові інститути тощо.

Найважливішими є принципи справедливості, гуманізму, добра, формальної рівності, істини, безпеки, адже саме вони містять особливо важливі людські цінності, які виступають високими ідеалами суспільства. Принципи права, у яких стверджуються людські цінності, закріплені у нормативно-правових актах. Цінність принципів права полягає у тому, що вони не просто містяться у нормах права, а виходять за їх межі, укорінюються в правосвідомості людей, стають внутрішнім регулятором поведінки індивідів.

Отже, принцип – це будь-яке вихідне положення будь-якої теорії, вчення, будь-якої галузі права та діяльності або внутрішнє переконання людини. Як уже було сказано, правові принципи спрямовують людську свідомість, а значить їх не можна розглядати лише як аспект права, а як філософські та соціальні категорії. Якщо розглядати принципи зі сторони змісту права, його матерії, у ході історичного розвитку, то можна виокремити 3 групи принципів.

До першої групи принципів ми відносимо ті, які характеризують загальне відношення до права та закону: кожен громадянин і суспільство в цілому, підкоряючись закону, мають мати можливість примусити до виконання закону самих суб'єктів влади; законів повинні дотримуватися; закон не має зворотної дії; свобода міститься у додержанні законів, а не їх ігноруванні.

До другої групи належать принципи, що характеризують ставлення до людини як до вищої суспільної цінності. До них відносимо такі положення: всі народжуються вільними та рівними у своїх правах; презумпція невинуватості(ніхто не може бути визнаний винним у скоєнні злочину, інакше, як за вироком суду); здійснення особистих прав не повинно порушувати прав інших громадян; людина не може бути засобом досягнення мети.

До третьої групи відносяться принципи пов'язані з дослідженням доказів та встановленням істини при вирішенні спорів. Сюди належать такі положення: незнання законів не звільняє від відповідальності; ніхто не може бути суддею у своїй справі; нехай буде вислухана і друга сторона; відповідальність виступає тільки за вину.

Принципи права не можна відносити до надбань якоїсь конкретної держави чи певного історичного періоду. Право розвивалось протягом величезного історичного періоду, а разом з ним і його принципи. Варто сказати, що формулювання деяких принципів походять з римського права. Протягом всієї історії права ці принципи складали його основу на різних історичних етапах, створюючи певну закономірність. Принципи спираються не на будь-який порядок у суспільстві, а саме на правовий, що спирається на демократію та гуманізм. Тоталітарні режими або заперечували право, ти самим ігноруючи самі принципи – тоді існувала відкрита тиранія, або визнавали права лише на словах, що мало аналогічний результат.

Впродовж тисячоліть філософи шукали відповідь на запитання: у чому сутність людини як такої? Кожна епоха мала своє уявлення щодо цього питання та нові підходи до розуміння людської природи й таких понять як «свобода», «рівність», «гідність». Зрозумілим є те, що людська гідність не може бути продана, обмінена чи куплена, адже вона є абсолютною вищою цінністю. Гідність вказує на приналежність до людського роду, отже, вона жодним чином не може бути ущемлена, порушена чи знецінена, бо в такому випадку ми можемо ставити під сумнів «людськість» людини. Людська цінність не є лише філософською категорією, а має пряме відношення до права, його ціннісної сторони. Ця загальнолюдська цінність інкорпоровалася у право і стала правовою цінністю. Необхідність захисту людської гідності є основою одного з головних принципів міжнародного права – поваги до прав людини. Прикладом є ст. 1 Загальної декларації про права людини 1948 р., яка зазначає, що всі люди народжуються вільними та рівними у своїй гідності та правах. Згідно з Конституцією України, гідність є найвищою соціальною цінністю – ч. 1 ст. 3 закону. Фактично людська гідність є фундаментом демократичного порядку, а повага до неї та рівень її захисту визначають рівень правового розвитку держави.

Дуже важливим є усвідомлення вагомості людської гідності, бо це є важливим елементом правотворення. Неусвідомленість може нести

негативні наслідки, адже те як виконуються закони дає можливість бачити наскільки реальним є дотримання прав і свобод людини, наскільки правовою є держава. За допомогою гідності людина проводить самоаналіз, оцінює себе. У цьому випадку гідність прирівнюється до самоповаги. Проте законодавець, зокрема український, не завжди враховує цей аспект. Контроль за дотриманням прийнятих законів проводиться не на достатньому рівні, а тому часто виникають ситуації, у яких нехтують гідністю та правами людини.

Отже, одним з найважливіших завдань держави є забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина. Акцент при цьому зовсім не випадково робиться на принципі верховенства права. Адже людські права не можуть існувати поза правом, так само як і право не існує без них. Статусу права може набувати лише та система норм права, яка забезпечує та гарантує свободу і рівність усіх людей, охорону людської гідності. Саме тому право традиційно пов'язують з принципом верховенства права і правової держави, в основі якого неминуче лежать загальнолюдські цінності.

Список використаних джерел:

1. Андреева Т. О. Від феномена людини до феномена людства / Андреева Т. О. – Донецьк : ДонНУ, 2002.
2. Береза Н.В. Правові цінності та принципи як основоположні засади розвитку кримінального права України// Філософські та методологічні проблеми права.-2011. – №1.– Ст.106-109
3. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. Патей-Братасюк М. Г. Філософія права : [навч. посіб.] / Патей-Братасюк М. Г. – Тернопіль, 2006.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Рязанов М.Ю.

Матат Андрій Володимирович
аспірант юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРИНЦИП

Принципи відіграють ключову роль у контексті віднесення конституційного права як галузі до фундаментальної в національній правовій системі. Те саме можна сказати й про конституційне право як науку, основоположним завданням якої є теоретичне обґрунтування практики реалізації прав людини через обмеження державної влади. Саме на такій ідеї базується класичний конституціоналізм або ж численні спроби визначити дану категорію зводяться до цього, якщо говорити більш загально.

Для теорії конституційного права важливого значення набуває вивчення принципів у конституційному праві, а також принципів Конституції України. Безумовно, що тісний зв'язок принципів конституційного права та принципів Конституції полягає в тому, що вони є взаємозалежними та взаємообумовленими. Тому, на наш погляд, найяскравіше запропоновану тематику можна розглянути на прикладі принципу верховенства права.

Наперед зазначимо, що в правничій науці категорію «верховенство права» розглядають по-різному: з одного боку, як самостійну, яка не є принципом, а з іншого – як сучасний принцип права. Зазначена тенденція наразі не вичерпала усієї перспективи для наукової дискусії, однак ми зосередимо увагу на питанні конституціоналізації верховенства права як принципу на підставі ст. 8 Конституції України – в Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Практичну сторону проблеми підсилює відсутність офіційного тлумачення ст. 8 Конституції України, за виключенням поодиноких правових позицій Конституційного Суду України, в яких посилаються на принцип верховенства права (зокрема одна з таких частково викладена в Рішенні від 2 листопада 2004 року N 15-рп/2004). Таким чином зазначено, що «верховенство права – це панування права в суспільстві, яке вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо //...//. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України» [1].

В цій частині можна говорити про те, що Конституція є втіленням принципів, а також цінностей що лежать в їх основі. Фактично розуміння права крізь виражену форму – закон, унеможлиблює повноцінного втілення конституції як установчого акту народу, що можемо пояснити ситуацією, наприклад, з тим, що Конституцію України сприймають як декларацію, а значить – текст позбавлений практичної реалізації. У цьому ключі доцільно навести хрестоматійний приклад, пов'язаний з практикою Федерального Конституційного Суду Німеччини, який у своїх рішеннях наголошував, що конституційне право не обмежується текстом Основного закону ФРН, а включає певні загальні принципи, які законодавець не конкретизував у позитивній формі, що існує надпозитивне право, яке зв'язує навіть установчу владу законодавця [2, с. 6].

Осмыслити Конституцію України як цінність, можливо лише з позиції сприйняття принципів права чіткими та неупередженими індикаторами якісного розвитку держави та суспільства. Зазначене можна розглянути на прикладі принципу верховенства права як уособлення загальних принципів права, так і вираження принципів Конституції України.

Так, в основі верховенства права як конституційного принципу в правовій системі України серед іншого лежить верховенство Конституції, адже закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні їй відповідати (ст. 8), то відповідно сама Конституція України, у світлі її конституційних цінностей і принципів, надає перевагу правам і свободам людини, утвердження яких є головним обов'язком держави (ст. 3). При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (ст. 22), а матеріальна чи моральна шкода, завдана фізичним або юридичним особам актами і діями, що визнані неконституційними, відшкодовується державою у встановленому законом порядку (ст. 152).

В той же час, верховенство конституції не слід ототожнювати з принципом верховенства закону, тому що верховенство конституції потрібно розуміти крізь призму домінування її основоположних цінностей. Виходячи з логічних міркувань, Конституцією України як Основним Законом держави, в кожному її положенні закріплено фундаментальну ідею пріоритету прав людини, що, таким чином, можемо тлумачити як втілення принципу верховенства права.

Крім того, можна обґрунтувати тезу про те, що принцип верховенства права є сукупним поняттям, яким до прикладу є загальні принципи права. Так, загальні принципи права (до яких в літературі відносять принципи правової визначеності, пропорційності, добросовісності, розумності тощо), – зводяться до дії принципу верховенства права, адже окремі з них виступають його ключовими елементами. Таку тезу можемо обґрунтувати з посиланням на звіт Венеціанської комісії 2011 р., яким було визначено

характерні елементи принципу верховенства права, яких необхідно дотримуватися як формально, так і по суті [3].

Продовжуючи положення, викладені Венеціанською комісією 2011 р., на початку березня 2016 р. було оприлюднено Контрольний список запитань для оцінки дотримання верховенства права [4]. Документ фактично став ідейним продовженням, який більш практично уточнює безпосередню дію принципу верховенства права, а також деталізує наявні загрози, що стоять на заваді його безпосередньої реалізації. Так, визначено ряд причин, які посягають на верховенство права, зокрема Венеціанська комісія звертає увагу на те, що корупція, конфлікт інтересів, зловживання у сфері права на приватність – це приклади того, що найбільш негативно впливає на реалізацію верховенства права.

Після набрання чинності змін до Конституції України в частині правосуддя (30 вересня 2016 р.) та запровадження інституту конституційної скарги, – що визначено ст.ст. 55 та 151-1 Конституції, – принципи права набудуть ще більш переконливого та практичного значення, тому підставою запровадження реформи правосуддя можемо вважати забезпечення та реалізацію принципу верховенства права.

Окремо зазначимо про те, що ст. 129 Конституції України відтепер закріплює норму прямої дії про те, що суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права. Основоположні норми Конституції здебільшого втілюють загальні принципи права крізь призму природних прав. Тому що Конституція повинна бути балансом між принципами та нормами закону у правозастосуванні тощо.

Підсилення значимості принципу верховенства права відбулось також завдяки підписанню Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [5], а передувало цьому – прагнення громадян України до європейської інтеграції, чим можна охарактеризувати події Революції Гідності. Так, Угода про асоціацію між Україною та ЄС містить чітку вимогу ефективної реалізації та забезпечення принципу верховенства права, демократії та прав людини в Україні, зокрема через реформування національного законодавства, діяльності органів державної влади та запобігання корупції тощо.

Насамкінець, в умовах сучасних процесів необхідно формулювати теоретичні обґрунтування з позиції практичних проблем, але в будь-якому випадку, виходячи з таких пріоритетів як ідея прав людини та цінності конституціоналізму. Між іншим, в цьому допомагає верховенство права як конституційний принцип, який доцільно розглядати з точки зору його змісту, що включає серед іншого названі вище пріоритети.

Список використаних джерел:

1. Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 у справі за конституційним поданням Верховного Суду

України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04>.

2. Козюбра М.І. Тенденції розвитку джерел права України в контексті європейських правоінтеграційних процесів / М.І. Козюбра // Наукові записки. Том 26, Юридичні науки / Національний університет «Києво-Могилянська академія». – К.: КМ Академія, 2004. – С. 3-9.

3. CDL-AD(2011)003 rev. Report on the Rule of Law. Adopted by the Venice Commission at its 86th plenary session (Venice, 25-26 March 2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-e).

4. CDL-AD(2016)007-e Rule of Law Checklist, adopted by the Venice Commission at its 106th Plenary Session (Venice, 11-12 March 2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2016\)007-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2016)007-e).

5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони // Відомості Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011

Науковий керівник: д.ю.н., професор Васильченко О.П.

Митник Олена Віталіївна

аспірант юридичного факультету

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЧЕРПАННЯ
НАЦІОНАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ЮРИДИЧНОГО ЗАХИСТУ
У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЗАПРОВАДЖЕННЯМ
ІНСТИТУТУ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ В УКРАЇНІ**

Запровадження інституту конституційної скарги в Україні у зв'язку із прийняттям Закону України від 02.06.2016 № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» є важливим нововведенням, покликаним забезпечити належний захист прав і свобод людини і громадянина в Україні [1].

Так, відповідно до вказаного закону статтю 55 Конституції було доповнено частиною четвертою такого змісту: «Кожному гарантується

право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених цією Конституцією, та у порядку, визначеному законом». Окрім того з'явилася ще одна стаття 151-1, відповідно до якої Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України. Конституційна скарга може бути подана в разі, **якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано** [1].

З метою приведення у відповідність до Конституції України законодавства, що регулює діяльність Конституційного Суду України, 13.07.2017 було прийнято Закон «Про Конституційний Суд України» (далі – Закон) [2].

Відповідно до частини першої статті 55 Закону конституційною скаргою є подане до Суду письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу. Суб'єктом права на конституційну скаргу є особа, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України (його окремі положення) суперечить Конституції України (частина перша статті 56 Закону) [2].

У свою чергу статтею 77 Закону визначено умови прийнятності конституційної скарги, зокрема, конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим статтями 55, 56 цього Закону, та якщо, скереване іншого, **вичерпано всі національні засоби юридичного захисту** (за наявності ухваленого в порядку апеляційного перегляду судового рішення, яке набрало законної сили, а в разі передбаченої законом можливості касаційного оскарження – судового рішення, винесеного в порядку касаційного перегляду) [2].

В той же час частина п'ята статті 55 Конституції України (зі змінами, внесеними Законом України від 02.06.2016 № 1401-VIII) визначає: кожен має право **після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ** чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна [3].

Однією з таких міжнародних судових установ є Європейський суд з прав людини (далі – Суд), який функціонує задля забезпечення дотримання державами їхніх зобов'язань за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенція).

Так, Суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у

Конвенції або протоколах до неї (стаття 34 Конвенції). В свою чергу стаття 35 Конвенції визначає умови прийнятності таких заяв. Відповідно до пункту першого вказаної статті Суд може брати справу до розгляду лише після того, як **було вичерпано всі національні засоби юридичного захисту**, згідно із загальновизнаними принципами міжнародного права, і впродовж шести місяців від дати постановлення остаточного рішення на національному рівні [4].

У зв'язку з цим виникає питання щодо можливості віднесення звернення до Конституційного Суду до національних засобів юридичного захисту у розумінні пункту 1 статті 35 Конвенції.

Слід зауважити, що практикою Суду вироблено деякі підходи до розуміння інституту вичерпності національних засобів юридичного захисту. Так, Суд зазначає, що відповідно до пункту 1 статті 35 Конвенції він може розглядати питання лише після того, як заявники, як правило, вичерпали всі національні засоби юридичного захисту згідно із загальновизнаними принципами міжнародного права. Головна мета цього правила полягає в тому, щоб дозволити Договірним державам запобігати або виправляти виявлені порушення, перш ніж ці твердження будуть подані до Суду (*Selmouni v. France*). При цьому заявники повинні вичерпати лише ті наявні національні засоби захисту, до яких вони мають доступ безпосередньо і які на час подій були ефективними як теоретично, так і практично, тобто які були доступними, здатними забезпечити відшкодування завданої їм шкоди і які передбачали перспективи успішного розгляду справи (*Sejdovic v. Italy*; *Paksas v. Lithuania*), тобто пункт 1 статті 35 вимагає вичерпання лише тих засобів юридичного захисту, які є ефективними та адекватними, тобто здатними прямо виправляти подані скарги (*Remli v. France*).

Стосовно конституційної скарги Комісія та Суд вирішили, посилаючись на держав-учасниць, що пряме звернення до Конституційного Суду є засобом юридичного захисту, що має бути застосованим (див. наприклад, *W. v. Germany*; *Union Alimentaria Sanders SA v. Spain*; *S.B. and Others v. Belgium* (dec.)).

Водночас Суд наголошує, що правило вичерпності національних засобів юридичного захисту не є абсолютним та не може бути застосованим автоматично. При вирішенні питання, чи було дотримано вказане правило, необхідно брати до уваги особливі обставини конкретної справи. Це означає, серед іншого, що Суд повинен брати до уваги не лише наявність формальних засобів юридичного захисту у правових системах держав, але також загальні юридичні та політичні умови, в яких вони функціонують, та конкретні обставини заявників (*Kurić and others v. Slovenia*; *Orchowski v. Poland*; *Demopoulos and Others v. Turkey* (dec.)).

Таким чином, питання щодо того, чи вважається індивідуальне звернення до Конституційного Суду необхідним відповідно до пункту 1 статті 35

Конвенції, залежить від особливостей юридичної системи держави-відповідача і сфери юрисдикції Конституційного Суду. Так, у державі, в якій ці компетенції обмежуються контролем за дотриманням конституційності і за ієрархічною сумісністю юридичних норм, звернення до Конституційного Суду є обов'язковим, якщо заявник піддає сумніву якесь законодавче або нормативне положення як таке, що суперечить Конвенції (Grišankova and Grišankovs v. Latvia; Liepajnieks v. Latvia). Між тим, це звернення не є ефективним, якщо позивач скаржиться лише на неправильне тлумачення або застосування правових чи адміністративних норм, які самі по собі не є неконституційними (Smirnov v. Russia; Szott-Medyńska v. Poland) [5].

Таким чином, правило про вичерпання національних засобів юридичного захисту не повинно застосовуватися автоматично та має певні обмеження, напрацьовані практикою Європейського суду з прав людини. Вочевидь питання щодо віднесення конституційної скарги до національних засобів юридичного захисту в контексті пункту 1 статті 35 Конвенції слід розглядати з точки зору ефективності функціонування такого інституту в Україні.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII //Відомості Верховної Ради України, 2016, № 28, ст. 532.
2. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII// Відомості Верховної Ради України, 2017, № 35, ст.376.
3. Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР// Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141.
4. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 // Офіційний вісник України, 1998, № 13, / № 32 від 23.08.2006 /, стор. 270.
5. М. Авдєєва. Проблема вичерпання національних засобів юридичного захисту у практиці Європейського суду з прав людини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://precedent.in.ua/2016/06/09/problema-vycherpannya-natsionalnyh-zasobiv-yurydychnogo-zahystu-u-praktytsi-yevropejskogo-sudu-z-prav-lyudyny>.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Лотюк О.С.

Мішегліна Валерія Миколаївна
*аспірант кафедри загальнотеоретичної юриспруденції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВОВІ СИМВОЛИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТИПІВ ПРАВОРОЗУМІННЯ

Проблема праворозуміння, а також дослідження правових символів у парадигмі сучасних типів праворозуміння, на сьогоднішній день вийшли на передній план юридичної науки України. Актуалізація дослідження зазначеної проблематики пояснюється двома причинами. По-перше, після відмови від пануючого у вітчизняній юриспруденції легістського праворозуміння в її концептуально-методологічних засадах утворилась прогалина, яку вчені намагаються якнайшвидше заповнити та ліквідувати різними, часом навіть взаємовиключними концептуально-методологічними підходами. По-друге, вагомою причиною стало те, що пострадянські країни увійшли у трансформаційний період свого розвитку, в якому навряд чи могла однозначно утвердитись лише одна концепція праворозуміння, що, в свою чергу, стимулювало відповідні пошуки та дискусії.

Здебільшого праворозуміння розглядається як категорія доктринальної правосвідомості, тобто наукова категорія, що пов'язується з науковим пізнанням. Ставлення людей до права, його осмислення й оцінка визначаються не тільки і навіть не стільки науковими міркуваннями, скільки ціннісними установками та уявленнями. Адже ще з часів античності відомо, що право є не лише наукою, а й мистецтвом, воно ґрунтується не тільки на знанні, а й на певних цінностях – справедливості, свободі, рівності тощо. З урахуванням вищенаведених фактів, тип праворозуміння можна визначити як зумовлений світоглядною позицією знаючого суб'єкта образ права, що відображає найбільш суттєві, відповідно до цієї позиції ознаки права [1, с. 14-15].

При здійсненні аналізу основних типів праворозуміння, варто звернути увагу, на категорію правових символів.

В юридичній літературі виявлено, що правовий символ – це створюваний або санкціонований державою умовний образ, відмітний знак, який представляє собою видиме або чутне культурно-ціннісне утворення, якому суб'єкт правотворчості надає особливого політико-правового змісту, не пов'язаного з сутністю цього утворення, що охороняється державою і використовується в особливому процедурному порядку [2, с. 23].

На наш погляд, дане поняття можна розглянути з позиції наукової категорії «праворозуміння». Пропонується під правовими символами розуміти умовні образи, відмітні знаки, які є ціннісно-культурними утвореннями та ґрунтуються на певному типі праворозуміння.

Багатоманітність підходів до праворозуміння зумовлює множинність критеріїв його типології. Вона може проводитись за різноманітнішими ознаками. Так, залежно від ставлення до «основного питання філософії» – співвідношення матеріального й ідеального – можна виокремити матеріалістичний та ідеалістичний типи праворозуміння. У свою чергу, в межах цих типів праворозуміння виокремлюють такі їх види: метафізичний, механічний, економічний (матеріалістичний тип); теологічний, натуралістичний, формально-догматичний тощо (ідеалістичний тип).

Залежно від особливостей та масштабів використання надбань інших галузей знань у підходах до праворозуміння воно, як уже зазначалось, може бути розчленовано на такі типи як феноменологічний, герменевтичний, антропологічний, психологічний, синергетичний тощо. Причому перелік типів праворозуміння за цим критерієм ніколи не буде завершеним оскільки, з одного боку, у праві, мабуть, завжди залишатимуться аспекти, сторони, сфери буття, які з тих чи інших причин перебуватимуть поза цією типологією, а з другого – з розвитком міжнаукових інтеграційних процесів виникатимуть нові наукові напрями, які впливатимуть на праворозуміння, про що згадувалося вище [1, с. 14].

Залежно від ставлення до права різних народів і тих чи інших цивілізацій виокремлюють такі типи праворозуміння: європейський (християнський), мусульманський або ісламський, індо-буддійський, китайсько-конфуціанський, японський [3, с. 63].

У літературі зустрічаються також інші критерії типології праворозуміння [4, с. 52]. Проте чи не найпоширенішим із цих критеріїв залишається «ідеологічний», тобто вихідні концептуальні ідеї, які визначають зміст праворозуміння. Відповідно до нього виокремлюються природно-правовий (юснатуралістичний), юридико-позитивістський (нормативістський) і соціологічний типи праворозуміння. Незважаючи на відсутність єдності поглядів щодо соціального значення цих типів праворозуміння, переважна більшість дослідників схиляється до того, що кожний з них ґрунтується на певних світоглядних підвалинах, які, у свою чергу, відображають реальні грані, аспекти права як феномену [1, с. 15].

Отже, розглядаючи правові символи у контексті сучасних типів праворозуміння, можна зробити висновок, що вони стають первинним джерелом для права, а коли набувають статусу ціннісно-культурних утворень, тільки перейшовши зі сфери права у певний тип праворозуміння. Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що явище праворозуміння буде актуальним стільки, скільки існує право. Усі сучасні концепції праворозуміння, що намагаються пояснити, об'єднати, інтегрувати, йдучи компромісним шляхом, навряд чи здатні повністю усунути розбіжності. Для теорії держави та праворозуміння фактором удосконалення є юридична практика,

а для практичної діяльності фахівців у галузі права таким стимулом мають стати нові розробки теоретиків права.

Список використаних джерел:

1. Козюрба М. Праворозуміння: поняття, типи та рівні / М. Козюрба // Право України. – 2010. – № 4. – С. 10-21.
2. Никитин А.В. Правовые символы: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / А.В. Никитин. – Нижний Новгород, 1999. – 36 с.
3. Честное Л. И. Типы правопонимания // Проблемы теории права и государства / Под ред. В. П. Сальникова. – СПб., 1999. – С. 63–64.
4. Оль П. А. Правопонимание. От плюрализма к двуединству. – СПб., 2005. – С. 52 – 64.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Дудченко В.В.

Наконечна Анна Михайлівна

*аспірант кафедри теорії та філософії права
юридичного факультету*

Львівського національного університету імені Івана Франка

ДО ПИТАННЯ ПРО ВЗАЄМОВПЛИВИ ЛЮДСЬКИХ ПОТРЕБ, ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ПОЗИТИВНОГО ПРАВА

З другої половини ХХ століття проблема взаємовпливів потреб, прав людини та позитивного права отримала активне осмислення, зокрема у філософській, психологічній і юридичній науковій літературі.

У вітчизняній правничій науці П.Рабінович першим ввів у науковий обіг терміно-поняття «потребовий підхід», поступово конкретизуючи і застосовуючи його до виявлення сутності праворозуміння [1, с. 8-13].

Потребовий підхід постулює ідею про те, що сутність соціальних явищ становлять ті корисні їх сторони, які можуть бути використані людиною та суспільством для задоволення їхніх потреб. Відтак, саме праворозуміння нині визначається автором як відображення у людській свідомості тих властивостей «правоявищ», які є корисними для задоволення потреб людини чи суспільства.

Виходячи з такого підходу, П. Рабінович запропонував дефініцію поняття прав людини як певних можливостей людини, котрі необхідні для задоволення потреб її існування та розвитку в конкретно-історичних умовах, об'єктивно зумовлюються досягнутим рівнем розвитку суспільства і забезпечені обов'язками інших суб'єктів [2, с. 18].

У наведеному визначенні відображається, зокрема, ідея про те, що необхідність безпечного, стабільного, прогнозованого існування людини, забезпечення її зростаючих потреб зумовлюють створення нових форм захисту суспільних відносин, які сприймалися людьми як корисні, бажані, справедливі та правові [3, с. 104]. А право є заснованим на свободі волевиявлення індивіда способом його нормативного існування в соціумі, який має за мету забезпечення особистих і суспільних потреб [4, с. 747; 5, с. 8].

На думку М. Барінова, категорія потреб повинна розглядатися на рівні загальної теорії права в якості одного з елементів механізму дії правових норм [6, с. 98]. Вказане корелює з розумінням політико-правової природи потреб й інтересів як явищ, що забезпечують оптимальний баланс у відносинах між особистістю і публічною владою, яка здійснює правотворчу діяльність [7, с. 13-14].

Канадсько-американський економіст Дж. Гелбрейт [9, с. 18, 41] довів, що розвиток суспільства призводить до деперсоналізації потреб. Згідно з його теорією взаємодія позитивного права та потреб полягає в розширеному державному впливі на суспільні процеси для досягнення безкризового і стабільного розвитку виробництва, тобто для задоволення виробничих потреб за посередництва норм позитивного права.

Проте за такого посередництва певні людські потреби не лише задовольняються, але й формуються. На відміну від тваринної нужди вони не запрограмовані в генетичному коді, а залежать від суспільного середовища, відносини в якому регулюються правом [8, с. 13].

Норвезький соціолог Й. Галтунг охарактеризував загальний зв'язок між правами людини та людськими потребами. Він дійшов висновку, що існують потреби, які мають права-відповідники, а також ті, які не мають таких відповідників. Крім того, можливо, щоби одна потреба була задоволена (повністю або частково) через імплементацію кількох прав, а одне право може бути інструментом для імплементації декількох потреб [10, р. 70].

Таким чином, теорії потреб та їх взаємозв'язку з позитивним правом і правами людини другої половини ХХ століття та сьогодення зводяться до того, що потреби пов'язують людей із світом суспільних відносин, поза якими ці потреби не можуть бути задоволені, і значна частина таких відносин врегульовується позитивним правом, що слугує засобом задоволення людських потреб.

Окрім того, що право є інструментом задоволення потреб людини, воно забезпечує та сприяє їх формуванню і розвитку. Проте не слід забувати, що право «регламентує» не усі потреби, а лише ті, які, власне, втілюються у правах людини. Останні є можливостями, необхідними людям, щоб діяти певним чином або утриматися від дій у суспільстві задля задоволення їхніх

потреб. Тобто, права людини опосередковують задоволення потреби їх носія відповідно до рівня розвитку, насамперед, того суспільства, в якому ці потреби сформувався, і в якому людина має намір їх задовольнити.

Список використаних джерел:

1. Рабинович П. М. Социалистическое право как ценность. Львов: Выща шк.; Изд-во при Львов. ун-те, 1985. 168 с.
2. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: Навч. посіб. Вид. 10-е, доп. Львів: Край, 2008. 224 с.
3. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М. І. Козюбри. К.: Ваіте, 2015. 392 с.
4. Гаврилюк Р. А. *Методологическая традиция доктрины естественного права*. Черновцы: Черновицкий нац. ун-т, 2012. 788 с.
5. Романюк Є. О. Основні властивості права в контексті природно-правового та позитивістського праворозуміння: автореф... канд. юрид. наук: 12.00.01. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2013. 20 с.
6. Баринов Н.А. Имущественные потребности и гражданское право. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1987. 192 с.
7. Здравомыслов А. Г. Потребности. Интересы. Ценности. М.: Политиздат, 1986. 224 с.
8. Тараткевич М. В. Человек и его потребности. Мн: Беларусь, 1989. 207 с.
9. Гэлбрейт Дж. Новое индустриальное общество. М., 1969. 430 с.
10. Galtung, J. Human Rights in Another Key. Oxford, 2004. 450 p.

Науковий керівник : д.ю.н., професор Рабінович П.М.

Садолінська Ірина Сергіївна
студентка V курсу
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДИСКРИМІНАЦІЯ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ У СИСТЕМІ ПОКАРАНЬ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ ЯК ПОРУШЕННЯ ОДНОГО З ОСНОВОПОЛОЖНИХ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Аналізуючи положення Кримінального кодексу України (далі – КК України), серед категорій осіб, до яких не можуть застосовуватися певні види покарання, варто відмітити на таку вказівку: «жінок, які мають дітей», при цьому не знаходимо нічого подібного, що стосувалося б чоловіків, особливо одиноких батьків. Зазначимо, що поняття «одиноким батьком» наявне у ч. 2 ст. 172 КК України, яка встановлює відповідальність за грубе порушення законодавства про працю «щодо неповнолітнього, вагітної жінки, одинокого батька, матері або особи, яка їх замінює і виховує дитину віком до 14 років або дитину-інваліда». Однак таке поняття є новелою у КК України – ним було доповнено цю статтю у 2014 році.

Однак, повертаючись до Розділу Х «Покарання та його види» Загальної частини КК України [2], помічаємо явний дисбаланс у співвідношенні гарантій материнства та батьківства, а точніше – відсутність будь-яких гарантій останнього, що є недопустимим у сучасному суспільстві.

Як вказано у Рішенні Конституційного Суду України № 9-рп/2012 від 12 квітня 2012 року, «рівність та недопустимість дискримінації особи є не тільки конституційними принципами національної правової системи України, а й фундаментальними цінностями світового співтовариства, на чому наголошено у міжнародних правових актах з питань захисту прав і свобод людини і громадянина...»[5].

Розглянемо положення КК України, які, на нашу думку, не відповідають ст. 24 Конституції України, відповідно до якої «громадяни мають рівні конституційні права та свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками ... статі... Рівність прав жінки та чоловіка забезпечується...» [1].

Зазначимо також, що привілеї, встановлені для вагітних жінок, слід не вважати виявом дискримінації чоловіків, оскільки вони зумовлені фізіологічними особливостями організму жінки. Перша стаття, у якій знаходимо ознаки дискримінації за статевою належністю, – ст. 57 КК України, яка визначає такий вид покарання, як виправні роботи. У ч. 2 даної статті серед осіб, до яких це покарання не застосовується, зазначені жінки, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною. Вважаємо дане положення не лише таким, що створює нерівність між обсягом прав жінок

та чоловіків, а й таким, що не узгоджується із Законом України «Про відпустки» від 15.11.1996 № 504/96-ВР [4]. У ст. 18 зазначеного закону передбачено, що відпустка по догляду за дитиною до досягнення нею 3-річного віку може надаватися не лише матері, а також і батькові дитини. Таким чином, вважаємо, що у разі, якщо батько знаходиться у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею 3-річного віку, до нього також не може застосовуватися покарання у виді виправних робіт.

Отже, пропонуємо ч. 2 ст. 57 КК України викласти у такій редакції: **«Виправні роботи не застосовуються до вагітних жінок, жінок/чоловіків, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною...».**

Наступні два види покарання, до застосування яких встановлюються обмеження, що містять ознаки дискримінації за статевою належністю, – арешт та обмеження волі. Частиною 3 ст. 60 КК України передбачено, що арешт не застосовується до осіб віком до шістнадцяти років, вагітних жінок, та до жінок, які мають дітей у віці до семи років. Частина 3 ст. 61 КК України, передбачаючи такий вид покарання, як обмеження волі, встановлює, що він не може застосовуватися у тому числі до жінок, що мають дітей віком до чотирнадцяти років. Вважаємо обидва положення такими, що порушують рівність прав жінки і чоловіка, обмежують гарантоване право на батьківство.

Беручи до уваги положення ст. 5 Сімейного кодексу України, відповідно до якої «держава охороняє сім'ю, дитинство, материнство, батьківство, створює умови для зміцнення сім'ї... Держава створює людині умови для материнства та батьківства, забезпечує охорону прав матері та батька, матеріально та морально заохочує і підтримує материнство і батьківство», ст. 51 Сімейного кодексу України, відповідно до якої чоловік має право на батьківство [3], пропонуємо викласти наступні статті у такій редакції: ч. 3 ст. 60 КК України: «Арешт не застосовується до осіб віком до шістнадцяти років, вагітних жінок, одиноких батька/матері, які виховують дітей у віці до 7 років»; ч. 3 ст. 61 КК України: «Обмеження волі не застосовується до неповнолітніх, вагітних жінок, одиноких батька/матері, які виховують дітей віком до 14 років, до осіб, які досягли пенсійного віку, військовослужбовців строкової служби та до інвалідів першої і другої груп». Вважаємо, що дані зміни забезпечуватимуть рівні гарантії як батьківства, так і материнства, а отже усунуть дискримінацію за статевою ознакою. Отже, внесення змін до вказаних положень КК України стане ще одним кроком не просто до приведення вітчизняного законодавства у відповідність до міжнародних правових актів (що є однією з вимог євроінтеграції), а й до забезпечення реальної рівності усіх громадян у їхніх правах та свободах, що є однією з фундаментальних цінностей світового співтовариства, запорукою повноцінного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс]: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 05.04.2001 № 2341-ІІ // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Сімейний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 10.01.2002 № 2947-ІІІ // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
4. Закон України «Про відпустки» [Електронний ресурс]: Закон України від 15.11.1996 № 504/96-ВР // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/504/96-вр>
5. Рішення Конституційного Суду у справі за конституційним зверненням громадянина Трояна Антона Павловича щодо офіційного тлумачення положень статті 24 Конституції України (справа про рівність сторін судового процесу) [Електронний ресурс]: Рішення від 12.04.2012 № 9-рп/2012 // Конституційний Суд України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-12>

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Средницька І.Ю.

Саєнко Юлія Миколаївна

*студентка І курсу магістратури
соціально-правового факультету*

Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНСТИТУЦІЙНИЙ КОНФЛІКТ: ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ

Конфлікти в політичній сфері є звичайним явищем, яке виражає постійну боротьбу за владу, політичні протистояння та суперечності різноманітних владних структур. Конституційна конфліктність виступає природною властивістю конституційно-правових відносин, крім того відсутність такого типу конфлікту як конституційний неможливо в демократичному суспільстві.

Обраний нашою країною шлях розвитку демократичної держави призвів до значного збільшення конфліктів в конституційно-правових відносинах, що призводить до актуалізації вивчення даного питання.

Перш за все, слід зазначити, що під конституційним конфліктом треба розуміти вид юридичного конфлікту, який становить протистояння

(конфронтацію) у політико-правовій взаємодії суб'єктів конституційних відносин, яке відображується в інституційно норматизованих взаємоспрямованих діях цих суб'єктів щодо визнання, задоволення, захисту своїх інтересів, по треб, цілей, що являють собою цінність з точки зору їхньої соціальної значущості [1, с. 36].

Однією із головних умов визнання конфлікту конституційним є наявність в його змісті спірного юридичного факту конституційно– правового характеру і можливість нівелювання протиріч сторін за допомогою конкретних конституційно-правових процедур.

Щодо розподілу конституційних конфліктів на види, пропонуються різні критерії: залежно від часу дії конфлікти можуть бути – затяжними і швидкоплинними; в залежності від масштабу – національними і регіональними; в залежності від інтенсивності – слабкими і сильними; в залежності від форми прояву – мирними і немирними; в залежності від кількості учасників – багатосторонніми і двосторонніми [3, с. 120].

Особливий інтерес представляє диференціація конституційних конфліктів залежно суб'єктів, що вступають в конфлікт. Під суб'єктом конституційного конфлікту розуміють те чи інше соціальне об'єднання (формально чи неформально організоване) або особистість (особистості) з певним правовим становищем, які прагнуть за допомогою специфічної діяльності реалізувати свої, протилежні іншим соціально-політичним силам, інтереси в рамках норм конституційного права [3, с. 125].

Виходячи з суб'єктного складу можна виділити такі види конституційних конфліктів: конституційні конфлікти між владними суб'єктами, конституційні конфлікти між владними і невладними суб'єктами, конституційні конфлікти між невладними суб'єктами.

Конституційні конфлікти між владними суб'єктами – конфлікти, що виникають з приводу розподілу і перерозподілу владних повноважень. Опонентами в таких конфліктах виступають учасники конституційних правовідносин, наділені відповідно до законодавства владними повноваженнями. Такі конфлікти досить часто зустрічаються як у світовій так і українській практиці. До такого роду конституційних конфліктів можна віднести кризу викликану в 2004 році в Україні політичною реформою і перерозподілом влади (передання значної частини повноважень президента парламенту та уряду, розширення місцевого самоврядування).

До такого роду конфліктів відносяться і протиріччя між органами державної влади та місцевого самоврядування, які виникають, знову ж таки, через поділ і перерозподіл владних повноважень.

Конституційні конфлікти між владними і невладними суб'єктами виникають з приводу взаємин суб'єктів наділених повноваженнями і громадян (їх об'єднань), що таких повноважень не мають, як приклад такого конфлікту можна назвати Революцію Гідності 2014 року. Через природу

правових відносин громадян і представників влади конфлікти такого виду не є рідкістю, адже держава виступає для громадянина і як гарант його прав і свобод, і як інститут політичного примусу.

Конфлікти між невладними суб'єктами виникають між громадянами, їх об'єднаннями, релігійними організаціями, представниками різних національностей. Як приклад можна навести суперництво політичних партій (хоча його можна віднести і до першого виду конституційних конфліктів, оскільки об'єктом такого суперництва і боротьби є саме влада), також яскравим прикладом такого конфлікту може служити протистояння двох політичних сил в Англії (Торі і Вігі); різноманітні конфлікти конфесійного характеру (такі як протистояння Католицької і Православної церкви) які не є чимось новим і притаманні нашому суспільству [2, с. 243].

Отже, підсумовуючи, слід зазначити наступне. Конституційні конфлікти – широко розповсюджене явище, що вимагає широкого вивчення в світлі важливості сфери свого виникнення. Крім того, класифікація конституційних конфліктів, встановлення природи і суб'єктного складу конкретного конфлікту є дуже важливим для визначення причин такого конфлікту, його детального аналізу та пошуку оптимального рішення за короткий час, що, в свою чергу, не дозволяє загостренню конституційного конфлікту та попереджує його трансформацію в конституційну кризу, що є більш складним і довготривалим явищем та має серйозніші і складніші наслідки.

Список використаних джерел:

1. Коваленко Б. В., Пирогов А. И., Рыжков О. А. Политическая конфликтология / Б. В. Коваленко, А. И. Пирогов, О.А. Рыжков. – М. : Серебряная сова. – 2002. – 212 с.
2. Орзих М. Ф. Проблемы современной конституционалистики / М.Ф. Орзих. – К. : Юринком Интер. – 2012. – 368 с.
3. Єзеров А. А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні: монографія / А. А.Єзеров. – Одеса: Юридична література. – 2008. – 240 с.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Средницька І.Ю.

Станчак Ольга Ігорівна
студентка V курсу
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЯК НЕОБХІДНА УМОВА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ

Конституційна законність виступає одним із принципів конституціоналізму. Конституція як основний Закон держави містить основоположні засадничі норми, які визначають основи побудови, функціонування конституціоналізму певної держави. Конституція не регламентує порядку реалізації тих чи інших її положень. Тому дане питання повинно вирішуватися шляхом прийняття відповідних, а саме конституційних законів, основне призначення яких є регламентація та ефективне регулювання найважливіших суспільних відносин.

Питання правової природи, змісту конституційних законів залишається і досі дискусійним у теорії вітчизняної науки. Основна проблема полягає в тому, які ж закони слід називати та відносити до конституційних законів. З цього приводу у науці існує декілька поглядів вчених. Так, зокрема одні вчені, вважають, що до конституційних законів слід відносити дві групи законів, а саме: про внесення змін до Конституції України; та безпосередньо самі конституційні закони – тобто ті, які регулюють питання, що закріплює основний закон або які впливають із його змісту. Так, наприклад, В. Погорілко зазначає, що під конституційними законами розуміють, по-перше, законодавчі акти, які вносять зміни та доповнення до Конституції, по-друге, закони, прийняття яких прямо передбачено в Конституції [3, с. 12].

Інша група вчених вважає, що конституційними слід вважати тільки ті закони, які вносять зміни до Конституції України. Так, О. М. Кириченко, який вважає, що основна ознака конституційних законів полягає у тому, що вони вносять зміни та доповнення до Конституції України і не можна визначати конституційні закони як такі, що конкретизують положення Основного Закону, оскільки це є функцією інших законів (органічних) [1, с. 97]. І підкреслюється, що, як правило, ці закони конкретизують окремі положення Конституції або містять посилання на Конституцію та мають складнішу, ніж звичайні закони, процедуру ухвалення, а органічні закони розглядають як закони, на необхідність існування яких прямо вказує Конституція [1, с. 120].

Підтримуємо позицію А. Р. Крусян, яка виокремлює два види конституційних законів за предметом їх регулювання: конституційні закони про внесення змін до конституції та безпосередньо самі конституційні

закони – тобто ті, які регулюють питання, що закріплює основний закон або які впливають із його змісту [4, с. 105].

При цьому, зазначається, що конституційним законам притаманний ряд ознак, що відрізняють їх від звичайних законів: вони приймаються виключно з питань, що закріплені в Конституції України; мають вищу юридичну силу відносно інших законів; приймаються за особливою (ускладненою) процедурою; проходять попередній конституційний контроль на предмет відповідності Конституції України; виключено право вето Президента України стосовно конституційних законів [4, с. 104].

Сучасне законодавство України не закріплює можливості прийняття конституційних законів. Однак можна стверджувати, що фактично в нашій державі існує один із видів конституційних законів – а саме закони про внесення змін до Конституції України. Втім, основні базові питання, які залишилися за межами правового регулювання, викликають чимало проблем їх застосування на практиці. Так, з аналізу практики вбачаємо, що чимало положень Конституції отримують свою деталізацію у тлумаченнях Конституційного Суду України. Зокрема офіційне тлумачення отримали положення Конституції щодо меж компетенції глави держави (справа про повноваження Президента України реорганізувати центральні органи виконавчої влади від 28.01.2003 р.); положення щодо права недоторканості Президента України та процедури імпідменту (справа щодо недоторканості та імпідменту Президента України 10.12.2003 р.); щодо нормативного визначення функціонування Верховної Ради України (справа щодо повноважень Верховної Ради України від 17.10.2002 р.; справа про умови дострокового припинення повноважень Верховної Ради України від 19.05.2004 р.) тощо. Усі такі рішення розкривають ті питання, які повинні бути врегульовані конституційними законами. Конституційний Суд України не повинен бути засобом усунення прогалин у праві та законодавстві. Як зазначає А. Р. Крусян, тлумачення правових норм має бути чітко обмежене основним завданням Конституційного Суду України – розкриття смислу і змісту правової норми, що роз'яснюється, не здійснюючи при цьому законодавчої діяльності [2, с. 477].

Конституція, як наголошує А. Р. Крусян, тільки тоді буде несуперечливою і сучасною, коли буде створено не один «ідеальний» документ – довершена конституція, що теоретично і практично неможливо, а коли буде створено струнку, науково обґрунтовану, ієрархічну систему нормативних актів, що дають можливість функціонувати конституції, тобто систему конституційного законодавства [2, с. 478], якої на сучасному етапі розвитку конституціоналізму в нашій державі не розроблено. Доцільним є офіційне оформлення предмета регулювання конституційних законів шляхом прийняття профільного закону – Закону України «Про конституційні закони України», який би чітко врегулював питання, що підлягають регулювання на

вищому, порівняно із звичайними законами рівні. Вважаємо, що конституційні закони є необхідною умовою сучасного розвитку українського конституціоналізму.

Список використаних джерел:

1. Кириченко О. Поняття та значення органічних законів у системі законодавства України / О. Кириченко // Вісн. Акад. управ-ління МВС. – 2009. – №3. – С. 93–103.
2. Крусян А. Р. Сучасний український конституціоналізм : монографія / А. Р. Крусян. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 560 с.
3. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Джерела конституційного права України: поняття, види і система / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко // Право України. – 2002. – № 3. – С. 8–15.
4. Проблеми сучасної конституціоналістики : навч. посіб. / [М. В. Афанасьєва, О. В. Батанов, А. А. Єзеров та ін.] ; за ред. А. Р. Крусян. – О. : Фенікс, 2015. – Вип. 3 : Сучасний український конституціоналізм. – 526 с.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Средницька І. Ю.

Степаненко Кароліна Олегівна

студентка V курсу

Інституту кримінальної юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

МУНІЦИПАЛІЗМ У СКЛАДІ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Одним з найважливіших завдань сучасного конституціоналізму є організація органів публічної влади, а також розмежування органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні. Поза увагою не може залишитися й гарантування прав місцевого самоврядування. Це обумовлено саме конституційною реформою, що розпочалась з дня прийняття незалежності України і триває й нині.

Значення муніципалізму може розглядатись в багатьох аспектах, проте в даному напрямі варто звернути увагу на думку М.О. Баймуратова, який зазначає, що за допомогою муніципалізму територіальне співтовариство у перспективі розвивається і трансформується в активного продуцента конституційної свідомості та культури, що є критерійними ознаками ідеології національного і світового конституціоналізму [3, с. 5].

Конституціоналізм являє собою особливий режим функціонування публічної влади, що сам по собі передбачає пріоритетність прав та свобод

людини і громадянина порівняно з інтересами органів публічної влади, а також обмеження публічної влади на користь громадян. У свою чергу муніципалізм слід розуміти також як особливий режим, але вже самоврядної влади, який передбачає пріоритет прав та свобод людини і громадянина перед інтересами органів місцевого самоврядування, а також обмеження саме цієї влади на користь громадян.

Існує чимало думок вчених стосовно питання співвідношення цих двох понять. На думку О.С. Орловського, одними з найголовніших виступають дві конкретні точки зору з цього приводу. Перша передбачає, що місцеве самоврядування являється одним із інститутів громадянського суспільства. Друга – інститут місцевого самоврядування не є складовою інститутів громадянського суспільства. Тут постає питання: яка точка зору є вірною? Вони обидві є справедливими та обґрунтованими, але їх використання вже буде залежати від того, як вчений визначає саме громадянське суспільство, від часу, в який проводиться дослідження, а також від самої теорії місцевого самоврядування досліджуваної держави.

Варто зазначити, що конституціоналізм та муніципалізм не виникає та не припиняє своє існування миттєво. Успіхи в сфері муніципалізації дають поштовх активному розвитку конституціоналізації суспільних відносин, та навпаки, конституціоналізм супроводжується муніципалізацією. Тому те, що муніципалізм є невід'ємною складовою конституціоналізму, дає підстави, щоб зробити висновок про їх тісний взаємозв'язок, адже відсутність одного свідчитиме про відсутність іншого.

Виходячи з вищенаведеного, можна дійти висновку, що думка вчених відносно того, що конституціоналізм існує не в усіх країнах, є вірною. Термін «деконституціоналізація» використовується нечасто та переважно російськими вченими. Якщо розглядати даний термін, то думки вчених різняться. Одні висловлюють свою точку зору, що це є процес відходження від виконання норм Основного Закону, інші – складова циклічності конституціоналізму, а саме підйом конституціоналізму нового типу [1, с. 23]. Так як, префікс «де-» позначає ті процеси, що були сутністю минулого та означають знищення даної сутності, то можна провести паралель із «демуніципалізацією», розглядаючи дані міркування вчених. Демуніципалізація – процеси відходу від чинного законодавства та його реалізації від основоположних теорій, концепцій та ідей муніципалізму. Слід погодитися з думкою О. С. Орловського, що навіть в цих термінах є взаємозв'язок, адже демуніципалізація завжди свідчить деконституціоналізацію, що має відбуватися одночасно з нею.

Виходячи з вищенаведеного та використовуючи думки таких відомих правознавців, як М.О. Баймуратов, А.Р. Крусян, В.М. Шаповал, А.М. Медушевський, О.В. Батанов та ін., муніципалізм є невід'ємною складовою конституціоналізму та являється особливим режимом функціонування

самоврядної влади, що ставить у пріоритет права та свободи людини і громадянина перед інтересами органів місцевого самоврядування. Їх зв'язок полягає в тому, що це завжди процеси, що йдуть бік о бік, та відсутність одного означає відсутність іншого.

Список використаних джерел:

1. Орловський О. С. Муніципалізм як складова конституціоналізму [Електронний ресурс] / О. С. Орловський // Актуальні проблеми держави і права. – 2014. – Режим доступу: <http://www.apdp.in.ua/v71/02.pdf>.
2. Батанов О. В. Сучасний муніципалізм в Україні: гуманістичні засади становлення та розвитку [Електронний ресурс] / О. В. Батанов. – 2010. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/2341/54/>.
3. Баймуратов М.О. Публічна самоврядна (муніципальна) влада в Україні: методологічні підходи до визначення основних ознак / М. О. Баймуратов // Публічне право. – 2011. – № 2. – С. 4–11.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Средницька І.Ю.

Тавакалян Маріам Боріківна

студентка V курсу

Інституту кримінальної юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПУ СУБСИДІАРНОСТІ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Однією з актуальних проблем конституційного реформування в Україні стає місцеве самоврядування як принципово нова система організації публічної влади на місцях. Адже після набуття Україною незалежності особливого значення набуло визнання державою місцевого самоврядування. Головними принципами проведення сучасних реформ проголошується децентралізація публічної влади та субсидіарність у наданні публічних послуг. Ідея субсидіарності споріднена децентралізації. Цей принцип став частиною права Європейського Союзу як один з основних механізмів стримування надмірної централізації.

Проблемні питання правового забезпечення децентралізації влади в Україні стали предметом розгляду багатьох відомих українських дослідників, серед яких варто відзначити О. Батанова, В. Борденюка,

Ю. Ключковського, В. Колісника, І. Коліушка, А. Колодія, П. Любченка, О. Скакун, О. Скрипнюка, М. Хавронюка, Ю. Шемшученка та ін.

Як вірно зазначає М. Кушнір, Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985 р. є одним із джерел муніципального права європейських держав, в основу якого покладено класичний принцип субсидіарності, відповідно до якого саме на нижчих рівнях управління потрібно вирішувати ті питання місцевого значення, які не мають сенсу передавати на вищий рівень управління. Насамперед йдеться про зведення ролі держави до необхідного мінімуму, обмеження бюрократичного тиску [5].

Інакше кажучи, реалізація принципу субсидіарності передбачає, що всі проблеми, які можуть ефективно вирішуватися на місцях, повинні перебувати в компетенції муніципальних органів як найбільш близьких до населення тобто механізм управління суспільством має будуватися «знизу вгору». Лише в разі відсутності такої можливості вирішення відповідних проблем має передаватися в компетенцію вищих (і більш віддалених від громадян) рівнів влади. Таким чином, кожен вищестоящий рівень влади є допоміжним (субсидіарним) по відношенню до нижчому і вирішує ті завдання, з якими він може впоратися найбільш ефективним чином [4].

Треба відмітити, що відповідно до ч.1 ст. 9 Конституції України та ч. 1 ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України» чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Таким чином, де-юре принцип субсидіарності закріплений у правовій системі України, оскільки, Європейська хартія місцевого самоврядування є частиною українського законодавства. Ст. 143 Конституції України, ст. ст. 26-39, 41, 43, 52 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. визначають повноваження існуючих в Україні органів місцевого самоврядування. У ст. 4 зазначеного Закону викладені основні принципи місцевого самоврядування. Проте, жоден із зазначених правових актів не містить положень, які б розкривали зміст принципу субсидіарності [1; 2; 3].

Отже, для впровадження принципу субсидіарності в Україні, по-перше, важливо чітко визначити статус територіальної громади під час внесення змін до Конституції України, що в свою чергу дасть змогу у повній мірі забезпечити принцип субсидіарності місцевого самоврядування. По-друге, необхідність чіткого визначення вказаного принципу, а також можливу фіксацію розподілу компетенції різних рівнів місцевого самоврядування безпосередньо у тексті Конституції України.

Таким чином, принцип субсидіарності виступає системоутворювальним принципом, який за створення належних умов дає змогу формувати власну дієву модель місцевого самоврядування та розв'язувати проблеми взаємодії

між державою, територіальними громадами та органами місцевого самоврядування. Утвердження зазначеного принципу є один із ключових етапів приведення місцевого самоврядування України у відповідність до європейських стандартів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 9.
2. Європейська хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс] // Хартія Ради Європи від 15 жовтня 1985 р. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_036.
3. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV-ВР // ВВР. – 2004. – № 50. – Ст. 19.
4. Кашкин С. Ю. Право Европейского Союза. Общая часть [Електронний ресурс] / С. Ю. Кашкин. – Режим доступу: <http://qoo.by/2Rcx>.
5. Кушнір М. Стан правової реалізації Україною Європейської хартії місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / М. Кушнір // Відділ стратегій управління регіональним розвитком. – Режим доступу: <http://qoo.by/2Rcy>.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Средницька І.Ю.

Трушкіна Анна Дмитрівна

студентка I курсу

факультету міжнародно-правових відносин

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОТВОРЧІСТЬ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

Правотворчість – організаційно оформлена процедурна діяльність держави або народу, спрямована на вдосконалення чинного законодавства шляхом запровадження нових, зміну чи скасування вже існуючих норм права, пристосування його до потреб суспільства на сучасному рівні його розвитку. Правотворчість складається з законотворчості, народної, судової, муніципальної, локальної, договірної та звичаєвої правотворчості, міжнародної й інтегративної правотворчості, підзаконної правотворчості органів законодавчої та виконавчої влади та контрольно-наглядових органів [1, с. 96].

Беручи до уваги факт взаємозалежності держави і права, зрозуміло, що становище держави, її історичний розвиток та встановлені цілі

державотворення значною мірою впливають на становлення і розвиток її правової системи. Процес правотворення відбиває тенденції подальшого напрямку розвитку держави.

Вчені І. Л. Дюрягін та А. С. Піголкін виокремлюють два основних етапи правотворчості. Перший етап – формування державної волі, що виражається у складанні проекту нормативно-правового акта. Цей етап можна умовно поділити на декілька стадій: прийняття рішення про розробку проекту нормативно-правового акта, підготовка проекту, його обговорення, узгодження та доопрацювання [2, с. 49]. Другий етап – офіційне втілення державної волі в нормі права, видання нормативно-правового акта. На цьому етапі правотворчості вирішальна роль належить діяльності самого правотворчого органу. Стадіями цього етапу є внесення проекту на обговорення, безпосереднє, прийняття та опублікування нормативного акта [2, с. 50].

Правотворчість є вираженням волі суспільства. Участь громадян у референдумі є одним з видів правотворчої діяльності, який ще називають прямою правотворчістю. Пряма правотворчість є гарантією демократизації системи законодавства, адже вона відбувається з урахуванням безпосередньої участі народу в управлінні державою.

Останнім часом в Україні поширилася ідея про створення умов для судової правотворчості. Прихильники цієї ідеї аргументують необхідність застосування судової правотворчості тим, що вона, по-перше, має стати ефективним способом для ліквідації «білих плям» в законодавстві, по-друге, може припинити процес знецінення підзаконних актів, і по-третє, стати способом відносно швидкого усунення суперечностей і невідповідностей у чинній системі законодавства [3, с. 12].

З одного боку, судова правотворчість, яка виражається у прийнятті судами правових прецедентів, є порушенням принципу поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову шляхом надання судовим органам законодавчих функцій. З іншого боку, треба брати до уваги також те, що суд зобов'язаний захищати права та інтереси осіб, а тому не може відмовити в здійсненні правосуддя, аргументуючи це відсутністю нормативного регулювання даних суспільних відносин. В такому випадку для більш гнучкої й швидкої реакції на різноманітні соціально-політичні явища та обґрунтування способу вирішення справи необхідно застосування судової практики [4].

Судовий прецедент також пропонує вирішення актуальної й гострої проблеми єдності правозастосовної практики в Україні, що спричиняє звернення громадян до Європейського суду з прав людини та підриває авторитет національного правосуддя. Законодавче закріплення обов'язку нижчестоящих судів дотримуватись рішень вищих судових інстанцій може вирішити проблему неоднакового застосування судами правових норм [5].

Фактично судові рішення в Україні вже 7 років має роль джерела права, адже Постанова Верховного Суду України юридично є обов'язковою для застосування всіма судами під час розгляду аналогічних справ. А в ст. 17 ЗУ «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 зазначено, що суди України застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Європейського суду з прав людини як джерело права, тобто прецедент щодо рішень ЄСПЛ офіційно діє вже 11 років.

Також не можна оминати увагою проект ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо процесуального забезпечення судової реформи)» від 16.05.2017 р., який передбачає запровадження судового прецеденту в цивільному, адміністративному, господарському та кримінальному процесі [6].

Поступове збільшення ролі судового прецеденту є наслідком реалізації теорії конвергенції, відповідно до якої різні правові системи (романо-германська та англосаксонська) поступово зближуються. Так само як у країнах Британської співдружності все більшу роль обіймає статутне (засноване на нормах Закону) право, так і в Україні свою роль як джерело права займає судові рішення.

Отже, прецедент є необхідним для національної правової системи, адже він спрямований на забезпечення динамічності та покращення ефективності, деталізацію нормативно-правового регулювання захисту прав та інтересів людини судом [7, с. 120].

Можна зробити висновки, що вдосконалення законодавства – одна з закономірностей функціонування права, яка здійснюється шляхом правотворчості, тобто прийняття нових та редагування або скасування старих норм права. Правотворчість спрямована на запобігання колізіям і прогалинам правового регулювання, непослідовності норм, невдалий термінології, недотриманню принципу правової визначеності й інших складових верховенства права [1, с. 100].

На сучасному етапі розвитку суспільства та держави правотворчість здійснюється в першу чергу шляхом видання нормативно-правових актів уповноваженими державними органами або прийняття їх референдумом, а також шляхом видання судових прецедентів та укладання міжнародних договорів.

Список використаних джерел:

1. Батан Ю. Д. Нормотворча стадія превентивного механізму права: людський вимір // Юридичний вісник. 2016. № 3. С. 95–102.
2. Рибікова В. Місце правової експертизи нормативно-правових актів в процесі правотворчості // Юридичний вісник. № 1(6), 2008. С 48-52

3. Луць Л.А. Перспективи становлення судового прецеденту як джерела права України / Л.А. Луць // Вісник центру суддівських студій. – 2006. – № 6. – С. 9-15.

4. Перспектива введення в Україні судового прецеденту як джерела права // Правовий тиждень. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=120594>

5. Судовий прецедент в Україні. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.interlegal.com.ua/corporate/?p=552>

6. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо процесуального забезпечення судової реформи)». – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GH4Z400A.html

7. Сахнюк В.В. Роль и место судебного прецедента в системе источников национального права // Молодий вчений. № 5.1 (45.1) С 119-122

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Рязанов М.Ю.

Цвєткова Уляна Федорівна

студентка III курсу

юридичного коледжу

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ПОЛІГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ

На сьогодні питання подвійного громадянства в Україні є досить актуальним у зв'язку з тим, що недосконале національне законодавство створює підстави для існування двох або навіть трьох громадянств у однієї особи.

Цьому питанню завжди приділялася увага науковців, юристів, спеціалістів в сфері конституційного права, серед яких: В. Ф. Погорілко, Ю. М. Тодика, В. С. Журавський та інші. Але перш ніж починати вирішення проблеми полігромадянства, необхідно визначити поняття «громадянства України». Громадянство України, на думку Ю. М. Тодика та В. С. Журавського, – це постійний правовий зв'язок між фізичною особою й Українською державою, що проявляється у їх взаємних правах та обов'язках [1, с. 96].

Передумовою впровадження в Україні єдиного громадянства стало здобуття незалежності України, що спричинило необхідність створення нової бази законодавства. Відповідно, правове регулювання громадянства в Україні регламентується Конституцією України, Законом України «Про

громадянство», Указом Президента України «Питання організації виконання Закону України «Про громадянство» від 27 березня 2001 року та ін. У статті 4 Конституції України визначений один із основних принципів громадянства: «В Україні існує єдине громадянство. Підстави набуття і припинення громадянства України визначаються законом» [2]. Це положення Конституції спрямоване на досягнення єдиного правового статусу для кожного громадянина у відносинах з державою-Україною.

Всупереч різноманітним нормативно-правовим актам, кодифікованому законодавству, в результаті вирішення проблем, що стосуються питань громадянства виникають колізії, коли одна й та ж особа є громадянином декількох країн одразу. Це явище в конституційній науці називають подвійним громадянством.

Подвійне громадянство (полігромадянство) – правовий зв'язок, за яким особа перебуває одночасно в громадянстві декількох держав. Цей стан особи виникає в результаті прогалин в законодавстві при вирішенні питань про громадянство.

Відповідно до статті 7 Закону України «Про громадянство» йде мова про таке: якщо дитина народилася на території держави, то вона автоматично стає громадянином цієї держави (застосовується принцип «права ґрунту»), а якщо батьки цієї дитини є громадянами іншої держави, то одночасно з «правом ґрунту» застосовується і принцип «права крові». В такому випадку дитина набуває з моменту народження подвійне громадянство.

Водночас у Законі України «Про громадянство» стверджується про те, що громадянство України припиняється: внаслідок виходу з громадянства України; внаслідок втрати громадянства України; за підставами, передбаченими міжнародними договорами України [3].

Множинне громадянство заборонене у багатьох країнах. Противники цього явища стверджують, що полігромадянство є негативним явищем, оскільки держава не зможе встановлювати однакові права, свободи й обов'язки для всіх громадян держави; виникатимуть проблеми з подвійною відповідальністю; є кроком до федералізації держави та інші причини, які висвітлюють негативні сторони полігромадянства [4, с. 34].

Прихильники полігромадянства стверджують, що це явище може вплинути на усі сфери життя громадян, розширення своїх можливостей в інших країнах, досконалий демократичний режим; полігромадянство є одним із засобів припинення політичного переслідування [5].

На сучасному етапі для запобігання виникнення колізійних ситуацій держави укладають угоди, спрямовані на зменшення кількості осіб з множинним громадянством та створенням належних умов, які б допомогли уникнути випадків подвійного (біпатризму) та множинного (полігромадянство) громадянства.

Таким чином, можна зробити висновок, що законодавство України з питань вирішення проблеми множинного громадянства потребує удосконалення. Відповідно доцільно було б прийняти нормативно-правові акти, які уточнювали б окремі норми щодо питань громадянства, удосконалити Закон України «Про громадянство» в частині набуття та припинення громадянства, який би допоміг уникнути прогалин в подальшій практиці.

Список використаних джерел:

1. Конституційне право України: Підручники для студентів вищих навчальних закладів/ За ред. академіка АПрН України, доктора юридичних наук, професора В. С. Журавського. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. – 544 с.
2. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Про громадянство України : Закон України від 18 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65.
4. Тарасюк Г. Проблема реалізації принципу єдиного громадянства в Україні / Г. Тарасюк // Економіка, фінанси, право. – №8. – 2009. – С. 32 – 35.
5. Подвійне громадянство – загроза для України! [Електронний ресурс] // FREELook. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://narodna.pravda.com.ua/discussions/4c3e006cb0abc/>.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кулі-Іванченко К.К.

Циба Ольга Віталіївна

студентка V курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА МНОЖИННОГО ГРОМАДЯНСТВА В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Процеси глобалізації, економічної, культурної та правової інтеграції неминуче стосуються питань громадянства. У країнах Європи питання приналежності особи до певного державного утворення, зокрема, постійного місця проживання, розглядається у ракурсі офіційної позиції щодо інституту подвійного громадянства, оскільки подібний статус притаманний багатьом жителям континенту.

У той же час, більш коректним здається термін не «подвійного», а множинного громадянства, оскільки саме він передбачений Європейською конвенцією про громадянство. Однак, в літературі визначення «біпатризм» є більш вживаним поняттям.

Як відомо, Європейський Союз є унікальним та специфічним територіальним утворенням, яке має наддержавний статус. У зв'язку із цим, громадянин будь-якої країни-члена ЄС може вільно пересуватися по території всіх держав, що входять в об'єднання, має практично ідентичні права і обов'язки в будь-якій точці Європейського союзу. Такий стан речей, мабуть, недоцільно називати подвійним громадянством, однак він, як і впровадження та існування подвійного громадянства, у значній мірі відповідає світовим тенденціям глобалізації та розширює права громадян. У класичному ж вигляді біпатризм полягає у тому, що держава допускає наявність подвійного громадянства і громадянин може мати два паспорти і більше. Але не всі країни дотримуються таких тенденцій. Багато країн зберігають традиції єдиного громадянства. Зокрема, до них належать Азербайджан, Білорусь, Німеччина, Данія, Індія, Катар, Китай, Норвегія, США, Естонія, Японія та інші [1]. Можна припустити, що такий підхід в першу чергу диктується важливістю забезпечення національних інтересів держави та захисту національної безпеки.

Що ж до нашої держави, ст. 4 Конституції України визначено, що в Україні існує єдине громадянство, підстави набуття і припинення якого визначаються законом. Принцип єдиного громадянства зазначається і в ст. 2 Закону України «Про громадянство України», яким передбачено, що якщо громадянин України набув громадянство або підданство іншої держави, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України. Якщо ж іноземець набув громадянство України, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України. У той же час, у п. 1 ч. 1 статті 19 цього Закону вказано, що однією з підстав втрати громадянства України є добровільне набуття громадянином України громадянства іншої держави, якщо на момент такого набуття він досяг повноліття. Видається, що ці два положення Закону в певній мірі суперечать один одному, оскільки відповідно до ст. 2, подвійне громадянство не забороняється, а лише не визнається, і громадянин може мати подвійне громадянство, однак у відносинах з державою Україна він визнається лише її громадянином, однак згідно зі ст. 19 набуття громадянства іншої держави є підставою для втрати громадянства нашої країни. На практиці ж поширеними є випадки, коли громадянин України набуває громадянство іншої держави і, не повідомляючи відповідні органи влади нашої держави про це, фактично стає носієм множинного громадянства. Одним із напрямів удосконалення законодавства у цій сфері має стати розробка механізмів контролю за такими проявами порушень Закону та їх усунення.

В цілому ж, питання біпатризму є досить складним для вирішення. Зокрема, серед недоліків такого явища зазвичай виділяють проблему подвійного оподаткування, ухилення від несення військового обов'язку, застосування кримінальної відповідальності до правопорушника, нівелювання національних цінностей, загроза породження сепаратистських намірів в суспільстві, послаблення юридичного зв'язку, що існує між громадянином та державою, послаблення впливу держави на своїх громадян та, внаслідок цього, неможливість захисту їх інтересів за кордоном. Вирішення цих проблем потребує системної та комплексної роботи, які неможливо детально розглянути у рамках цієї роботи. У той же час, є ряд концептуальних запитань, які потребують свого першочергового вирішення на рівні законодавства.

Насамперед, доцільно визначити в законодавстві чітку дефініцію «множинного громадянства», чітку позицію законодавця щодо цього явища, з метою його конкретного тлумачення та можливості практичного правозастосування, а також закріплення процедури, яка б затверджувала підтвердження отримання громадянства іншої країни, усунення колізійних норм, що стосуються проблем подвійного громадянства, набутого особою за певних умов без особистого звернення (автоматично), та з відповідальністю за свідоме приховування подвійного громадянства. Важливим напрямом роботи у цьому напрямку має стати по-перше, розробка механізмів контролю за випадками протиправного набуття подвійного громадянства, а по-друге, посилення механізмів відповідальності та встановлення суворих санкцій за порушення законодавства у цій сфері з метою дисциплінування учасників цих відносин.

Видається, що на сьогодні вести мову про закріплення в Україні подвійного громадянства є передчасним і недоцільним. Хоча з огляду на збройний конфлікт на сході України та проживання на заході нашої держави значної кількості національних меншин з Польщі, Угорщини, Румунії [2]. Такий стан речей, м'яко кажучи, не сприяє національній єдності українських громадян, а впровадження подвійного громадянства на даному етапі, як видається, лише деструктивно вплине на забезпечення національної безпеки України.

Останнім часом до Верховної Ради України все частіше подаються законопроекти щодо впровадження в Україні подвійного громадянства. Як приклад, останнім був законопроект № 6139 від 27.02.2017 [3]. Зокрема, цим проектом було передбачено, що подвійне громадянство – це наявність у громадянина України громадянства (підданства) іноземної держави. Дивно, що в умовах такої напруженої соціально-політичної ситуації в Україні проектом передбачалося виключити пункт нині чинного Закону України «Про громадянство» про те, що в Україні діє принцип єдиного громадянства, громадянства держави Україна, який, зокрема, передбачає

виключення можливості існування громадянства адміністративно-територіальних одиниць України. Подальший аналіз положень проекту засвідчив, що окрім формального закріплення подвійного громадянства, це, по суті, жодним чином позитивно не вплине на стан справ в сучасній Україні. Мабуть, тому цей проект 16.05.2017 року було відкликано і знято з розгляду.

Таким чином, ідея подвійного громадянства в Україні має право на життя та може розглядатися в перспективі можливою. Однак, на сучасному етапі впроваджувати цей інститут в нашій країні було б передчасним та досить ризикованим з позицій національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Список стран, где не разрешено двойное/второе гражданство // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://xn--80aaecchek9ddaiquem.com/starny-gde-zapreshheno-dvojnoe-grazhdanstvo/>. – Заголовок з екрану.

2. Угорщина та Румунія спільно виступатимуть проти українського закону про освіту // [Електронний ресурс] Режим доступу: https://ua.censor.net.ua/news/457812/ugorschyna_ta_rumuniya_spilno_vystupaty_mut_proty_ukrayinskogo_zakonu_pro_osvitu. – Заголовок з екрану.

3. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про громадянство України» щодо подвійного громадянства в Україні № 6139 від 27.02.2017 // [Електронний ресурс] Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61234. – Заголовок з екрану.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Олькіна О.В.

Шаварин Андрій Тарасович

студент V курсу

Інституту кримінальної юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Основний Закон більшості розвинених держав світу є фундаментом їх стабільного розвитку. Конституція України також повинна стати стратегічним документом на шляху розвитку нашої держави, що в подальшому дасть поштовх для розвитку всіх інших правових напрямів всередині країни. Головне місце в створенні такого документу стратегічного

характеру повинен займати конституціоналізм як публічно-правова система конституційної організації українського суспільства. «Конституція має вдосконалюватися і змінюватися відповідно до змін, що відбуваються у зв'язку з розвитком конкретного суспільства і держави, до еволюційного розвитку вітчизняного конституціоналізму» [2, с. 167].

Щодо розвитку конституційного процесу в Україні, то новим його етапом стало прийняття Указу Президента України «Про конституційну комісію» від 3 березня 2015 року. 30 вересня 2016 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до Конституції України» (щодо правосуддя) [1], що значно реформував основні елементи формування сучасної правової держави. Так, окрім змін в розділі щодо місцевого самоврядування, законодавець також вирішив реформувати Розділ VIII «Правосуддя», змінивши систему судів загальної юрисдикції. Дані зміни є необхідним етапом для формування в Україні системи справедливих та незалежних судів.

Зміни до Конституції України повинні містити чіткі механізми забезпечення прав і свобод людини й громадянина, а не бути каталізатором збагачення правлячих еліт. Чинна норма Конституції України, а саме стаття 158 визначає, що у разі відхилення закону про внесення змін, повторно такий законопроект може бути подано тільки через рік. Багато хто з сучасних вчених-конституціоналістів вважає, що гарантією аполітичності може стати удосконалення конституційного процесу через заборону внесення змін протягом 10 років, що дасть змогу законодавцю більш ретельно обґрунтовувати внесення таких змін, а також погоджувати свою думку з народом шляхом проведення публічних обговорень, конференцій, семінарів, круглих столів [5, с. 18].

Врахування світового досвіду також є необхідним елементом успішної конституційної реформи в Україні. Багато європейських держав продемонстрували всьому світу успішне проведення конституційних реформ та реальне втілення їх в життя (Франція, Велика Британія, Польща, Угорщина). Головними факторами ефективності даних реформ були: розуміння вектору та предмету конституційної реформи [3, с. 45-49]; вимога підвищеної легітимності до процесу реформи; дотримання чинних конституційних процедур внесення змін до Конституції, потреба впорядкування реформи та етапів проходження відповідного проекту закону.

Найважливішим на даному етапі є забезпечення виконання конституційних змін, тому що одне лише запозичення від інших держав та імплементація їх в національне законодавство не дасть бажаного результату, а буде лише формальністю та слугуватиме атрибутом в руках популістів. Власне таким характером знаменувалися всі попередні конституційні реформи, починаючи з 1996 року. Як справедливо зазначає

О. Ющик, необхідним й актуальним є оновлення Конституції України, що базується на науково визначеній стратегії конституційного розвитку і враховує наявну суспільно-політичну ситуацію в країні, а також тенденції її розвитку не менше як на десятиліття вперед» [4, с. 6].

Визначеність Конституції України як основного й єдиного кодифікованого акту також займає вагоме місце в процесі її реформування. Верховенство Конституції є певною мірою «змістовою основою національного права, але аж ніяк не різновидом формальних законів» [4, с. 15]. Тому актуальною є заміна законів, що вносять зміни до Конституції України на поняття «конституційні закони». Це дасть Конституції мати «цілісність за формою» та стати актом «єдиним за своєю природою» [5, с. 16].

Успішність конституційних реформ полягає у всебічному дослідженні наявних проблем організації та діяльності державної влади та пошук якісно нових способів їх вирішення. Тенденції розвитку суспільства та держави завжди повинні бути підкріплені правовою та ідеологічною основою. Такі реформи повинні містити в собі чіткий, ґрунтовний, не лише тактичний, а й стратегічний характер, що стане не політичною основою для правлячої влади, а зможе дати поштовх для розвитку сучасної України, зміцнить її позиції на шляху до становлення сучасної правової держави, а головне – сформує базу для оновлення та модернізації законодавчої системи у всіх без винятку галузей права.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 02.06.2016 № 1401 VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1401-1>
2. Крусян А. Фактори конституційного процесу в сучасній Україні: у пошуках стабільності та демократичного розвитку / А. Крусян // Право України : Юрид. Журн. – 2014. – № 7. – С. 167 – 174.
3. Лемак В. Технологія конституційної: основні вимоги європейського досвіду для України / В. Лемак // Право України : Юрид. Журн. – 2016. – № 6. – С. 44 – 51.
4. Ющик О. Конституційний процес і реформи в Україні : стратегічні й тактичні питання / О. Ющик // Юридичний вісник України : Загальнонац. Правова газ. – 2015. – № 26 – С. 6-7.
5. Шаповал В. Конституція України : аж двадцять років або лише двадцять років!? / Шаповал // Право України. – 2016. – № 6. – С. 9-19.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Средницька І. Ю.

Шаран Анастасія Олексіївна
студентка I курсу
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ 1918 РОКУ: ДО СТОРІЧНОГО ЮВІЛЕЮ УНР

В 2017 році, за наказом Президента України, в усіх вищих навчальних закладах урочисто вшановують пам'ять подій Української національної революції 1917-1920 рр. У зв'язку із чим ми пропонуємо звернути увагу на питання розвитку конституційного права України у ті буремні роки.

Як відомо, 20 листопада 1917 року Українська Центральна Рада прийняла III Універсал, проголосивши створення Української Народної Республіки, самостійність якої було закріплено у IV Універсалі. У ньому сказано, що УНР стає самостійною, від нікого незалежною, вільною, суверенною державою. Разом із тим, питання уконституювання УНР знаходилося в центрі уваги уряду.

Перша спроба створення Конституції УНР з'явилася ще до появи III Універсалу, але через несприятливі обставини, комісія з розробки Конституції почала свою роботу лише навесні 1918 р. На засіданні Малої ради 27 квітня 1918 року заступник голови УЦР А. Степанеко (від фракції соціалістів-революціонерів) повідомив, що в комісії закінчується розгляд проекту Конституції УНР, і висловив побажання, щоб законопроект якнайскоріше обговорили в Раді.

29 квітня 1918 року УЦР зібралася на чергове засідання, де і було ухвалено Конституцію Української Народної Республіки – Основний закон України, одним з авторів якої, як вважають дослідники, був М. Грушевський. Зміст документу значною мірою обумовили попередні законодавчі акти, прийняті УЦР. Тут доцільно нагадати, що до прийняття Конституції, значення конституційних актів у Наддніпрянській Україні мали універсали УЦР та низка окремих законів, прийнятих нею.

Конституція УНР мала підзаголовок – «Статут про державний устрій, права і вольності УНР» і складалася з 85 статей, об'єднаних у 8 розділів:

- I. Загальні постанови (статті 1-6);
 - II. Права громадян України (статті 7-21);
 - III. Органи влади УНР (статті 22-26);
 - IV. Всенародні Збори УНР (статті 27-49);
 - V. Про Раду Народних Міністрів УНР (статті 50-59);
 - VI. Суд УНР (статті 60-68);
 - VII. Національні союзи (статті 69-78);
 - VIII. Про часове припинення громадянських свобод (статті 79-85)
- [1, с. 406].

Слід зазначити, що проект Конституції розглядався в дуже критичні для УНР часи. П. Христюк писав: «Підготовка проекту Конституції припадає переважно на той момент, коли ще революція на Україні переходила фазу національно-політичну, коли класова боротьба ще не ставила виразно на порядок денний завдання творення робітничо-селянської державності. В дні, коли ця Конституція розглядалася в УЦР, більшість української революційної демократії стояла вже, як це видно хоч би з III та IV Універсалів УЦР, на іншій позиції. Однак момент не сприяв основному перегляду виробленого раніше проекту Конституції, і він був ухвалений майже без зміни, в редакції комісії» [2, с. 64].

За Основним документом, суверенне право в державі належало народові УНР(всім громадянам республіки) (ст. 22 третього розділу проекту Конституції). Територія держави проголошувалась неподільною і без згоди 2/3 членів парламенту її кордони не могли бути зміненими.

Громадянином вважалася особа, яка набула це право законним шляхом, подвійне громадянство не передбачалося. Актова, громадянська і політична дієздатність наставала з 20 років. Всі громадяни, незалежно від віку, віри, раси, статі проголошувалися рівними у своїх правах.

Сьомий розділ проекту Конституції був присвячений національним союзам та правам національних меншин на території УНР. Національним меншинам надавалося право об'єднуватися у національні союзи, які формували органи самоуправління, видавали корпоративні закони, що не суперечили б Конституції держави, встановлювали бюджет тощо. На жаль, у цьому розділі проекту була відсутня норма про закріплення права громадянина УНР на правову допомогу щодо гарантування його захисту від безпідставного обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах. Така стаття безумовно сприяла б успішному розвитку правової держави. Отже, УЦР бачила УНР класичною парламентською республікою. На підставі Конституції передбачалася розробка цілої низки законодавчих актів.

Слід зазначити, що вже сама структура Конституції УНР 1918 р. відповідала тим конституційним стандартам, які нині визнані міжнародною юридичною спільнотою, її перший розділ містив принципові загальні настанови: суверенітет держави; народний суверенітет як основне джерело державної влади; неподільність території України; розвиток місцевого самоврядування на рівні земель, волостей і громад; надання націям України права на впорядкування своїх культурних прав у національних межах.

Другий розділ Конституції також відповідав нинішнім конституційним стандартам. Він торкався питань, пов'язаних із правами громадян України. Виключалась можливість подвійного громадянства, урівнювали у правах та обов'язках чоловіків і жінок, усіх громадян. Конституція проголошувала принцип розподілу влади, за яким передбачалось створення Всенародних

Зборів (законодавча влада), Ради Народних Міністрів (виконавча влада), Генерального Суду УНР, і встановлювала порядок їх організації та діяльності.

У проекті Конституції УНР своє втілення знайшла ідея М. Грушевського стосовно забезпечення найширших прав місцевого самоврядування. Згідно з Законом «Про поділ України на землі» від 6.03.1918 всю територію країни було поділено на тридцять дві землі, і відповідно до нового адміністративно-територіального поділу мала будуватися система органів місцевої влади. За ст. 5 першого розділу проекту Конституції, « УНР надавала своїм землям, волостям і громадам права широкого самоврядування, додержуючись принципу децентралізації».

Конституція, очевидно, повинна була мати тимчасовий характер, адже вона створювалась на перехідний період – період становлення Української державності. Незважаючи на це, вона мала демократичний характер, була доброю правовою базою держави, основою для всього іншого законодавства України.

Підсумовуючи наведене слід сказати, що прийняття Конституції УНР 1918 р. завершило черговий етап розвитку конституційного процесу в Україні, найважливішим здобутком якого був його демократизм. Як історико-правовий документ вона продемонструвала значні теоретичні можливості та досягнення українського лібералізму на початку ХХ ст. [3, с. 61]. Разом з тим, Конституція мала серйозні прорахунки. Серед головних недоліків було те, що в ній не закріплювалась стабільна виконавча влада, чітко не закріплювались майнові права громадян. Проте, незважаючи на недосконалість конституційних актів та Конституції УНР, вони залишаються яскравими пам'ятками зазначеного періоду.

Список використаних джерел:

1. Тищик Б.Й. Історія держави і права України: акад. курс : підручник / Б.Й. Тищик, І.Й. Бойко. – К.: Ін Юре, 2015.-808 с.
2. Єфремова Н.В. Розвиток конституційного законодавства в Україні(1917-1920 рр.): дис. ... канд. юрид. наук / Н.В.Єфремова. – О., 2002.
3. Історія держави і права України. Частина 2: навч.-метод. посіб. для студ. Юрид.коледжу НУ «ОЮА» / Н.В.Єфремова, І.В. Долматов, І.С. Мокін, О.В. Горяга. – Одеса: Фенікс, 2016. – 406 с. (Сер.: Навч.-метод.посібники)

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Н.В.Єфремова

СЕКЦІЯ 2. ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА, ПРАВА ЄС ТА ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВОЗНАВСТВА

*Бурчак Анна Олександрівна
студентка III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВО ЛЮДИНИ НА ЕВТАНАЗІЮ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ТА ПРАКТИКА

Кожному відомо, що людське життя є неповторним й унікальним природним феноменом. Воно виникає незалежно від волі людини і свідомості самої людини; дається кожній людині лише один раз. Одним зі складових змісту права людини на життя справедливо вважають право людини померти у природний спосіб та вимагати, щоб природні процеси вмирання проходили природним шляхом. Тому існує заборона свавільного позбавлення життя людини.

У ХХІ столітті відбувається становлення четвертого покоління прав людини, котре пов'язане з науковими відкриттями в галузі мікробіології, медицини, генетики. Ці права є результатом втручання у психофізіологічну сферу життя людини.

Звичайно, кожна людина має право відмовитися від медичної допомоги, але прохання, наприклад, зробити смертельну ін'єкцію – це вже зовсім інша справа.

Як відомо, уже тривалий час у світі широко обговорюється можливе закріплення на законодавчому рівні так званої «легкої смерті» – евтаназії, під якою розуміють навмисне позбавлення життя невиліковно хворої людини з метою припинення її страждань. Традиційно вона поділяється на активну і пасивну.

Під активною евтаназією мається на увазі здійснення лікарем дій, свідомо і безпосередньо спрямованих на спричинення смерті пацієнта. Тобто активною евтаназія є тоді, коли пацієнт потребує застосування спеціальних засобів для прискорення смерті.

Пасивна евтаназія передбачає бездіяльність оточуючих, відмову від підтримуючого життя лікування, коли воно або припиняється, або взагалі не призначається, за виключенням того, що зменшує біль [1, с. 75-83].

Право на життя передбачене основними міжнародними документами, зокрема, Загальною декларацією прав людини, Міжнародним пактом про громадянські й політичні права, Конвенцією про захист прав людини і

основоположних свобод. У цих актах чітко закріплено положення про те, що ніхто не може бути свавільно позбавлений життя і що право на життя охороняється законом.

У православ'ї засуджують можливість закріплення на законодавчому рівні евтаназії, вважаючи, що вона є або вбивством (за пасивної евтаназії), або самогубством (за активної евтаназії). У юриспруденції активну евтаназію також розуміють як нову форму самогубства, тому вважається недопустимим її офіційне закріплення в законодавстві.

На сьогодні евтаназія застосовується в багатьох країнах, незалежно від того, дозволена вона законом чи ні. Існує ряд країн, де евтаназія легалізована і досить широко використовується. Першопрохідцем стосовно законодавчого закріплення права на евтаназію є штат Каліфорнія в США, де в 1977 році було прийнято Закон «Про право людини на смерть», згодом евтаназію було дозволено в штаті Орегон. Самогубство при лікарському сприянні спеціально не переслідується і не карається за законодавством штатів Північної Кароліни, Юти, Вайомінгу. Цікавою є практика Індіани: на його території діє так званий прижиттєвий заповіт, в котрому пацієнт офіційно підтверджує свою волю про те, щоб його життя не продовжувалось штучним шляхом при певних обставинах [2, ч. 199-205].

В 2002 році в Нідерландах прийнято «Закон про припинення життя за бажанням чи допомогу в самогубстві». Варто зазначити, що Нідерланди є єдиною країною в світі, де право на здійснення евтаназії належить не лише медичним працівникам, а й може здійснюватись самостійно за допомогою лікарів, а саме в частині надання хворому на його прохання препаратів, що скорочують життя.

В багатьох країнах світу евтаназія знаходиться поза правовим регулюванням, але в кримінальних кодексах цих країн передбачено більш м'яке покарання, ніж за умисне вбивство (обов'язковою умовою є категоричне прохання невиліковно хворого позбавити його життя).

Аналіз законодавчого досвіду зарубіжних країн показує, що більшість країн світу кваліфікують евтаназію як злочин проти життя, але варто також звернути увагу на те, що громадськість зарубіжних країн поступово приймає евтаназію.

Одним із аргументів, який наводять прихильники «прискорення смерті» хворих, є те, що людина має право на життя, а отже і право розпоряджатись ним також їй належить. Неможливо собі уявити, що людина, маючи право на життя, не має права померти, що вона вільна на законних підставах розпоряджатись своєю власністю, але не своїм життям. Противники евтаназії ж зазначають, що життя є благом і воно залишається благом навіть тоді, коли стає переважно суцільним стражданням [3, с. 134-135].

Міжнародне право, як і національне право держав, стикається з проблемами, які полягають у тому, що неможливо належним чином

визначити правомірність здійснення евтаназії. Існує ймовірність зловживань з боку медичного персоналу, а також можливість неадекватної оцінки того, що відбувається, хворими, які знаходяться у вкрай важкому стані.

Підсумовуючи, можна прийти до висновку, що питання легалізації евтаназії відноситься до числа найбільш спірних питань. Враховуючи вище перераховані фактори, міжнародну практику, а також те, що на сучасному етапі розвиток медицини дозволяє активно боротись з патологічними станами, лікування яких ще не так давно було досить проблематичним, ми вважаємо, що необхідно закріпити в міжнародному праві норми, які б регулювали питання евтаназії.

Список використаних джерел:

1. Грищук В. К. Евтаназія в теорії і практиці зарубіжних держав і в Україні / Грищук В. К., Марисюк К. Б. // Митна справа. – 2002. – № 6. – С. 75-83.
2. Ворона В. А. Право на евтаназію як складова права людини на життя / В. А. Ворона // Право України. – 2010. – № 5. – С. 199-205.
3. Иванюшкин А. Я. Профессиональная этика в медицине : (Филос. очерки) / А. Я. Иванюшкин ; АМН СССР. – М. : Медицина, 1990. – С. 134-135.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Мануїлова К.В.

Владишевська Вікторія Вікторівна

*аспірант кафедри міжнародного права та міжнародних правовідносин
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК БАЗОВЕ ДЖЕРЕЛО ЗАКРІПЛЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ ПРАВОСУДДЯ

В умовах процесу конвергенції національного права до міжнародних стандартів науковий інтерес становить дослідження загальновизнаних та установлених прогресивною міжнародною спільнотою міжнародних стандартів у сфері правосуддя.

У цьому контексті, перш за все, необхідно зазначити першочергові, основоположні стандарти забезпечення прав людини та документи, у яких вони містяться. Серед них: Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1950 року, Загальна декларація прав людини 1948 року, Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод 1950 року.

Так, слід відмітити, що основним документом у галузі прав людини є Загальна Декларація прав людини 1948 року. Цим документом вперше на

наднаціональному рівні було запропоновано всім державам світу визнати систему основних прав людини, імплементувавши її у національні системи законодавства та гарантувавши її захист. За допомогою Загальної Декларації прав людини такі категорії, як «справедливість», «рівність», «свобода», «гуманізм», отримали своє всесвітнє юридичне закріплення та юридичну конкретизацію.

Загальна Декларація прав людини використовується як «точка відліку» та визначальний критеріальний орієнтир: будь-які подальші акти ООН ніколи не замінять і не перевершать її [1, с. 203].

Загальновідомим є той факт, що Загальна декларація була прийнята у вигляді резолюції Генеральної Асамблеї ООН, закріплені в ній норми мають рекомендаційний характер. Таким чином даний документ не являється юридично обов'язковим для держав – членів ООН. Але все ж, оцінюючи юридичне значення положень Декларації, необхідно наголосити на тому, що саме проголошені в Загальній декларації основні права і свободи розглядаються сьогодні більшістю країн як юридично обов'язкові договірні норми. Наступні обов'язкові міжнародні стандарти з прав людини були вже прийняті на підставі положень Декларації. На Декларацію часто посилаються під час тлумачення національного законодавства з прав людини, а також у судовій практиці.

Положення Декларації були покладені в основу розбудови всієї системи міжнародного права. Так, у 1966 році Генеральна Асамблея ООН ухвалила Міжнародний пакт про громадянські й політичні права та Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, які разом із Загальною декларацією прав людини та двома додатковими протоколами до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права склали Міжнародний білль про права людини.

Основоположний Закон нашої держави – Конституція України увібрала та відобразила усі фундаментальні положення Декларації, зокрема – про верховенство прав людини, права людини на свободу і особисту недоторканість, рівність і непорушність прав, тощо.

Таким чином, Загальна Декларація прав людини ООН є основоположним міжнародним актом у сфері прав людини та, звісно, невід'ємною частиною нашого національного права. Належна реалізація її положень є важливим аспектом в процесі розбудови демократичної та правової держави.

Список використаних джерел:

1. Рабінович П.М. Універсальна Декларація прав людини (до 60-річчя проголошення) / П.М. Рабінович // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2008. – № 11–12. – С. 194–203.

2. Загальна декларація прав людини ООН від 10 грудня 1948 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Чайковський Ю.В.

Вознюк Анастасія Володимирівна
студентка III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Тероризм як явище має глибокі історичні корені. Його історія нараховує стільки років, скільки і історія людської цивілізації, адже поява тоталітарних або демократичних співтовариств однаково так чи інакше породжувала терористичні явища. Ми є свідками того, що кінець XX і початок XXI століття характеризуються небувалим сплеском терористичних актів, у результаті яких загинули тисячі ні в чому невинних людей, знищено значні матеріальні цінності.

«Трагічні події 11 вересня в США заставили увесь світ по-новому підійти до оцінки загрози сучасного міжнародного тероризму, переглянути існуючі системи міжнародної і національної безпеки та заходи, які міжнародне співтовариство може протиставити найголовнішому виклику нового тисячоліття» [1, с. 36-37]. Більше того, після 11 вересня можна зробити висновок як мінімум про те, що «стало очевидно, що поодиноці у боротьбі з тероризмом успіху не добитися нікому», тут просто необхідними є співпраця і пошук консенсусу».

Під поняттям міжнародний тероризм розуміють сукупність суспільно небезпечних у міжнародному масштабі діянь, що тягнуть за собою невинуватну загибель людей, порушують нормальну дипломатичну діяльність держав, їхніх представників й утруднюють здійснення міжнародних контактів і зустрічей, а також транспортних зв'язків між державами [2, с. 154].

В арсеналі заходів міжнародно-правового характеру, спрямованих на боротьбу з тероризмом на сучасному етапі, є певний комплекс актів, серед яких можна назвати прийняту у 1977 р. Європейську Конвенцію про боротьбу з тероризмом. Є значна кількість резолюцій, прийнятих Генеральною Асамблеєю ООН. Серед них Декларація Генеральної Асамблеї ООН 1994 р. про заходи для ліквідації міжнародного тероризму. З-поміж останніх документів можна назвати Міжнародну Конвенцію про боротьбу з бомбовим тероризмом. Крім прийняття резолюцій і декларацій, спрямованих на боротьбу з міжнародним тероризмом, ООН почала здійснювати і ряд організаційних заходів у цій сфері. Зокрема, в 1972 р. Генеральна Асамблея ООН створила Спеціальний Комітет з боротьби з міжнародним тероризмом. У 1994 р. ООН створила ще один Спеціальний Комітет, перед яким було поставлене завдання розробки комплексу заходів, спрямованих на ліквідацію тероризму.

Феномену сучасного тероризму притаманні такі характеристики:

По-перше, тероризм – це одна із форм організованого насильства. Він об'єктивно виражається в конкретному своєму прояві – у терористичному акті, який полягає у вчиненні певних злочинних діянь, а саме – вибухів, підпалів та інших загально небезпечних дій, що можуть спричинити тяжкі наслідки.

По-друге, тероризм переслідує політичні цілі і мотиви, це специфічна форма політичного насильства. Сучасний тероризм має за мету проведення насильницьких акцій аби примусити державні або інші органи прийняти рішення, яке б задовольнило вимоги терористів.

По-третє, тероризм спрямований проти переважаючих за потужністю державних машин. Феномен сучасного тероризму полягає у тому, що загибель від терористичних актів ні в чому невинних людей відбувається на очах суперсучасних армій. Сучасні терористи розробляють або використовують уже існуючі в комунікаційному просторі сценарії застосування звичайних, цивільних, порівняно доступних і дешевих технологічних розробок, наслідки застосування яких із руйнівною метою можна порівняти з наслідками війни. Класичні військові схеми за цих умов не спрацьовують, і як результат – колективні системи безпеки виявляються не адекватними викликам часу та неспроможні активно протидіяти тероризму.

По-четверте, характерним змістом тероризму є свідомо спрямованість на чисельні людські жертви, руйнування матеріальних і духовних цінностей, провокація війни, недовіри і ненависті між соціальними, національними і релігійними групами, що сприяє виникненню і поглибленню антагонізмів у світі.

Тероризм на сьогоднішній день є одним з найсерйозніших викликів кожній державі окремо та всьому міжнародному співтовариству загалом. Останні повинні мати змогу адекватно та результативно відповідати на цей виклик. Для того, щоб мати підстави говорити про ефективність міжнародного антитерористичного права, потрібно, перш за все, прийняти загальне міжнародно-правове визначення тероризму. В сучасному світі високих технологій неможлива боротьба з тероризмом кожної країни окремо. Потрібна згуртованість всіх країн, зацікавлених в знищенні цього феномену. Треба завдавати удару і відразу по всіх напрямках діяльності терористів, при чому цей удар повинен складатися не лише з військових заходів, але і з економічних, політичних та ін. Питання полягає не лише в тому, аби знищити військові підрозділи бандитів, але і в перекритті фінансових ресурсів цим людям [3, с. 8]. Також необхідним є удар і по злочинності, тому що терористи мають найбільший прибуток з продажу наркотичних засобів і зброї.

Отже, тероризм – явище досить складне, динамічне та багатопланове. З огляду на все сказане вище, навряд чи нам вдасться подолати його у ХХІ столітті, не кажучи вже про соціальні причини, що його породжують. Але це не означає, що боротьба зі злочинними проявами не має змісту. Не допустити, щоб теракти стали буденним явищем, а вимоги терористів – основним визначником зовнішньої політики – реально. Тому усі повинні докласти максимум зусилля, щоб знищити це зло повністю.

Список використаних джерел:

1. Абашидзе А. Х. Борьба с терроризмом, международный уголовный суд и Российская Федерация / А.Х. Абашидзе // Российский ежегодник международного права. Специальный выпуск. – 2003. – С. 35-40.
2. Энциклопедический юридический словарь /Авт. колл. : В. Н. Додонов, А. С. Пиголкин, В. П. Панов и др. ; Под общ. ред. В. Е. Крутских. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Инфра – М,1999. – 368 с.– С. 154.
3. Авдеев Ю.И. Особенности современного международного терроризма и некоторые правовые проблемы борьбы с ним. М. – 2005. – С. 8.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Мануїлова К.В.

Горіна Юлія Володимирівна

студентка IV курсу

факультету психології, політології та соціології

Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ЯК НОВОЇ ФОРМИ ПОЛІТИЧНИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Євроінтеграційні процеси є віддзеркаленням інтересів країн оєвропейського регіону, що відповідають об'єктивним закономірностям та потребам глобального розвитку сучасного світу. Цей процес забезпечує країнам-учасникам раціональне використання об'єднаних матеріальних і духовних ресурсів для піднесення рівня та якості життя народів країн ЄС. В цьому контексті розглядається актуальність вибору європейського шляху, що об'єктивно відповідає інтересам України. Вагома роль тут відведена саме міжпартійному співробітництву, адже на сьогоднішній день політичні партії займають керівні позиції у вирішенні найважливіших проблем сучасного суспільства, визначенні геостратегічного курсу країни та формування її зовнішньої політики. Варто відзначити, що політичні партії беруть

безпосередню участь у формуванні європейських правових стандартів шляхом утворення партійних груп на рівні Європейського Союзу, що було остаточно закріплено положеннями Маастрихтського договору 1992 р. Причому партії утворюються не на основі національно-територіальної чи національної приналежності, а шляхом узгодження спільних політичних інтересів, і вони є одним із ключових факторів інтеграції всередині Союзу [2, с. 112-114]. Місце та роль європейських політичних партій у правотворчості Союзу зумовлює актуальність дослідження даної теми в рамках підвищення ефективності функціонування політичної системи наднаціонального об'єднання через нормотворчу діяльність цих партій та їх партійних груп.

Аналіз останніх досліджень та публікацій дає змогу говорити про те, що правовий статус, особливості функціонування та основні принципи утворення європейських політичних партій є досить важливим та актуальним питанням. Дослідженнями в даній галузі займалися такі видатні науковці як вітчизняної так і зарубіжної міжнародно-правової літератури, а саме, М.О. Баймуратов, Е. Берк, Ю.О. Волошин, О.О. Грінченко, А.Я. Капустін, О.Л. Копиленко, В.О. Карташкін, С.Ю. Кашкін, М.М. Марченко, В.І. Муравйов, К.О. Савчук та інші.

Формально-юридичний аналіз, як норм установчих договорів ЄС, так і європейського комунітарного законодавства дозволяє визначити європейські політичні партії, як офіційно визнані Європейським Союзом політичні партії на європейському рівні, політичні організації, що діють на відміну від національних політичних партій, не в одній країні, а у декількох або навіть у всіх державах-членах ЄС та беруть участь у роботі інститутів Європейського Союзу. З цього слідує, що політичні партії ЄС відповідають загальному поняттю, основним ознакам національних політичних партій [1, с. 86].

Можна виділити основні ознаки політичних партій, які цілком є відповідними правовому статусу європейських політичних партій, а саме: спільна законодавча компетенція; партія є добровільною, не комерційною організацією, яка об'єднує своїх членів на базі ідеологічних факторів; мета будь-якої партії отримання державної влади, використовуючи парламентські вибори, як головний інструмент досягнення поставленої мети.

Щодо правового статусу європейської політичної партії то вона має свої специфічні особливості, які відрізняють його від національної партії у будь-якій державі-члені ЄС та є обов'язковими умовами для визнання правосуб'єктності: наявність статусу юридичної особи; дотримання базових принципів ЄС; участь у виборах до Європарламенту; представництво щонайменше у 1/4 держав-членів ЄС; щорічна публікація звітності про свої фінанси; оприлюднення списку своїх меценатів; заборона на анонімні пожертви та інші.

За структурою європейська партія складається з національних партій, а також окремих членів, зокрема, депутатів національного та Європейського парламентів. Якщо партія дотримується вказаних вимог вона отримує статус європейської. Основними структурними органами партії є: з'їзд, рада партії, політичне бюро, президія, виконавча дирекція, конференція партійних керівників та голів урядів і генеральний секретаріат. У парламенті сформувалось сім основних політичних груп, які об'єднують наступних сімей політичних партій: соціал-демократи; правоцентристи; ліберали; ліві; зелені або регіоналісти; євроскептики. Так, на прикладі виборів до Європейського парламенту у 2014 році перемогу здобула Європейська народна партія і зберегла за собою найбільшу фракцію у парламенті [3, с. 29-30]. Внаслідок цього підвищився ріст євроскептичних сил, який має на меті створення більш конкурентної та демократичної Європи, ближчої її громадянам, а також до побудови суспільної ринкової економіки. Крім того, партія має найбільше представництво своїх членів в парламенті і може досить суттєво впливати на перебіг подій у Європейському Союзі.

З вище сказаного, можна зробити висновок, що діяльність європейських політичних партій є важливим напрямом, який потребує детального вивчення шляхом використання міждисциплінарних досліджень з метою виявлення найбільш суттєвих характеристик та відмінностей, які відрізняють партії європейського рівня від звичайних національних партій.

Список використаних джерел:

1. Ломко И.Г. Взгляд на партии с Запада и Востока / И.Г. Ломко // Материалы международного симпозиума в АРК «Альтернативы современной демократии в свете Третьей мировой теории» (по «Зелёной книге» М. Каддафи). – Киев: Феникс, 2004. – С. 84-90.
2. Малярчук В.А. Міжнародна політика: простір партійного змагання і співробітництва : монографія. / В.А. Малярчук. – К.: Юридична думка, 2005. – 312 с.
3. Шведа Ю. Методологічні застереження Дж. Сарторі щодо аналізу партійних систем / Ю. Шведа // Нова політика. – 1998. – № 5. – С. 28-32.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Чистякова Ю.В.

ЕВТАНАЗІЯ АБО ПРАВО ЛЮДИНИ НА СМЕРТЬ

Право на життя – це природне право, закріплене в численних міжнародно – правових документах, зокрема в Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права, а також в Основному законі України – Конституції України, яка у статті 27 передбачає, що кожна людина має невід’ємне право на життя і ніхто не може бути свавільно позбавлений життя [1].

Поряд існує право фізичної особи розпоряджатися своїм життям, що в контексті права на життя вчені тлумачать як можливість піддавати його значному ризику і вирішувати питання про припинення життя. Саме з можливістю реалізації права на розпорядження власним життям і юристів, і медиків, і суспільство загалом турбує проблема евтаназії.

Евтаназія – умисні дії чи бездіяльність медичних працівників, які здійснюються ними за наявності письмово оформленого клопотання пацієнта, який перебуває у стані, коли усвідомлює значення своїх дій і може керувати ними, з дотриманням законодавчо встановлених умов, з метою припинення його фізичних, психологічних і моральних страждань, у результаті яких реалізується право на гідну смерть [2, с. 103].

У сучасній науці явище евтаназії класифікують залежно від способу її здійснення на активну та пасивну. Під поняттям «активна евтаназія» розуміють здійснення певних дій, введення лікарських засобів, які пришвидшують настання смерті. У Європі активна евтаназія дозволена у трьох країнах: Нідерландах із 2002 року, Бельгії з 2002 року та Люксембурзі з 2009 року, а також у швейцарському кантоні Цюрих із 2011 року [3, с. 22].

2 квітня 2002 року за Законом Королівства Нідерландів «Про припинення життя за бажанням чи допомогою в самогубстві» закріплено право на здійснення асистованого суїциду та евтаназії. Відповідного до цього закону самостійно розпоряджатися завершенням свого життя мають право особи, які досягли 16 років, а для фізичних осіб віком від 12 до 16 років необхідною є згода батьків чи інших законних представників. Лікар, який здійснює евтаназію, повинен бути впевнений у тому, що прохання хворого є самостійним, та усвідомленим, а страждання тривалими й нестерпними. Пацієнти з інших країн не можуть приїжджати до Нідерландів для здійснення евтаназії. Ця заборона пояснюється тим, що між лікарем і пацієнтом повинні бути довірчі стосунки [2, с. 199].

Таким чином, Нідерланди стали першою країною, що легалізувала евтаназію дітей шляхом встановлення мінімального віку з 12 років. У законодавстві Бельгії порядок здійснення евтаназії є аналогічним до законодавства Нідерландів, але збільшений віковий бар'єр до 18 років [2, с. 123].

У свою чергу, поняттям «пасивна евтаназія» охоплюється процедура незастосування засобів і невиконання медичних маніпуляцій, які підтримували б певний час життя важкохворого пацієнта. Пасивна евтаназія є легальною у Швеції, Фінляндії й Франції.

Цікавою є ситуація у Швейцарії, де формально евтаназія заборонена, проте існує фактичний дозвіл у ст. 115 Кримінального кодексу Швейцарської Конфедерації на надання допомоги в акті самогубства, якщо це не переслідує особистих корисних цілей. Таким чином, для здійснення евтаназії особа з медичним висновком про те, що хвороба є невиліковною і призведе до її смерті, звертається до спеціалізованого закладу, який допомагає здійснити її самогубство. Швейцарія є єдиною країною в світі, де евтаназія не заборонена навіть стосовно іноземних осіб [4].

Перший у світі Закон «Про право людини на смерть» було ухвалено на референдумах у 1977 р. у штаті Каліфорнія. Відповідно до цього Закону невиліковно хвора особа має право на відключення реанімаційної апаратури, оформивши відповідний документ, що засвідчує таке бажання.

Проте сьогодні питання евтаназії доходить до абсурду. Так, восени 2016 р. уряд Нідерландів почав розробляти законопроект, який би легалізував самогубство серед людей, які відчують, що їхнє «життя завершене», але при цьому не обов'язково є невиліковно хворими. Законопроект планується детально доопрацювати до кінця 2017 р. спільно з лікарями та спеціалістами з етики.

У законодавстві України взагалі не використовується термін «евтаназія». Вказується лише на заборону задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя, без застосування самого терміну [5].

Отже, проблема евтаназії є однією з найактуальніших проблем, що постали перед людством в ХХІ столітті. Проте проблема евтаназії повинна розв'язуватися не тільки на національному рівні, але й на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року в редакції від 30 вересня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>
2. Ворона В.А. Право на евтаназію як складова права людини на життя / В.А. Ворона // Право України. – 2010. – № 5. – С. 205

3. Базюк К. Евтаназія і «самогубство за допомогою»: порівняльна практика / К. Базюк // Право і медицина. – 2012. – № 4. – С. 39

4. Евтаназія в Швейцарії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jerelo.com.ua/ru/health/96818>

5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV в редакції від 02 листопада 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Мануїлова К.В.

Димов Кирило Борисович

*студент III курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ НА ДОНБАСІ

Схід України вже понад три роки охоплений військовими діями, що мало наслідком включення нашої країни до списку тих, що потерпають від збройних конфліктів. Адже зовсім нещодавно ніхто з українців навіть подумати не міг, що стане свідком таких жахливих подій. За різними даними, у 2014 р. у світі було від 15 до 40 збройних конфліктів, у 2015 – від 14 до 56. Існує тенденція до збільшення кількості загиблих у їх результаті, що не може не хвилювати міжна-родну спільноту [4]. Світ стає небезпечним, адже постійно порушуються міжнародні норми, багато з країн не дотримуються навіть свого власного законодавства, що призводить до дуже поганих наслідків. Більше того – на глобальному рівні немає розуміння, як створити архітектуру миру і безпеки у світі, в умовах якої країни, котрі не володіють ядерною зброєю і правом вето в Раді безпеки ООН, почуватимуться безпечно. Факти порушення постійними членами Радбезу ООН засад міжнародного права стають причинами посилення у міжнародних відносинах права сили, а не верховенства права.

Україна зіштовхнулась з проблемою агресії Російської федерації і не може розв'язати цю проблему майже чотири роки. 11 липня 2014 року, на фоні загрози повного блокування кордону українськими силами, російські регулярні війська почали участь у війні, завдавши зі своєї території нищівного ракетного удару українським формуванням під Зеленопіллям. Це село за кілька кілометрів від російсько-українського кордону [1].

Наша країна має справу з нетрадиційним видом конфлікту – гібридним, подібні до якого почали з'являтися у XXI столітті в умовах інформаційного

суспільства. Країною-агресором застосовуються не лише традиційні методи ведення війни, але й політичні, економічні, а, найголовніше – інформаційні. Протягом довгого часу серед російських ЗМІ спостерігається активне прагнення очорнити Україну, українських військових. Наявна інформація транслюється з зовсім іншого боку, що призводить до «зомбування» населення і його ненависті до українського народу.

Позиція України щодо цієї агресії є непослідовною, що є однією з причин того, що міжнародна спільнота не надає допомогу у вирішенні проблеми у повному обсязі. Всередині країни набирає обертів політика українізації, Верховною Радою масово приймаються закони щодо квот на телебаченні, навчання українською мовою у школах, вищих навчальних закладах, і багато іншого. Але на міжнародній арені країна дуже слабо реагує на дії країни-агресора, довгий час не приймала усіх необхідних санкцій, не намагалась хоч якось вирішити проблему, що призвело до дуже поганих наслідків.

Така позиція дезорієнтує українське суспільство та міжнародну спільноту в питанні можливих напрямів подальшого врегулювання конфлікту. Ця дезорієнтація лише посилилася після звернення українського керівництва до міжнародної спільноти з проханням направити миротворчий контингент на схід країни. В експертного середовища та закордонних партнерів складається враження, що українські миротворчі ініціативи є або тактичним відволікаючим маневром, або виявом недостатнього професіоналізму і нерозуміння практики міжнародної миротворчості [4].

У розділі VII Статуту Організації Об'єднаних Націй застосовується таке поняття, як «примушування до миру» [3]. Воно передбачає примусові заходи проти однієї чи кількох ворогуючих сторін з метою врегулювання та припинення існуючого конфлікту. Але, на жаль, такі заходи були можливими у далекому 2014 році, коли мало місце загострення конфлікту, масово гинули українські військові, а території нашої держави захоплювалися незаконними збройними формуваннями та військами країни-агресора, як би вона цього не заперечувала. У 2015 році була прийнята Резолюція Ради Безпеки ООН №2202, яка надала сумнозвісним Мінським домовленостям правового статусу документа Ради Безпеки. І саме у цьому документі Російська Федерація не визначається як агресор. Сторонами конфлікту, згідно з резолюцією, є Україна та ОРДЛО. [2] Тобто, формально на рівні Мінських домовленостей Росія не є стороною конфлікту і продовжує впливати на стан справ на сході України.

За наявними статистичними даними Мінські домовленості не є ефективним документом, адже після їх підписання на Донбасі продовжували гинути щомісяця в середньому 56 військових. За весь період після завершення операції в Дебальцевому і початку дії Мінська-2 до 8 квітня 2016 р. загинуло близько 748 українських солдат [4].

Крім того, сама Україна не визнає конфлікт на Донбасі як війну, а називає це іншим поняттям – Антитерористична операція (АТО), що не є правильним на сьогоднішній день і робить неможливою допомогу міжнародної спільноти у якості використання миротворчого контингенту. На сьогоднішній день, в умовах неможливості використання примушення до миру агресора Україна має використовувати усі можливі методи, які зазначені у ст. 33 Статуту ООН: переговори, посередництво, міжнародний судовий арбітраж, який є дуже важливим та може сприяти відшкодуванню збитків нашій державі, допомогу міжнародних організацій та інше. [3] Але і ці заходи не мають бути єдиними. Для забезпечення миру та стабільності на своїй території наша держава має вдосконалити власну законодавчу систему, направити максимум зусиль на посилення обороноздатності, відновлення промисловості, розвиток науки, техніки, інших галузей. Україна повинна провести максимум реформ, позбутися корупції, побудувати справжню демократичну та правову державу.

Згодом, використовуючи таку політику, можна досягти неабияких успіхів у боротьбі з агресором та внутрішніми загрозами. І саме тоді можна залучитися повною підтримкою міжнародної спільноти, домогтися визнання Російської Федерації агресором і стороною конфлікту, і за допомогою наявних засобів врегулювання конфлікту, згідно зі Статутом ООН, забезпечити його усунення та сприяння миру на Донбасі.

Список використаних джерел:

1. Війна на сході України [Електронний ресурс] / know.cf. – 2017. – Режим доступу: https://www.know.cf/enciclopedia/uk/%D0%92%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0_%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D1%85%D0%BE%D0%B4%D1%96_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.
2. Резолюция 2202 (2015), принятая Советом Безопасности на его 7384-м заседании 17 февраля 2015 года [Електронний ресурс] / СБ ООН. – 2015. – Режим доступу: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/043/74/PDF/N1504374.pdf?OpenElement>.
3. Устав Организации Объединённых Наций и Устав Международного Суда [Електронний ресурс] / ООН. – 1945. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
4. Філіпчук В. Міжнародна миротворчість та війна на сході України: чи є рецепт мирного врегулювання? [Електронний ресурс] / В. Філіпчук // ZN. – 2016. – Режим доступу: <https://dt.ua/international/mizhnarodna-mirotvorchist-ta-viyna-na-shodi-ukrayini-chi-ye-recept-mirnogo-vregulyuvannya-.html>.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Чайковський Ю. В.

Калмыкова Анна Сергеевна
студентка III курса
Института уголовной юстиции
Национального университета «Одесская юридическая академия»

УЧАСТНИКИ СОВРЕМЕННЫХ ВООРУЖЕННЫХ КОНФЛИКТОВ

Что представляет собой вооруженный конфликт? Что бы ответить на этот вопрос можно сослаться на понятие, которое было включено в текст Женевской конвенции 1949 года о защите жертв войны. Однако Женевские конвенции не дают точного разъяснения, а комментарий к ним толкует «вооруженный конфликт», только как возникающее разногласие между двумя государствами, которое приводит к вмешательству вооруженных сил, даже если одна из сторон не признает наличие войны [1, с. 32]. Стоит отметить, что сам момент начала вооруженного конфликта не нашел точного определения в международном праве, поэтому каждое государство само решает в какой момент оно становится участником вооруженного конфликта [2, с. 309].

Что касается участников вооруженного конфликта, то традиционно их принято делить на две группы: сражающиеся и не сражающиеся. Так же их определяют, как «комбатанты» и «некомбатанты». Кроме указанных, так же существуют понятия «гражданское население» и «незаконный комбатант», последний в свою очередь вызывает неоднозначные реакции и споры.

Одной из основных категорий в международном праве является именно «комбатант». Комбатанты – это законные участники вооруженного конфликта, которые принимают участие в военных действиях и являются объектом нападения. Только за ними признается право применять военную силу, так же допустимо применение в ходе боевых действий высшей меры насилия – физического уничтожения. Комбатанты, оказавшиеся во власти противника, вправе требовать обращения с ними как с военнопленными.

Антонимом термина «комбатант» считается «гражданское население», его главный признак – не участие в вооруженном конфликте. Гражданским населением или мирное население считается, население находящееся на территории воюющих сторон, но при этом не входящее в состав комбатантов. То есть, не состоящие на службе враждующих сторон и не принимающие участие в самих военных действиях. В международном праве существует принцип установления различия между комбатантами и мирными лицами, который заключается в том, что для содействия дополнительно защиты гражданского населения, комбатанты обязаны отличать себя от мирных лиц в то время, когда они участвуют в нападении или военной операции, являющейся подготовкой к нападению.

В литературе встречаются случаи, когда авторы к понятию «комбатант» применяют антоним «некомбатант», однако такое применение вызывает

некоторые споры, так как некомбатанты – это отдельные лица, которые входят в состав вооруженных сил, но непосредственно не принимают участия в военных действиях. Это по сути не сражающиеся лица, но входящие в военный состав. Их функции, по сути, сводятся лишь к обслуживанию и обеспечению боевой деятельности вооружённых сил, и которые имеют право применять оружие только в целях самообороны. Группа «некомбатанты» носит самостоятельный, но вторичный характер в международном праве.

Самой оспариваемой группой считается «незаконные комбатанты». Незаконными комбатантами считаются все лица, которые принимают участие в военных действиях, но прямого права на это не имеют. Поэтому незаконные комбатанты попадая в плен к противнику, в отличие от комбатантов, не приобретают статус военнопленных. Они подлежат уголовному преследованию по суду согласно внутреннему праву государства, задержавшего такое лицо. Очень часто под незаконными комбатантами понимают народное ополчение, движение сопротивления и граждан, которые непосредственно, без какого-либо на это права, принимают участие в вооруженных конфликтах [3]. внутреннее противоречие заложено в перечислении относящихся к гражданским лицам без учета особенностей статуса шпионов и наемников. Именно их было бы целесообразно выделить в качестве отдельной категории и отнести к незаконным комбатантам (дополнив этот перечень диверсантами, членами международных террористических организаций при определенных условиях), и предоставив им определенный, специальный правовой статус, отличный как от статуса гражданского населения, так и от статуса комбатантов. Однако, на сегодняшний день, в рамках современного права Женевы, все они относятся к гражданскому населению.

И так, стоит заметить, что многие авторы по-разному понимают соотношение участников конфликтов друг с другом. Более детально все гарантии и права участников вооруженных конфликтов содержатся в Женевских конвенциях, однако все не столь однозначно к группе «незаконный комбатант». Эта группа вызывает множество споров, одни авторы относят шпионов и наемников к данной группе, другие нет. В Женевском праве пока что эти лица относятся к гражданским лицам. Этот вопрос более детально осветляет К.У. Уоткин, который затрагивает в своей работе проблему, возникающую в связи с отказом в статусе комбатанта.

Список использованных источников

1. J. S. Pictet, Commentary of the First Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field (1952).

2. Саяпин С. А. Развитие определения преступления агрессии в международном и национальном праве // Альманах Международного права. – 2010. Вып. 2. – С. 324 – 325.

3. Короткий Т. Р. Понятие «Незаконные комбатанты» и их правовой статус. // Научные работы Одесской национальной юридической академии.

Научный руководитель: к.ю.н., доцент Процун С.С.

Кандиба Анастасія Валеріївна
*студентка III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ КРИМІНАЛЬНОМУ ПЕРЕСЛІДУВАННІ В АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ

Вітчизняний кримінальний процес на сучасному етапі історичного розвитку в межах системного реформування всіх державних інституцій, обумовленого прагненням демократичних перетворень, потребує суттєвого оновлення та визначення інноваційних шляхів його подальшого розвитку. У зв'язку з цим необхідно об'єктивно і критично оцінити національні реалії, що важко зробити без дослідження зарубіжного правового досвіду. Метою є вивчення досвіду використання електронних інформаційних технологій під час кримінальної процесуальної діяльності, їх вплив на ефективність кримінального переслідування в англо-американській правовій системі.

Інновації в технології кримінального правосуддя американські юристи поділяють на 2 категорії: жорсткі (обладнання) і м'які технології (програмне забезпечення). Відмінності виявляються між інноваціями у сфері кримінального правосуддя, що мають жорстку матеріальну базу та такими, що мають м'яку інформаційну основу. У США і Англії широко застосовуються жорсткі технології для запобігання злочинам, камери відеоспостереження, куленепробивні вікна в касах банків, системи безпеки в будинках [2, с. 19].

Комп'ютерні мережі та інтернет технології входять до складу м'яких технологічних інновацій, які забезпечують зведення, обробку, аналіз і пошук значного масиву відомостей. Вони виконують роль «підсилювача» людського інтелекту, а всі програми та бази даних сукупно з операторами утворюють «мозковий центр» органів кримінального переслідування. Традиційний спосіб застосування інтернет-технологій – створення

електронних картотек, баз даних, інформаційно-пошукових систем регіонального, національного і міжнародного рівнів (Інтерполу) [2, с. 55].

Способи фіксації процесуальних дій, наприклад, на досудовій стадії в англо-американському кримінальному процесі суттєво відрізняються від звичного для нас. Перебіг слідчих дій на досудовій стадії не фіксується у протоколах, а занотовується поліцейським у записнику, після чого включається до звіту, що складається з завершенням досудового провадження. Такі дані не є доказами, але легалізуються в суді шляхом допитів поліцейських, свідків, експертів [1, с. 84]. Допити записуються на аудіо— або відеоносії, що є гарантією дотримання прав допитуваної особи і своєрідною формою реалізації принципу публічності англо-американського кримінального процесу. До того ж це зручний і надійний спосіб, застосовуючи який, при сучасному рівні розвитку експертної діяльності, майже неможливо фальсифікувати дані.

Висновок експерта за результатами проведення експертизи якщо й існує в звичному для нас паперовому вигляді, то доказової сили в суді не має. Результати експертиз легалізуються під час судового розгляду шляхом допиту експерта про дослідження, механізм його проведення та результати. Експерт допитується як свідок, але, на відміну від звичайного свідка, не дає показань про відомі йому факти, а лише висловлює свою думку щодо них.

Ще одна позитивна особливість кримінального процесу США: статистичні обліки. В Україні це питання є предметом гострих дискусій та потребує негайної реорганізації, оскільки методи обліків, за якими вираховуються показники діяльності органів досудового розслідування, застарілі. Так, у США якість діяльності поліції визначається шляхом установлення кількісного співвідношення всієї сукупності зареєстрованих кримінальних правопорушень з тими, що були розкриті та провадження в яких передано до суду [1, с. 84–85].

Нові технології дають змогу оперативно відстежувати діяльність злочинних угруповань на принципово іншому рівні. Цікавим є досвід спецслужб США щодо розробки і застосування систем Oasis (ЦРУ) і Magic Lantern (ФБР), які дають можливість як контролювати інформаційний обмін злочинних співтовариств, так і «зламувати» комп'ютери підозрюваних, встановлюючи в них «трояни» (програми-віруси для відстеження інформації) [3, с. 56].

Спеціальний підрозділ передових технологій Office of Advanced Information Technology, який входить до складу Управління науки і технології ЦРУ, застосовує програму Oasis для переведення телевізійних і радіотрансляцій у текстовий документ. Програма розпізнає зміст сказаного і кожного мовця. Крім того, Oasis шукає в тексті слова, що асоціюються з небезпекою їх синоніми. Зараз технологія програми працює лише з англomовними матеріалами, але в майбутньому планується реалізувати її

арабською та китайською. Oasis може сканувати не лише текст радіопередач, а і телефонних розмов. Сьогодні більше половини міжнародних телефонних переговорів ведуться за допомогою інтернет-телефонії, таким чином, розміщення програми в певних сегментах Мережі дасть змогу контролювати наявність небезпечних слів навіть під час телефонних розмов [3, с. 56].

Описані технології стали особливо актуальні та набули поширення після терактів 2015 року, однак держави ЄС на загальноєвропейському рівні такі системи не впроваджують. Міжнародний резонанс спричинили оприлюднені матеріали спецслужб щодо проведення превентивних антитерористичних заходів, що яскраво ілюструють теракти в Парижі (7.02.2015 р., 13.11.2015 р.) та Брюсселі (22.03.2016 р.). Отже, необхідність впровадження технологій типу Oasis та Magic Lantern є дуже важливим питанням з огляду на зростаючу загрозу з боку терористичних угруповань.

Отже, це питання актуальне також і в Україні з огляду на ескалацію терористичних загроз, зокрема, застосування підрозділами Збройних Сил України новітніх інформаційних технологій на території проведення антитерористичної операції, в районі адміністративного кордону з АР Крим, державного кордону з невизнаною республікою Придністров'я. Саме тому, враховуючи практику англо-американських країн у використанні передових досягнень інформаційних технологій, було б доцільним запровадити в Україні рецесійовані інновації щодо статистичних обліків, систем Oasis і Magic Lantern та інш., які б допомогли ефективно і швидко здійснювати кримінальне переслідування уповноваженими органами.

Список використаних джерел:

1. Луньова О.С. Процесуальні повноваження поліцейських у кримінальному провадженні в Англії та США / О.С. Луньова // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2014. – № 2. – С. 81–89.
2. Byrne James, Marx Gary. Technological Innovations in Crime Prevention and Policing. A Review of the Research on Implementation and Impact / James Byrne, Gary Marx // Cahiers Politiestudies. – Jaargang 2011-3, nr. 20, p. 17–40 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/238011.pdf>
3. Snowden Der Spiegel Interview, 7 July 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https:// cryptome.wikileaks.org/2013/07/snowden-spiegel-13-0707 en.html](https://cryptome.wikileaks.org/2013/07/snowden-spiegel-13-0707-en.html).

Науковий керівник: д.ю.н., доцент Мануїлова К.В.

Linnik Miroslava Vadimivna
4-year student, Faculty of International Law Relations
National University «Odessa Law Academy»

PROBLEMS OF IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW

Nowadays in our country, there is a tendency to European integration and developing law and governmental system according to international standards and following principles and norms of International Law. For this reason point of adapting national legislation to international acts becomes more and more important.

One of the branches of International Law is Humanitarian Law. International humanitarian law (IHL), also known as the laws of war and the law of armed conflict, is the legal framework applicable to situations of armed conflict and occupation. As a set of rules and principles, it aims, for humanitarian reasons, to limit the effects of armed conflict [1].

As we know protection of human rights and state's safety are general goals of every country. That's why it is important to establish effective rules of functioning of the national army, armed conflicts and so on. Thus every country's government has to implement provisions of International Humanitarian Law.

In order to be able to discuss problems of implementation of Humanitarian Law, it is necessary to determine term «implementation».

Implementation is the organizational and legal activities of States in order to realize their international legal obligations [4, p. 459]. Studying of the process of implementation of the norms of International humanitarian law becomes particularly relevant because of the constant expansion of the range of problems settled by the international, and, in particular, international humanitarian law.

In-depth studying of the implementation process of international norms has generated in the science of international law a number of controversial issues connected with the balance of international and domestic law, the relation of the international treaty and the national law, the concept of transformation of international law norms into domestic law, solution of collision between the norms and so on.

The implementation is divided into two stages: the consent of the state to the signing of norms and the realization of the signed norms.

Reasons for the ineffectiveness of existing conventions and other international treaties are imperfect international and state's control over their implementation in the stage of realization of the signed norms. At the same time, the emphasis was placed on the need to develop an integrated sub-progress in solving the problems of mutual control, creating legal conditions for mutual actions of states in the field of prevention of armed aggression, development of confidence measures. Nevertheless, The Geneva Conventions of 1949 and the Additional Protocols

don't contain specific provisions on the types and forms of control over their implementation. [2, p. 570-647; 3, p. 647-658 5, p. 71-97; 6, p. 101-124; 7, p. 125-204; 8, p. 204-280].

On my opinion, the most important structural elements of the implementation mechanism of norms of international humanitarian law are constitutional, legislative, administrative and judicial maintenance of the implementation of the international humanitarian law. The sequence of elements of this system is based on the established state bodies system and procedures of their activities.

Consequently, we have following directions improvement of military legislation in Ukraine:

- development of legal support for military activities;
- improvement of the regulation of the processes of organization and management of armed struggle;
- creating legal principles of cooperation in the implementation of the norms of international humanitarian law.

Interagency Commission on the Application and Implementation of International Humanitarian Law in Ukraine has to become the main state's body in this sphere [9].

According to Decree of Cabinet of Ministers of Ukraine, this Interagency Commission is created to facilitate the implementation of international legal obligations of Ukraine in the field of international humanitarian law. Its main responsibilities are:

- to check whether Ukrainian legislation conforms provisions of Humanitarian Law;
- to take part in creating and analyzing legal acts on the application and implementation of International Humanitarian law;
- to participate in conducting scientific researches and providing expert assessments on the conformity of normative legal acts to the norms of International Humanitarian law;
- the monitoring compliance with the international humanitarian law in Ukraine etc [9].

In conclusion, it is necessary to say that at the current stage of the development of the international community it is very important to keep peace and safety of the whole world. The success of this aim depends on each country and the international community at all. We should respect human rights and state's values by the way of coordination in the military sphere, protection of civilians and establishment of rules of armed conflicts. Likewise, it is one more way to international integration.

Bibliography:

1. Bassiouni, M. Cherif, ed. (1999). «The Normative Framework of International Humanitarian Law: Overlaps, Gaps, and Ambiguities.» In

International Criminal Law, 2nd revised edition. Ardsley, N.Y.: Transnational Publishers.

2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів від 8 червня 1977 р. / Міжнародний захист прав і свобод людини. Збірник документів. – М., 1990. – С. 570-647.

3. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру від 8 червня 1977р. / Міжнародний захист прав і свобод людини. Збірник документів. – М., 1990. – С. 647-658.

4. К. О. Савчук. Імплементация // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. – К. :Наук. думка, 2005. – Т. 3 : Е – Й. – С. 459. – ISBN 966-00-0610-1.

5. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949р. / СДД СРСР. – Вип. XVI. – М., 1957. – С. 71 – 97.

6. Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, потерпілих корабельну аварію, зі складу збройних сил на морі від 12 серпня 1949 р. / СДД СРСР. – Вип. XVI. – М., 1957. – С. 101-124.

7. Конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р. / СДД СРСР. – Вип. XVI. – М., 1957. – С. 125-204.

8. Конвенція про захист цивільного населення підчас війни від 12 серпня 1949р. / СДД СРСР. – Вип. XVI. – М., 1957. – С. 204-280.

9. Про утворення Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2017 р. № 329 / Електронний ресурс; режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/329-2017-%D0%BF>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Мануїлова К.В.

Павлюк Роман Тарасович
студент III курсу
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОФІЦІЙНІ ПОЗИЦІЇ СУБ'ЄКТІВ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ЩОДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ КРИМУ

Анексія Криму викликала неоднозначну реакцію з боку міжнародного співтовариства. Всі офіційні позиції третіх сторін (держав, міжнародних організацій) щодо правового статусу Криму можна поділити на три групи:

1. анексія Криму та Севастополя Росією в 2014 р. була незаконною, а отже не може спричиняти жодних правових наслідків, через що Крим і Севастополь залишаються під суверенітетом України;

2. зміна правового статусу Криму та Севастополя шляхом їхнього приєднання до РФ в 2014 р. є законною, а отже Крим і Севастополь перебувають під суверенітетом РФ;

3. нейтральні, нечіткі або суперечливі позиції, які не дають однозначної офіційної відповіді на правову приналежність Кримського півострова після 2014 р.

Такий підхід до кримського питання з боку держав-членів ООН можна було спостерігати 27 березня 2014 р., під час голосування за Резолюцію ГА ООН 68/262 «Територіальна цілісність України». В тексті даної Резолюції містилися положення щодо підтвердження суверенітету, політичної незалежності, єдності і територіальної цілісності України в межах її визнаних на міжнародному рівні кордонів та визнання несанкціонованого Україною референдуму, проведеного в АРК та м. Севастополі 16 березня 2014 р. таким, що не має законної сили та не може бути основою для будь-якої зміни статусу АРК або м. Севастополя, а також заклики:

4. до мирного врегулювання ситуації щодо України шляхом прямого політичного діалогу;

5. до відмови та утримання від дій, спрямованих на часткове або повне порушення національної єдності і територіальної цілісності України;

6. до відмови від визнання будь-яких змін статусу АРК та м. Севастополя на основі вищезгаданого референдуму 16 березня 2014 р.

Останній заклик є уособленням «доктрини Стімсона» (суть якої полягає в тому, що держави не повинні в односторонньому чи багатосторонньому порядку визнавати претензій на державність реально існуючої територіальної одиниці, створеної з порушенням однієї або декількох норм *jus cogens*), яка в свій час стала для багатьох держав обґрунтуванням для відмови визнання анексії держав Балтії Радянським Союзом.

Зі 169 держав-членів ООН, які були присутні під час голосування даної резолюції, їхні правові позиції щодо територіальної цілісності України розділилися наступним чином:

100 держав «за» – в тому числі Польща, Франція, Чехія, Хорватія;

11 «проти» – Білорусь, Болівія, Венесуела, Вірменія, Зімбабве, Куба;

58 «утрималися» – Аргентина, Афганістан, Ірак, Казахстан.

Отже, більшість держав-членів ООН визнала територіальну цілісність України та підтримали позицію України щодо правового статусу Криму, відповідно до якої АРК та Севастополь продовжують перебувати під суверенітетом України.

Щодо держав, які визнали референдум в Криму (а по суті і зміну правового статусу Криму), то це були лише ті держави, які, як слушно зазначив С. Гакман, «йдуть у фарватері російської зовнішньої політики» [1, с. 11]. Ми також вважаємо, що визнання ними анексії Криму пояснюється не тим, що вони дійсно мали якусь іншу, відмінну від західної та української, юридичну точку зору на кримські події, а виключно політичною доцільністю.

Серед держав-членів ООН були і такі, позиція яких щодо правового статусу Криму виглядає неоднозначною або як мінімум нечіткою, незважаючи на результати голосування за вищезгадану резолюцію ГА ООН, наприклад:

- Білорусь проголосувала проти вищезгаданої резолюції, однак Президент Білорусі підтримав територіальну цілісність України, при чому по суті визнавши приєднання Криму до РФ *fait accompli*;

- Афганістан утримався під час голосування за Резолюцію 68/262, однак Президент цієї держави офіційно визнав Крим частиною РФ;

- Ізраїль, який був відсутнім під час голосування за Резолюцію 68/262, взагалі не оприлюднював жодних офіційних заяв щодо правового статусу Криму, однак МЗС Ізраїлю у 2016 р. звернулося до своїх громадян із нагадуванням про те, що в'їзд на територію Криму всупереч порядку, визначеному Україною, є незаконним.

Правова позиція щодо статусу Криму державних утворень з обмеженим міжнародно-правовим визнанням також розділилася: наприклад, Придністров'я не лише підтримало «возз'єднання» Криму з РФ, а й, слідуючи логіці дій «Республіки Крим», звернулося до РФ з проханням бути включеним у її склад як суб'єкт федерації (РФ це звернення проігнорувала) [2, с. 1], тоді як Косово, на чий «прецедент» так часто посилялася Республіка Крим, взагалі не визнало зміну правового статусу Криму внаслідок російської агресії.

Таким чином, позиція міжнародного співтовариства щодо правого статусу Криму є досить однозначною: більшість держав-членів ООН та міжнародних організацій не визнає зміну статусу Криму в 2014 р. та

підтримує територіальну цілісність України і її виключний суверенітет над Кримським півостровом. Деякі держави притримуються прямо протилежної позиції, однак така точка зору на міжнародній арені є швидше винятком, ніж правилом.

Список використаних джерел:

1. Гакман С. Російсько-український конфлікт щодо територіальної приналежності Криму: міжнародно – правові та геополітичні аспекти // Зовнішні справи. – Ч. 2. – 2014. – № 10. – С. 14.

2. Оцінка аргументації Російської Федерації щодо приєднання Придністров'я : аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень / О.О. Даниляк, В.С. Караваєв // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://goo.gl/uugZkT>.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Процун С.С.

Плескань Віра Вячеславівна

студентка III курсу

факультету міжнародно-правових відносин

Національного університету «Одеська юридична академія»

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ КОНВЕНЦІЇ ООН ПРО БОРотьБУ З ФІНАНСУВАННЯМ ТЕРОРИЗМУ В УКРАЇНІ

Розвиток міжнародних відносин у сучасному світі вимагає чіткої співпраці між державами в напрямку подолання тероризму та будь-яких його проявів. Одним з основних інструментів у розвитку тероризму є його фінансування. Тому блокування цього явища є надзвичайно актуальним на інтернаціональному рівні та для окремих держав.

«Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України» [1].

Конвенція ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму прийнята 9 грудня 1999 року в Нью-Йорці (набрала чинності в 2002 році). В Україні її було ратифіковано Законом України від 12 вересня 2002 року [2].

Україна як країна-учасниця повинна привести своє внутрішнє законодавство у відповідність до норм Конвенції з огляду на такі аспекти:

- 1) криміналізація злочинних діянь, що є злочинами за змістом Конвенції;
- 2) відповідальність юридичних осіб за діяння, які визнанні злочинними за змістом Конвенції;

- 3) контроль за операціями з грошовими коштами та іншим майном;
- 4) формування переліку організацій та осіб, які причетні до терористичної діяльності;
- 5) призупинення операцій та арешт майна.

Кримінальний кодекс України [3] Законом України від 18 травня 2010 року доповнено статтею 228-5 «Фінансування тероризму». Відповідно до зазначеної статті, злочинними визнаються такі діяння: фінансування тероризму, організація, підготовка або вчинення терористичного акту, публічні заклики до вчинення терористичного акту, створення терористичної організації.

У Цивільному кодексі України [4] у статті 1074 передбачено обмеження прав клієнта щодо розпорядження грошовими коштами за рішенням суду, або у інших випадках встановлених законом, а також у разі зупинення фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом або фінансуванням тероризму.

Кодекс адміністративного судочинства України [5] доповнено нормою, якою встановлено особливості провадження в справах за зверненням Служби безпеки України щодо накладення арешту на активи, які пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюції Ради Безпеки ООН, зняття арешту з таких активів та надання доступу до них (стаття 183-4).

Імплементация міжнародних правових норм щодо призупинення операцій та арешт майна реалізовано шляхом внесення відповідних норм до Закону України від 28 листопада 2002 року « Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму »[6].

Законодавчі норми отримали подальший розвиток у відомчих документах Державної служби фінансового моніторингу України. Наказом Державної служби фінансового моніторингу України від 14 вересня 2012 року затверджено Порядок прийняття Державною службою фінансового моніторингу України рішення про зупинення фінансових операцій [7], визначено підстави для зупинення чи поновлення проведення моніторингу фінансової операції, зупинення видаткових фінансових операцій тощо.

Отже, проаналізувавши деякі аспекти імплементації Конвенції ООН про боротьбу з фінансування тероризму в національне законодавство, ми можемо спостерігати, що, незважаючи на певні досягнення, процес імплементації триває та потребує певних зусиль з боку державної влади в Україні. Крім того, значний ресурс імплементації норм міжнародного законодавства в цій сфері знаходиться в юрисдикції відповідних міністерств і відомств. Поряд із законодавчим органом міністерства й відомства також

повинні привести свої відомчі нормативні акти у відповідність до законів України та міжнародної Конвенції.

Комплексне вирішення проблеми фінансування тероризму можливе лише за сукупної реалізації усіх правових засобів держави щодо протидії в даній сфері. Тому необхідність імплементації норм Конвенції у всіх можливих галузях національного права є питанням, що потребує вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. ЗУ «Про ратифікацію Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/149-15>
3. Кримінальний кодекс України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
4. Цивільний кодекс України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
5. Кодекс адміністративного судочинства України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
6. ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>
7. ЗУ «Про затвердження Порядку прийняття Державною службою фінансового моніторингу України рішення про зупинення фінансових операцій» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0123-16>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Чайковський Ю.В.

Радаєв Олексій Сергійович
студент III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК ЗАСІБ ГЕОПОЛІТИКИ У ВИМІРІ УКРАЇНО-РОСІЙСЬКОГО КОНФЛІКТУ

Термін «гібридна війна» став популярним завдяки американському військовому теоретику Френку Хоффману, який охарактеризував її як війну, що поєднує в собі низку різних режимів ведення війни, включаючи звичайні можливості, іррегулярну тактику і формування, терористичні акти, кримінальний безлад [1, с. 36].

Розуміння суті гібридної війни виходить за межі традиційних понять про війну, адже вона стала своєрідним засобом впливу цілеспрямованої діяльності суб'єкта міжнародних відносин у контексті всього спектра зовнішніх і внутрішніх факторів, що дають змогу цьому суб'єкту здійснювати контроль над простором із метою реалізації своїх життєво важливих інтересів.

Боротьба за політико-економічне домінування над країною-опонентом відбувається як силовими, так і не силовими методами. У свою чергу це характеризує той факт, що гібридна війна між країнами-опонентами диктує праву свої правила, які можуть унормувати обставини, які є очевидно протиправними або просто замовчати такі задля уникнення більш глобального конфлікту.

Серед населення, управлінських, державних та військових структур після агресії однієї із конфліктуючих сторін впроваджуються безладдя і плутанина, в таких умовах конфлікту досить важко відрізнити мирних громадян від терористів, союзників від ворогів. Воєнні дії направлені не на фізичне знищення армії противника, а на її виснаження та деморалізацію.

У контексті розгляду гібридної війни і причинно-наслідкового зв'язку російсько-українського конфлікту слід розглянути об'єктивно висвітлені передумови даного геополітичного протиборства. Очевидними передумовами розгортання конфлікту зі сторони Російської Федерації є: демографічна фактори у зв'язку із ісламізацією та китайською експансією, військово-технічна залежність і просування НАТО на Схід, заідеологізованість та ознаки реваншизму. Основним же чинником вважається є просування НАТО на Схід. У новій редакції Військової доктрини Російської Федерації, яку 26 грудня 2014 затвердив Володимир Путін, на перше місце в списку зовнішніх військових небезпек винесено нарощування силового потенціалу НАТО та наближення військової інфраструктури держав-членів

до кордонів Росії, в тому числі шляхом подальшого розширення Північноатлантичного блоку.

Таким чином, входження України в НАТО розцінюється Кремлем як одну з найбільших загроз національній безпеці Російської Федерації. На сьогодні за військовим потенціалом держави НАТО значно перевершують Росію. Наприклад, за кількістю стратегічних бомбардувальників Росія поступається державам альянсу в 40 разів, за кількістю авіаносців – у 19 разів, військових літаків – у 10 разів, чисельності військ – в 3 рази [2, с. 5].

Серед найбільш актуальних чинників, що спричиняють виникнення загроз, зумовлених недосконалістю українського державного управління логічно виділити: недостатній рівень підтримки української мови як державної; надмірна політизація гуманітарної сфери; заповнення інформаційного простору зарубіжним інформаційним продуктом, що несе загрозу національним інтересам та цінностям; недостатній рівень підтримки розвитку культурних індустрій; недостатній рівень розвитку інноваційних процесів в сфері освіти, науки, культури тощо [3].

Вищезгадані джерела приводять до катастрофи спричиненої гібридною війною, зокрема: деконсолідації українського суспільства; конфлікту ідентичностей на світоглядній, історико-культурній, конфесійній основі (протистояння схід-захід); зростання ксенофобії та розділення за етнічною, релігійною, регіональною ознаками, посилення напруження у сфері міжетнічних і міжконфесійних відносин; посилення науково-технологічного відставання України від розвинутих країн; руйнування історико-культурної спадщини, вивіз культурних цінностей за кордон; втрати моральних та духовних орієнтирів, зростання протиправної поведінки населення. Стратегія ведення гібридної війни як засобу геополітики в російсько-українському конфлікті характеризується чіткою заідеологізованістю обох конфліктуючих сторін, де засоби інформаційно-комунікаційних технологій, засоби масової інформації постають реальним фронтом ведення ескалації конфлікту на даному етапі розвитку подій. Так, розумно стверджувати, що повністю об'єктивно висвітленої інформації при роз'ясненні подій, обставин конкретної ситуації з обох сторін бути не може.

При цьому варто враховувати, що ступінь й характер деструктивного впливу окремих подій, явищ й процесів у внутрішньо– та зовнішньополітичній сфері, економіці, соціальній галузі, інформаційній діяльності, боротьбі з організованою злочинністю й корупцією не тільки зумовлені відповідною неприхованою інтервенцією країни-агресора, але й мають внутрішньоукраїнську природу, виходячи із реалізації латентних інтересів чільних індивідуальних й групових репрезентантів правлячого політичного класу України як домінуючого вектора суспільно-політичної, інформаційної та соціально-економічної спрямованості діяльності держави. З огляду на

вищезазначені фактори будь-які домовленості, у тому числі Мінські, заключені між конфліктуючими сторонами матимуть декларативний характер, тобто не знайдуть відображення на практиці.

Таким чином, геополітика і далі буде диктувати праву свої інтереси і правила, адже політичні еліти будь-яких домовленостей та міжнародної спільноти будуть виходити з інтересів найменшого реального збитку як для себе так і для усієї світової спільноти в цілому, що якоюсь мірою і може слугувати превенцією відкритого збройного конфлікту. З чого і виникає роль у геополітиці гібридної війни як нового засобу її здійснення та досягнення політичних цілей.

Список використаних джерел:

1. Hoffman Frank G. Hybrid Warfare and Challenges // Joint Force Quarterly (JFO). – 2009. – Issue 52, 1-st Quarter. – Pp. 36.
2. Чупрій Л.В. Політика національної безпеки Української держави в гуманітарній сфері: монографія / Л.В. Чупрій. – К.: ПП «Мастер Принт», 2015 – 508 с.
3. Лоссовський І. Є. Зовнішньополітична стратегія Путіна як нова доктрина обмеженого суверенітету [Електронний ресурс] / І. Є. Лоссовський. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertnadumka/view/article>.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Процул С.С.

Тивонюк Тетяна Валеріївна

студентка III курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА І ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНОГО ПРАВА

Проблема співвідношення міжнародного права і внутрішньодержавного права постала разом із виникненням незалежних держав, як самостійних суб'єктів міжнародного права.

У доктрині міжнародного права вироблено три концепції співвідношення міжнародного права і внутрішньодержавного права: одна дуалістична і дві моністичних. Німецький юрист-міжнародник Г. Тріпель – відомий прихильник дуалістичної концепції, вважав, що міжнародне право і внутрішньодержавне право є окремими правопорядками.

Представники моністичних концепцій визнають єдність обох систем права, вважаючи, що міжнародне і внутрішньодержавне право – це складові єдиної системи. Моністичний напрям міжнародно-правової думки у свою чергу поділяється на дві гілки: 1) концепцію примату внутрішньодержавного права; 2) концепцію примату міжнародного права [1, с. 153 – 154].

Концепція примату внутрішньодержавного права була поширена наприкінці XIX – на початку XX століття. Теоретичною основою цієї концепції стали ідеї Г. Гегеля про те, що «державна абсолютна влада на землі» тому вона правомочна з власної волі створювати і змінювати не тільки норми внутрішньодержавного права, а й міжнародного. А. Цорн стверджував, що міжнародне право юридично є правом лише тоді, коли воно право державне. Найавторитетнішим представником другого моністичного напрямку – концепції примату міжнародного права, є австралійський юрист-міжнародник Г. Кельзен. Він вважав, що «співвідношення між міжнародним правопорядком і національними правопорядками нагадує співвідношення національного правопорядку і внутрішніх норм корпорації» [2, с. 32].

Виходячи з цих концепцій слід, зазначити, що у зв'язку з тим, що норми міжнародного права мають на меті забезпечити загальний мир і безпеку, захистити права і основні свободи людини, сприяти плідній співпраці держав у різних сферах, тобто закріплюють і забезпечують досягнення вищих цілей та цінностей людства, держави можуть у своєму конституційному і поточному законодавстві проголосити визнання верховенства норм міжнародного права над нормами внутрішньодержавного права, робиться це з метою свідомого об'єднання потенціалу двох систем права в справі прогресивного розвитку людства їх охорони вищих цінностей людської цивілізації [3, с. 112].

Отже, можна зробити висновок, що і міжнародне, і внутрішньодержавне право дві самостійні системи права, що перебувають у взаємозв'язку і взаємодії. Об'єктивно немає примату однієї системи права над іншою, оскільки вони регулюють різні види соціальних відносин. Проте враховуючи те, що багато сучасних держав у своєму національному законодавстві закріплюють верховенство міжнародного права та міжнародних норм, можна сказати, що за ієрархією міжнародне право буде вищим, ніж право внутрішньодержавне, при цьому створюються умови щоб воно ніяк не обмежувало самостійність і незалежність самої держави.

Список використаних джерел:

1. Энциклопедический юридический словарь /Авт. колл. : В. Н. Додонов, А. С. Пиголкин, В. П. Панов и др. ; Под общ. ред. В. Е. Крутских. -2-е изд., испр. и доп. – М.: Инфра – М,1999. -368 с.– С. 154.

2. Лукашук И.И. Международное право. Общая часть: Учебник. -М.: ВЕК, 1996. -538 с. – С. 32.

3. Буткевич В.Г., Войтович С.А., Григоров О.М., Заблоцька Л.Г., Задорожний О.В. Міжнародне право: Основні галузі: Підручник для студ. вищих навч. закл. за спец. «Міжнародне право», «Міжнародні відносини» / В.Г. Буткевич (ред.). – К.: Либідь, 2004. – 814 с. – С. 112.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Мануїлова К.В.

Шкільнюк Анастасія Дмитрівна

студентка III курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО ВІЙНИ АБО ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ КОМБАТАНТІВ

«Право війни» пройшло складний історичний шлях становлення, увібравши в себе писані і неписані правила і звичаї війни, принципи і норми звичаєвого права, нарешті, кодифіковані норми гуманітарного права. Військові дії можуть відбутися у будь-якому куточку планети, навіть коли того не очікуєш. Війна – це не просто збройний конфлікт, це – складна система, яка регулюється нормами міжнародного права. Особливе місце у міжнародному регулюванні займає статус комбатанта та осіб, що не є такими. Наявність військових дій у різних країнах, наприклад Сирія, чи проведення антитерористичної операції в Україні, є ще одним беззаперечним доказом необхідності їх регулювання та визначення правового положення осіб, які тією чи іншою мірою беруть участь у захисті своїх держав.

Комбатанти – це особи, що входять до збройних сил держави, яка воює, та має право приймати участь у військових діях. Правовий статус комбатанта включає: 1) право застосовувати військове насильство; 2) бути об'єктом застосування військового насильства аж до фізичного знищення; 3) право на поведінку з ним як з військовополоненим при попаданні до рук ворога. Так, відповідно до положень Женевської конвенції (1949 р.) [1] до таких осіб належать: 1)особовий склад збройних сил сторони, що перебуває в збройному конфлікті; 2)особовий склад ополчення і добровольчих загонів, що входять і не входять до складу збройних сил; 3)особовий склад організованих рухів опору і партизанських формувань, якщо вони відповідають таким умовам: а) мають на чолі особу, відповідальну за своїх

підлеглих; б) мають конкретно визначений та помітний знак розрізнення; в) відкрито носять зброю; г) дотримуються у своїх діях законів і звичаїв війни; 3) члени екіпажів торгових суден і цивільної авіації, які безпосередньо беруть участь у військових діях. Військове насильство не застосовується до комбатантів в разі його поранення або попадання в полон. Єдиним виключенням з цього правила є визнання такої особи шпіоном, у цьому разі, згідно додаткового протоколу I до Женевської конвенції (1949 р.) «будь-яка особа зі складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті, яка потрапляє під владу супротивної сторони в той час, коли вона займається шпигунством, не має права на статус військовополоненого, і з ним можуть поводитися як із шпигуном» (ст. 46) [1]. Тобто, противник може застосовувати до них запобіжні заходи «на свій розсуд». Проте як ці норми працюватимуть насправді? Наразі Україна не визнає, що держава (а саме її окрема територія) знаходиться у стані війни, тому виникає правова колізія застосування норм міжнародного права при врегулюванні подій на Донбасі.

Останнім часом така категорія, як комбатант, розширила перелік притаманних їй ознак, оскільки виникла проблема відмежування комбатантів від представників цивільного населення. Тому слід звертатись до норм міжнародного права задля превенції як «інструменту правового регулювання ... відновлення порушеного або невизнаного права та покарання правопорушників процедур» [2; с. 25] порушення прав цивільних осіб. Під час війни важко визначити чи є особа військовослужбовцем, якщо вона одягнена не у спеціальний одяг або не має у наявності зброю. Тому збільшилась кількість жертв цивільного населення відносно осіб, що визначаються як комбатанти.

Також збільшилась тенденція появи добровольців у лавах воюючих держав. Відповідно до V Гаазької конвенції про права і обов'язки нейтральних держав та осіб у випадку сухопутної війни (1907 р.) встановлено, що «відповідальність нейтральної держави не виникає внаслідок того, що приватні особи окремо переходять кордон, щоб вступити на службу одного з воюючих» [3]. З огляду на те, що ці приватні особи з нейтральних держав добровільно вступають до складу збройних сил однієї з воюючих держав, вони, з одного боку, стають законними комбатантами, а з іншого – втрачають статус особи нейтральної держави. При цьому відповідальність за їх дії несе воююча держава, на стороні якої вони беруть участь у військових діях.

У чому головна відмінність добровольців від найманців? Добровольці, тотожно їх назві, добровільно допомагають одній із конфліктуючих держав і головною їх метою є не отримання прибутку, а допомога у розв'язанні збройного конфлікту. Згідно п. 2 ст. 47 Додаткового протоколу I до Женевської конвенції (1949 р.), найманець – це будь-яка особа, спеціально завербована на місці або за кордоном для того, щоб брати участь у

збройному конфлікті, керуючись головним бажанням одержати особисту вигоду, і якому обіцяно стороною або за дорученням сторони, що перебуває в конфлікті, матеріальну винагороду, що істотно перевищує винагороду, що виплачується комбатантам того ж рангу і функцій, які входять до особового складу збройних сил даної сторони [1]. Найманець не входить до особового складу збройних сил воюючої сторони. Міжнародне співтовариство неодноразово засуджувало політику найманства. У 1968 році Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію 2465 (XXIII), в якій оголошувалося практика використання найманців проти рухів за національне визволення і незалежність як каране діяння, а самі найманці – злочинцями. Дана позиція є обґрунтована і має місце, оскільки застосування найманої сили по своїй суті є великою небезбекою для збереження суверенності держави.

Будь-який військовий конфлікт є значним ударом для кожної з воюючих держав, держав-сусідів, а особливо для осіб, які безпосередньо є учасниками бойових дій. Міжнародна регламентація «правил ведення війни» була значним кроком уперед після Другої світової війни, оскільки були враховані усі фактори, які порушували права осіб як цивільного населення, так і комбатантів. Відмежування одне від одного займає особливе місце у міжнародному регулюванні, оскільки зменшує ризики життєвих втрат серед цивільного населення.

Список використаних джерел:

1. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р. : ратифікована із застереженнями Указом Президії Верховної Ради УРСР від 03 липня 1954 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua>.
2. Батан Ю. Д. До питання про місце превенції у правовому регулюванні / Ю. Д. Батан // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – 2017. – № 10. – С. 25–31.
3. Конвенція про права та обов'язки нейтральних держав у разі морської війни Гаага від 18 жовтня 1907 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_194

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Белогубова О.О.

Янков Валентин Олександрович
студент III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВЗАЄМОДІЯ МІЖНАРОДНОГО Й ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНОГО ПРАВА В АСПЕКТІ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Співвідношення міжнародного та національного права є однією з ключових проблем у доктрині й практиці сучасного міжнародного права, яка привертає увагу науковців – представників різних правових шкіл і країн. Дослідження зазначеної проблеми дає змогу глибше розкрити сутність міжнародного права як своєрідної системи права, усвідомити взаємозв'язки, взаємодію і взаємовплив норм міжнародної та внутрішньодержавної систем права, забезпечити їхнє узгодження й реалізацію, з'ясувати роль норм національного права в рішеннях міжнародних судів та арбітражів, можливість застосування національними судами міжнародно-правових норм.

З перших самостійних кроків Україна почала розвивати нормативну базу для узгодження національного законодавства з узятими на себе міжнародними зобов'язаннями, що відбилося ще в «Декларації про державний суверенітет України». Згідно з Декларацією: «Українська РСР визнає перевагу загальнолюдських цінностей над класовими, пріоритет загальновизнаних норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права» [2]. У ній, по-перше, визнаються узвичаєні міжнародні стандарти прав людини незалежно від поділу суспільства в країні на класи; по-друге, декларується пріоритет загальновизнаних норм міжнародного права, серед яких безперечно такими є лише десять «основних принципів міжнародного права», які мають вищу юридичну силу (7 принципів Статуту ООН і прийнятої в розвиток його настанов Декларації про принципи міжнародного права 1970 року і 3 принципи із Заключного Акта Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 року), перед національними нормами права. Тобто йдеться про пріоритет основних принципів міжнародного права над національним правом. Проте Декларація є не юридичним, а політичним документом, який містить норми політичного й морального змісту; є своєрідною заявою про наміри, які в майбутньому можуть бути оформлені й ухвалені відповідним чином як правові норми національного законодавства. Закон України «Про правонаступництво України», ухвалений 1991 року, визначає, що «Україна є правонаступником прав і обов'язків за міжнародними договорами Союзу РСР, які не суперечать Конституції України та інтересам республіки». У Законі йдеться про перевагу Конституції й додержання національних інтересів країни, закріплених насамперед у настановах Конституції.

У Законі України «Про дію міжнародних договорів на території України» 1991 р. говориться: «Виходячи з пріоритету загальнолюдських цінностей, загальновизнаних принципів міжнародного права, прагнучи забезпечити непорушність прав і свобод людини... Верховна Рада постановляє: встановити, що укладені і належним чином ратифіковані Україною міжнародні договори становлять невід'ємну частину національного законодавства України і застосовуються в порядку, передбаченому для норм національного законодавства». У преамбулі до статті йдеться про пріоритет загальновизнаних принципів міжнародного права, а в міжнародному праві пріоритет таких імперативних норм щодо інших є дійсно загальновизнаним. Проте законодавець не визначає їхнього пріоритету стосовно норм національного права [1, с. 278].

Центральне закріплення проблеми співвідношення міжнародного й конституційного права знаходимо в статті 9 Основного Закону України: «Чинні міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Укладання міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України» [3].

Важливим для зовнішньополітичної діяльності незалежної країни є конституційне визнання й додержання загальновизнаних принципів і норм міжнародного права, про що йдеться в статті 18 Конституції України: «Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами та нормами міжнародного права». Конституційні настанови статей 9 та 18 гарантують виконання Україною своїх міжнародно-правових зобов'язань і поваги до загальновизнаних принципів та норм міжнародного права як на міжнародному, так і на національному рівнях.

Отже перш ніж у Конституції України відбулося закріплення основ співвідношення міжнародного й національного права, вітчизняна нормативна база суттєво еволюціонувала в розгляді цього питання. Якщо Декларація про державний суверенітет України проголошувала пріоритет загальновизнаних норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права, то вже наступні нормативно-правові акти почали надавати перевагу національному праву над міжнародним, що практично реалізувалася через інкорпорацію міжнародних норм до внутрішнього права України. Основний Закон держави втілює напрацювання попередніх років у своїх статтях, закріпивши найвищу юридичну силу за собою. Незважаючи на низку нерозв'язаних питань взаємодії міжнародного права з

національним, Україна виконує свої міжнародно-правові зобов'язання, відповідаючи принципам міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. Буткевич В.Г., Мицик В.В., Задорожній О.В. Міжнародне право. Основи теорії: Підручник / За ред. В.Г. Буткевича. – К.: Либідь, 2002. – 608 с.
2. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 № 55-ХІІ [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/55-12> – Дата доступу: 5.10.2017.
3. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> – Дата доступу: 5.10.2017

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Мануїлова К.В.

СЕКЦІЯ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО, ФІНАНСОВОГО, МОРСЬКОГО ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА

Басалюк Наталія Василівна
студентка V курсу
судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНІЧНА ВІЙНА Й КІБЕРТЕРОРИЗМ: ПОНЯТТЯ, ОСОБЛИВОСТІ

Глобальна інформатизація зробила світове співтовариство, цілісність якого багато в чому забезпечується, в тому числі, за рахунок інтенсивного інформаційного обміну, більш вразливим – зупинка інформаційних контактів навіть на короткий час здатна призвести до кризи державного або навіть міжнародного рівнів. Інформаційна цивілізація здійснила трансформацію поняття «агресія», яке набуло форм і особливостей «агресії інформаційної».

Під інформаційно-технічною війною М.А. Радіонов та В.С.Пірумов вбачають форму боротьби сторін, що ведеться з використанням спеціальних засобів і методів впливу на чужі інформаційні ресурси при захисті свого інформаційного капіталу [3]. Надаючи власне визначення цьому поняттю, зазначмо: інформаційно-технічна війна – будь-який тип інформаційного впливу із застосуванням інформаційної зброї, покликаний порушувати нормальне функціонування інформаційної інфраструктури (дезорганізація роботи технічних засобів, додання системи захисту, обмеження доступу законних користувачів) з можливістю подальшого несанкціонованого збору, копіювання, блокування, видалення інформації. Легального визначення дефініції немає, натомість, у Законі України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» дано визначення поняттю «кібер-атака». Якщо вважати, що інформаційно-технічну війну характеризує застосування декількох кібератак, то можна сказати, що законодавець все ж підібрався до визначення цього широкого поняття. Серед форм інформаційних атак виділяють: 1) активну атаку, в результаті якої фактично змінюються чи знищуються збережені чи оброблені дані чи інші елементи ресурсу; 2) асинхронну атаку, при якій використовуються переваги динамічної дії системи, що дає змогу керувати вибором часу виконання тих чи інших дій; 3) контрольовану атаку, що направлена на основний потік повідомлень у мережі Ethernet (протокол кабельних комп'ютерних мереж) і

подальшу зміну рухів для повідомлень певного виду з певними ознаками (наприклад такими, що містять конкретні паролі); 4) пасивну атаку, при якій знімається обмеження на доступ до даних чи змінюється форма контролю за доступом до них [2].

Особливостями інформаційно-технічної війни є складність ідентифікації джерела агресії, контрольоване, дозоване нанесення шкоди, припинення дії після повного досягнення цілей, непередбачуваність наслідків – потенційно кібератака проти якої-небудь держави може спровокувати масштабний уже міжнародний конфлікт, оскільки відповідь сторони, що постраждала може бути непропорційною.

В арсеналі інформаційної зброї театру військових дій комп'ютерні віруси, логічні бомби (команди, заздалегідь вбудовані у програму, що спрацьовують у потрібний момент), фальсифікація інформації, засоби нейтралізації тестових програм й різного роду помилки, що свідомо вводяться у програмне забезпечення [4].

Інформаційно-технічну війну не слід ототожнювати із інформаційним терористичним актом. Легальне визначення поняття «кібертероризму» міститься у Законі України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», де під ним розуміється терористична діяльність, що здійснюється у кіберпросторі або з його використанням. Свої підходи до виокремлення сутнісних ознак даного явища виробила й юридична доктрина. Так, В.А. Голубєв під кібертероризмом розуміє умисну атаку на інформацію, комп'ютерну систему чи мережу, яка створює небезпеку для життя і здоров'я людей чи може призвести до настання інших тяжких наслідків, якщо такі дії були скоєнні з метою порушення суспільної безпеки, залякування населення чи провокації воєнного конфлікту [1]. Аналіз джерел дозволяє дійти висновку, що при трактуванні даної дефініції науковці так чи інакше наближаються до законодавчого визначення терористичного акту, викладеного у ст. 258 Кримінального кодексу України. Усі вони зосереджують увагу саме на меті цього виду кіберзлочину, яка залишається тотожна звичайному терористичному акту.

Засоби здійснення інформаційно-терористичних дій можуть варіюватися у широких межах і включати усі вищеперелічені види інформаційної зброї. У той же час тактика й прийоми інформаційного терору суттєво відрізняються від тактики інформаційно-технічної війни й прийомів інформаційного криміналу. Для кібертерориста головне, щоб дії мали небезпечні наслідки, стали широко відомими населенню й отримали суспільний резонанс.

Як й інформаційно-технічна війна, кібертеракт не має державних меж, кібертерорист може рівною мірою створити загрозу інформаційним системам, розташованим у будь-якій точці земної кулі. Виявити й нейтралізувати віртуального терориста практично неможливо через малу

кількість залишених ним слідів. На відміну від звичайного терориста, який для досягнення своєї мети використовує вибухівку, у руках кібертерориста – сучасні інформаційні технології та необхідний рівень технічної підготовки для запуску кібербомби.

Як бачимо, сучасна науково-технічна революція породила нові форми конфліктів: інтенсивні, небезпечні, масштабні. Сьогодні у боротьбі за сфери економічного й політичного впливу акцент із застосування фізичної сили усе більше зміщується на бік прихованих і гнучких форм агресії, у числі яких – інформаційні війни й кібертероризм.

Список використаних джерел:

1. Голубев В.А. Кибертероризм – угроза национальной безопасности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.crimeresearch.ru/articles/Golubev_Cyber_Terrorism/2. – Назва з екрану.
2. Информационная война и защита информации. Словарь основных терминов и определений. – Москва. – 2011. – 68 с.
3. Пирумов В. С., Родионов М. А. Некоторые аспекты информационной борьбы в военных конфликтах // Военная мысль. 1997. № 5. С. 44-47.
4. Расторгуев С.П. Информационная война /С.П.Расторгуев// М.: Радио и связь – 1999. – 222 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Міщенко І.В.

Брачук Анастасія Олегівна

*аспірант кафедри морського та митного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

КОНЦЕПЦІЯ СПРИЯННЯ ТОРГІВЛІ: ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ

У найбільш загальному вигляді поняття «сприяння торгівлі» прийнято розглядати, як «зниження торговельних витрат», які представляють собою «різницю між витратами на внутрішню та зовнішню торгівлю, іншими, ніж витрати, що відносяться до традиційних засобів зовнішньоторговельної політики, таких як імпорتنі мита» [1, 3].

Таким чином, термін «сприяння торгівлі» чітко прив'язується до міжнародної торгівлі, і повинен описувати заходи, спрямовані на зменшення витрат, обумовлених саме міжнародним характером такої торгівлі. При цьому, він чітко розмежовується із питаннями лібералізації торгівлі, які охоплюють застосування тарифних та нетарифних бар'єрів. Власне кажучи, увага до питання сприяння міжнародній торгівлі багато у

чому обумовлена як раз успішним просуванням в галузі лібералізації торгівлі, яке було досягнуто у другій половині ХХ ст.

І дійсно, адже за умови встановлення у 30 – 40 рр. ХХ ст. середньої ставки ввізного мита у митних тарифах провідних країн на рівні 35 – 48% [2, 4], витрати, наприклад, на подання митних декларацій або простої транспортних засобів під час здійснення митного контролю вдавалися абсолютно незначними, порівняно із обсягами митних платежів. Тож і не вважалися істотною перешкодою для міжнародної торгівлі.

Завдяки ж переговорним процесам в рамках ГАТТ – СОТ сьогоднішній рівень митного оподаткування для найбільш розвинутих країн складає приблизно 3 – 5%. До цього слід додати численні регіональні угоди щодо вільної торгівлі, такі як NAFTA або EFTA, двосторонні угоди про вільну торгівлю тощо. Таким чином, поступово, із процесом лібералізації світової торгівлі, витрати пов'язані із доставлянням товарів на митну територію та здійсненням відповідних формальностей починали займати все більш помітну частку у загальних видатках на здійснення зовнішньоторговельних операцій.

Не дивно, що саме ті міжнародні організації, які свого часу були рушійними силами у процесах лібералізації світової торгівлі – Світова організація торгівлі (СОТ), Всесвітня митна організація (ВМО) та відповідні агенції ООН (в першу чергу, Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) та Європейська економічна комісія ООН (ЄЕК ООН)), почали приділяти окрему увагу питанням сприяння міжнародній торгівлі через зменшення витрат на виконання формальностей пов'язаних з експортом або імпортом.

Зокрема, ЄЕК ООН виразила своє бачення питань сприяння торгівлі у Рекомендації № 4. під назвою «Національні органи щодо сприяння торгівлі» (перша редакція від 1974 р., друга редакція від 2001 р.), в якій (п. 14) зазначається, що «Сприяння торгівлі охоплює формальності, процедури, документи та операції, які стосуються міжнародних торговельних транзакцій. Її цілями є спрощення, гармонізація та стандартизація для того, щоб транзакції стали легшими, швидшими та більш економічними, ніж раніше» [3]. При цьому наводилося і тлумачення всіх трьох складових сприяння торгівлі, згідно якого:

- спрощення – це процес ліквідації всіх непотрібних елементів та дублювання формальностей, процесів та процедур (п. 15);
- гармонізація визначається, як вирівнювання національних формальностей, процедур, операцій та документів з міжнародними конвенціями, стандартами та практиками (п. 17);
- нарешті, стандартизація у сприянні торгівлі, це – процес розвитку узгоджених на міжнародному рівні форматів для практик і процедур, документів та інформації (п. 19).

Можна констатувати, що поняття «сприяння торгівлі» охоплює одночасно і внутрішньодержавні і зовнішні функції, що здійснюються урядом. При чому, виключно на внутрішньому, односторонньому рівні може здійснюватися лише спрощення формальностей, процедур та процесів, оскільки воно полягає у ревізії їх кількості та змісту з метою пошуку та ліквідації зайвих елементів. В той же час гармонізація та стандартизація не можуть бути реалізовані у відриві від міжнародного співробітництва держави, оскільки потребують узгодження між якомога більшою кількістю держав загальних принципів та правил побудови національного законодавства, у першу чергу в галузі адміністративного права.

Крім того, у даній Рекомендації визначається (п. 10), що основним фактором негативного впливу на міжнародну торгівлю є витрати пов'язані із виконанням формальностей при перетині товарами митних кордонів, другим – невизначеність обмовлена різницею у офіційних правилах та практиках різних держав.

При цьому, слід розуміти, що відповідні формальності створюються державами для контролю за рухом товарів через митні кордони, і з точки зору самих торговельних або транспортних операцій є лише додатковими витратами часу та коштів. Тож критичний аналіз переліку та змісту таких формальностей є основою для розробки стратегії та заходів щодо сприяння торгівлі.

Список використаних джерел:

1. Sourdin P. Trade Facilitation: Defining, Measuring, Explaining and Reducing the Cost of International Trade / P. Sourdin, R. Pomfret. – Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2012. – 176 p.
2. Кормич Б.А. Тарифні переговори та створення ГАТТ-47: процедури і принципи / Б.А. Кормич / Митна справа. – 2015. – № 1 – с. 3-9.
3. National Trade Facilitation Bodies. Recommendation No. 4, second edition, adopted by the United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business (UN/CEFACT). UN Economic Commission for Europe. Geneva. October 2001. ECE/TRADE/242. URL: https://www.unece.org/fileadmin/DAM/cefact/recommendations/rec04/rec04_ecetrd242e.pdf

Науковий керівник: д.ю.н., професор Кормич Б.А.

Годунок Ксенія Олександрівна
студентка III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ ДОГОВІР ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Акцент у визначенні нормативно-правового договору робиться на його природі як акта правотворчості, він розглядається як результат досягнення взаємної згоди між суб'єктом владних повноважень, що виражає, насамперед, волю держави, та іншою стороною цього договору, яка представляє певні суспільні інтереси. О. Йоффе визначив нормативно-правовий договір як домовленість двох або декількох осіб щодо виникнення, зміни чи припинення правовідносин. Проте, автор свого часу зазначав, що нормативно-правовий договір належить до нормативно-правових актів, які є єдиними джерелами права.

Той факт, що нормативно-правовий договір може поширювати свою дію не лише на його сторони, відрізняє цей договір від інших договорів, які здійснюють правореалізуючу функцію та носять конкретно-індивідуальний характер. Норми, установлені нормативно-правовим договором, мають юридичне значення не лише для реальних суб'єктів правовідносин, але і для їх потенційних учасників [1, с. 15].

У зв'язку з тим, що нормативно-правовий договір є джерелом права, то для виконання його умов можуть укладатися інші договори, а також створюватися інші джерела права, зокрема нормативно-правові акти. Наприклад, п. 1 ст. 50 Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським Співтовариством та їх державами-членами встановлює зобов'язання України удосконалювати захист прав на інтелектуальну власність з метою забезпечення належного рівня їх захисту. Таким чином, встановлюється правова основа для здійснення Україною подальших юридично-значимих дій на виконання умов цієї Угоди.

Сучасний етап розвитку України характеризується підвищенням значення й ролі нормативно-правового договору при упорядкуванні фінансової діяльності органів держави та місцевого самоврядування. Поряд з тим для фінансово-правової доктрини нормативно-правовий договір як джерело фінансового права є достатньо новим явищем. Це обумовлено, поміж іншим, застосуванням при правовому регулюванні фінансових відносин імперативного методу, відносно невеликим терміном застосування договірних конструкцій при упорядкуванні відносин у сфері публічної фінансової діяльності.

Підвищення ролі договірного регулювання всіх сфер життєдіяльності країни, у тому числі і фінансової, визначається багатьма чинниками. Серед

них можна виділити: докорінне реформування та мобільність фінансових правовідносин; глобалізація економіки; бажання держави урахувати специфіку суб'єктів фінансових відносин, а також проводити ефективну фінансову діяльність; взаємозв'язок приватного і публічного інтересу; неможливість в законодавстві передбачити всі без винятку варіанти розвитку фінансових відносин [2, с. 17].

Суб'єкти фінансових правовідносин не можуть укладати фінансово-правові договори без відповідного дозволу держави, оскільки регулювання фінансових відносин здійснюється імперативним методом. Регулювання фінансових відносин здійснюється саме імперативним методом, підставою для укладання фінансово-правового договору є наявність згоди держави. Вона виступає у формі попереднього дозволу на встановлення норм фінансового права в договірному порядку, що відбивається у фінансових законах.

Фінансово-правові договори характеризуються певними ознаками, а саме: укладаються в рамках здійснення публічної фінансової діяльності; укладаються між учасниками фінансових відносин; мають чітку спрямованість – задоволення публічного інтересу, що передбачає забезпечення збирання, розподілу або використання грошових коштів держави і органів місцевого самоврядування; підстави і умови їх укладення визначені у фінансовому законі.

Для характеристики фінансово-правових договорів як джерел фінансового права необхідні аргументи, які знаходяться у площині порівняння їх ознак з характерними рисами джерел фінансового права. Нормативні фінансово-правові договори укладаються компетентними суб'єктами. Їх повноваження стосовно договірного регулювання мають обов'язково визначатися у фінансовому законі. Істотною рисою таких договорів є також обов'язкова відповідність їх змісту конституційним приписам і розпорядженням фінансових законів. Такі договори стосуються певних аспектів публічної фінансової діяльності. Зміст фінансово-правового договору визначає перед усім предмет регулювання, а саме відносини у сфері формування, розподілу і використання коштів публічних фондів. Фінансовим законодавством передбачені чітка процедура їх укладання; неможливість в односторонньому порядку змінити або відмовитись від виконання договірних умов; обов'язкове їх офіційне оприлюднення.

Нормативний фінансово-правовий договір – це правовий акт, що має на меті забезпечення реалізації публічних інтересів, укладається між двома або більш суб'єктами фінансового права, виражає їх погоджену волю, направлений на правове регулювання відносин у сфері публічної фінансової діяльності та є формально визначеним, нормативним, обов'язковим та загальновідомим [3, с. 68].

На мою думку доречно було б зазначити, що для подальшого вдосконалення практики застосування нормативних фінансово-правових договорів необхідно закріпити у фінансовому законі: коло питань, по яких можуть укладатися такі договори; строки і порядок їх обнародування або доведення до відома відповідних осіб та набуття ними чинності; коло осіб, які мають право ініціації, прийняття таких угод; обов'язкову участь зацікавлених сторін у підготовці проектів нормативно-правових договорів.

Список використаних джерел:

1. Пархоменко Н.В. Джерела права: теоретико-методологічні засади: дис. док. юрид. наук / Н.В. Пархоменко. – Київ – 2009. – 44 с.
2. Чемерис І.В. Фінансове право / І.В. Чемерис // Джерела фінансового права – 2010. – №4. – С. 154
3. Рубійко К.В. Джерела фінансового права / К.В. Рубійко // Проблематика джерел. – 2009. – №4. – С. 154

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Сідор М.І.

Глуценко Ольга Миколаївна
студентка I курсу магістратури
судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕФЕКТИВНІСТЬ ОКРЕМИХ МЕХАНІЗМІВ ГАРАНТУВАННЯ ПРАВА НА ПУБЛІЧНУ ІНФОРМАЦІЮ

В умовах сучасності особливої важливості набуває транспарентність діяльності органів державної та муніципальної влади. Механізм доступу до інформації про їх діяльність врегульовано Законом України «Про доступ до публічної інформації» (далі – «Закон»). Законом визначаються і певні гарантії права на доступ до публічної інформації, зокрема, встановлення юридичної відповідальності, парламентський, державний та громадський контроль [2]. Ефективність зазначених способів захисту залежить від досконалості нормативного забезпечення їх застосування.

Аналізуючи положення ч. 1, ч. 2 ст. 3 Закону приходимо до висновку, що гарантом доступу до публічної інформації виступають її розпорядники, які також зобов'язані забезпечувати доступ до неї. З цього випливає певний конфлікт інтересів, оскільки безпосереднє забезпечення права і його гарантування одним і тим же суб'єктом нівелює всю суть такого гарантування. Для прикладу, таке явище простежується в процесі

формування переліків інформації, що є службовою, коли керівник органу влади, який є гарантом доступу до публічної інформації, практично на власний розсуд (оскільки застосування трискладового тесту подекуди ігнорується) вносить інформацію до вищевказаного переліку та обмежує доступ до неї. При цьому варто зауважити, що основною ідеєю Закону України «Про доступ до публічної інформації» було подолання надмірної таємності держави.

Деякі питання викликає положення ч. 5 ст. 3 Закону, зокрема, в частині гарантування парламентського контролю. Так, не завжди звернення до Уповноваженого з прав людини є гарантією беззаперечного розгляду питання. При цьому необхідно дотримуватись низки формальних процедур, визначених Порядком подання звернень до Уповноваженого. Ігнорування зазначених вимог, в свою чергу, може призвести до відмови у розгляді звернення. Фактично процедура складання скарги на дії чи бездіяльність розпорядника публічної інформації близька до процедури складання адміністративного позову, а тому, вважаємо, що звернення до Омбудсмана на практиці є альтернативою судового оскарження, проте з різними правовими наслідками.

Крім того, звертатись до Уповноваженого у випадку порушення права на доступ до публічної інформації варто невідкладно після вчинення правопорушення, оскільки за правилами провадження у справах про адміністративні правопорушення адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як протягом трьох місяців з моменту вчинення такого правопорушення. Ускладнює процес і термін розгляду звернення відповідно до Закону України «Про звернення громадян», який становить не більше 1-го місяця з дня отримання такого звернення (за виняткових обставин, термін може бути продовжений до 45 днів) [3]. Як слушно зазначає Ірина Кушнір, представник Уповноваженого з прав людини – начальник управління з питань підготовки конституційних подань та дотримання права на доступ до публічної інформації називає кілька причин такої ініціативи: перевантаженість офісу та те, що у випадку, якщо офіс Омбудсмана здійснює контрольну функцію щодо інформаційного права громадян, то він не може гарантувати незалежність захисту цього права, у випадку, якщо громадянин захоче оскаржити висновки офісу [5].

Гарантування незалежного захисту права на доступ до публічної інформації у випадку оскарження дій Секретаріату Омбудсмана нівелюється здійсненням контрольної функції щодо інформаційних прав громадян. Тому, вважаємо за доцільне розглядати можливість впровадження кардинально нового інституту парламентського контролю за дотриманням права на доступ до публічної інформації, який був би незалежним у своїй діяльності, проте дії якого, у випадку неналежного виконання власних повноважень могли б бути оскаржені.

Загалом даний інститут повинен діяти на засадах швидкості реагування, обов'язковості виконання його рішень, застосування заходів відповідальності за невиконання приписів, правової та фінансової незалежності. Інформаційний комісар повинен своєчасно та ефективно реагувати на звернення громадян та мати більш розширені повноваження щодо розслідування. На сьогодні існує декілька версій впровадження подібного органу: на базі спеціального агентства з питань захисту права на інформацію, створення окремого інституту уповноваженого під контролем уряду, визначення офіційної відповідальної особи за свободу доступу до інформації [4].

Законом України «Про доступ до публічної інформації» визначено застосування юридичної відповідальності за неправомірні рішення, дії чи бездіяльність розпорядників публічної інформації.

Вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що внаслідок розгалуженої системи адміністративних правопорушень у правозастосовній практиці може виникати конкуренція правових норм. Наприклад, якщо фізична чи юридична особа звернулася до Державної служби України з питань картографії, геодезії та кадастру з інформаційним запитом щодо надання інформації про стан земель, а даним розпорядником було надано недостовірну інформацію, то в такому випадку виникає питання щодо того, яку саме матеріально-правову норму КУпАП слід застосовувати: ч. 2 ст. 212-3 КУпАП, яка передбачає відповідальність за надання недостовірної інформації за інформаційними запитами, передбаченими Законом України «Про доступ до публічної інформації», чи все ж таки ч. 1 ст. 532 КУпАП [1], оскільки дана інформація є інформацією щодо екологічної сфери [5, с. 84]. При цьому слід звернути увагу на відсутність узгодженості визначення осіб щодо складання протоколів про адміністративні правопорушення стосовно забезпечення права на доступ до публічної інформації. Нами вже було визначено, що відносно правопорушень, визначених ст. 212-3 КУпАП, особою, уповноваженою на складання адміністративного протоколу є Омбудсмен. Проте, застосування адміністративних стягнень, встановлених спеціальними нормами КУпАП, щодо різних сфер суспільних відносин у галузі доступу до інформації (у тій же екологічній сфері) залишаються нерегульованими. Вважаємо, що ці проблеми потребують додаткового дослідження та роз'яснення на нормативному рівні.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради УРСР – 1984. – № 51. – ст. 1122.
2. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI // Відомості Верховної Ради – 2011. – № 32. – ст. 1491.

3. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР // Відомості Верховної Ради – 1996. – №47. – Ст. 256.

4. Дачковська М. Про реалізацію «права знати» і захист викривачів інформації [Електронний ресурс] // Media Sapiens: веб-сайт. – 2016. – Режим доступу: <http://www.osvita.mediasapiens.ua/about/editorial/>

5. Макогонюк Ю.Ю. Юридична відповідальність за порушення права на доступ до публічної інформації в екологічній сфері / Ю. Ю. Макогонюк // Право і суспільство. – 2016. – № 1(2). – С. 80-87.

6. Патрікеєва Н. Інформаційний комісар: хто захищатиме доступ до інформації [Електронний ресурс] // Доступ до правди: веб-сайт, 2017. – Режим доступу: <https://dostup.pravda.com.ua/stories/publications/informatsiinyi-komisar-khto-zakhyshchatyme-dostup-do-informatsii>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Міщенко І.В.

Доля Ірина Сергіївна

студентка V курсу

факультету морського права та менеджменту

Національного університету «Одеська морська академія»

РОЛЬ ДИПЛОМАТИЧНИХ ТА КОНСУЛЬСЬКИХ УСТАНОВ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ УКРАЇНСЬКИХ МОРЯКІВ ЗА КОРДОНОМ

Україна є правовою та соціальною державою, що забезпечує кожному громадянину належний обсяг прав та соціальних гарантій.

Статтею 43 Конституції України забезпечується право кожного на працю. Діяльність держави виражена в захисті прав на належні умови праці, розробці програм професійно-технічної освіти, забезпеченні професійного стажування та інше [1, с. 141].

Але в окремих професійних сферах держава не здатна забезпечити право громадян на працю. Такою сферою є мореплавство. Більшість громадян України, які отримують спеціалізовану освіту для подальшої праці на суднах торговельного флоту, вимушені працевлаштовуватися за кордоном.

Як правило, посередник із надання послуг із працевлаштування за кордоном діє на території України. Фактичним роботодавцем моряка виступає іноземна юридична особа, а місцем роботи – територія іншої держави.

Відповідно до положень Закону України «Про міжнародне приватне право», до трудових відносин громадянина України із іноземною особою застосовується право місця виконання роботи [3, с. 424].

У випадку, коли особо виконує свої трудові обов'язки переважно на судні, правом що діє на судні є право держави прапора судна.

Окрім юрисдикції держави прапора судна на українського моряка може розповсюджуватися юрисдикція держави порту, в яким на даний час зайшло його судно.

Одним із засобів захисту прав громадянина України, який перебуває за кордоном є звернення до місцевої дипломатичної установи.

Відповідно до інформації, яка розміщена на офіційному сайті Міністерства Закордонних Справ України, на даний момент у світі діє 19 консульських представництв України, та 180 – дипломатичних представництв України.

У випадку, якщо консульська установа України відсутня у країні перебування особи, місцева дипломатична установа України може виконати функції консульської установи.

Головним обов'язком Консула України встановлено забезпечення захисту інтересів та порушених прав громадян України на території іноземної держави. Консул України має значний перелік повноважень, таких як звернення до інституцій іноземної держави, здійснення нотаріальних дій, відвідування суден під прапором України, відвідування громадян України за будь-яких обставин [4, с. 647].

Необхідно зазначити, що функція консула – забезпечення захисту прав громадян України не має повного тлумачення, незважаючи на її соціальну значущість.

Пересічному громадянину не зрозуміло, чи буде виражатися «допомога консула» у відвідуванні, пораді, консультації, повноцінному представництві інтересів чи в наданні матеріальної допомоги.

Вузьке розуміння законодавства не дозволяє консулу виступати фактичним захисником інтересів громадянина України. Працівники дипломатичним установ не завжди мають достатньо матеріальних та кадрових ресурсів для активної допомоги громадянам України.

Моряки звертаються по допомогу до державних установ переважно у самому крайньому випадку. Стандартними проблемами є невиплата заробітної плати, відсутність нормальних умов проживання, води та їжі, загибель судна.

У разі звернення моряком по допомогу діяти необхідно негайно, так як у даних справах є значний ризик для життя як самого заявника, так і інших членів його екіпажу.

Українські моряки не звикли звертатися по допомоги до дипломатичних установ. В них відсутня віра в позитивну практику у разі подання такого звернення.

Дипломатична установа повинна бути готова надати матеріальну та юридичну підтримку, забезпечити репатріацію моряка на батьківщину та надання медичної допомоги у разі необхідності.

Відомі випадки коли судновласники залишали власне судно напризволяще із екіпажем на борту.

Яскравим прикладом є загибель судна ANNA (ІМО 8027676, прапор – Того) в Середземному морі. В складі екіпажу було 7 громадян України. Весь екіпаж був врятований китайським судном DA LI (ІМО 9768538) та направлений до найближчого порту Місурата, Лівія.

Вже на березі про самопочуття та стан моряків турбувалися державні берегові служби, оскільки члени екіпажу залишилися без особистих речей та грошей. Допомога місцевих дипломатичних установ України морякам надана не була.

Таким чином, функція захисту та представництва інтересів громадян України за кордоном є номінальною для консульських та дипломатичних установ України, що підтверджується прикладами українських моряків.

Для належного виконання власних функцій та забезпечення державних гарантій, функції дипломатичних та консульських установ України повинні бути чітко розтлумачені. Також необхідно створити окремий розділ бюджету дипломатичної установи для надання матеріальної допомоги громадянам України в надзвичайній ситуації.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. -№ 30. – Ст. 141.
2. Закон України «Про дипломатичну службу» від 20 вересня 2001 р. № 2728-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 5. – Ст. 29.
3. Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня 2005 р. № 2709-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2005.– № 32. – Ст. 422.
4. Про Консульський статут: указ Президента України від 02 квітня 1994 р. № 127/94 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 20. – Ст. 647.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Савич О.С.

Ivanova D.A.

*A postgraduate student of the Maritime and Customs Law Department
National University «Odessa Law Academy»*

THEORETICAL OPINIONS ON A CONCEPT «CRUISE»

Ukraine represents a unique tourist object and has all premises for the organization and development of cruise tourism thanks to the greatest extent of the sea coast among all Black Sea countries, to favorable climate, rich historical and cultural heritage, a diversity of sights. However, despite the considerable sea and tourist potential, the effectiveness of functioning of cruise tourism in tens of times concedes in Ukraine to the universal level of development, and the volume of sea passenger traffic in the country is no more than 3% of the general tourist passenger traffic.

Cruise tourism not only is one of the most dynamically developing, unique and popular types of business, but also has certain advantages and features which allow it to remain the long time more stable against the background of other sectors of economy.

Theoretically – methodological aspects of cruise tourism historically were based on categories «cruise» and «voyage» which were initially considered as identical concepts. At the same time cruises were considered as the linear passenger traffic by the marine transport made between ports of one state and the ferry passenger voyages, integrating transport and cargo function and also short-time sea excursions along the coast with a visit of resorts and theme parks [1, p. 337].

In the modern scientific literature there is no uniquely identifying of category «cruise». Most often «cruise» is understood as a tourist trip onboard the special passenger ship which appears as expensive, elite and prestigious traveling expected the client of high solvency [2, p. 34].

Mr. Zima A.G. characterizes a cruise as «an international business representing a complex of market structures and connecting several certain international market segments» [3, p. 105].

Confirmation of this expression is the judgement of Mr. Gulyaev V. G. who treats a cruise as the organization of sea and river travelings with visit of seaports of several countries [4, p. 245], thereby emphasizing its international character creating an image of the hospitable state.

It deserves an attention a determination of Fedorchenko V.K. and Minich I. M., who imply a cruise as «a tourist trip with the use of means of transport (as a rule, water) not only for transportation, but also as location modes, supply and service» [5, p. 72]. Similar accents are placed in the works of N.O. Zatsepin, who considers a cruise as «traveling on water activities of transport including coastal excursions, sightseeing of port places and also various entertainments onboard sea and river liners [6] and V.O. Arion representing a cruise as «sea or river tourist

traveling by motor ship which is used as a method of transportation, placements, entertainments, etc. and includes in the program coastal service» [7, p. 102]. Thus, scientists specify a complex character of this tourist product, representing cruises as a result of joint activities of various economic entities.

Foreign authors concretize a concept «cruise», considering it as a type of traveling on the sea vessel at least 60 hours mainly for pleasure, including all conveniences and calling, at least than at two ports (in addition to ports of the beginning and completion of a cruise).

The researched question received the development in works of Yu.V. Mikhaylova who based on the literary review of references, suggested to use three approaches in case of determination of a cruise: a functional approach, in which the author marked out functions inherent in a cruise (recreational, social, cultural, ecological, economic, educational); a branch approach, including non-productive and a branch sphere of cruise navigation; and the system approach, uniting two previous categories (functional and branch approaches) [8, p. 220].

According to the opinions of S.P. Shpilko, N.V. Anrosova and R.V. Chudarev, cruises represent not just a kind of passenger transportation by water activities of transport, and specific, difficult on structure and the hi-tech type of a tourist product having unique consumer properties which, in turn, cause features of business activity on its creation and also, functioning of the cruise market in general [9, p. 48]. Also, authors assert that cruise tourism is a special type of the social and economic activity assuming realization of physiological, psychological and other needs of people.

Agreeing in general with positions of scientists and generalizing various theoretical provisions, it is necessary to emphasize that it is necessary to understand the whole industry providing formation, advance and realization of a cruise tourist product which, on the one hand, is a purchase and sale subject in the tourist market as cruise tourism, and with another – object of an administrative influence. At the same time the cruise tourism which is characterized by considerable capital intensity and labor input is the universal type of tourism connecting practically all its forms and combining several it types – recreational, sports, medically – sanitary, informative, congress, adventure, search, etc. and also uniting various options of service and the organization of rest.

Therefore, cruise tourism can be presented as a type of social and economic activity directed to satisfaction of needs for voyages, connected with temporary movement (before half a year) a person from one area (country) to another on a cruise vessel with improving, informative, entertaining or other purposes.

The complex characteristic of cruise tourism as a special type of social and economic activity assuming realization of physiological, psychological and other needs of people is submitted; and as the whole industry providing formation, advance and realization of the cruise tourist product which is a subject of buying and selling in the tourist market and object of administrative influence.

Literature

1. Birzhakov M.B., Nikiforov V.I. Industria turizma: perevozki [Tourism industry: transportations]. Spb, Publ. house of Gerd, 2003. 397 p.
2. Birzhakov M.B. Vvedenie v turizm [Introduction to tourism]. Spb, Publ. house of Gerd, 2014. 544 p.
3. Zima A.G. Features and development of transport in tourism: a pre-print. HNEU publ. house, 2010. 310 p.
4. Gulyaev V.G. Organizatsiya turistских perevozok [Organization of tourist transportations] Finance and statistics Publ., 2001. 511 p.
5. Fedorchenko V.K. Dictionary reference of tourist terms. Dnepr, 2000. 156 p.
6. Zatsetna N.O. History of emergence and current state of cruise tourism in the world. Scientific works of the theoretical faculty of Zaporizhzhia National University. 2012. No XXXIV, pp. 232-234. (in Ukrainian)
7. Aryun O.V. Organization of transport service of tourists, 2008. 192 p.
8. Mikhaylova Yu.V., Holodenko A. M. Model of integration of participants of the market of cruise services. Methods and control facilities development of the transport systems. Odessa: ONMU, 2008, No. 13, pp. 107-119. (in Russian)
9. Shpilko S., Androsova N., Chudarev R. Morskie kruizy: teoriya i praktika [Sea cruises: theory and practice]. Moscow, 2012. 147 p.

Scientific supervisor: Candidate of juridical sciences, professor Kuznetsov S.A.

Івах Оксана Леонідівна

студентка V курсу

судово-адміністративного факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

«ЦИФРОВИЙ ЗА ЗАМОВЧУВАННЯМ» ЯК БАЗОВИЙ ПРИНЦИП ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» від 20 вересня 2017 року, електронне урядування – форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян. Дане управління має на меті забезпечити концепцію сервісної держави, клієнтоорієнтованість та спрямованість на отримання результату, а не на сам процес виконання.

Життя громадян перебуває у постійному розвитку, сучасний світ еволюціонується до більш «цифрового», що впливає на органи державної влади та місцевого самоврядування, ставить відповідно до них нові вимоги: створення сучасних електронних форм взаємодії, відкритості, прозорості діяльності та залучення громадян до управління державою. Враховуючи доктринальні позиції, «цифровий за замовчуванням» є основоположною засадою формування електронного урядування в Україні. В офіційному визначенні зазначається: забезпечення будь-якої діяльності органів влади (у тому числі надання публічних послуг, забезпечення міжвідомчої взаємодії, взаємодії з фізичними та юридичними особами, інформаційно-аналітичної діяльності) передбачає електронну форму реалізації як пріоритетну, а планування та реалізацію будь-якої реформи, проекту чи завдання – із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. У відношенні до певної послуги електронна форма документу буде створюватися першочергово, а отримання документа в звичайному форматі, на нашу думку, буде доступним за вимогою самого отримувача послуги. Сервіс отримання послуг в майбутньому має гарантуватись громадянам 24/7, тобто вони наділені можливістю замовити послугу онлайн в зручний для себе час. Зазначимо, що отримання послуги в цифровому вигляді допоможе органам державної влади та органам місцевого самоврядування пришвидшити обмін необхідними даними, отже громадянину не потрібно нести в певний орган велику кількість довідок. Необхідно зауважити, що зміни сприятимуть запобіганню корупції, адже призведе до мінімізації особистого реального контакту громадянина з особою, уповноваженою надавати адміністративні послуги, що є позитивним фактором. На даний момент сформований єдиний державний портал адміністративних послуг з можливістю створення громадянином особистого кабінету. Зберігання документів в зазначеній формі, оцифровування наявних паперових носіїв значно полегшить формування державних реєстрів та покращить їх якість. Фактори, що сприятимуть реалізації принципу «цифровий за замовчуванням» полягають: у сервісному забезпеченні, формуванні стратегії, обміні даними, застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій, зміні способу прийняття рішень та зв'язку органів з громадянином. Оцифровування терміналів, зведення оперативно доступної платформи, формування порталів «громадянин і бізнес», створення платіжної платформи, автоматизація трансакційних процесів, формування великомасштабних хмарних технологій зберігання даних – позитивно вплине на формування електронного урядування. Уряд зобов'язаний сфокусуватись на громадяниніві, сформувати конкретні цілі та звернути увагу на потреби населення. Для реалізації Концепції на практиці необхідно, щоб діяльність була чітко скоординована урядом, було проведено аналітичні та статистичні дослідження, тому що з впровадженням засади «цифровий за

замовчуванням» Україна може зіштовхнутися з багатьма проблемами. Зокрема однією з них виступає відсутність закону, оскільки питання електронного урядування регулюються підзаконними нормативно-правовими актами. Основною платформою для здійснення електронного урядування є Інтернет, однак в Україні глобальна мережа знаходиться на неналежному рівні, існує колосальна різниця між інформаційно-комунікаційним забезпеченням, що призведе до неможливості швидкісної обробки та обміну даними між органами. Безпека є невід'ємною передумовою формування цифрових даних, оскільки громадянам потрібно гарантувати потрібний рівень забезпеченості електронних ресурсів. Хакерські атаки та віруси в сучасному світі можуть зруйнувати будь-яку інформаційну платформу, отримати незаконний доступ до баз даних, однак виявлення зазначених протиправних дій є не завжди можливим. Також, необхідною складовою є висококваліфіковане кадрове забезпечення, працівники зобов'язані бути компетентними в сфері використання інформаційних технологій. В додаток до наведеного вище слід звернути увагу на те, що може виникнути проблема владного характеру, яка полягає у тому, що існуюча консервативна система державного управління може неохоче піддаватися реформуванню. Проблеми економічного характеру проявляються у дефіциті коштів, що стає перепорою для оновлення комп'ютерної техніки, засобів зв'язку, якісного Інтернету.

Отже, принцип «цифровий за замовчуванням» є передовим у формуванні електронного урядування, однак для дійсної його реалізації необхідно попередити виникнення зазначених проблем.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Хамходера О.П.

Клінацька Ірина Анатоліївна

студентка V курсу

судово-адміністративного факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

МАТЕРІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ: ПРОЦЕДУРНИЙ І ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТИ

Встановлення відповідальності державних службовців – є певним стимулом недопущення у їхній діяльності порушення прав і законних інтересів як окремих громадян, так і держави.

Порівняно із ЗУ «Про державну службу» від 16 грудня 1993 р., який сьогодні втратив чинність (лише щодо окремих положень діє), діючий ЗУ

«Про державну службу» від 10 грудня 2015 р. детальніше регулює відповідальність державних службовців. На окрему увагу заслуговує матеріальна відповідальність функціонерів державного апарату.

Відповідно до ст. 80 діючого ЗУ «Про державну службу», яка регулює основи матеріальної відповідальності державних службовців, матеріальна і моральна шкода, яка заподіяна фізичним і юридичним особам незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю державних службовців, відшкодовується за рахунок держави [1]. Якщо із матеріальною шкодою все зрозуміло, то виникає питання щодо моральної шкоди, яка полягає у фізичному болі, душевних стражданнях [2]. Здається недоцільним віднесення відшкодування моральної шкоди у межах матеріальної відповідальності, оскільки остання передбачає головним чином своєю підставою заподіяння певного матеріального збитку. Але потрібно враховувати, що як матеріальна шкода, так і моральна шкода відшкодовується приватним особам державою за рішенням суду.

Матеріальна ж шкода, заподіяна фізичним чи юридичним особам, є більше прийнятною для даного виду відповідальності, і може мати місце у разі так званого «недобросовісного» відношення державним службовцем до виконання своїх посадових обов'язків. Для прикладу, начальник відділу житлово-комунального господарства, містобудування та архітектури районної державної адміністрації прийняв незаконне рішення щодо встановлення паркану по межі на користь однієї особи, і при цьому постраждала інша особа, так як у неї зменшилась сама земельна ділянка, при цьому така особа ще й сплачує податки за загальну площу земельної ділянки. Таким чином, ця особа зазнає певних матеріальних втрат, заподіяних незаконним рішенням начальника даного відділу.

Згідно до вище згаданої статті ЗУ «Про державну службу» держава має право зворотної вимоги до державного службовця, який заподіяв шкоду, при цьому державний службовець зобов'язаний відшкодувати державі шкоду, яка заподіяна неналежним виконанням ним посадових обов'язків [1].

Таке відшкодування державою шкоди має й негативний аспект. Для прикладу, державний службовець Управління Пенсійного фонду неправильно нарахував пенсію особі, що суттєво вплинуло на її розмір, тим самим недорахувавши їй 50 тис грн. Тобто через неналежне виконання посадових обов'язків державним службовцем, держава відшкодовує особі завдану шкоду. Далі держава, пред'являючи зворотну вимогу до державного службовця, зобов'язує його відшкодувати суму, при цьому згідно ч. 4 ст. 81 ЗУ «Про державну службу» під час визначення розміру відшкодування шкоди враховується майнове становище державного службовця, співвідношення розміру заподіяної шкоди до його заробітної плати. Звідси, якщо заробітна плата державного службовця становить 25 тис

грн. за рік, а розмір заподіяної ним шкоди – 50 тис грн., можемо сказати, що це не завжди буде мати позитивний результат для держави.

За ч. 3 ст. 81 ЗУ «Про державну службу», якщо шкода заподіяна кількома державними службовцями – то відповідальність пропорційна ступеню вини. Так, результатом проведення комісією службового розслідування щодо притягнення державного службовця до дисциплінарної відповідальності був складений незаконний висновок, що передбачав звільнення державного службовця. На підставі цього висновку суб'єкт призначення незаконно звільняє державного службовця. Оспоривши дане рішення в суді, суд зобов'язав відшкодувати державою матеріальні втрати, яких зазнав державний службовець у зв'язку з вимушеним прогулом. Держава ж може пред'явити зворотну вимогу щодо відшкодування таких матеріальних втрат як до суб'єкта призначення, так і до членів комісії, що здійснювали службове розслідування. Хоча справедливість цього твердження залишається спірним.

Щодо самого порядку відшкодування шкоди, то передбачається внесення державному службовцю керівником державної служби письмової пропозиції про таке відшкодування, на яку державний службовець повинен дати відповідь про добровільне відшкодування шкоди у письмовій формі [1]. Це цілком відповідає ч.3 ст.124 Конституції України, де вказано, що законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок врегулювання спору [3]. Але потрібно врахувати те, що такі зміни в Конституцію України були внесені 30 вересня 2016 року, а діючий ЗУ «Про державну службу» набрав чинності з 1 травня 2016 року.

До того ж вжиття «пропозиції» щодо відшкодування шкоди є несумісним поряд із обов'язком такого відшкодування, оскільки сам обов'язок не передбачає будь-якого альтернативного вибору.

Крім того, можливе відшкодування шкоди в судовому порядку у разі, якщо державний службовець не надасть відповіді на пропозицію протягом встановленого строку, відмови від відшкодування чи невідшкодування шкоди [1].

Отже, з вище викладеного, можна зробити такий висновок: щоб керівник державної служби міг звернутися у судовому порядку щодо відшкодування шкоди, спочатку обов'язково має бути спроба досудового врегулювання спору. Але оскільки до державних службовців завжди підвищена увага з боку громадськості, навряд чи державний службовець захоче аби його справа дійшла до суду, крім того, це ще й додаткові витрати – а тому буде вважати за необхідне добровільно відшкодувати шкоду.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про державну службу». // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2016, № 4, ст.43
2. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 40-44, ст.356
3. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141

Науковий керівник: доцент Хамходера О.П.

Краля Ірина Сергіївна

студентка V курсу

судово-адміністративного факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРЕФЕКТ: СУТЬ ВОЛІ ПІД КОНТРОЛЕМ

На сьогоднішній день одним з найскладніших, незрозумілих та практично не врегульованих державо-будівничих питань залишається децентралізація, як одна з форм розвитку демократії. При децентралізації органи місцевого самоврядування мають можливість здійснювати місцеве самоуправління, проте будь-яке самоуправління повинно бути під контролем і бажано жорстким та ефективним, щоб не виникло ситуації плавного переходу від умовної децентралізації до фактичної безконтрольності в країні. Такий державний контроль забезпечує інститут представництва держави на території. Отже, суть децентралізації влади у волі під контролем, а проявом такого контролю на місцях буде саме префект.

«Префект» – досить чужоземний і не зрозумілий термін, що уже як мінімум «сіє страх в очах» громадян, які, нажаль, вже звикли будь-які нововведення сприймати не як ідею яка буде рухати країною в сторону покращення, а як черговий «букет» проблем. Інститут префекта не був виключення, а тому своїм впровадженням викликав суперечки та побоювань щодо доцільності його введення та реальності існування на теренах України. Введенню інституту префекта передуює ситуація в Україні, що вже існує довгий час і суперечить європейським моделям та негативно, а точніше непродуктивно впливає на розвиток відповідних територій – це існування тих органів, які мають часткове призначення як орган державної влади і (функціонально) як виконавчий орган місцевого самоврядування, говоримо ми саме про районні та обласні державні адміністрації. Саме вони повинні зникнути, а для заміни їх часткових функцій і більш ефективного

виконання роботи повинні прийти префекти, проте чи дійсно буде все так як очікується, а не відбудеться лише перейменування органів та кабінетів в цих органах. Найголовнішою функцією префекта залишається здійснення виконавчої влади на місцях, проте це не повинні бути особи на основі подібності голів адміністрацій, це зовсім нова посада, яка передбачає вміщення в собі ознак державного службовця, при цьому не може належить до будь-якої політичної посади, не переобирається зі зміною голови держави або уряду, та однозначно не належить до політичних місцевих верхівок. Префекти є посадовцями, які відповідальні за дотримання законодавства на місцевому рівні та передбачають собою категорією службовців, які повинні забезпечувати національні інтереси при наявності моделі державного управління, де органам місцевого самоврядування віддається великий обсяг повноважень. В нинішній ситуації впровадження децентралізації, без ефективного державного контролю, може порушити цілісності України, тому необхідне введення префекта, який стане допоміжним координатором не карателем, а представником держави, що буде об'єднувати органи місцевого самоврядування та уряду і перешкоджатиме утворенню будь-якого свавілля на місцевому рівні.

Побоювання на рахунок того, що префект за умов, що буде призначатися Президентом України за подання Прем'єр-міністра України та буде виконувати функції передбачені Проектом Закону «Про внесення змін до Конституції України» (щодо децентралізації влади), а як наслідок об'єднувати в собі владу президента і зможе взяти під контроль всю територію, є нічим іншим ніж безпідставною нісенітницею, адже він не зможе керувати державними органами виконавчої влади, не розпоряджатиметься коштами державного бюджету, а просто виконуватиме передбачені функції ефективного нагляду за конституційністю та законністю рішень органів місцевого самоврядування, без будь-яких зазіхань або перебільшень в сторону інших органів, також він не зможе стати «маріонеткою» в руках президента, тому що період його діяльності ніяк не залежать від років перебування на службі уряду чи президента, він є фігурою без визначеного строку діяльності. Для префекта передбачається також ротація раз на три, а отже він зобов'язаний виконувати ефективно свої завдання без прив'язки до людей, території, ситуації, що також буде перешкоджати встановленню довготривалих корупційних зв'язків, які ніби то могли б виникнути.

Безпідставною є також позиція щодо того, що префект має такий обсяг повноваження, при наявності яких органам місцевого самоврядування потрібно надати перелік законних засобів захисту від їх неправомірної поведінки. Нам відомо, що частково такі функції виконувала прокуратура і захист від її впливу потрібен не був, але ж місцеве самоврядування існувало ефективно, в тому числі ми знаємо, що місцева влада завжди залишає за

собою право публічного звернення до Президента України зі скаргою та вимогою перевірки його діяльності, а також притягнення до відповідальності. Та і не правильно було б наділити громаду правом усувати з посади префекта, тому що в такому випадку користі від його, як представника держави, що передбачає ефективний нагляд за місцевим самоуправлінням взагалі не буде, залишиться лише якась незрозуміла і точно непотрібна посада.

Щодо повноваження координація діяльності територіальних органів центральних органів виконавчої влади та здійснення нагляду за додержанням ними Конституції та Законів України, полягає знову ж таки в нагляді з метою забезпечення національних інтересів та дотримання законності, але тут потрібно уточнити позицію, яка існує в Польщі, а в Україні лише частково зазначена : префект повинен перевіряти всі рішення органу місцевого самоврядування автоматично, тобто беззаперечно направлення їх префекту і лише після одобрення їх префектом можуть вступити в дію, а якщо наявні порушення в документі, то повинен не просто скасувати, а надати рекомендації з метою зміни і в подальшому їх прийняття, якщо є така можливість.

Отже, якщо враховувати ознаки та наслідки децентралізації, можна стверджувати, що за умов надання великої кількості повноважень органу місцевого самоврядування, також потрібно передбачити обов'язковий орган нагляду за їх діяльністю, не орган зупинення чи перешкоджання їх діяльності, а саме нагляду. Тому що без побоювання, що доведення відповідати за свої дії, не буде добровільної законної діяльності і підтвердження цього є велика кількість випадків в світі. Впровадження префекта не повинно викликати побоювання, адже він буде виконувати одну з функцій загального нагляду, яка вже відома світу в тому числі органам місцевого самоврядування і виконувалася раніше прокуратурою, він повинен стати тим, хто дивиться, допомагає, координує, але точно не керує повністю ситуацією і лише тоді ми отримаємо ефективну децентралізацію. Але кому як не нам, українцям, знати, що будь-яку ідею можна похоронити, навіть якщо вона буде ідеальною і непорушною, тому і інститут префекта може бути спалюжено, хоч і на даний момент він є вагомим і доречним внеском в законодавство України.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади): Закон України від 01.07.2015 № 2217а [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812
2. Беззуб І.С. Введення інституту префектів в Україні: користь чи загроза для місцевого самоврядування.:[Електронний ресурс].– Режим

доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2148:vvedennya-institutu-prefektiv-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350

3. Ковальчук В.М. Префект забезпечуватиме реалізацію в регіоні державних програм.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/prefekt-zabezpechuvatime-realizaciyu-v-regioni-derzhavnih-pr-35573>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Хамходера О.П.

Леусенко Ірина Василівна

аспірант

Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ НА СУДНАХ

Мета дослідження:

- визначити практичну реалізацію заходів щодо управління відходами на судах,
- здійснити аналіз діючих норм щодо управління та ліквідації відходів на судах,
- запропонувати подальші шляхи вдосконалення основних напрямків розвитку політики утилізації відходів та сміття на борту.

Для досягнення поставленої мети дослідження перед нами стоїть вирішення **таких задач:**

- визначити проблеми сучасного стану забруднення морського середовища з суден у результаті скидів;
- дослідити міжнародне законодавство щодо управління відходами та сміттям на судах;
- запропонувати подальші напрями розвитку політики управління відходами на борту.

Постановка проблеми. Інтенсивна господарська діяльність на морі обумовила формування в умовах морського середовища згубного довкілля для морських екосистем.

Проблема зводиться до того, що необхідно зберігати навколишнє середовище в умовах його постійно прогресуючої експлуатації.

Проблематика запобігання забрудненню моря з суден є надзвичайно актуальною, що обумовлено негативними наслідками широкого спектру дії: від надходження шкідливих речовин або енергії в морське середовище, що завдає шкоди живим ресурсам та всій морській органіці, здоров'ю людей, до погіршення якості морської води та екологічної ситуації в цілому.

Одним з основних напрямків протидії забруднення моря є управління відходами та сміттям на судах. Цим заходам в науці приділяється увага, тому що саме управління сміттям та відходами повинно попереджати та протидіяти забрудненню моря. З цієї позиції я хочу розглянути деякі аспекти управління відходами на судах, здійснити аналіз діючих норм щодо застосування заходів з управління відходами та сміттям на судах.

В дійсний час є потрібність у:

- в регламентованих діях повноважних осіб суден з зменшення будь-яких викидів у морське середовище,
- у розробці механізмів отримання інформації про шкідливі викиди з суден, ефективному та негайному реагуванні на них,
- у вирішенні проблеми з відшкодування завданого збитку морському середовищу у результаті шкідливих викидів.

Виклад основного матеріалу. Для запобігання утворенню відходів або мінімізації їх утворення на судні мають здійснюватися дії, спрямовані на:

- зменшення кількості предметів і матеріалів, що скеровуються на остаточну утилізацію або поховання;
- відмова від зайвої упаковки;
- закупівлі тільки необхідної кількості предметів і матеріалів;
- використання предметів багаторазового або тривалого користування замість одноразових там, де це можливо.

Відповідно до Керівництва 2012 року з розробки планів управління ліквідацією сміття, прийнятого резолюцією МЕРС 220 (63) від 02.03.2012р. судна повинні розробляти План управління ліквідацією сміття, де повинні бути відображені наступні питання:

- процедури збору і сепарації, зберігання, обробки, переробки й видалення сміття;
- склад суднового устаткування для операцій зі сміттям;
- заходи щодо зменшення кількості сміття на судні;
- програми підготовки або навчання персоналу судна для полегшення збору сміття і сортування придатного для повторного використання або рециркулюємого матеріалу.
- відповідальна особа за виконання плану [1, с. 2]

Міжнародною конвенцією по запобіганню забрудненню з суден 1973р. (надалі – МАРПОЛ 73/78) було винесено додаток V «Про правила запобігання забруднення сміттям суден», яким, зокрема встановлено вимоги про устаткування судів спеціальними обладнанням з утилізації сміття.

Так, на судні має передбачатися наступне устаткування для запобігання забруднення моря сміттям:

- Устаткування зі збору сміття.
- Устаткування з обробки сміття.
- Устаткування зі спалювання сміття.

У зоні обробки відходів повинні бути три основні потоки обробки відходів:

- Обробка сухих відходів (спалювання),
- Обробка вологих відходів (продуктів харчування),
- Вторинна обробка / Не запалювана обробка відходів [2, с. 2].

На багатьох сучасних судах впроваджується Вдосконалена біологічна система очищення стічних вод, яка отримує всю чорну і сіру воду судна та використовує активний мул, що окислює органічні речовини.

Завдяки процесу, заснованому на біологічній чистці, мембранному поділі і УФ-стерилізації, забезпечується високоякісне виділення води і біо слагча, не вимагаючи додавання або утворення хімічних речовин, небезпечних для морського середовища. Біошлам містить органічний матеріал, який може бути повернутий назад в біореактори.

Процесом спалювання на судні переробляється все різноманіття сміття, значно зменшується його обсяг, утворювані залишки від спалювання є практично стерильними, а сам процес є автоматизованим [3, с. 44].

Сухі відходи, такі як картон, деякі пластмаси та металобрухт, обробляються і зберігаються для висадки на берег, у якості нерегульованих відходів або відходів, які переробляються [4, с. 94].

На суднах харчові відходи дробляться подрібнювачем, встановленим на камбузі, після чого побрібнені харчові відходи направляються до суднової збірної цистерни (наприклад, в цистерну збору стічних вод). Після виходу судна з порту за 12-мильну зону подрібнені відходи разом з очищеними стічними водами відкачуються за борт.

У будь-яких районах, що знаходяться за межами особливих морських районів, продукти, які не можуть бути введені в пульпу (кістки, рибу, ракушки тощо), можуть відвантажуватися за межі 12 морських миль від землі через лотки на борту та зі швидкістю, не менше шости вузлів. Якщо в такому випадку недоступний жолоб, то можна вивантажувати харчові відходи, які неможливо поставити через пульпар як регульовані відходи [5, с. 55].

Таким чином, заходи управління відходами на суднах передбачають цілу низку етапів та дій зі сторони робочого персоналу судна, як офіцерського так і рядового складу.

Шляхи вирішення проблеми неналежного управління відходами та сміттям на суднах.

- створення кожною країною для господарюючих в морському середовищі суб'єктів стратегії щодо поводження та управління відходами на судах.
- наявність в кожній країні ефективного моніторингу стану води, санітарної ситуації в цілому на морі,

- розроблення ефективного механізму запобігання правопорушень у сфері експлуатації судів, сприяння впровадженню кожною країною природоохоронних технологій,
- впровадження кожною країною тенденції раціонального поєднання збереження морського середовища та його використання людиною,
- передбачення у законодавстві усіх країн світу заохочень за координовані дії органів влади з попередження, своєчасного виявлення аварій на морі та ефективних засобів реагування, нейтралізації чи зменшення негативних наслідків аварій та шкідливих скидів у море.

Список використаних джерел:

1. Керівництво 2012 року з розробки планів управління ліквідацією сміття, прийняте резолюцією МЕРС.220 (63) від 02.03.2012р. Комітет з захисту морського середовища. Режим доступу – електронний доступ: http://rise.odessa.ua/texts/МЕРС220_63.php3
2. Додаток V «Правила запобігання забруднення сміттям з судів» Міжнародної конвенції по запобіганню забрудненню з суден 1973 р. (МАРПОЛ 73/78). Комітет з захисту морського середовища. Режим доступу – електронний доступ: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/896_009/page.
3. Пимошенко О.П. Запобігання забруднення довкілля із безлюдних суден. – М.: Світ, 2004. – 320 с.
4. Зубрилов С.П. Охорона навколишнього середовища при експлуатації судів. Санкт-Петербург: Судостроение, 1989. – 256 с.
5. Торский В. Г. Марпол 73/78. – М.: Екологія, 2005. – 64 с.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Додін Є.В.

Плачкова Тетяна Михайлівна

*аспірант кафедри морського та митного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЛЮДСЬКИЙ ФАКТОР ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ МОРЕПЛАВСТВА: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ

Охопивши усі сфери діяльності людини науково-технічна революція продовжує чинити вплив на архітектуру та оснащеність суден. Одним з найважливіших її наслідків стала широка автоматизація виробничих процесів, пов'язаних з фізичною та розумовою працею екіпажу. Вона має прояв у застосуванні складних систем та комплексів автоматизованого

управління та контролю [1, с. 26]. Практично до 90-х років XX ст. світове співтовариство намагалося вирішити проблему забезпечення безпеки мореплавства ідучи нормативним і конструктивним шляхами. Перша версія міжнародної конвенції з охорони людського життя на морі (сьогодні SOLAS 74) була схвалена у 1914 р., після загибелі пасажирського лайнера «Титанік».

За статистичними даними основною причиною (більше 80%) аварій морських суден, що відбулися останнім часом, є помилки людини, від якої залежить прийняття рішення з управлінням судном – капітана, вахтового помічника капітана, вахтового механіка, лоцмана, оператора системи управління рухом суден [2, с. 4-5]. Проблема людського фактора полягає у відсутності достатніх знань про природні закони поведінки людини, про причинно-наслідкові зв'язки впливу на людину різних чинників, у відсутності визначення поняття «людський фактор», в якій складності і часом неможливості на сьогоднішній день формалізації складових людського фактора, у відсутності методології кількісної оцінки і врахування впливу людського фактора на безпеку судна [1, с. 27]. Саме «людський фактор» визнано головною причиною загибелі круїзного лайнера *Costa Concordia*, на борту якого перебували понад 4200 осіб та який допустив зіткнення зі скелею біля о. Джильо неподалік узбережжя італійської області Тоскана [3].

Стурбованість проблемами втомленості моряків викликала підготовку та прийняття спеціальної Резолюції ІМО від 4.11.1993 р. А.772(18) – «Фактори втомленості при комплектуванні суден екіпажами та забезпеченні безпеки», де було визначено, що одним з ефективних засобів проблеми накопичення втомленості моряків повинен стати метод визначення ступеню втомленості перед виходом судна з порту. У Резолюції від 19.11.1981 р. А.481 (XII) «Принципи безпечного укомплектування суден екіпажами» ІМО настійно закликала уряди-члени прийняти необхідні заходи для забезпечення того, щоб кожне морське судно повинно постійно мати виданий адміністрацією документ, в якому вказується мінімальний склад екіпажу для такого судна.

Перші спроби до встановлення вимог відносно кваліфікації командного складу та екіпажу суден були зроблені ще на I Міжнародній морській конференції 1899 р. [4, с. 117] та лише у 1978 році ІМО розробила та прийняла Конвенцію STCW, яка стала першою спробою встановити на світовому рівні мінімальні професійні стандарти для моряків, яким повинні слідувати держави у здійсненні підготовки та дипломування моряків. У 1993 р. Резолюцією А.741(18) був затверджений Міжнародний кодекс з управління безпечною експлуатацією суден та попередженням забруднення, який увійшов до нової Глави IX SOLAS 74 та став обов'язковим для виконання і передбачив створення системи управління безпекою мореплавства та відсторонення впливу людського чинника на експлуатацію

суден, а також роз'яснив, що термін «людський фактор», який звичайно асоціювався тільки з екіпажем, має відношення й до берегових служб.

Ще одним міжнародним документом, що наразі визначає стандарти праці моряків є Міжнародна конвенція МОП 2006 р. про працю в морському судноплавстві, що встановлює мінімальні міжнародні вимоги, що стосуються майже всіх аспектів умов праці та проживання моряків на судні: мінімального віку, придатності за станом здоров'я, професійної підготовки, умов найму, включаючи питання, що стосуються оплати праці, оплачуваної щорічної відпустки, репатріації, тривалості часу роботи і відпочинку. Конвенція встановлює стандарти житлових приміщень і умов для відпочинку на борту, харчування і столового обслуговування, охорони здоров'я, медичного обслуговування тощо. Вона також містить норми, що регулюють роботу служб найму та працевлаштування моряків.

Таким чином, шляхом встановлення єдиних міжнародних норм щодо зменшення впливу негативних факторів на людину, забезпечення охорони навколишнього природного середовища, мінімального складу екіпажів суден ІМО заклала правові засади забезпечення безпеки судноплавства. Встановлення єдиних вимог до кваліфікації суднових спеціалістів, єдність підходу, розуміння та впровадження вимог ІМО щодо кадрової складової флоту дає змогу отримувати автоматичні підтвердження отриманих національних дипломів та безперешкодного працевлаштування моряків держав, зазначених у списку держав, що повністю виконують вимоги Конвенції STCW, який складає Комітет з безпеки на морі ІМО, на судна провідних морських держав світу.

Список використаних джерел:

1. Жуков А.А. Море и... трагедии. – О.: Издательство КП ОГТ, 2003. – 320 с.
2. Клименко В.Д. Разработка методов количественного учета влияния человеческого фактора на безопасность судна: дис. ... кан. екон. наук: 05.22.19. – Санкт-Петербург, 2003. 161 с.
3. Причины крушения Costa Concordia в Италии. URL: <http://ecity.cn.ua/world/4213-prichiny-krusheniya-kosta-konkordiya-costa-concordia-v-italii-foto-video.html>
4. Прусс В.М., Боёвич В. Международно-правовые стандарты квалификации в морской отрасли // Международное морское право и Черноморский регион: материалы семинара (12 – 17 ноября 2001 г., г. Одесса). 2001. С. 114-117.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Аверочкина Т.В.

Таркін Василь Павлович
студент V курсу
судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА ВІЙНА: ПОНЯТТЯ, ФОРМИ, ОСОБЛИВОСТІ

Інформаційна ера впевнено крокує планетою, характеризується зростаючою роллю інформації в усіх сферах життя і діяльності людини, розглядає її як системоутворюючий фактор сучасного суспільства, що активно впливає на стан політичної, економічної, оборонної й інших складових безпеки держави. До вічної хронології війни у XXI столітті додався новий вид конфлікту, мета якого – боротьба за свідомість, а зброя – психологічні операції. Цей негативний суспільний прояв, що посягає на один з об'єктів національної безпеки – духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності, інформаційне середовище отримав назву інформаційно-психологічної війни.

Легальної дефініції поняття інформаційно-психологічна війна законодавець не надає, однак, у статті 7 Закону України «Про основи національної безпеки» серед загроз національним інтересам й національній безпеці в інформаційній сфері говориться про намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації.

У рамках психологічної парадигми інформаційно-психологічна війна визначається як латентний вплив інформації на індивідуальну, групову, масову свідомість за допомогою методів пропаганди, дезінформації, маніпулювання із метою формування нових поглядів на соціально-політичну організацію суспільства через зміну ціннісних орієнтацій й базових установ особистості [4]. По-своєму визначаючи дефініцію, під інформаційно-психологічною війною розумітимемо наміри, зусилля, планові психологічні операції застосовані до певної аудиторії із метою впливу на їх свідомість, волю, емоції, мотиви, об'єктивні судження.

I. Парфенюк розрізняє два види інформаційно-психологічної війни: стандартну інформаційну війну – це інформаційна війна, у якій під час цілеспрямованого інформаційного впливу активно задіяний інформаційний простір, а також культурні цінності, ціннісні орієнтації, символи, світогляд та інші компоненти культурного простору, в якому знаходиться об'єкт впливу й стратегічну інформаційну війну – це інформаційна війна, під час якої здійснюється вплив на інформаційний та культурний простір об'єкта з метою їх трансформації, що призведе до змін у культурних цінностях, світобаченні та поведінці об'єкта інформаційної агресії [5].

Інформаційно-психологічна війна характеризується цілим рядом прийомів, першим із яких можна визнати пропаганду – формування думок мас таким чином, щоб направити їх свіжі сили на суворо визначені цілі. Епоха всезагальної грамотності дала людині набір штампів, реклами, «наукових» даних і спотворену історію, натомість – відібрала оригінальність думки і незалежність помислів. Як зазначає Е. Бернейс, у широкому сенсі, пропаганда – організована діяльність із розповсюдження того чи іншого переконання чи доктрини, механізм широкомасштабного навіювання поглядів [1].

До форм пропаганди можна віднести: 1) приклеювання або навішування ярликів, що полягає у використанні образливих епітетів, метафор, назв, імен, так званих «ярликів», для позначення, іменування людини, організації, ідеї, будь-якого соціального явища. Ці «ярлики» викликають емоційно негативне ставлення, асоціюються з ганебними вчинками і, таким чином, використовуються для того, щоб зганьбити особистість або соціальну групу; 2) посилення на авторитет – зміст цього прийому полягає у наведенні висловлювань особистостей, які користуються великим авторитетом або ж навпаки, таких, які викликають негативну реакцію у категорії людей, на яких спрямовується маніпулятивний вплив. Мета полягає у встановленні довірливих стосунків з аудиторією. Такими групами впливу можуть бути відомі політичні діячі, діячі культури, відомі актори; 3) «загальний вагон» – при використанні цього прийому здійснюється підбір суджень, висловлювань, фраз, які вимагають одноманітності в поведінці, що створюють враження, ніби так роблять усі; 4) «зворотний ефект» – відбувається викид такої кількості негативної інформації на адресу якоїсь особи, що ця інформація досягає прямо протилежного ефекту, і замість засудження вона починає викликає жалість; 5) «правда наполовину» – публіці подається лише частина достовірної інформації; 6) захоплення медіапростору – прийом полягає в тому, що пропагандист працює зі всілякими ЗМІ і при цьому не дає діяти в інформаційному полі іншим організаціям. Таким чином, споживач отримує інформацію тільки від цієї організації і вважає її єдино правильною [2]; 7) висміювання, якому можуть бути піддані як конкретні особи, так і погляди, ідеї, програми, організації та їх діяльність, різні об'єднання людей, проти яких ведеться боротьба; 8) провокації як технології інформаційної війни – якщо події відсутні або їм не вистачає резонансу, їх завжди можна вигадати.

До інших прийомів інформаційно-психологічного впливу можна віднести: дезінформування та маніпулювання, диверсифікація громадської думки, психологічний тиск, поширення чуток [3].

Отже, цілеспрямований вплив на психіку, масову та індивідуальну свідомість людей для зміни або використання їхнього світогляду, цінностей, моральних переконань, щоб послабити або нівелювати психологічний опір відносно певних моделей поведінки характеризує інформаційно-психологічну війну.

Список використаних джерел:

1. Бернейс Э. Пропаганда /Э. Бернейс // И-во: Карьера-Пресс. – 2015. – 176 с.
2. Войтович Н.О., Кравець Р.К. Сучасна інформаційна війна: Росія проти України / Н.О. Войтович, Р.К. Кравець // Обрії друкарства. – 2014. – № 1(3). – С.69-78.
3. Горбань Ю.О. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення / Ю. О. Горбань // Вісник НАДУ. – 2015. – №1. – С. 136-141.
4. Кунакова Л.Н. Информационная война как объект научного анализа (понятие и основные характеристики информационной войны) / Л.Н. Кунакова// Альманах современной науки и образования. – Тамбов: Грамота. – 2012. – № 6(61). – С. 93-96.
5. Парфенюк І. Стратегічні та стандартні інформаційні війни в Україні (на прикладі інформаційної агресії РФ) / І.Парфенюк// Український інформаційний простір. Число 2. – 2014. – С. 298-305.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Міщенко І.В.

Шарапа Дарія Сергіївна

студентка I курсу магістратури

судово-адміністративного факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОЯВ КОНКУРЕНЦІЇ МІЖ МИТНИМИ ОРГАНАМИ ДФС УКРАЇНИ

Конкуренція – це вільні і правомірні дії суб'єктів господарювання змагального характеру, засновані на власних досягненнях і спрямовані на одержанні переваг над іншими суб'єктами в певній сфері, і в кінцевому підсумку, отримання вигідного становища, максимального результату та прибутку [3, с. 278].

Однак постає питання, чи може виникнути конкуренція між державними органами з однаковими повноваженнями, які працюють на одній законодавчій базі та мають одне підпорядкування? Як показує практика, – можливо, однак вона неофіційна. Така конкуренція носить назву внутрішньої.

Яскравим прикладом такого виду конкуренції є конкуренція між митними органами ДФС України, яка зводиться до боротьби за суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Всі митні органи ДФС України та суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності діють в одному правовому полі та здійснюють оформлення товарів та транспортних засобів за єдиними нормативно-правовими документами, що встановлюють митні правила та митні формальності, які є однаковими для всіх. У відповідності до ст. 9. Митного кодексу України (далі – МК України) митна територія України це – територія України, зайнята сушею, територіальне море, внутрішні води і повітряний простір, а також території вільних митних зон, штучні острови, установки і споруди, створені у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України [1]. Стаття 247 МКУ передбачає, що митне оформлення здійснюється в місцях розташування відповідних підрозділів органів доходів і зборів протягом робочого часу, встановленого для цих органів (п. 1). п. 3. передбачає, що митне оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення здійснюється в будь-якому органі доходів і зборів з пред'явленням їх цьому органу, якщо інше не передбачено цим Кодексом [1].

Отже, виходячи з положень Митного Кодексу України, слід відмітити можливість вільного вибору суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності органу в якому він буде здійснювати митне оформлення та інші формальності.

Розглянемо причини, які приводять до такої конкуренції:

1. Наявність доведених до кожної митниці Державною фіскальною службою (ДФС) України помісячних індикативних показників доходів до загального та спеціального фондів Державного бюджету України. Виконання таких планів є завданням, яке стоїть перед митними органами ДФС України. Відповідно невиконання – може тягнути за собою негативні наслідки у вигляді догани керівнику органу, який не впорався, і навпаки – можливість преміювання в разі перевищення показників.

Також наявна практика щодо персональної відповідальності керівництва митниці за виконання доведених індикативних показників.

2. Ще більше загострив цю змагальність експеримент Кабінету Міністрів України щодо пошуку коштів на ремонт доріг.

Постанова Кабінету Міністрів від 16 вересня 2015 р. № 726 «Про проведення експерименту з фінансового забезпечення здійснення заходів з розвитку автомобільних доріг загального користування в усіх областях та м. Києві, а також дорожньої інфраструктури у м. Києві» визначала механізм спрямування 50 відсотків суми перевиконання загального обсягу щомісячних показників надходжень митних платежів (мито, акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції), податок на додану вартість з ввезених на митну територію України товарів (продукції), визначених у розписі державного бюджету за

загальним фондом, до спеціальних фондів обласних бюджетів та бюджету м. Києва [2].

На сьогодні цей експеримент було успішно поширено на всі області України.

3. Підняття рейтингу і загального престижу окремо взятого регіону в системі ДФС України, підвищення статистичної звітності.

Розглянемо причини, які спонукають суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності при однаковій нормативно-правовій базі, здійснювати митне оформлення в тій чи іншій митниці ДФС:

1. Логістика переміщення товарів та транспортних засобів (особливо виграють прикордонні митниці);

2. Наявність/відсутність в місцях прибуття спеціалізованого обладнання чи приміщень для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, що потребують спеціальних умов зберігання (наприклад холодильне обладнання); наявність/відсутність митних ліцензійних складів відкритого типу;

3. Компетентність особового складу митниць ДФС, що впливає на швидкість та якість митного оформлення товарів та транспортних засобів комерційного призначення, особливо в частині визначення країни походження товарів, класифікації і, мабуть найголовніше, – визначенні митної вартості;

4. Готовність митниць здійснювати митне оформлення товарів у відповідності до ч. 4 ст. 259 МК України, яка встановлює таке: «За рішенням органу доходів і зборів, яким оформлена попередня митна декларація, випуск товарів, транспортних засобів комерційного призначення відповідно до заявленого митного режиму за попередньою митною декларацією, яка містить всю необхідну для цього інформацію, може бути здійснено після переміщення цих товарів, транспортних засобів через митний кордон України без пред'явлення їх цьому органу доходів і зборів» [1].

Така конкурентна боротьба має свої переваги:

по-перше, стимулює працівників до підвищення ефективності своєї роботи;

по-друге, виникає бажання працівника до розвитку – професійного, кар'єрного та особистого;

по-третє, конкуренція виступає одним із методів мотивації для досягнення результату;

по-четверте, як правило конкуренція передбачає такий метод, як заохочення, яке виражається як в матеріальному так, і не матеріальному аспекті;

по-п'яте, конкуренція спрямована на покращення діяльності певного органу, його прогресу.

Негативні моменти також присутні:

по-перше, конкуренція веде до посилення диференціації доходів;

по-друге, відбувається погіршення трудової атмосфери всередині колективу, починається боротьба за особисту вигоду.

Отже, як бачимо конкуренція всередині одного державного органу можлива. На прикладі системи ДФС України ми можемо спостерігати конкуренцію між різними митницями, яка спрямована на досягнення максимального результату, виконання статистичних показників, які стоять перед керівниками кожного структурного підрозділу, перерахування коштів до державних та місцевих бюджетів. Все це, звичайно, сприяє атмосфері здорової конкуренції як в колективі, так і поза його межами, також професійному розвитку самих державних службовців, набуттю нових якостей та умінь. Важливим є наявність також зовнішніх важелів впливу на існування конкуренції, а саме діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, яка може провадитися на всій митній території України, в будь-якій адміністративно-територіальній одиниці.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України: Затверджений Законом України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. // Відомості Верховної Ради України – 2012. – № 44-45, № 46-47, № 48. – Ст. 552.

2. Про проведення експерименту з фінансового забезпечення здійснення заходів з розвитку автомобільних доріг загального користування в усіх областях та м. Києві, а також дорожньої інфраструктури у м. Києві : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 року № 726.

3. Коломoeць Т.О. Адміністративне право України: Підручник: За заг.ред. д.ю.н., проф. Коломoeць Т.О. – Київ: «Істина», 2008. – с. 457.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Міщенко І.В.

Яцків Ірина Ігорівна
студентка I курсу магістратури
судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ «ЄДИНОГО ВІКНА» ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ІНШИХ ВИДІВ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ПРИ ПЕРЕМІЩЕННІ ТОВАРІВ

Сьогодні «єдине вікно» є однією із новітніх електронних систем обміну даними під час здійснення імпортно-експортних операцій.

Відповідно до ч. 1 ст. 318 МК України митному контролю підлягають усі товари, транспортні засоби комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України. Окремі товари можуть підлягати й іншим видам державного контролю, зокрема санітарно-епідеміологічному, ветеринарно-санітарному, фітосанітарному, екологічному та радіологічному.

Відповідно до ч. 4 ст. 319 МК України контроль за переміщенням через митний кордон України окремих видів товарів, що проводиться іншими державними органами, здійснюється за принципом «єдиного вікна», який полягає у тому, що органи доходів і зборів можуть автоматичному режимі обмінюватися з державними органами інформацією про товари, які проходять через кордон України. При цьому всі відомості вводяться в базу один раз [1].

Під «єдиним вікном» також розуміють систему, яку іноді називають концепцією, механізмом, процесом або середовищем, де взаємодіють представники бізнесу та владних структур, що дозволяє подавати інформацію через єдиний пункт доступу, де форма відображення інформації (паперова чи електронна) для цього визначення не має вирішального значення [3, с. 38].

Порядок здійснення цих видів контролю за принципом «єдиного вікна» врегульовано постановою Кабінету Міністрів України від 25.05.2016 року та застосовується з моменту впровадження спеціального програмного забезпечення.

Порядок передбачає, що органи доходів і зборів взаємодіють з державними органами, які уповноважені здійснювати відповідні види контролю із застосуванням інформаційно-телекомунікаційної системи органів доходів і зборів. Ця система безоплатно надається відповідним органам за зверненнями таких органів та забезпечується доступ до неї.

У разі ввезення товарів до інформаційної системи заносяться скановані копії документів, необхідних для здійснення відповідного виду контролю. Система перевіряє електронний цифровий підпис посадової особи підприємства та у разі позитивного результату такої перевірки зберігає

отримані повідомлення і документи, інформує відповідний орган про їх надходження. Уповноважена посадова особа протягом 4 робочих годин з моменту отримання через електронного повідомлення і сканованих документів приймає рішення про: 1) завершення відповідного виду державного контролю; 2) відмову в завершенні здійснення контролю; 3) необхідність проведення огляду товарів; 4) необхідність проведення огляду товарів та відбору зразків; 5) необхідність проведення додаткової обробки товарів; 6) необхідність повернення вантажу за межі митної території України; 7) необхідність знищення вантажу.

Відповідне рішення має бути прийнято і внесено до системи протягом 4 робочих годин, а якщо цього здійснено не буде, система автоматично формує рішення про здійснення відповідного виду державного контролю, яке є підставою для завершення митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України. Це положення є реалізацією принципу мовчазної згоди, згідно з яким, якщо орган не приймає рішення у встановлений строк, вважається, що він визнає право особи або погоджується з її позицією стосовно кваліфікації фактичних обставин справи. В такому випадку можлива як бездіяльність органу, упущення строків, результатом чого є настання юридично значимих наслідків, так і свідоме пропущення строків, коли орган не вбачає необхідності проведення додаткових заходів.

Застосування принципу «єдиного вікна» при здійсненні інших видів контролю дозволяє прискорити проведення митного контролю та оформлення, відтак після спливання 4 робочих годин (у робочий час) рішення щодо здійснення цих видів контролю має бути прийнято. У таких умовах взаємодії органи, уповноважені здійснювати інші види контролю не можуть зволікати встановленими строками.

Але впровадження та практика реалізації принципу «єдиного вікна» виявили низку факторів, які знижують його ефективність, подекуди взагалі унеможлиблюють застосування. По-перше, в Україні, наразі, через брак бюджетних коштів повільно проходить оснащення органів доходів і зборів необхідним обладнанням, не всюди ще забезпечено наявність спеціального програмного забезпечення відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 25.05.2016 р. № 364. Документообіг в системі органів доходів і зборів можна вважати електронним, а між органами доходів і зборів та іншими органами, зокрема тими, що здійснюють інші види контролю є симбіозом електронного з паперовим. Аналогічною є ситуація з документообігом між органами доходів і зборів і суб'єктами ЗЕД.

По-друге, відсутність адаптації спеціальних нормативно-правових актів, які визначають засади і порядок здійснення органами інших видів контролю до положень чинного МК України, постанови Кабінет Міністрів України від 25.05.2016 р. № 364, що є наслідком нехтування ними при здійсненні інших

видів контролю. Відповідно до цього практика діяльності органів, уповноважених здійснювати інші види контролю полягає у прийнятті рішень про необхідність проведення огляду товарів та відбору зразків, які потребують додаткового часу.

Проблеми, що виникають при запровадженні та застосуванні принципу «єдиного вікна» пов'язані з безсистемним реформуванням, зміни стосуються лише окремих питань здійснення державної митної справи, а тому не можуть бути реалізовані на практиці.

Таким чином, принцип «єдиного вікна» забезпечує практичну реалізацію спрощення митних процедур, зменшення часу їх здійснення та досягається упорядкування митних формальностей. Застосування принципу «єдиного вікна» при здійсненні інших видів контролю удосконалює взаємодію органів доходів і зборів з органами уповноваженими здійснювати ці види контролю. Але, практика реалізації цього принципу показує необхідність належного правового регулювання взаємодії та здійснення інших видів контролю, а також якісного сучасного інформаційно-технологічного забезпечення та обладнання.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України: Затверджений Законом України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. // Відомості Верховної Ради України – 2012. – № 44-45, № 46-47, № 48. – Ст. 552.
2. Деякі питання реалізації принципу «єдиного вікна» під час здійснення митного, санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фіто-санітарного, екологічного, радіологічного та інших видів державного контролю: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 травня 2016 року № 364.
3. Василенко В. М. Реалізація принципу «єдиного вікна» у здійсненні контролю за переміщенням окремих видів товарів через митний кордон України / В. М. Василенко // Форум права. – 2015. – № 1. – С. 38–41: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/дом/Downloads/FP_index.htm_2015_1_8.pdf

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Міщенко І.В.

СЕКЦІЯ 4. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Дериш Марія Юрївна

студентка II курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Актуальність обраної теми полягає у тому, що з еволюцією людства та розвитком технічного прогресу, ми все частіше стаємо «заручниками» Інтернету. Він пронизує усі сфери суспільного життя і окрім позитивного ефекту, ми можемо спостерігати його негативні наслідки, а саме появу нових видів злочинів, існування яких ще при прийнятті Кримінального кодексу України (далі – КК України) здавалося б зовсім неможливим.

У статті 120 КК України передбачається кримінальна відповідальність за доведення до самогубства, проте в ній не передбачений спосіб доведення до самогубства через мережу Інтернет.

24 травня 2017 року Верховна Рада ухвалила в першому читанні проект закону №4088 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо встановлення кримінальної відповідальності за сприяння вчиненню самогубства).

В записці до законопроекту наводиться приклад сисадміна Євгенія Кривошеєва з Запоріжжя проти якого у 2015-му році було відкрито кримінальне провадження за ст. 120 КК, який за допомогою морального тиску (використовуючи несправжній аккаунт у соцмережі «Вконтакте», прикриваючись жіночим ім'ям, медсестрою та надаючи жертвам поради як краще вчинити самогубство), він змусив повіситися 9 молодих дівчат, однак через відсутність у диспозиції зазначеної статті дій, які він умисно вчинив (не поведився з дівчатами жорстоко, не шантажував їх, не примушував до протиправних дій та не принижував людську гідність) і які спонукали дев'ятьох осіб вчинити самогубство він не був притягнутий до кримінальної відповідальності [1].

Я погоджуюсь з тим, що потрібно прийняти даний законопроект і викласти на законодавчому рівні нову редакцію статті 120 КК України.

В якості наочного прикладу негативного впливу мережі Інтернет, а саме доведення до самогубства через мережу є недавні події в Україні – запуск та

масове поширення серед молоді так званої програми «Синій Кит». Метою якої було встановлення контакту з підлітками та шляхом спілкування піддавання їх психологічному впливу, що в більшості випадків спричиняло самогубство.

Дана програма – непоодиноким випадок, який є поширеним в соціальних мережах. За кожною з таких програм стоїть відповідна особа – адміністратор даного чату, яка своїми діями схиляє психологічно-нестабільну особу до усамітнення, нервового розладу, що в результаті призводить до самогубства.

Цікаво, що законопроект був поданий ще в лютому 2016-го року: за декілька місяців до «виходу у світ» так званих «груп смерті» та майже за рік – до масової розповсюдження інформації про «Синього кита», жертвами якого стало близько 5 000 підлітків [2].

Так, безумовно, з однієї сторони, це може розглядатися як дещо обмеження конституційних принципів людини та громадянина, але з іншої сторони, в Україні визнаються та гарантуються права і свободи людини і громадянина згідно із загальновизнаними принципами та нормами міжнародного права. З урахуванням цього право на життя кожної людини, його захист становлять основу гуманістичної діяльності суспільства та держави. Саме тому держава повинна захищати життя людини, гарантуючи їй реалізацію права на життя, за допомогою створення правового механізму забезпечення зазначеного права.

На мій погляд, враховуючи світову тенденцію до зростання злочинності в мережі Інтернет та появі нового способу доведення до самогубства, а також наявності конкретних випадків в нашій державі необхідно вчасно вносити зміни до кримінального законодавства. В цьому полягатиме ефективність та своєчасність реагування законодавства, відповідність вимогам часу та вдосконаленні злочинної поведінки, адже на сьогоднішній день подібні категорії справ розглядаються надто повільно і неефективно.

Проте необхідно зазначити, що також виникнуть і деякі проблеми із застосуванням зазначеної статті, а саме: по-перше, надто складно ідентифікувати користувача мережі, оскільки нема механізму контролю достовірності інформації при реєстрації. Крім того, правоохоронні органи, мають доволі обмежений інструментарій для розслідування подібних справ. Тому, окрім законодавчого закріплення кримінальної відповідальності за даний злочин, необхідно також застосовувати як превентивні заходи, так і контрольні, які, наприклад, можуть полягати у суворій ідентифікації користувачів мережі Інтернет, за допомогою паспортних даних.

Отже, я вважаю, що на сьогоднішній день є важливою необхідність законодавчого закріплення кримінальної відповідальності за доведення до самогубства у мережі Інтернет, а також доцільність прийняття зазначеного законопроекту. Завдяки цьому:

- особа, яка вчинила даний злочин, буде нести за нього кримінальну відповідальність;
- можна буде уникнути масовому розповсюдженню даного злочину;
- зменшиться кількість жертв;
- нова редакція статті 120 КК України розширить сферу дії даної норми;
- відбуватиметься законодавче закріплення суміжних інститутів, зокрема таких, як державна реєстрація користувачів мережі Інтернет.

Список використаних джерел:

1. Пояснювальна записка до проекту Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо встановлення кримінальної відповідальності за сприяння вчиненню самогубства)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/GH35K00A.html
2. «Синій кит»: поліція озвучила шокируючу статистику по «групам смерті» в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.obozrevatel.com/crime/13206-sinij-kit-politsiya-ozvuchila-shokiruyuschuyu-statistiku-po-grupпам-smerti-v-ukraine.htm>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Мирошниченко Н.М.

Женчук Василина-Анастасія Василівна

студентка II курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах, однією з найбільш актуальних та найбільш дискусійних проблем кримінально-правової сфери, що обговорюється науковцями та юристами є проблема кримінальної відповідальності юридичних осіб, оскільки, як показує практика, велика кількість злочинів здійснюється для або з використанням юридичних осіб. Саме, через це й виникає потреба у запровадженні прямих каральних санкцій саме до юридичної особи, як суб'єкта злочину [1]. Як наслідок, 23 травня 2013 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно

відповідальності юридичних осіб», який набрав чинності з 1 вересня 2014 року [2].

Відразу необхідно вказати, що традиційно вважається, що юридичні особи не підлягають кримінальній відповідальності внаслідок складності або навіть неможливості визначення вини такої особи у скоєнні кримінального правопорушення, відсутності науково обґрунтованої системи кримінальних покарань юридичних осіб тощо [3, с. 8].

Натомість, прихильники протилежної точки зору вважають, що об'єктивацію воля знаходить лише в цілеспрямованих діях (бездіяльності), тобто вчинок особи (як фізичної, так і юридичної) є єдиною формою, в якій воля може знайти свій об'єктивний вираз. Зазначається, що принцип індивідуалізації покарання ставить проблему лише технічного характеру, тобто проблему розподілу тягаря кримінальної відповідальності, оскільки така відповідальність юридичних осіб не виключає притягнення до неї і фізичних осіб [1].

Проте, варто наголосити, що питання про юридичних осіб як суб'єктів кримінальної відповідальності не відрізняється особливою новизною, але воно настільки не «вписується» в доктрину кримінального права, що сьогодні складно повірити, що ця теорія стала реальністю. Так, значна кількість науковців, таких як, М. І. Бажанов, Г. Н. Борзенков, та інші, виступаючи проти кримінальної відповідальності юридичних осіб, аргументували свою позицію наступним:

- об'єктивний вираз воля набуває тільки в цілеспрямованих діях, тобто вчинок людини є єдиною формою, в якій воля може знайти об'єктивний прояв;

- має місце недотримання принципу особистої винної відповідальності і принципу індивідуалізації покарання;

- визнання юридичних осіб суб'єктами злочинів призведе до утворення в кримінальному законодавстві двох систем принципів і підстав кримінальної відповідальності і покарання [4, с. 128].

Слід зазначити, що наразі єдиною підставою кримінальної відповідальності, відповідно до Кримінального кодексу України (далі – КК України), є наявність у діях особи складу злочину. Як відомо, «склад злочину» є категорією науки кримінального права і являє собою взаємопов'язану систему, що складається із об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони злочину. У КК України суб'єктом злочину є фізична, осудна особа, що вчинила злочин у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність [5].

Окрім суб'єкта злочину проблеми виникають і в контексті суб'єктивної сторони злочину, а саме вини юридичної особи. Одні дослідники вважають, що вина юридичної особи проявляється у вині її органів, членів колективу, посадових осіб; другі – що вина – це колективне, загальне психічне

ставлення; треті – що це взагалі категорія, котра може існувати об'єктивно і виражатись у матеріальних наслідках протиправної поведінки колективного утворення.

Таким чином, дослідивши особливості кримінальної відповідальності юридичних осіб в Україні, ми дійшли висновку, що внесені зміни до КК України не відповідають сучасним реаліям доктрини кримінального права, оскільки у випадку вчинення злочинів юридичною особою буде відсутній склад злочину, а саме суб'єкт і суб'єктивна сторона, тому, питання щодо кримінальної відповідальності юридичних осіб залишається відкритим, оскільки залишились неврегульовані розбіжності між позицією законодавця і доктрини кримінального права.

Список використаних джерел:

1. Романенко Ю. С. Кримінальна відповідальність юридичних осіб [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1258%A190416-09&catid=152%3A5-0416&Itemid=188&lang=ru
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб» від 23.05.2013 № 314-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 12, ст.183.
3. Михайлов О.О. Юридична особа як суб'єкт злочину: іноземний досвід та перспективи його застосування в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 / О.О. Михайлов; Акад. адвокатури України. – К., 2008. – 18 с.
4. Лихова С. Я. Юридичні особи як суб'єкти кримінальної відповідальності за КК України / С. Я. Лихова // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2014. – № 4. – С. 128-132.
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – ст. 131.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри кримінального права, Поліщук О.М.

Квітовська Юлія Сергіївна
студентка II курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА ПОШИРЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Одним з дискусійніших питань у кримінальному праві на сьогоднішній день є питання кримінальної відповідальності юридичних осіб. Цю проблему розглядали у своїх наукових доробках такі вчені як: С.Б. Гавриш, А.В. Наумов, С.О. Харитонов, Т.С. Батраченко, С.Я. Лихова, О.О. Михайлов, С.І. Нікулін, В.М. Кудрявцев, І.В. Красницький, У.С. Джекабаєв та ін. Наукові дослідження цих вчених є вагомим внеском до теорії кримінального права, але вони можуть повністю розкрити всі важливі питання даної проблематики.

Найперше варто розглянути суб'єкт злочину. Як зазначено в ст. 18 Кримінального кодексу України, суб'єктом злочину може бути тільки фізична особа. Після аналізу цієї статті виникає питання про можливість притягнення до кримінальної відповідальності конкретно юридичної особи. Варто звернути увагу на те, що кримінальна відповідальність юридичних осіб не відповідає принципу особистої винної відповідальності і принципу індивідуалізації юридичної відповідальності і покарання [2, с. 18]. Але існує інша точка зору, її прихильники вважають, що вчинок як фізичної, так і юридичною особи є єдиною формою, в якій воля може знайти свій об'єктивний вираз і питання індивідуалізації покарання є лише проблемою технічного характеру, оскільки така відповідальність юридичних осіб не виключає також притягнення до неї і фізичних осіб.

З 1 вересня 2014 р. вступив в силу Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України по виконанню плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб». Для юридичних осіб він вводив кримінальну відповідальність. Також цей Закон зумовив доповнення до Загальної частини КК України, яку було доповнено розділом XIV-1 «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб». Варто зазначити, що в цьому розділі законодавець використовує поняття «заходи кримінально-правового характеру», а не «види покарань».

До юридичних осіб, підприємств, установ чи організацій, крім державних органів, органів влади АР Крим, органів місцевого самоврядування, організацій, створених ними в установленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно держбюджету або місцевого бюджету, фондів загальнообов'язкового державного соцстрахування, Фонду

гарантування вкладів фізичних осіб міжнародних організацій можуть застосовуватися такі заходи:

- 1) штраф у розмірі від 5 до 75 тис. неоподатковуваних мінімумів;
- 2) конфіскація майна;
- 3) ліквідація, яка застосовується судом за вчинення відповідними особами будь-якого зі злочинів, передбачених ст. 258-258-5 КК України. [1, с. 58-59].

Інститут заходів кримінально характеру щодо юридичних осіб є відносно новим для вітчизняного законодавства. Поки що неможливо точно передбачити які наслідки матиме новизна в майбутньому. Аналізуючи дані Єдиного державного реєстру судових рішень можна говорити про те, що на сьогодні ще не було застосовано заходів кримінальної відповідальності до юридичних осіб.

Положення закону суперечать основним засадам кримінального права України, зокрема, принципу особистої відповідальності та принципу винної відповідальності особи. Таким чином, запропонована конструкція вимагає вважати юридичну особу такою, що вчинила злочин, у тих випадках, коли фактично встановлено вчинення нею суспільно небезпечного діяння, передбаченого статтями 209, 258 – 258-5, 306, 368, 368 – 2, 368 – 3, 369-2 КК.

Чинне законодавство однією із головних ознак суб'єкта злочину визначає її осудність. Юридична особа виходячи зі своєї суті не може усвідомлювати свої дії та керувати ними, створення юридичної особи та її діяльність є наслідком певних дій фізичної особи або декількох фізичних осіб. Ст. 13 Кримінального Кодексу України, в якій законодавець дає визначення злочину, що «злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину». З цього визначення виникає питання: «Чи наділена юридична особа такою якістю як винність?» Звичайно, що – ні. Адже виходячи з самого тлумачення «юридичної особи» зрозуміло те, що вона є штучним організмом, який фактично є результатом діяльності фізичних осіб; вона є фікцією.

Юридична особа завжди функціонує завдяки фізичним особам, уповноваженим виконувати свої функції, які можуть усвідомлювати свої дії. Юридичні особи – це організації, які об'єднують волю та інтереси різних осіб, починаючи від засновників цієї юридичної особи й закінчуючи співробітниками. Кожен із них відповідно до своїх повноважень може вчиняти дії від імені юридичної особи, але часто такі дії вони вчиняють у власних інтересах.

Таким чином, одіозність прийнятих новацій до КК України в аспекті заходів щодо юридичних осіб сумнівів не викликає. Крім того, законодавець з моменту прийняття Розділу XIV-1 в 2013 році, вже тричі (двічі в 2014 році та один раз в 2015 році) приймав до нього зміни [3]. Така тенденційність змін свідчить додатково про певну невваженість нормативного врегулювання цього інституту в КК України.

Отже, після реформування кримінального законодавства, однією з найбільш гострих проблем, стала проблема поширення кримінальної відповідальності на юридичних осіб. Положення нового закону суперечать основним засадам кримінального права України, зокрема, принципу особистої відповідальності та принципу винної відповідальності особи. Тому законодавство, що встановлює кримінальну відповідальність юридичних осіб (в аспекті застосування заходів кримінально-правового характеру), потребує чергового вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Батраченко Т.С. Визначення окремих проблемних питань щодо кримінальної відповідальності юридичних осіб / Т.С. Батраченко // Вісник АМСУ. – Серія: «Право» – № 2(11) – 2013. – С. 100.
2. Михайлов О.О. Юридична особа як суб'єкт злочину: іноземний досвід та перспективи його застосування в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 / О.О. Михайлов; Акад. адвокатури України. – К., 2008. – С. 24
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України – 2001 – № 25-26.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри кримінального права, Поліщук О.М.

Лихоліт Дарія Валентинівна

студентка VI курсу

Інституту кримінальної юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВІЙСЬКОВІ ЗЛОЧИНИ ТА ЗА ВІЙСЬКОВІ СЛУЖБОВІ ЗЛОЧИНИ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Починаючи з 1990 року в Україні був взятий курс на створення суверенної держави, а інститутом, який забезпечує суверенітет і незалежність нашої держави, насамперед є її Збройні Сили. На принципах єдиноначальності і суворого дотримання військової дисципліни будується військова служба у Збройних Силах України. Домінуючим фактором підтримання постійної бойової готовності та високої боєздатності військ є бездоганне виконання кожним військовослужбовцем своїх службових обов'язків. Особливу небезпеку для підтримання у Збройних Силах твердого статутного порядку, військового правопорядку становлять

військові злочини. У зв'язку з цим набуває особливої актуальності дослідження не лише проблем поняття і сутності військових злочинів, але й військових службових злочинів у кримінальному законодавстві України.

Слід відзначити, що у теорії кримінального права проблемами військово-кримінального законодавства і відповідальності за військові злочини, у тому числі за військові службові злочини, раніше в основному займалися науковці Військово-юридичної академії, а пізніше Військового інституту Міністерства оборони СРСР (нині – Військовий університет МО РФ) Х.М. Ахметшин, Ф.С. Бражник, В.М. Кудрявцев, І.П. Малахов, Є.М. Самойлов, А.А. Тер-Акопов, А.О. Толкаченко, В.М. Чхиквадзе та ін. А в Україні на той час проблеми військових злочинів були предметом дослідження вчених В.О. Глушкова, К.Г. Фетісенка. Проте в цілому ці питання розглядались на рівні глав або розділів у монографіях, коментарях і підручниках. Лише у 1998 р. М.І. Хавронюком були досліджені деякі проблеми військових злочинів та захищено кандидатську дисертацію на тему: «Кримінальна відповідальність за перевищення військовою посадовою особою влади або службових повноважень». Долучились до наукових досліджень проблем кримінальної відповідальності за військові злочини та за військові службові злочини М.І. Карпенко, М.С. Туркот, С.І. Дячук.

Водночас, за період незалежності Верховною Радою України був прийнятий досить значний масив законодавчих актів, які регулюють порядок будівництва Збройних Сил і проходження військової служби. Для розвитку законів були також видані Укази Президента і накази Міністра оборони України в галузі військового будівництва. Саме Кримінальний кодекс, прийнятий 5 квітня 2001 р. Верховною Радою України, у Розділі 19 Особливої частини, передбачає відповідальність за злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини), у тому числі за військові службові злочини. У квітні 2014 р. розпочалося як опосередковане так і безпосереднє застосування Російською Федерацією власних Збройних Сил проти суверенітету та територіальної цілісності України. В умовах збройного протистояння було внесено значні зміни до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за військові злочини.

Проте, варто звернути увагу, що 21 лютого 2014 р. Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень статті 19 Конвенції ООН проти корупції» було декриміналізовано злочини, передбачені статтями 423 і 424 КК [1, с. 188]. Разом з тим, такі зміни не залишилися поза увагою і критикою науковців. Зокрема, М.І. Карпенко зауважує, що вилучивши з КК України склад злочину, передбачений ст. 424 КК (перевищення військовою службовою особою влади чи службових

повноважень), законодавець не передбачив у новій редакції ст. 365 КК кримінальну відповідальність за вказані дії військової службової особи, оскільки ст. 365 КК передбачає тепер кримінальну відповідальність за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу [2, с. 158]. Тому, вдаючись до аналізу цієї статті Кримінального кодексу України, доводиться констатувати, що кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень передбачена лише для працівників правоохоронного органу і виключає таку відповідальність для військових службових осіб не лише в якості військового, але і загально- кримінального злочину. Необхідно відзначити, що до 2014 року був період відносної стабільності у військовій сфері, що було обумовлено відсутністю суттєвих факторів впливу на рівень скоєння військових злочинів. Найважливіші статті КК, які встановлювали кримінальну відповідальність за «Самовільне залишення військової частини або місця служби», «Дезертирство» та «Ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом» в ці роки змін не зазнавали.

Значні зміни до норм Кримінального кодексу про відповідальність за військові злочини були внесені у 2015 р. та 2016 р. Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за окремі військові злочини» у новій редакції було викладено статті 402-405, 407-411, 413, 418-421, 425, 426, 428, 435 Кримінального кодексу України [3, с. 113]. Після цього зміни відбулися згідно з прийнятим Законом України «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень» [4, с. 217]. У результаті цих змін Кодекс було доповнено статтею 426-1, яка передбачає кримінальну відповідальність за перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень.

Отже, враховуючи події, які відбуваються на території України упродовж останніх років, є усі підстави пропонувати доповнити розділ 19 Особливої частини КК України новою статтею, яка передбачатиме особливості відповідальності співучасників у вчиненні військових злочинів. А також в окремій статті КК України можливо викласти підстави звільнення громадян від кримінальної відповідальності за скоєння військових злочинів за особливих умов, а саме: у випадку, якщо за невиконання особами наказу або розпорядження чи незаконного покладення на них інших обов'язків військової служби, які вони об'єктивно не можуть виконати або не пов'язані з військовою службою, а також незаконного призову їх на військову службу, або таких, які стали непридатними до військової служби в період її проходження.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень статті 19 Конвенції ООН проти корупції: Закон України від 21.02.2014 № 746-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – № 12. – С.188.
2. Карпенко М. І. Проблемні питання військових злочинів потребують негайного розгляду і позитивного вирішення / М. І. Карпенко // Юридична наука. – 2015. – № 2. – С. 156-164.
3. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за окремі військові злочини: Закон України від 12.02.2015 № 194-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 16. – С. 113.
4. Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень: Закон України від 07.04.2015 № 290-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 26. – С. 217.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри кримінального права, Богущий П.П.

Лосєвська Марія Іванівна

студентка II курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІК КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Щодня ми стикаємося зі злочинністю і, нехай, ми не будемо власне суб'єктами чи об'єктами злочину, проте почути по радіо, побачити у випуску новин безперечно зможемо. Зі швидким розвитком нинішнього суспільства, реформуванням його світогляду зростає рівень злочинності та стрімко знижується вік, з якого люди починають скоювати злочини. З якого ж віку особи будуть відповідати за свої злочини? Це питання досліджували такі вчені як: В.С. Орлов, К.С. Лебединська, С.В. Чорней, М.О. Сергатий, М.А. Лаврененко.

Що стосується українського кримінального законодавства, то досягнення особою певного віку є обов'язковою ознакою суб'єкта злочину, інакше він не нестиме відповідальності за скоєний злочин. Згідно з ч. 1 ст. 22 Кримінального кодексу України кримінальній відповідальності підлягають

особи, яким до вчинення злочину виповнилося шістнадцять років. По досягненні 16-річного віку особа може нести відповідальність за вчинення будь-якого злочину. Вчинення деяких умисних злочинів (вбивство, тяжкі й середньої тяжкості тілесні ушкодження, зґвалтування, крадіжка, грабіж, розбій, вимагання і деякі інші) тягне кримінальну відповідальність починаючи з 14-річного віку. Вичерпний перелік таких злочинів законодавець дав у ч. 2 ст. 22 КК. Це так званий знижений вік кримінальної відповідальності.

Встановлюючи загальний вік кримінальної відповідальності від 16 років, законодавець враховує, що людина без психічних вад у цьому віці здатна оцінювати фактичну сторону своїх вчинків і їх соціальну значимість, має певний рівень соціальної свідомості, а отже, й спроможна усвідомлювати правові заборони та наслідки їх порушення.

Щодо злочинів, відносно яких встановлений знижений вік кримінальної відповідальності (від 14 років), законодавець враховує можливість усвідомлення вже у цьому віці їх суспільної небезпеки, а також поширеність частини з них саме у цьому середовищі.

Встановлення в КК України фіксованого віку кримінальної відповідальності означає, що особа, яка досягла шістнадцятирічного, а в окремих випадках чотирнадцятирічного віку, може бути суб'єктом злочину і нести відповідальність в кримінальному порядку за свої суспільно небезпечні дії. Однак це не означає, що кримінальний закон визнає таких осіб повною мірою соціально зрілими. До досягнення 18 років вони вважаються неповнолітніми.

У сучасних державах світу загальновизнаним є те, що однією з умов визнання фізичної особи суб'єктом злочину є досягнення нею встановленого законом віку кримінальної відповідальності. При цьому законодавці виходять із того, що до досягнення певного віку людина не здатна достатньою мірою розуміти значення своїх дій (бездіяльності), передбачити їх наслідки і нести за них відповідальність.

Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила»), затверджені Резолюцією 40/33 Генеральної Асамблеї ООН від 29.11.1985 р., містять таке формулювання щодо ВКВ: «У тих правових системах, у яких визнається поняття віку кримінальної відповідальності для неповнолітніх, нижня межа такого віку не повинна встановлюватися на занадто низькому віковому рівні, враховуючи аспекти емоційної, духовної та інтелектуальної зрілості» (п. 4.1) [2].

Сьогодні майже всі країни світу встановлюють у своєму законодавстві певні вікові рамки кримінальної відповідальності. У сучасному кримінальному праві існують доволі різні підходи до його визначення. Межі віку кримінальної відповідальності широко варіюють залежно від історичних і культурних особливостей країни. Найбільш яскраво національні відмінності демонструє нижня вікова межа, яка, зокрема,

становить: 7 років – Ірландія, Швейцарія; 8 років – Шотландія; 9 років – штат Техас у США; 10 років – Австралія, Англія; 12 років – Канада, 13 років – Франція; 14 років – Німеччина, Італія, Іспанія, Японія; 15 років – Норвегія, Фінляндія; 16 років – штат Канзас у США.

Наприклад, у Німеччині неповнолітній від 14 до 18 років може бути притягнутий до кримінальної відповідальності лише у тому разі, коли він за своїм моральним і духовним розвитком володітиме достатньою зрілістю, щоб зрозуміти неправомірність скоєного.

Отже, проблемою встановлення віку кримінальної відповідальності є те, що будь-які жорсткі вікові рамки, які визначають момент перетворення особи на кримінально відповідальну, мають характер юридичної фікції та не враховують індивідуальних особливостей розвитку конкретної людської особистості. По-перше, дозрівання особистості не відбувається одномоментно, а по-друге, фактичний рівень психічного розвитку підлітків одного віку може дуже істотно відрізнятися.

Стосовно українського законодавства, визначений вік кримінальної відповідальності є обґрунтованим і таким, що відповідає міжнародним стандартам. Проте, зважаючи на індивідуальні особливості кожної людини, конкретизувати певні випадки відповідальності неповнолітніх потрібно на законодавчому рівні. Спробу ввести такий законопроект було здійснено у 2013 році, а саме: розроблено проект закону «Про внесення змін до КК України» (щодо кримінальної відповідальності неповнолітніх осіб, які відстають у психічному розвитку, що не пов'язано з психічними захворюваннями). Пізніше відкликаний та не розглядався Верховною Радою. Отже, саме на конкретні обставини притягнення до кримінальної відповідальності неповнолітніх доречно було б звернути увагу.

Список використаних джерел:

1. Дементьев О.М. Проблемы возраста уголовной ответственности : лекции к курсу/О.М. Дементьев, О.П. Копылова. – Тамбов : Изд-во ГОУВПО ТГТ, 2010. – 80 с.

2. Минимальные стандартные правила Организации Объединенных Наций, касающиеся отправления правосудия в отношении несовершеннолетних («Пекинские правила»), утвержденные Резолюцией 40/33 Генеральной Ассамблеи ООН от 29 ноября 1985 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www1.umn.edu/humanrts/instrree/Rj3unsmr.html>.

3. Малиновский А.А. Уголовное право зарубежных государств / А.А. Малиновский. – М. : Новый Юрист, 1998. – 123 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри кримінального права, Поліщук О.М.

Ломонова Катерина Андріївна
студентка II курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ НАЦІОНАЛЬНІ ТА КОМПАРАТИВІСТСЬКІ АСПЕКТИ ІНТРОДУКЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ ЯК ВИДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Категорія злочину є основоположною в кримінальній науці. Її визначенню приділяється велике значення тому, що вона лежить в основі більшості інститутів кримінального права. З плином часу український законодавець поставив собі за мету доповнити систему кримінальних правопорушень окрім злочину ще й кримінальним проступком.

Варто зазначити, що в українському матеріальному кримінальному праві нема поділу на злочини та кримінальні проступки. Вперше у Кримінальному процесуальному кодексі 2012 року було зазначено, що в Україні існує поняття кримінального правопорушення, яке фігурує у двох формах – злочині та кримінальному проступку. Але цей поділ за 5 років після подібних новацій в КПК України у КК України досі не був втілений. В чому ж є суперечність і чому це досі невирішене питання?

В межах 2012-2016 років було сім законопроектів, які не були прийняті. У цих законопроектах ВР даються цілком різні поняття кримінального проступку.

Відповідно до проекту №10126 від 28.02.2012 кримінальний проступок являє собою діяння, за яке передбачається основне покарання у вигляді громадських робіт і, додаткове, у вигляді штрафу в розмірі до 3 000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

У законопроекті до ВР № 3438 від 17.10.2013 дається визначення діяння, за яке передбачене покарання у виді арешту на трок не більше шести місяців, обмеження волі на строк до двох років або покарання у виді штрафу більше одної тисячі неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Даний проект має схожі засади із законопроектами № 1202, № 10146 та № 4712.

Проект № 2897 має кардинально новий підхід визначення кримінального проступку – це умисні чи необережні діяння, що заподіюють шкоду, яка не є значною і не має тяжких наслідків. У даному визначенні варто замінити поняття «суспільна небезпечність» твердженням «кримінальна протиправність». На нашу думку, це найдоцільніше визначення.

Згідно з ч. 1 ст. 12 Кримінального кодексу Федеральної республіки Німеччини злочином є протиправне діяння, за вчинення якого, передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на термін від одного року і більше.

Проаналізувавши німецьке визначення злочину, можна дійти до висновку, що українська інтерпретація цього поняття є ширшою. Основною відмінністю, вітчизняного поняття злочину від німецького є те, що Кримінальний кодекс Федеративної республіки Німеччини розділяє кримінальні правопорушення на два інститути: злочин та кримінальний проступок, а в українському кримінальному праві, тільки з 2008 року, почали точитися дискусії про виділення категорії «кримінального проступку».

Проаналізувавши Польський кримінальний кодекс від 1997 року, можна зазначити, що кримінальний правопорушення також ділиться на два види: більш тяжке (злочин) та менш тяжке (проступок). Злочин являє собою заборонене діяння, покарання за, яке не менше 3 років. А проступок – заборонене діяння, за яке передбачається штраф або обмеження волі не менше 1 місяця.

Кримінальне право Великобританії ще з Середньовіччя поділяло кримінальні проступки на фелонію (злочини з високим ступенем суспільної небезпеки, які карались смертю або конфіскацією майна) і місдімінор (злочини невеликої тяжкості, за які не передбачалося смертної кари чи конфіскації майна) [10]. На даний час місдімінор розглядається як категорія найменш небезпечних злочинів.

Отже, проаналізувавши поняття злочину та проступку в національному, німецькому, польському та англійському кримінальному праві можна дійти до висновку, що інтродукція кримінального проступку в матеріальне кримінальне право України є питанням часу, в зарубіжних країнах до речі апробованим століттями, дозволить в подальшому реформувати кримінальну юстиції та підвищити її ефективність.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України прийнятий Верховною Радою від 5 квітня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Кримінальне уложення(кримінальний кодекс) Німеччини від 15 травня 1871 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://lexetius.com/leges/StGB/Inhalt?0>
3. Кримінальний кодекс Польщі від 1 січня 1997 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://mojepanstwo.pl/dane/ustawy/3555>
4. Про внесення змін до Кримінального кодексу щодо введення інституту кримінальних проступків: Проект Закону від 28.02.2012 № 10126 [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=42706
5. Про внесення змін до Кримінального кодексу щодо введення інституту кримінальних проступків: Проект Закону від 03.03.2012 [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=42733

6. Про внесення змін до Кримінального кодексу щодо введення інституту кримінальних проступків: Проект Закону від 08.01.2013 №1202 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45306

7. Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексу щодо введення інституту кримінальних проступків: Проект Закону від 17.10.2013 №3438 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=48706

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо реалізації положень Кримінально-процесуального: Проект Закону від 16.04.2014 №4712 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50664

9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо запровадження кримінального проступку: Проект Закону від 19.05.2015 № 2897 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55214

10. Федотова Г. В. Правові тенденції визначення кримінального проступку в кримінальному законодавстві / Г. В. Федотова, А. О. Расюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ivpz.org/golovna-konferents>.

11. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]; за ред. проф. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://radnuk.info/pidrychnuku/46-stashus1/979-2009-12-03-18-38-37.html>

Науковий керівник: к. ю. н., доцент кафедри кримінального права, Поліщук О.М.

КОНФІСКАЦІЯ МАЙНА ЯК ВИД КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

Конфіскація майна протягом періоду свого існування зазнавала змін. Враховуючи те, що цей вид покарання є одним із найдавніших, трансформації були закономірними, адже конфіскація майна, як і будь-яке інше явище, залежить від суспільно-політичних перетворень, характерних для того чи іншого періоду. Переходячи до проблем сьогодення в умовах глобалізаційних процесів, не беручи до уваги ретроспективний аналіз конфіскації майна, український законодавець із запровадженням спеціальної конфіскації як іншого заходу кримінально-правового характеру фактично ввів так звану двоколійну систему кримінально-правових санкцій (покарання та захід кримінально-правового характеру), яка відома більшості європейських країн. Наявні зміни, доцільність яких ще належить визначити, вказують на реалізацію чіткого проєвропейського курсу, спрямованого на гармонізацію національного кримінального законодавства з правом Європейського Союзу. У таких умовах конфіскація майна з існуючими невирішеними проблемами, незважаючи на наявні розробки в цьому напрямі та суперечності серед науковців із приводу її сутнісної природи, які не вщухають, набуває нового значення, що потребує глибокого осмислення.

Свою позицію з приводу окремих дискусійних питань, пов'язаних із конфіскацією майна, висловлювали М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.М. Веселова, О.Г. Волеводз, О.В. Волох, Х.І. Гаджієв, І.М. Гальперін, А.А. Гулій, Н.М. Гуторова, В.С. Давідов, В.М. Дрьомін, В.К. Дуюнов, О.Ф. Килимок, Б.О. Кирись, О.Ф. Кістяківський, О.С. Костромін та інші.

У чинному КК України закріплено такі види конфіскації майна, як:

- 1) конфіскація майна, як вид кримінального покарання (ст. ст. 51, 59);
- 2) спеціальна конфіскація майна як інший захід кримінально-правового характеру (ст.ст. 96-1, 96-2 КК України);
- 3) конфіскація майна, як захід кримінально-правового характеру, застосовується до юридичних осіб (ст. 96-6, 96-8 КК України).

Правова обумовленість збереження конфіскації майна, як виду кримінального покарання викликає гострі дискусії серед вчених. Позиції вчених юристів повністю розділились, одні вважають, що конфіскація майна є ефективним засобом протидії злочинності, особливо організованої, злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин та тероризму. Позиція вчених, які підтримують скасування конфіскації майна як виду покарання також мають право на існування, оскільки аналіз недоліків досліджуваного інституту є підставою

вдосконалення конфіскації майна. Пропозицію відмовитися від покарання у вигляді конфіскації майна підтримують такі вчені, як М.І. Бажанов, Н.О. Гуторова, В.М. Мельникова-Крикун, І.Л. Марогулова, М.С. Панов. Так, М.І. Бажанов аргументував свою позицію тим, що: а) це покарання властиве феодальному праву і праву тоталітарних держав; б) цивілізоване кримінальне право не знає конфіскацію майна як вид покарання; в) воно носить чисто фіскальний характер; г) безпідставно обмежує право приватної власності; д) суттєво обмежує майнові права членів сім'ї засудженого, які безвинно страждають у такому випадку [1]. М.О. Гуторова та М.С. Панов вважають, що конфіскація майна суперечить принципам справедливості та рівності громадян перед законом та пропонує замінити конфіскацію майна штрафом у чітко встановленому розмірі.

У своїй роботі В.М. Мельникова-Крикун зазначає, що конфіскація майна несумісна з існуванням демократичної, ринково орієнтованої держави та пропонує конфісковувати тільки предмети злочину, засоби його вчинення і майно, здобуте злочинним шляхом [2]. Слушно зауважує Б.О. Кирись, запевняючи що виключення конфіскації майна, як виду кримінального покарання з КК можливе тільки за наявності однієї із умов: а) якщо покарання суперечить міжнародному праву та/чи Конституції України; б) якщо б воно не справляло зовсім або вкрай незначний каральний вплив на засудженого і у зв'язку з цим не забезпечувало досягнення мети покарання; в) якщо б був винайдений менш репресивний, проте не менш ефективний або хоч і однаковий за тяжкістю, але дієвий, ніж загальна конфіскація майна, вид покарання в протидії з корисливою злочинністю [3]. Незважаючи на наведену аргументацію, варто виділити підстави, що обумовлюють існування досліджуваного покарання в системі покарань України. 1. Конфіскація майна є ефективним засобом протидії злочинності. Призначення конфіскації майна за вчинення тяжких та особливо тяжких корисливих злочинів, обумовлене впливати на свідомість осіб, шляхом усвідомлення можливості обмежень права власності в разі скоєння злочину. Що суттєво зменшує рівень вчинення злочинів, де в санкції статті Особливої частини КК додатковим покаранням передбачена конфіскація майна. Так, наприклад, в Російській Федерації виключення конфіскації майна з системи покарань призвело до зростання корисливої злочинності [4]. Призначення конфіскації майна поряд з позбавленням волі на певний строк змушують засудженого проаналізувати свою негативну поведінку та розуміти конфіскацію майна як компенсацію за заподіяну шкоду (майнового та не майнового характеру). Конфіскація майна, як додаткове покарання суттєво впливають на виправлення засудженого як під час відбування покарання, так і після його закінчення. Оскільки, це майнове обмеження, на відміну від позбавлення волі, не має строку закінчення, що і після відбування покарання продовжує запобігати вчиненню нових

злочинів, що ще раз підтверджує ефективність конфіскації майна. Ефективність досліджуваного покарання підтверджується тим, що конфіскація майна передбачена в міжнародних конвенціях, підписаних та ратифікованих багатьма країнами світу та Україною зокрема, як один з ефективних засобів протидії організованій злочинності, тероризму, незаконному обігу наркотичних засобів та корупції. 2. Конфіскація майна має важливе значення для індивідуалізації покарання.

Список використаних джерел:

1. Бажанов М.І., Тацій В.Я. Кримінальне право України. Загальна частина. Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти за редакцією проф. М.І. Бажанова. – К.: Юрінком Інтер. – Право, 2003. – С. 89.
2. Мельнікова-Крикун В.М. Спеціальна конфіскація // Право та Безпека. – Вип. 44. – 2005 р. – 89 с.
3. Кириш Б.О. Конфіскація майна – Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, 2006. – С. 233–243.
4. Демидова Є.Є. Щодо конфіскації майна як виду покарання. Міжнародні науково-практичні Інтернет конференції за різними юридичними напрямками 2008 р.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Хильчинко А.С.

Сорока Ігор Ігорович

студент II курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО ПИТАННЯ ІНТРОДУКЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ У НАЦІОНАЛЬНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Актуальність введення інституту кримінального проступку в українське кримінальне законодавство зумовлено бажанням наших законодавців посилити ефективність кримінально-правового регулювання, а також пришвидшити темпи апроксимації кримінального законодавства України до стандартів країн ЄС. Дослідженням питання кримінального проступку в Україні вже приділено не мало уваги, зокрема науковцями Одеської школи права (Туляковим В.О., Мирошніченко Н.А., Дмитруком М.М., Поліщук О.М. та іншими).

Введення цього інституту не є новацією: згадки про поділ кримінальних правопорушень на злочини та проступки сягає щонайпізніше часів

середньовіччя. Така диференціація кримінальних правопорушень зі своїми особливостями існує в ряді країн ЄС досить давно (в ФРН, Франції, тощо).

Перші згадки про кримінальну відповідальність стосовно кримінального проступку у вітчизняному законодавстві були наявні в «Уложенні про покарання кримінальні та виправні» 1845 р. [1, с. 84–85] У цьому систематизованому акті відбулося розмежування між злочином і проступком за ступенем суспільної небезпечності діяння. Наприкінці XIX ст. інститут кримінального проступку набув подальшого розвитку у процесі створення Кримінального Уложення, який в подальшому диференціював злочинні діяння на 3 види: тяжкі злочини (за вчинення яких передбачалась смертна кара та каторга), злочини (за вчинення яких передбачалось ув'язнення у в'язниці) та проступки (за вчинення яких передбачався арешт або штраф). У 1919 р. із приходом до влади комуністів відбулась велика ревізія КК внаслідок якої кримінальний проступок було виключено. У 60-х роках XX ст. А. А. Піонтковський і М. Д. Шаргородський, пропонували включення злочинів невеликої тяжкості в категорію проступків, однак їх ідея не мала підтримки.

Для сучасної України формалізоване запровадження інституту кримінального проступку відбулося нетрадиційно. Перша згадка про це з'явилася не в КК України, а в Кримінальному процесуальному кодексі України 2012 року [2, с. 2], в якому було зазначено, що в Україні існує поняття кримінального правопорушення, існуючого у двох формах – злочині та кримінальному проступку. На цьому все. Більше легальних нюансів КПК 2012 року не надав щодо проступку. Таким чином, до сьогодні існує дисонанс між КК України та КПК країни з приводу того, чи дійсно існує кримінальний проступок і який його зміст. Надати відповідь на це питання законодавець намагається з тих пір і до сьогодні. І слід сказати, не дуже успішно. І мабуть, не дуже квапиться. Серед шести законопроектів (№ 10126, № 10146, № 1202, № 3438, № 4712, № 2897), що були предметом розгляду ВР України жоден до цього часу не був прийнятий. Головне науково-експертне управління Верховної Ради рекомендувало відхилити або доопрацьовувати всі згадані законопроекти через те, що законодавці в кожному з цих проектів допускались подібних помилок. В більшості проектів пропонувалася заміна назви КК на Карний кодекс України. Це викликало сумніви, адже дослівне тлумачення назви дозволяло дійти висновку, що основним призначенням кодексу є кара за вчинені особою кримінальні правопорушення, однак така думка являється невірною, покарання має на меті виправлення засуджених та виконує превентивну функцію. Другою помилкою, якої допустились парламентарі у пропонованих законопроектах, є заміна поняття «злочин» на поняття «кримінальне правопорушення», без узгодження заміни з Конституцією України. адже, у п. 22 ч. 1 ст. 92 Основного Закону України вказано на поділ

правопорушень, де вказівка на кримінальне правопорушення або кримінальний проступок відсутня. Третьою помилкою виявилась відсутність чіткого розмежування кримінальних проступків від злочинів невеликої тяжкості у Загальній частині КК. Адже виходячи з виду та розміру пропонованої санкції кримінальні проступки відповідали за тяжкістю злочинами невеликої тяжкості. А єдиним критерієм їх відмежування, який вказувався у законопроектах, було б розміщення кримінальних проступків у Книзі II («Про кримінальні проступки»), а злочинів невеликої тяжкості у Книзі I («Про злочини») Особливої частини кодексу.

Згідно вищесказаного, основна складність полягає в відмежуванні кримінального проступку від злочину, окресленні кола діянь, що стануть за своє природою 1) проступками, а не злочинами (аспект декриміналізації), 2) проступками, а не адміністративними деліктами (аспект криміналізації), а також встановленні підстав розмежування санкцій за злочини та проступки (аспект пеналізації). Відповідь на ці питання в основному вже дасть первинну змогу визначити місце кримінального проступку в правовій системі України.

Для зваженої та належної інтродукції інституту кримінального проступку з нормативістської сторони його зміст та дефініцію ще необхідно буде узгодити з Конституцією України, сформулювати та прийняти текст Кодексу про кримінальні проступки. В самому Кодексі про кримінальні проступки необхідно буде також ще чітко визначити поняття суб'єкта кримінального проступку, передбачити, чи можлива складна форма співучасті при вчиненні таких діянь, вказати, яка має бути система стягнень, загальні засади їх призначення за вчинення проступку, тощо. Іншими словами, повністю сформулювати приблизний аналог КК України в світлі інституту саме кримінального проступку.

Отже, введення запровадження інституту кримінального проступку наразі є питанням часу, адже перша згадка в нормативному вимірі вже існує в КПК України. Найбільш логічною, на нашу думку, формою нормативного закріплення цього інституту є створення самостійного кодексу/закону про кримінальні проступки. Разом з тим, слід розуміти, що лише запровадження інституту проступку (хоча він і існував колись, і може позитивно вплинути на ефективність кримінальної юстиції) за умови неефективної взаємодії з іншими інститутами кримінального права та неготовності бути сприйнятими правозастосовувачем та суспільством, навряд чи буде позитивним кроком. Кримінально-правові проблеми мають вирішуватися комплексно та виважено.

Список використаних джерел:

1. Шармар О. М. Виникнення та розвиток законодавства України про кримінальну відповідальність / О. М. Шармар, В. В. Бабаніна // . – 2012. – № 1. – С. 82 – 89.
2. Поліщук О.М. Перспективи застосування інституту кримінальних проступків та інституту справ приватного обвинувачення як елементи політики у сфері боротьби зі злочинністю // Політика в сфері боротьби зі злочинністю : матеріали Міжнар.наук.-практ. інтернет-конф. (м. Івано-Франківськ, 11-16 березня 2014 р.). – Івано-Франківськ, 2014. – С. 100–104. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://law-dep.pu.if.ua/conference2014/articles/polishchuk.pdf>
3. «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження інституту кримінальних проступків»: проект Закону від 28. 02. 2012 № 10126// Відомості Верховної Ради України. – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=42706
4. «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків»: проект Закону від 03. 03. 2012 № 10146// Відомості Верховної Ради України. – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=42733
5. «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків»: проект Закону від 08. 01. 2013 № 1202// Відомості Верховної Ради України. – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45306

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Поліщук О.М.

Фаріон Роман Васильович
студент VI курсу
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ ПРИМИРЕННЯ В СФЕРІ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ

Примирення винного з потерпілим є однією із найбільш актуальних та дискусійних тематик у сфері кримінальної юстиції. Вже тривалий час на пострадянському просторі ця тема не оминається увагою та зокрема привабила В.Л. Горічеву, О.В. Давидову, Г.С. Досаєву, Р.К. Пліско, О.О. Сімонову, Р.О. Середу, Ж.В. Мандриченко, О.В. Перепадю, А.М. Яценка, В.О. Тулякова, О.М. Поліщук та ін.

Примирення винного з потерпілим більшістю вчених сприймається та розглядається в ракурсі реалізації прав учасників кримінально-правового конфлікту, як підґрунтя становлення та розвитку відновного правосуддя в Україні та в цілому як прояв тенденції до гуманізації у сфері кримінальної юстиції.

Про примирення у більшості кримінальних кодексів континентальної Європи йдеться у зв'язку з ідеями відновного правосуддя, а саме синонімічно медіації. Відновне правосуддя базується на ідеях примирення конфліктуючих сторін, припинення самого конфлікту шляхом взаємного вибачення, каяття у вчиненому, усвідомлення моральної та юридичної відповідальності за вчинений злочин і обов'язку відшкодування заподіяної жертві фізичної, моральної та матеріальної шкоди [1, с. 539].

Застосування медіації зумовлене самою концепцією відновного правосуддя, або ресторативної юстиції (з англ. Restorative justice) основоположником якої вважається Говард Зер [2]. Відповідно до цієї концепції, злочин розглядається не як суспільно-небезпечне діяння, а як шкідливе діяння безпосередньо для потерпілого. Акцент на відновленні порушеного права робиться навіть у самій назві цієї концепції. На підставі цієї парадигми, потерпілий має право вирішувати питання про караність злочинного діяння.

Безпосередньою підставою для звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим є, безумовно, сам факт примирення. Примирення по суті є двосторонньою угодою між суб'єктом злочину та потерпілим, що укладається між юридично рівноправними у цьому разі суб'єктами, з метою вирішення кримінально-правового конфлікту.

Слід розрізняти відмову від порушення приватного кримінального переслідування (у справах приватного та приватно-публічного обвинувачення, коло яких було надзвичайно розширене КПК 2012 року) від

фактичного примирення (як угоди, зокрема за статтею 46 КК України) з огляду на те, що відмова від переслідування є актом одностороннього волевиявлення потерпілого, тоді як примирення має форму двосторонньої угоди (втім без згоди потерпілого така угода укладена бути не може).

Факт примирення має форму угоди. КПК України 2012 року підтримав цю позицію, та уточнив особливості її укладення та процесуального оформлення.

На підставі аналізу судової практики, доступної для ознайомлення за відповідними пошуковими критеріями в Єдиному державному реєстрі судових рішень, зроблено такі висновки.

Суди зобов'язані та в цілому намагаються встановлювати факт дійсного досягнення відповідними учасниками провадження угоди про примирення, хоча б на підставі усних пояснень за відсутності вказівки на це у письмових клопотаннях. Втім, у судових постановках посилянь саме на письмовий документ – угоду про примирення – не знайшлося. По двох справах з двадцяти двох, тобто майже в десяти відсотках випадків, суди звільняли осіб від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням осіб, хоча за матеріалами справи мало місце дієве каяття [3].

Крім того, з аналізу застосування ст. 46 КК України, складається враження, що дійсною підставою для звільнення від кримінальної відповідальності судами має бути саме згода потерпілого на таке звільнення суб'єкта злочину, надалі втілена у формі угоди. Аналогічного висновку з цього приводу свого часу дійшов і Сидоров Б.В. [4, с. 20]. З огляду на подальші доповнення КК України нормами ч. 5 ст. 65 та ч. 2 ст. 75, стає наочним, що і при призначенні покарання і звільненні від відбування покарання з випробуванням, саме потерпілий погоджується на примирення та узгоджує вид/розмір покарання або звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Таким чином, з огляду на розширення сфери застосування примирення у формі угоди і на інші інститути кримінального права, окрім звільнення від кримінальної відповідальності, слід очікувати в подальшому більшої деталізації нормативного врегулювання цього явища.

Список використаних джерел:

1. Хавронюк М.І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : монографія / М.І. Хавронюк. – К. : Юрисконсульт, 2006. – 1048 с.

2. Зер Говард. Зміна об'єктива: новий погляд на злочин та правосуддя. (Пер. зангл. М. Яковлева) / Говард Зер. – К. : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. – 224 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rj.org.ua/uk/node/37>

3. Поліщук О. М. Приватноправові засади в кримінальному праві України: концептуальні аспекти [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Поліщук Олена Миколаївна ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – О., 2013. – 20 с.

4. Сидоров Б.В. Поведение потерпевших от преступления и уголовная ответственность : автореф. дис. д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Б.В. Сидоров ; Казанский гос. ун-т. – Казань, 1998. – 50 с. [Електронний ресурс]. –

5. Режим доступу: <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=82321>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Поліщук О.М.

Шельгоріна Сюзана Ігорівна

студентка II курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІКОВА ОСУДНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ, ЩО МАЮТЬ ВІДСТАЛІСТЬ У ПСИХІЧНОМУ РОЗВИТКУ

Злочинність серед неповнолітніх залишається досить поширеним явищем в Україні. Причиною цього найчастіше виступає низький рівень життя сімей, бездоглядність дітей, шкідливі звички у середовищі підлітків та ін. [1]. Заступник міністра юстиції України Денис Чернишов, говорить про те що: «В установах пенітенціарної системи, на даний момент, утримується 294 неповнолітні особи (20 дівчат). 80% з цієї кількості раніше відбували покарання без позбавлення волі. 130 осіб з-поміж засуджених виховувалися в неповних сім'ях. 75% неповнолітніх позбавлені волі за крадіжку, грабіж і розбій. Також він повідомив, що станом на перший квартал 2017 року на обліку в органах пробації перебуває 1526 осіб (102 дівчини), 20% з них – ще не виповнилося 16 років, 80% – вік від 16 до 18 років. Поряд з цим в Україні існує ще одна негативна тенденція – зростання кількості злочинів, вчинених психічно хворими особами та особами з психічними аномаліями, в більшості випадків це стосується саме підлітків [2].

Відповідно до ч. 1 ст. 18 КК України суб'єктом злочину є фізична осудна особа, що вчинила злочин у віці, з якого відповідно до КК України може наставати кримінальна відповідальність [3]. Виходячи з цього, виділяють три ознаки суб'єкта злочину: фізична особа; осудність; досягнення віку кримінальної відповідальності. Поряд з осудністю, обмеженою осудністю та неосудністю кримінальне право розрізняє ще і вікову осудність (неосудність), яка в чинному КК України поки що нормативного

врегулювання не знайшла. Мова йде про те, що у законодавстві не встановлюються особливості вікової осудності та призначення покарання неповнолітнім, що мають відсталість у психічному розвитку, а згадуючи вже вище зазначену статистику, щодо вчинення злочинів неповнолітніми, можна дійти висновку, що вирішення цього питання залишається важливим і актуальним. Серед авторів, які досліджували питання неповнолітнього суб'єкта злочину та проблематику вікової осудності, В.Н. Бурдін, Т.А. Гончар, Я.Б. Заєць, І. А. Кобзар, Н. М. Мирошніченко, В. Г. Павлов, Г. І. Щукіна та ін.

«У теорії кримінального права існує поняття кримінально-релевантних психічних станів, під якими розуміються хворобливі (патологічні) і неболючі (без патологічних розладів) стани психіки суб'єкта, які впливають на реалізацію кримінальної відповідальності, призначення покарання, призначення і застосування інших заходів кримінально-правового характеру. Відставання неповнолітніх у психічному розвитку, тобто невідповідність їх психічного розвитку паспортному віку, може мати різні причини. Фахівці відзначають, що найбільш часто затримка психічного розвитку відбувається внаслідок ослабленості нервової системи, педагогічної занедбаності при несприятливих умовах виховання, психофізичному інфантилізмі. Цей стан може бути викликано різними причинами біологічного і соціального характеру» [4]. Однак можливі правові наслідки встановлення розумової відсталості, що знижує рівень усвідомлення, як вже зазначалось вище, не врегульовані Кримінальним кодексом.

В наш час, існує необхідність у нормативному закріпленні у КК України правових наслідків вчинення злочинів неповнолітніми особами, які під час вчинення суспільно небезпечного діяння не були здатні повною мірою усвідомлювати суспільну небезпеку своїх діянь чи керувати ними внаслідок відсталості у психічному розвитку, яке не пов'язано з психічними розладами чи захворюваннями [5]. Як приклад нормативної дефініції можна навести ч. 3 ст. 20 КК Російської Федерації: «якщо неповнолітній досяг віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, але внаслідок відставання в психічному розвитку, не пов'язаному з психічним захворюванням, не був здатний повною мірою усвідомлювати фактичний характер і суспільну небезпеку своїх дій або керувати ними, він не підлягає кримінальній відповідальності» [6]. За такого підходу більшість науковців вважають, що вікова осудність – це скоріше вікова «неосудність», оскільки дозволяє уникнути кримінальної відповідальності неповнолітньому з відставанням у розвитку.

Проаналізувавши український досвід у врегулюванні цього поняття нами було виявлено, що мабуть законодавець ще не готовий поки що сприйняти такий інститут. Один законопроект з цього приводу, що був поданий на

розгляд ВР України в 2013 році та відкликаний у 2014 році передбачав, що неповнолітні в стані вікової осудності будуть підлягати кримінальній відповідальності (тому і «вікова осудність», а не «вікова неосудність» в термінології законопроекту [7]), але покарання їм буде зменшено. Прийняття проекту Закону України необхідне для унеможливлення порушень прав неповнолітніх, які під час вчинення злочину не були здатні повною мірою усвідомлювати свої дії (бездіяльність) чи керувати ними в наслідок відсталості у психічному розвитку, що не пов'язано з психічними захворюваннями. Тому його прийняття, безперечно, є значимим та потребує найшвидшого втілення.

Список використаних джерел:

1. Гончар Т.О. Неповнолітній як суб'єкт відповідальності за кримінальним правом України : автореф. дис. канд. юрид. наук / ОНЮА. – О., 2005 – С. 20.
2. Мін'юст. У місцях позбавлення волі України знаходяться 294 неповнолітніх / Мін'юст // РБК-Україна. – 2017.
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. В ред. від 03.09.2017. – Ст.18.
4. Любавина М. А. Уголовная ответственность несовершеннолетних, отстающих в психическом развитии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://procuror.spb.ru/k705.html>
5. Мирошниченко Н. М. Особистість неповнолітніх злочинців з аномаліями // Криминологія в Україні та протидія злочинності. – Одеса : Фенікс / за ред.: М. П. Орзіх, В. М. Дрьомін, ОНЮА. – 2008. – С. 248-252 .
6. Кримінальний кодекс Російської Федерації: Закон від 13.06.1996 N 63-ФЗ. В ред. від 29.07.2017. – Ст.20.
7. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України» (щодо кримінальної відповідальності неповнолітніх осіб, які відстають у психічному розвитку, що не пов'язано з психічними захворюваннями, а також щодо питань віку з якого настає кримінальна відповідальність)[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=46929

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Поліщук О.М.

Шишацька Юлія Олегівна
студентка IV курс
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ КІБЕРЗЛОЧИННІСТІ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день стан розвитку сучасних інформаційних технологій та комп'ютерної техніки продовжує стрімко рости в умовах відкритого доступу до транснаціональної мережі Інтернет. Входження нашої держави у світовий інформаційний простір відкриває не тільки можливість для обміну інформацією та вільного спілкування, але і для поширення злочинної діяльності. Віртуальний світ багато в чому відображає світ реальний. Так, злочинність, як невід'ємна частина суспільства, існувала в усі часи, а зараз існує й у віртуальному світі через популяризацію інтернет-ресурсів, безпечність громадян і ліберальне кримінальне законодавство в сфері кібершахрайства.

В умовах стрімкого розвитку громадянського суспільства інформаційної доби й досі виділяють одну з найдинамічніших груп суспільно небезпечних посягань – кіберзлочини. В літературі є термінологічна визначеність «кібернетичний злочин» як передбачене кримінальним законом суспільно небезпечне винне діяння, що полягає в протиправному використанні інформаційних та комунікативних технологій, відповідальність за яке встановлена законодавством про кримінальну відповідальність. [2, с. 434].

У чинній редакції Кримінального кодексу України (далі – ККУ) передбачено самостійний розділ про злочини в кіберпросторі – розділ XVI «Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку». Положення цього розділу неодноразово змінювалися і доповнювалися, що свідчить про актуальність врегулювання цієї проблеми на законодавчому рівні нашої державі. Згідно з ст. 361-1 та ст. 361-2 ККУ передбачено найсуворіше покарання у вигляді позбавлення волі на строк до п'яти років з конфіскацією програмних чи технічних засобів, які є власністю винної особи [1, с. 157-158].

Значна м'якість кримінально-правових санкцій цієї групи злочинів не перешкоджає здійсненню суб'єктом суспільно небезпечного діяння. Через недосконалість чинного законодавства спостерігається сумна тенденція щодо росту кібернетичних злочинів на базі механізму інвестиційно-кредитної діяльності банківських та фінансових установ. Так, надалі збільшується кількість протиправних операцій з платіжними картками як різновид кібернетичного злочину. За даними досліджень Української міжбанківської асоціації членів платіжних систем ЕМА відомо, якщо

тенденція збережеться, то вже до кінця поточного року кожен тридцятий українець може стати жертвою кібершахраїв [3]. Саме тому, з метою попередження і протидії кібернетичної злочинності потрібно внести зміни у розділ XVI ККУ, в частині посилення покарання та передбачення для даної групи застосування додаткових покарань.

Крім того, серйозну загрозу інформаційній безпеці сьогодні створюють кібератаки, які можуть бути причиною порушення політики безпеки інформації або нанесенню збитків автоматизованій системі. У широких ІТ-колах існує термін «DoS-атаки» (англ. Denial-of-service attack), наміром яких є напад на комп'ютерну систему з метою зробити комп'ютерні ресурси або інформацію недоступними користувачам [2, с. 427].

Не можу не зазначити, що загрози інформаційній безпеці можуть створюватися шляхом використання ІТ для шпигунства, а також шляхом зловмисного використання соціальних мереж іноземними спецслужбами [4, с. 34-36]. Задля попередження загроз основам національної безпеки, для безпечного використання кіберпростору та боротьби з комп'ютерною злочинністю, уряд нашої держави продовжує активно розробляти законодавчу базу, шукати інноваційні шляхи забезпечення належної безпеки доступу до мережі Інтернет, а також збереження інформації з обмеженим доступом. Реформування підрозділів МВС та створення кіберполіції Національної поліції України є позитивним кроком для боротьби з особливою групою злочинів. Проте брак необхідного досвіду та навичок, а також недосконале структурування, відсутність розмежування компетенції підрозділів не приносить значної користі у ІТ-сфері.

Дуже важливо сьогодні зберегти увагу до вирішення питання проблеми кібернетичної злочинності і продовжувати реалізовувати програми протидії з урахування сучасного розвитку інформаційних технологій. Тільки систематичне вивчення та консолідація практичного надбання допоможе зберегти цілісність національної інформаційної безпеки нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. ІТ-право: теорія та практика: навч. посіб. / авт. кол. ; за ред. Є.О.Харитонова, О.І. Харитонові. – Одеса : Фенікс, 2017. – 472 с.
3. Новинки от телефонных мошенников [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ema.com.ua/new-tricks-of-telephone-scams/>
3. Шпигунство за нової доби // Український тиждень. – 2015. – № 31. – С. 34-36.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Колодін Д.О.

СЕКЦІЯ 5. ПРОБЛЕМИ КРИМІНОЛОГІЇ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

Біганська Олена Володимирівна
студентка IV курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Кримінальна ситуація в Україні протягом останнього десятиліття продовжує неспинно загострюватися, про що говорить збільшення кількості вчинених злочинів, а також підвищення їх суспільної небезпеки. На підтвердження сказаного наведемо такі дані: коефіцієнт злочинності на 100 тис. населення України за 2016 рік у два з половиною рази перевищив аналогічний показник 1990 р. Для формування ефективної системи протидії злочинності необхідно вивчити та провести кримінологічний аналіз стану злочинності на сучасному етапі розвитку українського суспільства, що зумовлює актуальність даної теми.

В теорії кримінології, зазначається, що, кримінологічний аналіз стану злочинності полягає у дослідженні процесів та явищ, які входять до предмету кримінології і характеризують злочинність або певним чином впливають на неї [1, с. 57]. Виходячи із визначення кримінологічного аналізу стану злочинності його предметом є:

- злочинність, її стан, рівень, структура, динаміка та географія поширеності;
- характеристика окремих видів злочинів, виділених за певними кримінально-правовими та кримінологічними ознаками;
- особа злочинця;
- жертви злочинних посягань, їх характеристика за соціально-демографічними та кримінологічними ознаками;
- причини та умови економічного, соціального, демографічного, політико-правового, соціально-психологічного характеру, що зумовлюють вчинення злочину;
- прогноз злочинності в цілому та окремих видів злочинів [2, с. 14-15].

Сучасна злочинність в Україні характеризується високим рівнем, несприятливою динамікою та структурою. Так, за перше півріччя 2017 року, за даними Генеральної прокуратури України, було зареєстровано 446158 тисяч кримінальних правопорушень, без урахування тимчасово

окупованої території Автономної Республіки Крим та окремих районів Луганської та Донецької областей [3]. Це один із найвищих показників починаючи із 1997 року. При цьому зростання злочинності відбувається на фоні зниження ефективності діяльності правоохоронних органів щодо їх попередження та розкриття.

На нашу думку, причинами зростання кримінальних правопорушень в Україні є:

1. Низька інвестиційна привабливість України – цей фактор є підґрунтям для безробіття, гальмує загальне економічне зростання, які, у свою чергу, прямо впливають на домінування корисливої мотивації у осіб для вчинення злочину;

2. Продовження бойових дій на Донбасі – що спричиняє витік зброї в незаконних обіг з території їх проведення;

3. Проблема значної кількості внутрішньо переміщених осіб, які частіше за всіх стають жертвами злочинів.

4. Відносна бідність населення, безробіття, соціальна нерівність, корупція, та ін.

Динаміка злочинності протягом останніх 7 років характеризується хвилюподібними коливаннями, при якому, найвище значення амплітуди припадає на 2016 р., а найнижче – на 2010 р. Тим не менш, вираженою є загальна тенденція до зростання рівня злочинності. Абсолютний приріст 2016 р. (показники за 11 місяців) по відношенню до базового 2010 р. становить 270,5 тис. злочинів. Середньорічний абсолютний приріст за 2010–2016 рр. становить 45 тис. злочинів, середній темп зростання – 1,093, середній темп приросту – 9,3%. Отже, маємо констатувати усталення стійкого негативного тренду до погіршення кримінологічної ситуації в нашій державі. Не останню роль у цьому відіграє істотна дисфункція правоохоронної та судової системи, про що можна зробити висновок, виходячи з рівня та динаміки розкриття злочинів і практики судочинства у кримінальних провадженнях. Так, за січень-вересень 2017 року правоохоронними органами було зареєстровано 446 158 тис. кримінальних правопорушень, з яких 355 208 тис. – це ті кримінальні правопорушення, щодо яких судом було винесене рішення. Тобто, фактично 90 950 тис. злочинів залишаються поза межами правосуддя. Максимальний відсоток розкриття злочинів за період 2010–2016 рр. був забезпечений у 2010 р. та становив 72,1%. Мінімальний – у 2016 р. – 25,2%.

Структура сучасної злочинності в Україні характеризується значною часткою тяжких та особливо тяжких злочинів, загальна кількість яких у першому півріччі 2017 р. сягнув 168 632 тис

Залежно від об'єкта посягання традиційно лідирують злочини проти власності, частка яких у січні-вересня 2017 р. сягнула 284 852 тис.

Серед зареєстрованих злочинів проти власності превалюють крадіжки – 220 501 тис. (77,4% від всіх злочинів проти власності). Грабежі та розбої становлять 5,0% (14 475 злочинів) та 0,8% (2315 злочинів) відповідно,

шахрайства – 11,6% (33 152 злочинів), 5,2% – інші. Таке співвідношення загально-кримінальних корисливих злочинів є традиційним для структури злочинності в Україні та не вирізняється специфічними змінами протягом останніх п'яти – шести років.

Аналіз географії злочинності в Україні засвідчує, що найвищий коефіцієнт злочинної інтенсивності на 10 тис. населення протягом 2015–2016 рр. спостерігається у Запорізькій області (242 злочини), м. Києві (246 злочинів), а також Харківській (184 злочини), Кіровоградській (173 злочини), Київській (158 злочинів), Миколаївській (154 злочини) та Одеській (148 злочинів) областях. Найнижча злочинна інтенсивність в означений період зафіксована в Тернопільській (62 злочини), Івано-Франківській (65 злочинів), Закарпатській (72 злочини) та Чернівецькій (83 злочини) областях. Більшість злочинів (77,8%) вчиняється у містах та селищах міського типу. На мешканців сіл та селищ припадає не більше 19,5% всіх зареєстрованих злочинів. 2,7% злочинів вчиняється поза межами населених пунктів. Така картина територіального розподілу кримінальної активності в цілому відповідає тенденціям урбанізації в Україні, яка в тому числі впливає й на зміну не лише географії, а й характеру злочинності в цілому.

Таким чином, проведений аналіз стану злочинності в Україні дозволяє зробити деякі висновки. На злочинність в Україні впливає низка криміногенних детермінант, зокрема, високий рівень бідності населення, чисельна безробітність, політична нестабільність, бойові дії, та інше. Стає зрозумілим, що ця сфера потребує великих перетворень. І починати ці перетворення потрібно з комплексного кримінологічного супроводу протидії злочинності в Україні та реалізації цього процесу шляхом удосконалення нормативно-правового, організаційного, інформаційного та науково-методичного забезпечення зазначеної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. / А.П. Закалюк. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – Кн. 3: Практична кримінологія. – С. 57.
2. Кулик О.Г. Злочинність в Україні: тенденції, закономірності, методи пізнання : монографія / О.Г. Кулик. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – С. 14-15.
3. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-вересень 2017 року: статистична інформація Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Федчун Н.О.

Борульник Андрій Андрійович
студент IV курсу
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

МОЖЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ТА КОРЕКЦІЇ АНТИСОЦІАЛЬНОЇ НАПРАВЛЕНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЯК НАПРЯМ ВПЛИВУ НА ЗЛОЧИННІСТЬ

Злочинність існує з найдавніших часів існування людства, вона тягне матеріальну і моральну шкоду. Вона не тільки знижує суспільний розвиток, а й спричиняє деморалізацію суспільства, а в разі значного збільшення кримінально-активного населення, деградацію правосвідомості населення [1].

Із формуванням перших законів та звичаїв в первісному та античному суспільстві люди замислювались про необхідність ефективного попередження та покарання злочинів. Сучасні системи впливу за злочинність почали активне формування лише наприкінці XIX століття. В зв'язку з цим впливом говорять про різні за змістом способи впливу на злочинність, і про різні стратегії. Так, в контексті впливу на злочинність важливим є питання про ранню профілактику злочинів та соціальну реабілітацію злочинців, як підгрунтя рецидивної злочинності. Оскільки, як представляється, шлях ув'язнення злочинців та ізоляція їх від суспільства часто призводить не до виправлення, а сприяє їх моральному розкладу та подальшій десоціалізації.

У зв'язку з цим важливою є проблема вивчення процесу формування особистості та таких її якостей, які можуть стати причинами антисоціальної направленості особистості та її само актуалізації саме в зв'язку із здійсненням правопорушуючих дій.

Представляється можливим вивчити питання про майже недосліджені аспекти самоактуалізації через криміногенну діяльність, її характеристика та можливості виявлення відповідних типів поведінки. Парадоксальним є те, що «звичний», або «сталий» злочинець (насамперед, мова йде про професійних злочинців), характеризується більш досвідченим рівнем мистецької компетентності, ніж злочинець випадковий. Особливо, коли кримінальний спосіб життя і соціальна роль злочинця дозволяють індивіду стати самодостатньою особистістю, найбільш повно реалізувати свої здібності, відповісти на деякі життєво важливі питання. Саме цими обставинами, ймовірно, пояснюється надзвичайна стабільність кримінальної поведінки особистості антисоціального типу рецидивного злочинця, а також неефективність індивідуальних профілактичних заходів, що застосовуються по відношенню до нього.

Термін «самоактуалізація», розроблений А. Маслоу, включає безперервну реалізацію потенційних можливостей, здібностей і талантів, як звернення

своєї місії, або покликання, долі тощо; більш повне пізнання і, отже, прийняття своєї власної початкової природи; невпинне прагнення до єдності, інтеграції, чи внутрішньої синергії особистості. Сам А. Маслоу вважав, що самоактуалізація є найвищою потребою людини, відповідно до «піраміди потреб». Відповідно до його теоретичних положень, людина здатна до задоволення більш високих (за ієрархією піраміди) потреб тільки після того, як задоволені нижчі. Отже, щоб людина змогла самоактуалізуватись, їй спочатку необхідно задовольнити всі інші потреби відповідно до піраміди [2].

Глибоке і всебічне вивчення особистості злочинця має велике значення для розуміння психологічного механізму злочинної поведінки, індивідуалізації покарання, визначення оптимального варіанту виправного впливу на засудженого, організації і тактики профілактичної роботи з конкретними правопорушниками. В поле зору правоохоронних органів, насамперед поліції, потрапляють не тільки особи, які вже вчинили злочин, але й особи, від яких можна очікувати скоєння правопорушень, якщо виходити з їх попередньої антисоціальної поведінки. Вивчення особистісних рис правопорушників (як тих, що вчинили злочини, так і інших делінквентів) в контексті індивідуально-профілактичної роботи представляється доцільним проводити діагностику за схемою, що відбиває певні відомості про протиправну поведінку особи, заходи покарання, які були застосовані; обставини, що були факторами протиправної поведінки, і т.і. Те, що могло вплинути на особу в криміногенному сенсі; соціально-демографічні фактори (освіта, спеціальність, сфера зайнятості, оточення, інтереси, форми проведення дозвілля і т.і.); значущі індивідуально-психологічні особливості.

Окремою сферою, де, як представляється, доцільним є вивчення можливостей психологічної діагностики направленості особистості є робота із засудженими. Це має практичне значення для цілей попередження рецидивної злочинності, може сприяти більш ефективній ресоціалізації засуджених осіб. В якості прикладу можна навести тематичний апперцептивний тест Г. Мюрея для виявлення особливостей особистості, що проявляються в соціальному середовищі і в соціальних відносинах [3, с. 4]. Він дозволяє виявити наявні «порушення» у структурі особистості осіб, що вчинили злочин, відхилення від норми в їх особистісних і поведінкових характеристиках. Для цих же цілей дані кримінально-статистичного спостереження можуть зіставлятися з показниками економічної, демографічної, соціокультурної та інших галузей статистики [4, с. 8-9].

Використовувати даний метод доцільно в комплексі з теоретичними та практичними напрацюваннями мікрорефлексії людини (почуттєва реакція на зовнішні подразники), соціального пізнання. Результати даних тестів та методик, можна використовувати для розроблення та вирішення проблем

більш успішного виявлення тенденцій рецидивної злочинності та її попередження. Це представляється нагальною потребою для підвищення ефективності системи ресоціалізації та соціальної адаптації осіб, що вчинили злочини, та попередження їхньої подальшої злочинної поведінки.

Список використаних джерел:

1. Кудрявцев В. Н. Стратегия борьбы с преступностью / В. Н. Кудрявцев // Вестник Российской Академии наук. – 2003. – Т. 73. – № 12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vivovoco.astronet.ru/>
2. Маслоу А. Мотивация и личность. – Спб., 1999. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/>
3. Соколова Е. Т. Психологическое исследование личности: проективные методики / Е. Т. Соколова. – М., 2002. – 150 с.
4. Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – М., 2002. – 490 с.

Науковий керівник: старший викладач Ілько С.А.

Ващенко Олена В'ячеславівна
студентка IV курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВПЛИВ НЕФОРМАЛЬНИХ КРИМІНОГЕННИХ ГРУП

Як свідчить статистика, понад 70% злочинів неповнолітні вчиняють у групі. Враховуючи неповноту статистичної інформації, можна стверджувати, що вчинення злочину підлітком-одинаком – швидше виняток, аніж правило. Але і в таких випадках завжди наявний вплив на неповнолітнього правопорушника найближчого соціального оточення, групи з антисоціальною спрямованістю, до якої він належить чи належав раніше. Слід також відзначити, що участь у групі і співучасть у вчиненні злочину для підлітків у значній кількості випадків не збігаються, тобто не виключена різниця соціальної ролі, виконуваної в неформальній групі та при вчиненні конкретного злочину.

Проведені дослідження свідчать, що злочинні групи неповнолітніх виникають, переважно, на основі неформальних груп або «груп дозвілля». Це пов'язано з такими елементами підліткової психології, як підвищена схильність до навіювання та наслідування, несталість емоційно-вольової

сфери, орієнтованість на групу, домінування потреби у спілкуванні з однолітками та переоцінка значимості їх схвалення, некритичність оцінки своїх переваг і недоліків та ін [1].

За даними психологічних досліджень, учасників злочинних груп неповнолітніх та молоді первісно об'єднувало: сусідство по будинку – 30,4%, проживання на одній вулиці – 24.8%, спільне навчання та робота – 16% [2]. Їх антисуспільна спрямованість зумовлювалася необхідністю задоволення потреби в спілкуванні при наявній вузькості, обмеженості інтересів невмінні організувати свій вільний час, що посилювалося комплексом об'єктивних причин та утрудненнями у нормативному проведенні часу. На кожному етапі формування злочинної групи неповнолітніх можлива переорієнтація її на позитивний розвиток, але для цього необхідно створення відповідних сприятливих умов її функціонування в соціумі. Покинувши напризволяще, «дозвільна» група з великою ймовірністю може стати криміногенною, вчиняючи спочатку малозначні протиправні дії, спричинені бешкетуванням та пустощами, потім – правопорушення корисливого і корисливо-наси́льницького характеру, нарешті – злочини. У процесі переростання антисуспільної групи неповнолітніх і молоді у злочинну в ній відбуваються важливі зміни: зменшується кількість учасників та підвищується ступінь їх ідентифікації з групою («ми» на відміну від «вони»); зростає питома вага осіб із негативними соціально-моральними, склад групи стає більш різноманітним за соціальним складом, учасники все більше часу проводять у місцях із кримінальним забарвленням. Кримінальні групи створюються, як правило, не одразу, не на порожньому місці. Спочатку вони мають так званий перед кримінальний характер і у такому разі кажуть про створення групи кримінального ризику і її члени балансують на грані скоєння тяжких злочинів. Члени таких груп підкоряють свою поведінку спільним корисливим інтересам: де і як добути гроші, готовність до наси́льницьких дій, пристрасть до наркотиків, спиртного.

Колишні угруповання підлітків чисельністю до ста осіб з певними ознаками розрізнення – черепами, металевими відзнаками тощо – втрачають сенс. Створюються мобільні групи з 10-20 осіб, які «працюють» під керівництвом дорослих, хоча в багатьох випадках вони виявляють і власну ініціативу [3].

Злочинність, будучи складовою частиною суспільства, взаємодіє з іншими соціальними явищами. Більше того, на думку деяких кримінологів, окремі форми дозлочинної антисуспільної поведінки, за своєю сутністю являють собою поживний ґрунт злочинності та в якості „фонових» явищ злочинності становлять додаткову проблему предмета кримінології. Отже, в якості фонового явища можна оцінювати такі стійкі неформальні групи: учасниками яких є особи (принаймні одна), схильні до антисоціальної

поведінки чи хоча б висловлювань, в особливості повнолітні та суспільно досвідчені; внутрішньо чи зовнішньо конфліктні, яким властива жорстка конкурентна боротьба за членство чи лідерство, котра точиться усередині групи або поміж різними групами.

Також, необхідно зазначити, що державний вплив на структурування вільного часу молоді здебільшого вичерпується правовими заборонами, що не завжди нею усвідомлюються і в повному обсязі виконуються. Сукупність малих неформальних соціальних груп, до складу яких постійно чи тимчасово включається неповнолітній, здатна відігравати таку ж або більшу роль у його соціалізації, як й інші соціальні інститути. Наприклад, такий вчений, як В.В. Голін вважав, що злочинність неповнолітніх є, головним чином, результатом неправильного соціального і сімейного виховання, чужого впливу та поганого прикладу, причому дві останні причини безпосередньо стосуються впливу «вулиці» [4].

Підводячи підсумки, необхідно зазначити, що за статистичними даними великий відсоток злочинів неповнолітніх вчиняються у групі. Деякі науковці вважають, що особистісні та фізіологічні риси, властиві молодому віку є сприятливими не лише для полегшеного формування організованих злочинних груп під керівництвом більш досвідченого злочинця, а й для ведення злочинної діяльності. Тож найбільш поживним для групової злочинності ґрунтом є підстави вважати саме ще не повністю соціалізоване молодіжне середовище, а не середовище досвідчених злочинців-професіоналів. Передумови цього криються у особливостях мотивації сучасної української молоді, які слід визначати за допомогою соціологічних методів.

Список використаних джерел:

1. Яницька Н.В. Групова корисливо-насильницька злочинність молоді та її попередження: автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 / Яницька Н. В. – Київ. – 2000. – 22 с.
2. Моргун, О. С. Кримінально-психологічні особливості злочинності неповнолітніх / О. С. Моргун // Наше право : Спеціалізоване видання. – 2012. – № 3. – ч. 1. – С. 151-157.
3. Коваленко І. В. Актуальні кримінологічні аспекти деліктної поведінки неповнолітніх // Юридична Україна. – 2004. – № 6. – С. 57–59.
4. Голіна В., Ємельянов В., Петрюк П. Проблеми боротьби зі злочинністю неповнолітніх з психічними аномаліями // Право України. – 2005. – № 10. – С. 74–76.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Федчун Н. О.

Гончаренко Юлія Миколаївна
студентка V курсу
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

МОЖЛИВОСТІ СИСТЕМИ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В ПОПЕРЕДЖЕННІ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Захист прав та інтересів дитини є одним із найважливіших завдань будь-якої держави. Вікова не адаптованість неповнолітніх до умов життя, передусім тих, які вчинили протиправні діяння, вимагає компенсації шляхом їх підвищеного правового захисту [4, с. 1]. Тобто йдеться про необхідність окремої системи судочинства щодо дітей – ювенальної юстиції. Діяльність цієї системи направлена на забезпечення захисту прав та свобод неповнолітніх; здійснення профілактичної роботи з неповнолітніми та іншого комплексу заходів, спрямованого на ресоціалізацію неповнолітнього, його перевиховання, допомогу з визначення життєвих орієнтирів, моделей поведінки. Функціонування такого спеціального правосуддя обумовлено віковими, психофізіологічними властивостями неповнолітніх, їх соціальною незрілістю, підвищеною емоційністю, вразливістю, відсутністю життєвого досвіду.

Варто зазначити, що створити ефективну та дієву систему запобігання дитячій злочинності можна лише враховуючи світовий досвід. На сьогодні можна говорити про існування низки моделей ювенальної юстиції: судова (США, Франція), адміністративна (Шотландія), змішана (Швеція) моделі [3].

В Україні ж, останнім часом, система впливу на неповнолітнього правопорушника також має певні позитивні кроки. На сьогодні наша держава обрала змішану модель ювенальної юстиції, що включає посаду ювенального судді, ювенального прокурора, офіцера пробації, обов'язкову участь у суді представника служби у справах дітей та інше. Проте поряд із впровадженням елементів ювенальної юстиції в Україні, спостерігається не системне, швидке проведення таких реформ. Так, наприклад, з 2012 року в декількох областях запрацювали пілотні проекти – «Зелена кімната» – методика проведення інтерв'ювання дитини, яка потерпіла або стала свідком злочину, в умовах, що мінімізують та не допускають повторної травматизації психіки дитини, не в кабінетах слідчого, а в звичайних кімнатах з м'якими меблями, іграшками [1, с. 23]. Проте, на жаль, такі «зелені кімнати» утворені далеко не в кожному відділу поліції, як це планувалося.

Концепція розвитку кримінальної юстиції, схвалена Указом Президента України від 24.05.2011р., на сьогодні, також в повній мірі, не реалізована. Йдеться, наприклад, про впровадження процедури медіації, стимулювання розвитку волонтерських програм, залучення неповнолітніх до суспільно-

корисної праці, залучення громадськості та інше. Крім цього, сама реалізація є не системною і має в більшості випадків декларативний характер.

Також, на сьогодні чинним КК України передбачено перелік покарань, альтернативних позбавленню волі, проте ці види покарань, на жаль, не завжди і не за всіх умов можна застосувати. Так, штраф та виправні роботи можуть, по суті, застосовуватися лише щодо неповнолітніх, які мають самостійне джерело доходу. Проте не всі підлітки працюють, а сплачувати штраф за рахунок коштів батьків не матиме виховний вплив на такого неповнолітнього. Залишаються лише громадські роботи. Тобто, як виявилось, альтернативи як такої немає і перелік альтернативних позбавленню волі покарань не такий вже й широкий. Тому доцільно було б його розширити на законодавчому рівні, враховуючи досвід зарубіжних країн.

Отже, незважаючи на певні позитивні моменти в розвитку ювенальної юстиції нашої держави, існують певні прорахунки та недопрацювання в цій сфері і для подальшого ефективного впровадження системи ювенальної юстиції в Україні необхідно враховувати міжнародний досвід.

Так, наприклад, в США існують програми перевиховання дітей за участю громадян, що включає в себе наступні елементи. Застосування громадських робіт до неповнолітніх (робота в будинках для літніх людей, читання лекцій іншим неповнолітнім про неправильність протиправної поведінки та реалії відбування покарання); програми самостійного проживання в окремих квартирах; менторські програми, за яких ментори (волонтери, які пройшли тренування) допомагають неповнолітнім сформувати позитивний світогляд на власному прикладі. І така участь громадян у зміцненні правопорядку дала змогу знизити кількість злочинів, вчинених неповнолітніми на 30%. У Швеції за підтримки держави започатковане нічне патрулювання міст. У Норвегії, високу ефективність продемонстрували програми по запобіганню шкільної делінквентності [4].

Також не менш важливим є досвід країн, які сформували власні ювенальні технології. В Японії, наприклад, характерним є: нагляд служби пробації, широке залучення соціальних служб, волонтерів, які призначаються місцевою громадою. І саме така система громадської підтримки та активної участі у процесі перевиховання є одним із найвпливовіших факторів низького рівня рецидивної злочинності серед неповнолітніх у порівнянні з іншими країнами світу [2, с. 45].

Отже, можна зробити висновок, що ефективність системи заходів ювенальної юстиції в аспекті протидії злочинності неповнолітніх підтверджується практикою зарубіжних держав. І саме широке залучення громадськості, волонтерів до цієї діяльності; розроблення програм попередження злочинності неповнолітніх; впровадження інституту медіації;

залучення неповнолітніх до громадської діяльності, сприяють соціальній реабілітації дітей, які вступили в конфлікт із законом та є ефективним соціальним механізмом, який дає змогу відновити фізичний, психологічний і соціальний статус дитини при значній економії коштів на це та сприяє запобіганню дитячої злочинності в цілому. І саме шляхом подальших активних заходів система ювенальної юстиції в Україні буде ефективною в аспекті попередження злочинності неповнолітніх.

Список використаних джерел:

1. Бочкор Н.П. «Зелені кімнати»: рекомендації до обладнання / Н.П. Бочкор, О.В. Даценко та ін. – К. : ТОВ «Агентство «Україна», 2012. – 28 с.
2. Ведерникова О.Н. Современные тенденции развития ювенальной юстиции за рубежом / О.Н. Ведерникова – 2005. – № 3. – С. 43-47.
3. Крестовська Н.М. Ювенальна юстиція: навчальний посібник / Н.М. Крестовська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://goo.gl/3uh9J4>
4. Михайлова І.М. Ювенальна юстиція в системі запобігання злочинам неповнолітніх : 12.00.08 : автореф. дис. канд. юрид. наук / Михайлова Ілона Миколаївна ; Нац. акад. внутр. справ МВС України. – К., 2015. – 20 с.

Науковий керівник: старший викладач Ілько С.А.

Журавель Юлія Миколаївна

студентка VI курсу

факультету міжнародно-правових відносин

Національного університету «Одеська юридична академія»

ДОСЛІДЖЕННЯ СПОСОБІВ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОБІГУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ: ПОРІВНЯННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ РЕАЛІЙ

Злочини в сфері обігу житлової нерухомості завоювали статус топ-теми після фінансової кризи. Економічний колапс став причиною застою на ринку нерухомості, тінізації багатьох процесів в ньому і як наслідок – неможливості ведення ефективної боротьби з шахрайством в окресленій сфері. Статистичні дані останніх років залишаються невтішними, а враховуючи сучасні економічні умови та ціни на житло, це середовище зберігає свою привабливість для ведення злочинної діяльності.

На думку О. В. Дикого, важливу роль для вивчення злочинності в сфері обороту житлової нерухомості відіграє дослідження способу вчинення злочину, під яким варто розуміти систему дій з його підготовки, скоєння і приховування, детерміновану умовами зовнішнього середовища і психологічними якостями особи, пов'язаними з вибіркоким використанням відповідних засобів та умов місця і часу [3, с. 40]. На наше глибоке переконання, детальний аналіз та ретельне вивчення способів вчинення таких злочинів допоможе усунути причини й умови їх скоєння, що в свою чергу, як слушно зазначає Ю. Д. Батан, сприятиме ефективній превенції [2, с. 630].

Глобалізаційні процеси, інтернаціоналізація та феномен транснаціональної злочинності обумовлюють зростання значення вивчення і використання зарубіжного досвіду в сфері боротьби зі злочинністю в області обороту нерухомості.

Сучасні вітчизняні кримінологічні дослідження в окресленій галузі свідчать про те, що до основних і найбільш часто існуючих способів вчинення злочинів належать наступні.

Спонукаючи особи до укладення цивільних правочинів купівлі нерухомості з умовою доплати чи обміну меншої за площею. В основному, потенційними чи реальними жертвами у даному випадку стають представники малозабезпечених верств населення, які мають комунальну заборгованість чи проблеми з алкоголем. Злочинці зазвичай використовують безпорадне матеріальне становище особи для введення її в оману.

Існують випадки, коли шахраї розміщують оголошення продажу нерухомості в мережі Інтернет чи ЗМІ за відсутності реального наміру укладення цивільно-правового договору. Злочинцями можуть виступати як безпосередні власники чи орендарі майна, так і ті, хто не має ніякого стосунку до нього, а використовує фото, які було розміщено в справжніх оголошеннях на інших сайтах. Спонукаючи потерпілого сплатити певну суму коштів на підтвердження своїх намірів (зазвичай у формі авансу), правопорушники спекулюють фактом високого попиту на квартиру чи будинок. Після досягнення своєї мети і заволодіння грошима злочинець, як правило, зникає. Також, варіацією даного способу є той випадок, коли злочинцем виступає представник продавця житла (ріелтор), або особа, яка видає себе за нього [3, с. 42].

Окремим способом є той, коли отримання права власності на житловий об'єкт спрямований шляхом посягання на житло особи яка померла. Воно можливе способом підробки заповіту, чи укладення договорів на розпорядження чи купівлі-продажу майна. Аналіз судової практики свідчить про те, що шахраї нерідко звертаються до суду з позовами про визнання дійсності такого виду правочинів, представляючи суду неправдиві показання свідків чи інші фальшиві докази.

Також, нерідко трапляються випадки, коли злочинці викрадають особисті документи осіб й після заволодіння ними й підробки, представляються власниками майна, укладаючи договори купівлі-продажу. Особливу групу ризику в даному разі становлять особи, які з різних причин не проживають у своїх домівках протягом тривалого періоду часу.

Часто трапляються ситуації, коли шахраї пропонують укласти договори міни з доплатою. Альтернативою обміну зазвичай слугує орендована злочинцем квартира чи будинок. Очевидно, що після передання права власності потерпіла особа не отримує обіцяного їй житла.

Окремо слід виділити такий спосіб вчинення злочину, як використання безпорадного стану потерпілого: фізичні чи психологічні вади, які в той же час не виключають дієздатності особи. Групу ризику в даному випадку складають люди похилого віку, іноземці, які не володіють мовою і т.д. Правопорушники вводять таких осіб в оману щодо умов договору – пропонують укласти договір довічного утримання, коли *de-facto* укладають договір дарування. Як правило, в таких ситуаціях метою є заволодіння правом власності на житловий об'єкт.

Досліджуючи окреслену проблематику в зарубіжному досвіді, ми прийшли до наступних висновків. Зважаючи на особливості побудови механізму правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних із переходом права власності на нерухоме майно, вчинення злочинів в сфері обігу житлової нерухомості представляється достатньо проблематичною задачею. Зазвичай, окрім сторін договору існують треті особи, які тим чи іншим чином задіяні на певних етапах укладення та виконання даного виду правочинів, – це можуть бути нотаріуси чи банківські установи. Однак, правоохоронними органами ряду європейських країн, США, Канади й Індії відзначається зростання рівня злочинності в сфері житлової нерухомості, коли придбання прав на житло відбувається за допомогою коштів іпотечного кредитування. Перш за все, це пояснюється тим, що за кордоном, придбання житла в кредит є достатньо звичним та популярним явищем, а правове регулювання даних відносин не завжди є досконалим, що й дозволяє злочинцям користуватися цими перевагами.

Так, найбільш часто трапляються випадки, коли шахраї вивчають відкриту кредитну історію своїх потенційних жертв, знаходять осіб у яких є високі заборгованості за кредитними виплатами й недостатній рівень доходів для їх погашення. Правопорушниками в даних ситуаціях є фінансові страхові компанії, які обіцяють потерпілим врятувати їх від виселення з житла шляхом надання безвідсоткових займів у випадку тимчасового передання права власності на житло з метою швидкого погашення їх боргів, з обіцянкою можливого подальшого проживання в будинку. Зазвичай, такі страхові фінансові компанії реалізують житло одразу ж після отримання права власності.

Нерідко зловмисники викрадають і використовують особисті документи потерпілих для того, щоб отримати кредит в банку. Злочинець буде використовувати підроблені документи, щоб видати себе за власника будинку чи факту переходу права власності будинку до нього задля отримання іпотеки. Зазвичай, об'єктом застави виступає нерухоме житлове майно. Зловмисники віддають перевагу тим об'єктам житлової нерухомості, які не перебувають під заставою і мають чисту кредитну історію. Отримавши банківські кошти, злочинці зникають, а особа на ім'я якої було оформлено кредит і яка не може його виплатити стикається з тим, що її будинок/квартира переходить у власність банку, а сама вона підлягає виселенню.

Цікавими є випадки, коли шахраї, які є орендарями, підробляють підписи власника нерухомого майна та службовців банківських установ і також отримують кредити під заставу житла, після чого зникають, а останнє переходить у власність кредитуючих установ, які зазвичай заздалегідь знають про неправомірність даних правочинів і є співучасниками даних злочинних схем.

Достатньо популярними за кордоном є навчальні семінари щодо житлового інвестування. Однак, часто вони проводяться з метою заволодіння чужим майном. Зазвичай, запрошення на такі заходи друкуються в сумнівних виданнях, пропонуються в телефонному режимі або надходять на електронну адресу. На таких семінарах лекторам виступають так звані «інвестиційні експерти» або «успішні багатії». В кінці лекції, модератором пропонується можливість здійснення інвестування в різноманітні уявні проекти шляхом передання права власності на житло потерпілих.

Як і в нашій вітчизняній судовій практиці, так і в зарубіжній, статистичні дані вказують, що популярним способом вчинення злочину є той, де зловмисники використовують Інтернет для розміщення неправдивих оголошень про продаж житла за умови здійснення авансових платежів зважаючи на високий рівень попиту.

Порівнюючи злочини в сфері обігу житлової нерухомості, які вчиняються в Україні і за кордоном, можна зробити висновок, що в останніх правопорушниками зазвичай виступають фінансові страхові компанії, які діють у змові разом з шахраями, а також організовані злочинні групи. Очевидним є факт, що вибір того чи іншого способу вчинення злочину у цій сфері детермінований багатьма причинами, основними з яких є пробіли в праві та недосконалості правового регулювання суспільних відносин, юридичні знання самих злочинців у сфері обігу житлової нерухомості, особистісні (моральні та ціннісні) якості правопорушників, особистість потерпілих, а також окремі умови, які сприяють скоєнню злочину. Вивчення і зарубіжного досвіду у способах вчинення даних злочинів і

методів їх попередження та боротьби, мають позитивний потенціал для врахування вітчизняними теоретиками та практиками з метою вироблення ефективного та дієвого превентивного механізму й недопущення зростання рівня злочинності.

Список використаних джерел

1. Youshea A. Berry. REAL ESTATE FRAUD [Електронний ресурс] / Youshea A. Berry – Режим доступу до ресурсу: https://www.americanbar.org/newsletter/publications/law_trends_news_practice_area_e_newsletter_home/realestatefraud101.html.
2. Батан Ю. Д. Вплив превентивного механізму права на неправомірну поведінку // Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані : монографія / за ред. проф. О. В. Козаченка, проф. Є. Л. Стрельцова. – Миколаїв : Іліон, 2016. – С. 625-642.
3. Дикий О.В. Кримінологічна характеристика способів вчинення шахрайств в сфері обороту житлової нерухомості // Часопис Академії адвокатури України: електрон. наук. фах. вид. / Акад. адвокатури України. – К.: 2014. – Том 7. – № 2(23). – С. 33-40.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Дикий О.В.

Мокряк Марія Олегівна

*аспірант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ СУБКУЛЬТУРИ

Як відомо, основними способами криміногенного впливу ЗМІ на особистість є: 1) інформування про методи та способи вчинення злочинів; 2) використання ненормативної лексики; 3) пропаганда насильства, жорстокості; 4) романтизація злочинності, героїзація злочинності; 5) активна реклама алкогольної продукції; 6) створення та розвиток кримінальної субкультури; 7) формування негативної думки про державні, в тому числі і правоохоронні органи [1, с. 12-13].

Як зазначає В. М. Дрьомін, одним із самих недосліджених механізмів зворотного впливу злочинності на суспільство є вплив засобів масової комунікації. Сформувалося специфічне соціально-психологічне явище, яке можна назвати «інформзлочинність» – та злочинність, образ якої створений

засобами масової комунікації й суттєво відрізняється від реальної злочинності, з якою зіштовхується кожний [2, с. 499].

Звичайно, слід визнати, що ЗМІ не спеціально формують кримінальну субкультуру. Деякі дослідники, зокрема, А. А. Гаджієва, вважають, що поширення негативних звичаїв, норм, асоціального способу життя і моралі злочинних формувань кримінологічним феноменом, розглядаючи його в якості пропаганди «кримінальної ідеології» [3, с. 111].

Кримінальне середовище, в основі якого закладена система відносин організованих злочинних формувань, створює і розвиває власну кримінальну ідеологію – досить упорядковану систему негативних поглядів, цінностей і орієнтації, що містять критику кримінальної політики держави і культивують злочинний спосіб життя. При цьому ця ідеологія здатна надавати і надає інтенсивний соціально-психологічний вплив на індивіда (групи, шар, клас, суспільство). Отже, можна говорити про перехід кримінальної ідеології на рівень зовнішньої експансії, в результаті чого методами пропаганди у вигляді системи упорядкованих уявлень, поглядів, традицій і цінностей за допомогою ЗМІ відбувається поширення культури злочинного середовища.

Кримінальна субкультура, як сформована та розвинута система, поширюється на суспільство за допомогою ЗМІ. Оскільки культура безпосередньо пов'язана з вихованням, то в процесі передання (трансляції) її елементів відбувається виховний вплив, що сприяє зміненню соціально обумовлених характеристик особистості. Відповідно, поширення і підвищена ступінь сприйняття інформації, що транслюється ЗМІ, формує систему цінностей у представників різних соціальних груп, що призводить до можливості впроваджувати кримінальні установки, звичаї та традиції у соціальне буття. Трансформація поглядів та системи цінностей автоматично створює у більшості частини суспільства позитивну думку про злочинців та їх діяльність, сприяє криміналізації суспільства, створює віктимність населення.

Метод пропаганди кримінальної субкультури, на думку Ю. І. Гололобової [4, с. 61-63], включає в себе декілька компонентів: 1) формування привабливого образу злочинного світу; 2) інформаційне та морально-психологічне забезпечення окремих видів і напрямків злочинної діяльності; 3) створення позитивного образу представників злочинних структур і корумпованих представників влади; 4) поширення злочинної ідеології.

Сьогоднішня криміногенність ЗМІ більшою мірою обумовлена Інтернетом, який хоч і не є домінуючим видом ЗМІ у населення, з кожним роком зміцнює свої позиції в цьому напрямку, особливо в підлітковому та молодіжному середовищі. При цьому його інформаційна база з кожним роком тільки збільшується, а сам Інтернет для деяких стає адикцією. Останнє, в свою чергу, обумовлено тим, що «віртуальна реальність діє на

психіку в сім разів сильніше, ніж найпотужніші наркотичні засоби» [5, с. 98]. Представляючи собою «глобальну павутину», Інтернет містить величезну базу криміногенного матеріалу, починаючи від все тих же передач, фільмів і серіалів, публікацій преси кримінальної тематики та інше, і закінчуючи блогами, соцмережами і відео-хостингами, на яких обговорюється, коментується і викладається такий матеріал, здійснюється пропаганда злочинних дій.

Інтернет-простір, будучи гібридом засобів масової інформації та комунікації, служить і прекрасним засобом спілкування між членами груп антигромадської спрямованості, пропаганди їх ідеології, залучення в свої ряди нових осіб, вчинення злочинів. Багато в чому цьому сприяють, по-перше, така специфічність мережі, як віртуальна анонімність, завдяки якій, сформувався злочинний прошарок, що спеціалізується на наданні криміналітету різного роду інформації, яка сприяє злочинним діям, а по-друге, соціальні мережі, форуми і блоги певної тематики, мережеві ігри.

Таким чином, ЗМІ виступають ефективним пропагандистом кримінального способу життя, пропаганда злочинного способу життя сприяє поширенню кримінальної культури у суспільстві [1, с. 502]. Важливість стримування росту злочинності обумовлена необхідністю використання ЗМІ та переорієнтування їх на попередження злочинної поведінки, поширення зразків правомірної поведінки. Крім того, необхідним вбачається доцільним пропагування правомірної поведінки та зменшення поширеності кримінально-орієнтованого контенту, прикладом чого може стати встановлення вікових обмежень та рейтингів для контенту.

Список використаних джерел:

1. Булатецкий П. С. Влияние средств массовой информации на насильственную преступность (криминологический аспект) [автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08]. Москва, 2013. – 23 с.
2. Дрьомін В. М. Особливості формування кримінальної субкультури // Актуальні проблеми держави і права. 2005. – Вип. 25. – С. 498-503.
3. Гаджиева А. А. Криминальная идеология, средства массовой информации и виктимизация населения // Преступность и культура: сб. науч. тр. / под ред. А. И. Долговой. Москва, 1999. – С. 111.
4. Гололобова Ю. И. Средства массовой информации и преступность: криминологический аспект [дис. ... канд. юрид. наук]. Москва, 2002. – 161 с.
5. Ищенко Е. П. Виртуальный криминал. Москва : Проспект, 2011. – 230 с.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, зав. кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Дрьомін В.М.

Овчар Алла Сергіївна
студентка IV курсу
Інституту кримінальної юстиції,
Національного університету «Одеська юридична академія»

УДОСКОНАЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Важливим фактором вдосконалення чинного законодавства України на шляху до європейської інтеграції є реформа пенітенціарної системи, яка триває вже не перший рік. Черговий крок на цьому шляху було зроблено 18 травня 2016 р., коли на засіданні Кабінету Міністрів України та Міністерства Юстиції було представлено нову модель реформування Державної кримінально-виконавчої служби та вирішено ліквідувати Державну пенітенціарну службу України, і як наслідок 13 вересня 2017 року Кабміном було схвалено Концепцію реформування (розвитку) пенітенціарної системи України.

Метою Концепції є подальше реформування пенітенціарної системи України для беззаперечного дотримання прав людини та громадянина і гуманізації кримінально-виконавчого механізму. Постійне недофінансування системи виконання покарань, недостатня кількість кваліфікованого персоналу в установах виконання покарань (особливо психологів), «казармена» система утримання засуджених – всі ці проблеми покликана вирішити вищезазначена Концепція.

Запроваджена Концепція в рамках вказаних напрямів передбачає: 1) прийняття Закону України «Про пенітенціарну систему»; 2) створення нових профільних установ в системі виконання покарань: Адміністрації державної кримінально-виконавчої служби, Державної установи «Центр пробації», Центру охорони здоров'я; 3) прийняття нових норм харчування відповідно до європейських стандартів; 4) консервація малозаповнених (8-44%) установ виконання покарання задля економії бюджетних коштів; 5) будівництво нових установ виконання покарання на основі державно-приватного партнерства [1; 2].

Однак, вважаємо, що Концепція має суттєвий недолік в аспекті підходу щодо реформування персоналу пенітенціарної системи України. Так, погоджуємося з точкою зору фахівців, які вважають, що дане розпорядження Кабміну є Концепцією таємної прихованої тотальної мілітаризації пенітенціарної системи України, оскільки в першу чергу зазначена Концепція робить акцент на військовому обладнанні, відповідному озброєнні, новими системами спостереження та сигналізації, відстоює інститут пенітенціарних слідчих, нові засоби придушення непокорних тощо, забуваючи про реабілітацію та ресоціалізацію засуджених, що ніяк не відповідає дійсному стану кримінально-виконавчої системи в

Україні, адже за останні три роки мали місце всього два випадки масових заворушень та один випадок захоплення заручників. При цьому фахівці зауважують, що питання озброєнь та техніки ніколи не обговорювалося в Міністерстві юстиції проте чомусь саме на цьому питанні і була сфокусована і відповідна доповідь, і відповідна Концепція. Все це виглядає дуже дивним та не відповідає дійсному розвитку кримінально-виконавчих відносин [3].

Більшість міжнародно-правових стандартів, наполягають, що пенітенціарна система має бути цивільною, відкритою, прозорою, соціальною організацією. Персонал кримінально-виконавчих установ повинен бути демілітаризованим, і «ядро кадрів» пенітенціарної системи повинні складати фахівці у галуззі психологічних та гуманітарних знань. Тому потрібно переглянути і внести відповідні зміни до вищезазначеної Концепції, з акцентом на необхідність демілітаризації персоналу.

Проте поки не розпочато втілення даної Концепції в життя, мало що можна сказати про її дійсну направленість. Велика частина положень Концепції і справді виглядає декларативними, але лише час покаже наскільки ефективними є прийнятий нормативно-правовий акт.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 654-р // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=250287747>
2. Уряд схвалив концепцію реформування пенітенціарної системи // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrainepravo.com/news/ukraine/uryad-skhvaliv-kontseptsiiyu-reformuvannya-penitentsiarnoi-sistemi-/>
3. Ягунов Д.В, Щодо концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України // Resonance.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://resonance.ua/shhodo-koncepcii-reformuvannya-rozvitk/>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Марчук А.І.

Осацька Ульяна Василівна
студентка VI курсу
факультету підготовки слідчих
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАЦЯ, ОСВІТА ТА СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНА РОБОТА У МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ВИПРАВЛЕННЯ ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ ОСІБ

Протидія злочинності шляхом належного виконання кримінальних покарань є одним із напрямів кримінально-правової політики держави. Суспільно корисна праця, освіта та соціально-виховна робота є основними засобами виправлення і ресоціалізації засуджених.

Тривалий час у кримінально–виконавчій науці точилися дискусії з приводу визначення характеру праці, освіти та соціально-виховної роботи засуджених. Була велика необхідність концептуального перегляду вище зазначених засобів виправлення та ресоціалізації, узгодження їх правового регулювання як з конституційними положеннями, так і з європейськими стандартами в цій галузі. І вже навіть після внесення низки змін і доповнень до норм Кримінально–виконавчого кодексу України їх правове регулювання важко визнати чітким та однозначним.

Праця є однією з основних умов людського існування і, безумовно, серед заходів виправного впливу на засуджених вона займає особливе місце. Ставлення до суспільно корисної діяльності є так званим моральним критерієм людини. Праця засуджених виконує функцію запобігання деградації особистості, яка можлива через позбавлення волі певної особи. Вона є особливим засобом у ресоціалізації особи за умови прагнення і набуття перспектив на майбутнє у свідомості засуджених. Дуже важливо, щоб засуджена особа усвідомила майбутні позитивні перспективи у своєму житті, прагнула до самостійності і самоствердження через працю, яка не викликає у неї огиди, оскільки вона відповідає належним умовам. Саме тому заохочення до праці, створення умов для неї, встановлення меж, які б унеможливили зловживання своїм правом – основні завдання, які постають нині як на законодавчому рівні, так і на рівні практичної реалізації [2, с. 80].

Освіта як засіб виправлення засуджених це нормативно врегульований, керований і контрольований активний процес навчання й виховання, спрямований на усунення негативних рис характеру та подальшу соціальну адаптацію особи.

Здобуття освіти засудженими є важливим фактором зменшення криміногенності суспільства, запобігання рецидивів злочинів, сприяння ресоціалізації та адаптації засуджених у суспільстві після їх звільнення. У тих випадках коли виникають певні труднощі із забезпеченням роботи

засудженого здобуття вищої освіти є альтернативою праці і має позитивний виправний вплив, а здобута під час позбавлення волі вища освіта значно полегшить засудженому працевлаштування після звільнення [4, с. 146].

Забезпечення загальноосвітнього та професійно-технічного навчання засуджених свідчить також і про гуманізм кримінально-виконавчої політики нашої держави.

На теперішній час в Україні створено умови лише для отримання загальноосвітнього та професійно-технічного навчання засуджених осіб, забезпечити ж необхідність в здобутті вищої освіти засудженими до позбавлення волі не є можливим через їх фізичну ізоляцію від суспільства.

Соціально-виховна робота являє собою комплекс заходів, які спрямовані на формування в засудженого поважного ставлення до людини й суспільства, сумлінного ставлення до праці, дотримання норм, правил та традицій людського життя, стимулювання правислухняної поведінки, підвищення їх загальноосвітнього і культурного рівнів. Проведення соціально-виховної роботи є необхідною обов'язковою умовою виправлення засуджених.

Основними формами і методами соціально-виховної роботи із засудженими відповідно до ст. 124 КВК України є моральне, правове, трудове, естетичне, фізичне, санітарно-гігієнічне та інше виховання засуджених, що сприяє становленню їх на життєву позицію, яка відповідає правовим нормам і вимогам суспільно корисної діяльності.

Те яку участь беруть засуджені у проведенні соціально-виховних заходів враховується при визначенні ступеня їх виправлення, а також у ході застосовування заходів заохочення та стягнення. Безпосередню організацію соціально-виховної роботи, покладено на соціально-психологічну службу установ виконання покарань, але без перебільшення всі категорії персоналу – від молодших інспектів до начальника установи беруть безпосередню участь у виховному процесі засуджених.

Суттєву допомогу у проведенні заходів соціально-виховної роботи персоналу установ виконання покарань надають самодіяльні організації засуджених. Такі організації створюються в установах з метою впливу на виправлення засуджених; розвитку в них корисної ініціативи, соціальної активності, здорових міжособистих взаємовідносин, залучення до участі у вирішенні питань організації праці, навчання, відпочинку, побуту [3, с. 254].

Виправлення та ресоціалізація засуджених є індивідуальним процесом.

Їхня ефективність залежить, насамперед, від того, як будуть враховані й застосовані в практиці соціально-психологічні закономірності розвитку особистості засудженого, специфіка їх проявів у нестандартних умовах ситуації позбавлення волі й різних видах діяльності примусового характеру [1, с. 54].

Список використаних джерел:

1. Градецький А.В. Освіта як засіб виправлення засуджених // Держава та регіони // Сер.: Право. – 2015. – № 1 (47) – С. 51-55.
2. Лисенко М. І. Забезпечення права на працю засуджених в умовах ізоляції // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2015. – № 13. – Том 2. – С. 78-80.
3. Кримінально-виконавче право України: Підручник. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 352 с.
4. Сюр С. В. Зарубіжний досвід отримання освіти засудженими: порівняльний аналіз // С. В. Сюр // Вісник Академії митної служби України. Сер.: Право. – 2010. – № 1. – С. 143–147.

Науковий керівник: старший викладач Ілько С.А.

***Сіденко Вадим Валентинович,
Парфенчик Катерина Василівна***
студенти IV курсу

*соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

УРБАНІЗАЦІЯ ЯК КРИМІНОГЕННИЙ ФАКТОР: ШЛЯХИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ

Процес урбанізації, переміщення до міст все більшої кількості людських, матеріально-технічних та культурно-інформаційних ресурсів, обумовлює глобальну тенденцію перетворення злочинності у явище, яке в більшості випадків є характерним саме для міста [1, с. 706]. Критичної гостроти проблема злочинності набуває у великих містах, на що впливають притаманні їм складні економічні, соціальні, демографічні, соціально-психологічні та інші проблеми.

Питання стосовно запобігання злочинності в урбанізованих регіонах у кримінології є актуальним та важливим уже впродовж тривалого часу. Попри це, аналіз різноманітних джерел свідчить про те, що до вирішення цього завдання ще дуже далеко. Головними проблемами тут є відсутність бажання розробляти заходи запобігання, поверхневий підхід до цього питання, а також приділення уваги іншим аспектам функціонування міст.

Було б доречно, на нашу думку, акцентувати увагу на успішному досвіді діяльності ООН та інших органів і організацій з питань запобігання злочинності у великих містах, а також працях вітчизняних і зарубіжних науковців, які посвячені даному питанню.

Серед основних заходів загальносоціального та профілактичного характеру, які спрямовані на послаблення дії чинників злочинності в урбанізованих регіонах, варто виділити наступні:

1. Діяльність, що спрямована на вдосконалення соціального середовища міста. Цей захід має найбільш основоположний та глибинний характер. Іде мова про поступове зниження рівня анонімності способу життя жителів міста шляхом створення різноманітних об'єднань (територіальних, трудових тощо), здатних здійснювати ефективний соціальний контроль за поведінкою жителів міста.

Це не має бути створенням в місті якоїсь подібності замкнутих сільських громад чи утворення безлічі соціальних осередків, які примушують жителів до дотримання чітко встановлених правил поведінки. Створення таких громад може реалізовуватися тільки природним чином за рахунок розвитку всіх форм місцевої самодіяльності і місцевого самоврядування. Міська влада, політична і економічна еліта, засоби масової інформації можуть лише створити для нього сприятливі економічні, політичні, правові, організаційні і ідеологічні умови, але жодним чином не керувати ним.

Варто зазначити, що в Україні вже створена певна правова основа для підвищення ролі територіальних громад міст. В Законі України «Про столицю України – місто-герой Київ», де визначено самостійні суб'єкти системи міського самоврядування та вказані територіальна громада міста і органи самоорганізації населення, які безпосередньо здійснюють місцеве самоврядування (ст. 6) [2]. Щось аналогічне варто створити і для загальнодержавного рівня.

Громадські протести, які відбулися в Україні у листопаді 2013 р. – лютому 2014 р., більш ніж підтверджують необхідність здійснення таких заходів.

2. Вдосконалення структури міської влади. Є доцільним проведення всебічного аналізу структуру міської влади і розробки заходів по її оптимізації. Зокрема, варто оптимально розподілити повноваження між міськими та районними державними адміністраціями і міськими та районними радами, а також перерозподіл компетенції між органами влади різних рівнів для забезпечення ефективного виконання покладених на них функцій. Аби це було здійснено і вони мали необхідну підтримку у подальшій реалізації цих заходів, вони могли б ініціювати ухвалення необхідних доповнень до чинної законодавчої бази.

3. Розвиток виробничої інфраструктури. Внаслідок розвитку виробничої інфраструктури і збільшення кількості добре оплачуваних робочих місць в місті виникла б основа для законослухняної поведінки жителів міста та мінімізувало б чисельність соціальних груп з низьким рівнем доходу, представники яких з великою ймовірністю можуть стати на злочинний шлях.

4. Розробка концепції скорочення злочинності в місті. Це завдання для міських політиків, журналістів, вчених, громадськості. Реалізація цього заходу передбачає проведення протягом тривалого часу наукових досліджень, семінарів, суспільно-політичних акцій, систематичних публікацій матеріалів в ЗМІ.

5. Вдосконалення міського інформаційного середовища. В даний час пересічні жителі міста погано обізнані з соціально-економічною ситуацією в своєму місті, змістом і порядком ухвалення міськими органами державної влади та місцевого самоврядування управлінських рішень. Латентний характер багатьох сторін життя міста створює сприятливі умови для здійснення представниками місцевої влади корупційних дій. Завданням міської влади та ЗМІ має бути, в першу чергу, істотне підвищення рівня обізнаності населення про всі сторони міського життя. Це стане передумовою для створення інформаційної основи для підвищення ролі громадян і їх об'єднань в усіх сферах життя міста.

Список використаних джерел:

1. Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция: Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалев, В.Г. Панов. – М. : Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.

2. Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 15.01.1999 № 01-XIV // Відомості Верховної Ради України – 1999. – № 11. – ст. 79.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Березовський А.А.

СЕКЦІЯ 6. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНАЛІСТИКИ

Бабійчук Марія Олександрівна
студентка IV курсу
судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМАТИКА ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗГІДНО З ЧИННИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Проблематика початку досудового розслідування є досить поширеним питанням серед науковців кримінального процесу. Згідно з положеннями п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України, досудове розслідування визначається, як стадія кримінального провадження, яка розпочинається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення в Єдиний реєстр досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Такої думки притримується і Нор Василь Тимофійович, український вчений-процесуаліст, фахівець з кримінального процесу, завідувач кафедри кримінального процесу і криміналістики юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Він вважає першою стадією досудових розслідувань саме внесення відомостей в Єдиний реєстр досудових розслідувань. Але у даному визначенні є ряд недоліків, які законодавець не зазначив і які суперечать іншим статтям КПК України. У статті Гуртієвої Людмили Миколаївни, доцента, к.ю.н Національного університету «Одеська юридична академія», під назвою «Аналіз положень п. 5 ч. 1. ст. 3 КПК України щодо початку стадії досудового розслідування» вказано те, що не всі моменти врегульовані у вищевказаному визначенні. Стадія досудового розслідування, згідно з п. 5 ч. 1 ст. 3 починається одразу ж з внесення відомостей у Єдиний реєстр досудових розслідувань. Вважаємо, що стадія досудового розслідування починається з моменту отримання слідчим чи прокурором інформації про кримінального правопорушення. Така інформація може бути отримана із заяв чи повідомлень про певне кримінальне правопорушення прокурором чи слідчим самостійно, згідно зі статтею 214 КПК України, тому законодавець допустив неточність у п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України, визначивши початок досудового розслідування

зразу ж із внесенням відомостей в Єдиний реєстр досудового розслідування. Крім того, аналізуючи ч. 3 ст. 214 КПК України можемо сказати, що у невідкладних випадках, може бути проведений огляд місця події до внесення відомостей в Єдиний реєстр досудових розслідувань, що здійснюється негайно після завершення огляду. У разі виникнення ознак кримінального правопорушення на річковому судні, що перебуває за межами території України, досудове розслідування розпочинається негайно, але відомості про нього вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань при першій же можливості. Дане положення теж не врегульовано п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України. У ст. 214 КПК України, дане вже більш розширене поняття досудового розслідування, яке на жаль не відповідає п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України. Згідно зі ст. 214 КПК України, початок досудового розслідування – це діяльність слідчого або прокурора, який невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про кримінальне правопорушення, зобов'язаний внести відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Слідчий, який здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування. Отже, законодавець повинен у всіх статтях більш точно прописати початок досудового розслідування, щоб для юристів, які працюють у даній сфері і студентів, які навчаються не виникало питань, стосовно початку досудового розслідування.

Список використаних джерел:

1. Кримінально-процесуальний кодекс України: (офіц. Текст) – К.: Паливода А.В., 2017. – ст. 4., ст. 137-138.
2. Наукова монографія «Аналіз положень п. 5 ч. 1. ст. 3 КПК України щодо початку стадії досудового розслідування». – Гуртієва Л.М., 2017.
3. Кримінально-процесуальне право України: Підручник за заг. редакцією Ю.П. Аленіна.– Х.: ТОВ «Одіссей», 2014.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія» Гуртієва Л.М.

Бондар Дмитро Ігорович
студент V курсу
факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО ПИТАННЯ НАЛЕЖНОГО СУБ'ЄКТА ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

В теорії доказів виділяють різні властивості доказів. Узагальнюючи переваги та недоліки поглядів провідних вчених на визначення переліку властивостей доказів та враховуючи положення діючого КПК України, можна виділити такі властивості доказів як належність та допустимість, зміст яких розкривається в статтях 85 та 86 КПК України. Варто погодитися з думкою окремих вчених, які визначають певні умови (критерії) визнання доказів допустимими, а саме: одержання доказів належним суб'єктом; одержання доказів з належного джерела; дотримання належної процедури одержання доказів; належне оформлення (закріплення) ходу та результатів дії [1, с. 15].

Говорячи про належний суб'єкт одержання доказів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій (надалі – НС(Р)Д), то відповідно до ст. 93 КПК України збирати докази шляхом проведення слідчих (розшукових) дій та НС(Р)Д має право виключно сторона обвинувачення в особі слідчого та/або прокурора, яким надано повноваження на проведення досудового розслідування в рамках кримінального провадження та за їх дорученням оперативні підрозділи. Водночас, при проведенні НС(Р)Д діяльність прокурора зі збирання доказів набуває певних особливостей, зокрема прокурор не має ні права, ні реальних можливостей самостійно проводити НС(Р)Д, тобто участь прокурора в рамках НС(Р)Д є опосередкованою формою участі у доказуванні під час досудового розслідування.

З огляду на це та враховуючи положення статей 40 та 246 КПК України, повноваження щодо проведення НС(Р)Д надано слідчому або за його дорученням відповідним оперативним підрозділам.

В судовій практиці часто зустрічаються випадки, коли суди визнають результати НС(Р)Д недопустимими доказами з підстав неналежного суб'єкта проведення процесуальної дії, посилаючись або на відсутність доручення слідчого на проведення НС(Р)Д відповідному оперативному підрозділу, або на проведення НС(Р)Д іншими оперативними працівниками, ніж тим, яким доручено виконання. Наприклад, Вільнянський районний суд Запорізької області визнав недопустимими протоколи проведення НС(Р)Д, оскільки вони здійснювалися старшим оперуповноваженим УДСБЕЗ ГУМВС України в Запорізькій області ОСОБА_12 за відсутності у матеріалах кримінального провадження доручення слідчого на проведення НС(Р)Д [2]. В іншому випадку, Жовтневий районний суд м. Дніпра визнав

недопустимими протоколи проведення НС(Р)Д з відповідними аудіо- та відеозаписами через те, що його складено старшим оперуповноваженим в ОВС відділу ГВ БКОЗ Управління СБ у Дніпропетровській області ОСОБА_41, в той час як НС(Р)Д проводились, згідно з показаннями свідків, оперуповноваженими ОСОБА_42 та ОСОБА_43. Отже, очевидно, що протокол НС(Р)Д від 25.03.2014 р. складено особою, яка не мала повноважень, визначених Законом, на вчинення таких дій [3].

Окремо необхідно зупинитися на питанні належного суб'єкта збирання доказів при оцінці протоколів зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та додатків до них. Відповідно до п. 3.5 Інструкції від 16.11.2012 року, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж доручається лише відповідним підрозділам органів внутрішніх справ та Служби безпеки України. Так наприклад, суддя Новозаводського районного суду міста Чернігова, визнав недопустимими складені слідчим СУ ФР ГУ ДФС України в Чернігівській області протоколи зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж від 09.07.2015 року та від 25.07.2015 року, оскільки у наданих суду протоколах відсутня будь-яка інформація про проведення прослуховування телефонних розмов органами МВС чи СБУ, а органи ДФС не мають відповідного технічного обладнання [4].

З огляду на вищевикладене, при оцінці протоколів проведення зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та додатків до них, належним суб'єктом проведення буде оперативно-технічний підрозділ НПУ або СБУ. У випадку, коли проведення такої НС(Р)Д дійсно здійснювалося спеціалізованими підрозділами, а протокол про результати проведення був складений слідчим, то підтвердженням здійснення НС(Р)Д належним суб'єктом буде відповідне доручення слідчого оперативно-технічному підрозділу НПУ або СБУ.

Отже, при збиранні, перевірці та оцінці результатів, отриманих в ході проведення НС(Р)Д та визнання їх в якості доказів, кримінально-процесуальне законодавство містить особливі вимоги щодо належного суб'єкта проведення даного різновиду процесуальних дій, особливий характер яких пояснюється специфічними рисами НС(Р)Д, складним та особливим порядком проведення та фіксування отриманих результатів.

Список використаних джерел:

1. Теорія доказів у кримінальному судочинстві: навч.– метод. посібник / Т.В. Лукашкіна, Л.М. Гуртієва. – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 15.
2. Вирок Вільнянського районного суду Запорізької області від 25.10.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62207665>

3. Вирок Жовтневого районного суду м. Дніпра від 06.04.2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57029567>

4. Вирок Новозаводського районного суду міста Чернігова від 28.01.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55305797>

Науковий керівник: к.ю.н., старший викладач Малахова О. В.

Вдовиченко Вікторія Олександрівна

студентка V курсу

Інституту кримінальної юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ НА ЗАМОВЛЕННЯ

Зі зміною соціально-економічної формації в Україні більш чітко виявляються риси організованості, професіоналізму, корумпованості в різних видах злочинності. Все частіше злочини вчиняються з особливою витонченістю, жорстокістю і найбільш суспільно небезпечними способами.

Особливо слід відзначити зростання професійних злочинів, в тому числі і вбивств, скоєних з корисливою мотивацією. Так, одним із нововведень злочинності в Україні стало широке поширення вбивств, скоєних на замовлення, а також зародження нової касти професійних злочинців – найманих вбивць. Необхідно визнати, що попри існування ряду наукових криміналістичних розробок на сьогоднішній день замовні вбивства ще й досі залишаються недостатньо вивченими та потребують подальшого дослідження.

Постановою Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 року визначається, що умисне вбивство, вчинене на замовлення (п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України) – це умисне позбавлення життя потерпілого, здійснене особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника) [2].

Замовні вбивства – це злочини, що характеризуються складністю їх розкриття. Причиною цього є вчинення вбивств на замовлення на високому професійному рівні: детальне планування, виконавці-професіонали, високе технічне і фінансове забезпечення, ефективне приховування слідів злочину, участь третіх осіб-посередників. Тому процес розкриття та розслідування замовних вбивств є складним та тривалим і вимагає від суб'єктів, що забезпечують розкриття неабиякі знання та майстерність, адже дані вбивства, як правило, вчиняються в умовах неочевидності.

Процес розслідування злочину включає початковий, подальший і завершальний етапи, що в системі забезпечує швидке, повне та неупереджене розслідування кримінального правопорушення. Убивства на замовлення складають відносно незначну частку у структурі зареєстрованих умисних убивств – у середньому 2-3%. Тому при розслідуванні замовних вбивств важливе значення має ефективність проведення слідчих дій на початковому етапі.

Першочергове значення має огляд місця події. Слідчому необхідно точно визначити межі огляду для того щоб, більш точно змодельовати саму картину вбивства, дії виконавця, поведінку жертви. Оскільки дані вбивства характеризуються зухвалістю вчинення, то, частіше всього, найманий вбивця використовує зброю, що необхідно враховувати слідчому при огляді місця події: встановити сліди взуття, недокурків, мікросліди, відшукати зброю, вилучити сліди пальців рук на зброї залучивши до роботи спеціаліста, (якщо вона залишена на місці вчинення злочину), гільзи тощо. Якщо були застосовані вибухові пристрої, потрібно залучити спеціаліста-вибухотехніка, відшукати сліди на залишках вибухових пристроїв, виявити залишки самої вибухівки.

Показово, що 62% злочинів вчинялися із використанням вогнепальної і холодної зброї (окрім гладкоствольної) і були додатково кваліфіковані за ст. 263 КК України; ще 9,2% – у спосіб, небезпечний для життя багатьох осіб [1, с. 88].

Складність розслідування замовних вбивств характеризується діями виконавця щодо підготовки, вчинення і приховування злочину, що у свою чергу обмежує дані щодо фактичних масштабів кримінального використання замовних вбивств у повсякденній діяльності, і незважаючи на всі зусилля правоохоронних органів здебільшого дані злочини залишаються нерозкритими.

Особливу увагу слід приділити огляду трупа на місці події. А саме необхідно встановити: позу трупа, зовнішній стан одягу на трупі, ложе трупа, тіло трупа та ушкодження на ньому. Виходячи із характеру поранень на трупі можна зробити відповідні припущення щодо виконавця: якщо нанесено багато поранень – вбивця-непрофесіонал, а якщо ж кількість незначна і висока точність поранень, то діяв найманий вбивця, тобто кілер. Діяльність виконавця спрямована на вчинення вбивства із подальшим приховуванням, що ускладнює процес розкриття злочину. Проте завжди одяг та тіло трупа містять сліди засобів вчинення злочину, і це є важливим фактором для його розкриття. Якщо не встановлено жертву злочину, то необхідно описати ознаки його зовнішності та одягу.

Початковий етап розслідування включає також проведення допиту свідків, потерпілих; призначення експертиз, проведення обшуків тощо.

Крім того, на ефективність здійснення розслідування вбивств на замовлення на сьогоднішній день значно впливає можливість проведення ряду негласних слідчих (розшукових) дій, що становлять новий для українського кримінального процесуального законодавства інститут. Головною їх відмінністю від тотожних оперативно-розшукових заходів є їх цільова спрямованість на пошук, отримання та фіксацію саме доказової інформації, що в подальшому буде використана у суді для підтвердження винуватості конкретних осіб, на яких вкаже слідство.

Наступними слідчими діями, що проводяться на досудовому розслідуванні і мають не менш важливе значення, є безпосередньо відтворення обстановки і обставин події у вигляді слідчого експерименту. Дана діяльність має на меті перевірку показань підозрюваного (обвинуваченого), формування доказової бази і перевірка показань інших учасників кримінального провадження.

Тому, як висновок, необхідно зазначити, що ефективність та повнота проведених слідчих дій, їх грамотність на досудовому розслідуванні сприяють формуванню доказової бази, достатньої для пошуку та притягнення до відповідальності винних осіб.

Список використаних джерел:

1. Головкін Б. М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання / Б. М. Головкін. – Х: Право, 2011. – С. 88.
2. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2. // Вісник Верховного суду України. – 2003. – № 1.

Науковий керівник: асистент Гресь Ю.О.

Вдовиченко Катерина Сергіївна
студентка VI курсу
факультету підготовки слідчих
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ІНФОРМАЦІЇ В РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ

Розслідування злочинів є динамічною системою, основна функція якої полягає в ефективному протистоянні злочинній діяльності. Категорія інформації дозволяє виразити багатогранність і багатомірність відомостей про подію злочину, які виявляються, циркулюють і використовуються в розслідуванні. У свою чергу, категорія «інформація» може розумітися правильно тільки за допомогою категорії відображення.

Пізнання ретроспективних подій можливо завдяки властивості відображення. Відображення як зміна, що виникає внаслідок різних видів і форм взаємодії двох об'єктів: відображуваного й відображуючого, несе в собі інформацію про різні характеристики відображуваного об'єкта (кількість складових компонентів, їхні властивості і зв'язки, інакше кажучи, про його структуру та функції). Відображення характеризує також зміст і активність процесу взаємодії цих об'єктів, його спрямованість, час виникнення й закінчення, тривалість, об'єктивні умови, в яких воно відбувалося та інше.

У криміналістиці поряд із загальнонауковим поняттям інформації використовується поняття криміналістичної чи криміналістично значимої інформації [1, с. 56-57]. Аналіз літератури дозволяє дійти висновку, що під криміналістичною інформацією слід розуміти відомості процесуального й непроцесуального характеру про розслідувану подію та її учасників, отримані слідчим або іншим суб'єктом кримінально-процесуальної й оперативно-розшукової діяльності під час розслідування за допомогою прийомів і методів, рекомендованих криміналістикою, і можуть використовуватися як докази, характеризувати їхні джерела, сприяти їх виявленню, а також вирішенню різних методичних і тактико-організаційних завдань.

Поняття доказової інформації є частиною криміналістичної інформації. Як відзначається в літературі, доказова інформація відображає змістовну сторону доказу, коли його оцінка абстрагується від джерела. В іншому разі її слід розуміти як частину криміналістично значимої інформації, яка забезпечує пізнання предмета доказування, що уявляється більш правильним.

Усім соціальним системам властиві інформаційні процеси – одержання інформації та обмін нею між компонентами системи, а також між системою в цілому й оточуючим її суспільним середовищем [2, с. 456]. Такі процеси дозволяють виявляти джерела інформації, одержувати, переробляти й

оцінювати передану інформацію, отримуючи в підсумку уявний образ факту (події минулого чи його окремих обставин), тобто знання про досліджуваний об'єкт. Таким чином, пізнання події минулого здійснюється за допомогою інформаційних процесів, що є засобами пізнання за таким ланцюжком: факт – відображення – інформація – знання. Для того щоб такі знання знайшли юридичну значимість, процес їх одержання й закріплення має знайти своє зовнішнє вираження, тобто відбуватися у формі доказування [3, с. 8].

Інформаційні процеси в діяльності з розслідування злочинів відрізняються великою складністю і специфічністю.

Специфічна складність інформаційних процесів у розслідуванні злочинів обумовлюється рядом обставин:

- неочевидність джерел інформації, які перебувають у навколишньому середовищі, включаючи обстановку місця події, а також об'єктивні труднощі у визначенні належності цих джерел до події, що пізнається;
- фрагментарність і не точність інформації стосовно досліджуваного злочину, що ускладнює її пошук, виявлення й оцінку;
- навмисні дії осіб, котрі маскують джерела інформації та перешкоджають її виявленню й адекватному сприйняттю;
- перекручування чи знищення важливої для слідчого інформації про обставини розслідуваної події, що виникає внаслідок об'єктивних умов (дощ, пожежа), а також обумовлюється злочинним наміром чи оманом зацікавлених осіб;
- небажання в певних випадках передавати слідчому інформацію, яка його цікавить (утаювання інформації);
- труднощі у вилученні (декодуванні) одержаної інформації внаслідок названих причин;
- певні труднощі, пов'язані з належним правовим оформленням процесу виявлення інформації та її джерел, посвідчення, фіксація інформації, одержання її під час оперативно-розшукової діяльності й введення її в кримінальне судочинство;
- складність у встановленні справжніх зв'язків і відносин між обставинами досліджуваної події внаслідок уривчастості, недостатності, суперечливості, невідомого ступеня достовірності отриманої інформації, особливо на початковому етапі розслідування.

Інформаційні процеси, що лежать в основі доказування як специфічної пізнавальної діяльності, спрямованої на розкриття злочинів, доцільно розділити на такі стадії.

1. Пошук і виявлення криміналістично значимої інформації;
2. Сприйняття й фіксація криміналістично релевантної інформації;
3. Обробка інформації;
4. Використання інформації.

У літературі вказується на необхідність класифікації криміналістичної інформації за рядом умов. Зокрема, виділяються такі види інформації: а) відбиваюча інформація, тобто інформація, яка пов'язана з відбиттям пізнаваної події й міститься в її носіях – об'єктах живої та неживої природи; б) інформація, яка не пов'язана з відбиттям досліджуваної події: правова, архівна, дослідно-індивідуально-засвідчена і дослідно-колективно-засвідчена; в) реєстраційна інформація, яка зберігається в інформаційно-реєстраційних системах [4, с.98-99].

Стосовно елементів злочинної діяльності інформацію поділяють на три групи: 1) суб'єкту, що належить до властивостей особистості злочинця (анатомічні, біологічні, психологічні, інтелектуальні); 2) об'єкту, що відбиває характеристики різних предметів, які взаємодіють у злочинній події: явищ, матеріальної обстановки; 3) модальну, що характеризує механізм вчиненого злочину й поведінку його учасників [5, с. 126-127].

Таким чином, знання сутності, структури й ролі інформаційних процесів у виявленні й розслідуванні злочинної діяльності сприятиме побудові й застосуванню відповідних криміналістичних методик розслідування.

Список використаних джерел:

1. Белкин Р.С. Курс криминалистики. – М.: Юристь, 1997. – Т. 1. – С. 470.
2. Шаров В. И. Направление формализации криминалистического знания / В. И. Шаров // Российский следователь. – 2003. – № 8. – С. 513.
3. Галаган В.И. Использование следователем информации на первоначальном этапе расследования: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. – К., 1992. – С. 9.
4. Страхова С. В. Технології інтелектуального аналізу даних як компонент інформаційного забезпечення процесу прийняття ефективних рішень слідчим на початковому етапі розслідування злочинів / С. В. Страхова // Форум права. – 2009. – № 2. – С. 394–400 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-2/09ssverz.pdf>. Див.: Криминалістика / Под ред. Н.П. Яблокова. – М.: Юристь, 1999. – С. 331.
5. Страхова С. В. Криміналістичні аспекти доказування у кримінальних справах про вбивства, вчинені з особливою жорстокістю / С. В. Страхова // Ученые записки Таврич. нац. ун-та им. В. И. Вернадского. Сер. Юридические науки. – 2009. – Т. 22. – № 1. – С. 356–365.

Науковий керівник: старший викладач Баланюк О.В.

Ворона Катерина Олександрівна
студентка V курсу
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ТАКТИЧНІ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПОМИЛКИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Помилки неминуче властиві будь-якому виду людської діяльності. Не виключенням є й діяльність з розслідування та розкриття кримінальних правопорушень. В практиці розслідування злочинів зазвичай виявляються як позитивний, так і негативний досвід, як прогресивні моменти, що підлягають розповсюдженню, так і регресивні, що підлягають виправленню – помилки.

У лексичному значенні помилка являє собою «неправильну думку або дію, неточність, невірність, оману» [1, с. 367]. В юридичній літературі та практиці використовується термін «слідча помилка» для характеристики певних погрішностей в роботі осіб, уповноважених на проведення досудового розслідування. З-поміж усього спектру слідчих помилок принципове значення, нарівні з помилками кримінального, кримінально-процесуального та іншого характеру, мають стратегічні та тактичні помилки, які є одним із суттєвих факторів зниження ефективності розслідування.

Визначення стратегічних помилок найчастіше пов'язується з невірним визначенням процесу розслідування в цілому, а саме його організацією, плануванням, висуненням версій тощо. Найбільш раціональне визначення надається О.В. Головіною, яка під стратегічною помилкою розуміє «невідповідне загальній слідчій ситуації рішення слідчого, що визначає основні напрями розслідування або криміналістичні засоби досягнення загальноорганізаційних завдань розслідування, наслідки прийняття якого мають негативний вплив на хід і результати всього розслідування» [2, с. 153].

На стратегічному рівні помилковими можуть визнаватися рішення, прийняті на підставі поверхневої оцінки загальної ситуації розслідування, прийняті без врахування подальшого можливого розвитку подій, відмова від прийняття необхідних рішень (наприклад, висування тільки однієї версії, хоча наявні підстави висунути декілька) або реалізація рішення не в повному обсязі (висування кількох версій, але перевірка лише найбільш реальної).

Порівняно зі стратегічними помилками, вужчими за змістом є тактичні, які концентруються в локальних, проміжних рішеннях, проте наслідки від їх допущення є не менш суттєвими. На думку К.В. Морозової, тактичні помилки вчиняються під час проведення слідчих дій та оперативно-розшукових заходів у випадках недотримання положень криміналістичної

тактики [3, с. 16]. Вбачається, що таке визначення не є всебічно вірним, адже, по-перше, тактичний рівень розслідування – це проведення не лише слідчих дій, але й ряду інших процесуальних дій, такий як повідомлення про підозру та ін.; по-друге, важливим напрямом тактики є проведення тактичних операцій, під якими традиційно розуміється саме комплекс слідчих дій; по-третє, помилки в проведенні оперативно-розшукових заходів є тактичними у випадку їх проведення в межах тактичної операції або за дорученням. Отже, в загальному тактичну помилку можна визначити як обумовлене невірною оцінкою конкретної слідчої ситуації рішення та/або його реалізація.

В рамках досліджуваної проблеми виникає питання про те, чи є тактичною помилкою здійснення діяльності, що суперечить науково виробленим тактичним рекомендаціям. Вірним є уявлення, що розслідування – процес здебільшого творчий, в той час як розроблені криміналістичною наукою «алгоритми» дій, як правило, орієнтовані на типові слідчі ситуації. Проте розповсюдженою є практика, що слідчий не володіє необхідними криміналістичними знаннями, ігнорує рекомендації, вважаючи їх суто теоретичними напрацюваннями декларативного характеру та, хибно вважаючи, що прийняте ним рішення є більш вірним. У такому випадку помилковим вважатиметься відмова від застосування наукових порад саме в типових ситуаціях, якщо шлях, фактично обраний слідчим, є менш ефективним та менш тактично грамотним. Варто пам'ятати, що більшість напрацювань криміналістичної тактики кореспондуються з імперативно встановленими положеннями КПК України, відхилення від яких є недопустимим, маючим глобальні наслідки для загального ходу розслідування та у деяких випадках кримінально караним.

Принципово важливе значення набуває суб'єктивне ставлення суб'єкта до власної помилки. Слідча помилка завжди є дією ненавмисного характеру, оскільки етимологічно слово «помилково» означає випадково, через неуважність або некомпетентність. Саме за цією ознакою слідча помилка диференціюється від злочинних порушень закону. Що стосується відступу від тактичних рекомендацій, то вчиняються, як правило, із самовпевненістю. Тому найчастіше причинами помилки є професійні та особисті якості особи.

Вбачається, що стратегічні та тактичні помилки в рамках конкретного кримінального провадження є взаємопов'язаними, більше того, навіть кримінально-процесуальні помилки можуть одночасно розглядатися й як помилки криміналістичної спрямованості. А в деяких випадках, навпаки, криміналістичні помилки визначають кримінально-процесуальні порушення.

Вказаний тезис ілюструється прикладом. Так, вироком Крюківського районного суду м. Кременчука Полтавської області від 31.05.2016 р. [4]

особу визнано невинуватою у порушенні правил безпеки дорожнього руху, що спричинили загибель кількох осіб. Одним із основних доказів сторони обвинувачення на підтвердження винуватості особи зазначено протокол слідчого експерименту, проте під час судового розгляду встановлено фактичну відсутність понять під час проведення вказаної слідчої (розшукової) дії, що підтверджується показаннями свідків та неможливістю сторони обвинувачення спростувати зазначені доводи. Отже, встановлено проведення слідчого експерименту з порушенням вимог ч. 7 ст. 223 КПК України і, як наслідок, доказ визнано недопустимим. В результаті, висновок судової автотехнічної експертизи №291 також є недопустимим, оскільки отриманий за допомогою відомостей, джерелом яких є недопустимі докази.

У наведеній ситуації причиною допущених помилок в певній мірі стало ігнорування тактичних рекомендацій підготовчого етапу проведення слідчої дії, який включає своєчасне запрошення необхідної кількості понять, з огляду на те, що слідчий експеримент проводився за межами населеного пункту. Вказаний факт не був заздалегідь передбаченим слідчим, а знайти понять безпосередньо на місці мабуть не надалося можливим.

Отже, стратегічні та тактичні помилки мають негативні наслідки для нормального ходу досудового розслідування, досягнення його цілей та завдання. Їх вчинення може спричинити або створити реальну загрозу не повного розслідування злочину, затягування строків досудового розслідування, не виявлення необхідних доказів, визнання ключових доказів недопустимими, не притягнення до відповідальності винних осіб тощо. Негативні наслідки мають не лише суто юридичний характер, але і загальносоціальний, пов'язаний із формуванням суспільної думки про якість та ефективність роботи правоохоронних органів, що невід'ємно впливає на рівень довіри населення до них, показники якого в Україні, на жаль, низькі.

Список використаних джерел:

1. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов; Российская академия наук. – 4-е изд., доп. – М.: Азбуковник, 1997. – 944 с.
2. Головина Е. В. Современное понимание ошибок в выборе стратегии и тактики предварительного расследования / Е. В. Головина // Известия ТГУ: сб. науч. тр. – 2012. – № 2. – С. 149–157.
3. Морозова Е.В. Криминалистические проблемы следственных ошибок: автореф. дис. ...к.ю.н.: 12.00.09 / УГЮА. – Екатеринбург, 2004. – 22 с.
4. Вирок Крюківського районного суду м. Кременчука Полтавської області від 31 травня 2016 року. – Провадження № 1-кп/537/29/2016. – Єдиний державний реєстр судових рішень. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/58020273>.

Науковий керівник: асистент Гресь Ю.О.

Гагашикіна Ольга Андріївна
студентка V курсу
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СПОСОБИ КАРДІНГУ В УКРАЇНІ ТА США

З появою сучасних технологій, і передусім інтернету людству стає відоме поняття кіберзлочинність. Кардінг – це злочинність, пов’язана з незаконним використанням інформації на банківських картках осіб, без їх згоди, в тому числі крадіжка коштів володільця карточки. Науковий, інноваційний та технологічний потенціал України та США значно відрізняються один від одного, отже і способи вчення кардінгу мають різну криміналістичну природу.

Спосіб кардінгу – це комплекс дій по підготовці, здійсненню і прихованню злочину та сукупність зовнішніх факторів і психофізичних особливостей кіберзлочинця, що обумовлюють здійснення кардінгу.

Підготовка до вчинення кардінгу передбачає отримання інформації для подальшої підготовки і вчинення злочину.

В Україні наразі найпопулярніші такі види отримання інформації з банківських карток, як зчитування інформації з картки за допомогою скімера(пристору, який зчитує інформацію з банкомата на дверцях входу та встановлюється поверх стандартного зчитувального пристрою) та використання чеку з банкомата, який ми не зберігаємо(злочинці полюють на останні чотири цифри з карточки).

В США використовують більш винахідливі методи доступу до інформації володільців карток-це перехоплення інформації шляхом зараження банкомату або персонального комп’ютеру шкідливим програмним забезпеченням, ураження банківських систем, скімінг, отримання інформації в результаті злому мобільних додатків та інше.

В Україні та США використовують також метод отримання інформації по телефону від володільця карточки, однак в США застосовують агресивні та маніпулятивні дзвінки жертвам аби дізнатись ПІН-код, в Україні ж шахраї представляються співробітниками банку аби швидше отримати інформацію та увійти в довіру. На теренах нашої держави такий метод є одним із провідних.

Здійснення кардінгу. Як було зазначено вище, в Україні та США залишається популярним спосіб здійснення кардінгу – скімінг. Пристрій, який є повною копією оригінальної зчитувальної конструкції банкомату, чіпляється поверх нього та зчитує інформацію з магнітної стрічки банківської картки, дозволяючи легко виготовити її дублікат, окрім цього на клавіатуру банкомата накладається нова клавіатура, яка дає можливість

дізнатися PIN, який вводить потенційна жертва таких злочинів. В результаті через мінімальний проміжок часу, зловмисники мають можливість зняти всі гроші з картки.

В Україні для вчинення кардінгу знадобляться використані банківські чеки. На фрагментах чеків відображені останні чотири цифри з картки, які дають змогу злочинцям використовуючи систему інтернет банкінгу, дізнаватись дані володільця карточки. Нерідко шахраї застосовують прямі зв'язки з співробітниками банку.

В Національній поліції заявили, що серед найбільш поширених схем зчитування інформації з карток були дзвінки, коли зловмисники повідомляли про вигадане блокування банківських карток. За перше півріччя 2017 року поліція отримала майже 2,5 тис. подібних заяв [1].

Спосіб вчинення досить простий: зловмисник представляється працівниками служби безпеки банків, повідомляючи при цьому про блокування картки. Особа стає заінтересованою в якнайшвидшому розблокуванні картки, повідомляє конфіденційну інформацію.

Українські зловмисники не спиняються на обмані по телефону. Спосіб вчинення кардінгу, як це не дивно, – розсилка повідомлень про виграш призу. В смс-повідомленні вказується, що детальну інформацію можна отримати на сайті, після відвідування якого необхідно зателефонувати оператору для уточнення даних. Однак, особі необхідно повідомити інформацію про банківську картку для сплати «маленького» податку. Під впливом значного виграшу, люди добровільно повідомляють такі дані.

США є однією з країн, де серед провідних видів шахрайства є кардінг та онлайн-шахрайство. В звіті Barclays було зазначено, що 47% шахрайств з банківськими картками в світі відбувається в США [2].

Ураження комп'ютерних систем шкідливим програмним забезпеченням є сталою практикою кардінгу. Атака шкідливого програмного забезпечення, яка потрапила в ресторани Chipotle Mexican Grill в березні і квітні 2017 року в США, торкнулася персональної інформації карток клієнтів з не менше 20 ресторанів Південної Кароліни [3]. Програмне забезпечення здійснювало збір ідентифікаційних даних, включаючи імена власників карток, номери карт, терміни дії і коди, зчитування яких здійснювалося з магнітної смуги карти під час її перебування в терміналі ресторану.

Шахрайство з мобільними додатками – спосіб вчинення кардінгу, в процесі якого викрадену інформацію використовують для відкриття нових рахунків банківських карт.

Наприклад, мобільний додаток Starbucks дозволяє зі створенням облікового запису особі розплачуватись за майбутнє придбання кави. Однак, користувачі, які зв'язали свій запис з рахунком банківської картки стали жертвами кардінгу. Зловмисники отримують доступ до персональної сторінки особи, використовуючи додаток, та створюють нові подарункові

картки, якими можна розплачуватись за каву, тим самим переводячи грошові кошти на новий рахунок.

Приховання злочину. Відповідно до практичної діяльності працівників правоохоронних органів і України, і США можна зробити однозначний висновок, що 100% знайти кіберзлочинця досить проблематично. Зазвичай вони використовують найскладніші способи приховання злочину. Навіть дані про IP-адресу не завжди вдається знайти спеціалізованим органам. Тому шахраї, як і їх потенційні жертви, самі «видають» інформацію про свою злочинну діяльність. Співробітники правоохоронних органів під видом хакерів «входять» в так званий закритий форум, або закриту мережу хакерів, які згодом самі вихваляються своїми успіхами.

Однак, найталановитіших кіберзлочинців шукають роками, оскільки вони використовують технології «rootkit», використання закритих або анонімних мереж та інші.

Проблема приховання злочину постає перед злочинцем в процесі «монетизування» коштів, оскільки «вивести» нелегальні кошти з кіберпростору в реальний світ досить складно.

З вищевикладеного можна зробити висновок, що користувачам банківських карток необхідно подбати про захист їх персональних даних в різних просторах інтернету та реального світу. Так як із зростанням інтелектуального рівня кіберзлочинця та зниженням обачності володільців банківських карток, наразі поширенні кардінгові злочини. Як і в Україні, так і в США боротьба з такими шахраями стає проблематичною, оскільки щороку з'являються нові способи вчинення кардінгових злочинів.

Список використаних джерел:

1. Рябоконт В. Втерлися в довіру: як шахраї знімають гроші з банківських карток українців [Електронний ресурс] / В. Рябоконт – Режим доступу до ресурсу: <https://tspetrovo.net/9987/5232-vterlisya-v-doviru-yak-shakhraji-znimayut-groshi-z-bankivskikh-kartok-ukrajintsiv.html>.

2. 47% of the World's Credit Card Fraud Happens in the US [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.securitymagazine.com/articles/86413-of-the-worlds-credit-card-fraud-happens-in-the-us>.

3. USA – 1,000-plus card-fraud cases reported in 2016 in Midlands, why you could be next [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://embeddedsecuritynews.com/2017/06/usa-1000-plus-card-fraud-cases-reported-in-2016-in-midlands-why-you-could-be-next/>.

Науковий керівник: асистент Гресь Ю.О.

Горбенко Денис Сергійович
студент I курсу магістратури
факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ АДВОКАТОМ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ЗАХИСТУ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Набрання чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК) призвело до радикальних змін у організації діяльності органів досудового розслідування, оскільки трансформувалася не лише усталена форма його ведення, але й розмежування повноважень між його учасниками. Незважаючи на розширення прав захисника, особливо в частині збирання доказів на досудовому розслідуванні, процесуальні можливості сторін обвинувачення та захисту у його забезпеченні залишаються нерівними.

Деякі норми КПК викладені таким чином, що слідчі, прокурори та слідчі судді застосовують їх на свій розсуд. Значна кількість зловживань відбувається при наданні матеріалів досудового розслідування стороні захисту для ознайомлення [4]. Велика кількість скарг, які розглядаються судами України свідчить про те, що вже на першій стадії захисту адвокат стикається з порушенням принципу змагальності сторін.

Так, відповідно до ст. 221 КПК слідчий, прокурор зобов'язаний за клопотанням сторони захисту, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, надати їм матеріали досудового розслідування для ознайомлення, за виключенням матеріалів про застосування заходів безпеки щодо осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а також тих матеріалів, ознайомлення з якими на цій стадії кримінального провадження може зашкодити досудовому розслідуванню. Відмова у наданні для ознайомлення загальнодоступного документа, оригінал якого знаходиться в матеріалах досудового розслідування, не допускається. Аналізуючи дану правову норму можемо зробити висновок, що слідчий, прокурор зобов'язані надати матеріали та відмова в наданні матеріалів не допускається. На практиці все виглядає по-іншому.

Порядок розгляду клопотань сторони захисту передбачено ст. 220 КПК, відповідно до якої клопотання сторони захисту, потерпілого і його представника чи законного представника, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, про виконання будь-яких процесуальних дій слідчий, прокурор зобов'язані розглянути в строк не більше трьох днів з моменту подання і задовольнити їх за наявності відповідних підстав. Ч. 2 ст. 220 КПК вказує, що про результати розгляду клопотання повідомляється особа, яка заявила клопотання. Про повну або часткову відмову в задоволенні клопотання виноситься вмотивована

постанова, копія якої вручається особі, яка заявила клопотання, а у разі неможливості вручення з об'єктивних причин – надсилається їй.

Слід звернути увагу, що в ст. 221 КПК не закладено таку важливу норму, як строк. Тобто не зазначено в який строк слідчий чи прокурор зобов'язані надати матеріали досудового розслідування. Ч. 1 ст. 220 КПК передбачено строк розгляду клопотання (три дні), а в ч. 2 передбачено, що про результати повідомляється особа, яка заявила клопотання, але не зазначено в який строк. В другому реченні, частини другої, передбачено вручення копії постанови про часткову або повну відмову в задоволенні клопотання, але знов таки не зазначено в який строк. Не зазначено й строк надіслання постанови у разі неможливості вручення.

Таким чином, у разі «задоволення клопотання» в повному обсязі слідчий має право повідомити зацікавлену особу у будь-який час, тобто коли «сам вирішить». У разі повної, або часткової відмови в задоволенні клопотання винесе постанову, вирішить самотійно, що неможливо вручити, та надіслати тоді, коли знов таки сам вирішить. Тобто коли у сторони захисту буде можливість, або не буде можливості ознайомитися з матеріалами, слідчий чи прокурор вирішує на власний розсуд [2].

Також, у зв'язку з прогалинами в даних статтях у адвоката фактично відсутня можливість оскаржити дії слідчого з цих підстав. Як вбачається з Узагальнення ВССУ «Про практику розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування» від 12.01.2017 р. [3], яку б скаргу не подав до слідчого судді захисник на дії або бездіяльність слідчого з зазначених питань, у більшості випадків слідчим суддею буде відмовлено в її задоволенні.

Вбачається що недосконалістю правових норм КПК порушено механізм реалізації прав сторони захисту. Тобто саме право на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування, яке закріплене в ст. 221 КПК є, але належний механізм його функціонування відсутній. У зв'язку з цим виникають порушення принципів змагальності та забезпечення права на захист.

Тому законодавцю необхідно терміново внести відповідні зміни до ст. 220 та ст. 221 КПК, а саме зазначити конкретні строки повідомлення сторони захисту про результати розгляду клопотання та конкретний строк надання матеріалів досудового розслідування для ознайомлення [1].

Таким чином, не зважаючи на закріплення в чинному КПК значно розширеного переліку прав сторони захисту, що стосуються процесу доказування, в правовому полі реалізації таких прав та повноважень досі існує безліч проблем, які потребують деталізації правового регулювання. Певним кроком до вирішення таких проблем буде встановлення механізму

реалізації наданих адвокату прав в рамках кримінального процесу і закріплення його на законодавчому рівні.

Список використаних джерел:

1. Гловюк І.В. Актуальні проблеми вдосконалення нормативної регламентації ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення // Теорія та практика правоохоронної діяльності: Міжнародна науково-практична конференція (11 листопада 2016 року) – Львів: ЛьвДУВС, 2016. – С. 73-77.

2. Тимошин В. В. Недоліки Кримінального процесуального кодексу України (ст. 220, 221) / В. В. Тимошин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.timoshin.com.ua/konsultatsii/80-nedoliki-kriminalnogo-rotsesualnogo-kodeksu-ukrajini-st-220-221.html>

3. Узагальнення ВССУ «Про практику розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування» від 12.01.2017 р. / Узагальнення ВССУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/golovna_storinka/opriljudneno_uzagalnennja_sudovoji_praktiki.html

4. Яновська О. Г. Окремі питання забезпечення адвокатом ефективного захисту прав людини на стадії досудового розслідування / О. Г. Яновська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2013_2_35.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Малахова О.В.

Hryshchenko Anna Oleksandrivna

*VI year student of the Institute of criminal justice
National university «Odessa law academy»*

VIRTUAL CURRENCIES AS A MEANS OF THE LAUNDERING OF CRIME PROCEEDS

The virtual currency has exploded in popularity in recent years. It has become increasingly used in criminal activities, such as money laundering obtained by criminals means.

The concept of money laundering implies an illegal activity, through which the criminal proceeds are legalized.

Virtual currency systems can be traded on the internet, are generally characterized by non-face-to-face customer relationships, and may permit anonymous funding or purchase (cash funding or third-party funding through

virtual exchangers that do not properly identify the funding source). They may also permit anonymous transfers, if sender and recipient are not adequately identified.

In this modern technology in the field of e-commerce have led to the emergence of new means of payment and settlement through a global network and its anonymous segments through various cryptocurrency, virtual currencies.

A FATF discussion paper on virtual currencies issued in June 2014 10 defines virtual currencies as «a digital representation of value that can be digitally traded and functions as (1) a medium of exchange; and/or (2) a unit of account; and/or (3) a store of value, but does not have legal tender status (i.e., when tendered to a creditor, is a valid and legal offer of payment) in any jurisdiction. It is not issued nor guaranteed by any jurisdiction, and fulfils the above functions only by agreement within the community of users of the virtual currency» [4, c. 8].

For the purposes of this definition, a «digital representation» is a representation of something in the form of digital data. A physical object, such as a flash drive or a bitcoin, may contain a digital representation of virtual currency, but ultimately, the currency only functions as such if it is linked digitally, via the Internet, to the virtual currency system. The critical point of note in the use of the term «digital representation» is the fact that it is the digital data itself that is the virtual currency, not the medium on which the digital data is stored. Digital representations of virtual currency can be moved, copied or transferred to another storage medium, but the value of the virtual currency remains inherent in the digital representation. Virtual currency is distinguished from fiat currency (a.k.a. «real currency», «real money» or «national currency»), which is the coin and paper money of a country that is designated as its legal tender; circulates; and is customarily used and accepted as a medium of exchange in the issuing country [1, c. 11].

The technology of such transfers is quite simple and convenient. A person is contacted at the branch of the system or its partner (it is necessary to have an identity document), which makes the necessary funds and completes the form indicating the name and the name of the recipient and the country where the transfer was sent. In the future, the operator will receive the number of the transfer, which must be notified to the recipient.

The recipient of the funds (with an identity document) applies to the branch of the system or its partner and fills in the form for the issuance of cash, indicating the transfer number, the sender's name and surname, the country of sending the transfer, the amount and currency of the transfer [2, c. 42].

Three main typologies related to the misuse of NPMs for money laundering and terrorist financing purposes were identified:

- Third party funding (including strawmen and nominees). For example, a young person, acting as a nominee, opened a digital currency account to enable him to receive the proceeds of Internet banking thefts from an offshore associate. He then attempted to redeem the value of the digital currency account by

requesting the digital currency exchanger to provide him with postal money orders. In an effort to conceal his identity he informed the cash dealer that he had lost his passport and requested that the exchanger call a money service business and inform them that a person matching his description would present himself to collect the money orders at a particular time. It is believed that he was not going to send money offshore but would keep the proceeds for himself. He has been arrested and prosecuted [3, c. 40].

- Exploitation of the non-face-to-face nature of many NPM accounts. As an example, two defendants were charged in 2009 with illegally accessing business computer systems via the Internet and fraudulently transferring funds from the victims' bank accounts to prepaid cards. The defendants allegedly used stolen account logins and passwords to access victims' online personnel management accounts, which, among other things, allowed users to establish direct deposit of employee wages. The defendants allegedly directed employee wage payments to the hackers' prepaid card accounts. Over a period of 11 months, the defendants allegedly transferred USD 19 967.43 in illegally obtained funds [3, c. 42].

- Complicit NPM providers or their employees. For instance, in 2007, an Internet payment business based in the Isle of Man and publicly traded on the Alternative Investment Market («AIM») of the London Stock Exchange – admitted to criminal wrongdoing and agreed to forfeit USD 136 million in criminal proceeds as part of an agreement to defer prosecution. The IPS business participated in a conspiracy to promote illegal (according to U.S. legislation) Internet gambling businesses and to operate an unlicensed money transmitting business [3, c. 49].

In this regard, there are a number of threats associated with virtual currencies. They are represented by such factors as fast and irrevocable transactions, anonymity, insufficient transaction data, complex transaction models, and what is most important is the absence of restrictions on the amount.

In addition, they cause difficulties in the investigation of their law enforcement agencies.

Investigative difficulties are expressed in a lack of knowledge about the existence and possibilities of virtual currencies.

There are limited possession of tools and methods for effective investigation of crimes committed through virtual currencies. Difficulties are also due to the necessary appropriate legislative framework to ensure the allowability of electronic evidence. Counteraction to illegal activities includes the full range of legal, technical, organizational and information activities.

Effective counteraction to legalization of proceeds obtained by criminal means is accomplished through the identification of financial transactions in time. International cooperation in the investigation of money laundering committed using virtual currencies is conditioned by the use of mechanisms for international cooperation between investigative authorities and other agencies of the criminal

justice system of the countries concerned. Cooperation at the international level is much more formalized than cooperation at the national level, in our opinion it needs to be ordered.

References:

1. Базовое пособие по выявлению и расследованию отмывания преступных доходов, совершенного посредством виртуальных валют [Электронный ресурс] // UNODC. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: http://crimescience.ru/wp-content/uploads/2015/08/%D0%9E%D1%82%D0%BC%D1%8B%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5-%D0%94%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B3_%D0%9F%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D0%B5.pdf.
2. Киберпреступность и отмывание денег [Электронный ресурс] // Евразийская группа по противодействию легализации преступных доходов и финансированию терроризма. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: http://www.eurasiangroup.org/files/Typologii%20EAG/Tipologiya_kiber_EAG_2014.pdf.
3. Новые способы платежей итоговый проект документа (30 сентября 2010 года) [Электронный ресурс] // XXII Пленарное заседание ФАТФ. – 2010. – Режим доступа до ресурсу: http://www.eurasiangroup.org/ru/news/Novye_sposoby_platezhey_2010.pdf.
4. Ключевые определения и потенциальные риски в сфере ПОД/ФТ [Электронный ресурс] // ОТЧЁТ ФАТФ. ВИРТУАЛЬНЫЕ ВАЛЮТЫ.FATF GAFI. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: http://www.cbr.ru/today/anti_legalisation/fatf/Virtualnye_valyuty_FATF_2014.pdf

Supervisor: Doctor of Law, professor Arkusha L.I.

*Дубова Олександра Тарасівна
студентка VI курсу
факультету підготовки слідчих
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПОТЕРПІЛА ОСОБА ЯК ДЖЕРЕЛО ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Потерпіла особа не даремно є об'єктом криміналістичного дослідження, адже під час розслідування окремих груп злочинів, саме потерпілий може надати інформацію, яка необхідна для повного, всебічного та неупередженого розслідування злочину.

Потерпіла особа, в залежності від окремої слідчої ситуації, може виступати як:

1. Вже існуюче джерело фактичних даних про злочин; джерело інформації про окремі події і факти скоєного злочину;
2. Об'єкт, дослідження якого різними засобами забезпечує отримання достатньої для розслідування кримінального провадження інформації;
3. Особа, дані про яку досі невідомо, але виявлення і встановлення яких необхідно для подальшого використання їх в якості надійного джерела інформації, маючого значення для розслідування кримінального провадження [2, с. 94-96].

Відомості про особу потерпілого, дані, отримані від нього, використовуються при побудові слідчих версій, плануванні та виробництві початкового і подальшого етапу розслідування, вироблення заходів попередження злочину.

Особливе значення жертва злочину має на початковому етапі розслідування, так як у багатьох випадках являється одним з основних джерел інформації. Саме потерпілий часто повідомляє початкові, вихідні фактичні відомості, важливі для організації розслідування. Це відомості про події які передували скоєнню злочину, а також безпосередньо про злочин (час, місце, спосіб здійснення, злочинців, їх прикмети, особливості, інші обставини). Від потерпілих можуть бути отримані відомості про джерела криміналістичної інформації – свідках, предметах, пов'язаних зі злочинном, даних, сприяючих на розшук злочинців, викраденого майна і т.п.

Якщо особи потерпілого не встановлено, то в ході проведення первинного та подальшого етапу розслідування вживаються заходи до його виявлення. В такому випадку особа потерпілого вивчається за наявними доказами.

Отримана від потерпілого криміналістично значуща інформація дозволяє повніше охарактеризувати мотиви скоєного злочину, планувати пошукові заходи щодо розшуку осіб, які вчинили злочин, і доказів в кримінальному провадженні.

На подальшому етапі розслідування важливе криміналістичне значення має отримання відомостей про жертву. Вони можуть бути отримані в результаті проведення різних слідчих дій з ним, з іншими учасниками процесу, а також в ході проведення оперативно-розшукових заходів. Це відомості про особистісні ознаки потерпілого, періодах його життя. У деяких випадках такі подробиці можуть сприяти в найбільш повному дослідженні обставин злочину [1].

Суттєве значення для розслідування злочинів має дослідження особливого зв'язку між особою злочинця і особою потерпілого. Кримінологи виділяють два види зв'язку: об'єктивний і суб'єктивний. Об'єктивний зв'язок може існувати навіть якщо особи не знають один

одного, але в будь-якому випадку їх поєднує час і місце вчинення злочину. На відміну від об'єктивного, суб'єктивний зв'язок між особою злочинця та особою потерпілого виникає тільки між особами знайомими до вчинення злочину.

Також, необхідним вважається звернення уваги на зв'язки між потерпілим та злочинцем різного порядку:

1. Зв'язки, які обумовлюють саме факт злочину або окремі його обставини (предмет посягання, образ дій, місце, час та інше). Тут можна виділити побутові, в тому числі особистісного характеру, виробничі та інші форми зв'язку між злочинцем та жертвою, які утворюються до вчинення злочину.

2. Зв'язки, які утворюються в результаті взаємодії злочинця і потерпілого в ході злочину, та тягучі за собою залишення матеріальних слідів на їх тілах, одязі, в оточуючій обстановці, а також слідів-відображень в свідомості цих осіб та очевидців злочину.

3. Зв'язки, обумовлюючі образ дій злочинця і потерпілого після скоєння злочину (дії злочинця щодо приховування факту злочину, його слідів; психічний вплив на потерпілого, переслідуючи ціль змусити відмовитись від правдивих свідчень, поведінка при провадженні різних слідчих дій та інше) [3, с. 35-39].

Отже, дослідження особи потерпілого може надати криміналістично значущу інформацію як на початковому так і на подальшому етапі розслідування, а саме вказати слідчому на місце, час, спосіб вчинення злочину; звернути увагу на особу злочинця, його предкримінальну та посткримінальну поведінку, його прикмети; на існування або відсутність свідків; на знаряддя скоєння злочину.

Список використаних джерел:

1. Клещина Н.О. Потерпевший как объект криминалистического исследования [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dom-hors.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/pep/4-2008-2/kleshchina.pdf

2. Кушхов Р.Х. Потерпевший как элемент криминалистической характеристики преступления / Р.Х. Кушхов // Теория и практика общественного развития. – Краснодар, 2015. – № 8. – С. 94-96.

3. Тищенко В.В. Криминалистическое значение связи «преступник – жертва» для методики расследования / В.В. Тищенко // Криминалистика и судебная экспертиза. Выпуск 16. – К.: Видавниче об'єд. «Вища школа», 1978. – С. 35-39.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Тищенко В.В.

Завертайло Інга Олександрівна
аспірант кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Прийнятий у 2012 році Кримінальний процесуальний кодекс України став одним із етапів наближення до визнаних міжнародно-правових стандартів та сприяв впровадженню такого інституту як заходи забезпечення кримінального провадження.

Заходи забезпечення кримінального провадження застосовуються для забезпечення кримінального провадження з метою досягнення дієвості цього провадження (ч. 1 ст. 131 КПК України).

До заходів забезпечення кримінального провадження відносяться (ч. 2 ст. 131 КПК України): виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід; накладення грошового стягнення; тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом; відсторонення від посади; тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя; тимчасовий доступ до речей і документів; тимчасове вилучення майна; арешт майна; затримання особи; запобіжні заходи [1].

Всі перелічені заходи забезпечення законодавцем виділено в окремі норми, якими регулюються порядок та підстави їх застосування і лише в ст. 132 КПК України визначені загальні правила, які застосовуються до всіх заходів забезпечення кримінального провадження.

Ініціювання застосування заходів забезпечення кримінального провадження прокурором здійснюється за наявності для цього підстав, якими є наявність обґрунтованої підозри щодо вчинення кримінального правопорушення такого ступеня тяжкості, що може бути підставою для застосування заходів забезпечення кримінального провадження; потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який ідеться в клопотанні слідчого, прокурора; може бути виконане завдання, для виконання якого слідчий, прокурор звертається із клопотанням (ч. 3 ст. 132 КПК України).

Варто зауважити, що тягар доказування існування зазначених обставин КПК України покладає на слідчого, прокурора, який звертається із відповідним клопотанням.

Повноваження прокурора при здійсненні нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва передбачено у ст. 36 КПК України. Однак, повноваження щодо нагляду за додержанням законності при застосуванні заходів забезпечення не конкретизовано, у частині другій ст. 36 КПК України окреслено лише загальне повноваження прокурора погоджувати або відмовляти у

погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій у випадках, передбачених КПК України, чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання.

В свою чергу, О. В. Єні зазначає, що під час досудового розслідування діяльність прокурора – процесуального керівника щодо застосування запобіжних заходів втілюється у таких формах як: 1) погодження або відмова у погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про застосування запобіжних заходів; 2) самостійне складання таких клопотань та звернення з ними до слідчого судді; 3) відкликання в разі необхідності клопотання, його доповнення чи зміна; 4) участь у судовому розгляді клопотань про застосування запобіжних заходів; їх обґрунтування перед слідчим суддею; 5) за наявності підстав – апеляційне оскарження ухвал слідчого судді, або ж підготовка заперечення на апеляційні скарги інших учасників; участь у перегляді в суді апеляційної інстанції) та під час судового розгляду (підготовка та звернення до суду із клопотанням про обрання запобіжного заходу (якщо його не було обрано), його зміну чи скасування та висловлення міркувань щодо клопотань потерпілого, сторони захисту з приводу заявлених ними клопотань про зміну чи скасування запобіжного заходу). Під час судового розгляду діяльність прокурора щодо застосування запобіжних заходів полягає в підготовці та зверненні до суду із клопотанням про обрання запобіжного заходу (якщо його не було обрано), його зміну чи скасування; та висловлення міркувань щодо клопотань потерпілого, сторони захисту з приводу заявлених ними клопотань про зміну чи скасування запобіжного заходу [2, с. 51].

Разом з тим, виходячи з аналізу положень КПК України можна дійти висновку, що повноваженнями прокурора є: самостійне ініціювання обрання, зміни чи скасування шляхом подання клопотання слідчому судді, суду; погодження або відмова у погодженні відповідного клопотання слідчого; участь у судовому засіданні щодо його розгляду; виконання ухвал слідчого судді, суду про застосування деяких заходів забезпечення кримінального провадження; апеляційне оскарження рішень слідчого судді за наявності підстав.

Беручи до уваги положення наказу Генерального прокурора України від 19.12.2012 № 4гн «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні», можна дійти висновку, що прокурорський нагляд за додержанням законів під час застосування заходів забезпечення у кримінальному провадженні у формі процесуального керівництва являє собою самостійний напрям наглядової діяльності. Оскільки у п. 8 Наказу на керівників органів прокуратури та галузевих підрозділів апаратів прокуратур усіх рівнів покладено обов'язок здійснювати контроль за

законністю застосування заходів забезпечення кримінального провадження та збереження вказаних матеріалів у наглядових провадженнях [3].

Виходячи з системного аналізу норм КПК України, доцільно зазначити, що у кожному випадку застосування заходів забезпечення кримінального провадження прокурор фактично попередньо вирішує це питання, здійснюючи при цьому перевірку законності і обґрунтованості застосування конкретного заходу під час кримінального провадження. Без позитивного волевиявлення прокурора щодо необхідності застосування заходів забезпечення кримінального провадження, оформленого у вигляді клопотання встановленої форми, складеного або затвердженого прокурором, слідчий суддя не має права розглянути і вирішити це питання. Отже, прокурор має ключову роль в процесі застосування заходів забезпечення кримінального провадження, у зв'язку з чим, ефективна реалізація наданих йому повноважень сприяє успіху усього кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Єні О. Діяльність прокурора при підготовці клопотань про застосування запобіжних заходів /О. Єні // Вісник прокуратури. – 2016. – № 5. – С. 50–59.
3. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні: Наказ Генеральної прокуратури України від 19 грудня 2012 року № 4гн. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/gl.html?_m=publications&_t=rec&id=94102.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Аленін Ю.П.

Кондрич Василь Васильович
студент V курсу
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ

За висновками експертів ООН діяльність організованих злочинних угруповань нині є ледь не основною загрозою 21 століття. Латентність, «проникнення» в органи державної влади за допомогою корупційних схем, перетворення одиничних злочинних актів у певну систему, що набуває ознак глобальної нелегальної економіки – усі перелічені фактори суттєво ускладнюють процес розслідування і розкриття вказаних злочинів цього типу і тому потребують особливої уваги.

У вітчизняній науці розробкою питань боротьби з організованою злочинністю займалися такі видатні вчені-криміналісти: В.Г. Лукашевич, В.О. Образцов, Ю.П. Аленін, В.І. Куликов, В.П. Бахін, М.В. Даньшин, В.Ю. Шепітько. При визначенні ж системи елементів криміналістичної характеристики злочинів даного виду нами було використано предметно – діяльнісний підхід, який у вітчизняній науці активно розвиває професор В.В. Тіщенко (Одеська школа права).

Так, **суб'єктами** організованої злочинної діяльності (мова йде саме про злочинну діяльність, що підкреслює її систематичність та системність) є учасники організованих злочинних груп та злочинних організацій. Власне, злочинні угруповання, як правило, в науковій літературі характеризуються такими ознаками: стійкість та ієрархічність, а в їх структурі виділяють такі 3 ланки: виконавча, організаційно-забезпечуюча та організаційно-управлінська. При розслідуванні злочинів основним є встановлення змісту та характеру зв'язків між членами угруповання, адже останні зазвичай мають «пірамідний» характер.

Цілі діяльності організованих злочинних груп та злочинних організацій, як правило, зумовлені корисливими **мотивами** і їх можна розділити на 2 групи: цілі злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами (наприклад, заволодіння фінансовими активами) та цілі злочинного угруповання в цілому – основні (наприклад, отримання прибутку), та проміжні (наприклад, налагодження незаконних зв'язків з державними органами тощо).

Об'єктами злочинного посягання є і суспільні відносини (встановлений порядок регулювання законного обігу зброї та наркотичних препаратів

тощо), і потерпілі від злочинної діяльності (наприклад, жінки, діти у сфері торгівлі людьми), і предмети(наркотичні засоби, зброя тощо).

Обстановка, у якій «протікає» процес злочинної діяльності(місце, час, інші умови, які впливають на дії злочинця і механізм слідоутворення) є специфічною в кожному конкретному випадку з урахуванням особливостей соціально-економічних умов , місця, часу, наявної мережі корупційних зв'язків з владними інституціями в регіоні та базової спрямованості діяльності групи.

Механізм злочинної діяльності організованих злочинних угруповань (включає відомості про дії з підготовки, вчинення, приховування окремих злочинів і злочинної діяльності в цілому, дані про знаряддя та засоби, а також про утворені при цьому сліди (їх види, характер, місце перебування) залежить від виду злочинної діяльності:

- 1) Індустрія наркобізнесу (продаж наркотиків, нелегальне виробництво наркотичних засобів, контрабанда наркотичних засобів, тощо);
- 2) Незаконний оборот зброї;
- 3) Викрадення і контрабанда автомобілів;
- 4) Організовані злочинні напади на вантажі;
- 5) Організовані форми незаконної міграції;
- 6) Організована проституція;
- 7) Організовані форми незаконної міграції
- 8) Організовані злочинні посягання на об'єкти культури та мистецтва;
- 9) Комп'ютерні злочини (незаконне отримання грошових засобів із застосуванням комп'ютерів; незаконний доступ до електронної інформації, яка може слугувати вихідною для вчинення інших злочинів, крадіжки програмного забезпечення ЕОМ; розповсюдження програмних вірусів);
- 10) Незаконна торгівля дикими тваринами (в т.ч. і браконьєрство);
- 11) Незаконне ввезення небезпечних відходів;
- 12) Незаконні злочинні посягання в кредитно-фінансовій системі тощо.

Наслідки злочинної діяльності організованих злочинних груп та злочинних організацій, як правило, знаходять своє відображення в заподіянні значної матеріальної шкоди, навіть утворенням цілих секторів тіньової злочинної економіки. Також організована злочинна діяльність нерідко пов'язана з наслідками у вигляді позбавлення життя, що водночас є одним із способів досягнення злочинних цілей [1, с. 55].

Підводячи підсумок вищенаведеного слід зазначити наступне, Організована злочинність – складне явище, яке демонструє економічну та політичну нестабільність у суспільстві. Дані організації модернізуються, змінюють свої види, набувають транскордонного та транснаціонального характеру, інколи дане злочинне середовище називають «п'ятою гілкою

влади». Тому завданням криміналістики є розробка наукових положень та рекомендацій щодо організації і здійснення розслідування та запобігання даної категорії злочинів.

Список використаних джерел:

1. Теоретичні та практичні основи методики розслідування злочинів: монографія В.В. Тіщенко – О.: Фенікс, 2007.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Ващук О.П.

Кучерявенко Вікторія Сергіївна

студентка V курсу

Інституту кримінальної юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ШАХРАЙСТВО В СФЕРІ БЛАГОДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Благодійність є важливою складовою частиною громадянського суспільства та вагомим сегментом соціального життя кожної країни. Метою благодійної діяльності є надання допомоги для сприяння законним інтересам бенефіціарів у сферах благодійної діяльності, а також розвиток і підтримка сфер у суспільних інтересах [1].

Наразі в Україні спостерігається неймовірний сплеск благодійної діяльності, однак говорити про безумовно добрі наміри активістів не доводиться, адже все поширенішими є випадки шахрайства в даній сфері, які реалізуються у відповідних формах. В силу наявних заохочень держави, що мають свій вираз у спрощеній формі державної реєстрації неприбуткової організації, звільнення останніх від оподаткування, привабливою для шахраїв-благодійників є реалізація шахрайського наміру у формі фіктивних благодійних організацій.

Зміст інших форм відмінний від вищезазначеної, адже вони мають свій прояв поза межами правового поля. Власне мова йдеться про функціонування групи осіб, об'єднаних єдиною метою, на основі підроблених документів про реєстрацію неприбуткової організації та про фіктивну благодійну діяльність конкретної особи, здійснювану шляхом введення оточуючих в оману, щодо належності до конкретної благодійної організації, що має відповідний ступінь довіри з боку громадськості в силу прозорості її діяльності.

Незважаючи на відмінність у правовій основі функціонування, для форм мнимого благодійництва спільним є механізм провадження діяльності.

Зокрема основою будь-яких заходів у діяльності фіктивних благодійників можуть бути дійсні історії, проблемні питання життя групи людей або окремої людини або ж використання з метою реалізації шахрайських дій дійсної, загальнопоширеної інформації про необхідну допомогу попередньо розповсюдженої самою особою, родичами особи, яка потребує підтримки з боку небайдужого населення або тієї інформації, якою оперують благодійники, які мають на меті дійсне сприяння в усуненні факторів, які негативно впливають на становище особи. І якщо в першому випадку механізм шахрайства ускладнюється необхідністю встановлення довіри з особою— бенефіціарієм, отриманні від останньої підтверджуючої документації та сприяння у реалізації завідома фіктивних благодійних заходів, то в другому випадку шахраї мають справу із спрощеним механізмом фіктивної благодійної діяльності, яка засновується на використанні загальнодоступних матеріалів, зокрема інформаційного масиву дійсних благодійних заходів, фото з мережі інтернет.

В будь-якому з наведених вище випадків логічним завершенням благодійних заходів є деформування декларованої для суспільства цілі та розподіл отриманих коштів серед засновників, членів органів управління, інших пов'язаних з ними осіб, а також серед працівників таких організацій. В даному контексті досить проблематичним є питання особистої віктимності небайдужого населення. Ведучи мову про уникнення процесу віктимізації, за наявного наміру допомогти особам, які цього потребують, варто зазначити, що небайдужому населенню слід бути дуже обачним при перевірці установчих документів громадських організацій, довіреностей щодо провадження публічного збору коштів виданою конкретною організацією благодійників. Слід також пересвідчуватись в дійсності благодійних цілей певної неприбуткової організації шляхом перегляду будь-яких звітних матеріалів про результати благодійних акцій та цілеспрямоване використання коштів зібраних в результаті їх проведення.

Немало важливим кроком є також перевірка розрахункових рахунків, на які, благодійні організації пропонують перевести грошові кошти. У більшості випадків шахраї здійснюючи ряд афер використовують різні історії, фото, однак незмінними є саме реквізити. За для перевірки реквізитів небайдужому населенню слід використати пошукові системи мережі Інтернет, в якій наразі містяться чимало форумів та спільнот, на яких опубліковані списки шахрайських рахунків.

Однак перевірки потребують і фото, що використовують шахраї. Адже практично підтвердженням є той факт, що в мережі є певна кількість фото, які чомусь особливо полюбили шахраї та використовують їх у своїх аферах.

В силу специфіки поширення шахрайських повідомлень в соціальних мережах, варто зауважити на безумовності необхідності перевірки інформації отриманої з будь-яких джерел, в тому числі із дописів друзів в

соціальних мережах, які при долученні до благодійних заходів, або за відсутності змоги допомогти у матеріальній формі, за для досягнення максимальної мети благодійного заходу, які на їх думку є реальними, намагаються поширити інформацію про заходи з використанням своїх сторінок в соціальній мережі, яку особи-підписники в силу довірительних відносин, вважають інформацію безумовно достовірною та не перевіряють, чим власне сприяють посиленню поширення шахрайства.

Отож, реалізація вищенаведених заходів убезпечення населення, які небайдуже відносяться до проблем оточуючих є нічим іншим як першим кроком на шляху до зменшення шахрайства у благодійній сфері, відновленню довіри до офіційних благодійних організацій, які мають на меті сприяння законним інтересам бенефіціарів у сферах благодійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 №5073-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>.

Науковий керівник: асистент Гресь Ю.О.

Малик Наталія Сергіївна

студентка V курсу

факультету підготовки слідчих

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАГАЛЬНІ КРИМІНАЛІСТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ТВАРИН

Прийняття змін до Кримінального Кодексу України та посилення відповідальності за жорстоке поводження з тваринами вважається найбільшою перемогою зоозахисників України, але це не призвело до бажаного результату, тобто до розслідування злочинів проти тварин. Також, не сталося бажаного покарання відомих «догхантерів», а призвело лише до глузливого ставлення їхнього та до все більшого відчуття їх безкарності. Відповідно до статистичної інформації наданої Генеральною прокуратурою України за вересень 2017 року було внесено в Єдиний Реєстр Досудових Розслідувань 98 матеріалів кримінального провадження за статтею 299 Кримінального Кодексу України, але передано в суд з обвинувальним актом лише 17 проваджень. А отже, можливо зробити висновок, що існує

проблема з розслідуванням даних злочинів, а саме не існування та не розробленість методики розслідування злочинів проти тварин. Стаття 299 Кримінального Кодексу України викладена в новій редакції виправила трішки прогалину, щодо того, що потрібно вважати жорстоким поведженням з тваринами, а саме те, що це діяння, що вчинене умисно та призвело до каліцтва чи загибелі тварини, а також нацьковування тварин одна на одну чи інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, публічні заклики до вчинення діянь, які мають ознаки жорстокого поведження з тваринами, а також поширення матеріалів із закликами до вчинення таких дій.

Отже, жорстоке поведження з тваринами має наступні форми прояву: 1) діяння, що призвело до каліцтва чи загибелі тварин; 2) нацьковування тварин одна на одну чи інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів; 3) публічні заклики до вчинення діянь, які мають ознаки жорстокого поведження з тваринами; 4) поширення матеріалів із закликами до вчинення таких дій.

Варто зауважити, що в літературі прийнято поділяти за своїм характером прояви жорстокості відносно тварин на дві групи: 1) активна жорстокість – це умисні дії, що полягають у намірі завдати тварині шкоду, яка викликає біль і страждання; 2) пасивна жорстокість (або бездіяльність) – шкода, що завдається шляхом навмисного нехтування своїми обов'язками по догляду за тваринами і викликає тривалі страждання тварини. До першої групи належать способи, що носять характер мордування або катування, полягають у безжальному поведженні, тривалому впливі на тварину з метою отримання хворобливого самозадоволення від спостереження за її стражданнями. Ними можуть бути: нанесення тварині ударів, заподіяння фізичних ушкоджень, каліцтво (травматична ампутація частин тіла в різний спосіб), розчленування, розтин живої тварини, підпалювання шкіри, кінцівок, спалювання живцем, скидання з висоти, утоплення, закапування; всі інші способи, що підпадають під прояви [3, с. 89].

Слід зауважити, що зазвичай сліди, що виявляють на місці події за фактом жорстокого поведження з тваринами, свідчать про активну жорстокість. Ознаками пасивної жорстокості можуть бути: – носіння тугих нашийників, що спричиняють тварині незручності, з часом викликають біль і спричиняють фізичні ушкодження; – довгі кігті; – хронічні інфекції ротової порожнини, очей та ін. [4].

Також потрібно додати, що до пасивної жорстокості відноситься так, зване підбурювання, щодо вчинення цих злочинів, та розповсюдження інформації про потрібність вчинення цієї жорстокості, також пропаганда цих дій засобами ЗМІ та мережею інтернет.

Особливістю розслідування злочинів проти жорстокого поведження з тваринами має бути обов'язкове призначення спеціалізованої експертизи –

судово-ветеринарної експертизи в кожному провадженні щодо даного факту.

Саме роль судово-ветеринарної експертизи досить велика в даних провадженнях, так як саме за допомогою цієї експертизи можливо встановити причини смерті або каліцтва тварини. Важливо зауважити, що об'єктами судово-ветеринарної експертизи є хворі тварини чи трупи тварин, які загинули або були забиті, продукти тваринного походження, різна документація, пов'язана з умовами годівлі та утримання тварин, у тому числі оберігання їх від захворювань, а також умовами їхньої експлуатації (протоколи (акти) розтину, акти епізоотологічного обстеження господарств та інші документи, що належать до цієї справи, тощо). Також об'єктами судово-ветеринарної експертизи можуть бути отрутохімікати, блювотні маси, послід тощо. Об'єкти дослідження за можливості зберігають для повторного дослідження, якщо в цьому виникне потреба.

Варто зауважити, що на думку В.Г. Гончаренка, до компетенції судово-ветеринарної експертизи належить вирішення питань про безпосередні причини, механізм, обставини загибелі або захворювання тварин, дійсні або можливі наслідки для тварин забруднення довкілля певним господарським об'єктом, тобто надання відповіді на запитання про безпосередні причини загибелі або захворювання тварин чи птахів, у тому числі через: – потрапляння у повітря, їжу певних речовин у певних концентраціях; – потрапляння в організм тварин шкідливих речовин у зв'язку з виконанням певної господарської операції, наприклад дезінфекції приміщення; – вплив викидів забруднюючих речовин на продуктивність тварин [5, с. 366–368]. Тобто, лише через судово-ветеринарну експертизу, можливо усвідомити про існування події злочину проти тварин. Тобто, можливо, припустити, що ветеринарна експертиза повинна бути підставою щодо порушення провадження за ст. 299 Кримінального Кодексу України.

Також варто зауважити, що особливістю злочинів проти життя тварин в останні часи в Україні є їх груповий, публічний характер, та поява стійкої злочинної організації «Догхантери України» з чітким лідером. Саме публічний характер цієї організації та їх безкарність призводить до чисельного збільшення цих злочинів. Тому, методика розслідування злочинів проти жорстокого поводження з тваринами має бути схожою до методики розслідування вбивств людей, так як сама ситуація досить схожа.

Отже, з урахуванням зазначеного, вважаємо за необхідне під поняттям злочинів проти тварин розуміти злочинне діяння, вчинене одноособово або групою осіб, шляхом активної або пасивної жорстокості, визначене таким відповідно до судово-ветеринарної експертизи.

Список використаних джерел:

1. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за вересень 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113281&libid=100820&c=edit&_c=fo
2. Китаева В.Н. Животные и преступления: уголовно-правовое и криминалистическое исследование / В.Н. Китаева. – Иркутск : Изд-во БГУЭП, 2010. – 284 с.
3. Морозова В.О. Адміністративна відповідальність за правопорушення протигромадської моралі: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право / Морозова Вікторія Олексіївна. – Ірпінь, 2003. – 202 с.
4. АКТИВНАЯ И ПАССИВНАЯ ЖЕСТОКОСТЬ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.sobakadruk.ru/stati/aktivnaja-i-passivnaja-zhestokost.html>
5. Експертизи у судовій практиці : наук.-практ. посіб. / [ред. В.Г. Гончаренко]. – КНДІ суд. експертиз, Акад. адвокатури України. – 2-е вид., перер. і доп. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 400 с.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Аркуша Л.І.

Марченко Тетяна Юріївна

аспірант кафедри кримінального процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО ЗАХИСНИКА МАТИ ДОСТАТНІЙ ЧАС ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАХИСТУ ЯК СКЛADOVA ПРАВА, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 6(3)В КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД

Національні суди зобов'язані при здійсненні ними правосуддя застосовувати положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) та практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) як джерела права. Стаття 6(3)в Конвенції гарантує кожному обвинуваченому у вчиненні кримінального правопорушення певні «мінімальні права», зокрема, «...право ...b) мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту».

Зміст даної норми знайшов своє відображення у ряді норм національного кримінального процесуального законодавства, які гарантують право підозрюваного, обвинуваченого на захист. Разом з тим, зазначені гарантії слід розглядати не тільки у контексті прав лише «кожного обвинуваченого»,

а й у контексті можливостей підготовки до захисту його захисника. З огляду на вищевказане, з'ясування позицій ЄСПЛ стосовно достатнього часу та можливостей для підготовки захисту свого підзахисного щодо діяльності захисника набуває неабиякої актуальності.

ЄСПЛ часто у своїх рішеннях вказує, що питання відповідності часу та засобів, що надаються обвинуваченому, повинне вирішуватись із врахуванням обставин конкретної справи («Корнєв та Карпенко проти України», 2010, «Іглін проти України», 2012).

При цьому, серед іншого, додатково потрібно розглядати робочу навантаженість захисника (*X and Y v Austria*, 2013, *Galstyan v Armenia*, 2007). Важливо враховувати розклад роботи захисника, в той же час, необхідно вимагати (в розумному сенсі) від захисника внести корективи у свій графік роботи, враховуючи особливу терміновість кримінального провадження. Порушенням права на ефективний захист вважатиметься і призначення захисника, який не матиме достатнього часу і фактичної можливості підготуватися до судового розгляду.

Право обвинуваченого на консультації з захисником та конфіденційність є наступною нагальною гарантією сторони захисту. У справі *Krocher and Moller v. Switzerland* визначено, що заборона у спілкуванні підозрюваного зі своїм адвокатом напротязі практично місяця (з 27 грудня по 24 січня) є порушенням права обвинуваченого за ст. 6 (3)b Конвенції.

Що стосується конфіденційності, то заявники у справах *Can v. Austria*, 1985) і *Кемпбелл і Фелл проти Сполученого Королівства* (*Campbell and Fell v. The United Kingdom*, 1984) заявили, що присутність поліцейських під час переговорів між адвокатом і обвинуваченим порушує право на достатні можливості, що гарантуються в статті 6(3)b Конвенції. ЄСПЛ вказав, що переговори обвинуваченого зі своїм адвокатом повинні проходити наодинці, з метою збереження конфіденційності їхніх відносин і забезпечення права на професійну таємницю самого адвоката.

Однак у справі *Кемпбелл і Фелл* ЄСПЛ послався на те, що в деяких виняткових обставинах держава може обмежити приватний характер консультацій з захисником, зокрема, якщо є підстави підозрювати, що адвокат зловживає своїм професійним становищем, діючи в змові з підзахисним по приховуванню або знищенню доказів або іншими способами серйозно перешкоджаючи здійсненню правосуддя. З іншого боку, Суд встановив, що відстрочка в надсиланні листів від обвинуваченого своєму адвокату є порушенням статті 6(3)b Конвенції.

У справі «Ярослав Білоусов проти Росії» 10 обвинувачених знаходилися в скляній кабіні розміром 5,4 м². Вони повинні були брати участь у судовому засіданні у цих умовах протягом декількох годин три дні на тиждень протягом двох місяців. Таке розташування унеможливило для заявника

конфіденційні контакти з його адвокатом, з яким він міг спілкуватися тільки через мікрофон і в безпосередній близькості до поліцейських [1, с. 38]. Таким чином, адвокату не було надано належних можливостей для підготовки до захисту.

У справі «Оджалан проти Туреччини» (Ocalan v Turkey, 2000) ЄСПЛ визнав, що одним із факторів, який ускладнив підготування захисту заявника було обмеження кількості і тривалості його зустрічей з адвокатами.

Неодноразово ЄСПЛ зазначав, що обвинуваченому та його захиснику повинна надаватись можливість ознайомитися з результатами розслідувань проведених до чи під час судового розгляду.

У справі «Міміношвілі проти Росії» ЄСПЛ вказав, що сторона захисту повинна наділятися додатковим часом після виникнення певних обставин під час судового розгляду для корегування позиції, підготовки клопотання, оскарження та т.п.. Такі обставини можуть включати зміну обвинувачення (Pelissier and Sassi v. France, 1999), появу додаткових доказів чи зміна думки експерта під час судового розгляду.

Якщо захисника було замінено через поважні причини, повинен надаватися додатковий час для підготовки захисту новим захисником (Goddi v Italy, 1984). Так, у справі Дауд проти Португалії, ЄСПЛ прийшов до висновку, що оскільки між заміною захисників (23 січня) і призначенням судовим розглядом (26 січня) було занадто мало часу для підготовки захисту, тому заявнику не було надано практичного та ефективного захисту. Будь-яке порушення статті 6(3)b Конвенції, що спричинило скорочення часу, надає захиснику право на апеляційне оскарження (Twalib v Greece, 1998).

Таким чином, для забезпечення права, передбаченого ст. 6 (3)b Конвенції, захисник повинен мати достатній час та можливості для: 1) корегування свого робочого графіку, 2) консультацій із підзахисним без обмежень та зі збереженням конфіденційності, 3) ознайомлення із матеріалами кримінального провадження, формування та корегування правової позиції, підготовки клопотань та оскарження рішень.

Список використаних джерел:

1. Дроздов О., Дроздова О. Аналітичний огляд окремих справ, розглянутих ЄСПЛ протягом вересня-жовтня 2016 року // Вісник Національної Асоціації Адвокатів України. –2016. – № 11(28). – С. 28-38.

Науковий керівник: д.ю.н., доцент Гловюк І.В.

ДО ПРОБЛЕМИ РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИНІВ «ПО ГАРЯЧИХ СЛІДАХ»

Розкриття злочинів «по гарячих слідах» – специфічна діяльність правоохоронних органів, яка характеризується використанням спеціальних прийомів та методів, що дають змогу швидко та повно встановити ретроспективну картину вчиненого, розкрити злочин та притягнути винних до відповідальності. Якщо злочин не було виявлено та розкрито протягом найближчого часу, то згодом втрачаються важливі для слідства докази, використовується більше часу та матеріального ресурсу для встановлення окремих обставин провадження. Саме тому використання методу розслідування злочину «по гарячих слідах» потребує ретельного дослідження, з метою ефективного його використання на практиці працівниками правоохоронних органів.

Метод розкриття злочину по гарячих слідах має суттєві ознаки серед яких:

- 1) система організаційних дій основна мета яких – встановлення за короткий час подій злочину та притягнення до відповідальності винних;
- 2) реалізація функціональних обов'язків правоохоронного підрозділу задля досягнення визначеної мети.

«Гарячі сліди» – умовне поняття, яке використовується у слідчій та оперативній практиці. Основною ознакою даного поняття є часова характеристика, яка вказує на відрізок часу протягом якого можна використати певні відомості про фактичні обставини конкретної події та отримати бажану оперативну інформацію. Після закінчення певного проміжку часу сліди «холонуть», тобто значно зменшується обсяг інформації, яка допомагає швидко встановити подію вчиненого [1, с. 432].

У сучасній криміналістичній доктрині не визначено протягом якого часу злочин вважається розкритим «по гарячих слідах». Одна когорта вчених зазначає на тому, якщо протягом 3 – 4 днів з моменту вчинення злочину вдається встановити події вчиненого та притягнути винних до відповідальності то даний метод було ефективно використано. Якщо використовується більше часу, то злочин було розкрито на загальних підставах. Інші вчені наголошують на тому, що розкриті протягом 7 – 8 днів злочини слід уважати такими, що розкриті за «гарячими слідами», причому і у першому і у другому випадку це оціночне поняття пояснюється вимогами обліку й характером показників статистичної звітності, що не може бути визнано обґрунтованим.

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що для визначення оціночної категорії показника розкриття злочину «по гарячих слідах» необхідно чітко відокремлювати підстави і мету при якій використовується вищезазначений метод. Вважаю, що доцільно використовувати дану категорію у двох напрямках:

1) для статистичного обліку в правоохоронних органах. Строк встановлення фактичних обставин конкретного кримінального провадження на підставі практичних показників повинен складати 3 дні;

2) для оцінки діяльності окремих осіб і підрозділів його треба диференціювати, наприклад, для чергової частини – доба, для карного розшуку – три доби, для слідчого – десять, або навіть не встановлювати абсолютний час.

Для практики розслідування й у науковому аспекті часова характеристика не має особливого значення, адже діяльність слідчого та оперативних підрозділів в цей період має невідкладний характер, отже, оперативно-розшукові заходи й слідчі дії повинні проводитись негайно (зараз же) після виявлення ознак злочину. На підставі цього можна стверджувати, що злочини, розкриті під час провадження невідкладних слідчих дій, допустимо вважати розкритими за «гарячими слідами».

Слід виокремити три основні чинники, які у подальшому вплинуть на швидке встановлення відомостей про факти конкретного кримінального провадження:

- 1) швидкість прибуття СОГ на місце вчинення злочину;
- 2) наявність всіх учасників СОГ;
- 3) забезпечення групи усіма необхідними криміналістичними засобами [2, с. 132].

Основна проблема складності використання вищезазначеного методу проявляється у тому, що розкриття злочину проходить в специфічних умовах, що потребує від слідчого неабиякого досвіду та використання методологічного комплексу послідовних дій. Серед основних проблем можна виокремити: 1) раптовість виникнення ситуації, яка потребує розслідування; 2) брак часу для обдумування та прийняття процесуальних та тактичних рішень. Ситуація вимагає негайних та правильних дій; 3) підвищена динамічність, зміна ситуації та обстановки, раптовість; 4) необхідність негайного аналізу усього масиву інформації, яка надходить при встановленні фактичних обставин. Співставлення та дослідження оперативної та орієнтуючої інформації [3, с. 34].

Отже, розкриття злочинів «по гарячих слідах» має свою специфіку, яка зумовлена особливостями часового проміжку, необхідністю найбільш ефективно використовувати матеріальні сили та ресурси та виражається підвищеною пошуковою інтенсивністю. Тому використання комплексних тактичних настанов, досвіду, інтуїції, стресостійкості слідчого при

розслідуванні злочину – запорука швидкого та повного встановлення усіх обставин кримінального провадження та притягнення винних до відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Абрамова В.М. Криміналістика : [навч. посіб. для дистанційного навчання] / [В.М. Абрамова, А.О. Ляш]; за наук. ред. А.В. Іщенка. – К. : Університет «Україна», 2007. – С. 432.
2. Алексеев О.О. Розслідування окремих видів злочинів : навч. посіб. 2-ге вид. перероб. та доп. / О.О. Алексеев, В.К. Весельський, В.В. Пясковський – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – С. 132.
3. Бахін В.П. Взаємодія слідчого з фахівцями під час огляду місця події (збір інформації про особу, що скоїла злочин) : Науково-практичні рекомендації / В.П. Бахін, О.О. Волобуєва. – Донецьк : ДЮІ, 2005. – С. 34.

Науковий керівник: асистент Гресь Ю.О.

Піддубняк Анна Василівна

студентка IV курсу

судово-адміністративного факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВ ОСОБИ ПІД ЧАС ЕКСТРАДИЦІЇ

Видача особи (екстрадиція), як один із видів міжнародного співробітництва, сприяє реалізації швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду разом з тим, щоб забезпечити невідворотність покарання у зв'язку з дотриманням конституційних прав і свобод учасників кримінального провадження. Чинна редакція КПК у п. 2 ч. 1 ст. 541 надає визначення екстрадиції – це видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Законодавець визначив ряд стадій, які включає в себе видача особи: офіційне звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати, та видачу такої особи; перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі; прийняття рішення за запитом; фактична передача такої особи під юрисдикцію запитуючої сторони [1].

Водночас забезпечення дотримання прав особи, яку необхідно видати в рамках міжнародного співробітництва не завжди втілюється на практиці

через деякі прогалини, наявні в кримінальному процесуальному кодексі. Законодавець у ст. 581 КПКУ закріпив права особи, видача, якої запитується, однак не вказав її процесуальний статус. Шляхом системного аналізу Розділу IX, зокрема ч. 2, ч. 3 ст. 574 КПКУ можна зробити висновок, що особа володіє процесуальним статусом підозрюваного, потерпілого у випадках видачі Генеральною прокуратурою України або ж підсудного, засудженого у випадках екстрадиції Міністерством юстиції України. Разом з тим виникають питання щодо обсягу прав таких осіб. Безумовно у ст. 581 КПК закріплені права особи, видача якої запитується. Однак до протоколу затримання такої особи вписуються положення не тільки вищезазначеної статті, а й ст. 42 КПК. Можемо зробити висновок, що протокол, який є додатком до клопотання про застосування тимчасового арешту і підлягає дослідженню в судді, розширює права такої особи і водночас зумовлює збільшення кількості обов'язків сторони обвинувачення, проте не гарантує безумовного втілення з боку практичних можливостей.

Складнощі у фінансовому і організаційному аспекті викликає п. 1 ч. 1 ст. 581 КПК, адже якщо затримана особа є іноземцем, то службова особа не має можливості проінформувати її у зв'язку з яким кримінальним правопорушенням надійшов запит про видачу, і відповідно підстави затримання без допомоги перекладача, а це, в свою чергу, потребує значно більших витрат часу і матеріального забезпечення, яке у кошторисі уповноважених органів відсутнє. Дана проблема розглядалася і в міжнародній практиці, зокрема ЄСПЛ у п. 2 ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зазначає, що будь-яка затримана особа повинна бути проінформована простою, доступною і зрозумілою для неї мовою про підстави її затримання, щоб мати змогу, звернутися до суду й оскаржити законність затримання відповідно до п. 4 ст. 5 Конвенції [2].

Можливість оскарження законності затримання передбачена чинним КПК, однак законодавець закріпивши вичерпний перелік підстав для затримання особи у ст. 207, ст. 208, ст. 519 КПК не зазначив серед них такої, що передбачає оголошення особи в міжнародний розшук для подальшої її екстрадиції. Тому практика задоволення скарги особи, поданої слідчому судді на підставі ст. 206 і у зв'язку з невідповідністю фактичної підстави для затримання з тим, що зазначено у ст. 208 КПК виявляється цілком вмотивованою.

Встановлення законодавцем жорстких вимог до параметрів часового проміжку в частині повідомлення прокурора місцевої прокуратури про факт затримання особи, уповноваженою службовою особою з наступним доставленням такої особи до слідчого судді для розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу протягом 60 годин є позитивним аспектом у частині забезпечення права особи на свободу та особисту недоторканність. Однак, ст. 583 КПК містить два взаємовиключних параметри про

застосування тимчасового арешту: максимальний термін тримання – 40 діб і до запиту про видачу такої особи органу іноземної держави. Зважаючи на те, що можливі випадки надходження запиту після закінчення терміну тимчасового арешту, то він не відповідає потребам практики, адже в такому випадку необхідно проводити повторний розшук і затримання для подальшого застосування екстрадиційного арешту [3, с. 19-26].

Труднощі у забезпеченні прав особи, яка підлягає видачі, виникають і в частині реалізації ч. 3 ст. 581 КПК, через об'єктивні причини неможливості забезпечити особі право на зустріч з представником дипломатичної чи консульської установи своєї держави в силу банальної відсутності консульських установ деяких держав у певних регіонах України/

Отже, з метою забезпечення прав особи, яка підлягає видачі необхідно чітко визначити підстави затримання такої особи, внівши до ст.208 КПК – оголошення у міжнародний розшук. Окремої уваги потребує врегулювання питання швидкого роз'яснення іноземцю підстав його затримання і організації подальшої зустрічі з представниками консульських і дипломатичних представництв, якщо таких немає в певному регіоні України.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 жовтня 2012 р. [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Кабулов проти України: рішення ЄСПЛ від 19 листопада 2009 року [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://unhcr.org.ua>
3. Комарницька О. Проблеми здійснення процесуальної діяльності прокурора під час екстрадиції / Науковий часопис. – 2016. – Ч. 2. – С. 19-26.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гуртієва Л.М.

Сіденко Вадим Валентинович
*студент IV курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ УЧАСТІ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ДОКАЗУВАННІ

Відповідно до ч. 2 ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) доказування полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для

кримінального провадження. Одним з учасників кримінального процесу, який приймає участь у кримінальному процесуальному доказуванні є потерпілий. Відповідно до ст. 55 КПК України потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди. У літературі при класифікації суб'єктів доказування потерпілого віднесено до декількох груп: суб'єктів, на яких покладено тягар доказування (у випадку підтримання обвинувачення в разі відмови прокурора від обвинувачення); суб'єктів, яким надано право брати участь у доказуванні, а також суб'єктів, що надають певну інформацію, яка може бути використана як докази у кримінальному провадженні [1, с. 20-21].

Участь потерпілого у процесі доказування значною мірою сприяє повному, об'єктивному і успішному дослідженню обставин вчиненого злочину, а також реалізації принципів змагальності і рівності прав сторін у кримінальному процесі. Процесуальна можливість вплинути своїми діями на формування внутрішнього переконання суду, характер і зміст його висновків необхідна потерпілому для відновлення порушених прав. І це все, як наслідок, впливає на законність прийнятих у справі рішень і встановлення істини. З урахуванням цього, роль потерпілого в процесі доказування є не менш важливою, ніж участь інших суб'єктів в даному процесі.

Відповідно до ч. 3 ст. 93 КПК України передбачена можливість потерпілого збирати докази шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок; ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів. Проте реалізувати цю можливість потерпілий може лише за допомогою механізмів, які встановлені спеціальними законами, зокрема, «Про звернення громадян» та «Про доступ до публічної інформації». Необхідно звернути увагу і на те, що право потерпілого звертатися до органів державної влади, місцевого самоврядування, організацій має виключно декларативний характер, так як на запит потерпілого зазначені органи не зобов'язані йому надавати документи, довідки чи речі [2, с. 245].

Суть іншого проблемного питання участі потерпілого у доказуванні полягає у можливості потерпілого приймати участь у доказуванні шляхом одержання висновку експерта, що передбачено ч. 3 ст. 93 КПК України – дана норма безпосередньо не передбачає такого права потерпілого, а лише сторони обвинувачення. Ст. 243 КПК України взагалі не називає

потерпілого як суб'єкта, який має право залучати експерта. Та попри це, ч. 4 ст.15 Закону України «Про судову експертизу» передбачено можливість проведення експертизи у кримінальному провадженні на замовлення не лише підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, а й потерпілого і його представника [3]. Тому, по суті, положення цього закону суперечить чинному КПК України. Відомо, що при здійсненні кримінального провадження не може застосовуватися закон, який суперечить КПК України (ч. 3 ст. 9 КПК України). Отже, потерпілий реально не може скористатися своїм правом, передбаченим Законом України «Про судову експертизу».

Таке становище потерпілого у аспекті збирання доказів дозволяє деяким вченим зробити висновок, що потерпілий взагалі не може бути суб'єктом збирання доказів [2, с. 245].

Інше проблемне питання, яке пов'язане з роллю потерпілого у доказуванні у кримінальному провадженні, що здійснюється у формі приватного обвинувачення, полягає у тому, що КПК України не закріплено обов'язок прокурора передавати докази, зібрані у стадії досудового розслідування, потерпілому. Потерпілий, хоч і наділений за ст. 93 КПК України правом збирати докази та у своїх можливостях щодо їх збирання не може бути порівняний із слідчим та прокурором. Тому, якщо прокурор не братиме участі у судовому розгляді (а питання щодо необхідності його участі є достатньо дискусійним [4, с. 113-114]), то невідомо, яким чином суду будуть надані докази, зібрані слідчим, прокурором у стадії досудового розслідування [5, с. 143].

Підводячи підсумки, варто зазначити, що незважаючи на пряме визнання потерпілого суб'єктом доказування, реалізація його прав у процесі доказування ускладнюється відсутністю нормативних механізмів їх реалізації у чинному КПК України. А ті механізми реалізації прав потерпілого, які містяться у інших законах, суперечать КПК України. Вирішити ці питання можна лише шляхом внесення відповідних змін до цих законів або шляхом доповнення статей чинного КПК. Зокрема, було б доречно внести доповнення до ч. 2 та ч. 3 ст. 243 КПК України, виклавши її у наступній редакції: «2. Сторона захисту, *потерпілий* мають право самостійно залучати експертів на договірних умовах для проведення експертизи, у тому числі обов'язкової. 3. Експерт може бути залучений слідчим суддею за клопотанням сторони захисту, *потерпілого* у випадках та в порядку, передбачених ст. 244 цього Кодексу».

Список використаних джерел:

1. Лукашкіна Т.В. Теорія доказів у кримінальному судочинстві : навч.-метод. посібник / Т.В. Лукашкіна, Л.М. Гуртієва. – Одеса : Фенікс, 2012. – 54 с.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / відп. ред.: С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко. – Х. : Одіссей, 2013. – 1104 с.

3. Закон України «Про судову експертизу» // Відомості Верховної Ради України. 1994. – № 28. – Ст. 232.

4. Гловюк І.В. Деякі проблеми кримінального провадження у формі приватного обвинувачення / І.В. Гловюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Серія право. – 2013. – Вип. 21. – Ч. II. – Т. 3. – С. 112-115.

5. Гловюк І.В. Участь потерпілого у кримінально-процесуальному доказуванні / І.В. Гловюк // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/2504/Гловюк%20доказ%20п.pdf>

Науковий керівник: к.ю.н., Малахова О.В.

Чумакова Яна Віталіївна

студентка VI курсу

факультету підготовки слідчих

Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Початковий етап займає важливе місце в періодизації розслідування, адже саме на ньому визначаються його напрями, висувуються слідчі версії, здійснюється організація та планування.

Відправним моментом розслідування злочинів проти інтелектуальної власності є виявлення злочину. Проаналізована практика протидії злочинним порушенням прав інтелектуальної власності показує, що основними джерелами інформації про вчинення злочину є: 1) заява автора (фізична особа), правовласника (фізична або юридична особа), законного представника автора або правовласника; 2) інформація споживачів (наприклад, покупця відео або аудіопродукції зі скаргою про неналежну якість товару); 3) матеріали служб і підрозділів Національної поліції, а також інших відомств; 4) відомості, отримані в процесі проведення оперативно-розшукових заходів; 5) відомості, які містяться в публікаціях у засобах масової інформації, рекламні оголошення в пресі й Інтернеті, тощо [4].

Обов'язковому з'ясуванню при розслідуванні підлягають такі обставини:

1. З'ясування відношення предмету порушення до об'єктів інтелектуальної власності. А саме, виходячи зі змісту ст.176 КК, предметом порушення авторського права виступають твори літератури, науки, мистецтва: опубліковані чи не опубліковані музичні твори (з текстом і без тексту), скульптури, картини, ілюстрації, перекази, фотографії, комп'ютерні програми тощо, а предметом порушення суміжних прав — виконання, фонограми, програми мовлення.

Відповідно до ст. 177 КК, предметом злочину є винахід, корисна модель, промисловий зразок, кваліфікаційний показник походження товару, топографії інтегральних мікросхем, сорти рослин. За своїм змістом вони всі передбачають творче вирішення технічного, технологічного, художньо-конструктивного завдання в будь-якій сфері діяльності: промисловості, сільському господарстві, культурі, охороні здоров'я тощо [2].

2. Перевірка чи є відтворення, використання незаконним.

3. Визначення розміру шкоди.

Організація початкового етапу розслідування залежить від того, яка слідча ситуація склалася на початку досудового розслідування.

Найбільш типовими слідчими ситуаціями є наступні:

1) є заява учасника або іншого власника авторських прав про порушення авторського права на програму для ЕОМ чи базу даних;

2) контрафактні примірники програми для ЕОМ або бази даних вилучені органом, що здійснює ОРД, в ході спеціальних рейдів та заходів по виявленню порушень авторських прав в торгових організаціях;

3) оперативним шляхом виявлені факти виробництва, придбання, зберігання або перевезення контрафактних примірників програми для ЕОМ чи бази даних;

4) є заява про порушення авторських прав, яка надійшла від третіх осіб, які не є власниками прав [3].

Виходячи із загальних завдань початкового етапу розслідування, можна визначити приблизну черговість слідчих (розшукових) дій, яка відображається у плані розслідування злочинів проти інтелектуальної власності:

1. Дії, що забезпечують збирання максимуму доказів, особливо речових, схильних як змінам в силу впливу природних факторів або необережного з ними поводження сторонніх осіб, так і можливого їх знищенню зацікавленими суб'єктами. Це в першу чергу огляд місця події.

До числа невідкладних слідчих (розшукових) дій, переслідуючих аналогічні цілі, але вже щодо вербальної інформації, відносяться допити потерпілих та свідків, яких з різних причин допитати пізніше буде неможливо (допит вмираючого, осіб, які прямують в іншу місцевість у невідкладних справах, та ін.) [1].

Допит правовласника повинен випереджати інші слідчі дії, оскільки саме від його результатів залежить встановлення основного обставини, що підлягає доведенню, – який предмет посягання, охороняється чи він авторським правом, чиї права порушені та яким чином [3].

2. Дії, проведення яких вимагає тривалого часу і затримка з якими може затягнути терміни розслідування. Наприклад, деякі види судових експертиз. У провадженнях щодо порушення прав інтелектуальної власності найчастіше призначаються такі види експертиз: лінгвістична, комп'ютерна, судово-економічна.

3. Дії, терміни проведення яких регламентовані процесуальним законодавством, або ті, які забезпечують нормальний хід розслідування (обрання запобіжних заходів, накладення арешту на майно, вилучення (виїмка) документів та ін.) [1].

Отже, початковий етап розслідування злочинів проти інтелектуальної власності має певні особливості, що виражені в джерелах отримання інформації про вчинений злочин, обставинах, що підлягають з'ясуванню, типових слідчих ситуаціях, організації та плануванні розслідування.

Список використаних джерел:

1. Авер'янова Т. В., Белкін Р. С., Корухов Ю. Г., Російська Є. Р. Криміналістика. Підручник для вузів. Под ред. Заслуженого діяча науки Російської Федерації, професора Р. С. Белкіна. – М.: Видавництво НОРМА Юрінком ИНФРА. – С. 702.

2. Мультимедійний навчальний посібник «Кримінальне право. Особлива частина» / Савченко А.В., Кісілюк Е.М., Процюк О.В., Вартилицька І.А., Микитчик О.В., Кришевич О.В., Кузнецов В.В., Смаглюк О.В., Копотун І.М., Вільхова Л.Є. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.naiu.kiev.ua/books/mnp_krum_pravo_osob/Files/Leks/T6/T6_P3.html

3. Настільна книга слідчого / Відп. ред. : Коршунова О.Н., Шадрін В.С. ; Рук. авт. кол. : Дудін Н.П. – С.-Пб. : Юрид. центр Прес, 2008. – С. 394.

4. Поджаренко К.Є. Криміналістичне забезпечення розкриття і розслідування злочинних порушень прав інтелектуальної власності: дис. кандидата юрид. наук : 12.00.09 / Поджаренко Катерина Євгенівна. – К., 2010. – С. 100.

Науковий керівник: асистент Чіпко Н.В.

Шутяк Тетяна Володимирівна
студентка V курсу
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська Юридична академія»

ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЗНАНЬ ЗАХИСНИКОМ ПРИ РОБОТІ З ДОКУМЕНТАМИ

Однією з найбільш поширених слідчих дій при розслідуванні майже кожного злочину є огляд. Саме огляду присвячено багато як самостійних робіт, так і окремих підрозділів у структурі конкретних криміналістичних методик розслідування злочинів. Проте досить мало таких робіт стосуються проведення огляду захисником, який на ряду з такими суб'єктами, які беруть участь у розслідуванні, як слідчий чи прокурор, має право збирати відомості, що згодом можуть бути використанні як докази у провадженні. Тому доцільним є визначити особливості тактики проведення огляду захисником при роботі з документами.

В науці існують різні трактування поняття «документ». У криміналістиці під документом розуміється письмовий акт чи спеціально виготовлений предмет, на якому за допомогою письма чи інших знакових систем зафіксовані (засвідчені) відомості про обставини, що відносяться до справи, які піддаються спеціальним дослідженням з метою з'ясування їх доказового значення [1, с. 336].

Робота захисника при огляді документа складається з двох етапів: 1) встановлення та аналіз зовнішніх ознак та реквізитів; 2) аналіз його змісту.

При огляді документа насамперед потрібно усвідомити характер і призначення документа, при цьому скласти уявлення про відповідність виду документа операції, що оформлюється ним, або засвідченому факту. Необхідно визначити, чи відповідає документ встановленим до нього вимогам складання. Для цього перевіряється і робиться оцінка його реквізитів, тобто наявність чи відсутність елементів без яких даного виду документ не можна вважати дійсним (належний бланк, відбитки штампів, печатки, номер, дата, підписи посадових осіб). З цією метою документи, які оглядаються порівнюються зі стандартними зразками аналогічних документів.

Важливе значення має з'ясування достовірності форми документа. Для цього потрібно встановити, чи відповідає вид печатки та штампу найменуванню організації, від якої він виходить, перевірити, чи відсутні протиріччя між текстами відбитків печатки та штампу, переконатися, чи має організація право користування печаткою цього виду.

Також необхідно звернути увагу на правильність визначення посади особи, що підписала документ, вияснити чи відповідає вона виду і змісту документа (тобто чи мала така особа повноваження на підписання даного

документу). Для цього потрібно зібрати свідчення про посадових осіб відповідної організації, їх прізвища і порядку підписання певних документів.

Важливе значення може мати встановлення способу, місця та часу складання документа. Наприклад, нерідко у практиці встановлюються випадки, коли виявляється, що зазначена в документі особа не могли підписати документ на певну дату через відпустку, хворобу, відрядження.

Особливу увагу слід звернути на обставини, що викликають сумнів у справжності документа. Існує два види підроблення: інтелектуальне та матеріальне. При матеріальному підробленні достовірність документа порушується шляхом посягання на саму форму документа (підпису, відтиску печатки, штампа та ін.) або шляхом переробки його тексту. При інтелектуальному підробленні зовнішня форма документа не порушується. Із зовнішньої сторони такий підроблений документ нічим не відрізняється від справжнього, він має усі необхідні реквізити, складений із дотриманням відповідних вимог, але неправдивий по змісту [2, с. 186].

Потрібно також ретельно проаналізувати зміст документа. Текст варто читати повільно, затримуючи увагу на кожному слові. При читанні треба звертати увагу, чи немає протиріч між змістом документа і загальновідомими фактами чи фактами, відомими з розслідуваного провадження. Зміст документа слід оцінити з точки зору його зрозумілості, стилю, грамотності, правильності написання, вживання спеціальних термінів.

Здійснюючи огляд документа необхідно приділити увагу огляду матеріалу, на якому цей документ виконаний. В деяких випадках невідповідність виду документа виду паперу, на якому він виконаний, може свідчити про підробку. Оглядаючи краї документа треба відзначити їхню форму (різані рівні, різані звивисті, рвані), звернути увагу на відстань між текстом і краями, адже це може бути корисно для встановлення, чи не відрізана або не відірвана частина документа з метою зміни його змісту.

Також проводиться огляд лицьового та зворотного боку документа. Вивчаються всі наявні ушкодження і помарки, відзначаються їх розміри, форма.

Потрібно також зіставити дату видачі документа з характером ліній згинів, критично оцінивши відсутність ліній згинів на документі, який має дату, що вказує на давнє походження документа, і, навпаки, наявність старих ліній згинів на документі, датованому недавнім числом. Крім того, слід уважно вивчити місця перетинання штрихів, відбитків печатки і штампа з лініями згинів, при цьому перевірити, чи немає в цих місцях розпливу барвника або невеликого перериву штриха, що утворюється внаслідок «перескакування» пишучого засобу через складку. Ці ознаки

вказують, що штрих проведений після утворення складки. Нанесення штрихів по складці характерно для випадків дописок у документах.

Таким чином, криміналістичні знання тактики огляду документів адвокатом є надзвичайно важливим для успішної побудови лінії захисту.

Список використаних джерел:

1. Комаха В. О. Слідчий огляд: сутність, види, тактика проведення огляду місця події і тактика використання техніко-криміналістичних засобів та спеціальних знань / В. О. Комаха. – Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2004. – 396 с.

2. Тучков С. С. Класифікація підроблення (кримінально-правовий аспект) / С. С. Тучков. // Право і безпека. – 2003. – № 2. – С. 185–188.

Науковий керівник: асистент Гресь Ю.О.

СЕКЦІЯ 7. ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВИХ, ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА АДВОКАТУРИ

*Андрющенко Анастасія Олександрівна
студентка I курсу
судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИВЧЕННЯ СТРУКТУРИ ДИСЦИПЛІНИ СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах розвиток юридичної науки відбувається надзвичайно стрімко, як наслідок, постійно збільшується кількість навчальних дисциплін, які розпочинають вивчати студенти-правознавці. Так, зокрема сьогодні відокремилось податкове право від фінансового права, починає вивчатися юридична аргументація, в майбутній перспективі можемо спрогнозувати появу нових, раніше не відомих галузей права в навчальній програмі та практичній діяльності – спортивне та космічне право. Проте, поруч з загальнотеоретичною юриспруденцією основним предметом залишається навчальна дисципліна – «Судові та правоохоронні органи України», оскільки вони фактично ознайомлюють студентів з системою судових та правоохоронних органів. Саме тому, ми дослідимо проблемні аспекти щодо вивчення даної навчальної дисципліни, оскільки реформування різноманітних судових та правоохоронних інституцій обумовлює актуальність даного дослідження.

Метою курсу «Судові та правоохоронні органи України» в сучасних умовах є підготовка фахівця-юриста, який володіє основами чинного законодавства про правові норми діяльності судових та правоохоронних органів України.

В першу чергу, слід зазначити, що навчальна дисципліна «Судові та правоохоронні органи» вивчається студентами-правознавцями на першому курсі, а отже, в процесі її вивчення студенти вперше зустрічаються з багатьма нормативно-правовими актами, які гарантують, зокрема, здійснення правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих. З цього виходить, що навчальна дисципліна є базовою у набутті студентами первинних навичок самостійного вивчення нормативних актів, досвіду грамотного, системного, логічного тлумачення цих актів, що стануть у нагоді майбутнім фахівцям [1].

Конституція України – основне джерело у вивченні навчальної дисципліни, тому що – це акт, який має найвищу юридичну силу у визначенні основних засад державного та громадського життя. Законодавчі акти мають відповідати конституційним положенням [2].

Основною проблемою навчальної дисципліни «Судові та правоохоронні органи України» є швидке оновлення законодавства, що визначає статус різноманітних органів. Так, зокрема, в останні роки було змінено фактично все законодавство, яке вивчається студентами в межах даного курсу.

У 2014 році було прийнято новий Закон України «Про прокуратуру», у 2015 – «Про Національну поліцію», у 2016 – «Про судоустрій і статус суддів, «Про Вищу раду правосуддя» тощо. Вже вищезазначений перелік зміненого законодавства вносить суттєві проблеми в вивчення даного курсу, оскільки науковці не встигають видавати нові підручники з року в рік, і як наслідок студентам складно оволодівати відповідною інформацією, оскільки в процесі підготовки до семінарських занять фактично завжди необхідно досліджувати нормативну базу. А державні установи не встигають реалізовувати новели та зміни, зазначені у законодавстві відносно новоутворень, наприклад, нових судових установ, структурних підрозділів поліції тощо..

Ще однією дуже важливою проблемою є відсутність галузі права, адже основою адміністративного, цивільного, трудового права, тощо, є певна галузь права, а курс «Судові та правоохоронні органи» не мають такої основи. Він спирається на інші правові інститути, положення інших галузей права.

Слід зазначити таку специфіку як реорганізація та розширення предмету досліджуваної дисципліни. Ці процеси відбуваються тому, що створюються нові правоохоронні органи, реорганізуються, ліквідуються ті, що існували раніше та надається більш детальна регламентація діяльності правоохоронних органів, які вже існують.

Таким чином, саме дана навчальна дисципліна одночасно являє собою певною мірою введення у спеціальність і повинна дати первинне загальне уявлення про особливості роботи в судових та правоохоронних органах, оскільки перш, ніж вивчити ті чи інші галузі права та їх реалізацію в діяльності різних, в тому числі судових і правоохоронних органів, необхідно глибоко засвоїти побудову цих органів, засади, на яких вони формуються, з'ясувати їх завдання та основні напрямки діяльності [3].

Отже, ми дослідили проблемні аспекти вивчення дисципліни «Судові та правоохоронні органи» та дійшли висновку, що ключовими та головними проблемами є стрімке оновлення законодавства, яке впливає на розвиток, компетенцію, діяльність суду та правоохоронних органів, та відсутність певної галузі права, яка б регулювала структуру навчальної дисципліни, зокрема, на засадах верховенства права.

Список використаних джерел:

1. Марочкін І.Є. Організація судових та правоохоронних органів Х.: Право, 2013. – 448 с.
2. Основним джерелом розглядуваної дисципліни є Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cozyhomestead.ru/Zhivotnie_32494.html
3. Саме ця навчальна дисципліна являє собою певною мірою введення у спеціальність [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://lawcollege.lnu.edu.ua/course/sudovi-ta-inshi-pravoohoronni-orhany/>

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л.П.

Бабчук Артем Дмитрович

студент V курсу

Інституту кримінальної юстиції

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ УЧАСТІ АДВОКАТА У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПОРУШЕННЯ

Стаття 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі КУпАП) передбачає участь у розгляді справи про адміністративне правопорушення захисника [1]. До захисників відносяться адвокати та інші фахівці у галузі права. Крім того, відповідно до положень статті 270 КУпАП адвокат може виконувати не тільки функцію захисту, а й функцію представництва потерпілого. З часу прийняттям Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3] пройшло більше 5 років. За цей час було накопичено певний досвід та виявлено проблеми участі адвокатів у справах про адміністративні порушення, які вимагають більш ґрунтовного дослідження.

Однією з найважливіших та головних проблем останніх років є проблема відсутності чіткості та однозначності в трактуванні норм судового розгляду справ про адміністративні правопорушення [4, с. 47]. Найбільш яскраво ця проблема проявляється у відмежуванні допуску адвоката, іншого фахівця у галузі права, які виконують функцію захисника при розгляді адміністративної справи. Значна кількість суддів при розгляді справи про адміністративні правопорушення забороняють захищати людину іншим фахівцям у галузі права, віддаючи перевагу лише адвокатам. Проблема ускладнюється, коли в якості захисника виступає помічник адвоката, який не має статусу адвоката але має вищу юридичну освіту, що передбачено

вимогами ч. 1 ст. 16 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Сьогодні також зустрічаються випадки, коли при розгляді справи про адміністративне правопорушення, представники за довіреністю осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності надають клопотання про допуск до участі у справі як представника такої особи. Однак норми КУпАП не передбачають участі у справі в якості представника особи, яку притягають до відповідальності (лише законний представник або представник потерпілого).

Подібне питання виникає у справах про порушення митних правил щодо залучення до участі власників вилученого майна (за ст. 471, 472, 483 МК України [2]), коли суд може застосувати конфіскацію транспортного засобу або товару, який використовувався для переміщення через митний кордон. При цьому процесуальним законодавством не передбачена участь у такій справі «представника особи, власника вилученого майна» та особисто такої особи.

Положення ст.271 КУпАП України не визначають механізм запрошення адвоката. Так, після застосування адміністративного затримання, у правопорушника відсутня можливість запросити на розгляд справи адвоката. Це пов'язано з тим, що повідомлення родичів про таке затримання, яке здійснюють співробітники відповідних органів, не відносяться до документів суворої звітності, а значить інформація про це не фіксується. Реалізації права на особисту недоторканність також заважає і те, що в КпАП не встановлено терміни, протягом яких правоохоронці повинні сповістити рідних та близьких про затримання. Конституція як закон прямої дії зобов'язує робити це «невідкладно». Але таке формулювання до оперативності не зобов'язує. Тому дуже часто родичі дізнаються про затримання тільки після прийняття рішення судом. Відповідно знижуються і можливості адвоката щодо захисту потерпілого, оскільки дуже часто адвоката навіть не пропускають до затриманого, оскільки він має право залучатися до справи з моменту її розгляду. На практиці правопорушника вивозять до суду без попереднього призначення справи, а тому про день і час розгляду справи захисник та родичі можуть і не знати. Тому в КУпАП слід закріпити положення про допуск адвоката до участі в справі про адміністративне правопорушення з моменту порушення адміністративної справи, тобто з моменту складання адміністративного протоколу, а при адміністративному затриманні – з цього моменту, причому у випадках, коли термін затримання подовжується на термін більш ніж 3 години, його участь має бути обов'язковою.

Р.В. Сінельник відмічає, що «законодавство лише в загальних рисах окреслює права захисника в провадженні по справах про адміністративні правопорушення, не конкретизуючи їх» [5, с. 283]. Тому доцільним, на думку вченого, є «максимально повне закріплення права захисника саме на

рівні адміністративно-процесуального законодавства» [5, с. 284]. З іншої сторони ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зафіксовано досить значних перелік прав адвокатів, які на практиці реалізувати достатньо складно. Наприклад, дуже часто у справах про адміністративні правопорушення адвокат зіштовхується з ситуацією, коли щодо видачі документів, копій, йому надається відмова.

В п. 7 ч. 1 ст. 20 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено право адвоката на збирання відомостей про факти, які можуть використовуватися в суді як доказова база. Однак передбачене право, наприклад, відбирати пояснення по суті є декларативним, адже така норма не має відображення в КУпАП. Доцільним було б доповнити норми КУпАП України положенням, згідно якого надати захиснику право відбирати пояснення від осіб, які є учасниками провадження у справах про адміністративні правопорушення з метою залучення їх в якості доказів по цій справі. В цілому оптимізація законодавства в сфері участі адвоката в справах про адміністративні правопорушення повинна реалізовуватися за двома напрямками: реформування організаційної частини та реформування адміністративно-процесуального статусу адвоката.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122
2. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44-48. – Ст. 552.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 27. – Ст. 282.
4. Биля С.О. Недоліки правового регулювання судового розгляду справ про адміністративні правопорушення / С.О. Биля, О.М. Курило // Вісник Верховного суду України. – 2010. – №8. – С. 43-48.
5. Сінельнік Р. В. Правовий статус захисника в провадженні по справах про адміністративні правопорушення та кримінальних справах: об'єм повноважень / Р. В. Сінельнік // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. – 2012. – Ч. 1. – С. 281-291.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л.П.

Балан Вікторія Вікторівна
студентки II курсу
судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ВІДПОВІДНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО АДВОКАТУРУ МІЖНАРОДНИМ СТАНДАРТАМ

5 липня 2012 року було прийнято Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», яким сьогодні визначають правові засади організації та діяльності адвокатури в цілому та здійснення адвокатської діяльності в Україні. Безсумнівно, прийняття даного Закону має важливе значення в контексті інтеграції України до Європейського Союзу, оскільки уніфікація норм національного законодавства з нормами міжнародно-правових актів, в тому числі і актів ЄС з питань надання правової допомоги є важливим елементом входження України до ЄС не тільки на правах асоційованого члена, а й повноправного.

Однією з найбільш важливих проблем сьогодні, на нашу думку, є порядок доступу до адвокатської діяльності, оскільки в ч. 2 ст. 58 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» розмір плати за складання кваліфікаційного іспиту визначається з урахуванням потреби покриття витрат на забезпечення діяльності кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та не може перевищувати трьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, установлених законом на день подання особою заяви про допуск до складання кваліфікаційного іспиту [1]. При цьому, це не єдина перешкода в доступі до здійснення адвокатською діяльністю за матеріальною ознакою. Так, окрім плати за складання адвокатського іспиту, громадянам, що мають бажання одержати статус адвоката необхідно сплатити також і вартість проходження шестимісячного стажування у розмірі не менше 12 мінімальних місячних заробітних плат, відповідно до рішення Ради адвокатів України № 292 «Питання забезпечення організаційних заходів проходження стажування» [2].

Проблемна ситуація вбачається в тому, що згідно європейських стандартів доступу до адвокатської професії особам, які бажають одержати статус адвоката, в повній мірі гарантується вільний доступ до одержання адвокатської професії без дискримінації за матеріальною ознакою. Підтвердженням цього є Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи про свободу професійної діяльності адвокатів, в якій чітко передбачається, що необхідно вжити всіх необхідних заходів для того, щоб шанувалася, захищалася і заохочувалася свобода здійснення професії адвоката без дискримінації і неправомірного втручання з боку органів державної влади,

місцевого самоврядування чи громадськості, особливо в контексті відповідних положень Європейської Конвенції з прав людини (ЄКПЛ) [3, с. 171]. А тому, рішення, що стосуються надання дозволів особам займатися юридичною діяльністю або стати членом даної професійної групи, повинні прийматися незалежним органом [4].

На нашу думку, необхідно в українському законодавстві скасувати положення про оплату за стажування та проведення кваліфікаційного іспиту, оскільки вони суперечать не тільки положенням міжнародних європейських стандартів, але й положенням ст. 43 Конституції України, відповідно до якої кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується [5]. При цьому, варто зазначити, що це не єдине конституційне право, яке обмежується оплатністю послуг за проходження кваліфікаційного іспиту та стажування. Опосередковано порушуються положення ст. 22 і 23 Основного Закону держави, оскільки відповідно до ч. 3 ст. 22 Конституції України при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод [5].

Отже, враховуючи дані норми Основного Закону держави, можемо стверджувати, що положення Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» їм суперечать, оскільки відбулося фактично звуження права на працю. Окрім цього, ст. 23 Конституції України передбачено, що кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості [5].

Таким чином, на жаль, національне законодавство, а саме Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, Рішення Ради адвокатів України № 292 «Питання забезпечення організаційних заходів проходження стажування» сьогодні в частині доступу до адвокатської діяльності суперечить положенням ст. 22, 23, 43 Конституції України, а також міжнародним стандартам, а саме Європейській Конвенції з прав людини та Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи про свободу професійної діяльності адвокатів. В зв'язку з цим ми пропонуємо скасувати оплату за проходження кваліфікаційного іспиту та стажування, чим і буде знято питання про дискримінацію кандидата в адвокати за майновою ознакою.

Список використаних джерел:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>

2. Рішення Ради адвокатів України № 292 «Питання забезпечення організаційних заходів проходження стажування» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2016-12-15-r-shennya-rau-292_58663b606d4f8.pdf

3. Смітюх Н.В. Правові аспекти доступу до адвокатської діяльності в Україні: проблеми та перспективи / Актуальні питання організації діяльності та функціонування адвокатури в Україні. – С. 169-175.

4. Рекомендація № R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам про свободу професійної діяльності адвокатів від 25.10.2000 р.: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/rekomendaciji_komitetu_ministriv_radi_jevropi.html.

5. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

Науковий керівник: асистент Кісліцина І.С.

Вознюк Марина Ярославівна

студентка I курсу

судово-адміністративного факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОДІЛ ВЛАДИ – ПЕРЕДУМОВА ВИНИКНЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ САМОСТІЙНОЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ НА ЗАСАДАХ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Після Революції Гідності наша держава переживає непростий період становлення та розвитку демократичних цінностей, тому надзвичайно важливо зрозуміти глибину й складність радикальних змін, які повинні стимулювати наукову думку та набувати всебічного осмислення проблем суспільно-політичного розвитку держави для вироблення більш ефективних механізмів з метою прийняття важливих професійних рішень у системі практичної діяльності органів державної влади на засадах верховенства права.

В зв'язку з цим, ми проаналізуємо особливості поділу влади, як передумови виникнення та становлення самостійної судової влади, а також визначимо особливості судової влади в системі поділу влад.

Варто зазначити, що ідея поділу влади висловлювалася ще в античні часи та в епоху Середньовіччя. Але, як теорія, вперше висунута Джоном Локком і розвинута в працях Шарля-Луї Монтеस्क'є. Саме Шарль-Луї Монтеस्क'є і вважається фундатором даної теорії. При чому, теоретичні напрацювання

французького просвітителя, філософа, правника знайшли своє втілення в законодавчій думці всіх демократичних держав світу.

Так, зокрема, вперше на законодавчому рівні принцип поділу влади було послідовно втілено в Конституції США 1787 році. В ній законодавча, виконавча і судова гілки державної влади не тільки відокремлені одна від одної, а й наділені можливостями взаємного контролю через відповідну систему стримувань і противаг.

Теорія поділу влади передбачає обґрунтування ідеї організації і здійснення державної влади на основі раціонального розподілу праці в рамках державного механізму як єдиної системи органів, що перебувають у певному співвідношенні і організаційно відокремлені. Поділ влади потребує чіткого розмежування функцій і закріплення меж між гілками влади, прерогатив, забезпечення їх юридичної самостійності і певної незалежності, ділової взаємодії і взаємного стримування [1, с. 72].

Отже, зміст поділу влади на три гілки полягає в тому, що жодна з трьох гілок влади не повинна втручатися в прерогативи іншої, а тим більше зливатися з нею [3, с. 179].

Особливе місце в системі поділу влади приділяється судовій владі. Так, зокрема, судова влада є виокремленою за умов поділу державної влади гілкою влади, що має виключні повноваження на здійснення правосуддя.

Основною функцією судової влади, без сумніву, є відправлення правосуддя. Для функції правосуддя характерні такі важливі ознаки, як виключність та самостійність. Так, виключність означає, що ніхто, крім судових органів, не має права відправляти правосуддя. Так, згідно з Конституцією України правосуддя може здійснюватися тільки судом, делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. Самостійність означає, що суди при здійсненні правосуддя не залежать від будь-яких органів та осіб, мають керуватися тільки законом [2].

Отже, найважливіша особливість здійснення правосуддя полягає в суворому додержанні визначеної процесуальним законодавством процедури, яка гарантує демократизм, виваженість, обґрунтованість і законність судового рішення.

В сучасних умовах, судова влада посідає особливе місце в системі державно-правових інститутів правової державності. Тому правову державу іноді називають «державою суддів» у тому розумінні, що судова влада в умовах функціонування принципів правової державності є найбільш наближеною до права гілкою державної влади, яка передбачає, зокрема, можливість для суду розглядати позови щодо відповідальності органів державної влади перед людиною і громадянином з приводу порушення або обмеження їх прав чи свобод. Звідси впливає особлива чутливість

суспільства і держави до здійснення правосуддя, проведення судово-правових реформ.

Таким чином, судова гілка влади – це самостійна і незалежна гілка державної влади від законодавчої та виконавчої гілок влади і відіграє ключове значення в суспільному житті, оскільки саме вона покликана врегульовувати конфлікти між різноманітними суб'єктами на засадах верховенства права.

Список використаних джерел:

1. Процюк І.В. Поділ та єдність державної влади / І.В. Процюк // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – Х. : Право, 2007. – Вип. 14. – С. 71-72.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Баглай М. В. Конституционное право зарубежных стран: учебник для вузов. – М.: Норма, 2004. – С. 179.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л.П.

Волконський Владислав Олегович

студент I курсу

факультету адвокатури

Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОЇ РАДИ ПРАВОСУДДЯ

В умовах сучасного реформування системи судоустрою України, на мою думку, значної уваги потребує питання актуальності та перспектив діяльності Вищої ради правосуддя (надалі – ВРП) в Україні.

Перш ніж продовжити тему дослідження, варто визначити які саме нові повноваження має ВРП, та що відрізняє її від попередника – Вищої ради юстиції.

Однією з корисніших повноважень наданих ВРП є здатність ухвалювати рішення про звільнення судді з посади, затримання та утримання судді під вартою чи арештом, тимчасове усунення судді від здійснення правосуддя. Ці положення усувають недоліки, передбачені Законом України «Про вищу раду юстиції» [1], відповідно до якого суддю могла зняти з посади лише Верховна Рада України.

Яскравим прикладом є справа проти судді М. Чауса [2] коли, не глядячи на рішення тимчасової комісії, Верховна Рада України не дозволила звільнити з посади та затримати винного, через що суддя встиг виїхати за межі України.

Крім того, відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про вищу раду правосуддя», ВРП зобов'язана вживати заходи щодо забезпечення авторитету суду та незалежності суддів. Поряд із цим варто відзначити підвищення рівня правового нігілізму в країні. Після значної кількості гучних справ, якими зараз займається НАБУ, повернення довіри людей до суду та правоохоронних органів в цілому є складним та багаторічним процесом.

Згідно із п. 1 ч. 1. ст 20 Закону України «Про вищу раду правосуддя» [3], член ВРП має право вносити пропозиції щодо вдосконалення роботи ВРП та її органів, секретаріату ВРП. Положення цієї статті має двояке значення. З одного боку, це дозволяє адаптувати діяльність ВРП до нових проблем та змін у соціально-політичному становищі в Україні, а з іншого – вимагає високого рівня доброчесності членів ради. Нажаль, ми вже давно відійшли від Платонівських понять добра та доброчесності, тому це питання вирішується за допомогою складного конкурсного відбору членів ради, відповідно до вимог передбачених законодавством. Я певен, що ці вимоги є недостатніми. Наприклад, п. 2, 3, ч. 10 ст. 6 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» передбачено, що людина, яка має судимість, не погашену або не зняту в установленому законом порядку або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного із корупцією, не може бути обраною на посаду члена Вищої ради правосуддя. Постає питання: про яку доброчесність та суддівську етику може йти мова, коли лише минулого року людина відповідала перед законом за те правопорушення, з яким ВРП повинна боротися? На мою думку, звичайний громадянин, який незнайомий ні зі справою проти особи, ні з особистими якостями кандидата на посаду в ВРП, довіряти, знаючи, що рік назад ім'я цієї особи було пов'язано із корупцією, не може. У випадку коли довіра населення до правозахисних та правоохоронних органів знаходиться на доволі низькому рівні, коли люди вважають що закон діє насамперед задля благополуччя посадових осіб, давати додатковий привід до недовіри є зайвим.

Вважаю за необхідним зупинитись на повноваженні ВРП, яке, на мій погляд, є найпозитивнішим з усіх повноважень, якими наділена ВРП. Воно полягає у затвердженні положення про Єдину судову інформаційну (автоматизовану) систему, Положення про Державну судову адміністрацію України та типові положення про її територіальні управління, Положення про Службу судової охорони, Положення про проведення конкурсів для призначення на посади державних службовців у судах, органах та установах

системи правосуддя, Положення про Комісію з питань вищого корпусу державної служби в системі правосуддя, Порядок ведення Єдиного державного реєстру судових рішень; погоджує Типове положення про апарат суду, Положення про порядок створення та діяльності служби судових розпорядників; надає обов'язкові до розгляду консультативні висновки щодо законопроектів з питань утворення, реорганізації чи ліквідації судів, судоустрою і статусу суддів, узагальнює пропозиції судів, органів та установ системи правосуддя стосовно законодавства щодо їх статусу та функціонування, судоустрою і статусу суддів; здійснює функції головного розпорядника коштів Державного бюджету України щодо фінансового забезпечення своєї діяльності; бере участь у визначенні видатків Державного бюджету України на утримання судів, органів та установ системи правосуддя; затверджує за поданням Державної судової адміністрації України нормативи кадрового, фінансового, матеріально-технічного та іншого забезпечення судів; погоджує в установленому порядку перерозподіл бюджетних видатків між судами, крім Верховного Суду; призначає на посаду та звільняє з посади Голову Державної судової адміністрації України, його заступників; визначає за поданням Голови Державної судової адміністрації України граничну чисельність працівників Державної судової адміністрації України, у тому числі її територіальних управлінь.

У якості висновків, варто відзначити, що створення ВРП є однією з перспективніших нововведень у сучасній системі судоустрою, тому що її створення не лише відповідає проблемам сьогодення, а й сприяє реалізації позитивних змін у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 грудня 2016 року № 1798-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 7-8, ст. 50.
2. Результати розгляду питань порядку денного засідання Третьої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 2 серпня 2017 року [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Вищої ради правосуддя. – Режим доступу: <http://www.vru.gov.ua/news/2570> (дата звернення 24.10.17) – Назва з екрана.
3. Про Вищу раду юстиції: Закон України від 15 січня 1998 року № 1798-VII// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 25, ст. 146.

Науковий керівник: асистент Деменчук М.О.

Головко Владислав Володимирович
студент V курсу
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІЙСЬКОВА ПОЛІЦІЯ ЯК ЗАСІБ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ НА ДОНБАСІ

Нещодавно у Верховній Раді зареєстровано законопроект № 1805 «Про військову поліцію», яким передбачено надання повноважень слідчим Військової поліції на досудове розслідування злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів), здійснених військовослужбовцями, а також злочинів, здійснених державними службовцями і працівниками МО України, ЗСУ під час виконання ними службових обов'язків у розташуванні військової частини або на військових об'єктах. За словами авторів законопроекту нардепів від «Блоку Петра Порошенка» В. Короля і М. Паламарчука, нині на Донбасі розслідування усіх злочинів, включаючи військових, перебуває у руках рядових міліціонерів, створення ж спеціального силового підрозділу, підконтрольного Міністерству оборони, а не МВС, допоможе більш ефективно стежити за правопорядком на фронті. Законопроект також передбачає, у разі звернення міністра внутрішніх справ України, можливість покладання Президентом України на Військову поліцію виконання спільно з підрозділами міліції і Національної гвардії України окремих завдань з охорони і забезпечення громадського порядку, виявлення й припинення кримінальних правопорушень серед цивільного населення в місцевостях, у яких введено воєнний або надзвичайний стан [2, с. 7-9].

Звичайно, невиконання наказу, непокора командирові, дезертирство, мародерство, розкрадання військового майна – ці й інші проблеми у Збройних силах України наявні, але їх особливо не афішують.

За даними Генпрокуратури, минулого року було здійснено понад 4 тис. військових злочинів. У їх числі – 310 випадків непокори, більше 1 тис. дезертирств, 288 крадіжок військового майна та факти мародерства. Тому в законопроекті детально визначено і порядок притягнення поліцейського до дисциплінарної відповідальності. На сьогодні в українських Збройних силах діє Військова служба правопорядку, яка і займається виявленням злочинів серед військовослужбовців, а досудове слідство проводять цивільні слідчі.

Таким чином, парламентарі пропонують створити новий правоохоронний орган – Військову поліцію, яку буде наділено більш широкими повноваженнями, зокрема, правом проводити досудове слідство.

Свою ініціативу депутати пояснюють тим, що з урахуванням закладеного в ст. 121 Конституції України вичерпного переліку функцій прокуратури України, після введення в дію положень ст. 216 КПК України, досудове

розслідування військових злочинів має належати до компетенції слідчих органів МВС України. Проте розслідування цієї категорії злочинів є невласивною функцією вказаного правоохоронного органу й суперечить міжнародним стандартам і практиці боротьби зі злочинністю в арміях розвинутих країн Європи та світу.

Якщо враховувати відновлення військових прокуратур, ініціативи зі створення військової поліції, то, імовірно, найближчим часом варто чекати законодавчих ініціатив і відносно військових судів. Варто зазначити, що про повернення військових судів говорили вже і екс-генпрокурор України В. Ярема, і Президент України П. Порошенко [1, с. 1-2].

Ще однією проблемою є те, що військова поліція, як це визначено в проекті, матиме юрисдикцію всіх військових формувань, а не лише Збройних сил. Тому не зрозуміло, яким чином міністр оборони і керівник Генштабу будуть керувати військовою поліцією, якщо вони не мають права втручатися в діяльність СБУ, Нацгвардії та інших військових формувань.

Проте, на думку керівників штабу сухопутних військ, утворення військової поліції – це справа необхідна, насамперед, для того, щоб розвантажити командирів частин від оперативно-розшукової роботи, дізнання. Військові фахівці вважають, що введення військової поліції дасть змогу покращити стан із захистом прав військовослужбовців, підняти авторитет військових, а також допоможе захистити цивільне населення. Генерал-лейтенант юстиції В. Кравченко вважає, що військовослужбовці повинні відчувати захист із боку держави. Він також зазначає, що конституційні права пов'язані із соціальними правами, а Закон «Про бюджет» не забезпечує пільг, що встановлені для військовослужбовців законодавством України.

Нещодавно у Верховній Раді зареєстровано законопроект № 1805 «Про військову поліцію», яким передбачено надання повноважень слідчим Військової поліції на досудове розслідування злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів), здійснених військовослужбовцями, а також злочинів, здійснених державними службовцями і працівниками МО України, ЗСУ під час виконання ними службових обов'язків у розташуванні військової частини або на військових об'єктах.

Ухвалення цього закону, на думку авторів документа, удосконалисть організацію забезпечення правопорядку й законності в МО України і ЗСУ, правоохоронних органів спеціального призначення та інших військових формувань, а також забезпечить можливість ефективно й оперативно здійснювати розслідування найбільш поширених військових злочинів, що позитивно вплине на рівень національної безпеки держави. «Створення військової поліції в Україні – ця вимога часу. Бойові дії на сході вимагають дотримання суворой дисципліни у військових частинах. У разі ухвалення

закону військова поліція стане правонаступником військової служби правопорядку.

Службу в поліції продовжать службовці, які пройдуть люстраційну перевірку», – зазначив М. Паламарчук.

Таким чином, парламентарі пропонують створити новий правоохоронний орган – Військову поліцію, яку буде наділено більш широкими повноваженнями, зокрема, правом проводити досудове слідство. Свою ініціативу депутати пояснюють тим, що з урахуванням закладеного в ст. 121 Конституції України вичерпного переліку функцій прокуратури України, після введення в дію положень ст. 216 КПК України, досудове розслідування військових злочинів має належати до компетенції слідчих органів МВС України. Проте розслідування цієї категорії злочинів є невласивною функцією вказаного правоохоронного органу й суперечить міжнародним стандартам і практиці боротьби зі злочинністю в арміях розвинутих країн Європи та світу.

Якщо враховувати відновлення військових прокуратур, ініціативи зі створення військової поліції, то, імовірно, найближчим часом варто чекати законодавчих ініціатив і відносно військових судів. Варто зазначити, що про повернення військових судів говорили вже і экс-генпрокурор України В. Ярема, і Президент України П. Порошенко.

Згідно з цим проектом права військовослужбовців обмежуються іншими такими ж військовослужбовцями. Таке обмеження може здійснюватись лише спеціально підготовленими особами, які виконують поліцейські функції. З огляду на це, військову поліцію, вважає експерт, має бути створено як військове формування, але тоді вона не може виконувати слідчі та оперативно-розшукові функції, а лише функції охорони. «Якщо ж військовій поліції хочуть надати функції слідчі, тоді вона не може складатися з військовослужбовців, а це мають бути або держслужбовці, або фахівці з рангами», – наголошує М. Хавронюк [3, с. 1-4].

Ще однією проблемою є те, що військова поліція, як це визначено в проекті, матиме юрисдикцію всіх військових формувань, а не лише Збройних сил.

Тому не зрозуміло, яким чином міністр оборони і керівник Генштабу будуть керувати військовою поліцією, якщо вони не мають права втручатися в діяльність СБУ, Нацгвардії та інших військових формувань. І взагалі, вважають фахівці, цей закон переписаний частково із чинного Закону «Про військову службу правопорядку у Збройних Силах України».

Кардинальне реформування поліції і Збройних сил у часи військових подій на Сході України – одна з найважливіших вимог українського суспільства. Розв'язати проблеми цих силових структур можна лише впровадженням прозорого підходу до їх реформування на законодавчому рівні. Одним з таких шляхів і є новий механізм створення військової поліції.

Але далі постає найважливіше питання – чи вистачить вітчизняному політикуму волі й здорового глузду, аби ухвалити цей законопроект і здійснити перебудову української міліції на європейську поліцію не на словах, а на ділі, знизити рівень корупції в їх лавах. Важливо, щоб реформа міліції з військовим присмаком у черговий раз не перетворилася на політично привабливі, але порожні гасла, адже докорінні зміни самої суті правоохоронної діяльності сьогодні є вкрай важливими.

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України № 311/2008 від 8 квітня 2008 року // «Законодавство» Верховної Ради України. С. 1-2
2. Картка законопроекту «Проект Закону про Військову поліцію» (№ 1805 від 21.01.2015 р.) на офіційному веб-порталі Верховної Ради України. С. 7-9.
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України»: Президент України; Указ від 06.06.2016 № 240/2016. С. 1-4.

Науковий керівник к.ю.н., доцент Ковальчук І.С.

Голубович Віталіна Олегівна

студентка I курсу

судово-адміністративного факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИРОДА ТА ЗНАЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

В Україні існують органи, що створені тільки з метою охорони і захисту права – це діяльність, що має назву правоохоронна. Правоохоронна діяльність має завдання:

- встановленого Конституцією України суспільного ладу держави;
- прав і законних інтересів громадян, організацій, підприємств, тобто суб'єктів власності; суверенітету та територіальної цілісності.

Найважливіше місце серед завдань правоохоронної діяльності є захист прав і свобод людини, її життя, честі та безпеки. Правоохоронні органи повинні стримувати суспільство від вчинення поганих дій, тобто тих, які суперечать закону України.

У Конституції України поняття «правоохоронні органи» вживається тільки один раз у ст. 17, де зазначається: «Забезпечення державної безпеки і

захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація та порядок яких визначаються законом» [1].

Правоохоронна діяльність складається з деяких напрямів, які мають свої індивідуальні завдання і здійснюються властивими тільки їм певними методами. Цими напрямками є: здійснення правосуддя (судові органи), прокурорський нагляд (прокуратура), досудове розслідування злочинів (ст. 38 КПК України), захист інтересів прав та свобод (адвокат, нотаріат), юридична діяльність у господарстві (юрист-консультант), охорона громадського порядку (поліція) і діяльність формальних об'єднань, які покликані допомагати правоохоронним органам охороняти громадський порядок.

Ще один момент, на який не можна не звернути увагу – це історичне становлення та розвиток правоохоронних органів на території України.

В Додержавний період теж існували елементи правоохоронних органів. Додержання різного роду заборон було обов'язком для всіх членів роду та племені. Невиконання цих правил (законів) спричиняло наслідки карального характеру.

У 9 столітті виникла Київська Русь. Вона залишила великий наслідок в історії формування державності та правотворчих процесів. У Київській русі норми права можна знайти у звичаях, традиціях, літературних джерелах, наприклад: «Руська правда».

До Руської правди входили: княжі грамоти, церковна судова практика, русько-візантійські договори та інші виявлення княжої волі. Велику роль у становленні Руської Правди була судова діяльність князів, яка зробила велике значення судового прецеденту як джерела права Київської Русі.

Таким чином, формування та становлення правоохоронних органів на українських землях зазначено в Руській Правді Київської Русі [2, с. 193].

Продовження становлення правоохоронних органів є у литовській державі 16 ст. Це були Литовські статuti, які мали три редакції (1529 р, 1566 р., 1588 р). Зміст цих статутів полягав в тому, щоб «з ласки господарської зберегти старовину, закріпити соціальний, політичний і юридичний лад землі» [3, с. 672].

Наступним етапом розвитку правоохоронних органів була політична унія між Литвою та Польщею. Великим досягненням литовсько-польської доби з приводу правоохоронної діяльності є виділення процесуального права та дороблення судового процесу.

У 17-20 столітті правоохоронні органи мали функції та мали сталі визначенні завдання. Головною метою правоохоронних органів було те, що вони повинні забезпечувати безпеку держави та конституційного ладу.

Правоохоронними органами були поліція, прокуратура, жандармерія, органи служби державної безпеки.

Після ухвалення Декларації про державний суверенітет України і Акта незалежності України стали реформуватися правоохоронні органи. Статусом правоохоронних органів за часів незалежної України є : Конституція України, Закони України «Про міністерства і державні комітети Української РСР», «Про прокуратуру», «Про міліцію», «Про Службу безпеки України» та інші.

Отже, в додержаний період вчинялися діяння, які нині ми знаємо як злочин. Правоохоронна діяльність розвивалась на протязі великого проміжку часу, тобто з самого початку становлення української державності. Завдяки тому розвитку, який існував, зараз ми маємо сильну правоохоронну систему.

Правоохоронна діяльність має фундаментальний характер для всіх держав , незважаючи на їх політичні системи.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної ради України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – Ст. 17.
2. Руська правда. Тексти на основі 7 списків та 5 редакцій / [упоряд. С. Юшков]. – К.: Вид-во НАН України, 1935. – 193 с.
3. Статути Великого князівства Литовського: в 3 т. / [за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова]. – Т. III: Статут Великого князівства Литовського 1588 року: У 2 кн. – Кн. 1. – Одеса : Юрид. літ., 2002. – 672 с.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л.П.

Дейнека Яна Вікторівна

студентка II курсу

судово-адміністративного факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ТА СТАЖУ РОБОТИ В ГАЛУЗІ ПРАВА ДЛЯ НАБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА

В статті 59 Конституції України закріплено конституційне право кожної людини та громадянина на правову допомогу, зокрема і безоплатну. Саме для здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі в Україні діє адвокатура [1].

Сьогодні наша держава тримає курс демократичного розвитку, що супроводжується створенням відповідних державних органів та організацій, завданням яких є захист прав і свобод людини та громадянина України, а

також прийняттям відповідних законів, основним завданням яких є захист прав і свобод людини та громадянина. Відповідно постає питання застосування на практиці законів та ефективність різноманітних інститутів захисту прав людини і громадянина, що неможливо без звернення окремих громадян до інституту адвокатури – професійних юристів. В зв'язку з цим, метою дослідження є аналіз проблемних питань правового статусу адвоката в Україні.

Правовий статус адвоката та право на заняття адвокатською діяльністю закріплено у Розділі II Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Так, зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених цим Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю [2].

Серед вище перелічених елементів правового статусу адвоката, на особливу увагу заслуговує проблема освіти та стажу роботи в галузі права, оскільки на сьогодні чинне законодавство не в повній мірі врегульовує дане питання, а тому виникають проблеми щодо їх визначення.

Як вже було зазначено, статус адвоката вимагає наявності повної вищої юридичної освіти, володіння державною мовою, стажу роботи в галузі права не менше двох років, стажування під керівництвом адвоката (крім спеціально встановлених випадків) і, як завершальний етап, складання кваліфікаційного іспиту. Після цього претендент складає присягу адвоката України й отримує свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю [3, с. 66]. Досліджуючи дану норму Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», чітко не зрозуміло, що слід вважати повною вищою юридичною освітою. Поняття вищої юридичної освіти наведено у п. 1 ч. 6 ст. 69 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів».

Я вважаю за доцільне, сформулювати дану норму закону ЗУ «про адвокатуру та адвокатську діяльність» наступним чином: «Повна вища юридична освіта – це вища юридична освіта, здобута в Україні, а також повна вища юридична освіта, здобута в іноземних державах та визнана в Україні за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста чи магістра».

Проблемним питанням є те, що в даному випадку акцентується увага на понятті «юридична освіта», і жодним чином, не визначаються питання спеціальності. Як зазначено в Порядку допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядок складення кваліфікаційного іспиту та методиці оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні одночасно із заявою про допуск до складення кваліфікаційного іспиту заявник надає наступні документи: документ державного зразка, що підтверджує набуття

заявником повної вищої освіти за спеціальностями «правознавство», «правоохоронна діяльність», «міжнародне право».

Також стаж роботи в галузі права на сьогодні є дуже спірним питанням. На жаль, норма Закону, яка визначає, що стаж роботи в галузі права – стаж роботи особи за спеціальністю після здобуття нею повної вищої юридичної освіти, не визначає, що слід розуміти під роботою за спеціальністю. Як правило, до стажу роботи за спеціальністю юриста включається перебування на посадах судді, прокурора, слідчого, юрисконсульта, нотаріуса, а також інших посадах, які відповідно до кваліфікаційних вимог потребують наявності вищої юридичної освіти, як підстави для заняття такої посади.

Актуальним виглядає питання, що стосується тривалості стажу, який визначається після здобуття вищої юридичної освіти з присвоєнням кваліфікації не нижче спеціаліста. Якщо ж особа працює на посаді, яка потребує наявності освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр, то правовий стаж не йде. Громадянин, який має намір набути статус адвоката, повинен стажуватися упродовж 6 місяців під керівництвом адвоката за направленням ради адвокатів регіону. Керівником стажування може бути адвокат з не менш ніж з 5-річним досвідом роботи.

Таким чином, проаналізувавши проблемні питання освіти та стажу роботи в галузі права, ми дійшли висновку, що необхідно в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», удосконалити визначення повної вищої юридичної освіти та стажу роботи в галузі права, оскільки ч. 3 ст. 6 даного Закону сформульована неналежним чином і не враховує досліджені нами особливості.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 62. – Ст. 2509.
3. Стрельникова І.Ю. Деякі нововведення Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» / І.Ю. Стрельникова // Юридична осінь 2012 року : зб. тез доп. та наук. повідомл. учасн. всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів (13 листоп. 2012 р.) / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2012. – С. 66-68.

Науковий керівник: асистент Кісліцина І.О.

Діденко Анастасія Анатоліївна
студентка I курсу
судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУДОВА ВЛАДА В ТЕОРІЇ РОЗПОДІЛУ ВЛАДИ ДЖОНА ЛОККА З ОГЛЯДОМ НА СУЧАСНУ УКРАЇНУ

Незважаючи на різноманіття теорій розподілу влади, закріплених авторитетними класиками політико-правової думки, дане питання досі залишається актуальним і в сучасній літературі трактується досить неоднозначно. Пропонуються нові інтерпретації цього принципу, поява яких змушує нас звертатися до вже усталених і прийнятих теорій для визначення найбільш оптимальної для нашого суспільства моделі.

Одним із засновників теорії розподілу влади в її класичному розумінні був Джон Локк. В своїй праці «Два трактати про державне правління» він підтримував ідею захисту природних прав особистості (природне право), диференціації влади для уникнення зловживання нею і можливості повстання проти тирана. Владу він поділяв на законодавчу, виконавчу та федеративну (союзну).

Причиною утворення законодавчої влади Джон Локк вважав потребу людей в постійному захисті їх природних прав. Дану функцію покликані були виконувати закони. Таким чином гостро постає проблема аби новостворені закони безперервно приводились в дію і за цим процесом здійснювався нагляд. Мислитель вважав, що делегування функцій виконавчої влади тим же особам, які здійснюють і прийняття законів, буде нелогічно, адже тоді впливала перспектива зловживання законотворців своєю владою, що суперечило б інтересам суспільства. Тому Локк вважав за доцільне створення виконавчої гілки влади.

На ряду з вже зазначеними гілками влади Джон Локк також виділяв федеративну. Компетенція її полягала в можливості оголошення війни і миру, участі в коаліціях, об'єднаннях і союзах, а також укладанні міжнародних договорів.

Але особливого значення для громадян сучасної України набуває саме положення судової влади, процеси розвитку якої в нашій державі натрапляють на ряд перешкод. Актуальність звернення до проблеми становлення і розвитку судової влади в незалежній Україні обумовлюється тим, що, закріпивши принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову, стаття 6 Конституції України визнала судову владу рівноправною щодо інших гілок державної влади, яка, при цьому, є самостійною в процесі їх взаємодії. Положення статті 55, в якій зазначається, що права і свободи громадян захищаються судом, вимагає наявності правильно функціонуючої судової системи.

Слід зазначити, що Джон Локк, неодноразово торкаючись в свої роботах питання суду, все ж таки не виділив судову владу в окрему, самостійну гілку влади. Він лише характеризував взаємовідносини законодавчої влади із судами, припускаючи, що законодавець не може брати на себе право управляти шляхом деспотичних указів. Навпаки, – він повинен визначати права підданих, постійно приймаючи нові закони, захист яких є функцією уповноважених на те суддів. Але Джон Локк недооцінював роль останніх в боротьбі зі злочинністю, тримаючись думки, що крупні злочинці безкарні, так як занадто сильні для слабих рук правосуддя.

Підпорядковуючи судову владу виконавчій, Джон Локк не бачив потреби у виділенні її як самостійної гілки влади. Адже якщо розглянути судову владу з точки зору законодавчої та виконавчої і справді можна дійти висновку, що це досить слабка влада, оскільки вона не опирається на безпосередню підтримку виборців, як законодавча влада, і її силові механізми, на відміну від виконавчої влади, або відсутні, або надто слабкі (судові виконавці). Однак сила судової влади повинна ґрунтуватися на неухильному дотриманні закону, повазі судового рішення. Таке ставлення до судової влади домінує переважно у країнах з усталеними демократичними традиціями, де укорінився принцип верховенства права [3].

Загалом можна сказати, що самостійність судової влади, високий ступінь поваги до неї з боку усіх членів суспільства – це свідчення руху країни до правової державності. Цілком зрозуміло, що незалежна судова влада несумісна з самодержавством та авторитарним (тоталітарним) режимом. [3] Тому для української незалежної держави виокремлення судової влади в окрему гілку влади залишається доцільним, але потребує певного ряду реформувальних заходів для забезпечення правильного функціонування судової системи.

Список використаних джерел:

1. Заїченко Г. А. Джон Локк. – М., 1973 (2-е вид., допов. – М., 1988).
2. Локк Дж. Сочинения в трех томах: Т. 3. – М.: Мысль, 1988. – 668 с. – (Филос. Наследие. Т. 103). – С.135-406.
3. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник / К 65 М. С. Горшенєва, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін.; За заг. ред. В. О. Ріяки. – 2-е вид., допов. і перероб. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л.П.

Ковальчук Ірина Володимирівна
студентка I курсу
судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ОРГАНІЗАЦІЇ І ДІЯЛЬНОСТІ СУДІВ

Правосуддя та судова реформа – це теми, які є сьогодні одними з найбільш соціально актуальних і значущих в Україні, оскільки реформування судоустрою триває. Проте успіх будь-якої реформи, зокрема і судової, залежить від її наукового обґрунтування, тому важливими для обґрунтування постають принципи здійснення правосуддя.

Принципи здійснення правосуддя є відправними засадами, ідеями, положеннями, які виступають базисом формування, організації та функціонування судових органів, які здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечують кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Саме ці принципи у своїй сукупності та взаємозв'язку є орієнтирами правотворчої, право реалізаційної і правоохоронної діяльності у сфері здійснення судочинства та правосуддя в Україні [1, с. 209]. Актуальність дослідження організаційних принципів посилюється у зв'язку з судовою реформою та іншими реформами, пов'язаними із нею, а також із внесенням змін до Конституції України в частині правосуддя, прийняттям Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р., адаптацією законодавства України до законодавства Європейського Союзу в контексті європейської інтеграції.

В системі принципів правосуддя важливу роль відіграють організаційні принципи. Організаційні (судоустрійні) принципи звернені до відносин, що виникають не з приводу розгляду й вирішення конкретного виду судової справи, а з приводу організації судової системи, структури її органів, статусу суддів, тобто у зв'язку з організаційними відносинами.

До організаційних (судоустрійних) принципів судової влади належать основні засади побудови судової системи та статусу суддів-носіїв судової влади, а саме: єдність судової системи і статусу суддів; територіальність, спеціалізація та інстанційність у побудові судової системи; незалежність, недоторканність, незмінюваність і професіоналізм суддів [2, с. 33]. Охарактеризуємо ці принципи детальніше.

Система судових установ є єдиною для органів, що здійснюють функції судової влади. Підсистеми судоустрою виконують єдине завдання: розглядають і вирішують по суті юридично значущі конфлікти та спори, злочини. Принципи побудови та функціонування, засади судового розгляду

справ, механізм прийняття рішень та їх юридична сила, статус суддів – єдині.

Слід зазначити, що відповідно до ст. 17 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» судоустрій складають: 1) місцеві суди; 2) апеляційні суди; 3) Верховний Суд та вищі спеціалізовані суди, які за період з 2016 року не утворені.

Що стосується наступного організаційного принципу, то відповідно до ст. 125 Конституції України судоустрій в Україні будується за принципами територіальності та спеціалізації, а Законом України «Про судоустрій і статус суддів» законом зазначається і принцип інстанційності [3]. Зазначені принципи зумовлені потребою здійснення судової влади на всій території України й доступності її для всього населення. Визначальна вимога принципу територіальності полягає в тому, що мережа судових органів має рівномірно поширюватись на всі адміністративно-територіальні одиниці України.

Спеціалізація судів визначена ст. 18 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Так, зокрема, суди спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення. У судах за рішенням зборів суддів відповідного суду може запроваджуватися спеціалізація суддів з розгляду конкретних категорій справ [4]. В цьому полягає зовнішня спеціалізація судів.

В свою чергу, внутрішня спеціалізація судової діяльності реалізується у функціональному розподілі обов'язків між суддями одного суду, коли створюються спеціальні палати (окремі структурні одиниці) або запроваджується спеціалізація окремих суддів з розгляду конкретних категорій справ.

Під інстанційністю розуміють організацію судів відповідно до необхідності забезпечити право на перегляд судового рішення судом вищого рівня.

Фундаментальним організаційним принципом правосуддя в Україні є принцип самостійності судів і незалежності суддів, який передбачає, що суди в Україні є самостійними, а судді під час здійснення правосуддя незалежні від будь-якого впливу, нікому не підзвітні й підкоряються лише закону.

Гарантії самостійності та незалежності суддів закріплює Конституція України, зокрема ст. 126 у якій сказано, що вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється, а також Закон України «Про судоустрій та статус суддів», зокрема ст. 6, яка декларує: «Суди здійснюють правосуддя самостійно» [4].

Таким чином, організаційні (судоустрійні) принципи звернені до відносин, що виникають не з приводу розгляду й вирішення конкретного

виду судової справи, а з приводу організації судової системи, структури її органів, статусу суддів, тобто у зв'язку з організаційними відносинами і вважаємо, що за недостатнього дотримання даних принципів функціонування судової системи в цілому буде неможливим.

Список використаних джерел:

1. Мірінович У. А. Поняття та класифікація принципів здійснення правосуддя / У. А. Мірінович // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2011. – Вип. 6. – С. 209-211.
2. Марочкін І.Є. Організація судових та правоохоронних органів. – Х.: Право, 2013. – 448 с.
3. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 31, ст. 545.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л.П.

Козачок Тетяна Михайлівна

студентка V курсу

Інституту кримінальної юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРО ПРАВОВИЙ СТАТУС ВИЩОЇ РАДИ ПРАВОСУДДЯ

Одним із основних засад політики України у сфері розбудови державності на сучасному етапі її розвитку є забезпечення справедливого і доступного судочинства, дотримання міжнародних стандартів незалежності суддів. У зв'язку з цим виникла об'єктивна необхідність у реформуванні функціонування судової гілки влади, формуванні незалежного суддівського корпусу, забезпеченні незалежності суддів при здійсненні правосуддя, а також на утвердження в суддівських лавах законності, чесності та неупередженості. З цією метою, 30 вересня 2016 року Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» було утворено Вищу раду правосуддя шляхом реорганізації Вищої ради юстиції. [1]. Окрім того, задля забезпечення діяльності вказаного нового органу 5 січня 2017 року набрав чинності Закон України від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII «Про Вищу раду правосуддя», який визначає статус, повноваження, засади організації та порядок діяльності Вищої ради правосуддя [2].

Відповідно до статті 1 вказаного Закону Вища рада правосуддя є колегіальним, незалежним конституційним органом державної влади та суддівського врядування, який діє в Україні на постійній основі для забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування доброчесного та високопрофесійного корпусу суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів [2].

Вища рада правосуддя утворилась у складі двадцяти одного члена, з них десять – обрав з'їзд суддів України з числа суддів чи суддів у відставці, двох – призначив Президент України, двох – обрала Верховна Рада України, двох – обрав з'їзд адвокатів України, двох – обрала всеукраїнська конференція прокурорів, двох – обрав з'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ. Також до складу Вищої ради правосуддя за посадою увійшов Голова Верховного Суду. Кожний член Вищої ради правосуддя обирається (призначається) строком на чотири роки, при цьому, одна й та сама особа не може обіймати посаду члена Вищої ради правосуддя два строки поспіль.

Реформаційні зміни значним чином розширили повноваження Вищої ради правосуддя щодо формування незалежного суддівського корпусу у порівнянні з повноваженнями Вищої ради юстиції.

Основними нововведеннями є, зокрема, те, що Вища рада правосуддя отримала право:

- вносити подання про призначення чи звільнення судді,
- ухвалювати рішення щодо порушення суддею вимог щодо несумісності,
- ухвалювати рішення про переведення судді з одного суду до іншого, рішення про відрядження судді до іншого суду того самого рівня і спеціалізації,
- забезпечувати відповідність діяльності суддів вимогам закону, в тому числі через дисциплінарні процедури,
- ухвалювати рішення про припинення відставки судді.

Окрім того, цей орган надає згоду на затримання судді, чи утримання його під арештом, ухвалює рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя.

Для реалізації вказаних повноважень у структурі Вищої ради правосуддя утворено:

- для попереднього аналізу матеріалів щодо призначення чи звільнення судді, щодо порушення суддею вимог щодо несумісності та ін. – службу інспекторів;
- для розгляду справ щодо дисциплінарної відповідальності суддів – дисциплінарні палати з числа членів Вищої ради правосуддя;

– для організаційного, інформаційно-довідкового та іншого забезпечення діяльності Вищої ради правосуддя та її органів – секретаріат [2].

З огляду на проаналізовані положення, можна зробити висновок, що Вища рада правосуддя є органом, належним до системи стримувань і противаг, який виконує контрольні функції з метою унеможливлення втручання виконавчих та законодавчих органів у суддівську діяльність: фактично Вища рада правосуддя є своєрідним буфером між законодавчою і виконавчою владою, з одного боку, і судовою – з другого.

Крім того, варто зазначити, що зазначені реформаційні повноваження дають Вищій раді правосуддя більш ефективні можливості щодо забезпечення формування незалежного суддівського корпусу та забезпечення незалежності суддів від тиску з боку різних гілок влади при здійсненні правосуддя, ніж у попередньої Вищої ради юстиції, що дасть змогу привести українське судочинство у відповідність до міжнародних стандартів здійснення судочинства.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII// Відомості Верховної Ради України. – 2016, № 28.– Ст. 532.

2. Про Вищу раду правосуддя): Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII // Відомості Верховної Ради України. -2017.– № 7-8.– Ст. 50.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Ковальчук І.С.

Кравець Вікторія Николаевна

студентка V курсу

Института уголовной юстиции

Национального университета «Одесская юридическая академия»

ФОРМИРОВАНИЕ АДВОКАТСКОЙ ТАЙНЫ В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ НА ЭТАПАХ СТАНОВЛЕНИЯ ИНСТИТУТА АДВОКАТУРЫ

Конфиденциальность отношений юриста и клиента, соблюдение профессиональной юридической тайны является фундаментальной традицией в мировой юридической практике. Там, где господствует право, занавес конфиденциальности не может быть поднят даже тогда, когда скрытые сведения имеют существенное значение для дела. Актуальность данной темы обусловлена тем, что в последние годы, наблюдается заметное

обострение проблемы противоправного вмешательства в адвокатскую деятельность со стороны должностных лиц правоохранительных органов, стремящихся получить доступ к информации адвоката, что нейтрализует его возможности, нарушает доверительные отношения между адвокатом и клиентом. Рассмотрение становления адвокатской тайны в историческом разрезе позволяет детально проследить за формированием адвокатской тайны в развитых Европейских странах и способствует заимствованию положительного опыта в отечественное законодательство.

Адвокатская тайна всегда привлекала внимание как адвокатов-практиков, так и ученых-юристов. На общетеоретическом и отраслевом уровне адвокатской тайне посвящены труды таких ученых: К.К. Арсеньева, С.Л. Арии. М.Ю. Барщевского, А.Д. Бойкова. В.Н. Буробина, Д. П. Ватмана, Т.В. Варфоломеева, Г.В. Васьковского, Ю. Владимирова, И.В. Гессена, В.М. Дикусара, А.Ф. Кони, А. Кучерсны, Ю.Л. Лубшева, М.. Молло, И.Л. Петрухна, Ю.И. Пилипенко. Н.Н. Полянского, Ю.И. Стецовского, И. Трунова, И.Я. Фойницкого, А.Л. Ципкина.

Большое внимание исследованию отдельных аспектов адвокатской тайны уделили Д. Г. Арабули, Я.С. Киселев, В. Скерст, И.В. Смолякова, А.С. Таран, Л. Н. Бардин, А. Глашев, С.В. Бородин, Г.Б. Мирзоев. Е. Буробина. Н.М. Кипнис, А.А. Воронов, С. Казанцев, О. Згадзай, А. Коломиец, М. Винавер, А. Лохвицкий, Ю. Хаски.

Исследовали историю адвокатской тайны и нормы законодательства об адвокатской тайне в зарубежных странах, в частности Германии и Франции, I. Ceroid. W. Dingfelder, W.J. Friedrich, J. Langbein, H.J. Maier, R. Weyl, С.В. Бородин, С.И. Гаврилов, Л.А. Куцурова, Н.В. Морозов, А.И. Яценко, И.С. Яценко.

В древних государствах необходимость в профессиональных представителях и правозаступниках возникла, прежде всего, из-за усложнения общественной жизни, неосведомленности граждан в вопросах права при активном развитии юридических наук. В таких условиях требование личной защиты собственных интересов было практически неосуществимым, и граждане Рима при разрешении судебных споров стали прибегать к помощи поверенных, которые должны были обладать не только ораторскими способностями, но и серьезным знанием законов. Вместе с тем передача профессиональному представителю права выступить вместо себя (или вместе) в суде, безусловно, требовала и передачи ему определенной информации, незнание которой не позволило бы представителю выполнить возложенные на него доверителем обязанности. Объективная необходимость передачи определенной информации иному лицу требовала установления особых правил, обеспечивающих доверие между этими лицами. И если такие особые правила первоначально были не нужны, поскольку в Риме, как и в Греции, в роли представителей выступали

родственники или друзья тяжущегося, т.е. те лица, которым спорящий, в силу сложившихся родственных или дружеских отношений, мог доверить информацию без опасения, что эта информация будет разглашена и обращена ему же во вред, – то с момента превращения родственной адвокатуры в профессиональную возникает необходимость в особых правилах, регулирующих вопросы тайны.

Первоначально в древней Германии допускалось представительство, но законодательно обязанность хранить в тайне сведения, полученные от доверителей, установлена не была, более того, тайна не соблюдалась и в силу обычая. С 1532 по 1877 г. задачей адвоката становится помощь суду в установлении истины. Для достижения этой цели адвокат прямо обязывается открывать судьям информацию, которую он узнает от доверителя. При таком понимании роли и задач адвокатов в обществе никакого законодательного регулирования конфиденциальности отношений между адвокатом и доверителем быть не могло. Подобное законодательное регулирование адвокатской тайны приводит к тому, что между адвокатом и доверителем не возникает доверия, граждане опасаются прибегать к помощи защитников, потому что не могут рассчитывать на то, что все сказанное ими останется в тайне. В результате отсутствия адвокатской тайны, которая оказывает непосредственное влияние на возникновение доверия между адвокатом и доверителем, граждане не могут получить полноценную правовую помощь, что негативно сказывается не только на уровне защищенности их прав, но и на правосудии в целом. Такое положение приводит к необходимости совершенствовать существующее законодательство. Но Устав уголовного судопроизводства для Германской империи 1877 г., закрепляя право доверителя на помощь защитника, в том числе во время предварительного следствия, исключает конфиденциальность их отношений на этой стадии, поскольку предоставляет возможность судье во время предварительного следствия по делу читать письма, адресованные адвокату, а чиновнику суда присутствовать на переговорах обвиняемого и защитника. Таким образом, Уставом уголовного судопроизводства адвокатская тайна в древней Германии установлена как институт уголовного процесса, но она ограничена, так как обязанность хранить в тайне сведения, полученные от доверителя, не распространялась на время предварительного следствия.

Одна из обязанностей адвоката на современном этапе в Германии – соблюдение адвокатской тайны. В частности, согласно п. 2 параграфа 43 Федерального положения об адвокатах (BRAO), адвокат обязан хранить тайну, которая распространяется на все, что ему стало известно при исполнении его профессии. Это не относится к фактам, которые по своему значению не нуждаются в сокрытии или общеизвестны. Пункт 4 этого же параграфа устанавливает, что адвокат в Германии не вправе представлять

противоречивые интересы. Законодательный запрет предоставлять противоположные интересы в процессе гарантирует соблюдение конфиденциальности в отношениях адвоката и доверителя. Защите конфиденциальной информации посвящен и параграф 2 Положения о профессии адвокатов (BORA), согласно первому пункту которого «у адвоката есть право и обязанность соблюдать конфиденциальность». Адвокатскую тайну Германии охраняют и нормы уголовного законодательства.

Вместе с тем п. 2 ст. 148 УПК Германии закрепляет положение о том, что если подследственный находится в предварительном заключении и обвиняется по ст. 129 УК, а именно в принадлежности к террористической организации, то письменные или другие материалы, даже если они адресованы адвокату, должны приниматься от отправителя только в том случае, если он согласился на их досмотр судьей, кроме того, в этом случае во время беседы обвиняемого со своим защитником должны быть предприняты соответствующие меры, чтобы исключить возможность передачи письменных или каких-либо других материалов без их предварительного просмотра.

Несмотря на то что адвокатура в древней Франции, так же как и в Германии, возникла под влиянием Рима, развитие адвокатуры и формирование правил адвокатской профессии здесь отличалось от германского. Это связано с тем, что, в отличие от Германии, где до 1877 г. адвокатская деятельность была абсолютно свободной профессией, во Франции уже в IV в. адвокаты образовывали сословие. Сословная организация адвокатуры Франции способствовала тому, что во Франции развивались и охранялись правила адвокатской профессии. В частности, адвокатами Франции была воспринята обязанность хранить в тайне сведения, полученные ими от доверителей. В 1345 г. был принят указ, в котором была предпринята попытка нарушить незыблемость адвокатской тайны, в частности, формула присяги адвокатов, которая была введена нормами указа 1274 г., была расширена. Однако благодаря сильной сословной организации законодательно установленная обязанность адвоката раскрыть адвокатскую тайну на практике не исполнялась. Началом законодательного регулирования вопросов, связанных с адвокатской тайной, является 1822 г., поскольку именно в этом году был принят закон, регулирующий вопросы адвокатской деятельности, в котором были закреплены правила, направленные на охрану адвокатской тайны.

В данный период времени на защиту адвокатской тайны была направлена и ст. 378 Уголовного кодекса, устанавливающая уголовную ответственность за раскрытие тайны. Хотя данная статья не содержала понятия «адвокатская тайна» и в ней прямо не упоминались адвокаты, на практике ее положения применялись и к адвокатам.

Национальным советом адвокатуры, созданным с целью объединения и представления интересов всех адвокатов Франции, разработан единый кодекс, на основании которого разрабатываются внутренние регламенты каждой коллегии адвокатов. Внутренний регламент парижской коллегии адвокатов закрепляет два понятия, относящихся к адвокатской тайне, – непосредственно понятие «адвокатская тайна» в ст. 2 и понятие «конфиденциальность» в ст. 3. То есть правила адвокатской профессии во Франции в качестве самостоятельного элемента адвокатской деятельности наряду с адвокатской тайной, являющейся правоотношением, возникающим между адвокатом и его доверителем, регулируют конфиденциальность, правоотношение, которое может возникнуть между адвокатами, например, при необходимости проведения консультаций. В отличие от Германии, законодательство которой не конкретизирует перечень сведений, составляющих адвокатскую тайну, относя к ней все сведения, которые адвокат узнал во время осуществления своей профессиональной деятельности, за исключением фактов, которые по своему значению не нуждаются в сокрытии или общеизвестны, – во Франции перечень сведений, составляющих адвокатскую тайну, приведен в п. 2 ст. 2 Регламента. Адвокат во Франции не может быть освобожден от обязанности по хранению адвокатской тайны ни своим клиентом, ни каким-либо органом власти, ни в целом кем бы то ни было. Законодательное регулирование адвокатской тайны во Франции подчеркивает, что адвокатская тайна, установленная в интересах всего общества, имеет общий характер и абсолютность, является гарантией справедливого правосудия и права на квалифицированную юридическую помощь. Следовательно, адвокатская тайна является необходимым условием не только адвокатской деятельности, но и правосудия в целом. Как и в современной Германии, во Франции предусмотрена уголовная ответственность за нарушение адвокатской тайны. Однако нормы французского уголовного права допускают возможность разглашения тайн в целях защиты несовершеннолетних и лиц, не способных к самостоятельной защите от жестокого обращения.

На основании вышеизложенного, можно сделать вывод, что адвокатская тайна – это любые сведения, которые связаны с оказанием адвокатом юридической помощи своему доверителю. Анализируя исторический опыт становления этого института в зарубежных странах, необходимо заметить, что невзирая на попытки внедрения государства в адвокатскую тайну, и давления на адвокатов с целью раскрытия таковой, она все же осталась конфиденциальной и это является необходимой гарантией для поддержания доверительных отношений между адвокатом и клиентом.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Ковальчук І.С.

Матковська Інга Олексіївна
студентка I курсу
судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ ВИКЛЮЧНО СУДОМ – КОНСТИТУЦІЙНА ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД

Права та свободи людини і громадянина вважаються провідним об'єктом більшості конституційних та правових відносин, які є однією із суттєвих суспільних цінностей. Майстерність їх дотримання, виконання та застосування, залежить від рівня їх гарантованості та захищеності.

Таким чином, гарантії цих прав і свобод є важливим елементом конституційно-правового статусу людини та громадянина. Одним із найважливіших принципів і гарантій людини та громадянина є здійснення правосуддя тільки судом.

Однією з форм державної діяльності є правосуддя, яку виконують тільки суди шляхом розгляду й вирішення в судових засіданнях кримінальних, адміністративних, цивільних, і господарських справ у встановленому законом порядку. Побудова правової демократичної держави і формування суспільства вимагають покращення. Саме тому, приділяється велика увага питанню розвитку судоустрою.

Згідно ч. 1 ст. 124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Привласнення та посилення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не дозволяється. Судочинство покладено на судові органи судоустрою України, саме на це вказує основний Закон України, зобов'язуючи відправлення правосуддя лише судом. Створення особливих чи надзвичайних судів не допускається.

Метою правосуддя є забезпечення захисту конституційного ладу, законної заінтересованості підприємств, прав і свобод громадян, організацій і установ незалежно від форм власності. Правосуддя вправі виконувати тільки суди, створені у відповідності з Конституцією. Ніяка посадова особа чи інший державний орган не вправі брати на себе здійснювання повноважень суду – визнавати особу винною у вчиненні злочину, призначати за нього міру покарання, здійснювати інші функції суду. Згідно зі ст. 55 Конституції всі права і свободи людини та громадянина захищаються судом. У цьому плані принципове значення має положення ст. 124 про те, що юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі і суспільстві. Це означає, що предметом судового розгляду можуть бути всі суспільні відносини, визначені нормами права.

Бородін Д.І. зазначає, що правоохоронні органи як ефективний інструментарій забезпечення законності у державі за своєю сутністю відомі

нам дуже давно, і саме політичні, економічні й соціальні зміни в Україні охопили всі сфери суспільного життя та істотно вплинули на організацію правоохоронної діяльності.

Зараз ухвалення судових рішень іменем держави обумовлено їх значенням як загальнообов'язкових рішень органу судової влади, піднімає їх авторитет як акта державної влади. Неодмінними для всіх без винятку органів державної влади є судові рішення, що набрали законної сили органів місцевого самоврядування, організацій, підприємств, установ, посадових осіб, окремих громадян та їх об'єднань, які підпадають виконанню на всій території України. Законодавством за нездійснення судових постанов встановлено кримінальну, майнову та адміністративну відповідальність, зважаючи на особливе значення судових рішень як актів правосуддя. Спираючись на конституційні та правові принципи, Закон України «Про судоустрій і статус суддів» зобов'язує кожного захист його прав, свобод та інтересів безстороннім та незалежним судом, який створений відповідно до закону. Отже, основоположними підставами для оцінки цієї діяльності є конституційні засади судочинства та їх неухильне дотримання при здійсненні правосуддя.

Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод у ст.6 зобов'язує справедливий судовий розгляд. При вирішенні питання щодо його цивільних прав та обов'язків кожен має право на справедливий і відкритий розгляд безстороннім і незалежним судом, згідно з її положеннями. Судове рішення проголошується відкрито, але протягом усього судового процесу преса і публіка можуть не допускатися в зал засідання, бо в особливих випадках публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя.

Стаття 55 Конституції України зазначає, що «Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових та службових осіб. Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань». Безпосередньо на підставі Конституції України зобов'язується звернення до суду, саме для захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина.

Ознаками доступності правосуддя, що є складовою права на справедливий судовий розгляд у будь-якій державі вважається: отримання своєчасного судового захисту та відсутність необґрунтованих перешкод для звернення до суду за захистом; обізнаність людей про порядок звернення до системи судів; здійснювання рішень судами;

Таким чином, важливим елементом правового статусу людини та громадянина можна вважати гарантії цих прав і свобод.

Список використаних джерел:

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2.06.2016 року // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 31, ст.545]
2. Конвенція «Про захист прав людини і основоположних свобод» [ч. 1 ст. 6]. [Електронний ресурс] / – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Особливості становлення та розвитку правоохоронних органів на території України: історичний аспект / [за ред. П. Хамули] // Віче. – 2015. – № 4. – С. 28-31.
4. Бородін Д.І. Правоохоронні органи України: поняття та функції / за ред. Д.І. Бородіна // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2015. – № 2. – С. 47-51.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л.П.

Морозова Олександра Геннадіївна

студент V курсу

факультету морського права і менеджменту

Національного університету «Одеська морська академія»

ЗАХИСТ ПРОФЕСІЙНОГО ПРАВА АДВОКАТА НА ІНФОРМАЦІЮ

Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) встановлене право адвоката, в рамках надання правової допомоги клієнту, вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та безпосередньо договором про надання правової допомоги.

Зокрема, Законом врегульована можливість адвоката, з метою виконання зобов'язань за договором про надання правової допомоги, отримувати інформацію та копії документів шляхом направлення адвокатських запитів до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності [1]. Насамперед, отримання адвокатом відомостей, запитуваних в адвокатському запиті, має суттєве значення для побудови доказової бази, а також в цілому для формування правової позиції у справі.

Частиною 3 ст. 24 Закону та ч. 5 ст. 212-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) встановлена відповідальність осіб за неправомірну відмову в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, у відповідь на адвокатський запит. Санкція ч. 5 ст. 212-3 КУпАП передбачає

накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ненадання відповіді на адвокатський запит тягне за собою не тільки порушення професійного права адвоката, як такого, але і як наслідок позбавляє можливості надання належної правничої допомоги клієнту, що в свою чергу виключає реалізацію принципу змагальності та рівності сторін при здійсненні судочинства.

До рад адвокатів регіону, зокрема і Ради адвокатів Одеської області, як органу, уповноваженого складати протокол про адміністративне правопорушення за неправомірну відмову в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації або надання інформації, що не відповідає дійсності на адвокатський запит, звертається численна кількість адвокатів з відповідними заявами. Лише за перше півріччя 2017 року до Ради адвокатів Одеської області надійшло півсотні зазначених звернень адвокатів [2].

Незважаючи на зростаючу загостреність проблеми ненадання адвокатам інформації та копій документів на адвокатські запити, останнім часом склалась негативна судова практика з розгляду матеріалів про адміністративне правопорушення, передбачене ч. 5 ст. 212-3 КпАП.

Нерідко, під час розгляду справи, суд виносить постанову про повернення протоколу про адміністративне правопорушення на доопрацювання. Статтею 284 КУпАП встановлений вичерпний перелік видів постанов, що приймаються по справі про адміністративне правопорушення: про накладення адміністративного стягнення, або про застосування заходів впливу, передбачених статтею 24-1 цього Кодексу, або про закриття справи. Відтак, винесення судом постанови про повернення на доопрацювання протоколу про адміністративне правопорушення грубо суперечить нормам КУпАП [3].

Переважно, як підставу повернення матеріалів, судом вказується відсутність особистої інформації про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності. Так, в постанові Приморського районного суду м. Одеси від 22 травня 2017 року у справі № 522/8295/17 відзначається: «Між тим, у порушення вимог закону в протоколі про адміністративне правопорушення не зазначено відомостей про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності, а саме, дату та місце народження, місце проживання особи, що притягається до адміністративної відповідальності, її ідентифікаційний номер (за наявності)».

Крім цього, на думку суду, ч. 1 ст. 256 КУпАП на особу, яка має право складати протокол про адміністративне правопорушення, покладено обов'язок встановити відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності, та зазначити їх в протоколі про адміністративне правопорушення [4].

З одного боку, правова норма, закріплена в ч. 1 ст. 256 КУпАП, дійсно передбачає, що в протоколі про адміністративне правопорушення вказуються відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності. При цьому законодавець уточнює, що така інформація вказується тільки в разі її виявлення. З іншого боку, у зв'язку з тим, що наразі процедура встановлення відомостей про особу (дата та місце народження, місце проживання) уповноваженою особою ради адвокатів законодавчо не регламентована, це взагалі унеможлиблює виявлення такої інформації. Як наслідок, відсутність необхідних правових норм створює можливість для суду виносити фактично необ'єктивні постанови, уникаючи всебічного дослідження всіх обставин справ. На думку автора, усунення такої прогалини в законодавстві повинно відбуватися шляхом внесення відповідних змін та доповнень в КУпАП.

До недоліків протоколу про адміністративне правопорушення суди також відносять невиконання вимоги щодо ознайомлення особи, яка притягається до відповідальності, зі змістом протоколу та правами, передбаченими ст. 268 КУпАП.

У постанові Малиновського районного суду м. Одеси від 11.05.2017 року у справі № 521/6936/17 вказується, що при складанні протоколу про адміністративне правопорушення особі не було роз'яснено її права та обов'язки, передбачені ст. 268 КУпАП, про що свідчить відсутність відповідного підпису, а наявна у справі копія запрошення до ради адвокатів для участі у складанні протоколу про адміністративне правопорушення не є беззаперечним підтвердженням належного сповіщення [5].

У таких випадках судами не враховується той факт, що уповноважена особа ради адвокатів, з огляду на наявність доказу вручення повідомлення про розгляд справи, змушена скласти протокол про адміністративне правопорушення за відсутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, оскільки останньою навмисно ігнорується розгляд адміністративних матеріалів [2]. Крім того, зі змісту ст. 268 КУпАП вбачається, що при розгляді справ про адміністративні правопорушення, передбачені ч. 5 ст. 212-3 КУпАП, присутність особи, яка притягається до відповідальності, не є обов'язковою.

Існуюча судова практика свідчить про небажання судових органів розглядати справи по суті та встановлювати винуватість або невинуватість особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. На думку автора, подібне приниження судовими органами необхідності та значущості притягнення винних осіб до відповідальності за адміністративне правопорушення, передбачене ч. 5 ст. 212-3 КУпАП, є вагомою перешкодою формування України як правової держави. Оскільки одним з чинників справедливої системи відправлення правосуддя є дотримання гарантій

незалежності адвокатів у виконанні їх професійних функцій, без неправо-
мірних обмежень, тиску та впливу з будь-якої сторони.

Список використаних джерел:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 27. – Ст. 282.
2. Козлов А.А. Проблемные вопросы при составлении протоколов об административных правонарушениях по ст. 212-3 КУоАП : [Электронный ресурс] / А.А. Козлов. – Электрон. ст. – Режим доступа к ст. : <http://unba.odessa.ua/wp-content/uploads/2016/08/DOPOVID-Kozlov-O.O..pdf>.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – №51. – Ст. 1122.
4. Постанова Приморського районного суду м. Одеси від 22 травня 2017 року у справі №522/8295/17: [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/66754968>.
5. Постанова Малиновського районного суду м. Одеси від 11.05.2017 року у справі №521/6936/17 : [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/66509412>.

Науковий керівник: старший викладач Бельо Л.Ю.

Наливайченко Валерія Олегівна

студентка I курсу

судово-адміністративного факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ І ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ

Сьогодні наша держава досить чітко ідентифікувала себе як незалежна демократична соціальна і правова держава й відповідні пріоритети знайшли втілення у державній політиці України та її прагненнях – бути повноправним учасником демократичної Європейської спільноти. Прикладом такого прагнення нашої держави є підписання 21 березня 2014 року Угоди про Асоціацію між Європейським Союзом та Україною.

Події 2013 – 2014 років супроводжувалися глибокою політичною кризою та тотальною втратою органами публічної адміністрації довіри населення. У підсумку склалася ситуація, за якої поряд із погіршенням криміногенної

ситуації вітчизняні правоохоронні органи не змогли ефективно виконувати поставлені перед ними завдання. Високий рівень корумпованості особового складу в сукупності з недостатнім бюджетним фінансуванням зробили міліцію не сучасним правоохоронним відомством, а репресивно-каральним органом із надзвичайно низьким рівнем довіри населення. Як наслідок відбулося реформування системи правоохоронних органів.

В першу чергу, необхідно зазначити, що основним аспектом реформування правоохоронних органів в нашій державі була ліквідація міліції, та утворення Національної поліції, оскільки колишній закон України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 року не відповідав ані принципам стратегії, ані теперішньому розвитку суспільства, та мав тоталітарну спрямованість, що була закладена ще у Радянському Союзі [1, с. 272]. Як наслідок 2 липня 2015 р. було прийнято Закон України «Про Національну поліцію» який згідно з преамбулою до нього визначає правові засади організації та діяльності Національної поліції України, статус працівників поліції, а також порядок проходження служби в Національній поліції України [2].

На наше глибоке переконання, прийняття даного Закону відіграє важливу роль у реформуванні системи правоохоронних органів нашої держави, оскільки саме поліція є тим органом, який перебуває у найбільш тісних стосунках із суспільством і саме органи Національної поліції повинні в першу чергу реагувати на порушення прав і свобод людини і громадянина.

Відмічаємо, що система і структура Національної поліції України чітко визначені в нормативно-правових актах України. Проте реформування цього органу триває й до сьогодні, оскільки особливості організації та функціонування окремих її структурних елементів не мають свого конкретного визначення. Така ситуація вимагає від законодавчих органів і керівництва Міністерства внутрішніх справ України подальшої правової регламентації, від учених-правознавців – науково обґрунтованих рекомендацій із цього приводу, а від громадськості – висловлення пропозицій щодо вдосконалення діяльності Національної поліції України.

Наступним органом, який реформовано в останні роки в нашій державі є прокуратура. Так, зокрема, 14 жовтня 2014 р. було прийнято новий Закон України «Про прокуратуру», визначає правові засади організації і діяльності прокуратури України, статус прокурорів, порядок здійснення прокурорського самоврядування, а також систему прокуратури України [3].

Відповідно до положень Конституції України пріоритетним напрямком діяльності прокуратури є захист прав, свобод і законних інтересів людини. Для цього прокуратура наділена повноваженнями обмежувати протиправні дії певного кола державних органів і посадових осіб передбаченими законом засобами[4].

Разом з тим, хочу зазначити, що в прокуратурі також сьогодні відбувається реформування, оскільки відносно нещодавно були сформовані місцеві прокуратури, які стали новизною в прокурорському законодавстві і замінили районні прокуратури (місцеві прокуратури об'єднали в собі кілька районних прокуратур з центром в визначеному Законом місті).

Про результати роботи місцевих прокуратур говорити ще зарано, оскільки фактично вони функціонують не такий вже й значний проміжок часу, проте, на мою думку, така оптимізація системи органів прокуратури спрямована на якісніше виконання поставлених завдань та функції прокуратурою.

Разом з тим до системи правоохоронних органів входять й інші органи, що здійснюють правоохоронні функції: Служба Безпеки України, Національне антикорупційне бюро України, Антимонопольний комітет, Державна кримінально-виконавча служба ,в яких також відбуваються суттєві перетворення.

Таким чином, реформування правоохоронних органів держави в сучасних умовах має важливе значення для забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Список використаних джерел:

1. Лесько Н. В. Проблеми реформування органів внутрішніх справ України / Н. В. Лесько, Н. Шабелько // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». – 2015. – № 813. – С. 268-272.
2. Закон України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379.
3. Закон України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 2–3. – Ст. 12.
4. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – Ст. 141.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л.П.

Пить Игорь Юрьевич
студент I курса
судебно-административного факультета
Национального университета «Одесская юридическая академия»

ВЛИЯНИЕ ТРУДОВВЕЛИКИХ ФИЛОСОФОВ И МЫСЛИТЕЛЕЙ МИРАНА СОВРЕМЕННУЮ МОДЕЛЬ СУДЕБНОЙ ВЛАСТИ В УКРАИНЕ

Актуальность данной темы состоит из ряда факторов. Во-первых, в трудах философов античности и эпохи Просвещения детально рассматривается вопрос верховенства права, применение которого является достаточно острым в правовом поле Украины. Так, Платон в диалогах «Государство», «Политика», «Законы» пишет: «Где закон не имеет власти и находится под чьей-то властью, неизбежна близкая гибель государства», соответственно, «там, где законы установлены в интересах нескольких человек, речь идет не о государственном устройстве, а только о внутренних распрях» [1, с. 411]. Об этом же нам говорит 2-ая статья Закона Украины «Про судоустрій і статус суддів».

Во-вторых, мыслителями был рассмотрен вопрос о доверии народа судьям и судебной системе. Вопрос легитимности судебной власти поднимал известный немецкий философ Георг Вильгельм Фридрих Гегель. Он писал: «К праву относится, в частности, и доверие, которое граждане имеют к нему, и определенный аспект, который требует публичности судопроизводства» (необходимость легитимации правосудия). При этом суду необходимы два вида легитимности: общая – доверие к нему всех граждан общества, и индивидуальная – доверие «к субъективности тех, кто решает» (к судьям) [2, с. 194-198].

Подтверждением слов мыслителя является Закон Украины «Про відновлення довіри до судової влади», а также Закон Украины «Про забезпечення права на справедливий суд».

К тому же, философы рассматривали независимость всех трёх ветвей власти и равносильность их полномочий. Уже тогда суд рассматривали как некий сдерживающий фактор произвола законодательной и исполнительной ветвей государственной власти. По мнению Ш.-Л. Монтескье, независимая судебная власть занимает центральное место в обеспечении политической свободы человека.

Именно суд является точкой непосредственного соприкосновения государственной власти, закона и индивида и может служить лучшим предохранителем незаконных действий государственной власти, наиболее вероятным защитником гражданина от произвола [3, с. 290].

Но кроме общетеоретических положений, мыслители эпохи просвещения развивали понятия устройства суда и его инстанционности.

Так, Р. Фон Иеринг определяет три средства, которые предоставляют судье «возможность свободно выражать и отстаивать свои убеждения как в

отношении частного лица, так и в отношении государственной власти»: несменяемость, тайна совещания и соответствующее содержание [4, с. 338].

В целом, труды философов-правоведов оказали своё влияние на формирование и развитие судебных систем стран континентальной правовой семьи, составляющей которой является украинская система судоустройства. Аристотель, Платон, Г.В.Ф. Гегель, Г. Гроций, И. Кант, Цицерон, Шарль -Луи Монтескье и другие разрабатывали пути создания и усовершенствования судебной власти.

Их труды наиболее актуальны и сегодня. Они всесторонне изучаются, анализируются учёными-правоведами Украины, о их актуальности спорят, их используют как рекомендационные при усовершенствовании нормативных актов национального правового поля.

Список использованной литературы

1. Платон, Аристотель. Политика. Наука об управлении государством. – М.: Изд-во Эксмо; СПб.: TerraFantastica, 2003. – 646 с.
2. Гегель Г.В.Ф. Основы философии права, або Природне право і державознавство / пер. з нім. – К.: Наукова думка, 2000. – 336 с.
3. Монтескье Ш. Избр. Произведения / пер. с фр. – М.: Политическая мысль, 1955. – 800 с.
4. Иеринг Р. Избранные труды: в 2 т. / пер. с нем. – СПб.: Питер, 2006. – Т. 1. – 618 с.

Научный руководитель: ст. преподаватель Нестерчук Л.П.

Урсол Анастасія Сергіївна

студентка I курсу

судово-адміністративного факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Тема прав людини, механізмів їх забезпечення та захисту набула особливого, навіть першочергового значення з прийняття 28 червня 1996 р. Конституції України. Статтею 33 Конституції України проголошено: «Права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб» [1].

Судова влада є новим правовим і політичним феноменом, який відображає прагнення українського народу побудувати на своїй землі правову державу, засновану на доктрині поділу влади.

Найбільш ефективний захист прав і свобод людини забезпечують судові установи, саме суд покликаний забезпечити відновлення порушених прав і свобод людини й громадянина. Наявність незалежної судової влади є необхідною умовою для існування демократичної держави.

Правосуддя є найбільш справедливим засобом вирішення різного роду суперечок. Отже, для отримання захисту прав і свобод громадянина можна звернутись до суду, який «здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (ст. 2 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»)) [2]. У державі, що прагне буди правовою, самостійною та незалежною, суд повинен мати авторитет і буди незалежним, аби люди могли бачити в ньому гаранта своїх прав та надійного захисника інтересів, а не бюрократичну установу [5, с. 15].

В Україні тільки судам належить вирішальна роль у затвердженні пріоритету прав і свобод осіб, їх захисті та відновленні. Незалежність судів від виконавчої й законодавчої влади є необхідною умовою функціонування судового контролю. Завдання суду – судити, розглядати й перевіряти достовірність доказів, які надаються обома сторонами, надати їм свою оцінку і викласти її у судовому рішенні. Ніякої особистої ініціативи, ніякої спонукальної зацікавленості – ознаки істинного правосуддя в новому демократичному його розумінні [2, с. 24].

Діюча судова влада сформувалася в результаті набуття судом додаткових, якісно нових функцій, свідченням цього є положення Конституції України про те, що юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, які виникають у державі (ч. 2 ст. 124) [1].

На мою думку, існує глибинний зв'язок між здійсненням правосуддя та реалізацією функції захисту прав людини і громадянина. Про це безпосередньо свідчать застосовані у сучасній юридичній науці визначення поняття «правосуддя». Так, А. Туманянц характеризує правосуддя наступним чином: «Це діяльність суду щодо захисту прав і законних інтересів громадян, яка здійснюється шляхом розгляду й вирішення конкретних справ, а також застосування у разі необхідності передбачених законом заходів примусу». Російська дослідниця Л. Тихомирова пише, що правосуддя – це здійснювана в процесуальному порядку правозастосовча діяльність суду з метою охорони прав та інтересів громадян, організацій, держави [4, с. 17].

Можна сформулювати наступні висновки:

1. Функція захисту прав і свобод людини і громадянина є не просто одним з базових завдань, що ставляться перед судами. Фактично, вона є конститутивним принципом стосовно всієї судової влади. У цьому значенні

специфіка виокремлення судової влади з-поміж інших гілок державної влади полягає у тому, що захист прав і свобод людини і громадянина є водночас її основною функцією та метою існування. З цієї точки зору, доктринальне визначення поняття «правосуддя» включає у себе процес захисту прав і свобод.

2. Важливою ознакою судів є те, що вони наділені всіма необхідними повноваженнями для того, щоб реалізовувати цю діяльність як у випадку порушення прав особи іншими особами, так і у разі коли порушником права виступає держава, конкретні органи державної влади або посадові особи. У результаті цього функція захисту прав людини виявляється глибинно пов'язаною з функцією забезпечення верховенства права, коли право стає домінуючим фактором як у відносинах окремих громадян, так і в життєдіяльності держави.

3. На сьогодні відповідь на питання підвищення ефективності судового захисту прав і свобод людини і громадянина прямо залежить від того, наскільки забезпеченими виявлятимуться основні принципи відправлення правосуддя і насамперед – принцип незалежності суду. Адже принципово неможливо вимагати від судів швидкого, професійного, неупередженого захисту прав людини, якщо не будуть забезпечені належні умови для самого процесу відправлення правосуддя [6, с. 10].

Список використаних джерел:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – Ст. 141.
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 1 вересня 2017.: (ОФІЦ. ТЕКСТ)-К. : ПАЛИВОДА А.В., 2017. – 144 с.
3. Бондаренко А.І. Судовий контроль за дотриманням прав людини // Актуальні проблеми держави і права: зб. Наук. Праць-2016. – Вип. 76
4. Пушкіна О.В. Органи державної влади в Україні і захист прав людини: суди загальної юрисдикції // Бюлетень Мін. Юстиції України: загальнодержавне науково-практ. Фахове вид. – 2005. – № 9.
5. Стефанюк В.С. Судова влада як основна юридична гарантія захисту прав та свобод людини і громадяни в Україні // Вісник Верховного Суду України офіц. Наук.-практ. Вид. -2000.– №6
6. Циткіч В.М. Судовий контроль за дотриманням конституційних прав людини // Протидія злочинності: теорія та практика: матеріали VII Всеукр. Наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 жовтня 2016 р.)

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л.П.

СЕКЦІЯ 8. ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Алексєєнко Анастасія Русланівна
студентка III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИНА ЯК ПІДСТАВА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Відповідальність в цивільному праві визначається як правовідношення, що виникає у зв'язку з порушенням встановленого договором або законом обов'язку, що має змістом покладання на особу, винну у вчиненні цивільного правопорушення, негативних майнових наслідків [1, с. 444].

Інститут відповідальності вважається одним з найважливіших в цивільному праві. Це обумовлено тим, що реалізація захисту цивільних прав та інтересів суб'єктів цивільних правовідносин реалізується через норми саме цього інституту. Переважно, дані норми висвітлені в Цивільному Кодексі України 2003 року (далі ЦК України). Безумовно, найбільший обсяг порушень цивільних прав має місце у відносинах зобов'язання. Одна із особливостей цивільно-правової відповідальності полягає в тому, що їй, як правило, передують зобов'язальні відносини між правопорушником та потерпілою особою. Проте, існують випадки порушень цивільних прав та інтересів осіб, які не пов'язані із зобов'язальними відносинами, а саме порушення права власності, особистих немайнових прав тощо.

Актуальність дослідження даного питання полягає в необхідності розробки єдиного підходу до поняття вини, через концепції її визначення.

Поняття вини як підстави цивільної відповідальності можна знайти в ч. 1 ст. 614 ЦК України, де зазначено, що особа, яка порушила зобов'язання, несе відповідальність за наявності її вини (умислу або необережності), якщо інше не встановлено договором або законом. Проте, ЦК України визначаючи поняття вини як однієї з умов цивільно-правової відповідальності, так і не містить її прямої дефініції. Вчені-цивілісти радянської доби намагалися скомпонувати єдиний термін і при визначенні поняття вини зазначали, що воно має ґрунтуватись на «психологічній» концепції вини. Проте, беручи до уваги теоретичну значущість цього підходу, сучасне становище економічного життя вимагають інакшого пошуку нових шляхів у розробці цього питання. Існує ще одна досить

відома концепція щодо визначення вини, так звана, «поведінкова» концепція, суть якої полягає в тому, що під виною розуміють невжиття необхідних заходів для належного виконання зобов'язання [2, с. 36]. В даній концепції поняття вини нерозривно пов'язане з принципом розумності, який полягає в обов'язку вжиття необхідних заходів, до яких би вдалася розумна людина за аналогічних обставин. Положення «поведінкової» концепції в національному законодавстві можна простежити в нормах ЦК України. Так, відповідно до абз. 2 ч.1 ст. 614 ЦК України, особа є невинуватою, якщо вона доведе, що вжила всіх незалежних від неї заходів щодо належного виконання зобов'язання. Відсутність вини доводить особа, яка порушила зобов'язання.

На сьогоднішній день в цивільному законодавстві України збережено принцип винної відповідальності (крім випадків прямо передбачених законом) як щодо юридичних так і фізичних осіб. Проте, ми не можемо стверджувати про цілковите втілення в ЦК України чи психологічної, чи то поведінкової концепції. Іншими словами, законодавець в основу розуміння поняття вини поклав суб'єктивно-об'єктивний фактор. Так, згідно ч. 1 ст. 614 ЦК України особа, яка порушила зобов'язання, несе відповідальність за наявності її вини (умислу або необережності), якщо інше не встановлено договором або законом [3, ст. 614].

Цивільне законодавство України, слідуючи напрацюванням цивілістичної доктрини в розумінні вини, як умови договірної відповідальності використовує об'єктивно-суб'єктивний критерій, що дає змогу поєднати позитивні риси «поведінкової» і «психологічної» концепцій.

Попри те, що ст. 614 розкриває основні положення вини, судова практика й доктрина не визначили чітких критеріїв стандарту «поведінка розумної людини».

Також, кваліфікуючи вину або її відсутність законодавець у ЦК України передбачив можливі випадки покладення на винну особу відповідальності незалежно від наявності вини. Так, наприклад, беручи до уваги ч. 2 ст. 612 ЦК України, боржник, який прострочив виконання зобов'язання, відповідає перед кредитором за завдані йому в результаті прострочення збитки й за неможливість виконання, що випадково настала після прострочення даного зобов'язання.

Отже, можна дійти висновку, що все ж таки буде доцільно впровадити в цивільне законодавство України стандарт «поведінки розумної людини», тому що дане визначення буде виступати як мірило дій та критерій кваліфікації відсутності вини в діях особи. Якщо такі дії є вартісно-виправданими заходами обачності, коли їхня вартість нижча від вартості ймовірних збитків, та введення в судову практику і доктрину поняття «поведінки розумної людини» допоможе визначити наявність чи відсутність вини зобов'язаної особи.

Список використаних джерел:

1. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О.В. Цивільне право України : Підручник. – Вид. 3, перероб. і доп. – К. : Істина, 2011. – 808 с.
2. Гринько С. Д. Сучасні концепції поняття вини в цивільному праві України // С. Д. Гринько (Русу) // Збірник наукових праць за результатами Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми цивільного права»(м. Харків 13-14 травня, 2011 року.) – Х., 2011. – С. 101-106.
3. Цивільний кодекс України. Від 16 січня 2003 р. № 435-IV. (в ред. від 19.07.2017) // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2003. – № 40-44. – Ст. 614.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фомічова Н.В.

Басалюк Наталія Василівна

студентка V курсу

судово-адміністративного факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПЛАЦЕБО ЯК ПАТЕНТОСПРОМОЖНИЙ ВІНАХІД

Велика кількість експериментів із застосуванням імітованих лікарських засобів, ряд із яких знайшов своє відображення у науці й практиці зробили плацебо предметом підвищеного інтересу у фармацевтиці й медицині, а об'єктивне сприйняття процесу становлення результатів інтелектуальної власності у ХХІ столітті вказує ще й на те, що плацебо утверджується як принципово новий результат інтелектуальної діяльності, переважно як винахід.

Об'єктом винаходу згідно із Законом України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі», може бути: продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослин і тварин тощо); процес (спосіб), а також нове застосування відомого продукту чи процесу. Будь-яке рішення задачі, що заявляється як винахід, повинне підпадати під один з названих об'єктів [2]. У випадку із плацебо найбільш наближеним із перелічених об'єктів є продукт, зокрема – речовина, що представляє собою штучно створене матеріальне утворення, яке є сукупністю взаємопов'язаних елементів. Як категорія речовина включає у себе композицію. Лікувальна практика знає, використання плацебо і як «способу», коли відбувалося фіктивне втручання (фіктивна стимуляція, змодельовані хірургічні процедури тощо), одним із таких прикладів є діючий патент на «Спосіб плацебо-контролю терапії афективних розладів».

Ознаками, іманентно властивими плацебо-винаходу є такі: 1) плацебо-винахід – це рішення практичного завдання, що полягає у виготовленні інертної фармацевтичної суміші чи композиції із метою уведення його у цивільний обіг чи для проведення клінічних досліджень; 2) плацебо – результат творчої діяльності, дана ознака стосується плацебо не призначених для клінічних випробувань, адже вони повністю копіюють і відтворюють випробовуваний лікарський засіб, а така діяльність не може вважатися творчою; 3) плацебо – конструкція, що знаходить своє об’єктивне вираження в оречевленій формі, вона неодмінно здійсненна.

Закріплені в Угоді про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності умови патентоспроможності винаходів – новизна, винахідницький рівень, промислова придатність, легально визначені і у ст.7 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі».

Новизна плацебо визначається відсутністю «техніко-технологічного» плагіату. Її перевірка здійснюється у відношенні до всієї сукупності ознак. Новизна – невідомість винаходу з відомостей про рівень техніки. При визначенні рівня техніки використовуються загальнодоступні джерела. У випадку із плацебо – це найчастіше описи до охоронних документів, депоновані рукописи або монографії. Плацебо-речовина не може вважатися новою, якщо із попереднього рівня техніки відомий об’єкт, що має ознаки, ідентичні всім ознакам заявленої речовини і якщо із попереднього рівня техніки відомий спосіб його отримання або для спеціаліста очевидна можливість отримання речовини і є свідчення про її фактичне отримання чи використання.

Винахідницький рівень (неочевидність, винахідницька діяльність, істотні відмінності) плацебо передбачає неочевидність для фахівця у фармацевтичній або медичній сфері, він не впливає явно із сучасного рівня техніки або технології. Умові винахідницького рівня відповідають зокрема: 1) плацебо-індивідуальна сполука, яка підпадає під загальну структурну формулу групи відомих сполук, але вона не описана як спеціально одержана і досліджена, і виявляє при цьому нові невідомі для цієї групи сполук властивості в кількісному і (або) якісному відношенні; 2) плацебо-композиція, яка складається принаймні з двох відомих інгредієнтів, що забезпечують синергетичний ефект, можливість досягнення якого не впливає з рівня техніки; 3) плацебо-спосіб – сукупність прийомів, що виконуються у певній послідовності із дотриманням визначених правил. Для характеристики способів використовуються технологічні засоби – наявність певної сукупності дій, порядок їх виконання (послідовно, одночасно, у різних режимах), умови здійснення дій тощо. Плацебо-способи патентуються як такі, у результаті застосування яких визначається стан: імітований контроль чи діагностика, псевдо-вимір тощо.

При визначенні наявності або відсутності винахідницького рівня використовується критерій очевидності винаходу для середнього фахівця, що володіє стандартним набором знань у даній області. Очевидно, що критерій носить суб'єктивний характер. Досить цікаво відобразити його вдалося Е.П. Гаврилову. Він пише: «наявність або відсутність винахідницького рівня визначається тим враженням, яке надане технічне рішення складеться у фахівця: якщо фахівець здригнеться і скаже: «Це геніально» – перед нами винахід; якщо ж фахівець скаже: «Це просто і елементарно», то винаходу немає» [1].

Промислова придатність, за загальним правилом, означає можливість використання винаходу у промисловості, сільському господарстві, охороні здоров'я, у галузях економіки. Для встановлення промислової придатності плацебо-винаходу перевіряють: 1) наявність у матеріалах заявки посилення на призначення заявленого об'єкта винаходу (для нових хімічних сполук його можливе застосування); 2) наявність у первинних матеріалах заявки описаних засобів і методів, за допомогою яких можливе здійснення винаходу у тому вигляді, як він охарактеризований у будь-якому пункті формули.

Практичний, конкретний, благотворний результат – додатковий ряд вимог до отримання патенту на плацебо у силу його нетрадиційності. Вказівка на терапевтичний ефект є важливою, адже довгий час проблема полягала у тому, що ефект плацебо вважався психологічною особливістю, яку відносили до неврозів й довірливості, а не до явища, яке можна ретельно досліджувати у лабораторіях й використовувати у лікувальних цілях.

Таким чином, патентоспроможний плацебо-винахід, тобто об'єкт патентного права – не просто вперше отримане творче рішення технічної задачі. У силу своєї суперечливої природи із відкритим питанням дієвості воно повинно довести свій благотворний вплив і привести до цілковитого одужання.

Список використаних джерел:

1. Гаврилов Э.П., Еременко В.И. Комментарий к части четвертой Гражданского кодекса Российской Федерации (постатейный). М.: Экзамен, 2009.

2. Інтелектуальна власність : навчальний посібник / [Т. Г. Васильців, В. В. Апопій, Р. Л. Лупак, О. О. Ільчук]. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2015. – 172 с.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Ульянова Г.О.

Безбах Діана Віталіївна
студентка III курсу
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

МОВА ТАНЦЮ ВИРАЖЕНА В ХОРЕОГРАФІЧНОМУ ТВОРІ ЯК ОБ'ЄКТ АВТОРСЬОГО ПРАВА

Ще в первісному суспільстві було таке поняття як танець, сякий використовувався для вираження своїх почуттів, емоцій, поглядів, думок. Саме танець є гімном щастя, добра та радості.

Музично-драматичні твори, твори хореографії і пантоміми, що є виставами без слів є творами, які виконуються на сцені, тому авторським правом охороняється не лише літературний твір та музика, композиція рухів, жестів, поз, міміки, а також сценічна постановка як окремий об'єкт авторського права, що визначає оригінальність та екстравагантність сценічного показу твору.

В ст. 433 ЦК міститься поняття щодо хореографічного твору та постановки серед загальних переліків об'єктів авторського права та мають назву серед інших сценічних творів.

Серед інших нормативно-правових актів щодо даного поняття є п. 1 ст. 8. Закону України «Про авторське право і суміжні права» зазначає, що є об'єктами авторського права є драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки.

Хореографічний твір – це композиція руху для танцю на сцені або будь-яка інша об'єднана однією думкою система жестів, створена для виконання.

Багато науковців займались питання дослідження хореографічного твору як об'єкта авторського права та їх правової охорони. Серед них можна виділити М. Дегтьова, який визначає хореографію – як танцювальне мистецтво у всіх його варіаціях, засноване на музично організованих, умовних, образно-виразних рухах людського тіла. К. Кондратьєва вважає, що хореографічним твором називається об'єднана загальною ідеєю композиція рухів і поз для танцю на сцені, створена для виконання під музику або без неї.

Хореографічні твори користуються правовою охороною з моменту їх обнародування, з цього випливає, що не має значення чи були твори зафіксовані на матеріальному носії як це необхідно для інших об'єктів авторського права. Нагадаємо здатність до відтворення, новизна та об'єктивна форма вираження – обов'язкові елементи правової охорони об'єктів авторського права.

Створення танцю або постановки, як невід'ємний елемент хореографічного твору і постановки, є творчим процесом, складною

інтелектуальною діяльністю одного автора або декількох авторів (хореографів). В результаті творчої інтелектуальної діяльності створюється досі небачене, оригінальне, нечуване і унікальне явище – танець.

Правова охорона не залежить від мети, змісту і спрямованості твору. Ніхто не має права посягати на правовий захист даного об'єкта, базуючись на зміст твору. Ніхто не має права вимагати, щоб твір був недозволений, вилучений, знищений, навіть якщо його зміст суперечить інтересам певних осіб, ідеологіям політичних партій тощо.

Хореографічний твір, будучи самостійним об'єктом правової охорони, може бути виражений як самостійний хореографічний номер, у вигляді танців в аудіовізуальних творах, у складі номерів естрадних виконавців (наприклад, співаків), танцювальних сцен в театральних-видовищних постановках, включаючи опери, оперети, балет, вистави, мюзикли.

Отже, танець – це хореографічний твір, що створений з деякої сукупності елементів, розташованих у певній хронології з накладенням певного музичного супроводу чи без такого.

Звісно, характеризуючи танцювальні номери як об'єкти охорони, слід включати до їх складу: хореографічні рішення для номера, музичний супровід, костюми та прикраси виконавців, макіяж та зачіски танцюристів, кольорово-світлові рішення, сценічні декорації, можливі засоби мультимедіа, спец ефекти.

Авторське право на твори науки, літератури і мистецтва, до яких відноситься хореографічний твір і постановка, виникає в силу факту їх створення, і для виникнення і здійснення авторських прав не потрібно дотримання будь-яких формальностей. Тобто, авторське право виникає в момент створення твору. Так, хореографічний твір і постановка, а також його частини є об'єктами права захисту з моменту створення їх автором

Створення танцю є надзвичайно клопіткою працею, адже балетмейстеру необхідно вміло наділити своїх героїв такою танцювальною мовою, щоб в повній мірі розкрились їх образи. В свою чергу танцювальні образи дадуть можливість розкрити ідею твору, виділити сюжет та дати чітку картину глядачам. Кожен хореографічний твір має свій стиль, який дає змогу ідентифікувати та виділити його серед інших творів. Рушійною силою при створенні хореографічної постановки являється талант, фантазія і одержимість балетмейстера.

Особисто на мою думку, враховуючи високий міру творчості, що є характерна для хореографічному твору, складність процедури створення і особливості, слушним є закріплення на законодавчому рівні визначення поняття «хореографічний твір, постановка».

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – №11. – Ст. 461.
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13 від 29.03.94.
3. Кирсанова К. Право и танец: что? где? когда? // ИС. Авторское право и смежные права. – 2011. – № 5. – С. 60-66.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кирилюк А.В.

Бокатова Таміла Юріївна

студентка V курсу

факультету підготовки слідчих

Національного університету «Одеська юридична академія»

Лютова Анна Ігорівна

студентка V курсу

факультету адвокатури

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ІТ-ПРАВА

Ринкові відносини в інтернет-середовищі стрімко розвиваються, кількість користувачів в мережі зростає щогодинно. У зв'язку з цим відкриваються нові можливості для діяльності суб'єктів інформаційних відносин, використання електронної інформації, ведення бізнесу, які повинні бути належним чином врегульовані. Проте в науці тривають дискусії щодо визначення поняття ІТ-права. З цього випливає актуальність дослідження. Дане питання було розглянуте такими вченими: Т.В. Бачинський, В.А. Копилов, О.В. Кохановська, А.М. Новицький, Б.В. Фасій, Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova.

ІТ-право перебуває у стадії формування, потребує більш детального дослідження і методологічного підґрунтя. Т.В. Бачинський пропонує розглядати його як мультидисциплінарну галузь права, яка містить поєднання норм цивільного, кримінального, господарського та адміністративного права.

Дана концепція була піддана критиці з боку Є.О. Харитонova [1, с. 11-12], який зазначив, що для виокремлення ІТ-права як самостійної галузі права відсутні базові критерії, а саме:

1. єдиний предмет правового регулювання, адже йдеться про відносини, які пов'язані зі сферою інформаційних технологій, які можуть бути цивільними, адміністративними, корпоративними;

2. не існує єдиного методу правового регулювання, оскільки в залежності від типу відносин може застосовуватися і диспозитивний, і імперативний методи;

3. не можуть бути критерієм виокремлення і принципи правового регулювання, вони залежать від методу та відображаються у ньому.

Якщо розглядати ІТ-право з позиції нормативістського підходу, то його як галузі права взагалі не існує, тому що немає належного відображення норм в статтях нормативно-правових актів. Тому на даний час необґрунтованим залишається використання такого терміну як «ІТ-законодавство». ІТ-право – це звичайні відносини, які прямо регулюються господарським, трудовим, адміністративним, кримінальним та цивільним законодавством [3, с. 265].

З позицій концептного підходу «ІТ-право» може бути визначене як сукупність уявлень, понять, знань, асоціацій, емоцій, що виникають у зв'язку з використанням терміну «ІТ-право», супроводжують і характеризують його [1, с. 26].

Розглядаючи ІТ-право, не можна оминати увагою предмет правового регулювання даної сфери, до якого найчастіше відносять «інтернет-відносини», які можна визначити як частину відносин у віртуальному просторі, учасниками яких є носії суб'єктивних прав та обов'язків у мережі Інтернет, проте до них ще треба додати реальні відносини, які існують паралельно з віртуальними.

Стосовно методу правового регулювання, то за його допомогою визначається юридичне становище осіб, яким чином визначаються їх права та обов'язки, порядок захисту їх інтересів. У сфері відносин ІТ-права присутні як імперативний, так і диспозитивний методи, це проявляється в здійсненні регулювання як на владно-імперативних засадах, так і на засадах рівності, ініціативності учасників, що визначає його як наднаціональний феномен.

На даному етапі у доктрині не висвітлено специфічних функцій ІТ-права, які б могли виділити його в окрему галузь права. Йому притаманні загальногалузеві функції, які набувають певної специфіки залежно від сфери регулювання. Сюди відносять інформаційно-орієнтаційну, виховну, регуляторну та захисну функції.

Дані елементи не дають змогу виокремити ІТ-право як самостійну галузь права, і тому доцільно погодитися з позицією Є.О. Харитонова, яка була висвітлена вище.

Під «ІТ-правом» у широкому значенні слід розуміти усю сукупність норм і правил, які стосуються інформаційно-комунікаційної активності в

Інтернеті, а у вузькому значенні – лише ті правові норми, що стосуються правомірної діяльності у Мережі, передусім регулятивні норми, що забезпечують функціонування «Інтернет-відносин» [2, с. 223].

Підсумовуючи, варто зазначити, що розвиток науки і техніки, комп'ютерних технологій та Інтернет-мережі вніс в сучасні реалії багато нового та поставив велику кількість завдань як перед наукою, так і перед практикою. Регулювання даних відносин входить в сферу ІТ-права, яке варто розглядати як елемент цивілізації, правовий концепт, що виник у зв'язку з використання Інтернет-ресурсів та інновацій.

Список використаних джерел:

1. ІТ-право: поняття та сутність: монографія / За ред. О.І. Харитонової, Є.О.Харитонова. – Одеса : Фенікс, 2017.
2. Концепт приватного права в умовах інтеграції : навч. посіб. / Є.О.Харитонов. – Одеса : Фенікс, 2017.
3. Фасій Б.В. Субсидіарне застосування норм цивільного законодавства до ІТ-відносин // ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні: збірник матеріалів науково-практичної конференції. – Л. : НУ «Львівська політехніка», 2016.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри цивільного права Фасій Б.В.

Волкова Даяна Вікторівна

студентка II курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ

Право інтелектуальної власності на сьогоднішній день є однією з найбільш важливих підгалузей цивільного права. З першого погляду здається, що право інтелектуальної власності не може мати таке значення як, наприклад, право власності, бо воно зазвичай не виражається у матеріальних об'єктах, але право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або інший об'єкт може мати більшу вартісну ознаку, аніж реальні об'єкти права власності. В сучасному житті посади у сфері ІТ є найбільш високооплачуваними на ринку праці, оскільки в епоху суцільної комп'ютеризації та поступового переходу в суцільний інформаційний простір результати інтелектуальної діяльності визначають подальший розвиток економіки. Як відомо, найбільш поширеними результатами

діяльності є комп'ютерні програми, тому у роботі пропонується розглянути питання щодо особливостей захисту права інтелектуальної власності на такі об'єкти.

Історично визнання комп'ютерної програми об'єктом права інтелектуальної власності відбувалося поступово протягом другої половини ХХ століття зі стрімким розвитком комп'ютерів. Вперше на міжнародному рівні питання щодо необхідності захисту права власності на комп'ютерні програми виникло у 1971 році Консультативною групою урядових експертів Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ). Далі були спроби вирішити дане питання у Міжнародному бюро ВОІВ, Консультативній групі неурядових експертів, Міжнародній асоціації з охорони промислової власності. На вказаних заходах були спроби створити окремий режим захисту прав на комп'ютерні програми та програмне забезпечення, проте все ж таки цей напрямок був залишений у сфері регулювання авторського права.

Окрім цього, в аспекті міжнародної охорони права на комп'ютерні програми важливо пам'ятати про Угоду про торговельні аспекти права інтелектуальної власності (ТРИПС). Дана угода спрямована, в першу чергу, на створення єдиного правового механізму у сфері міжнародної торгівлі об'єктами інтелектуальної власності.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» комп'ютерна програма – набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах) [1].

Слід зазначити, що законодавцем правовий режим охорони комп'ютерних програм, згідно з ч. 4 ст. 433 Цивільного кодексу України (ЦКУ) та ст. 18 Закону України «Про авторське право і суміжні права», прирівнюється до охорони літературних творів.

Особливості авторського права на твори полягає в тому, що права автора виникають не з моменту формальної реєстрації таких прав, а з моменту створення твору. Автору належить право інтелектуальної власності протягом усього життя та ще 70 років після його смерті, проте такий тривалий строк є не обумовленим саме в аспекті авторського права на комп'ютерні програми, оскільки сучасний ринок програмного забезпечення стрімко розвивається.

Норми авторського права спрямовані на захист усього твору, тобто від повного копіювання чи відтворення програми, а також на захист від копіювання комп'ютерного коду («літературні» порушення). Окрім цього, авторське право забезпечує охорону від деяких графічних відтворень програми чи її компонентів, наприклад, копіювання екранної заставки чи фонові теми операційної системи смартфона. Проте, суттєвим недоліком виступає те, що авторське право не забезпечує охорону від створення нової

комп'ютерної програми, що не копіює код материнської програми, але запозичує ідею її створення [2].

Однією з проблем охорони прав на комп'ютерні програми є те, що у сфері авторського права не здійснюється контроль за унікальністю об'єкта. Доволі часто використовується код та алгоритми інших програм, проте це ніяк не фіксується і створюється плагіат та неякісне програмне забезпечення. Такий спосіб охорони авторського права на комп'ютерну програму може бути більш ефективним, якщо комп'ютерна програма мала свою матеріальну форму. Але у цифровому вигляді така програма може постійно змінюватись, самовдосконалюватись або, навпаки, самознищуватись. І при фактичному використанні комп'ютерної програми та техніці, така програма використовується в зміненому вигляді, саме тому авторське право не завжди ефективно охороняє та захищає права розробників комп'ютерних програм [3].

Окремим питанням є порядок передачі майнових прав на комп'ютерні програми іншим особам. Відповідно до чинного законодавства таке відчуження здійснюється за допомогою ліцензійного або авторського договорів. Майнові права можуть відчужуватись автором та іншими суб'єктами авторського права (ліцензіаром); ліцензіар може видавати ліцензію іншим особам (ліцензіату) на використання інформаційних систем відповідно до такої ліцензії [4].

Таким чином, правовий режим охорони права інтелектуальної власності на комп'ютерні програми виникає з моменту створення програми, а не з моменту реєстрації. Окрім цього, відповідно до чинного законодавства, охорона авторського права на комп'ютерні програми прирівнюється до художнього твору. Враховуючи динаміку розвитку цифрового простору та ІТ сфери, таке правове регулювання є застарілим та неефективним стосовно комп'ютерних програм.

Список використаних джерел:

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
2. Атаманова Ю. Є. Правові засоби здійснення державної інноваційної політики / Ю. Є. Атаманова // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2006. – № 1. – С. 138–147.
3. Єфремова К. В. Правова природа комп'ютерної програми як об'єкту інноваційних відносин [Текст] / К. В. Єфремова // Актуал. питання інновац. розвитку. – 2012. – № 2. – С. 24–29.
4. Настюк В. Я. Адміністративно-правовий захист інформації: проблеми та шляхи вирішення досвіду [Текст] : монографія / В. Я. Настюк, В. В. Белєвцева. – Х. : Право, 2013. – Ст. 126.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Некіт К.Г.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ

Важко уявити сучасне модернізоване суспільство без гаджетів, а ще важче уявити сучасну людину, яка не зареєстрована в будь-якій соціальній мережі. Існують багато думок щодо впливу соціальних мереж на соціум, ми ж розглянемо правовий аспект соціальної мережі.

З технологічної точки зору соціальна мережа – це інтерактивний, з великою кількістю користувачів веб-сайт, контент якого наповнюється самими учасниками. Сайт представляє собою автоматизоване соціальне середовище, яке дозволяє спілкуватися групі користувачів, об'єднаних загальним інтересом. Теоретично соціальну мережу можна розглядати у якості будь-якої онлайн спільноти. Соціальна мережа утворюється читачами тематичного співтовариства, створеного на будь-якому сервісі блогів[1, с. 150].

Інформація про людину є джерелом можливої небезпеки для її приватності. Через відкритість соціальної мережі та її особливості як системи, що може накопичувати і обробляти інформацію про людину, надзвичайно актуальним є питання забезпечення приватності під час розповсюдження і обміну цією інформацією в Інтернет-спільнотах.

Люди часто забувають, що живуть у світі, де потрібно контролювати інформацію про себе, особливо оприлюднюючи її у соціальних мережах. Адже особа ніколи не знає скільки користувачів переглядають її сторінку, хто читає її пости та коментарі на інших сторінках. Належну увагу слід приділити конфіденційній інформації, яку ви залишаєте про себе при реєстрації у тій чи іншій соціальній мережі. Відповідно до ст. 11 Закону України «Про інформацію», не допускаються збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та захисту прав людини. До конфіденційної інформації про фізичну особу належать дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження [2].

Зауважимо, що при укладанні договору з соціальною мережею про надання послуг особа автоматично погоджується з договором про конфіденційність. Також більшість користувачів не знають, що можуть змінювати параметри конфіденційності, тобто відкривати свою інформацію для певного кола осіб чи для громадськості. Проте не зважаючи на всі можливі превентивні засоби охорони своєї інформації, слід зважати на неосязний простір мережі Інтернет. Адже при бажанні особи покинути

лави користувачів певної соціальної мережі процес видалення інформації може бути тривалим. Це пов'язано із тим, що вся інформація, яка перебувала у володінні користувача, зберігається як на електронних носіях соціальних мереж, так і в користувачів мереж, які заходили на «сторінку» власника.

Відповідно до Цивільного кодексу України, якщо під час виконання певної діяльності стала доступна деяка конфіденційна інформація, вона не має права бути розголошеною іншим особам без згоди другої сторони. Проте деякі соціальні мережі нехтують цим положенням, доповнюючи свої угоди певними пунктами, які дозволяють розпоряджатися персональною інформацією своїх користувачів без їхньої згоди. Тому потрібно уважно читати умови договорів, які ви укладаєте при реєстрації, оскільки це запорука захисту вашої персональної інформації.

Хоча існують соціальні мережі, наприклад «Twitter», в яких чітко регулюються дані положення. Згідно з політикою конфіденційності «Twitter», зазначимо, що соціальна мережа не розголошує особисті дані користувачів, за винятком обмеженої кількості випадків: по-перше, коли персональна інформація передається довіреним третім особам для виконання деяких функцій і надання послуг. У цьому разі компанія може передавати третім особам особисті дані користувача, але тільки в обсязі, необхідному для виконання ними своїх функцій і надання послуг, і тільки за наявності зобов'язань із захисту інформації, які аналогічні політиці конфіденційності компанії; по-друге, соціальна мережа має право зберігати або розголошувати інформацію користувача, якщо вважає, що це необхідно, відповідно до законодавства, нормативних актів або правил, для забезпечення безпеки будь-якої особи; для розслідування випадків шахрайства, вирішення питань безпеки або технічних питань, а також для захисту прав і майна самої компанії; по-третє, у разі банкрутства, злиття, поглинання, реорганізації або продажу активів інформація користувача може бути продана чи передана в рамках такої транзакції. Положення щодо захисту інформації, надані в цій політиці конфіденційності, можуть бути застосовані щодо інформації користувача, переданій новій юридичній особі [3, с. 218-219].

Проаналізувавши викладений матеріал, можна зробити висновок, що соціальні мережі є досить корисним засобом для розповсюдження і обміну інформації, проте існує багато підводних каменів. Розміщуючи інформацію в мережі Інтернет, слід завжди пам'ятати про можливість її запозичення та поширення третіми особами. Якщо така інформація перебуває в режимі відкритого доступу, фактично необмеженому колу осіб надається можливість її використання. Разом з тим варто пам'ятати, що фотографічні твори, малюнки, розміщені на сторінках в соціальних мережах, є об'єктами права інтелектуальної власності, використання яких має відбуватися з

дотриманням вимог чинного законодавства. Зважаючи на безмежність Інтернет простору варто бути свідомими користувачами соціальних мереж, пильно слідкувати за інформацією, яку викладаємо та якою користуємось.

Список використаних джерел:

1. Галіч Т.О. Соціальні Інтернет-мережі та віртуалізація суспільного життя / Т. О. Галіч // Соціологія майбутнього: науковий журнал з проблем соціології молоді та студентства. – Х., 2010. – Вип. 1. – С. 150.
2. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Радкевич О.П. Конфіденційність персональної інформації в соціальних мережах / О.П. Радкевич // Вісник Вищої ради юстиції. – 2012. – Вип. 3(11) – С. 218-219 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.vru.gov.ua/content/visnyk/visnik2012_11.pdf

Науковий керівник: д.ю.н., професор Ульянова Г.О.

Гричулевич Владислав Володимирович

студент VI курсу

судово-адміністративного факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ДИЗАЙН ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Україна знаходиться на Європейському шляху розвитку. Даний шлях є важким і тернистим. Однією з умов Європейської інтеграції є удосконалення законодавства у всіх сферах суспільного життя. На сучасному етапі розвитку важливу роль відіграють норми права інтелектуальної власності. Однак, національне законодавство є трохи застарілим, оскільки більшість нормативно-правових актів були прийняті ще на початку 90-х років ХХ століття.

Одним із проблемних моментів охорони нових результатів інтелектуальної діяльності є їх відсутність у законодавчому переліку об'єктів права інтелектуальної власності. Особливий інтерес в цьому аспекті викликає такий об'єкт, як дизайн. Питання охорони дизайну чітко не врегульовані на законодавчому рівні. Однак, Державна служба інтелектуальної власності України видала «Рекомендації щодо забезпечення правомірності створення та використання творів дизайну», які носять необов'язковий характер та в цілому узагальнюють всі норми національного законодавства, що стосуються питання творів дизайну.

Звертаючись безпосередньо до норм українського законодавства, можемо знайти наступні положення, у статті 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» до творів образотворчого мистецтва були віднесені твори художнього дизайну.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про архітектурну діяльність» архітектурна діяльність передбачає, зокрема, втілення архітектурного рішення, тобто авторського задуму, щодо просторової, планувальної, функціональної організації, зовнішнього вигляду й інтер'єру об'єкта архітектури, а також інженерного та іншого забезпечення його реалізації. Таким чином, частина твору, яка може використовуватися самостійно (це стосується, наприклад, дизайну як оформлення твору архітектури), розглядається й охороняється як твір.

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів виокремлює тільки твори архітектури. Але надана ЗУ «Про авторське право і суміжні права» можливість набуття правової охорони творами містобудівного й садово-паркового мистецтва не суперечить цьому підходу, оскільки твори містобудівного та садово-паркового мистецтва є складеними творами, які включають різні види творів, зокрема твори архітектури й дизайну. Твори архітектури, містобудування та садово-паркового мистецтва існують як у вигляді оригіналу (проекту, креслень, ескізів, моделей), так і у вигляді матеріального носія (готового об'єкта).

Твори ландшафтного дизайну охороняються як окремо (стаття 8 ЗУ «Про авторське право і суміжні права» передбачає охорону творів садово-паркового мистецтва), так і в рамках поняття «твір архітектури», визначеного в статті 1 як твір у галузі мистецтва спорудження, зокрема, ландшафтних утворень (креслення, ескізи, моделі, збудовані парки, тощо).

Що стосується дизайну у сфері картографії, Положення про авторське право в картографії, затверджене спільним наказом Головного управління геодезії, картографії та кадастру при Кабінеті Міністрів України та Державного агентства України з авторських і суміжних прав при Кабінеті Міністрів України від 26 серпня 1997 р. № 85/41, пунктом 2.3. передбачає, що об'єктом авторського права є як весь картографічний твір, так і його частина, яка розглядається як окрема складова незалежно від форми цієї складової (зокрема художній дизайн).

Для правомірного використання творів та дизайну як об'єктів авторського права в знаках для товарів і послуг необхідно отримати дозвіл від автора чи іншого суб'єкта авторського права на ці твори. Відповідно до частини 4 статті 6 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» не реєструються як знаки позначення, які відтворюють назви відомих в Україні творів науки, літератури та мистецтва або цитати й персонажі з них, твори мистецтва та їх фрагменти без згоди власників авторського права або їх правонаступників. Об'єктом знака може бути будь-яке позначення

або будь-яка комбінація позначень. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, у тому числі власні імена, літери, цифри, зображувальні елементи, кольори та комбінації кольорів, а також будь-яка комбінація таких позначень.

Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» не містить норм стосовно співвідношення дизайну як об'єкта авторського права і як промислового зразка. Стаття 1 цього Закону передбачає, що промисловий зразок – результат творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання. Частина 2 статті 461 Цивільного кодексу України передбачає, що об'єктом промислового зразка можуть бути форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, які визначають зовнішній вигляд промислового виробу.

Що стосується охорони дизайну у сфері образотворчого та ужиткового мистецтва, чинне законодавство залишає можливість вибору режиму правового захисту або кумулятивної (одночасної) охорони дизайну як об'єкта авторського права та об'єкта права промислової власності (промислового зразка, знака для товарів і послуг).

Доволі цікавим є питання судової практики по захисту дизайну. Виходячи з аналізу справ, розміщених в Єдиному державному реєстрі судових рішень, за останні 10 років в рамках господарського судочинства було розглянуто близько 20 справ, які хоча б якось були пов'язані з правом на твір дизайну. Декілька справ навіть дійшли до Вищого господарського суду України, але ніяких узагальнень практики з даних питань поки що не було видано. Що стосується цивільного судочинства, то за той самий період було розглянуто близько 300 справ, але всі вони зводилися до дрібних спорів про невиконання умов договору по наданню послуг.

Таким чином, Вітчизняне законодавство хоча і визнає дизайн об'єктом права інтелектуальної власності, але не надає даному об'єкту чіткої окресленості, порядку реєстрації прав на нього та його правового захисту. Для якісно та ефективного вирішення регулювання вищевказаних питань важливо врахувати законодавство та практику іноземних держав, що обумовлює актуальність подальших наукових досліджень у цій сфері.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Ульянова Г.О.

Деде Євгенія Георгіївна
студентка III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Об'єкти авторського права знаходяться в постійному розвитку та потребують якісної охорони. Особливо сильно це питання стало після розвитку і розповсюдження світової мережі Інтернет, яка стала невід'ємною частиною розвитку суспільства і світу. Насправді, з використанням Інтернету з'являються різноманітні види відносин, але крім цього Інтернет став простором порушення прав осіб і авторських прав в першу чергу.

Як зазначає П.С. Ріппа дані, що наповнюють глобальну мережу Інтернет, є об'єктами авторських прав. Для отримання доступу до цієї комп'ютерної мережі, необхідно скористатися різноманітним програмним забезпеченням, яке в свою чергу, є об'єктом авторського права [1].

Авторське право в Україні регулюється Цивільним кодексом України 2003 року (далі – ЦК України) та Законом України «Про авторське право та суміжні права» (далі – Закон). Відповідно до ст. 434 ЦК України не є об'єктами авторського права акти органів державної влади та органів місцевого самоврядування та їх офіційні переклади; державні символи України, грошові знаки, емблеми тощо, затверджені органами державної влади; повідомлення про новини дня або інші факти, що мають характер звичайної прес-інформації [2].

Відповідно до ст. 10 Закон стосується об'єктів, що не охороняються авторським правом: розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач, телефонні довідники та інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності [3].

Розміщення твору в оцифрованому вигляді в Інтернет вважається публікацією твору або його поширенням і тому потребує дозволу власника авторського права. Зокрема, розміщення в Інтернет копії твору чи його частини без дозволу автора є порушенням закону і може бути оскаржене в суді з вимогою відшкодування моральної та майнової шкоди.

Найпоширенішими видами порушень в мережі Інтернет є: незаконне відтворення і копіювання музичних, художніх, літературних творів чи комп'ютерних програм без попереднього надання на це згоди автором чи правовласником і це порушує матеріальні права авторів [4].

Франція – перша країна, яка оголосила боротьбу з піратством у мережі Інтернет шляхом прийняття Закону «Про три кроки», завдяки якому влада отримала право на повне прослуховування трафіку, а також на сповіщення по електронній пошті тих, хто активно викачує з мережі піратські програми [5].

У вітчизняній літературі розглядають два шляхи для захисту авторських прав у мережі Інтернет. Захист на етапі до порушення: 1) обмежена функціональність – автори розповсюджують програми, які не здатні друкувати документи або зберігати їх у пам'яті комп'ютера; 2) «годинникова бомба» – автор розповсюджує повноцінний об'єкт авторського права, але встановлює дату, після якої доступ до нього буде неможливим; 3) захист від копіювання, тобто автор встановлює кількість разів, коли файл може бути скопійований; 4) криптографічні конверти – твір зашифровано так, що доступ до нього можливий з використанням ключа до шрифту; 5) клірингові центри – автор надає центру право ліцензувати свої права на твір, центр приймає плату від користувача і передає її володільцеві авторських прав [6, с. 34]. Захист на етапі після порушення: 1) агенти – це комп'ютерні програми, які автоматично виконують попередньо визначені команди; 2) стенографія – процес приховування інформації у файлах, наприклад «водяного знаку» автору твору, що буде доказом авторства цієї особи щодо цього твору; 3) «маячок» – це особлива мітка, яка розміщується в творі і спрацьовує під час несанкціонованого використання, надаючи можливість знайти порушника авторських прав; 4) використання кодових слів [6, с. 37].

Однією з найважливіших проблем залишається безпосереднє відношення суспільства до порушення авторських прав у мережі Інтернет, з якою стикаються абсолютно всі країни світу. Адже, не завжди користувачі готові оплачувати отриману інформацію, цьому передують низка факторів: 1) економічний (ціна авторської або ліцензованої продукції занадто висока); 2) соціальний (світова мережа заснована на принципі взаємності, при цьому ринковий принцип відсутній, так як вимагає, легальне отримання контенту, а саме його оплата); 3) правовий (користувачам важко розібратися у нормативній базі що стосується авторських та суміжних прав).

Таким чином, основоположним фактором всіх проблемних аспектів перш за все, є правосвідомість, як звичайних користувачів так і інших суб'єктів, що використовують або розповсюджують інформацію, яка закріплена за авторами як їх власність. Вирішення саме цієї проблеми в більшій мірі сприятиме вирішенню всіх інших проблем захисту авторських прав в мережі Інтернет. Для покращення механізму захисту об'єктів авторських прав в мережі Інтернет необхідно вдосконалити чинне законодавство шляхом нормативного тлумачення обов'язкових критеріїв даних об'єктів, встановити осіб, які повинні нести відповідальність за відповідні правопорушення, враховуючи іноземний досвід.

Список використаних джерел:

1. Ріппа П.С. Забезпечення авторських прав у мережі Інтернет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV в редакції від 19 липня 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

3. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року № 3792-XII в редакції від 26 квітня 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

4. Захист авторських прав в мережі Інтернет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ilaw.net./zahyst-avtorskyh-prav-v-merezhi-internet>.

5. Закон Республіки Франції від 1 жовтня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://livresfrancaisgratuit.narod.ru>

6. Римаренко І.В. Захист авторських прав в Інтернеті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фомічова Н.В.

Калєва Світлана Сергіївна

студентка V курсу

судово-адміністративного факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІНДИКАЦІЯ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Значення власності на сучасному етапі розвитку України важко переоцінити. Однак непоодинокими є випадки, коли особи вимушені захищати свої права, зокрема право власності. У літературі висловлюються досить різні погляди на класифікацію способів захисту права власності. Але найпоширенішим є поділ цивільно-правових способів захисту права власності на речово-правові і зобов'язально-правові. На думку багатьох авторів, речово-правовими способами захисту є витребування майна з чужого незаконного володіння (віндикаційний позов) та усунення перешкод у здійсненні власником права власності (негаторний позов). Розглянемо віндикаційний позов як спосіб захисту права власності.

Віндикація відома ще з часів Римської імперії і розумілась як витребування своєї речі власником, який не володіє, від власника, що володіє. Віндикаційний позов у різні часи розвитку Римської держави і права мав неоднакові форми: законний позов про річ шляхом присяги, позов через спонсію, позов шляхом петиторної формули. Сутність найдавнішого позову шляхом присяги полягала в тому, що претендент на спірну річ мав внести суму присяги на доведення достовірності своїх позовних вимог. Наявність одних і тих самих претензій на одну і ту саму річ, зумовлює те, що одна із сторін не є власником. Згодом замість нього з'явився

віндикаційний позов у формі преюдиціальної спонсії, який є одним з етапів у розвитку захисту приватної власності. Ролі сторін позивача і відповідача чітко визначено в цій формі процесу. Особа, яка не володіла річчю, пропонувала володільцю укласти з ним *sponsio* – вербальне зобов’язання.

У класичний період віндикаційний позов здійснювався через петиторну формулу. Позивач мотивував вимогу своїм правом на річ. Тому рішення суду залежало від здатності позивача довести своє право власності. Саме ця форма віндикації розуміється як головний речовий позов захисту права власності, основні положення якого збереглися до наших днів. Відповідачем за віндикаційний позовом завжди був фактичний володільець речі, а позивачем – особа, яка втратила право власності на цю річ [1].

Із врахуванням розробки даного виду захисту права власності в період Римської імперії, цивілістичних традицій, та положень ЦК України віндикаційний позов звичайно визначають як позов власника про витребування його майна з чужого незаконного володіння. Зокрема, ст. 387 ЦК України встановлює, що власник має право витребувати своє майно від особи, яка незаконно, без відповідної правової підстави заволоділа ним. Крім цього, згідно ст. 257 ЦК України на вимоги про повернення майна з чужого незаконного володіння поширюється 3-річний строк позовної давності. Наведене визначення містить вказівку на істотні ознаки цього позову:

- він може бути поданий власником або уповноваженою ним особою;
- зміст позову становить вимога про повернення речі;
- річ, що належить позивачеві, перебуває у володінні іншої особи (у чужому володінні);
- річ знаходиться у чужому володінні незаконно (без достатніх правових підстав для цього) [2].

З огляду на це ми розуміємо наскільки норми римського приватного права щодо захисту приватної власності були перспективними, а рецепція римського приватного права є безспірним доказом цього факту. Тому концепт римського приватного права та захист права власності як один з його розділів заслуговує на подальше вивчення та дослідження шляхом переосмислення здобутків римської традиції.

Список використаних джерел:

1. Підпригора, О.А., Харитонов, Є.О. *Римське право*: підруч. / О.А. Підпригора, Є.О. Харитонов. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 512 с.
2. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О.В. *Цивільне право України: Підручник*. – Вид. 3, перероб. і доп. – К.: Істина, 2011. – 808 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1584072046113/pravo/tsivilne_pravo_ukrayini

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фасій Б.В.

Маркович Тетяна Іванівна
студентка III курсу
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЖУ ЯК ОБ'ЄКТА АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Досить часто у продажі можна зустріти товари із зображенням персонажів мультфільмів, відеоігор, книг. Це можуть бути різноманітні сувеніри, предмети канцелярії, або ж іграшки чи аксесуари. Проте не можна забувати, що персонажі – це об'єкти авторського права, адже вони є результатом творчості автора, і підлягають правовій охороні. Тому суб'єкти господарювання, які здійснюють виготовлення або продаж таких товарів, повинні дотримуватись прав інтелектуальної власності, оскільки можуть бути притягнуті до відповідальності.

На жаль, відсутність чітких критеріїв у законодавстві щодо надання правової охорони персонажам творів зумовлює вчинення певних зловживань, неправомірних дій та створює перепони для належної реалізації та захисту прав авторів елементів літературних творів.

Чомусь, ні в Цивільному кодексі України, ні в ЗУ «Про авторське право та суміжні права» не згадується про охорону персонажів літературних творів, але про охорону авторських прав на персонажів згадується в ЗУ «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг». Ч. 4 ст. 6 цього закону містить як підставу для відмови у реєстрації позначення як знаку для товарів та послуг – назви відомих в Україні творів науки, літератури і мистецтва або цитати і персонажі з них, твори мистецтва та їх фрагменти без згоди власників авторського права або їх правонаступників [1].

Правова охорона персонажам творів, як правило, надається за умови, що вони є самостійним творчим результатом і виражені в об'єктивній формі [4, с. 52].

Відповідно до п.18 Постанови ВСУ «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» назва твору, фрази, словосполучення та інші частини твору, які можуть використовуватися самостійно, підлягають охороні як об'єкт авторського права у тому випадку, коли вони є результатом творчої діяльності автора і є оригінальними.

Потрібно дати визначення, що таке персонаж у контексті авторського права. Це слово походить від латинського «persona» та означає дійову особу п'єси, сценарію, кінофільму, роману й інших художніх творів.

У тлумачних словниках термін «персонаж» позначається як дійова особа в літературному творі, а також особа як предмет жанрового живопису .

Слід зазначити, що в теперішній час в юридичній літературі під персонажем найчастіше розуміють найменування, образ або зовнішній вигляд вигаданого героя літературного або аудіовізуального твору [4, с. 43-44].

Відповідно до ст.52 ЗУ «Про авторське право і суміжні права» суб'єкти авторського права в разі неправомірного використання їхніх творів мають право заявити вимогу про компенсацію, розмір якої становить від 10 до 50 000 мінімальних заробітних плат. Звертаючись з вимогою про компенсацію, автор не зобов'язаний доводити розмір збитків або факт їх настання. Це робить компенсацію досить зручним способом захисту авторських прав [2].

За ухвалою Верховного Суду України, звертаючись із заявою про компенсацію, автор зобов'язаний довести лише факт наявності у нього авторських прав і факт вчинення певного правопорушення.

Згідно з п. 42 Постанови Пленуму ВСУ від 04.06.2010 року, для визначення суми такої компенсації, суду необхідно дослідити обсяг порушень і їх тривалість (одноразове чи багаторазове використання); суму доходу, отриманого внаслідок правопорушення; кількість осіб, право яких порушено [3].

Можна навести деякі яскраві приклади порушень прав на персонажі.

Протягом останніх трьох років компанія «Маша і Ведмідь», подає позови проти українських мереж та фізичних осіб-підприємців за незаконне використання зображення персонажів на продукції. В судовому засіданні представники позивача пояснили, що відповідач своїми діями (у разі поширення контрафактного товару в роздрібній торгівлі) завдасть значної шкоди підприємствам, які купили ліцензію на використання та продаж іграшок з логотипами «Маша і Ведмідь», оскільки одиниця контрафактного товару витісняє з ринку одиницю ліцензійного товару. За рішенням суду на користь позивача стягнуто 24 360 грн.

Рішенням Києво-Святошинського районного суду від 21.11.2016 р. автор персонажу «Верка Сердючка» стягнув з виробника квасу компенсацію за незаконне використання зображення персонажу на етикетках продукції.

Персонаж та сценічний образ «Верки Сердючки» є самостійною частиною музичних, сценічних та аудіовізуальних творів позивача, а отже є окремим твором і підлягає охороні на підставі норм законодавства про авторське право.

Суд враховуючи вимоги розумності та обґрунтованості визначив компенсацію у розмірі 1000 заробітних плат, що складає 1 378 000 грн. Також суд задовольнив позовні вимоги в частині вилучення з цивільного обороту шляхом конфіскації контрафактного товару для подальшого його знищення.

У іншій справі відповідач, який є власником мережі магазинів без узгодження з позивачами використовував зображення та назву літературно-художнього персонажу «Капітошка» шляхом розміщення його зображення на упаковці своєї продукції, при цьому дозвіл авторів на використання твору не отримував та авторського договору з ним не укладав.

Таким чином, викладене підтверджує доцільність проведення у подальшому досліджень щодо визначення умов надання охорони окремим персонажам з метою їх законного використання. Потребує подальшої розробки питання законодавчого регулювання цього питання та застосування зарубіжного досвіду вирішення даних проблем.

Список використаних джерел:

1. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15.12.1993 р. № 3689-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7 від 15.02.94 р.
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13 від 29.03.94 р.
3. Постанова Верховного Суду України «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» № 5 від 04.06.2010 р. // Вісник Верховного Суду України. – 2010. – № 6 від 04.06.2010 р.
4. Бондаренко С. В. Авторське право та суміжні права / С. В. Бондаренко. – К. : Ін-т інтел.власності і права, 2008. – 288 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кирилюк А.В.

Меланич Марія Миколаївна

студентка III курсу

Інституту кримінальної юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ В УКРАЇНІ

У ХХІ столітті інформація є однією з найважливіших структур діяльності людини, суспільства і держави. Кожна демократична країна для того, щоб забезпечити інформаційну безпеку, робить все для того, щоб сформувати свою систему захисту власної інформації, через надання окремій інформації статус «інформації з обмеженим доступом». Наша країна не стала

виключенням із даного списку. Разом з тим, незважаючи на чималу чисельність нормативно-правових актів у сфері осмислення категорії «інформація з обмеженим доступом», список головних різновидів вказаної інформації та порядок обмеження доступу до такої інформації є доволі невизначеними.

Відповідно до Закону України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року в Україні всю існуючу сукупність загальної інформації за режимом доступу прийнято ділити на два види: відкрита для загалу інформація та інформація з обмеженим доступом. Зокрема, та що зазначена останньою, за ст. 6 «Публічна інформація з обмеженим доступом» ЗУ «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року, і згідно ч. 1 ст. 21 ЗУ «Про інформацію» поділяється на:

1. конфіденційну інформацію;
2. таємну інформацію;
3. службову інформацію [1].

Конфіденційна інформація – це всі дані та знання, які знаходяться у власності, користуванні або розпорядженні окремих фізичних та юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов. Таємна інформація – це інформація, що містить у собі дані, що становлять державну чи іншу передбачену чинним законодавством таємницю (банківську, комерційну, службову, професійну, адвокатську тощо), розголошення якої спричиняє шкоду особі, суспільству і державі. Третій вид інформації з обмеженим доступом – службова інформація зазначається в ст. 9 ЗУ «Про доступ до публічної інформації», зокрема там міститься вичерпний перелік різновидів інформації, що належить до службової [2]. Із вказаного переліку питань, які було присвячено розгляду питання про інформаційну безпеку, найбільш вивченими та досліджуваними є питання щодо захисту інформації з обмеженим доступом.

Правовий режим інформації з обмеженим доступом, направлений охороняти дані, вільний обіг яких може порушувати інтереси та права держави, суспільства і окремої фізичної чи юридичної особи, забезпечити інформаційну незалежність суб'єктів (учасників) приватного права, яке виникає у відносинах із державою і між собою, узгодити публічну потребу у наданні інформації свободи та надати право кожному на збереження таємниці [3, с. 3-4].

Нині в Україні відсутній такий нормативно-правовий акт, який би закріплював правові засади захисту інформації з обмеженим доступом. Лише суспільні відносини, пов'язані з віднесенням інформації до державної таємниці, засекречуванням, розсекречуванням її матеріальних носіїв та охороною державної таємниці з метою захисту національної безпеки України, урегульовані на рівні окремого законодавчого акту – Закону України «Про державну таємницю» [4].

Розгляд національних законодавств пострадянських країн, дозволяє нам дійти до висновку про відсутність законодавчого акту, який би визначав правовий режим інформації з обмеженим доступом. Закріплення на законодавчому рівні знайшли лише окремі види такої інформації: закони Таджикистану «Про державну таємницю», «Про захист інформації», «Про перелік відомостей, що становлять державну таємницю», закон Білорусії «Про державні секрети».

Отже, питанню захисту інформації з обмеженим доступом, присвячено чимало наукових праць вчених радянського і сучасного наукового суспільства. Проте в жодній із робіт не було запропоновано способ, який би допоміг виправити складну ситуацію, щодо правового захисту інформації з обмеженим доступом. На мою думку, потрібно створити нормативно-правовий акт, який регулюватиме саме питання захисту такої інформації. Це допоможе зменшити кількість правопорушень у даній сфері і краще регулюватиме відносини як на національному, так і міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року // Відомості ПРЕДОТВРАЩЕНИЕ УЩЕРБА НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ... 112 Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні, вип. 2 (13), 2006 р. Верховної Ради України, 1992. – № 48 від 01.12.1992.
2. Закону України «Про доступ до публічної інформації»[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
3. Кулініч О.О. Інформація з обмеженим доступом як об'єкт цивільних прав : дис. канд. юрид. наук : 12.00.03 / Ольга Олексіївна Кулініч. – О., 2006. – 200 с.
4. Закон України «Про державну таємницю» «[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кирилюк А.В.

Мурашкевич Наталія Володимирівна
студентка III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ МОМЕНТУ ВИНИКНЕННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Згідно ст.640 Цивільного кодексу України договір є укладеним з моменту одержання особою, яка направила пропозицію укласти договір, відповіді про прийняття цієї пропозиції. У науковій літературі не приділяється достатньої уваги питанню моменту виникнення договірних зобов'язань у цивільному праві. Серед висловлювань учених-цивілістів не можна знайти твердження, яке так чи інакше зводяться до того, що таким моментом є укладення договору або ж набрання договором чинності [2, с. 195]. Втім дані твердження не отримали детального дослідження. Більше того, укладення і чинність договору не є тотожними поняттями і можуть не збігатися у часі. Визначаючи момент виникнення договірних зобов'язань, недостатньо спиратись просто на час укладення або набрання чинності договором, а необхідно враховувати інші супутні фактори.

Існує думка, що:

1) Правові категорії укладення договору – дійсність та чинність, а також підстави, коли його можна вважати недійсним, у цивільному праві закріпленні на законодавчому рівні. Проте, існують суперечливі позиції щодо визнання договору неукладеним серед науковців та практиків.

2) Для визначення моменту виникнення договірних зобов'язань необхідно, перш за все, встановити, чи виникали вони взагалі. Для цього необхідно визначити чи є договір укладеним, дійсним і чи набув чинності.

На сьогодні існує думка, що поняття укладення, дійсності і чинності хоч і є взаємопов'язаними, проте не є взаємозалежними поняттями. Крім цього, на практиці існує тенденція збереження правовідносин та визнання дійсними договорів, що суперечать вимогам законодавства в тій чи іншій мірі [1, с. 161].

Отже для з'ясування моменту виникнення договірних зобов'язань ми повинні визначитися з тим, чи виникали вони взагалі. Для цього потрібно детальніше розглянути процедури їх реалізації.

По-перше, договір є укладеним, дійсним і набув чинності. Під укладенням у даному разі будемо вважати погодження сторонами абсолютно всіх істотних умов і відображення їх у самому договорі, а також дотримання процедури оферта-акцепт. Також будемо вважати, що договір набрав чинності з моменту його укладення. Дана ситуація є ідеальною, адже жодних суперечок на предмет виникнення договірних зобов'язань виникати не може. Тому момент набрання чинності договором збігається з його

укладенням. Немає жодної різниці, коли саме виникли зобов'язання: чи з моменту укладення, чи з набранням чинності. З цього слідує, що за даних обставин договір набуває чинності з моменту його укладення.

По-друге, договір є укладеним, дійсним, але чинності не набув. Прикладом можуть бути договори з відкладальною умовою, тобто такі, коли кожен наступний вступає в дію після закінчення дії іншого договору між тими самими сторонами, стосовно того ж предмету і на аналогічних умовах.

В даному випадку, укладення договору являє собою досягнення між сторонами згоди з істотних умов, а чинність – те, що умови договору розпочали свою дію. З огляду на це, зобов'язання між сторонами виникають з моменту, коли умови договору починають діяти, не досить коректно. Адже, договірні зобов'язання між сторонами виникли за фактом укладення договору, який не містить підстав для недійсності. Іншими словами, договір набуває чинність не з моменту виникнення договірних зобов'язань, а з моменту початку його реалізації.

По-третє, договір є укладений, набув чинності, але містить у собі підстави недійсності. У цьому разі необхідно з'ясувати, про яку саме недійсність договору йдеться: про його нікчемність чи оспорюваність.

У випадку із нікчемністю договору за загальним правилом ми не можемо говорити про те, що договірні відносини між сторонами взагалі виникали. Замість цього сторонами була здійснена спроба їх встановити, яка тим не менш не досягла своєї мети.

Проте ми розуміємо, що від дати укладення договору до дати вступу у силу рішення суду про визнання такого договору дійсним може пройти багато часу. При цьому складається така ситуація, а саме, згідно з частиною 1 статті 220 ЦКУ договір, який підлягає нотаріальному посвідченню, у подальшому визнається нікчемним [4, с. 401].

Якщо ж договір є оспорюваним, то може скластися така ситуація, коли жодна зі сторін не піддасть його сумніву і він буде повністю виконаний. У цьому разі, ми вважаємо, що немає причин сумніватись у тому, що договірні зобов'язання виникли з моменту укладення договору.

Отже, на підставі переліку можливих варіантів процедур реалізації характеристик договору можна дійти висновку, що вирішення питання моменту укладення договору неможливе без з'ясування факту того, чи виникали такі зобов'язання взагалі. Саме виникнення договірних зобов'язань можливе за умови, коли договір одночасно є й укладеним, і дійсним, і чинним. Але однозначно пов'язати момент виникнення договірних зобов'язань із набуттям договору тієї чи іншої характеристики буде дещо некоректно.

Список використаних джерел:

1. Бервено С. М. Проблеми договірного права України : монографія. – К., 2006. – 392 с.
2. Договірне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнєцова та ін.; за ред. О.В. Дзери. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 896 с.
3. Мірошніченко А. Проблемні питання недійсності угод (правочинів) із земельними ділянками /А. Мірошніченко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2006 р. – № 70–71. – С. 21–23.
4. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / За ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Х.: Страйд, 2012. – 652 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фомічова Н.В.

Павлюк Роман Тарасович

студента III курсу

Інституту кримінальної юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У ВСЕСВІТНІЙ ПАВУТИНІ – ІНТЕРНЕТ

За останні декілька років проблема захисту авторських прав набула актуальності та більш виражених форм. Це зумовлено тим, що новітні технології дозволяють будь-якому користувачеві створювати інформацію і поширювати з будь-якого місця при наявності комп'ютера та засобів зв'язку. Це радикально змінило характер інформації та відносини користувачів. Розширені і посилені завдяки цим технологіям можливості для реалізації інформаційної та творчої свободи кожної людини і демократичного потенціалу всього суспільства, в той же час супроводжуються загостренням правових проблем.

Сьогодні застосовують найбільш ефективні механізми захисту авторських прав в мережі Інтернет, а саме: захист прав у судовому порядку, в адміністративно-правовому порядку, а також самозахист. Більш чітко мета встановлення справедливого балансу між правами авторів та інтереси широкої публіки формується в двох сучасних Договорах Всесвітньої організації інтелектуальної власності: «Про авторське право», прийнятих Дипломатичною конференцією в Женеві в 1996 році.

Слід зазначити, що законодавство України не визнає особливостей захисту авторських прав в мережі Інтернет, це стає підставою для поширення норм ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» щодо встановлення дій, які визнаються порушенням авторського права та суміжних прав.

Тому М.В. Гура передбачає необхідність в посиленні правової охорони прав авторів Інтернет-сайту на національному рівні. На його думку перш за все треба визначити правовий режим Інтернет-сайту у Цивільному кодексі України та Законі України «Про авторське право та суміжні права», розробити типові договори щодо створення Інтернет-сайту та хостингу. Крім того, потребують удосконалення норми, що встановлюють особливості та принципи захисту прав авторів Інтернет-сайту, а також застосування стягнення грошової компенсації та моральної шкоди у разі їх вчинення [1, с. 20].

Цікавим є той факт, що майже не викликає питання, які дії порушують авторські права в мережі Інтернет. Нинішній стан правової культури у суспільстві і активна пропаганда заборони анти плагіату надали чітке розуміння того, що розміщення та розповсюдження об'єктів авторського права на веб-сайтах без згоди автора та/або без зазначення його імені є порушенням авторських прав. Але існує інше питання, яке не зазначає – хто є відповідальним за порушення прав третіх осіб в Інтернеті: хто має їх відновити та відшкодувати спричинену шкоду.

Як показує практика особою, відповідальною за порушення авторських прав в мережі є людина, яка поширила неправомірний контент або власник веб-сайту, який фактично контролює та/або займається наповненням контенту. Власник такого ресурсу вирішує питання щодо «політики» сайту робить відкритий веб-сайт для всіх з метою ознайомлення з інформацією або надає можливість активної участі у його формуванні.

Практикою сприйнято визнавати власника веб-сайту основною особою, відповідальною за всі порушення, пов'язані з його сайтом та змістом, в тому числі щодо товарів, послуг, інформації, оприлюднених на ньому.

Зовсім інша ситуація складається у зв'язку із застосуванням на веб-сайті технічних можливостей для розміщення інформації необмеженим колом осіб. У цьому випадку складно встановити і довести невинуватість певної особи. Тому у разі визнання власника сайту особою, яка є відповідальна за порушення авторських прав у мережі Інтернет, може відбутися перекладання тягара відповідальності з невизначеної особи на ту, яку простіше встановити. Проблема таких сайтів визначена тим, що власник може й не знати про наявність матеріалів, розміщених на Інтернет-ресурсі, які не відповідають вимогам законодавства про інтелектуальну власність. Цей факт стає основною перешкодою в доведенні вини і взагалі обізнаності суб'єкта, що володіє таким ресурсом.

Інтернет Асоціація України визнала істотні недоліки у формулюванні термінів, а саме «власник сайту», «сервісна служба», «об'єкт блокування». Також заявлено про незгоду зі запровадженням адміністративної відповідальності за порушення авторських прав у мережі Інтернет і позасудовим способом вирішення спорів, який, на її думку, не відповідає чинному законодавству України [2, с. 3].

Інститутом Медіа Права зауважено, що часто особа, яка розпоряджається сайтом, є підприємцем, наприклад, вона отримує прибуток від розміщення реклами на сайті, яким володіє, а тому блокування цього ресурсу на підставі необгрунтованої заяви особи порушує її право на підприємницьку діяльність, що передбачено статтею 42 Конституції України. Тільки належно аргументоване рішення суду з доведенням правопорушення є єдиною підставою для блокування сайту [3, с. 1].

Виходячи з аналізу сучасних тенденцій вирішення проблем між інтересами правовласників і користувачів чутко видно вектор в напрямку посилення режиму захисту авторських прав, що може мати негативні наслідки для свободи інформації в Мережі Інтернет.

Список використаних джерел:

1. Гура М.В. Цивільно-правова охорона Інтернет-сайту : автореф. дис.канд.юрид. наук / М.В. Гура. – К., 2006. – 20с.
2. Лист № 191 від 30.12.2013 р. Держпідприємництва України щодо проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет»
3. Позиція Інститут Медіа-Права щодо законопроекту про захист авторських прав в Інтернеті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.medilaw.kiev.ua/news/organization/2454>.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кирилюк А.В.

ПРАВОВА ПРИРОДА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Якщо говорити про впровадження штучного інтелекту, то слід відразу обговорити питання як це буде регулюватись у правоохоронній сфері. Можна виділити наступні моменти:

- законом, що становить певний набір правил (актів, інструкцій, кодексів і т.д.), і механізм їхнього застосування (алгоритм дії);
- підвищеним ризиком стосовно представників Закону;
- можливостями здійснення помилок та їхніх наслідків;
- ризиком бути втягненим у корупцію.

Давайте уявімо такий штучний інтелект у роботі наприклад митних органів: контрольно-пропускні пункти обладнані роботами, що здатні мислити, самостійно навчатися і наділені функцією приймати рішення. Існує очевидна перевага цих стражів: вони глухі до проблем влади, слави і грошей, отже, їх не можна «купити»; вони чіткі у виконанні і застраховані від випадкових або навмисних помилок; більш швидкі в аналізі ситуації і виборі дій; максимально об'єктивні, скромні, непідкупні, розумні, здатні навчатися, безсторонні, логічні, довговічні, безстрашні, надійні, до них не потрібні міри покарання за порушення закону, що є основою їхніх програм, і т.д. [1].

Але не все так добре, як здається на перший момент. Звісно нічого не буває ідеального, тому існує певний перелік недоліків:

- можливість збою системи;
- неможливість виконання незапрограмованих дій;
- можливий вихід з під контролю, з невідомими нікому наслідками [5].

Отож, уявімо собі, що сталась якась непередбачувана ситуація. Наступне питання яке однозначно зацікавить кожного правосвідомого громадянина, хто понесе за це відповідальність? Логічно було б притягнути до відповідальності людину-творця даної машини. Проте зараз світ розділився на дві половини: одні вважають штучний інтелект наступним рівнем технічного прогресу, а інші – чекають від роботів непередбачуваних негативних наслідків, які призведуть майже до кінця світу.

У Євросоюзі всерйоз розглядають законопроект про відносини між людьми та роботами. У середині січня Європарламент затвердив проект резолюції про роботизацію та штучний інтелект. Багато хто вже називає це історичним документом через ту просту причину, що в резолюції відображена ініціатива щодо формалізації юридичних взаємовідносин між

людиною та роботом. Зокрема, планується створення Європейського агентства з роботизації та штучного інтелекту, яке буде займатися питаннями технічного й етичного регулювання відносин між людьми та високотехнологічними машинами.

Серед найбільш нагальних проблем, зокрема, питання про те, хто буде нести відповідальність за можливі збитки, яких можуть завдати роботи комусь, а також питання про податки на роботів, які підуть на соціальні потреби людей, що втратили роботу через тотальну роботизацію.

Наразі у світі великий технічний «бум» по створенню роботів. Варто лише згадати за Японію, в якій за одну хвилину було розпродано більше тисячі роботів. Проте, вже на початковому етапі створення штучного інтелекту, вже є перші потерпілі. У Німеччині на заводі Volkswagen в результаті нещасного випадку загинув робітник. Інцидент стався під час налаштування роботизованої установки: вийшовший з-під контролю робот вдарив робітника в груди і притиснув до металевій пластини. В результаті отриманих травм робітник помер в лікарні. На думку письменника і фахівця з комп'ютерних технологій Федеріко Пістони, люди самі винні в тому, що створюють машини, які представляють для них небезпеку.

Схоже, що нам залишається тільки чекати і гадати, що станеться в майбутньому. Однак відомі вчені вже давно попереджають про небезпеку, яку представляє для людства штучний розум.

«Штучний інтелект комп'ютерів перевершить людський розум протягом найближчих 100 років. На той час ми повинні зробити все можливе, щоб цілі комп'ютера і людини збігалися», – вважає фізик-теоретик Стівен Хокінг [3].

«Останнім часом мене сильно турбує можливість виникнення штучного супер інтелекту. Мені здається, він може стати небезпечнішим, ніж ядерна зброя», – підкреслив глава Tesla Motors Ілон Маск [4].

«Все це відбувається через людей: люди розробляють машини, щоб зробити з них знаряддя вбивства або помічників в роботі. Роботи, розроблені спеціально для того, щоб нам допомагати, не становлять загрози. Небезпечні роботи, створені для вбивства, яких ми, на жаль, вже виробляємо», – розповів Пістони [2].

Оскільки роботи в принципі можуть мати основні властивості біологічних систем, їх можна віднести і до «живих істот», якщо розуміти цей термін досить широко. Створюючи досконалих роботів, людина створює і нове життя – «життя роботів», – високоорганізоване, але дуже своєрідне і не схоже на наше власне життя. Зараз же відбувається створення роботизованого «безлюдного» простору. Вважається, що роль людини в такому просторі зведеться тільки до складання програм, налагодження і ремонту устаткування. Ця тенденція вже спостерігається в розвинутих країнах, де все більша чисельність населення зайнята в цій сфері.

Машинна цивілізація – це не вигадка фантастів, а цілком обґрунтована реальність. Інша справа, чи хочемо ми її і чи так вона потрібна нам?

Список використаних джерел:

1. Эшби У. Что такое разумная машина // Кибернетика ожидаемая и кибернетика неожиданная: Сборник. – М., 1968
2. Ракитов А.И. Философия компьютерной революции. – М., 1991
3. Штучний інтелект [Електронний ресурс]. – 210. – Режим доступу до ресурсу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/psychology/10119/>.
4. Восстание машин: Робот убил человека на автозаводе в Германии [Електронний ресурс]. – 4. – Режим доступу до ресурсу: <https://russian.rt.com/article/101276>.
5. Анастасія П. Штучний інтелект може перетворити автономну зброю на роботів-вбивць. Чому це дійсно страшно [Електронний ресурс] / Панькова Анастасія. – 23. – Режим доступу до ресурсу: https://espresso.tv/article/2017/08/23/roboty_vbyvci.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кирилюк А.В.

Розлуцький Ігор Володимирович

студент III курсу

Інституту кримінальної юстиції

«Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ КОМЕРЦІЙНОГО НАЙМЕНУВАННЯ

В сучасних ринкових умовах боротьба за споживачів, чітка ідентифікація підприємств та їх діяльність стає все більш актуальною. Роль позначень, які відокремлюють одного суб'єкта господарювання від іншого та закріплюють за підприємством певний позитивний імідж, невпинно росте. Крім того, зростаюча кількість судових справ щодо питань пов'язаних з правовою охороною комерційного найменування свідчить про нагальну необхідність конкретизації норм законодавства в цій сфері, введення дієвих механізмів правової охорони.

Серед українських учених і практиків, які тією чи іншою мірою визначають правовий режим комерційних найменувань, можна відзначити: Ю. Л. Бошицький, О. В. Ієвіня, В. П. Мироненко, Н. В. Павловська, С. А. Пилипенко, О. А. Підопригора, Л. Д. Романадзе та інші.

Термін «комерційне найменування» з'явився у законодавчій термінології України після прийняття нового ЦК України від 16.01.2003 року. До цього

часу в національному законодавстві використовувався термін «фірмове найменування». Хоча й зараз у деяких статтях ЦК України, використовується подвійна назва – комерційне (фірмове) найменування. У частині 2 ст. 90 ЦК України закріплюється тільки те, що юридична особа, яка є підприємницьким товариством, може мати комерційне (фірмове) найменування.

Традиційно комерційне найменування відносять до засобів індивідуалізації учасників цивільного обігу, товарів і послуг у системі права інтелектуальної власності. Суть права на комерційне найменування полягає в можливості, гарантованій особі, виступати в цивільному обороті під самостійним комерційним найменуванням. Надання такої можливості забезпечує інтерес учасника цивільного обороту, товарів і послуг, який захищається законом як належна індивідуалізація його діяльності на ринку товарів, робіт і послуг [1, ст. 512].

Глава 43 Цивільного кодексу України присвячена праву інтелектуальної власності на комерційне найменуванням [2]. Але містить вона лише три статті, які не дають вичерпної інформації навіть щодо самого поняття комерційного найменування. Відповідно до ч. 1 ст. 489 ЦК України правова охорона надається комерційному найменуванню, якщо воно дає можливість вирізнити одну особу з-поміж інших та не вводить в оману споживачів щодо справжньої її діяльності. Стаття 159 Господарського кодексу України розкриває правомочності суб'єктів господарювання щодо комерційного найменування [3]. Але і вона не дає визначення цього засобу індивідуалізації. Термін комерційне (фірмове) найменування зустрічається також в інших нормативно-правових актах, зокрема в Законі України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [4, ст. 4], Законі України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [5, ст. 6], та ін. Навіть у Паризькій конвенції про охорону промислової власності не сформульовано чітких вимог щодо комерційного найменування і відсутнє визначення його поняття. Відповідно до ст. 23 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» кожна юридична особа повинна мати своє найменування, яке складається з двох частин – організаційно-правової форми і назви суб'єкта господарювання [6]. Так, найменування юридичної особи повинно містити інформацію про її організаційно-правову форму (крім органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних, комунальних установ) та назву. Значення комерційного найменування важко переоцінити, адже в умовах ринкової економіки воно допомагає споживачеві відрізнити одного учасника господарського обігу від іншого, тобто виконує дистинктивну функцію. Найменування є необхідною передумовою цивільної правосуб'єктності суб'єкта господарювання. Через відсутність належного правового регулювання охорони комерційного найменування існує чимало питань, які є предметом дискусій серед фахівців у сфері права інтелектуальної власності. В українському законодавстві є певні норми, які регулюють лише деякі аспекти правової охорони комерційного наймену-

вання. Але, на жаль, існує більше запитань, ніж відповідей, що ускладнює функціонування такого важливого інституту. Не сформульовано законодавчого визначення комерційного (фірмового) найменування. Через суперечності між нормами ЦК та ГК не зрозуміло, чи може бути фізична особа, яка не є підприємцем, суб'єктом прав на комерційне найменування. Немає єдиного офіційного реєстру комерційних найменувань. На наш погляд, існує два шляхи вирішення цієї проблеми. Перший – внести зміни до ЦК та ГК, які б усунули протиріччя між кодексами стосовно правового регулювання комерційних найменувань. Другий – прийняти спеціальний закон, який би розв'язав означені вище проблеми щодо визначення, суб'єктів та реєстру комерційних (фірмових) найменувань.

Список використаних джерел:

1. Дроб'язко В.С. Право интеллектуальной собственности : учебник / В.С. Дроб'язко, Р.В. Дроб'язко. – К. : Юрінком Інтер. 2004. – с. 512, с. 688.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page>
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18–22. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page>
4. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 7 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 36 – Ст. 164. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр>
5. Про охорону прав на знаки для товарів та послуг: Закон України від 15 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7 – Ст. 36. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>.
6. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб–підприємців: Закон України від 15 травня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31–32. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/755-iv>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кирилюк А.В.

Теребус Анастасія Владиславівна
студентка III курсу
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПЛАГІАТ ЯК ВИД ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Одним із найпоширеніших видів порушення авторського права є плагіат. Вперше визначення цього поняття в українському законодавстві було закріплено новою редакцією Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 16.08.2001 року. Проте саме явище плагіату існувало ще за часів Античності – у Стародавньому Римі такі відомі поети та філософи, як Горацій, Макробій, Вергілій і Марціал вже засуджували «викрадення» чужих творів [2, с. 268].

У римському праві слово «плагіат» (від лат. «plagio» – краду) означало продаж у рабство вільної людини, що прирівнювалось до злочину, за який наставляла карна відповідальність у вигляді бичування (ad plagas). Розширення ж дефініції цього поняття відбулось тільки в XVII ст., коли під плагіатом вже розуміли літературну крадіжку. У сучасний період воно постає як багатогранне явище, що вказує на різноманітні форми вираження та його функціонування [2, с. 267].

Як вже було сказано, в українському законодавстві є чітко визначене поняття плагіату. Згідно ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» плагіат – це оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору. Аналізуючи поняття, що надав законодавець можна дійти висновку, що плагіат має дві характерні ознаки: оприлюднення (опублікування) повністю або частково чужого твору і оприлюднення його під іменем особи що не є автором даного твору. Перша ознака розкриває порушення майнових прав автора, тобто посягання на виключне право на використання твору, на дозвіл або заборону використання твору іншими особами. У другому випадку порушуються особисті немайнові права, зазначені у ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права», що полягають у порушенні права автора на визнання свого авторства (зазначення імені) [1].

Також плагіат у більшості випадків характеризується порушенням права на цілісність твору. У Законі зазначено, що автор має право протидіяти спотворенню або іншій зміні твору чи його посяганні, що може зашкодити честі і репутації автора. Це право безпосередньо пов'язане з особою автора, яке проявляється власне в творі. Сутність цього полягає в тому, що автор має право вимагати щоб його думки і ідеї не видозмінювались та не спотворювались [3, с. 23].

У науковій літературі визначено форми плагіату, що поділяють на чотири групи в залежності від сфери застосування і форми діяльності та з визначеною ціллю:

- Нормативний плагіат проявляється в привласненні законодавчих, юридичних, методичних, наукових, практичних напрацювань і є загальним без приналежності до чогось або когось;
- Освітньо-науковий плагіат полягає у присвоєнні чужого інтелектуального майна виключно у процесі здобуття наукового ступеня, освітнього кваліфікації або визнання у цих напрямках;
- Професійний – передбачає присвоєння інтелектуальних, творчих, професійних здобутків інших у професійних цілях;
- Соціальний плагіат – виникає у побутових відносинах. Він є тим самим що і «професійний» але не стосується фахової діяльності.

В літературі також можна зустріти класифікацію плагіату в залежності від його форми. Перша форма – точне копіювання існуючого оприлюдненого твору без належного оформлення запозичених з нього частин. До другої форми відносять повтор ідейної основи твору – фабули, яка складає його цінність. Третя форма передбачає оприлюднення об'єкту авторської роботи зміст якої утримує частину або весь твір у певній інтерпретації, що полягає у зміні знакової системи. Четверта форма характеризується наявністю помилок (у посиланнях, у визначенні цитат а також посилання на неіснуючі джерела тощо) [4, с. 129].

Ці чотири форми конкретизують умисний плагіат, однак поряд з ним, існує ненавмисний «плагіат» та завуальований «плагіат», які формально не є плагіатом і не спричиняють юридичної відповідальності. Навмисний плагіат може бути не тільки авторським плагіатом, що полягає в умисному присвоєнні авторства на чужий твір (цілий або його частини), а й рекламним плагіатом, і навіть диверсійним плагіатом. Ненавмисний плагіат поділяється на підсвідомий, випадковий (мимовільний) і тиражований [4, с. 130].

Тільки суд, ґрунтуючись на нормах законодавства, може встановлювати відсутність або наявність факту плагіату. Цей факт може підтверджуватись судовою експертизою об'єктів інтелектуальної власності. Крім того, судовий експерт не має змоги дати точне твердження щодо наявності або відсутності плагіату при дослідженні твору, оскільки це питання за характером є правовим і не входить до повноважень експерта (він може тільки встановити факт ознак плагіату у досліджуваному творі або його частині).

Підсумовуючи вищесказане, ми дійшли висновку, що плагіат – негативне явище у сфері інтелектуальної діяльності, що порушує авторські права та гальмує культурний розвиток суспільства.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://qoo.by/2QQ8>
2. Романова І. В. Явище плагіату: історія та сьогодення //Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право: наук. журн. №3, 2012 /Український

державний університет фінансів та міжнародної торгівлі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://qoo.by/2QQh>

3. Штефан О. О. Теорія і практика інтелектуальної власності //Плагіат: поняття, ознаки, відповідальність [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Triv_2011_6_4

4. Петренко В. С. Поняття та види плагіату //Часопис цивілістики: випуск № 14 [Електронний ресурс] – Режим доступу: [file:///C:/Users/admin/Downloads/Chac_2013_14_27%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/admin/Downloads/Chac_2013_14_27%20(2).pdf).

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кирилюк А.В.

СЕКЦІЯ 9. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО, ГОСПОДАРСЬКОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

Данілов Артем Іванович
адвокат, арбітражний керуючий

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ АРБІТРАЖНИМ КЕРУЮЧИМ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ МАЙНА БОРЖНИКА В ПРОЦЕДУРАХ БАНКРУТСТВА

Основу дій арбітражного керуючого щодо інвентаризації складає певна послідовність практичних дій по виявленню та документальному підтвердженню наявності, стану і оцінки майна та зобов'язань банкрута.

Питанню проведення інвентаризації в процедурах банкрутства присвячено низку наукових праць таких науковців, як от: О. М. Кравцової [1, с. 66-71], О. М. Столяренко [2, с. 475], та багатьох інших. Але, по-перше, більшість проведених досліджень присвячено періоду, що передував прийняттю нової редакції Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» № 2343-ХІІ, прийнятого Верховною радою України 14.05.1992 р. [3], який набув чинності з 19.01.2013 р., та нової редакції «Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань», затвердженого наказом Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014 р. [4], яке набуло чинності 01.01.2015 р.; по-друге, предметом проведених досліджень були, загальні питання інвентаризаційного процесу, при цьому не акцентувалася увага на проблематиці здійснення повноважень арбітражного керуючого щодо проведення інвентаризації майна боржника.

Правозастосовна практика господарських судів та арбітражних керуючих свідчить про те, що найбільш нагальні проблеми проведення інвентаризації майна боржника в процедурах банкрутства, пов'язані з визначенням суб'єкта, відповідального за проведення інвентаризації, визначенням об'єкту інвентаризації, тобто тих матеріальних та інформаційних джерел, які підлягають дослідженню під час інвентаризації, та строків проведення інвентаризації.

Суб'єкт інвентаризації. Законодавство покладає обов'язок забезпечити інвентаризацію майна боржника одночасно на арбітражного керуючого та власника (керівника) боржника, що створює проблему співвідношення вимог Закону про банкрутство та Положення про інвентаризацію в частині визначення особи, відповідальної за проведення інвентаризації майна

боржника. Як зазначає Б. М. Поляков, «керівник боржника та розпорядник майна функціонують паралельно одним з одним, водночас розпорядник майна не підміняє керівництво боржника і не має право втручатися в оперативно-господарську діяльність боржника» [5, с. 79]. Отже функції арбітражного керуючого не повинні дублювати (підміняти) функцій керівника боржника. Законодавством не визначено в якому статусі арбітражний керуючий приймає участь у проведенні інвентаризації майна боржника. Здатність арбітражного керуючого самостійно організувати та забезпечити проведення інвентаризації майна боржника не забезпечена належним нормативно-правовим супроводом, а діюча редакція Закону про банкрутство не забезпечує єдності у правозастосуванні положень, які присвячені визначенню особи, відповідальної за проведення інвентаризації майна боржника.

Об'єкт інвентаризації. Закон про банкрутство покладає на арбітражного керуючого обов'язок забезпечити проведення інвентаризації майна боржника, при цьому питання проведення інвентаризації зобов'язань Закон залишає поза увагою. В науковій літературі висловлюється думка про те, що пасив боржника визначається відповідно до реєстру вимог кредиторів, який сформований в порядку, визначеному Законом [6, с. 315-319], тобто не за результатами інвентаризації зобов'язань. Але результати інвентаризації є тим незамінним джерелом, з якого арбітражний керуючий отримує об'єктивну інформацію про структуру та загальний розмір кредиторської заборгованості боржника, її характер, підстави виникнення, що становить предмет оцінки при аналізі фінансово-господарської діяльності боржника, а це вказує на необхідність проведення арбітражним керуючим інвентаризації також і зобов'язань боржника.

Строки інвентаризації. При загальній процедурі банкрутства строки проведення арбітражним керуючим інвентаризації майна боржника визначені Законом про банкрутство лише на стадії розпорядження майном, проте не визначені на стадії санації та ліквідації. При спрощеній процедурі банкрутства строки проведення інвентаризації майна боржника не визначені. Строк проведення арбітражним керуючим інвентаризації майна боржника залежить від обсягу майна боржника, можливості фактичного доступу до майна, наявності інформації та документації бухгалтерського обліку боржника та інших індивідуальних особливостей кожної окремої справи про банкрутство, але юридично визнана свобода поведінки арбітражного керуючого породжує і потенційну можливість на законних підставах зловживати нею. З огляду на це вбачається правильним, що Закон про банкрутство має задавати часовий орієнтир, встановлюючи арбітражному керуючому конкретні строки проведення інвентаризації майна боржника на всіх стадіях процедури банкрутства та допускати можливість продовження строків проведення інвентаризації майна

боржника за рішенням комітету кредиторів або суду, прийнятого на підставі обґрунтованого клопотання арбітражного керуючого.

Висновки. Закон про банкрутство має містити конкретні суб'єктивні права розпорядника майна та кореспондуючі їм обов'язки боржника щодо проведення інвентаризації майна боржника, а також визначати статус члена ревізійної комісії; має бути встановлено право арбітражного керуючого на безперешкодний доступ до будь-яких приміщень боржника або третіх осіб, в яких знаходяться майнові активи боржника для проведення їх інвентаризації; арбітражний керуючий має забезпечити проведення інвентаризації активів та зобов'язань боржника; Закон має встановлювати строки проведення арбітражним керуючим інвентаризації майна боржника на всіх стадіях процедури банкрутства та передбачати можливість їх продовження на підставі обґрунтованого клопотання арбітражного керуючого. Впровадження вказаних змін дозволить: розмежувати права і обов'язки арбітражного керуючого та боржника при проведенні інвентаризації майна боржника та запобігти виникненню можливого конфлікту інтересів між ними; упорядкувати судову практику при визначенні особи, відповідальної за проведення інвентаризації майна боржника; усунути розбіжності при визначенні арбітражним керуючим об'єкту інвентаризації в процедурах банкрутства; впорядкувати строки проведення арбітражним керуючим інвентаризації майна боржника на стадії санації та ліквідації, запобігти безпідставному затягуванню строків проведення інвентаризації майна боржника арбітражним керуючим; уникнути впливу суб'єктивних факторів при оцінці учасниками справи про банкрутство якості виконання арбітражними керуючими обов'язків по проведенню інвентаризації майна боржника; забезпечити єдність судової практики.

Список використаних джерел:

1. Кравцова О. М. Задачі та особливості інвентаризації у процедурі банкрутства / О. М. Кравцова // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки. – 2012. – Вип. 31(1). – 269 с. – Режим доступу до ресурсу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2012_31\(1\)__16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2012_31(1)__16).

2. Столяренко О. М. Особливості проведення інвентаризації в умовах неплатоспроможності підприємства / О. М. Столяренко. // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – №3. – 548 с.

3. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [Електронний ресурс]. – 1992. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.

4. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>.

5. Поляков Б. М. Науково-практичний коментар Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» / Борис Мойсейович Поляков. // Науково-практичний журнал «Санація та банкрутство». – 2015. – № 3-4. – 277 с.

6. Поляков Б. М. Правові проблеми регулювання неспроможності (банкрутства) : дис. докт. юр. наук : 12.00.04 / Поляков Борис Мойсейович – Донецьк, 2003. – 560 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Романадзе Л.Д.

Демчишин Ірина Ігорівна

студентка IV курсу

Інституту кримінальної юстиції

Національного Університету «Одеська юридична академія»

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ ЯК ЗАСОБУ ДОКАЗУВАННЯ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

В умовах сьогодення у всьому світі спостерігається стрімкий науково-технічний прогрес. Не винятком є і Україна. Саме тому особливої актуальності набуває проблема визнання електронних доказів як засобів доказування в господарському процесі нашої держави.

Питання використання електронних доказів були об'єктом досліджень таких вчених як: І. В. Булгакова, А.Т. Боннер, О.В. Євсєєв, Т. Лежух, О.О. Присяжнюк, Є. Трусова та інших. Незважаючи на наукову цінність даних досліджень, вони не знайшли свого відображення в чинному законодавстві. Тому необхідним є подальше вивчення можливості застосування електронних доказів в господарському процесі.

Аналізуючи дане питання слід звернути увагу на іноземний досвід. Так, законодавство країн англо-саксонської правової сім'ї передбачає можливість використання скріншотів, переписки адвокатів з клієнтами в соціальних мережах та програмах [7]. Варто згадати і про Російську Федерацію, адже Арбітражний процесуальний кодекс цієї держави у ч. 3 ст. 75 фактично закріплює можливість використання електронних доказів як належних, прирівнюючи їх до статусу письмового документа [5].

У законодавстві України немає легального визначення поняття електронного доказу. При цьому Ст. 32 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК) включає такі засоби доказування:

- 1) письмові докази;
- 2) речові докази;
- 3) висновки судових експертів;
- 4) пояснення представників сторін та інших осіб, які беруть участь в судовому процесі [1].

Таким чином, ГПК України не закріплює електронний доказ поміж інших засобів доказування. А тому господарські суди відмовляються визнавати електронні докази належними і допустимими за відсутності на них електронного цифрового підпису. Це підтверджує Постанова Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України судами першої інстанції» № v0018600-11 від 26.12.2011 року.

Слід вказати, що Закон України «Про електронний цифровий підпис» залишає невизначеним юридичний статус електронного підпису, існують проблеми з механізмом його ідентифікації в господарських судах, а також відкритим залишається питання, у яких випадках його наявність є достатньою для прийняття листування як доказу.

Крім того, невизнання електронних доказів належними та допустимими ґрунтується не лише на відсутності їх законодавчого закріплення, а і через те, що підтвердити достовірність інформації, викладеної у мережі Інтернет довести досить проблематично [6].

Сьогодні в Україні є декілька діючих нормативно-правових актів, положення яких є передумовами до впровадження електронних доказів як засобів доказування, незважаючи на те, що вони не повністю узгоджені з вимогами господарського судочинства, зокрема йдеться про Закон України «Про електронний цифровий підпис».

Ще одним таким актом є Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг», в ч. 2 ст. 8 якого зазначено, що допустимість електронного документа у якості доказу не підлягає спростуванню тільки на підставі того, що він має електронну форму, що не відповідає практиці господарського судочинства [2].

У Постанові Вищого господарського «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи суду» № 1 від 27.02.2009 року передбачена можливість захисту прав особи, інформація щодо якої була розміщена в мережі Інтернет. І хоча невирішеним залишається питання щодо механізму дослідження судами доказів в такому провадженні, все ж дана Постанова є важливим кроком до вирішення проблеми правового статусу електронних доказів.

В контексті окресленої проблеми слід звернути увагу на Проект Закону «Про внесення змін до ГПК України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» № 6232 від 23.03.2017 року. Він містить прогресивне вирішення питання щодо правового статусу електронних доказів в господарському процесі.

По-перше, в п. 1 ч. 2 ст. 74 Проекту ГПК України визначено електронний доказ як засіб доказування в господарському процесі.

По-друге, передбачається, що документи (в тому числі, процесуальні документи, письмові та електронні докази тощо) можуть подаватись до суду, а процесуальні дії вчинятись учасниками справи в електронній формі з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

По-третє, якщо документи подаються в електронній формі, то вони повинні бути скріплені електронним цифровим підписом учасника справи (його представника) [4].

Отже, використання інформаційних технологій та цифрового зв'язку набуло широкої популярності. Ці надбання науки і техніки використовуються у всіх сферах життя населення. Однак, вітчизняне господарське процесуальне законодавство враховує такі зміни не повною мірою, зокрема можна констатувати, що нормативне регулювання у сфері доказів у господарському процесі, не відповідає соціальним реаліям. Чинний ГПК не передбачає можливості захисту прав та інтересів такими засобами як електронні докази. При цьому суперечливими щодо положень ГПК є положення спеціальних законів (Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», Закону України «Про електронний цифровий підпис»).

Щодо Проекту нового ГПК України, то слід зазначити, що незважаючи на те, що він містить прогресивну ідею застосування електронних доказів в господарському судочинстві, невирішеним є питання механізму їх застосування. Крім того, Проект нового ГПК України не враховує ряд інших суттєвих положень і тому потребує подальшого доопрацювання. Адже для існування реальної можливості використання електронних доказів в господарському судочинстві необхідним є:

1. закріплення поняття електронного доказу на законодавчому рівні;
2. визначення його правового статусу як засобу доказування;
3. визначення механізмів подання електронних доказів, їх дослідження та критеріїв їх оцінки, зокрема перевірки належності, допустимості, достовірності.

Список використаних джерел:

1. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 № 1798-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6.
2. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV// Голос України. – 2003. – № 119.
3. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22.05.2003 № 852-IV// Голос України. – 2003. – № 119.
4. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Законопроект №6232 від 23.03.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61415.
5. Арбитражный процессуальный кодекс РФ. – М.: Эксмо, 2010. – 176 с.
6. Електронний доказ : як правове регулювання не зважає на технічний прогрес [Електронний ресурс] // Закон і бізнес. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://zib.com.ua/ua/120705elektronniy_dokaz_yak_pravove_regulyuvannya_ne_zvazhae_na_te.html.
7. Наконечний В. Нормы поведения адвокатов в соцсетях: мировой опыт и украинские реалии / Володимир Наконечний, юридична фірма Marchenko Danevych Наконечний Юр-лига. – 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2015/7/23/131893.htm>.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Згама А.О.

Дрогозюк Крістіна Борисівна

*асистент, аспірант кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ДОКАЗУВАННЯ ПРИ РОЗПОДІЛІ ТЯГАРЯ ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

У процесі доказування постійно виникають сумніви щодо доведеності тих чи інших обставин, однак за загальним правилом ці сумніви повинні усуватися шляхом встановлення предмета доказування, дослідження та оцінки додаткових доказів. У тих випадках, коли достовірний висновок про наявність юридично значимих обставин неможливий, повинні застосовуватися загальні та спеціальні правила розподілу доказового тягара.

Дискусійним є питання про коло учасників процесу, між якими розподіляється тягар доказування. Дане було предметом дослідження у багатьох працях вчених-процесуалістів, зокрема Ю. С. Гамбарова,

Є. В. Васьковського, В. Д. Андрійцю, І. Є. Енгельмана, О. В. Бауліна, М. К. Треушнікова, та інші.

Цивільне процесуальне законодавство закріплює правило, за яким кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень. Обов'язок по доказуванню покладається також на третіх осіб, органи державного управління та інших осіб, які беруть участь у справі. Отже, ЦПК України покладає обов'язок по доказуванню на того, хто звернувся за допомогою до суду [1, с. 121].

Тягар доказування лежить на обох сторонах, що сприяє забезпеченню принципу змагальності. Зазвичай він покладається на позивача. Якщо позивач не зможе довести обставини, що є підставою для задоволення позову, суд ухвалює рішення на користь відповідача. Відповідачу у цьому випадку не обов'язково подавати докази на свою користь [2].

Відповідач має право обрати пасивну позицію та заперечувати позов, що свідчить про відсутність у нього обов'язку доводити будь-які обставини. Однак, якщо відповідач не зробить заходів для встановлення правоприпиняючих фактів, які свідчать про припинення права позивача, то може скластися ситуація, коли суд буде виходити з їх відсутності, що спричинить винесення рішення про відмову в задоволенні його вимог.

Сторона, представляючи докази, реалізує своє право на доказування і одночасно виконує обов'язок щодо доказування, оскільки кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень [3, с. 52-53].

У літературі неодноразово висловлювалися думки про те, що суд не повинен розглядатися як суб'єкт тягара доказування. Незважаючи на різну правову природу обов'язків суду та осіб, які беруть участь у справі, суд не може ухилитися від участі у доказуванні та виконанні тих дій, які покладені на нього законом. Необхідність для суду вчинити будь-які дії по встановленню юридично значимих обставин зумовлена не особистою зацікавленістю у результаті справи, а законодавчо проголошеною роллю як органу правосуддя. А сторони, навпаки, доводять те, що судові рішення вплине на їх правовий статус, на обсяг і характер їх прав і обов'язків в матеріальних правовідносинах [1, с. 88].

Оскільки правило розподілу обов'язків доказування належить до загальних, то логічно припустити, що воно стосується в однаковій мірі як для сторін справи та інших осіб, які беруть участь у справі, так і для суду, тобто всіх суб'єктів доказування.

Суд визначає які обставини мають значення для справи, якій із сторін вони підлягають доведенню, ставить їх на обговорення, навіть якщо сторони на будь-які з них не посилалися.

Зміст процесуальних норм права України вказує, що суд не має права вимагати від сторін виконання дій по доказуванню. Як владний орган суд

має право видавати обов'язкові розпорядження, адресовані на будь-якого суб'єкта, як на того, який бере участь у справі, так і на сторонній. При цьому розпорядження суду щодо витребування доказів однаково обов'язкові для всіх осіб [4, с. 114].

Обов'язок подання доказів, як процесуальний обов'язок, стосується не тільки сторін, але й третіх осіб. Так, третя особа, що заявляє самостійні вимоги на предмет спору, користується правами та обов'язками позивача, так як, вона повинна довести обставини, якими обґрунтовує свої вимоги. Третя особа, яка не заявляє самостійні вимоги, повинна доказати факти, які впливають на її відносини зі стороною в процесі. Законний представник також є суб'єктом процесу доказування і на нього поширюється обов'язок доказування в силу виконання ним своїх функцій перед особою, яку він представляє. Органи державної влади та інші публічні представники, які пред'являють позов на захист інтересів інших осіб, зобов'язані доказати обставини, які лежать в основі пред'явленого ними позову. Тобто, обов'язок доказування лежить на всіх суб'єктах, які беруть участь у справі.

Тягар доказування своїм першоджерелом має інтерес матеріальний, який спонукає до процесуальних дій, які спрямовані на отримання сприятливого результату справи. При цьому потрібно підкреслити, що суб'єктивний інтерес особи, яка бере участь у справі, не є єдиним джерелом формування процесуального інтересу в реалізації тягара доведення. Він доповнюється і ускладнюється інтересами суспільства, правопорядку, стабільності, економічно або юридично більш слабкої сторони і т.д.

Список використаних джерел:

1. Баулин О.В. Бремя доказывания при разбирательстве гражданских дел/ О.В. Баулин. – М.: ОАО «Издательский дом «Городец», 2004.– 272 с.
2. Руда Т. М. *Докази і доказування в цивільному процесі* [Електронний ресурс] / Т.М. Руда // автореферат. – 2012. – Режим доступу: <http://www.pravo.org.ua/files/ARF.pdf>.
3. Треушников М.К. Судебные доказательства / М.К. Треушников. – М: Городец, 2004. – 272 с.
4. Аллахвердиев В. Субъективный аспект бремени доказывания в гражданском процессе Украины, Республики Азербайджан и Российской Федерации / В. Аллахвердиев. // Журнал «Судова апеляція». – 2011. – С. 113-119.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Голубєва Н.Ю.

Задорожня Олена Олександрівна
студентка IV курсу
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУДОВІ ДЕБАТИ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

Про вдосконалення окремих інститутів господарського судочинства мова йшла завжди, але донедавна законодавець не запроваджував кардинальні зміни. Жодного разу питання оновлення ГПК України не поставало в аспекті повної відмови від галузевих особливостей цього процесу. Наразі ці положення втілюються в проекті Закону «Про внесення змін до ГПК України, ЦПК України, КАС України та інших законодавчих актів», внесеному Президентом України (законопроект № 6232 від 23.03.2017 р.) [1].

Одним із найактуальніших питань законопроекту є введення інституту судових дебатів у судовий розгляд господарських спорів. Статтями 209, 219, 271 проекту ГПК України впроваджуються вступне слово та судові дебати як обов'язкові етапи до винесення рішення суду. Змістовність, насиченість і позитивне значення дебатів наразі можна побачити в більшості цивільних та адміністративних справах. На думку більшості науковців, гнучкість сучасного господарського процесу дозволяє головуючому в судовому засіданні самостійно визначити, залежно від обставин справи, потребу в заслуховуванні позицій сторін.

Судові дебати – значуща частина судового розгляду, в якій сторони підбивають підсумки судового дослідження доказів у справі, кожна зі своїх переконань. Сторони аналізують та оцінюють досліджені в суді докази, представляють на розгляд суду свої міркування про доведеність чи недоведеність фактів, вносять свої пропозиції щодо інших питань, які вирішуються судом.

Стаття 4-3 чинного ГПК України [2] визначає положення про те, що судочинство у господарських судах здійснюється на засадах змагальності. Саме фактичне втілення цього принципу у господарське судочинство є одним із завдань проекту нового ГПК. Адже розділ 11 не визначає процесуальний порядок проведення судових дебатів при вирішенні спорів у суді першої інстанції. Визначальним є те, що суд має виступати виключно в ролі арбітра, тоді як кожна зі сторін повинна довести обставини, на які вона посилається. Водночас згідно із проектом сторони несуть ризики настання наслідків, пов'язаних з учиненням чи невчиненням процесуальних дій.

Під час дискусії «Проект Господарського процесуального кодексу: переваги і недоліки», організованої комітетом з процесуального права Асоціації правників України заступник голови комітету, радник судової практики ЮБ «Єгоров, Пугінський, Афанасьєв і партнери» Арсен Мілютін

підкреслив, що суддя повинен «перестати бути слідчим, який шукає істину» і має віддати права слідчого адвокатам. А справа суду – оцінка доказів і допомога сторонам [3]. Але А. Мілютін не бере до уваги, що саме встановлення істини по справі, її вирішення і є завданням господарського суду. Не варто буквально розглядати категорію «істинність у справі». Ключовим є питання, чи зробив суд все від нього залежне для прийняття законного і обґрунтованого судового рішення. Саме у цьому ракурсі має здійснюватися тлумачення досягнення істинності. Наразі науковці вважають, що суд фактично розслідує обставини справи, натомість адвокат залишається спостерігачем і лише виконує консультативну функцію.

Учасники дискусії все ж визнали кроком уперед більшу деталізацію принципу змагальності сторін у ст. 14 проекту ГПК, а також назвали прогресивною ст. 72 «Обов'язок доказування і подання доказів». Остання, зокрема, прямо забороняє суду збирати докази, що стосуються предмета спору, з власної ініціативи. Вирішальною слід вважати тезу про додаткове доопрацювання розділу ГПК, який стосується доказів, порядку та строків їх надання. Зокрема, мали б бути норми, що визначали б, яка зі сторін у певних ситуаціях нестиме основний тягар доказування.

Юрист ЮК «Пронін та партнери», А. Ткаченко зазначає: «У новому ГПК слід було запровадити таке нормативне визначення принципу змагальності, за яким господарський суд буде зберігати незалежність, об'єктивність і неупередженість, здійснюватиме правосуддя в судовому процесі, сприятиме особам, які беруть участь у справі, у врегулюванні спору шляхом досягнення угоди й реалізації ними прав, передбачених кодексом» [3].

Крім того, змагатись у процесі його учасникам доведеться за дещо відмінними правилами від цивільного чи адміністративного судочинства. Новації починаються вже з етапу ініціювання провадження. Так, передбачено, що позовну заяву можна буде подавати й в електронній формі, що спростить звернення до суду. Юрисконсульт KPMG Ukraine Анатолій Рибак-Сікорський звернув увагу на ч.2 ст.78 проекту, відповідно до якої всі докази мають бути подані разом із позовною заявою (крім випадків, коли сторона доведе, що зробила все, аби отримати докази раніше, але не змогла цього досягти) [4].

Згідно з проектом ГПК у господарському процесі вводиться обов'язкове підготовче засідання. Наразі підготовчі дії вчиняються судом відповідно до його рішення, а фактично такий етап часто відсутній. Підготовче засідання проводитиметься не пізніше 30 днів після відкриття провадження, при цьому загальний строк підготовчого провадження не повинен перевищувати 60 днів, а в окремих випадках – 90. Один з присутніх у залі правників звернув увагу на певну недосконалість такої конструкції. «Навіщо 30 днів на відкриття провадження й 60 – загального підготовчого провадження, якщо всі докази треба подавати з позовом?» – запитав він [3].

Отже, втілення фактичного принципу змагальності є позитивним, але проблемним явищем. З одного боку, це гармонізує судовий процес і надасть право суддям лише оцінювати обставини справи і виносити рішення. Але з іншого боку, введення інституту судових дебатів тягне за собою низку змін до положень ГПК щодо доказів та доказування, подачі позовної заяви, щодо підготовчого судового засідання та низки інших. Тому не безпідставними є побоювання, що проголошений курс на тотальну уніфікацію господарського, цивільного та адміністративного процесу ускладнює застосування господарськими судами дискреційних повноважень.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Законопроект №6232 від 23.03.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61415.
2. Господарський процесуальний кодекс України: станом на 03.08.2017р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №6.
3. Господарський процес обіцяють зробити справжнім змаганням. [Електронний ресурс] // Закон і бізнес. – 2016. Режим доступу до ресурсу: <http://radako.com.ua/news/gospodarskiy-proces-obicyayut-zrobiti-spravzhnim-zmaganniam>.
4. Чи виграє правіший? [Електронний ресурс] // Закон і бізнес. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://zib.com.ua/ua/print/125435-gospodarskiy-proces-obicyayut-zrobiti-spravzhnim-zmaganniam_.html

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Згама А.О.

Калараш Роман Андрійович

студент IV курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВАМИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Захист права власності тісно пов'язаний із цивільним процесом. Однак на практиці під час реалізації свого права на захист у суді зіштовхуються з безліччю проблем.

Темою дослідження було обрано зловживання правом саме через значне поширення такого явища в сучасному процесі. Дослідження побудовано на

практичному досвіді автора та працівників Апеляційного суду Одеської області.

Актуальність теми дослідження полягає в значному обсязі впливу зловживань на процес розгляду та вирішення справ. Значимість даного питання також підтверджується окремими нормами проекту Цивільного процесуального кодексу України, які попереджують деякі з вказаних зловживань.

Зловживання правом – особливий вид юридично значущої поведінки, яка полягає у соціально шкідливих вчинках суб'єкта права, у використанні недозволених конкретних форм у межах дозволеного законом загального типу поведінки, що суперечить цільовому призначенню права.

Зловживання своїми правами полягає в недобросовісному їх здійсненні. Термін «зловживання правом» означає використання права заради зла в тих випадках, коли вповноважений суб'єкт володіє суб'єктивним правом, діє в його межах, але завдає якої-небудь шкоди правам інших осіб або суспільству в цілому. Наприклад, член родини наймача житлового приміщення, зловживаючи своїм правом, без якихось причин не дає згоди на обмін, звужуючи таким чином права інших членів родини [3, с. 162].

Що ж стосується практичних проблем зловживання правом, перш за все слід звернути увагу на те, що найчастіше зловживання правом здійснюється сторонами в процесі. Мотиви таких дій можуть бути різноманітними, однак частіше за все такі дії спрямовані на затягування процесу.

Неявка на судові засідання. Цивільний процесуальний кодекс України передбачає як одне з основних прав – право особи на участь у судовому засіданні як реалізацію принципів цивільного процесу, передбаченого ст. 6-11 ЦПК України. Суд, виходячи з положень цивільно-процесуального законодавства, може розглядати справу за відсутності сторін лише за умови, що особи не з'явилися на судові засідання, хоча були належно повідомлені. Практика зіткнулася з величезною проблемою неявки сторін саме через неналежне сповіщення. Практичним аспектом проблеми є незадовільна якість поштового обслуговування, яке виявляється в:

а) довготривалій процедурі відправлення судових повісток і повернення суду поштових повідомлень;

б) неналежному виконанні поштовими працівниками своїх обов'язків, що виражається в поганому сповіщенні малонаселених і віддалених районів чи населених пунктів.

Слід також зазначити, що до цієї проблеми додається неможливість сповіщення осіб, які проживають на тимчасово окупованих територіях [1, с. 102]. Слід вказати, що дану проблему не вирішено у Проекті Цивільного процесуального кодексу України [5, Гл. 7].

Заявлення надмірної кількості невмотивованих відводів. Цивільний процесуальний кодекс України у статтях 23 і 27 передбачає можливість осіб, які беруть участь у справі, заявляти відводи судді, секретарю судового

засідання, експерту, спеціалісту й перекладачеві. Однак це право на практиці часто застосовується особами для затягування процесу у справі. Наприклад, в Апеляційному суді Одеської області слухалася справа, у якій заявлено впродовж одного судового засідання 24 відводи. Такі відводи не відповідали вимогам умотивованості та розумності, вони не виконували роль захисту прав осіб (яку передбачав для цього інструменту законодавець), їх метою було лише затягування процесу. Слід також зазначити, що згідно з п. 2 ч. 1 ст. 149 Проекту Цивільного процесуального кодексу України [5], дане зловживання правом може нести за собою відповідальність у вигляді штрафу.

Заявлення надмірної кількості надлишкових, даремних клопотань. Особи, згідно зі ст. 27 ЦПК, мають право заявляти клопотання, зокрема щодо проведення експертизи. Однак на практиці таке право найчастіше використовується для затягування процесу. Справа в тім, що час проведення експертизи може займати півроку. Непоодинокі випадки, коли призначена, наприклад, у вересні 2014р. експертиза проводилася лише в серпні 2016 р. Сторони не були зацікавлені в результатах цієї експертизи, однак за допомогою цього права сторони змогли досягнути своєї справжньої мети [2].

На основі всього вищезазначеного можна зробити висновок, що практика зіштовхнулася з протиріччям правового регулювання можливостей осіб, що беруть участь у справі. Забезпечення основних принципів процесу, гарантованих Конституцією України прав людини – з одного боку, і використання таких прав з корисливою метою, – з іншого. Аналізуючи норми Проекту Цивільного процесуального кодексу України можна зробити висновок, що законодавець нормативно закріпив можливість суду протидіяти вказаним зловживанням, однак даний інститут все ж потребує подальшого нормативного вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Наумов А. Е. Злоупотребление правом: юридическая природа явления / А. Е. Наумов // Вестн. Москов. ун-та. Сер. 11. Право. – 2009. – № 6. – С. 102 – 108.
2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / О. Ф. Скакун [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pidruchniki.com.
3. Хміль М. М. Види зловживань правом за законодавством України / М. М. Хміль // Вісн. ХНУВД, 2004. – Вип. 25. – С. 162 – 166.
4. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ligazakon.ua.
5. Проект Цивільного процесуального кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zib.com.ua.

Науковий керівник: к.ю.н., старший викладач Аналькова І.С.

Калєва Світлана Сергіївна
студентка V курсу
судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

В умовах фінансово-економічної кризи для функціонування багатьох суб'єктів господарювання визначального значення набуває державна підтримка [1]. Оптимізація використання національних конкурентних переваг вимагає цілеспрямованого розвитку певних секторів економіки, що, у свою чергу, спирається на відповідні заходи державної структурної політики, які полягають, зокрема, у наданні державної підтримки суб'єктам господарювання. Аналізуючи вітчизняне законодавство, переважна більшість механізмів такої підтримки не узгоджуються з сучасними принципами ринкової організації економіки. Удосконалення національної економіки відповідно до критеріїв, визначених цілями європейської інтеграції, необхідність дотримання вимог, які накладає членство у міжнародних організаціях (зокрема СОТ), спонукають до послідовної відмови від застарілих форм державної допомоги [2].

Питанням державної підтримки суб'єктів господарювання присвячено: ЗУ «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р., ЗУ «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» від 01.07.2014 р. № 1555-7 (набрання чинності відбулося 02.08.2017), ЗУ «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні» від 06.03.2003 р., ЗУ «Про державну підтримку сільського господарства в Україні» від 24.06.2004 р., ЗУ «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» від 23.09.1997 р. та ін. Також слід окрему увагу приділити розпорядженню Антимонопольного комітету України «Про затвердження порядку розгляду справ про державну допомогу суб'єктам господарювання», даний порядок прийнятий 12.04.2016 року, але набрав чинності 02.08.2017 року. Тобто даний підзаконний нормативно-правовий акт вступив в силу разом із законом України від 01.07.2014 р. № 1555-7. Незважаючи на прийняття такої кількості нормативно-правових актів та підзаконних нормативно-правових актів, в тому числі й Господарський кодекс України (ГК України), не містять визначення поняття державної підтримки. В ГК України у ст. 16 законодавець використовує термін «державна підтримка», якою визначає надання дотацій суб'єктам господарювання (СГ) на: на підтримку виробництва життєво важливих продуктів харчування, на виробництво життєво важливих лікарських препаратів та засобів реабілітації інвалідів, на імпорتنі закупівлі окремих товарів, СГ, що опинилися у критичній

соціально-економічній або екологічній ситуації. В ст. 26 ГК України йдеться про «державну допомогу» де говориться про можливість обмеження конкуренції шляхом надання допомоги певним суб'єктам. Згідно ЗУ «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», державна допомога суб'єктам господарювання – підтримка у будь-якій формі суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, що спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції, створюючи переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності. В свою чергу, підтримка – є засобом стимулювання СГ до більш раціональної та обґрунтованої діяльності на основі конкуренції [3].

У світовій практиці державна підтримка визначається терміном «субсидія», зокрема, Угода про субсидії та компенсаційні заходи країн-учасниць СОТ від 15.04.1994 р., що є невід'ємною частиною Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1994 р.), визначає субсидія – це сприяння, що надається урядом чи будь-яким державним органом у вигляді прямого переводу грошових коштів (наприклад у вигляді дотацій, позик чи покупки акцій); прийняття ним на себе зобов'язань з переводу таких засобів (наприклад гарантій за позиками); відмова уряду від утримання належних йому доходів (наприклад податкові пільги, податкові кредити); надання урядом товарів чи послуг, будь-яка підтримка доходів і цін, тощо [4]. Ст. 2 даної Угоди встановлює принципи за якими субсидії визначаються як адресні. Зокрема: коли орган, що надає субсидію, або законодавство, відповідно до якого діє такий орган, прямо обмежує доступ до субсидії лише колом певних підприємств, така субсидія вважається адресною; субсидія, надання якої обмежено колом певних підприємств, які розташовано у певному географічному регіоні, що знаходиться в межах юрисдикції органу, що надає її, є адресною. Будь-який факт визначення *адресності субсидії відповідно до положень цієї Статті повинен бути чітко обґрунтований на підставі позитивних доказів* [4]. Згідно з цією угодою забороняється надання адресних субсидій, тобто таких, які прямо обмежують доступ до субсидії лише для окремих підприємств, галузей або регіонів. Що стосується ж України, то можна говорити про те, що вона прийняла для себе протекціоністський підхід, який включає розробку і реалізацію цільових програм підтримки окремих груп суб'єктів господарювання. Зокрема, засоби сприяння розвитку суб'єктів господарювання здебільшого мають адресний, цільовий характер з акцентом на використання внутрішнього потенціалу суб'єкта господарювання [5].

Важливого значення має Угода про асоціацію між Україною з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. Частина 2 даної Угоди, яка має назву «Державна допомога» в ст. 262

зосереджує загальні принципи державної допомоги, 263 – прозорість, ст. 267 – національна система контролю державної допомоги. Україна протягом трьох років з дати набрання чинності цією Угодою має, зокрема, прийняти національне законодавство про державну допомогу та створити незалежний у своїй діяльності орган, який матиме повноваження, необхідні для застосування у повному обсязі статті 262 цієї Угоди [6]. Реалізуючи дане положення, можна констатувати, що на його виконання й було прийнятий, раніше зазначений нами акт – розпорядження Антимонопольного комітету 12.04.2016 року, що набере чинність 02.08.17. Тобто, можна зробити висновок з цього, що положення даної Угоди в економічній її частині Україна намагається виконувати.

Таким чином, підсумовуючи викладене, на шляху до Євроінтеграції важливим б було утворити постійно діючу міжвідомчу робочу групу (комісію) з представників міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, галузевих асоціацій, експертів для координації та методологічного забезпечення роботи, надання роз'яснень з підготовки пропозицій щодо використання правил державної допомоги ЄС для розробки нових схем державної підтримки економічної діяльності та коригування існуючих. Також закріпити на законодавчому рівні поняття «державної підтримки» суб'єктів господарювання, зокрема в ГК та зменшити поступово адресні субсидії СГ, що сприятиме виконанню положень Угода про субсидії та компенсаційні заходи країн-учасниць СОТ. Україна потребує динамічного впровадження сучасної мережі державної підтримки, яка має відповідати міжнародним (насамперед європейським) стандартам та забезпечувати максимально ефективне використання виділених на цю підтримку державних коштів.

Список використаних джерел:

1. Апанасенко К. І. Форми субсидування (державної підтримки) окремих галузей економіки [Текст] / К. І. Апанасенко // Вісник господарського судочинства. – 2011. – N 5. – С. 123-132.
2. Модернізація системи державної підтримки суб'єктів господарювання в Україні. – К.: НІСД, 2013. – 28 с.
3. Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» від 01.07.2014 року № 1555-7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1555-18>
4. Угода про субсидії і компенсаційні заходи (укр/рос) СОТ; від 15.04.1994 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/981_015?nreg=981_015&find=1&text=%F1%F3%E1%F1%E8%E4%B3%BF&x=6&y=8

5. Лічак Д.В. Лічак Проблеми визначення поняття «державна підтримка суб'єктів господарювання» / Д.В. Лічак // Актуальні питання держави і права. – 2009. Вип. 50. – С. 403-411.

6. Угода про асоціацію між Україною з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Петруненко Я.В.

Коваль Тетяна Петрівна

студентка IV курсу

факультету міжнародно-правових відносин

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Активність інвестиційної діяльності завжди залежить від політичних та економічних умов. Розвиток інвестиційної діяльності також тісно пов'язаний з її правовим регулюванням.

Важливо підкреслити, що законодавчі неточності при здійсненні інвестиційного процесу не тільки знижують ефективність інвестицій, але й не сприяють створенню сприятливих умов для здійснення інвестиційної діяльності як з боку держави, так і з боку інших інвесторів.

Основу правового регулювання інвестиційних відносин складають державні гарантії прав інвесторів, які покликані забезпечити належний захист інвестицій у разі порушення інтересів власників в ході здійснення інвестиційної діяльності. При цьому держава, як правило, гарантує перш за все стабільність прав, що дуже важливо при довгострокових інвестиціях [3, с. 71].

Нормативно-правове регулювання інвестиційної діяльності в державі має надзвичайно важливе значення так, як до нього відносять:

- 1) розроблення та постійне відстеження ефективності діючої системи оподаткування у сфері інвестиційної діяльності;
- 2) підтримку інтересів суб'єктів, які займаються інвестуванням;
- 3) розробку системи пільг для суб'єктів інвестиційної діяльності;
- 4) інформаційну політику, що стосується сфери інвестиційного бізнесу;
- 5) боротьбу з монополією.

Тобто, нормативно-правове регулювання інвестиційної діяльності – це комплекс заходів, спрямованих на сприяння здійснення бізнес-діяльності в рамках законодавчого поля.

Станом на сьогодні найбільш значущими нормативно-правовими актами в інвестиційній сфері можна назвати наступні: Закони України «Про захист іноземних інвестицій на Україні», «Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про державно-приватне партнерство», «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна».

Також інвестиційна діяльність в Україні регламентується низкою підзаконних нормативно-правових актів (постанов, інструкцій КМУ).

Інвестиційне законодавство України характеризується ще й тим, що окремі аспекти в інвестиційній сфері, окрім зазначених нормативно-правових актів регулюються також нормами господарського, податкового, валютного, банківського, фінансового, митного, цивільного й земельного законодавства [2, с. 156]. Тобто інвестиційна діяльність знаходиться на стику галузей права.

Для ефективного розвитку інвестиційної сфери необхідне формування чіткої стратегії (проекту) інвестиційного розвитку на довгострокову перспективу.

Проблеми правового регулювання інвестиційної діяльності пов'язані з тим, що, не зважаючи на важливість її нормативного закріплення, деякі положення не врегульовано у чинному законодавстві.

Так, інвестиційний клімат України поки що не є максимально сприятливим для інвесторів. Досить значною проблемою залишається непрозорість процедур, корупція, недосконалість певних аспектів правоохоронної та судової систем.

У Податковому кодексі України передбачено ряд положень, які стосуються інвестиційної діяльності, зокрема:

- стимулювання переходу України на інноваційну модель розвитку;
- тимчасове звільнення від оподаткування прибутку деяких виробників;
- створення передумов інвестиційної привабливості країни шляхом зменшення ставки податку на додану вартість [1].

Нестійкість банківської системи так само є перешкодою до поліпшення інвестиційного клімату так, як існують великі складнощі з отриманням довгострокових кредитів під прийнятну ставку. Інвестиції у виробництво дають віддачу через багато років, а невисока рентабельність виробництва не дозволить виплачувати високі відсотки по кредитах.

Саме тому необхідно на законодавчому рівні чітко регламентувати надання довгострокових кредитів для подальшого їх використання в інвестиційній діяльності.

Варто зазначити, що нормативно-правова база у сфері інвестиційної діяльності постійно доповнюється новими ефективними положеннями.

Так, 15 березня 2017 року було підписано Угоду (у формі обміну листами) між Урядом України й Організацією економічного співробітництва та розвитку щодо приєднання до Декларації про міжнародні інвестиції і багатонаціональні підприємства, відповідних Рекомендацій та процедурних Рішень Ради Організації економічного співробітництва та розвитку.

Також розроблено та подано на розгляд до Верховної Ради України проект Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо забезпечення можливості взяття довгострокових бюджетних зобов'язань у рамках державно-приватного партнерства» (реєстраційний номер 4565 від 04.05.2016).

Варто зазначити, що норми національного інвестиційного права повинні адекватно відображати реальні умови функціонування інвестиційної діяльності, відповідати нормам міжнародного права.

Так, як однієї національної нормативної бази недостатньо, звернення до міжнародних договорів є не тільки бажаним, а й строго обов'язковим в силу одного з основних принципів міжнародного права – договорів повинні дотримуватися (*pacta sunt servanda*).

При цьому держава виконує в механізмі правового регулювання інвестиційної діяльності одну з основних ролей: саме вона створює сприятливі умови для розвитку інвестиційної діяльності шляхом регламентування податкової системи, кредитування інвестиційної діяльності на пільгових умовах та ін.

Всі ці правові засоби створюють сприятливе середовище, а отже, забезпечують і гарантують ефективну інвестиційну діяльність. Інвестиційні правовідносини виникають, змінюються і припиняються на підставі норм різної галузевої приналежності. Одним з критеріїв ефективності можна вважати їх несуперечливість та чіткість.

Як показала характеристика інвестиційного законодавства, на сьогодні в Україні існує велика кількість нормативно-правових актів, що регулюють відносини в інвестиційній сфері, і в цілому створена правова основа для здійснення інвестиційної діяльності [2, с. 153]. Деякі науковці вважають, що виникла потреба систематизації, наслідком якої має стати прийняття Інвестиційного кодексу України.

Однак, ефективність нормативно-правових актів, що регулюють інвестиційну діяльність може підтвердитися не тільки внаслідок кодифікації цих норм (узагальнення в Інвестиційному кодексі), а й належного їх дотримання та застосування.

Таким чином, слід особливо підкреслити, що для оптимізації інвестиційної діяльності регулювання інвестиційних правовідносин має

носити несуперечливий, узгоджений характер, проваджуючи системну регламентацію правовідносин, що виникають в ході здійснення інвестиційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14/15-16. – Ст. 112.
2. Косенко А. В. Нормативно-правовий механізм державного регулювання інвестиційних потоків в Україні / А. В. Косенко // Економіка будівництва і міського господарства. – 2015. – № 2. – С. 149-159.
3. Мисько Н. С. Основи правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні / Н. С. Мисько // Управління розвитком. – 2014. – № 6. – С. 62-75.

Науковий керівник: асистент Ліпська О. С.

Левченко Крістіна Ігорівна

студентка VI курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ СВІДКІВ У ГОСПОДАРЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

В умовах реформування судової системи та гострої полеміки стосовно ліквідації господарських судів особливу роль відіграють новели господарського процесуального законодавства. Прийнятий Верховною радою України 3 жовтня 2017 року Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» серед ряду інших новацій Господарського процесуального кодексу України, передбачив включення до нього інституту свідків, що на сьогодні є найбільш обговорюваною серед вчених новелою господарського процесуального законодавства. Чи виправданим є включення до господарського процесу вказаного інституту і чи не призведе це до його затягування та перетворення на громіздкий та тривалий процес? У зв'язку з невирішеністю цього питання виникає потреба дослідження сильних та слабких сторін цих змін і внесення пропозицій щодо удосконалення правил залучення свідків під час розгляду господарського процесу. Дослідженням вказаного питання займалися такі українські

правники, як: М. В. Власюк, О.М. Демидова, К. В. Краснова, П. С. Лютіков, А.Є. Мілютін, Т.В. Стефанів, Т.В. Степанова, О.П. Томарова та ін.

Характерною особливістю господарського процесу, яка відрізняє його від інших видів судових процесів, є його оперативність та формалізм, що пов'язано з особливістю категорій справ, які підвідомчі господарським судам та осіб, які мають право на звернення до господарських судів. Вказані принципи полягають у тому, що при розгляді господарської справи суди віддають перевагу письмовим доказам і свідки до процесу не залучаються, що і сприяє пришвидшенню вирішенню спору та уникненню його затягування. Протягом всієї дії чинної редакції Господарського процесуального кодексу вказані принципи були непорушними, але в умовах реформування судової системи розробники Закону «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» розглядали в існуванні вказаних принципів пережитки минулого та вирішили розширити перелік засобів доказування показаннями свідків, таким чином поставивши під сумнів дієвість в подальшому принципів оперативності та процесуального формалізму в господарському процесі. Необхідність запровадження інституту свідків у господарський процес законодавцем пояснюється тим, що доволі часто при розгляді справи виникають обставини, які не можуть бути встановлені іншим способом, крім показань свідків. Окрім того, надаючи переваги письмовим доказам, суддям стає легко розглядати справу, керуючись принципом «немає папірця – немає факту». Звідси і впливає оперативність розгляду справи. Розробники закону вказують на те, що заборона показань свідків як джерела доказів у господарському процесі є нерозумною, адже це значно обмежує суддю в оцінці реальних обставин справи та, відповідно, радикально зменшує ймовірність правильного рішення [2], а запровадження інституту свідків сприятиме встановленню об'єктивної істини у справі та забезпечить повноту та всебічність розгляду справи. Вказані позиції законодавця потребують певних уточнень.

У першу чергу, варто звернутися до редакції чинного Господарського процесуального кодексу України. Зокрема, у ч. 1 ст. 18 вказано, що до складу учасників судового процесу входять: сторони, треті особи, прокурор, інші особи, які беруть участь у процесі у випадках, передбачених цим Кодексом. Проаналізувавши наведену норму, можна зробити висновок про те, що перелік учасників господарського процесу є невичерпним, а отже, фактичні свідки (посадові особи, які надають пояснення) також можуть бути учасниками господарського судочинства. Крім того, відповідно до абз. 2 ч. 2 ст. 32 ГПК України, засобами доказування у господарському процесі, крім письмових та речових доказів, виступають також пояснення представників сторін та інших осіб, які беруть участь у справі. Таким

чином, законодавець хоч і прямо не передбачає показання свідків як засіб доказування в господарському процесі, проте прямо і не забороняє використання пояснень осіб, яким відомі необхідні факти, при розгляді та вирішенні господарського спору.

Не викликає сумніву, що запровадження інституту свідків у господарський процес є необхідним, оскільки, як свідчить судова практика, під час розгляду справи ряд обставин справи можна встановити лише на основі показань свідків, проте вважаємо, що запропоновані законодавцем положення щодо показань свідків як засобу доказування потребують змін. У першу чергу, використовувати вказаний засіб доказування необхідно лише у тому випадку, коли обставини справи іншими засобами доказування встановити неможливо, адже у протилежному випадку залучення свідків до господарського процесу може призвести до затягування господарського процесу та маніпулювання доказовою базою недобросовісними учасниками процесу. Загалом, показання свідків у господарському процесі повинні носити другорядний характер, а основним засобом доказування повинні залишатися письмові та речові докази. Окрім того, вважаємо недоцільними положення законодавця щодо викладення показань свідків у письмовій формі, а також щодо письмового допиту учасників у справі, адже це покладає на сторін у справі додаткові обтяження (хоча законодавці, впроваджуючи зміни до господарського процесу, ставили за мету його спростити), а також сприятиме перекручуванню фактів у письмовій заяві свідків [1].

Таким чином, введення інституту свідків у господарський процес є позитивною новелою Господарського процесуального кодексу, але запропоновані законодавцем положення про вказаний інститут потребують доопрацювання.

Список використаних джерел:

1. Власюк М.В. Новий ГПК не здатен забезпечити ефективне правосуддя в економіці/ М.В.Власюк. – Електронний ресурс. – [Режим доступу]// <http://www.zaschita.com.ua>
2. Мілютін А.Є. Свідки – господарське опудало / А.Є.Мілютін // Юридична газета online. – Електронний ресурс. – [Режим доступу] // <http://yur-gazeta.com/publications/practice/gospodarske-pravo>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Тарнавський Р.В.

Маслов Ролан Юрійович
студент IV курсу
факультету підготовки слідчих
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ІНОЗЕМНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Питання застосування іноземного права є ключовими у доктрині і практиці міжнародного приватного права. По суті, механізми колізійного регулювання у міжнародному приватному праві завдячують своїм існуванням тому, що в міжнародному спілкуванні допускається можливість застосування іноземних законів або визнання у певній державі чинності суб'єктивних прав, що виникли під дією іноземних законів.

У принципі, будь-яка колізійна проблема у сфері міжнародного приватного права може бути вирішена трьома шляхами: 1) «ігнорування» одним правопорядком наявності іншого (як це трапляється у випадках, коли суд в обов'язковому порядку застосовує імперативні норми своєї держави, незважаючи на вибір сторонами іноземного права або колізійного відсилання до іноземного права); 2) завдяки наявності уніфікованих норм щодо певних матеріально-правових питань (уніфікація права на рівні міжнародних договорів, актів регіональних наддержавних утворень, неофіційних кодифікацій звичаєвого права тощо); 3) відшукування компромісу між двома правопорядками, що виявиться у застосуванні правових норм одного з них.

Процесуальне законодавство України допускає, що державні суди під час вирішення спору у справі можуть застосовувати норми права інших держав (ч. 4 ст. 4 ГПК та ч. 6 ст. 8 ЦПК). При цьому як у ГПК, так і в ЦПК йдеться про можливість застосування норм іноземного права лише у тому випадку, коли це передбачено міжнародним договором чи законом України [1].

Законом, на підставі якого український суд може застосувати норму права іноземної держави, є Закон України «Про міжнародне приватне право». Ст. 5 вказаного Закону, зокрема, передбачає, що учасники правовідносин з іноземним елементом можуть самостійно обрати право, яке підлягає застосуванню до таких правовідносин, вказавши про це у договорі [2].

Слід зазначити, що українські суди хоча й не дуже охоче, але все ж таки застосовують норми іноземного права. Це стосується переважно господарських судів, які розглядають основну масу спорів за участю іноземних елементів. Зокрема, в Єдиному державному реєстрі судових рішень можна знайти десятки рішень, в яких суди, вирішуючи спір між сторонами у справі, застосовують норми права Латвії, Литви, Угорщини, Чехії, Англії, Німеччини, Молдови та ін.

Ст. 8 Закону України «Про міжнародне приватне право» визначає, що при застосуванні права іноземної держави суд чи інший орган встановлює зміст його норм згідно з їхнім офіційним тлумаченням, практикою застосування і доктриною у відповідній іноземній державі. У даному випадку суд чи інший орган може звернутися в установленому законом порядку до Міністерства юстиції України чи до інших компетентних органів та установ в Україні та за кордоном або залучити експертів з іноземного права. *Крім цього, особи, які беруть участь у справі, мають право подавати документи, що підтверджують зміст норм права іноземної держави, на які вони посилаються в обґрунтуванні своїх вимог або заперечень, іншим чином сприяти суду чи іншому органу у встановленні змісту цих норм.*

Слід зазначити, що в українських судів немає проблем із застосуванням норм іноземного права, однак існує проблема зі з'ясуванням змісту цих норм, що є перешкодою для їх застосування. При цьому складнощі зі з'ясуванням змісту норм іноземного права в гіршому випадку призводять до незастосування відповідних положень іноземного законодавства взагалі, а в кращому – до його неправильного застосування українським судом. Хоча обидва випадки мають наслідком неправильне вирішення спору українським судом.

Варто зауважити, що хоча Закон і передбачає можливість з'ясування змісту норм іноземного права через Мін'юст чи інші компетентні органи, на практиці цей спосіб застосовується судами досить рідко. Насамперед, це зумовлено відсутністю детального нормативного регулювання такої процедури. Натомість найбільш поширеним способом з'ясування змісту норм іноземного права є дослідження змісту документів, поданих в матеріалах справи учасниками процесу.

Зокрема, така позиція мотивована тим, що наявність у матеріалах справи належним чином засвідченого офіційного тексту норм матеріального права іноземної держави *не є безспірним способом тлумачення норм права іноземної держави*. Вищий господарський суд України з цього приводу вказав, що «*[...]судам слід узяти до уваги практику Конституційного суду України, який під час розгляду справ залучає до участі в них певних спеціалістів, на вирішення яких ставиться питання про трактування та застосування окремих норм матеріального і процесуального права*» [3].

Українським судам звичайно ж відома практика використання експертних висновків з приводу іноземного права наданих іноземними установами. Як приклад можна навести Постанову Вищого господарського суду у справі № 7/146. Аналіз даного рішення ВГСУ свідчить, що з метою отримання інформації про повноваження керівника австралійської компанії, суд або сторони звернулись до Австралійської компанії з цінних паперів. В свою чергу дана установа надіслала до ВГСУ висновок, що базується на роз'ясненні положень Кодексу про Компанії штату Новий Південний Уельс.

Список використаних джерел:

1. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 6 листопада 1991 р. № 2709-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
2. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>
3. Постанова Вищого господарського суду України від 28 травня 2012 року №18/372-13/162 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vgsu.arbitr.gov.ua/docs/28_3706140.html

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Попелюк В.П.

Нагорняк Анастасія Володимирівна

студентка IV курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПЕРЕДУМОВИ, ОСОБЛИВОСТІ ОСПОРЮВАННЯ МАТЕРИНСТВА ТА БАТЬКІВСТВА

Актуальність даного питання полягає у тому, що сучасні батьки час від часу ставлять під сумнів біологічне походження своїх дітей. У таких випадках батьки мають право подати позов про оспорювання свого батьківства та виключення відомостей про себе як батька дитини з актового запису про її народження. Відповідно до ст. 136 Сімейний кодекс України (далі СК України), чоловік, з яким мати перебувала у шлюбі та який записаний батьком дитини, та має обґрунтовані сумніви щодо свого батьківства, має право оспорити своє батьківство. В цьому контексті зауважимо, що питання має порушуватися саме про оспорювання батьківства, а не про виключення запису про особу як батька з актового запису про народження дитини, оскільки останнє – це наслідок розгляду справи в суді.

Основою позову про оспорювання материнства чи батьківства – є певна обставина, пов'язана з народженням дитини, яка впливає на подальшу реєстрацію народження цієї дитини.

Відповідно до ст. 136 СК України справа про оспорювання батьківства розглядатиметься у позовному провадженні. При цьому батько повинен довести відсутність кровного споріднення між ним та дитиною. Фактично, такий позов розглядається як позов про визнання батьківства, але на

питання того, хто є відповідачем у справі, ні закон, ні доктринальні дослідження, ні судова практика чіткої відповіді надати не можуть. І саме на цьому етапі дослідження зрозумілим стає те, що реєстрація народження дитини – є важливим фактом.

Наступною передумовою для звернення до суду з позовом про оспорування батьківства є те, що позов може бути пред'явлений лише після народження дитини і до досягнення нею повноліття. Тому відповідно до ч. 6 ст. 136 СК України до вимоги про виключення запису про чоловіка як батька з актового запису про народження дитини позовна давність не застосовується. Тут має місце не позовна давність, а процесуальний строк, протягом якого заява може пред'являтися до суду. На думку таких вчених як, М.А. Вихут, М.А. Гурвича, Г.Л. Осокіної, В.П. Рясенцева, С.Я. Фурси можливість оспорування батьківства особою, яка записана батьком дитини, лише до досягнення дитиною повноліття викликає сумнів, оскільки вона напряму пов'язана зі спадковими правами цієї дитини.

Наступна передумова стосується неможливості оспорування батьківства у разі смерті дитини (ч. 4 ст. 136 СК України), а також особою, яка записана батьком дитини, якщо в момент реєстрації його батьком дитини він знав, що не є батьком, а також особою, яка дала письмову згоду на застосування допоміжних репродуктивних технологій щодо своєї дружини, відповідно до ч. 1 ст. 123 СК України. У випадках, якщо до суду буде подана така заява, суддя має відмовити у відкритті провадження у справі на підставі п. 1 ч. 2 ст. 122 ЦПК України. Оспорування батьківства може мати місце як при житті особи, яка записана батьком дитини (ст. 136 СК України), так і після її смерті. Оспорити батьківство цієї особи у суді можуть її спадкоємці. Основними умовами, за яких можливе таке оспорування, є:

- 1) конкретна особа була записана батьком дитини;
- 2) вона померла до народження дитини;
- 3) за життя подала до нотаріуса заяву про невизнання свого батьківства.

Також Сімейний кодекс України регламентує право матері на оспорування батьківства свого чоловіка. Жінка, яка народила дитину у шлюбі, має право оспорити батьківство свого чоловіка. Вимога про оспорування батьківства свого чоловіка (виключення запису про її чоловіка як батька дитини з актового запису про народження дитини) може бути задоволена лише у разі подання іншою особою заяви про своє батьківство. У законі нічого не сказано, що така заява до суду подається разом із заявою іншої особи про своє батьківство, а тільки у ч. 2 ст. 138 СК України зазначається, що вимога матері може бути задоволена лише у разі подання іншою особою заяви про своє батьківство.

Відповідно до ч. 2 ст. 138 СК України, вимога матері про виключення запису про її чоловіка як батька дитини з актового запису про народження дитини може бути задоволена лише у разі подання іншою особою заяви про

своє батьківство. Підставою для визнання чоловіком факту батьківства можуть бути й інші докази, які дадуть суду можливість зробити вірогідний висновок, що саме він є батьком дитини. При розгляді справи суддя повинен перевірити дійсне волевиявлення чоловіка, який заявляє про своє батьківство, чи не зроблене воно у результаті тиску чи інших причин. Наявність у ч. 2 ст. 138 СК України умови про подання заяви особою про своє батьківство можна розцінювати як обмеженням процесуальних прав матері, а саме – права на звернення до суду за судовим захистом, коли інша особа не погоджується визнати своє батьківство. У назві ст. 138 СК України передбачена вимога матері про оспорування батьківства свого чоловіка, а у ч. 2 ст. 138 СК України зазначається інша вимога жінки – про виключення запису про її чоловіка як батька дитини з актового запису про народження дитини, а у ч. 3 ст. 138 СК України – вимога про внесення змін до актового запису про народження дитини, для якої встановлюється позовна давність в один рік, що починається від дня реєстрації народження дитини.

Все вище зазначене свідчить про те, що кожен з нас має право на захист своїх інтересів навіть в питанні оспорування батьківства. Так як сумніви у питанні батьківства або материнства – це перш за все емоційний тягар, який тягне за собою значні правові наслідки.

Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. // Офіційний вісник України. – 2002. – № 7.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // Офіційний вісник України. – 2004. – № 16.
3. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 р. № 3 // Юрид. вісник України. – 2006. – № 27.
4. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / [С.В.Ківалов, Ю.С.Червоний, Г.С.Волосатий та ін.] ; за ред. Ю.С. Червонного. – Київ-Одеса: Юрінком Інтер, 2008. – 504 с.

Науковий керівник: к.ю.н., старший викладач Апалькова І.С.

Овчар Алла Сергіївна
студентка IV курсу
Інституту кримінальної юстиції,
Національного університету «Одеська юридична академія»

МЕДІАЦІЯ VS ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ

Питання мирного врегулювання спорів сьогодні набуває актуальності в Україні як ніколи раніше. Примірювальні процедури є реальною альтернативою судам, позаяк є більш ефективними з точки зору вичерпання конфліктів та повернення людяності у спірні стосунки. На превеликий жаль, сьогодні в Україні домінує культура претензій, позовів та звинувачень, а культура злагоди знаходиться на низькому рівні. Держава має сприяти встановленню миру в суспільстві, зняттю емоційної напруги, тому необхідно підтримувати ініціативи, орієнтовані на вирішення конфліктів мирним шляхом та використання альтернативних засобів розв'язання спорів [3].

На сьогодні, проектом Господарського процесуального кодексу існують прямо передбачено існування двох механізмів мирного вирішення спорів – медіація та врегулювання господарського спору за участю судді. Якщо перший шлях – медіація – вже довгий час обговорюється в наукових колах України, згадується у нормативно-правових актах і більше 20 років вдало застосовується на практиці, то другий – врегулювання господарського спору за участю судді – є цілковитою новелою для українського законодавства, яка вперше введена проектом Закону № 6232 від 23.03.2017 [1].

Проект закону передбачає, що врегулювання спору за участю судді буде здійснюватися у формі спільних і (або) закритих нарад, а також в режимі відеоконференції, тобто процесуальними кодексами введена процедура комунікації судді і сторін поза судовим засіданням, що було неприпустимим раніше. Примирення сторін за участю судді відповідно до проектів можливо виключно до початку розгляду справи по суті. У законопроекті порядок проведення врегулювання спору за участю судді чітко не визначений. Особливу увагу слід звернути на положення законопроектів, які дозволяють судді під час закритих нарад звертати увагу сторони на судову практику в аналогічних спорах, пропонувати стороні і (або) його представнику можливі шляхи мирного врегулювання спору. Під час проведення врегулювання спору суддя не має права надавати сторонам юридичні поради та рекомендації, давати оцінку доказів у справі. Інформація, отримана будь-якою стороною, а також суддею під час врегулювання спору, є конфіденційною; протоколи відповідних нарад не ведуться, і не проводиться фіксування технічними засобами; забороняється

використовувати портативні, аудіотехнічні пристрої, а також здійснювати фото- і кінозйомку, відео-, звукозапис. При цьому залишається неврегульованим питання щодо зберігання інформації, отриманої в результаті встановленої проектами процесуальних кодексів можливості проводити наради в режимі відеоконференції. Вийти з процедури мирного врегулювання спору сторони можуть в будь-який час [1].

Порівняємо цю процедуру із процедурою медіації. Як правило, в медіації посередники орієнтуються на створення умов для самостійного вирішення сторонами спірних моментів, при цьому здійснюється контроль і спрямовується процес вирішення спірних моментів, забезпечується юридичний і інший супровід всієї угоди на вимогу будь-якої або обох із сторін. Метою ж врегулювання спору за участю судді є виключно спроба вирішити спір (весь або його окрему частину) між сторонами з економією часу і коштів як сторін, так і держави, і з можливістю розглянути варіанти вирішення спору, які не завжди будуть можливі під час судового розгляду. Тут слід акцентувати увагу на тому, що медіатор не завжди є фахівцем в юриспруденції, а професійний суддя не завжди може бути успішним медіатором, оскільки при вивченні матеріалів справи, наявних у справі доказів суддя формує власну правову позицію і ця навичка може перешкоджати процесу з'ясування дійсних інтересів сторін під час процедури примирення. Крім того, процесуальна обмеженість предметом і підставами позову не дають судді можливості широко поглянути на відносини сторін в цілому [2].

На сьогоднішній день існує переконання, що функція примирення не властива судам, адже суди є установами рішення очевидних і глибоких конфліктів. Суд вирішує спір на підставі принципу верховенства права та наявних у справі доказів, в той час як незалежний медіатор працює з інтересами сторін спору і не обмежений предметом і підставами цієї суперечки. Відсутність досі в Україні офіційного застосування процедури медіації саме при розгляді спорів в судах викликає питання доцільності здійснення процедури примирення сторін суддею. Відсутність у сторін альтернативи у виборі медіатора для врегулювання спору може істотно звузити коло договірних можливостей і в підсумку негативно вплинути на хід процедури врегулювання спору.

Список використаних джерел:

1. Проект Закону про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів № 6232 від 23.03.2017 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61415

2. Демидова М. Урегулирование спора с участием судьи: преимущества, недостатки, роль судьи // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://sud.ua/ru/news/blog/106263-uregulirovanie-spora-s-uchastiem-sudi-preimuschestva-nedostatki-rol-sudi>

3. Романадзе Л. Д. Врегулювання спору за участю судді та інші процесуальні новели: вплив на розвиток медіації // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://mediation.ua/wp-content/uploads/2017/05/Stattya-pro-Mediatsiyu-v-proektah-protses-kodeksiv-2.pdf>

Науковий керівник к.ю.н. Романадзе Л.Д.

Парфенчик Катерина Василівна,

Сіденко Вадим Валентинович

студенти IV курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕЛЕКТРОННІ ДОВІРЧІ ПОСЛУГИ: ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ

Із прогресивним розвитком ринкових та інформаційних відносин України та зарубіжних країн під впливом науково-технічного прогресу, набуває перспектив розвиток договірних відносин. Одним із провідних програмних інноваційних чинників для України на сьогодні є Угода про асоціацію з Європейським Союзом. Одним із пунктів Угоди є розвиток електронної торгівлі господарюючих суб'єктів. У цій частині Угода передбачає, що сторони підтримують діалог з питань регулювання, зокрема, щодо визнання сертифікатів електронних підписів, виданих населенню, та сприяння розвитку послуг транскордонної сертифікації.

Слід відзначити, що Україна ще у 2003 р. започаткувала свій шлях у напрямі розвитку електронної ідентифікації. Йдеться, зокрема, про таке правове явище як електронний цифровий підпис (ЕЦП) для суб'єктів господарювання, запроваджений Законом України «Про електронний цифровий підпис» [1].

Однак на сьогодні у країнах ЄС, розвинутих країнах світу загалом формується вже цілий новий клас електронних довірчих послуг та відповідних правовідносин, серед яких ЕЦП є лише одним із різновидів. Україна також старається запровадити такі новації в своєму законодавстві. Відповідно в Україні було зроблено важливі кроки щодо запровадження нового виду правовідносин, які умовно можна назвати електронними

ідентифікаційно-довірчими правовідносинами у сфері господарювання. Йдеться, зокрема, про прийняття у першому читанні законопроекту «Про електронні довірчі послуги» від 17.05.2016 № 4685 [2].

Відповідно до цього законопроекту, визначається правові та організаційні засади надання електронних довірчих послуг суб'єктам господарювання, у тому числі транскордонних, права та обов'язки суб'єктів правових відносин у сфері електронних довірчих послуг, порядок здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства у сфері електронних довірчих послуг, а також правові та організаційні засади здійснення електронної ідентифікації.

Аналізуючи такі зміни, які плануються ввести в господарське законодавство, можна сказати, що це стане значним поштовхом до розвитку правових відносин як в економічній, так і в правовій сфері. Саме поняття «електронні довірчі послуги суб'єктів господарювання», відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 1 Законопроекту, являє собою послугу, яка надається для забезпечення електронної взаємодії двох або більше суб'єктів господарювання, які довіряють надавачу електронних довірчих послуг щодо надання такої послуги.

Документ регулює правові відносини, що виникають між юридичними, фізичними особами, суб'єктами владних повноважень в процесі надання, одержання електронних довірчих послуг. Передбачається, що схема електронної ідентифікації буде встановлювати високий (використання кваліфікованих електронних підписів і печаток), середній (використання вдосконалених електронних підписів і печаток) або низький рівні довіри до використовуваних засобів електронної ідентифікації. Окремо наголошується, що постачальники електронних довірчих послуг повинні забезпечити доступність цих послуг і результатів їх надання для осіб з обмеженими можливостями.

Законопроект детально визначає:

- 1) правові та організаційні засади надання електронних довірчих послуг суб'єктам господарювання, в тому числі транскордонних,
- 2) права і обов'язки суб'єктів господарських правовідносин у сфері електронних довірчих послуг,
- 3) порядок здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства у сфері електронних довірчих послуг та відповідальність за порушення законодавства,
- 4) правові та організаційні засади здійснення електронної ідентифікації.

Прийняття Закону України «Про електронні довірчі послуги» сприятиме забезпеченню:

- 1) створення умов для розвитку та функціонування сфери електронних довірчих послуг;

2) вільного обігу електронних довірчих послуг в Україні, а також можливості вільного доступу до електронних довірчих послуг постачальниками електронних довірчих послуг, що провадять діяльність в інших державах;

3) підвищення рівня довіри громадян до електронних послуг, у тому числі транскордонних та рівних можливостей для доступу до електронних довірчих послуг, у тому числі для осіб з обмеженими можливостями;

4) свободи договору у сфері господарювання електронних довірчих послуг;

5) захисту прав і законних інтересів користувачів електронних довірчих послуг;

6) відповідності вимог до надання електронних довірчих послуг європейським та міжнародним стандартам та захисту персональних даних, що обробляються під час надання електронних довірчих послуг;

7) відкритості для інновацій у сфері електронних довірчих послуг.

Підсумовуючи, слід сказати, що в Україні відкривається перспектива нового окремого правового явища, пов'язаного із впровадженням нової моделі електронної ідентифікації та довірчих послуг загалом. Формується новий правовий інститут, який умовно можна назвати інститутом електронних довірчих послуг. Судячи зі змісту відповідного законопроекту, за правовою природою він носить міжгалузевий, комплексний характер.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода від 27.06.2014 р. // Офіційний сайт ВРУ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

2. Проект Закону України «Про електронні довірчі послуги»: проект КМУ № 2544а від 31.08.2015. // Офіційний сайт ВРУ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56317.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Добровольська В.В.

*Садолінська Ірина Сергіївна,
Тавакалян Маріам Боріківна
студентки V курсу
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПОНЯТТЯ КОНЦЕСІЇ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ

Питання поширення зарубіжного досвіду інвестування в державний та комунальний сектори економіки із використанням новітніх правових форм набуває все більшої популярності останнім часом. Перш за все привертає увагу концесія, яка використовується у тих сферах економіки, де можливості конкуренції обмежені з об'єктивних причин, а споживачем виступають публічно-правові утворення – держава, територіальні громади села, селища, міста, регіони та їх об'єднання.

Питанням правового регулювання концесійних відносин приділялася увага С.М. Грудницької, О.Р. Зельдіної, О.А. Медведєвої, О.П. Подцерковного, В.А. Устименка та інших.

Сучасні дослідники концесійних відносин вирізняються багатоманітністю підходів до визначення сутності концесій. Так, О.Р. Зельдіна визначає концесію як юридичну конструкцію залучення інвестицій для будівництва та/або експлуатації об'єктів права державної та/або комунальної власності, що забезпечує сполучення інтересів суб'єктів господарювання і держави за допомогою встановлення обмежень і заохочень [1, с. 5]. Інвестиційний характер концесій підкреслюється в дослідженнях О.М. Григорова. На його думку, концесійний договір є різновидом інвестиційної угоди за участю держави, при цьому, враховуючи особливості суб'єктного складу, об'єктів, структури, набрання чинності, вирішення інвестиційних спорів, ще й має характер «квазіміжнародного» договору [2, с. 5–6]. На думку окремих дослідників, концесія виступає як «специфічний вид господарсько-підприємницької діяльності». Очевидно, такий підхід є близьким до вітчизняного розуміння місця та ролі концесій у сфері господарювання. Існує також твердження, що концесія – це передача об'єктів державної власності в приватне володіння і користування на принципах платності (концесійні платежі), строковості (довгострокові інвестиції), поворотності об'єкту концесії після закінчення терміну договору, цільового характеру використання (взаємні зобов'язання сторін) [3, с. 7].

Наукові пошуки сутності терміну «концесія» проводять і вчені зарубіжних країн. В окремих наукових джерелах наводиться інформація про те, що в практиці зарубіжних країн концесія розуміється як: 1) поступка права користування державною/муніципальною власністю протягом обумовленого терміну; 2) договір про передачу в експлуатацію на певний

термін природних багатств, підприємств і інших господарських об'єктів, що належать державі або муніципалітетам [4, с. 21].

Професор У.Л. Гуд розглядає концесію як право, привілей, грант або ліцензію, яка була дарована державою приватній особі, корпорації або іншій державі з метою здійснення економічної діяльності на її території. Таким чином, для деяких авторів термін «концесія» охоплює і те, що у французькому праві вважається контрактом, і те, що вважається ліцензією. Даний підхід зустрічається не тільки в доктрині, але також і в законодавстві деяких країн. Наприклад, законодавство Польщі не розрізняє концесію і ліцензію. У свою чергу, для правових систем, заснованих на французькому праві, характерною є чітка відмінність між ліцензією як одностороннім актом держави і концесією, яка є договором, згідно з яким публічне утворення відступає приватній особі завдання управління публічною інфраструктурою [5, с. 170-174]. Саме такого підходу, слід вважати, дотримується вітчизняний законодавець у Законі України «Про концесії» [6].

Як не дивно, у Франції – країні, яка має більш ніж 200-річний досвід використання концесій при розбудові громадської інфраструктури та комунальних служб, не існує спеціального закону про концесії. Проте практика правозастосування виробила своє розуміння концесії, яке знайшло відображення у «Трактаті про адміністративні договори». Зокрема, під концесією у цій роботі розуміється «угода, за якою уповноважений державний орган доручає певній особі експлуатацію певного об'єкту державної або комунальної власності за винагороду, що визначається фінансовими результатами такої діяльності» [5, с. 170-174].

Окремої уваги заслуговує законодавство країн-учасниць СНД, що зумовлюється історичними факторами. Зокрема, згідно зі ст. 2 Закону Литовської Республіки «Про концесії» від 10.10.1996, концесійний договір – це письмовий договір, згідно з яким інституція, що надає концесію, на встановлених договором умовах за плату передає концесіонеру на певний строк право користування об'єктами концесії, встановленими цим законом [2, с. 9].

У Законі Республіки Казахстан «Про концесії» від 07.07.2006 концесія трактується як передача за договором концесії об'єктів державної власності в тимчасове володіння і користування в цілях поліпшення і ефективної експлуатації, а також прав на створення (будівництво) нових об'єктів за рахунок коштів концесіонера або на умовах співфінансування концедентом з подальшою передачею таких об'єктів державі з наданням концесіонеріві прав володіння, користування для подальшої експлуатації, а також з наданням державної підтримки або без такої (пп. 4 п. 1 ст. 1) [7].

Отже, вищенаведений аналіз наукових підходів до визначення сутності поняття «концесія» та концесійного законодавства окремих зарубіжних країн яскраво свідчить про те, що концесія отримує юридичний вираз у

формі дозволу або договору, за своєю об'єктною спрямованістю стосується державного та муніципального нерухомого майна, спрямована на залучення інвестицій у реконструкцію існуючого чи створення нового нерухомого майна.

Список використаних джерел:

1. Зельдіна О.Р. Теоретичні аспекти спеціального режиму господарювання : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / О.Р. Зельдіна ; НАН України ; Ін-т екон.-правових дослідж. – Донецьк, 2007. – 35 с.
2. Григоров О.М. Концесійні угоди : правова природа та особливості правового регулювання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 «Міжнародне право» / О.М. Григоров ; Ін-т міжнарод. відносин Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – К., 2000. – 28 с.
3. Искренко Д.И. Развитие механизма концессионных отношений в инфраструктурных отраслях экономики России : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.01 «Политическая экономия» / Д.И. Искренко ; ГОУ ВПО «Волгоград. гос. ун-т». – Волгоград, 2007. – 28 с.
4. Дикаева Е.М. Муниципальная собственность в предоставлении местных общественных благ : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук : спец. 08.00.05 «Экономика, планирование, организация управления нар. хозвом и его отраслями» / Е.М. Дикаева ; Кубан. гос. ун-т. – Краснодар, 2007. – 23 с.
5. Манзюк В.В. Об'єкт концесійних правовідносин: проблеми інтерпретації правових норм / В. В. Манзюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – 2015. – Вип. 30(1). – С. 170-174.
6. Закон України «Про концесії» [Електронний ресурс]: Закон України від 16.07.1996 № 997-XIV // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997-14>
7. О концессиях : Закон Республики Казахстан от 7 июля 2006 г. № 167-III ЗРК // Ведомости Парламента Республики Казахстан. – 2006. – № 14. – С. 88.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Петруненко Я.В.

**Садолінська Ірина Сергіївна,
Тавакалян Маріам Боріківна**
*студентки V курсу
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СТАРТАПИ ПО-УКРАЇНСЬКИ

Сучасний ринок характеризується мінливістю та складністю, що вимагає від підприємств та підприємців різних сфер діяльності постійного пошуку нових можливостей та використання нових підходів до ведення бізнесу. Саме стартап поєднує у собі характеристики, що дозволяють йому оптимально функціонувати у складних умовах сучасного ринку. Поняття «стартап» виникло в 30-ті роки минулого століття в Америці. Саме тоді два студенти – Хьюлетт і Паккард – заснували крихітне підприємство і назвали його «start up». Виявилося, що у компанії велике майбутнє – в наші дні вона відома під ім'ям Hewlett-Packard, або HP.

Слово «стартап» походить від англійського start up – «запускати» і означає нещодавно створену компанію (можливо, ще не зареєстровану офіційно, але яка планує стати офіційною), що буде свій бізнес на основі інновацій або інноваційних технологій, не вийшла на ринок або почала на нього виходити і що володіє обмеженими ресурсами. Часто стартап-компанії називають «гаражними». Особливо часто термін «стартап» застосовується відносно інтернет-компаній та інших фірм, що працюють в сфері ІТ, проте це поняття розповсюджується і на інші сфери діяльності [1].

Попри нестабільну економічну ситуацію, довготривалу кризу та інші несприятливі для бізнесу фактори, українці розробляють успішні стартапи. Інноваційність вітчизняних проектів підтверджується і показниками інвестування – з початку 2016 року суми коштів, що вкладаються у стартапи з позначкою MADE IN UKRAINE, зросли на 36% у порівнянні з 2015 роком. На даний час ця сума складає понад \$ 4,8 млн. Прикладами успішних українських стартапів можна назвати Depositphotos, Terrasoft, TemplateMonster, Coursmos, Clickky, Augmented Pixels, GitLab 9, Petcube, Grammarly [2].

Незважаючи на те, що стартапи досить поширені в Україні, на законодавчому рівні вони не врегульовані, тобто не регламентовані такі важливі моменти, як особливості реєстрації та оподаткування даного бізнесу, порядок здійснення інвестицій тощо. Але, враховуючи те, що стартапи здійснюють інноваційну діяльність, їх створення і діяльність можливі в Україні (за відсутності спеціального закону) відповідно до законів України:

1. «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991, який визначає загальні правові, економічні і соціальні умови інвестиційної діяльності на території України;

2. «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1993, який встановлює особливості режиму іноземного інвестування на території України, виходячи із цілей, принципів і положень законодавства України;

3. «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002;

4. «Про наукові парки» від 25.06.2009, що регулює правові, економічні, організаційні відносини, пов'язані із створенням наукових парків, та спрямований та інтенсифікацію процесів розроблення, впровадження, виробництва інноваційних продуктів та інноваційної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Крім того, оскільки у процесі діяльності стартапів створюються об'єкти інтелектуальної власності (винаходи, «ноу-хау», оригінальні технології, твори науки, мистецтва, знаки для товарів і послуг тощо), до них застосовується положення законів України: «Про авторське право та суміжні права» від 23.12.1993; «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993; «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг» від 15.12.1993; «Про захист персональних даних» від 1.06.2010.

У залежності від сфери, у якій діє стартап (енергозберігаючі технології, екологія, комерція, інформаційні технології, тощо), вони мають дотримуватись норм спеціальних нормативних актів у відповідних галузях.

Таким чином, практика найбільш інноваційно-активних країн світу переконливо свідчить, що саме малий бізнес є рушійною силою інноваційного підприємництва. Тому в сучасних умовах розвитку економіки найбільш актуальним постає питання створення проектів та бізнес-ідей не професіоналами, а найбільш натхненними та цілеспрямованими інноваторами, що прагнуть реалізувати свій потенціал. В свою чергу держава повинна створити сприятливі умови для того, щоб стартапи реєструвались, тобто іншими словами законне функціонування стартапу передбачає ведення підприємницької діяльності в певній організаційно-правовій формі. А для того щоб стартап був зареєстрований саме в Україні, необхідна оптимальна податкова завантаженість на даний суб'єкт права.

Список використаних джерел:

1. Що таке стартап? [Електронний ресурс] / Бізнес-UA. – 2016. – Режим доступу : <http://biznesua.com.ua/shho-take-startap/>.

2. Топ-5 українських стартапів, які відомі на весь світ [Електронний ресурс] / Еспресо. – 2016. – Режим доступу: <http://qoo.by/2TyP>

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Фасій Б.В.

Станчак Ольга Ігорівна
студентка V курсу
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Державне регулювання економікою здійснюється шляхом застосування прямих та непрямих методів з метою забезпечення нормального функціонування економіки. Одним із непрямих методів державного регулювання економіки є публічні закупівлі.

Публічні закупівлі є невід'ємною складовою функціонування будь-якої держави. Петруненко Я. В., наголошуючи на важливості даного методу непрямого регулювання, зазначає, що державні закупівлі є важливим і необхідним елементом державного замовлення як певного засобу державного регулювання господарської сфери [5, с. 7]. Значні обсяги частки державних закупівель у ВВП свідчать про те, що державні закупівлі можуть створювати ринки товарів і послуг, мати вплив на витрати і споживання, стимулювати впровадження інновацій та нових технологій. Державні закупівлі є одним із найбільш важливих джерел продажів у деяких секторах економіки (для оборонної промисловості, сфери охорони здоров'я, науково-дослідної галузі тощо).

В літературі публічні (державні) закупівлі визначають як універсальний за предметом, поліфункціональний і комплексний засіб непрямого регулювання господарських відносин, який забезпечує реалізацію сукупності публічних інтересів, поєднуючи законні інтереси держави і суб'єктів господарського права під час організації збуту товарів, виконання робіт або надання послуг з метою гарантування суспільних потреб [4, с. 18].

Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 № 922-VIII визначає публічні закупівлі як придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому Законом. Метою реформування сфери публічних закупівель, яка зазначається у ЗУ «Про публічні закупівлі»: забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції.

Приводом прийняття нового закону слугувала недосконалість та неефективність здійснення закупівель для державних потреб. Особливої уваги заслуговують часті зловживання та корупційні схеми у сфері державних закупівель, що «підривають» цю пріоритетну сферу господарювання.

Обсягів коштів, пов'язаних із публічними закупівлями складає основу для корупційних правопорушень і зловживань. Корупційні правопорушення

мають місце як з боку розпорядників державних коштів, так і з боку учасників торгів. Найбільш поширеними зловживаннями з боку замовників є їх наміри здійснити закупівлю товару у певного заздалегідь визначеного постачальника. Такий результат може бути досягнутим як шляхом уникнення від конкурентних процедур проведення закупівель, так і шляхом надання неправомірної переваги одному із учасників торгів [3, с. 2].

Також можуть мати місце наступні правопорушення: здійснення закупівель без застосування процедур, визначених законом; необґрунтоване застосування процедури закупівлі в одного учасника; надання неправдивих відомостей для застосування неконкурентної процедури закупівлі; поділ предмета закупівлі на частини з метою ухилення від застосування передбачених законом закупівельних процедур тощо [2].

Слід зазначити, що і процедура відкритих торгів не залишається без зловживань. Досить часто встановлюються такі умови здійснення відповідної закупівлі товарів, робіт чи послуг, які відповідають заздалегідь визначеному учаснику. В такому випадку процедура відкритих торгів дотримана, однак мають місце суттєві порушення.

При здійсненні відкритих торгів поширеними є такі порушення як: необґрунтоване відхилення пропозицій деяких з учасників конкурсних торгів; неправомірне визначення переможця процедури закупівлі; надання неповних, умисно розпливчастих роз'яснень щодо предмета та умов здійснення закупівель у відповідь на запити зацікавлених осіб та ін. [2].

Допускають правопорушення і учасники торгів. Зазвичай найбільш поширенішим є змова між учасниками закупівельних процедур з метою отримання переваги одним із них. Учасники домовляються між собою, хто надасть «найвигіднішу пропозицію», іноді потенційні учасники утримуються від надання тендерних пропозицій, або ж надають пропозиції із свідомо завищеними цінами або заниженими якісними показниками. В кінцевому результаті заздалегідь визначений переможець розраховується з іншими учасниками.

Позитивним кроком до усунення таких протиправних дій і була введена процедура електронних закупівель. Використання електронних засобів у сфері публічних закупівель має цілу низку важливих переваг. Використання стандарту відкритих даних у процесі закупівель забезпечує доступність інформації, що, у свою чергу, зменшує асиметрію інформації і дає рівні можливості для участі у публічних тендерах. В таких умовах забезпечується реальна конкуренція. Доступ до інформації спрощує моніторинг і робить його зручнішим для користувачів, а саме моніторинг може стати потужним інструментом для виявлення проблем і удосконалення системи публічних закупівель в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про публічні закупівлі» від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/922-19>
2. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Звіти щодо аналізу функціонування системи державних закупівель [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=Zviti>.
3. Мельников О. С. Шляхи протидії корупції у сфері державних закупівель / О. С. Мельников // Актуальні проблеми державного управління. – № 1(49). – 2016 – С. 1-5.
4. Олефір О. В. Господарсько-правове забезпечення державних закупівель у сфері охорони здоров'я : автореф. дис.... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Олефір Андрій Олександрович ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого». – Харків, 2014. – 27 с.
5. Петруненко Я. В. Господарсько-правові основи державних закупівель в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Петруненко Ярослав Вікторович ; НУ ОЮА. – Одеса, 2013. – 20 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Петруненко Я.В.

***Шрамко Маргарита Олегівна,
Феденко Єлизавета Михайлівна***
студенти IV курсу

*Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВВЕДЕННЯ ІНСТИТУТУ НАКАЗНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ДО НОВОГО ГОСПОДАРЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Радою з питань судової реформи розроблені проекти змін до Господарського процесуального кодексу, Цивільного процесуального кодексу та Кодексу адміністративного судочинства. Ці зміни необхідні для роботи нового Верховного Суду.

Як зазначають в Раді з питань судової реформи, змінами встановлюється чітке розмежування юрисдикції судів різних спеціалізацій (адміністративних, господарських і загальних), запровадження ефективних механізмів запобігання зловживанню процесуальними правами, дотримання стадійності судового процесу й розумних строків судового розгляду,

розширення та посилення ролі альтернативних способів вирішення спорів, вирішення питання групових (або «класових») позовів та інші питання, які дозволять зменшити навантаження на судову систему.

З метою спрощення та здешевлення судової процедури у господарському судочинстві запропоновано впровадити інститут наказного провадження – спрощеної форми вирішення справ, де вимоги позивача не викликають сумнівів, мають безспірний характер та підтверджуються документально.

Наразі господарські суди розглядають справи у межах єдиної позовної форми судового процесу. Причому нерідко відповідач, усвідомлюючи правомірність та обґрунтованість пред'явленого до нього позову, ухиляється від участі в судовому розгляді, подає численні клопотання про відкладення розгляду справи, намагається затягнути час, переслідуючи цим самим збереження для себе матеріального інтересу.

Це має несприятливі наслідки для позивача (кредитора), оскільки безпосередній захист його порушених прав і охоронюваних законом інтересів відкладається на тривалий строк.

Тому, на думку нардепа, доцільним є введення наказного провадження, що являє собою спрощену форму вирішення справ, де вимоги стягувача до боржника не викликають сумнівів, мають безспірний характер та підтверджуються документально.

Вважаємо, що застосування наказного провадження як однієї з форм судового процесу має на меті реалізацію принципу процесуальної економії, оскільки передбачає спрощення, скорочення тривалості та здешевлення судової процедури (порядок розгляду таких справ є менш тривалим та більш простим, оскільки відсутня потреба у проведенні відкритого судового засідання, виклику сторін та заслуховування їхніх пояснень, вирішувати подані сторонами клопотання тощо).

У пояснювальній записці до проекту закону зазначено, що запровадження наказного провадження в господарському судочинстві зумовлене не лише потребами процесуальної економії, а й виконання рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи.

Відповідно до статті 149 Проекту Господарського кодексу України судовий наказ може бути видано тільки за вимогами про стягнення грошової заборгованості за договором, укладеним у письмовій (в тому числі електронній) формі, якщо сума вимоги не перевищує п'ятдесяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Особа має право звернутись до суду з вимогами, визначеними в частині першій цієї статті, в наказному або спрощеному позовному провадженні на свій вибір (крім справ, що відносяться до юрисдикції Вищого суду з питань інтелектуальної власності, оскільки вони не можуть бути розглянуті у наказному провадженні) [2].

Також у статті 155 Проекту передбачено, що суд розглядає заяву про видачу судового наказу протягом п'яти днів з дня її надходження. Розгляд

проводиться без судового засідання і повідомлення заявника і боржника. За результатами розгляду заяви про видачу судового наказу суд видає судовий наказ або постановляє ухвалу про відмову у видачі судового наказу. Судовий наказ оскарженню в апеляційному порядку не підлягає, проте може бути скасований в порядку, передбаченому цим Розділом [2].

Також Президент України пропонує Верховній Раді України створити систему електронного наказного провадження у господарському та цивільному процесі, яка дасть змогу розвантажити судову систему України та здійснювати наказне провадження без виклику сторін до суду. Відповідну пропозицію містить проект Закону від 14.01.2016 № 3769 »Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження наказного провадження у цивільному та господарському судочинстві», автором якого є Президент П. Порошенко [3].

Так, згідно положень проекту розгляд справ у порядку електронного наказного провадження передбачатиме:

- реєстрацію стягувача та боржника в автоматизованій системі електронного наказного провадження;
- звернення заявника через автоматизовану систему наказного провадження із заявою до суду про видачу електронного судового наказу;
- розгляд судом отриманої заяви та видачу електронного наказу із встановленням строку для подання боржником заперечень;
- скасування електронного наказу із роз'ясненням стягувачу його права звернутись з цими самими вимогами до суду в загальному порядку (у разі надходження від боржника заперечень);
- внесення до Єдиного державного реєстру судових рішень відомостей щодо набрання електронним наказом законної сили і надсилання його стягувачу (у разі неотримання від боржника заперечень).

Обов'язковими умовами для розгляду справ у порядку електронного наказного провадження пропонується визначити такі:

1. наявність між сторонами укладеного договору в письмовій формі;
2. вимога має обмежуватись виключно сумою грошової заборгованості, що впливає з такого договору;
3. встановлення обмеження щодо максимальної суми грошової заборгованості за вимогою:
 - до фізичних осіб – не більше 100 розмірів мінімальної заробітної плати;
 - до юридичних осіб – не більше 1000 розмірів мінімальної заробітної плати;
4. наявність у суду достовірних відомостей про одержання боржником проекту електронного судового наказу та ненадходження від нього заперечень з приводу пред'явлених до нього вимог.

На нашу думку, запровадження наказного провадження сприяє створення ефективних механізмів запобігання зловживанню процесуальними правами,

дотримання стабільності судового процесу й розумних строків судового розгляду, розширення та посилення ролі альтернативних способів вирішення спорів, вирішення питання групових (або «класових») позовів, а застосування електронного судового наказу може бути хорошим інструментом здійснення цього задуму.

Список використаних джерел:

1. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 6 листопада 1991 р. № 2709-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>

2. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження електронного наказного провадження у цивільному та господарському судочинстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57662

3. Проект Господарського процесуального кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/files/Proekt_GPK_100317.pdf

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гофман О.Р.

СЕКЦІЯ 10. СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК ТРУДОВОГО ПРАВА ТА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Алексєєнко Анастасія Русланівна
студентка III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

УКЛАДЕННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ З ДЕРЖАВНИМИ СЛУЖБОВЦЯМИ

Укладення трудового договору між працівником та роботодавцем (органом державної служби) за взаємною згодою та у відповідності з чинним законодавством – основа трудових правовідносин.

Актуальність теми дослідження обумовлена змінами трудового законодавства та послідовним здійсненням в державі адміністративної реформи. Зокрема, виникла нагальна потреба у вдосконаленні вітчизняного законодавства про державну службу в частині порядку прийому громадян на державну службу. Успішній реалізації цієї діяльності сприятимуть як оновлення та вдосконалення нормативно-правової бази трудового права й законодавства про державну службу, так і розробка теоретичних засад щодо реалізації права громадян на державну службу та гарантій його здійснення.

Визначення поняття трудового договору, яке міститься у ч. 1 ст. 21 Кодексу Законів про працю (далі КЗпП України), повністю може бути застосоване у сфері державної служби. З огляду на це, трудовий договір являє собою угоду між працівником і власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом чи фізичною особою, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядкові, а власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган чи фізична особа зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін [1].

Трудові договори з державними службовцями як вид трудового договору має певні особливості порівняно із загальним трудовим законодавством щодо змісту, порядку укладення та проходження служби в державних органах та їх апараті.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 (в ред. від 03.08.2017 р.) , державна служба – це публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання

завдань і функцій держави, а згідно ч. 2 ст. 1 цього ж Закону державним службовцем є громадянин України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті секретаріаті, одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби [2].

Аналіз чинного трудового законодавства дозволяє зупинитися на наступних характерних ознаках трудового договору з державним службовцем. Першою умовою є те, що трудовий договір на державній службі необхідно укласти тільки у письмовій формі, виходячи із приписів ст. 24 КЗпП України та передбачити дану вимогу у Законі України «Про державну службу». Наступною особливістю трудового договору з державним службовцем є його зміст, що включає взаємні права та обов'язки сторін договору, які встановлюються як на рівні законодавства, так і на рівні індивідуальної угоди. До обов'язкових умов даного договору відносять: умову про місце роботи, трудову функцію, умову про строк роботи та оплату праці [3, с. 8].

Умова про місце роботи – це вказівка на той орган, в якому має проходити державну службу громадянин. Умова про трудову функцію визначається з урахуванням кваліфікації, посади та спеціальності. Угода про строк роботи розуміє час, з якого працівник розпочинає виконання повноважень за посадою і термін дії трудового договору. Обчислення строків дії трудового договору здійснюється, відповідно до ст. 241-1 КЗпП України.

Практика застосування законодавства про державну службу показує, що при вступі на державну службу від громадянина вимагається заповнення особистих листків, різного роду анкет, в яких містяться відомості про особисте життя громадян. Часто ці документи називають типовою формою заяви при вступі на державну службу. Думається, що такі дії вважаються неправомірними, порушують вимоги Закону України «Про державну службу», який забороняє розголошення відомостей про особисте життя громадян. А тому, громадянин при заповненні такої заяви має право не вказувати відомості, що відносяться до його особистого життя.

До особливостей укладання трудового договору з державними службовцями відповідно до трудового законодавства України можна віднести те що, по-перше, згідно з Законом України «Про державну службу» при прийнятті на державну службу може встановлюватися випробування терміном до шести місяців.

По-друге, тривалість робочого часу державних службовців визначається відповідно до законодавства про працю з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про державну службу». Так, для

виконання невідкладної і непередбаченої роботи державні службовці зобов'язані за розпорядженням керівника органу, в якому вони працюють, з'являтися на службу у вихідні, святкові та неробочі дні, робота за які компенсується відповідно до чинного трудового законодавства.

Отже, при розгляді даної теми можна дійти висновку, що укладання договору з державним службовцем має ряд особливостей. Вивчаючи дане питання ми дійшли висновку, що необхідно звернути увагу на оновлення та вдосконалення нормативно-правової бази трудового права й законодавства про державну службу, розробити теоретичні засади, що будуть відповідати новому законодавству щодо реалізації права громадян на державну службу та гарантій її здійснення.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10 грудня 1971 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971 І.– Додаток до № 50. – Ст. 375.
2. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року (в ред. від 03.08.2017) № 889-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4.– Ст. 43.
3. Болотіна Н. Б., Чанишева Г. І. Трудове право України: Підручник / Н. Б. Болотіна, Г. І. Чанишева. – К. : «Знання», 2001. – С. 380.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Пожарова О.В.

***Безсмертна Ярослава Петрівна,
Яцусь Андрій Іванович***
*студенти IV курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Поряд з поняттям «соціальне забезпечення» у другій половині ХХ століття з'являється поняття «соціальний захист», яке набуло широкого поширення в міжнародних правових актах і зарубіжній юридичній практиці. Термін «соціальний захист» вживається і у Конституції України (ст. 46), у національному законодавстві, науковій та публіцистичній літературі, у зарубіжній юридичній практиці. Однак, цей термін по-різному трактується у законодавчих актах. У науковій літературі неодноразово робилися спроби

дослідити феномен соціального і політичного буття і досягти спільного розуміння стосовно визначення поняття «соціальний захист».

Вивченню окремих аспектів соціального захисту присвятили свої праці вітчизняні й зарубіжні вчені та фахівці, зокрема: А. Александров, А. Базилук, Н. Борецька, Л. Вернигора, В. Волик, Д. Галлагер, О. Гаряча, Н. Гринчук, Ю. Дехтяренко, Б. Зайчук, І. Калачова, В. Кириленко, Е. Лібанова, М. Ліборакіна, Б. Надточій, Л. Ніконова, В. Новіков, Б. Річман, В. Скуратівський, М. Ганслі Теренс, Й. Хендшель, П. Таундсен, Ю. Шклярський та багато інших.

Однак, зважаючи на досить широке коло розглянутих теоретичних та практичних питань і досі актуальною залишається проблематика, пов'язана з теоретичними основами даної сфери наукових досліджень: розкриття сутності, змісту, структури, функцій та рівнів соціального захисту населення. Також проблемними є деякі аспекти формування поняття соціального захисту населення.

Не зважаючи на те, що загальновизнаного поняття соціального захисту наукою і практикою так і не вироблено, все ж переважно соціальний захист розуміється як більш широке за значенням та змістом соціальне явище, ніж соціальне забезпечення.

Так, у широкому розумінні соціальний захист становить зміст соціальної функції держави і є системою економічних, юридичних, організаційних заходів щодо забезпечення основних соціальних прав людини і громадянина в державі. Тут йдеться про всі заходи держави, спрямовані на забезпечення її соціальної функції. В даному значенні елементи соціального захисту притаманні різним сферам суспільних відносин, у яких реалізуються соціальні права громадян, – сфері застосування праці, соціального страхування, соціальної допомоги, охорони здоров'я, освіти, житлової політики.

У вузькому розумінні соціальний захист становить власне соціально-захисну діяльність держави щодо убезпечення населення від негативних наслідків соціальних ризиків.

На думку Є.Є. Мачульської, у широкому сенсі під соціальним захистом розуміють діяльність держави, спрямовану на забезпечення процесу формування і розвитку повноцінної особистості, виявлення і нейтралізацію негативних факторів, які впливають на особистість, створення умов для самовизначення й утвердження в житті [1, с. 4].

О.Ю. Єрмолівська вважає, що соціальний захист більш широке поняття, і хоч основні питання соціального захисту громадян належать до права соціального забезпечення, соціальний захист здійснюється також і за допомогою інших галузей права – трудового, цивільного, житлового, сімейного, екологічного права та іншими галузями права [2, с. 11-12].

С. Приходько вважає, що соціальний захист як функція держави є системою правових, економічних і організаційних заходів, спрямованих на забезпечення всіх громадян рівними можливостями досягнення життєвого рівня для себе та своєї сім'ї, соціальної підтримки і допомоги на випадок певних обставин, наприклад непрацездатності, хвороби, безробіття тощо [3, с. 20-26].

Такі вчені як Є. Тучкова та М. Захаров розглядають соціальний захист у розрізі чіткого та невід'ємного поєднання з соціальним забезпеченням, розуміючи кожен з цих термінів як складову впровадження іншого [4, с. 62].

Аналіз вітчизняної наукової літератури свідчить про наявність інших підходів до визначення поняття «соціальний захист». Так, на думку О. Єрмоловської, соціальний захист – це система відносин між індивідом і суспільством з приводу розв'язання протиріч між негативними соціальними наслідками та становленням ринкової організації виробництва, реальними можливостями людини адаптуватися до них [2, с. 13]. Дещо іншу точку зору висловлює Н. Хом'як, яка під соціальним захистом розуміє комплекс заходів, що захищають від економічної та соціальної деградації внаслідок економічної кризи, зниження доходів, хвороб, професійного захворювання, старіння, безробіття, екологічної загрози тощо [4, с. 8].

На думку І.М. Сироти, соціальний захист належить до функції держави, яка піклується про матеріальне забезпечення непрацездатних громадян [5, с. 21].

Розкриття та тлумачення поняття «соціальний захист», як можна побачити, є досить дискусійним і неоднозначним. Іноді його ототожнюють із соціальним забезпеченням, іноді протиставляють йому.

Таким чином, на основі різноманітних поглядів науковців можна зробити висновок, що «соціальний захист населення» – це система економічних, правових, організаційних та інших заходів держави із забезпечення соціальних прав і гарантій кожної особи, дія якої спрямована на турботу держави та суспільства про кожного, кому потрібна допомога у зв'язку з віком, станом здоров'я, соціальним становищем, недостатнім забезпеченням засобами існування тощо.

Список використаних джерел:

1. Мачульська Є.Є. Право соціального забезпечення: Навч. посібник для вузів / Є.Є. Мачульська. – М.: Книжковий світ, 1999. – 234 с.
2. Єрмоловська О.Ю. Соціальний захист як фактор стабілізації життєвого рівня населення в умовах трансформаційної економіки: Автореф. дис. ... канд. екон. Наук / О.Ю. Єрмоловська. – Х., 1996. – 21 с.
3. Приходько С. Держава і соціальний захист громадян / С. Приходько // Право України. – 1999. – № 2. – С. 22-26.

4. Хом'як І.К. Формування системи соціального захисту сільського населення в радіоактивних забруднених районах: Автореф. дис. . канд. екон. Наук / І.К. Хом'як – К., 1996. – 20 с.

5. Сирота І. М. Право пенсійного забезпечення в Україні / І.М. Сирота. – К., 1998. – 408 с.

Науковий керівник: старший викладач Харитонova Л.І.

Богдан Ілона Сергіївна

студентка IV курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

У сучасних умовах проведення антитерористичної операції кількість внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) постійно зростає. Станом на кінець вересня 2017 року кількість ВПО з тимчасово окупованих територій становить понад 1,596 млн. людей [1]. Враховуючи те, що даний показник продовжує зростати, все частіше постає питання про ефективність соціального захисту даної категорії населення.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру. Факт переміщення особи та безпосередньо набуття статусу ВПО підтверджується на основі довідки про взяття на облік такої особи, що видається структурним підрозділом з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад за місцем проживання.

Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб здійснюється у всіх видах соціального забезпечення, передбачених законодавством України. У той же час, з урахуванням соціального ризику, що зумовлює право на отримання заходів соціального захисту внутрішньо переміщеними особами,

варто констатувати пріоритетне значення соціального обслуговування, спрямованого на подолання складної життєвої ситуації ВПО.

Соціальне обслуговування даної категорії осіб гарантується насамперед державою, адже у статті 7 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» зазначено, що Україна вживає всіх можливих заходів, спрямованих на розв'язання проблем, пов'язаних із соціальним захистом, зокрема відновленням усіх соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам [2].

Відповідно положень Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб» від 5 березня 2015 року № 245-VIII до ВПО застосовуються положення чинного законодавства у сфері надання соціальних послуг, як і до осіб, які не мають даного статусу [3]. Але все ж таки зважаючи на специфічні умови, які зумовили набуття такого статусу, законодавець визначає специфічні соціальні послуги саме для даної категорії осіб. Насамперед, це надання інформації та безоплатної первинної правової допомоги з питання взяття на облік ВПО; надання у разі необхідності внутрішньо переміщеним особам медико-психологічної допомоги; безоплатне харчування відповідно до законодавства внутрішньо переміщених осіб на період до отримання такими особами статусу безробітних або їх працевлаштування, але не більше одного місяця; надання у тимчасове користування внутрішньо переміщеним особам житлового приміщення або соціального житла, придатного для проживання, за умови оплати зазначеними особами відповідно до законодавства вартості житлово-комунальних послуг; допомогу за клопотанням внутрішньо переміщеної особи у переміщенні рухомого майна під час залишення особою місця проживання на території, де виникли обставини, що спричинили переміщення; набуття відповідно до законодавства внутрішньо переміщеними особами за місцем їх фактичного перебування прав на земельну ділянку із земель державної власності; одержання гуманітарної та благодійної допомоги.

Якщо ж брати до уваги матеріальне забезпечення ВПО то необхідно звернути увагу на постанову Кабінету Міністрів України «Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» від 5 листопада 2014 року № 637, в якій зазначено, що усі види соціальних допомог та компенсацій, матеріального забезпечення, надання соціальних послуг, пільг та субсидій здійснюється за місцем перебування таких осіб на обліку, що підтверджується довідкою. Для цього районними, районними у м. Києві і Севастополі державними адміністраціями, виконавчими органами міських, районних у містах (у разі утворення) рад утворюється спеціальна комісія з питань призначення (відновлення) соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам [4].

Цікавим є порядок призначення таких виплат, адже самі виплати здійснюються структурними підрозділами з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві держадміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад, територіальними органами Пенсійного фонду України, робочими органами Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, центрами зайнятості за місцем їх фактичного проживання/перебування, незалежно від факту реєстрації місця проживання/перебування. А для призначення (відновлення) соціальних виплат особа або у разі необхідності її законний представник зобов'язані подати відповідну заяву до органу, що здійснює соціальні виплати на території, де зазначена особа перебуває на обліку.

Аналізуючи положення законодавства ми визначили, що щомісячна грошова допомога для ВПО становить: для непрацездатних осіб (пенсіонери, діти) – 884 гривні на одну особу (члена сім'ї); для осіб з інвалідністю I групи та дітей з інвалідністю – 130 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, тобто 1705 гривень; для осіб з інвалідністю II групи – 115 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, тобто 1508 гривень; для осіб з інвалідністю III групи – прожитковий мінімум для осіб, які втратили працездатність, тобто 1312 гривень; для працездатних осіб – 442 гривні на одну особу (члена сім'ї). Загальний розмір допомоги на сім'ю розраховується як сума розмірів допомоги на кожного члена сім'ї та не може перевищувати 2400 гривень або 3400 гривень, якщо до складу сім'ї входять особи з інвалідністю або діти з інвалідністю. Але у наданні такої допомоги можуть відмовити, якщо будь-хто із членів сім'ї має у власності житлове приміщення або частину житлового приміщення, що розташоване у інших регіонах ніж тимчасово окупована територія чи будь-хто з членів сім'ї має на депозитному банківському рахунку (рахунках) кошти у сумі, що перевищує 25-кратний розмір прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб [5]. На нашу думку, розміри грошової допомоги для ВПО є досить мізерними та потребують перегляду в бік збільшення. Тому що становище ВПО є досить складним, адже вони змінили звичні умови життєдіяльності, їм тяжко знайти такі ж умови праці, як і на попередньому місці проживання, внаслідок високої конкуренції на ринку праці та недостатньої кількості робочих місць, а також внаслідок необхідності пошуку нового житла.

Отже, соціальний захист ВПО здійснюється у всіх видах соціального забезпечення, оскільки вони мають право на них як і особи, що таким статусом не наділені. У той же час ВПО мають право на особливі заходи соціального захисту, що проявляються у соціальних послугах щодо надання

інформації та безоплатної первинної правової допомоги з питання взяття на облік ВПО; надання у разі необхідності внутрішньо переміщеним особам медико-психологічної допомоги; безоплатне харчування відповідно до законодавства внутрішньо переміщених осіб на період до отримання такими особами статусу безробітних або їх працевлаштування, але не більше одного місяця; допомоги по перевезенні речей з попереднього місця проживання та інші, а також у матеріальному забезпеченні, а саме щомісячній грошовій допомозі. Не дивлячись на закріплення у законодавстві розгалуженої системи соціального захисту ВПО ефективність таких заходів є незначною у зв'язку з чим потрібно: залучати надавачів соціальних послуг недержавної форми власності та збільшити розмір грошової допомоги.

Список використаних джерел:

1. В Україні зросла кількість внутрішньо переміщених осіб // Конкурент. – 2017. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://qoo.by/2Qrq>.
2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 1 – Ст. 1
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 5 березня 2015 року № 245-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 21 – Ст. 140.
4. Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2014 року № 637 // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 220.
5. Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 505 // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 184.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Бориченко К.В.

*Борисова Ніна Сергіївна,
Зайцева Катерина Володимирівна
студентки IV курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ХАРАКТЕРИСТИКА НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЧІЛІ, ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЇЇ ВВЕДЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Після нещодавнього ухвалення проекту Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» від 22.06.2017 р. влада передбачила введення в дію норми Закону «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 р. щодо накопичувального рівня пенсійної системи. Як відомо, в багатьох країнах вже давно досить успішно діє накопичувальна пенсійна система, серед цих країн особливе місце належить Чілі. Постає питання: чи з таким же успіхом буде функціонувати дана система і в Україні, адже багато питань залишаються ще не врегульованими.

Чилійська модель пенсійного страхування започаткована в 1980-х роках є вагомою альтернативою державній пенсійній системі. Закладені в ній принципи обов'язкового індивідуального накопичення дозволили переглянути практику функціонування раніше існуючих пенсійних систем та зменшити роль держави в даній сфері соціального забезпечення. Важливими елементами успіху впровадження даної моделі пенсійної системи в дію було те, що вона формувалась на фоні розвитку економіки та збільшення ВВП на душу населення, окрім цього на момент введення в дію чилійської моделі пенсійного страхування у Чілі було лише 8,5% пенсіонерів і на кожний відсоток пенсіонерів у країні припадає 12,5% працюючого населення, це також було основним фактором того, що держава одразу взяла на себе обов'язок по пенсійному забезпеченню осіб які вже перебували на пенсії. Головним чинником успішного введення в дію даної моделі було також і те, що її ввели одночасно на всій території країни і для всіх працюючих без виключень.

За чилійською пенсійною системою кожен працюючий громадянин має індивідуальний рахунок на який зараховуються його внески 10% від заробітної плати [1, с. 41]. Накопичення, які є індивідуальними, формуються за рахунок доходів від інвестицій, які управляючі компанії здійснюють з акумульованих фондами коштів. Цей капітал повертається учаснику або його правонаступникам в формі пенсій коли закінчується трудовий період. На сьогодні в Чілі діють шість адміністраторів пенсійних фондів, вони здійснюють керівництво пенсійною системою і мають назву Administradoras de Fondos de Pensiones. Такі адміністратори отримують пенсійні внески, обліковують їх на індивідуальному рахунку кожного вкладника, інвестують

отримані кошти та в подальшому виплачують пенсії. Крім цього, АФР укладають зі страховими компаніями угоди страхування своїх учасників з покриттям ризиків інвалідності та втрати годувальника. За свої послуги вони вираховують комісію, сума якої визначається кожною компанією (в середньому 2,3–2,5%). Працюючі громадяни мають право вільно обирати та змінювати таких адміністраторів [2].

Особливою рисою чилійської моделі пенсійного забезпечення є жорсткий контроль з боку держави (здійснює Управління контролю за діяльністю пенсійних фондів) за діяльністю приватних адміністраторів пенсійних фондів, зайнятих інвестиційним розміщенням коштів вкладників, включаючи обов'язкові для виконання нормативи інвестування отриманих вкладів та вимоги до фінансових параметрів цих компаній, а також гарантування визначеного законом мінімального розміру державної пенсії. Згідно згаданих нормативів, пенсійні кошти дозволяється інвестувати в державні цінні папери, іпотеку, інструменти фінансових установ: векселя, облігації та акції приватних корпорацій, іноземні цінні папери [2].

Щодо сьогоденного стану пенсійної системи Чілі, то слід зазначити, що останнім часом вона все більше піддається критиці як в урядових колах так і з боку простого населення. Потрібно зазначити, що дана система ефективна лише якщо:

- частка офіційно працюючого населення більше 60%;
- в країні стабільне зростання економіки;
- є достатньо високий рівень заробітної плати;
- у держави наявні кошти на виплату пенсій тим, хто вийшов на пенсію до введення даної системи;
- можливе одночасне введення такої системи на всій території країни.

Щодо реалії введення такої моделі в нашій державі у найближчий час, то слід зважати на економічні та статистичні показники. Перш за все, економіка знаходиться в нестабільному стані, а статистичні показники вказують на те, що на сьогоднішній день в Україні нараховуються приблизно 25% пенсіонерів, а отже держава зі свого бюджету не зможе забезпечити виплату пенсій, особам які вже на пенсії. Таким чином, це виключає ще одну умову яка б сприяла успішному введенню даної системи одночасно на всій території країни. Звісно не можна стверджувати, що реалізація такої системи в Україні має лише недоліки, бо вона має ще і велику кількість переваг. Серед них і те, що кожен працівник при виході на пенсію отримає саме ту кількість коштів, яку він самостійно заощадив, а також те, що працівник самостійно обирає установу, яка буде зберігати накопичувані ним кошти.

Для працюючого населення України введення даної системи значно полегшило б накопичення грошей на старість, у тому сенсі, що вони точно знали, що отримають саме ту суму коштів, яку накопичили, проте

економічна та політична ситуація в країні на сьогоднішній день не дасть змоги успішно реалізувати даний рівень пенсійної системи.

Список використаних джерел:

1. Ріппа М. Б. Становлення та криза систем державного пенсійного забезпечення у постіндустріальному суспільстві / М. Б. Ріппа. // Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії (економіка, право). – 2013. – С.38–44.

2. Особливості системи пенсійного забезпечення Чилі [Електронний ресурс] // Пенсійний фонд України. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.pfu.gov.ua/>

Науковий керівник: старший викладач Харитонova Л.І.

Буйневич Юлія Ігорівна

студенка III курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЖЕРЕЛА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ

Національне трудове законодавство потребує змін та удосконалення. Однією із проблем у цій сфері є приведення його у відповідність до міжнародно-правових норм регулювання праці, які покращують становище трудящих, надають їм широке коло прав і забезпечують їх гарантії. Необхідність впровадження в Україні міжнародно-правових норм регулювання праці обумовлена тим, що поряд із національними засобами забезпечення трудових прав, насамперед, національними конституціями, законами і судами, мають діяти міжнародно-правові способи і засоби гарантування основних прав людини, до яких належать і права у сфері праці. Міжнародно-правові норми задають необхідний вектор удосконалення національних законодавств держав, що претендують на те, щоб називатися демократичними та соціальними.

Відповідно до ст. 9 Конституції України діючі міжнародні договори, згода на обов'язковість яких дана Верховною Радою, є частиною національного законодавства України. Якщо міжнародним договором або міжнародною угодою, в яких бере участь Україна, встановлені інші правила, ніж ті, які містить законодавство України про працю, то застосовуються правила міжнародного договору або міжнародної угоди (ст. 8-1 КЗпП України). Таким чином, в Конституції нашої держави і в Кодексі законів про працю

України закріплений принцип пріоритету міжнародно-правових норм перед нормами національного законодавства [1].

Міжнародна правове регулювання праці – це встановлена міжнародними договорами (актами) система стандартів щодо регулювання праці, яку держави, що приєдналися до відповідного міжнародного договору (ратифікували його), використовують в національному трудовому законодавстві. Суб'єктами міжнародно-правового регулювання праці є ООН та її спеціалізований орган – Міжнародна Організація Праці (МОП). Суб'єктами міжнародно-правового регулювання праці можуть бути різні об'єднання держав: Рада Європи, Європейський Союз, СНД[2].

До міжнародних організацій, що приймають акти, за допомогою яких регулюється праця, в першу чергу, відноситься Міжнародна організація праці (МОП), оскільки основною метою її діяльності є правотворчість у сфері регулювання трудових відносин, а також Організація Об'єднаних Націй (ООН). Саме в актах, прийнятих даною організацією, закріплені основні принципи міжнародно-правового регулювання праці. Таким актами є: Загальна декларація прав людини, що схвалена Генеральною Асамблеєю ООН у формі резолюції; Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, які за своєю юридичною природою є багатосторонніми міжнародними договорами.

До актів, що приймаються регіональними міждержавними об'єднаннями, відносяться акти, прийняті Радою Європи, Європейським Союзом, Співдружністю Незалежних Держав, Організацією економічного співробітництва та розвитку та іншими регіональними організаціями, що об'єднують декілька держав. Загальні акти регулюють відносно широке коло суспільних відносин і закріплюють основні положення та засади у відповідних сферах регулювання. Такими є: Загальна декларація прав людини, Європейська соціальна хартія (переглянута), Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 року, Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права та інші. Наприклад, закріплене в п. 1 ст. 23 Загальної декларації прав людини право кожної людини на справедливі і сприятливі умови праці конкретизується Рекомендацією МОП щодо захисту працівників від іонізуючої радіації (№ 114), Рекомендацією МОП щодо охорони здоров'я працівників на місцях роботи (№ 97), Рекомендацією щодо загальних принципів інспекції умов праці моряків (№ 28) та іншими відповідними актами [3].

МОП була заснована урядами ряду країн згідно з рішенням Паризької конференції 11 квітня 1919 р. з метою міжнародного співробітництва для усунення соціальної несправедливості шляхом поліпшення умов праці. У даний час МОП – одна зі спеціалізованих установ ООН. Ця організація покликана вирішувати такі завдання: розробка узгодженої політики та програм, спрямованих на вирішення соціально-трудоових проблем; розробка

та прийняття міжнародних трудових норм (конвенцій та рекомендацій) для проведення прийнятої політики у житті; допомога країнам-членам МОП у вирішенні проблем зайнятості та скороченні безробіття; розробка програм щодо поліпшення умов праці; розвиток соціального забезпечення; розробка заходів щодо захисту прав жінок, молоді, осіб похилого віку, працівників-мігрантів; сприяння організаціям найманих працівників і підприємців в їхній роботі спільно з урядами щодо врегулювання соціально-трудових відносин.

На сьогоднішній день, членами МОП є 174 держави. Відповідно до Статуту МОП її членом може бути кожна держава-член ООН. Головним принципом роботи МОП є трипартизм: формування майже всіх органів МОП базується на основі трьохстороннього представництва – від урядів, представників працівників і представників підприємців (роботодавців) [4].

Після вступу України до ООН, наша держава почала тісно співпрацювати з організаціями щодо захисту прав працівників, ратифікувала Конвенції та рекомендації Міжнародної організації праці, які дають орієнтири для національної політики, законодавства та практики. Ратифіковані Конвенції МОП стають частиною національного законодавства. Звичайно ж проблему сучасного трудового законодавства не вирішено, але впровадження міжнародних норм має свої позитивні наслідки, а саме: реформування трудового законодавства України та його приведення відповідно до положення фундаментальних конвенцій МОП; реформування системи інспекції праці та вдосконалення виконання трудового законодавства; сприяння реалізації принципів свободи асоціації та ефективного визнання прав на колективні переговори; сприяння недискримінації у сфері праці.

Отже, міжнародні організації встановлюють основні аспекти з питань регулювання відносин, які складаються між працівниками та роботодавцями. Для України співробітництво з цими організаціями має важливе значення, оскільки дозволяє застосовувати міжнародні стандарти у вітчизняному законодавстві.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 9.
2. Болотіна Н.Б., Чанишева Г.І. Трудове право України: Підручник / – 2-ге вид., стер. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – 559 с.
3. Величко Д.М. Класифікація джерел міжнародно-правового регулювання праці // Форум права. – 2008. – № 1. – С. 60-64.
4. Давиденко В. Соціальний діалог у формуванні політики Міжнародної організації праці // Політичний менеджмент. – 2007. – № 1. – С. 151-164.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Медвідь А.О.

Бурчак Анна Олександрівна
студентка III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

В інтеграційних умовах постіндустріального суспільства відбуваються суттєві зміни у сфері оплати праці. Змінюються види та зміст праці, та при цьому актуальною і гострою залишається проблема гендерної нерівності, яка є одним із проявів соціально-економічної диференціації населення, що зумовлює різні можливості самореалізації жінок та чоловіків у суспільстві. Прояви гендерної нерівності у соціально-економічній сфері не лише суперечать настановам демократії та принципу справедливості щодо однакового ставлення до особи незалежно від статі, а й спричиняють наслідки для добробуту та соціального розвитку всього суспільства, оскільки знижують можливості економічного зростання на основі ефективного використання людського потенціалу.

Під гендерною різницею в оплаті праці мається на увазі нерівна система оплати за однаковий внесок у виробництво кінцевого продукту або послуги. Або, іншими словами, це диференціація заробітної плати за ознаками, які не мають відношення до ефективності та продуктивності праці найманого працівника [1, с. 554-562].

Жінки, як правило, більшою мірою страждають від дискримінації та експлуатації на ринку праці, аніж чоловіки. Бракує ініціатив, спрямованих на зменшення гендерної різниці в оплаті праці або підтримки кар'єрного розвитку жінок, а ініціативи, спрямовані на поєднання роботи і сімейного життя, залишаються поодинокими. Надання відпустки по догляду за дитиною батькові стало однією з небагатьох ініціатив, запроваджених з метою підвищення гендерної рівності. Проте ця можливість не отримала достатньої інформаційної підтримки з боку уряду, а статистичні дані про її використання відсутні.

В Україні досить важко обчислити реальну гендерну різницю в оплаті праці, оскільки статистика заробітної плати враховує лише офіційну заробітну плату і не зважає на оплату в «конверті», так звану «тіньову» заробітну плату, чи незареєстровану підприємницьку діяльність.

Однак нерівність в зарплатах – проблема не тільки українського суспільства. Відповідно до статистики в країнах Європейського Союзу рівень оплати жіночої праці нижчий, ніж чоловічої. Соціологи відмічають, що в професіях, де традиційно зайняті жінки, ставки свідомо занижені, адже утримання сім'ї традиційно закріплене за чоловіком, в той час, як зарплата жінки – лише доповнення сімейного бюджету

В економічній літературі, присвяченій аналізу гендерних відмінностей в оплаті праці, найчастіше виокремлюють три основні причини відмінностей розміру заробітної плати жінок і чоловіків. Насамперед, гендерний розрив в оплаті праці пояснюється відмінностями у розмірі нагромадженого людського капіталу як загального, так і специфічного. Друга причина полягає у концентрації зайнятих чоловіків і жінок у різних галузях економіки, на різних посадах і професіях; третя свідчить про наявність дискримінації жінок на ринку праці [2, с. 18–25].

Однією з причин гендерного розриву в оплаті праці є також відмінності у кількості відпрацьованого часу: репродуктивна поведінка й «подвійна» зайнятість (у побуті й на роботі) жінок призводить до того, що вони володіють меншим, порівняно з чоловіками, запасом часу для роботи за винагороду. Жіноча зайнятість традиційно переважає у сферах діяльності з найнижчими рівнями середньої заробітної плати – сфері соціального забезпечення, освіті, охороні здоров'я, побутовому обслуговуванні та культурі, в яких жінки становлять понад 70% працівників. Водночас «чоловічими» видами діяльності залишаються високооплачувані галузі важкої промисловості, транспорт, сфера підприємництва.

Згідно з статистичними даними відомо, що в Україні середня тривалість робочого тижня у жінок відносно нижча, ніж у чоловіків, і при цьому жінки витрачають у середньому набагато більше часу на домашні обов'язки. Час, що знаходиться у розпорядженні працівника, можна умовно розділити на три частини: перша використовується на ринку праці, друга витрачається на роботу в домашньому господарстві, третя – на дозвілля. Як відомо, у більшості країн жінки традиційно більше чоловіків займаються домашнім господарством, тому вони мають менше можливостей акумулювати знання й досвід у ринкових видах діяльності, порівняно з чоловіками. При цьому можна очікувати, що чим більше жінка зайнята у домашньому господарстві, тим більше втрачаються її навички, корисні для ринку праці. Слід також зазначити, що жінки мають менше стимулів інвестувати в навчання на роботі, тому очікується, що робоча кар'єра у них буде коротшою, ніж у чоловіків, і вона буде перериватися у зв'язку з народженням дітей. З іншого боку, роботодавці також схильні інвестувати менше в таких працівників через зростання ризику того, що інвестиції не окупляться. Все це призводить до того, що жінки акумулюють менше людського капіталу, ніж чоловіки, і проявляється це в тому, що жіноча праця оплачується нижче, ніж чоловіча. Можна висунути припущення, що відмінності в оплаті праці є наслідком наявності на ринку праці та в суспільстві загалом стереотипів про низьку цінність для жінки роботи поза домашнім господарством.

Основний напрям здійснення гендерної стратегії на ринку праці України полягає у розробці нової концепції зайнятості, що має спрямовуватись, насамперед, на подолання гендерної асиметрії на ринку праці, зокрема

стосовно розподілу за сферами діяльності. Цього можна досягти, здійснюючи такі заходи: вирівнювання оплати праці у межах різних галузей та зменшення відмінностей у змісті та оплаті праці за статевою ознакою; зростання рівня зайнятості на основі дотримання принципу гендерної рівності; сприяння розвитку малого підприємництва; постійний контроль за дотриманням роботодавцями трудового законодавства з метою попередження фактів гендерної дискримінації.

Скороченню гендерної професійної нерівності сприятимуть цілеспрямовані заходи державної політики, спрямовані на зростання престижу та рівня оплати праці у традиційно «жіночих» галузях, боротьбу з гендерними стереотипами, що звужують можливості професійного вибору як жінок, так і чоловіків.

Список використаних джерел:

1. Краснопольська Т.М. Гендерна асиметрія в сучасній українській державі / Т.М. Краснопольська // Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць. – 2010. – №40. – С. 554-562.
2. Близнюк В. Гендерні відмінності оплати праці в Україні / В. Близнюк // Україна: аспекти праці. – 2006. – № 6 – С.18-25.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Андропова В.А.

*Voznyuk Anastasia Volodymyrivna
the 3rd year student of Faculty of Social Law
National University «Odessa Law Academy»*

PROBLEMS OF DEFINITION OF LABOR COLLECTIVE AS A LABOR SUBJECT

In accordance with part one of Article. 252-1 of the Labor Code of Ukraine, the labor collective of an enterprise is formed by all citizens who by their labor take part in its activities on the basis of an employment contract (agreement), as well as other forms regulating the employee's labor relations with the enterprise [1].

Its legal status is determined by such main legislative acts as the Labor Code of Ukraine (chapter XVI-A «Labor collective») and the USSR Law «On labor collectives and increasing their role in the management of enterprises, institutions, organizations» of 17.06.1983. No. 9500-X.

However, the analysis of the current legislation gives grounds to assert about the gradual exclusion of the labor collective among the subjects of labor law. There is a clear tendency to gradually remove from the many legal acts on labor

the concept of «labor collective», which has often been replaced by other terms. For example, to Article 12 of the Labor Code of Ukraine on April 5, 2001 changes have been made according to which instead of the term «labor collective» the phrase «general meeting of hired workers» is used.

At the same time, such an approach of the legislator is controversial, as the labor collective with the current legislation is endowed a number of powers and exclusion from among the subjects of labor law is unlawful.

In modern circumstances, labor collectives can more effectively influence on the regulation of social and labor relations, and during of creation of the proper organizational and legal conditions to ensure the real participation of employees in the management of production.

As noted by G.I. Chanysheva, the current legislation provides for the powers of labor collectives in establishing working conditions, concluding a collective agreement, ensuring labor discipline and resolving other issues. Consequently, labor collectives remain collective subjects of labor law, and their legal status requires proper legislative consolidation [2, p. 324].

The participation of labor collectives in the management of corporations takes place in many developed countries (Austria, Spain, Denmark, Sweden, etc.). Thus, in the management of companies in the mining and metallurgical industry, along with the administration and trade unions, labor collectives and their bodies (in particular, supervisory boards) take active part. They, for example, act as intermediaries in case of contradictions between shareholders and employees.

As known, Ukraine has ratified the European Social Charter (revised). Article 5, which proclaims the right of all workers and employers to freedom of association in national or international organizations to protect their economic and social interests, does not provide that workers can only unite in unions.

On the contrary, the Charter demands from the state that national legislation will not in any way restrict this freedom or use it for its inhibition. But the analysis of the Ukrainian legislation testifies to the monopolization of trade unions' right to protect the social and economic rights of workers.

N.B. Bolotina notes that the reasons for the uncertainty of the legal status of the labor collective lie in the political plane. It turns out that the recognition of the status of labor collectives is not interested in either trade unions, employers, or the state. These subjects are satisfied with the uncertainty of the workforce and the term «hired workers», which does not define the subject, and at the same time, nothing binding [3, p. 730].

The preservation of the status of labor collectives as full subjects of labor law will make it possible to change the attitude towards the category of «hired workers», which will acquire the necessary specifics, because it is a question of labor collectives of employees of the enterprise, enterprises of the branch, region, and finally the state. This will change the accents in legal regulation.

Thus, the labor collective is an extremely important subject of labor law, and in Ukraine, which seeks European integration and compliance of national legislation with international and European standards, a proper legal mechanism for its activities must be created.

It must be agreed with V. Kotyuk's opinion that it is necessary to provide labor collectives with equal labor powers with employers, the strengthening and significance of the optimal forms of their implementation [4, p. 7].

Thus, it would be advisable and logical to consolidate the legal status of the labor collective as a subject of labor relations. Unfortunately, in the draft of Labor Code of Ukraine No. 1658, prepared for the second reading, labor collectives are not provided as subjects of labor relations.

Improving the legal status of the labor collective as a subject of labor law should consist in optimizing its legal personality, determining the content and scope of his powers. It is about giving the labor collective equal labor powers with employers, the definition of bodies that can be created by the labor collective, the basis of their legal personality.

It is quite important to solve the issue of the delimitation of the rights of labor collectives and trade union organizations at enterprises (in institutions, organizations), the definition of the legal mechanism of their interaction.

References:

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – Додаток до №50. – Ст. 375.
2. Трудове право України: підручник / Ред. Н.Б. Болотіна, Г.І. Чанишева. – К.: «Знання», КОО, 2000, 2001. – 564 с.
3. Болотіна Н.Б. Трудове право України : підручник / Н.Б. Болотіна. – 5-те видання, переробл., і доповн. – К.: Знання, 2008. – 860 с.
4. Котюк В. Чи є трудовий колектив суб'єктом права? / В. Котюк // Праця і зарплата. – 2009. – № 4. – 126 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Медвідь А.О.

*Воронцова Влада Олександрівна,
Острікова Марина Олександрівна
студентки III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКИХ ПРАЦІВНИКІВ-МІГРАНТІВ

В останні десятиріччя відбувається збільшення масштабів трудової міграції з України до багатьох країн. Вона сприяє перерозподілу робочої сили та ефективності людського капіталу, але в той же час включає в себе загрозу ослаблення соціального захисту працівників.

Проблемам захисту прав трудових мігрантів приділяється велика увага на міжнародному й національному рівнях, особливо слід відзначити теоретичні дослідження таких вітчизняних науковців, як А.Б. Адельсеїтова, Г.Л. Алімова, О.А. Малиновська, О.В. Позняк, Л.Г. Ткаченко, Н.В. Філіпова та інші, проте потреба детального врегулювання системи соціального страхування та захисту соціальних прав працівників-мігрантів залишається відкритою [1, с. 175].

Першим кроком для поліпшення соціального забезпечення мігрантів стало підписання Україною угоди СНД «Про гарантії прав громадян в галузі пенсійного забезпечення» від 13 березня 1992 року, що передбачає так званий територіальний принцип урегулювання цього питання. Тобто пенсійне забезпечення громадян держав-учасників Угоди та членів їхніх сімей здійснюється за законодавством та коштом тієї країни, на території якої вони нині проживають. При встановленні права на пенсію, в тому числі на пільгових умовах і за вислугу років, враховується трудовий стаж, набутий на території будь-якої держави-учасника Угоди, а також на території колишнього СРСР за час до набуття чинності цієї Угоди. Пенсії обчислюються із заробітку за періоди роботи, що зараховуються у трудовий стаж [2, с. 72].

Однак, якщо на момент підписання угод у всіх пострадянських державах діяли практично однакові пенсійні системи, в останнє десятиріччя ситуація змінилася: у низці країн підвищено пенсійний вік, тривалість необхідного для призначення пенсії стажу, не раз змінювався порядок розрахунку пенсій. Усе це значно ускладнює реалізацію територіального принципу пенсійного забезпечення, і, тому він втрачає свою актуальність і не може бути надійним інструментом для сучасного соціального захисту трудящих-мігрантів.

На відміну від угод з країнами СНД, в основу домовленостей з країнами ЄС покладено пропорційний принцип, за яким кожна країна несе відповідальність за свою частину страхових зобов'язань. Ним

передбачається взаємне зарахування страхового стажу та здійснення виплат у межах пенсійного страхування, страхування від нещасних випадків на виробництві, страхування з тимчасової втрати працездатності, страхування на випадок безробіття тощо. Кожна сторона визначає розмір пенсії з урахування всього періоду страхового стажу. Громадяни України, що працювали достатньо тривалий термін на території держави, з якою укладено відповідну угоду, можуть набути право отримувати пенсію від обох країн. Що стосується пенсій по інвалідності, а також у зв'язку з втратою годувальника у зв'язку з нещасним випадком на виробництві або професійним захворюванням, вони виплачуються тією стороною, де постраждала особа була застрахована на момент страхового випадку. Тривалість страхового стажу значення не має.

Попри укладення Україною низки міждержавних угод про соціальне та пенсійне забезпечення, наявна договірна база не вирішує всієї повноти проблем. Охоплення соціальним захистом мігрантів-громадян України є край низьким. Так, серед тих, хто працював за контрактом у 21,4% жодних соціальних гарантій в умовах договору прописано не було. Лише в половині випадків у трудовій угоді було закріплено право на соціальне страхування (51,5%), в 9,3% – на щорічну відпустку, у 3,6% – на оплату лікарняного [3].

Основними причинами недостатньої соціальної захищеності працівників полягають у наступному:

- висока частка зайнятості без спеціальних дозволів;
- висока частка мігрантів, які виїжджають на сезонні роботи;
- відсутність міжнародних угод, що стосуються виплати соціальних допомог і пенсій з низкою країн;
- недостатня ефективність реалізації існуючих угод.

Тому державі необхідно мати чітку позицію в міжнародному співробітництві в галузі трудової міграції для вирішення проблем соціального захисту українських трудових мігрантів, в тому числі:

- оцінити ефективність двосторонніх угод, укладених з державами СНД на основі принципу територіальності;
- переглянути виконання існуючих угод та вжити необхідних заходів для поліпшення їх здійснення за кордоном і в Україні (наприклад, шляхом вдосконалення законодавства);
- посилити співпрацю в частині обміну даними як між українськими відомствами, так і між виконавцями угод в Україні та в зарубіжних державах.

Серйозною проблемою у сфері соціального забезпечення є відсутність медичного страхування. Україна на сьогодні перебуває на стадії впровадження загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування. Відповідно до ч. 5 ст. 6 проекту закону «Про загальнообов'язкове державне медичне страхування в Україні» від 1 серпня

2016 року громадяни України, які працюють за межами України та не застраховані в системі соціального страхування країни, в якій вони перебувають, можуть укласти договори за загальнообов'язковим соціальним медичним страхуванням в Україні тільки за умови подання документів про країну перебування та характер роботи, яка буде виконуватися. В залежності від зазначених обставин такому громадянину може бути відмовлено в укладенні договору.

Зразком для перспективної системи медичного страхування в Україні може стати ізраїльська система, яка, на думку фахівців, є однією з найефективніших в світі. Система медичного страхування повинна бути поділена на три частини:

1. планування мінімальних коштів в бюджеті, через які забезпечується надання безоплатної медичної доплати для всіх категорій населення;
2. введення обов'язкового медичного страхування за рахунок коштів суб'єктів підприємницької діяльності, а також фізичних осіб;
3. добровільне медичне страхування – передбачає придбання людиною страхового полісу за рахунок власних коштів.

Вирішення цих питань забезпечить більше гарантій у сфері соціального захисту українських трудових мігрантів, подальше вдосконалення національної політики і зміцнення міжнародного співробітництва

Список використаних джерел:

1. Кисельова О.І., Мотрюк А.Д. Питання вдосконалення соціального захисту працівників-мігрантів. / О.І. Кисельова, А.Д. Мотрюк// Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – № 34-2. – С. 175-179.
2. Ткаченко Л.Г. Проблеми соціального забезпечення українських трудових мігрантів / Л.Г. Ткаченко // Демографія та соціальна економіка: Науково-економічний та суспільно-політичний журнал. – 2009. – № 1. – С. 71-79.
3. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. Проблема соціального захисту українців працівників-мігрантів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/949>.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Бориченко К.В.

*Годунок Ксенія Олександрівна,
Сомяш Олександр Юрійович
студенти III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАХИСТ ПРАЦІВНИКІВ ВІД МОБІНГУ НА РОБОЧОМУ МІСЦІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Також, ст. 68 Конституції України закріплює обов'язок кожного неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей [1].

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що в сучасних умовах досить часто доводиться стикатися з тим, що «моральні утиски» на робочому місці та відсутність правових способів їх попередження та боротьби з ними ведуть до погіршення психологічного та фізичного стану здоров'я працівників, зниження продуктивності праці, збитків підприємства та інших негативних наслідків як для працівників, так і роботодавців.

Метою статті є визначення сутності соціального явища мобінгу та з'ясування оптимальних шляхів реформування трудового законодавства щодо захисту працівників, які піддаються психологічному насиллю на робочому місці.

Мобінг як наукова проблема представлена в працях таких вчених, як Д. Лейна, Х. Леймана, К. Лоренца, Д. Ольвеуса, Б. Уілсона, А. Сковитина, Д. Сорокіної, Є. Догаєва, І.Я. Кисельова, М. Галсанова, Е. Регнет, О.А. Трюхан та ін.

В останні роки досить широкої популярності набув такий термін як «мобінг». Поняття «мобінгу» в трудових правовідносинах вперше було запропоновано психологом і вченим медиком Х. Лейманом в 80-х роках ХХ століття, який у монографії «Мобінг, переслідування на роботі» визначив дану категорію, як психологічний тиск на робочому місці, який виявляється в цькуванні, чварах, підсиджуванні, плітках, інтригах, хамстві, емоційному насильстві, тощо. Мобінг завжди супроводжується ознаками соціального конфлікту і агресивною поведінкою однієї зі сторін.

Людям, які реально перенесли моральний пресинг на роботі, не доведеться пояснювати, що таке мобінг на робочому місці. Спогади про цей період життя є досить неприємними. І навіть, якщо таке слово, як «мобінг» ви ніколи не чули, то із ситуацією, яке воно описує, напевно, зустрічалися, і не один раз. Цілком ймовірно, що хтось став жертвою мобінгу, комусь же, дісталася роль ініціатора пресингу, а хтось спостерігав збоку, хоч і

мимоволі. Деякі фахівці констатують, що тих осіб, які спостерігають за конфліктом переповнює відчуття страху, і щоб не стати наступною жертвою мобінгу, що доволі часто буває на практиці, вони не втручаються в конфлікт [2, с. 119].

Поділяючи погляди вчених, які працюють над даною проблемою, ми вважаємо, що мобінг – це ситуація психологічного, а іноді і фізичного тиску, який здійснюється з метою утисків або цькування частини колективу або окремої персони, яка за будь-яких причин не вписується в загальні норми або правила.

Цивілізований світ поступово привчається протистояти мобінгу легітимними методами. У Франції в 2002 р. був прийнятий Закон «Про захист працівників від морального переслідування на робочому місці», який закріпив способи захисту права на гідність працівника під час трудової діяльності. Так, у Німеччині поширеним є підписання антимобінгових угод, в яких передбачається визначення поняття мобінгу, гарантії захисту від такого явища та коло осіб, до яких можна звернутися за допомогою. Доказування мобінгу є досить складним процесом, тому в цій країні, існує практика використання щоденнику мобінгу, як доказу. Зазначимо, що у Німеччині, як і у Франції, важливу роль у боротьбі з мобінгом відіграють профспілки, які здійснюють моніторинг даного явища, та надають можливість захисту жертвам мобінгу. Варто зазначити, що у Швеції також існують спеціальні закони, спрямовані на протидію мобінгу. Значного поширення набула соціальна реклама, яка є популярною. У Кодексі праці Польщі закріплено обов'язок роботодавця протидіяти мобінгу, як негативному явищу в трудових відносинах, але обов'язок доказування покладається все таки на працівника, що тягне за собою невелику кількість справ виграних в суді особами, які опинилися в ролі жертви.

Нажаль, в Україні на теперішній час відсутні правові механізми щодо захисту від морального переслідування на робочому місці. Тобто особа має право захищатися у суді, наприклад за наклеп, але виграти такий судовий процес малоімовірно без свідків, доказів і правової бази.

Варто зазначити, що саме найефективніший спосіб боротьби з грубістю на робочому місці – захист на законодавчому рівні. В Україні у 2014 році вже були спроби прийняти Закон «Про забезпечення захисту від морального переслідування на робочому місці» від 03.06.2014 р. (реєстр. № 4997). На жаль, 27 листопада 2014 року цей законопроект був відкликаний. Вартий уваги той факт, що комітет Верховної Ради з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення рекомендує парламенту прийняти за основу проект Закону про внесення змін до деяких законів України (щодо запобігання мобінгу) від 25.07.2017 р. № 7005. Позитивним моментом є те, що законопроектом пропонується за систематичне порушення прав працівника, шляхом застосування психологічного насилля та інших елементів мобінгу, а також незаконне звільнення працівника з роботи з

особистих моментів чи у зв'язку з повідомленням ним про порушення вимог Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» іншою особою, а також інше грубе порушення законодавства про працю, карати штрафом від 2 тисяч до 3 тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян (34-51 тис. грн.) або позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років, або виправними роботами на строк до 2 років [3].

Для подолання негативного психологічного впливу на робочому місці, На нашу думку, доцільно запровадити на телебаченні соціальну рекламу, яка б інформаційно доносила людям зазначену проблему. Окрім цього, необхідно також на державному рівні розробити програму комплексних заходів щодо боротьби з мобінгом на робочих місцях.

Проаналізувавши проект Трудового кодексу № 1658 від 20.05.2015 року, можна зробити висновок, що у проекті не міститься ні поняття «мобінгу», ні заходів його попередження. На нашу думку, у проекті Трудового кодексу повинна бути встановлена не тільки чітка заборона щодо морального переслідування на робочому місці, а також передбачена відповідальність роботодавця за порушення законодавства про захист від морального переслідування на робочому місці.

Таким чином, необхідність прийняття закону, який буде гарантувати право працівників на ефективний захист від мобінгу на робочому місці є необхідною. Отже, сподіваємось, що з прийняттям законопроекту № 7005 буде гарантовано право на ефективний захист проти морального переслідування на робочому місці. Адже законопроект, у разі його прийняття, не тільки приведе національне законодавство у відповідність із положенням Європейської соціальної хартії (переглянутої) (ст. 26) [4].

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141.
2. Трюхан О.А. Щодо захисту працівників від морального переслідування на робочому місці / О.А. Трюхан // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2015. – Вип. 6/2. – С. 118-121.
3. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України (щодо подолання мобінгу (реєстр.№7005) текст законопроекту від 25.07.2017 р. [Електрон.ресурс] – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua>.
4. Про ратифікацію Європейської соціальної Хартії (переглянутої): Закон України від 14.09.2006 року №137 – V // Офіційний вісник України. – 2006. – № 40. – Ст. 2660.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Трюхан О.А.

Головань Вікторія Леонідівна
студентка III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ ЗА ПРОЕКТОМ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

У науці трудового права проблеми правового регулювання робочого часу досліджують такі вчені, як В. Венедиктов, О. Процевський, В. Ротань, І. Зуб, О. Сонін, В. Венедіктова, Н. Гетьманцева, П. Маловичко та ін. Проект Трудового кодексу містить норми про робочий час у главі 2 «Характеристики умов праці» книги третьої «Умови праці».

В цілому, проект Трудового кодексу у сучасному вигляді представляє собою більш раціональне регулювання трудових відносин, хоча не можна погодитися з В. Ротанем, який стверджує, що проект містить окремі положення, які є декларативними через нереальність для здійснення та відображають соціалістичний досвід використання закону.

Закон зберігає діючі положення про робочий час. Так, тривалість робочого часу залишається визначеною і незмінною – 40 годин на тиждень.

На відміну від діючого Кодексу законів про працю України, у проекті Трудового кодексу України надане загальне визначення робочого часу. Робочий час – це час, протягом якого працівник відповідно до правил внутрішнього трудового розпорядку і умов трудового договору повинен виконувати трудові обов'язки.

У проекті Трудового кодексу України вперше у трудовому законодавстві визначається склад робочого часу, що надає регулюванню робочого часу значно більшої визначеності, чим раніше. Тому, до складу робочого часу включається час виконання працівником трудових обов'язків, підготовчо-завершальний період (час отримання трудового завдання, отримання матеріалів та інструментів, товарів, ознайомлення з технічною документацією, відповідно до якої повинна виконуватися робота, час підготовки і прибирання робочого місця, здавання готової продукції тощо), час перерв для внутрішньозмінного відпочинку, задоволення особистих потреб, обігрівання тощо.

Крім того, повністю або частково до складу робочого часу може включатися час, протягом якого працівник перебуває поза місцем виконання трудових обов'язків у режимі готовності стати до виконання трудових обов'язків, щоправда, такі періоди, які включаються до складу робочого часу, мають визначатися колективним чи трудовим договором.

В юридичній літературі залежно від тривалості робочий час поділяється на нормальний, скорочений та неповний. У проекті Трудового кодексу України більш чітко, порівняно з чинним КЗпП України, закріплюються

види робочого часу: нормальний робочий час (ст. 133); скорочений робочий час (ст. 134); неповний робочий час (ст. 135).

В проекті Трудового кодексу України також йдеться про можливість встановлення колективним договором, нормативним актом роботодавця меншої тижневої норми робочого часу. Розробники законопроекту не врахували ту обставину, що в установах, що фінансуються з бюджетів чи інших зовнішніх джерел, менша норма тривалості робочого часу взагалі не може встановлюватися. В таких установах неможливо буде дотриматися гарантії, відповідно до якої зменшення тривалості тижневої норми робочого часу не тягне за собою будь-якого зменшення розміру оплати праці. Зменшення тижневої норми робочого часу можливо тільки на підприємствах і в організаціях, що працюють на умовах госпрозрахунку. Новелою проекту Трудового кодексу є встановлення максимально допустимої тривалості щоденної роботи [1].

У ст. 134 передбачені категорії працівників, яким роботодавець зобов'язаний встановити скорочений робочий час. Коло таких осіб не змінено порівняно із особами, названими у ст. 51 КЗпП України. Не змінено і тривалість робочого часу для працівників віком від 16 до 18 років, для осіб віком від 15 до 16 років, для працівників, зайнятих на роботах зі шкідливими умовами праці [2].

У ч. 4 ст. 51 КЗпП передбачено можливість встановлення скороченої тривалості робочого часу за рахунок власних коштів на підприємствах і в організаціях для жінок, які мають дітей віком до чотирнадцяти років або дитину-інваліда. Зазначену норму не включено до ст. 134 проекту Трудового кодексу України.

У проекті Трудового кодексу України передбачено можливість встановлення у колективному договорі додаткових порівняно з законодавством та угодами норм, соціально-побутових пільг, а також матеріального забезпечення не для усіх працівників, а для працівників медичних, дитячих, культурно-освітніх, навчальних і спортивних закладів, організацій громадського харчування та організацій, що обслуговують працівників і не входять до його складу. Це свідчить про зниження рівня гарантій трудових прав працівників.

Також необхідно закріпити поняття неповного робочого часу. Так, цей термін охоплює: неповний робочий день, неповний робочий тиждень, неповний робочий тиждень з неповним робочим днем.

Неповний робочий час може встановлюватися на визначений строк або без зазначення строку. При цьому умова про роботу з неповним робочим часом зазначається у змісті трудового договору.

Тому, згідно з вищесказаного можна зробити такий висновок, що проект Трудового кодексу України містить нові положення, які сприятимуть удосконаленню правового регулювання робочого часу. Але все ж таки варто

звернути увагу на те, що деякі статті Глави 2 «Робочий час» книги третьої «Умови праці» проекту Трудового кодексу України сформульовані нечітко, а тому потребують певного вдосконалення, доопрацювання, а також публічного обговорення.

Список використаних джерел:

1. Проект Трудового кодексу України від 27.12.14 р. № 1658 (доопрацьований) підготовлений до другого читання 24.07.17 р. // [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Кодекс законів про працю України від 10.12.71 р. // [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Пожарова О.В.

**Григорчук Ольга Павлівна,
Корнійчук Лариса Олександрівна**
*студентки IV курсу
соціально-правового факультету*

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИП ПОВАГИ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ЗАГАЛЬНОПРАВОВИЙ ПРИНЦИП ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Людина є головною цінністю у суспільстві, а проблема забезпечення прав людини є фундаментальною у юридичній науці.

Дослідженням принципів права соціального забезпечення такі вчені як: В.А. Бадира, Н.Б. Болотіна, В.В. Василюк, А.П. Гель, С.Ю. Лукашевич, В.І. Рудник, П.Ю. Пилипенко, Б.І. Сташків, С.О. Стефанов, О.Г. Фролова, С.В. Черкасов, А.О. Яровий та інші.

Принцип поваги прав людини належить до загальноправових принципів права соціального забезпечення. Загальноправові принципи – це принципи, які поширюють свою дію на усі галузі права.

Принцип поваги прав людини є дуже важливим принципом у кожній державі. Саме тому усі держави світу намагаються не просто дотримуватися цього принципу, але і нормативно закріпити механізмом його реалізації [1, с. 8].

Права людини від народження – це так звані природні права, які надаються кожній людині при народженні. Людина не може бути позбавлена природних прав, оскільки вони є невідчужуваними та на кожну державу покладається обов'язок забезпечення їх.

Право людини на соціальне забезпечення входить до права на соціальний захист. А право на соціальний захист є природним право, значить право на соціальне забезпечення є невідчужуваним правом кожної людини [2, с. 58].

Коли органи соціального захисту населення забезпечують дане право вони повинні поважати право кожної людини на житло, її гідність, свободу та особисту недоторканість житла, таємницю листування, телефонних розмов, невтручання в особисте життя, свободу пересування, вільний вибір місця проживання, свободу думки та слова та інші [3, с. 25].

Перш за все принципу поваги прав людини мають додержуватися соціальні працівники, які працюють із хворими та похилими людьми. Соціальна робота із даною групою людей є досить складною, оскільки має досить велику кількість проблем. Для їх позитивного вирішення соціальні працівники повинні мати універсальну підготовку для вирішення усіх проблем які можуть виникнути.

При цьому соціальні працівники повинні поважати та не порушувати природні права даної людини. Однак це не завжди вдається. Усе це зумовлене тим, що у державі не вистачає відповідних механізмів захисту принципу поваги прав людини. Саме тому ця проблема потребує подальшого вивчення.

Діяльність держав повинна бути спрямована на реалізацію прав і свобод людини, які є потрібними їй для свого вільного розвитку. Також держави намагаються вживати усіх необхідних заходів, для того щоб запобігти порушенню природних прав людини. Однак якщо права все ж таки порушені, то держава докладає усі зусилля для його відновлення.

На сучасного етапі розвитку суспільства існують різні засоби захисту прав людини, вони передбачені у багатьох міжнародно-правових актах та зафіксовані у національному законодавстві кожної країни.

Однак механізми захисту які зафіксовані у міжнародно-правових актах є обов'язковими лише держав-учасниць міжнародних договорів, які прийняли та ратифікували відповідний договір. А для інших держав він є факультативними. А якщо механізм захисту передбачений у національному законодавстві, то він є обов'язковим лише для неї. Наприклад у Україні таким механізмом захисту є суд [4, с. 145].

Проте не зважаючи на різні механізми захисту принципу поваги прав людини він дуже часто порушується.

Коли існує порушення принципу поваги прав людини суспільство говорить про порушення міжнародно-правового стандарту в галузі прав людини. Саме тому на даний час відбувається розширення сфери міжнародного співробітництва та контролю у даній сфері.

Одним із головних напрямків діяльності нашої країни у сфері соціального забезпечення на даний час є реформування нашого законодавства. Адже у

нормативно-правових актах містяться вимоги до соціального працівника, проте вони є звичайними, а це є неправильно.

Вимоги до соціального працівника повинні бути більш складними, оскільки саме вони порушують принцип поваги прав людини стосовно хворих та похилих людей.

Дуже часто на соціальних працівників скаржаться хворі та людини похилого віку, що соціальні працівники порушують їх права. Однак ніяких санкцій до них не застосовується.

Усе це зумовлено тим, що у нашому законодавстві відсутні норми, які б регулювали відповідальність соціальних працівників. Адже якщо б за порушення принципу поваги прав людини до соціальних працівників застосовувалися такі санкції, як наприклад звільнення із роботи, то вони дотримувалися б даного принципу.

Таким чином для того щоб у державі всі громадяни дотримувалися принципу поваги прав людини необхідно створити певний нормативно-правовий акт, який би регламентував відповідальність осіб за порушення прав людини.

Список використаних джерел:

1. Андреев В.С. Право социального обеспечения в СССР Учеб. пособие/ В.С. Андреев. – М : Юрид лит , 1987. – 458 с.
2. Васильев А.И. Советское право социального обеспечения: учеб.пособие/ А.И. Васильев. – М.: Юрид. лит., 1998.– 400 с.
3. Егоров А.Н. Основные принципы советского права социального обеспечения/А.Н. Егоров.– М: Изд. МГУ, 1984.– 298 с.
4. Мачульська Е.Е. Право социального обеспечения / Е.Е. Мачульська.– М., 1999. – 327с.

Науковий керівник: старший викладач Харитонova Л.І.

Гриценко Анна Олександрівна

студентка III курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ У РЕГУЛЮВАННІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Питання про вирішення гендерної нерівності посідає важливе місце в регулюванні трудових відносин. Хоча на даному етапі розвитку трудового права існує належна законодавча база та механізми врегулювання гендерної

дискримінації в соціально-економічній сфері, проте на практиці досі зустрічаються випадки недотримання таких приписів. Тому повне становлення гендерної рівності має важливе значення для економічного розвитку країн, в тому числі України.

Україна орієнтується на європейські цінності у веденні гендерної політики, а оскільки правовою основою вироблення єдиної європейської політики у забезпеченні рівності в трудових відносинах стала Директива про рівність права на працю (2000/78/ЄС), яка забороняє дискримінацію під час працевлаштування, професійної підготовки на підставі релігійних переконань, інвалідності, вікового цензу або статевої орієнтації [1, с. 16 – 20].

Згідно зі статтею 24 Конституції України: «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом». На сучасному етапі досі існує проблема працевлаштування жінок. Існують певні чинники загострення цієї проблеми: економічна криза, перехід України до ринкової економіки, а також проголошення курсу на інтеграцію до Європейського союзу.

На сьогодні є досить актуальною тенденція реформування трудових відносин, у зв'язку з чим очікується прийняття Трудового кодексу України. А саме в перспективному трудовому законодавстві передбачено закріплення основоположних засад щодо питань гендерної рівності.

Наприклад, у статті 3 «Недопущення дискримінації у сфері праці» проекту Трудового кодексу України, із змісту якої випливають наступні положення: заборона будь-якої дискримінації праці, що включає також дискримінацію за ознаками статі; право на звернення до суду із заявою про відновлення порушених прав; відшкодування матеріальної та моральної шкоди [2].

Доцільно вказати, що роботодавці дискримінують молодих жінок у процесі прийому на роботу через реальні або уявні родинні обов'язки, проте старші жінки також відчують значну дискримінацію на ринку праці. Але ж вимоги щодо віку, рівня освіти, стану здоров'я працівника можуть встановлюватись лише законодавством України. Ось чому, у більшості випадків такі вимоги не відповідають закону.

На нашу думку, стан соціально-економічного рівня України ще не свідчить про те, що наявна повна гендерна рівність із визнанням жінок, як більш вразливих за чоловіків у фізичному і соціальному плані та таких, що потребують надання особливих пільг.

Ще одним проблематичним аспектом в науці та практиці є питання визначення гендерної ідентичності в трудовому законодавстві. Оскільки в чинному Кодексі законів про працю України та проекті Трудового кодексу саме ця проблематика ігнорується. Захист людей нетрадиційної сексуальної орієнтації не регулюється належним чином, окремі індивіди зазнають тиску. Існує довід зарубіжних країн з прогресивним суспільством, де ситуація

склалась протилежна, наприклад Парламентська Асамблея Ради Європи ухвалила кілька резолюцій щодо захисту від дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності. Перед Україною постає вибір, який шлях обрати: взяти до уваги іноземний досвід чи притримуватись колишніх засад у введенні гендерної політики.

Таким чином, держава взяла на себе тільки деякі зобов'язання забезпечити рівність трудових прав громадян, незалежно від будь-яких факторів, у тому числі і за ознаками статі. Прикладом підтвердження слугує профільний закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», в якому четвертий розділ «Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у соціально-економічній сфері» присвячений регулюванню питань рівності прав та можливостей у працевлаштуванні, просуванні по роботі, підвищенні кваліфікації та перепідготовці [3].

Отже, заходи щодо забезпечення становища гендерної рівності в Україні мають позитивні тенденції на що вказує спеціальне та перспективне законодавство у цій сфері. Однак, потрібно й надалі вдосконалювати механізми оплати праці, зайнятості, контролю виконання законодавства про працю роботодавцями з метою попередження випадків дискримінації за ознакою статі тощо.

Соціальний прогрес, демократизація стосунків між статями, трансформація культури супроводжуються загальною тенденцією до змін у процесах ідентифікації і соціалізації особистості, у тому числі й гендерної. Необхідно чітко визначитись із стратегією подолання вищезазначених стереотипів, що принижують гідність людей.

Список використаних джерел:

1. Встановлення загальних рамок для рівного ставлення до працевлаштування та зайнятості: Директива Ради ЄС від 27 листопада 2000 року, № 2000/78 // Офіційний вісник Європейських Співтовариств. – 2000. – С. 16-22.
2. Трудовий кодекс України: проект Закону України від 27 грудня 2014 року № 1658 [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53221
3. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08 вересня 2005 року № 2866-IV // Урядовий кур'єр. – 2005. – № 198.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Медвідь А.О.

*Гуменюк Вікторія Василівна,
Липна Оксана Андріївна
студентки IV курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВНУТРІШНЬОПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Актуальність роботи обумовлена тим, що окупація території Автономної Республіки Крим та збройний конфлікт на Сході України призвели до чималого зростання кількості внутрішньо переміщених осіб всередині нашої держави. Зазначені особи, перебуваючи в особливих умовах, потребують додаткового соціального захисту з боку держави. Але на сьогодні інтеграція внутрішньо переміщених осіб на території України не позбавлена проблем, які негайно мають бути вирішені на законодавчому рівні.

Дослідженням проблем соціального захисту внутрішньо переміщених осіб займалися багато вітчизняних вчених, а саме:

Відповідно до статті 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 р., внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [1, с. 1].

В Україні проблема вимушеного переміщення з окупованої території до іншої місцевості залишається досить гострою. Це пов'язано, в першу чергу, з відсутністю єдиної національної програми щодо переселенців та єдиного органу, який би займався даною проблемою. Необхідно відмітити, що чинне законодавство у сфері забезпечення прав та свобод внутрішньо переміщених осіб містить велику кількість суперечливих нормативно-правових актів. До того ж, розвиток нормативної бази та стандартів правового регулювання переселенців є порівняно низьким з соціальними стандартами країн Європи.

Окремо варто виділити проблему житлового забезпечення внутрішньо переміщених осіб. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані надавати зазначеним особам у тимчасове користування житло протягом шести місяців з моменту взяття на облік особи як внутрішньо переміщеної. Проте, на законодавчому рівні не врегульовано порядок надання такого житла. До того ж, місцеві органи

влади мають формувати спеціальний фонд житла, де могли б жити переселенці. Мова йде про незаселені житлові фонди у межах певної територіальної одиниці, наприклад, гуртожитки, санаторії, готелі. Але більшість із них знаходяться у непридатному стані і їх відновлення потребує значного фінансування.

Не можна залишити поза увагою і проблему працевлаштування переселенців та захисту їх прав у сфері зайнятості. Нерідко під час пошуку нової роботи внутрішньо переміщені особи зазнають суттєвих складнощів, зокрема, через відсутність вільних робочих місць, небажання приймати на роботу людину з окупованої території, а головне – брак професійних навичок та відсутність попиту на певні спеціальності (металургія, вугільна промисловість) в інших регіонах України.

Складним залишається питання внутрішньо переміщених студентів, для яких суттєвими проблемами є відсутність матеріально – технічної бази та умов для навчання, недостатня кількість викладачів, проблеми із гуртожитками та стипендією, труднощі у тимчасовому працевлаштуванні, психологічні проблеми пристосування до нових умов життя.

Базовою умовою для ефективного захисту внутрішньо переміщених осіб є активна законодавча робота, яка має бути спрямована на повне забезпечення основних потреб цих осіб. Певним чином ситуацію може поліпшити створення єдиного органу, до компетенції якого належали б питання соціального захисту зазначених осіб [2, с. 5-6].

Органи державної влади повинні розробити документ щодо створення і функціонування ефективного контролю за використанням коштів, спрямованих на допомогу внутрішньо переміщених осіб з різних джерел, унеможливити їх розкрадання, корупцію. Саме це забезпечить реалізацію прав і свобод таких осіб в Україні.

Для ефективного працевлаштування внутрішньо переміщених осіб варто, в першу чергу, запровадити спеціальні програми сприяння зайнятості та реалізації підприємницької діяльності переселенців. Необхідним є підвищення кваліфікації та якості робочої сили зазначених осіб та квотування робочих місць. Адаптації внутрішньо переміщених осіб сприятимуть заходи щодо зниження конфліктів і ступеня соціальної напруженості у регіонах із значною кількістю вимушених переселенців [3, с. 14].

Таким чином, аналіз становища внутрішньо переміщених осіб в Україні, викладений у даній конференції, свідчить, що за останні роки зроблено суттєві кроки щодо розробки та реалізації соціального захисту щодо цієї категорії громадян, але все ж таки залишається ряд невирішених проблем. Одним із способів для вирішення багатьох проблем у сфері правового захисту внутрішньо переміщених проблем є вдосконалення, порівняно нового, національного законодавства в цій сфері, також із допомогою запозичення норм із інших країн.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII // Офіційний вісник України. – 2014. – № 21. – С. 1. – Ст. 920.
2. Закіров М. Деякі аспекти розв'язання проблем внутрішньо переміщених осіб [Електронний ресурс] / М. Закіров // Резонанс. – 2016. – № 39. – С. 5-10. – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/images/rezonans/2016/rez39.pdf>. – Назва з екрана.
3. Семигіна Т.В., Гусак Н.Є., Трухан С.О., Соціальна підтримка внутрішньо-переміщених осіб Український соціум. – 2015. – № 2 – С. 53.

Науковий керівник: доцент Медвідь А.О.

*Деде Євгенія Георгіївна
студентка III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ТРУДОВИЙ ДОГОВІР З РОБОТОДАВЦЕМ – ФІЗИЧНОЮ ОСОБОЮ

В умовах розвитку ринкової економіки постійно зростає кількість громадян, які провадять господарську діяльність без створення юридичної особи. Досить часто для провадження підприємницької діяльності роботодавці – фізичні особи укладають із працівниками трудові договори, що зумовлює між ними виникнення трудових відносин.

В галузі науки трудового права питанню укладання трудового договору приділено багато уваги науковців, зокрема М.Г. Александровим, Н.Б. Болотіною, О.У. Процевським, В.С. Венедиктовим. Але це питання і на сьогодні є досить актуальним і потребує більш детального вивчення [1, с. 108].

Трудові правовідносини між працівником і роботодавцем – фізичною особою мають свою специфіку, що відрізняє їх від трудових правовідносин між працівником та організацією, тобто юридичною особою. Особливістю трудових правовідносин і трудового договору з роботодавцем – фізичною особою є те, що наймачем – роботодавцем виступає фізична особа. При цьому вона може бути як підприємцем без створення юридичної особи, так і окремим громадянином, який не займається підприємницькою діяльністю.

Доцільною є пропозиція А.Я. Бартків щодо захисту приватної інформації. Так, якщо роботодавець – фізична особа не бажає оприлюднювати чи розголошувати певну інформацію, він може запропонувати укласти з

працівником так званий договір про нерозголошення, який прямо не регламентується чинним законодавством, проте щодо нього не існує жодних заборон. Така норма позитивно вплине на механізм захисту персональних даних роботодавця – фізичної особи та його приватної інформації [2, с. 11].

Відповідно до вимог ст. 24 КЗпП України такий трудовий договір укладається обов'язково в письмовій формі. Це пояснюється тим, що працівник потребує посиленого правового захисту [3].

У трудовому договорі обов'язково зазначають обов'язки роботодавця щодо організації працівникові робочого місця, забезпечення його спеціальним одягом, засобами індивідуального захисту та зобов'язання працівника дотримуватись правил охорони праці. Враховуючи те, що фізична особа – роботодавець не затверджує посадових інструкцій, інструкцій з техніки безпеки, ця частина трудового договору набуває дуже важливого значення [4, с. 113].

Індивідуальні трудові спори, які виникають з приводу укладення, розірвання чи виконання трудових договорів між роботодавцем – фізичною особою і працівником вирішуються виключно у судовому порядку місцевими судами.

У випадку закінчення строку трудового договору або припинення його дії достроково роботодавець робить запис у договорі, про що повідомляє відповідний орган зайнятості. Відповідальна особа упродовж трьох днів повинна зняти трудовий договір з реєстрації. Належні роботодавцю і працівникові примірники трудового договору з позначенням про зняття їх з реєстрації повертаються їм для зберігання.

Законодавство яке регулює трудовий договір з роботодавцем-фізичною особою потребує вдосконалення у напрямі пристосування такого трудового договору до потреб практики, а також посилення гарантій захисту прав найманих працівників для покращення стану безпеки працівників на виробництві та посилення прав найманих працівників [4, с. 126].

Таким чином, законодавство, яке регулює трудовий договір із роботодавцем – фізичною особою, потребує вдосконалення в напрямі пристосування такого трудового договору до потреб практики, а також посилення гарантій захисту прав найманих працівників.

Також необхідно посилити контроль з боку повноважних органів державної влади за станом виконання роботодавцями умов трудового договору та умов праці в яких відбувається трудова діяльність фізичних осіб.

Список використаних джерел:

1. Трудове право України: Підручник / За ред. Н. Б. Болотіна, Г. І. Чанишева. – К.: Знання, 2000. – С. 564.

2. Бартків А. Я. Особливості правового регулювання праці працівників, що працюють у фізичних осіб за трудовим договором [Текст] : автореф. дис. канд. юрид. наук / Бартків Андрій Ярославович. – К., 2014. – С. 22.

3. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

4. Трудове право України: Академічний курс: Підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / За ред. П. Д. Пилипенко. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2013. – С. 285.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Пожарова О.В.

Деркач Анна В'ячеславівна
*студентка IV курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ МОЛОДІ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Однією з найменш захищених категорій населення у сучасному українському суспільстві, яка потребує соціального захисту і допомоги, є молодь. Відповідно до чинного законодавства України, молоді люди – це фізичні особи віком від 14 до 35 років, котрі мають право на гарантії та пільги, передбачені законодавством для забезпечення їх нормальної життєдіяльності, створення умов для соціального становлення та розвитку.

Актуальні проблеми соціального захисту молоді були та є предметом наукових досліджень таких вчених, як: В. Гайдуцький, О. Кайтанський, Е. Лібанова, О. Палій, А. Скуратівський, А. Сіленко тощо. Однак питання соціального захисту молоді, особливо під час навчання, не втратили своєї актуальності, що зумовлено динамікою внесення змін до національного законодавства у цій сфері.

Відповідно до Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 5 лютого 1993 року № 2998-XII Україна гарантує молодим громадянам рівне з іншими громадянами право на освіту, культурний розвиток, дозвілля і відпочинок. Крім того, молодим людям за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів можуть надаватися пільгові довгострокові кредити для отримання освіти у вищих навчальних закладах за різними формами навчання, що діють на території України [3].

У той же час, чи не найбільше значення за сучасних умов значного зубожіння населення мають положення законодавства, відповідно до яких

молодь, що навчається у професійно-технічних навчальних закладах, вищих навчальних закладах, має право на отримання соціальних (для соціально незахищених громадян, пільговиків) та академічних (за навчальні досягнення) стипендій.

Варто зазначити, що процедура виплати стипендій зазнала істотних змін із 1 січня 2017 року: академічні стипендії тепер розподіляються відповідно до рейтингу успішності. З початку 2017 року право на отримання стипендії мають не всі студенти, які отримали середню оцінку «4» за екзаменаційну сесію, як це було у 2016 році, а лише ті, хто займає високі місця в рейтинговому списку вищого навчального закладу.

Єдина рейтингова система для визначення права на отримання стипендії українським законодавством не передбачена. Кожен ВНЗ самостійно розробляє свої критерії для складання рейтингу успішності. Приблизно на 90% місце студента в рейтингу залежить від його навчальної успішності, решта – 10% – від критеріїв, які встановлюються навчальним закладом (наприклад, наукова, спортивна або громадська діяльність). Таке співвідношення є досить ефективним для визначення найбільш успішних студентів, навіть якщо за результатами сесії всі вони отримали однаковий середній бал [2].

Право на отримання академічної стипендії мають студенти (в тому числі іноземці, біженці та особи без громадянства), які навчаються в навчальних закладах або наукових установах на денній формі навчання. Академічну стипендію отримують студенти за результатом своєї успішності в останньому навчальному семестрі. Виняток становлять першокурсники, яким до першої сесії стипендія призначається і виплачується за рейтингом конкурсного бала, отриманого при вступі до навчального закладу.

При формуванні рейтингового списку осіб, що мають право на отримання стипендії, за основу береться показник успішності з кожної навчальної дисципліни, який вимірюється в балах. Рейтинг становлять всі студенти денної форми навчання ВНЗ, окрім тих, які набрали меншу кількість балів, що встановлює межа незадовільного навчання в певному навчальному закладі. Студенти, що мають академзаборгованість, також позбавляються права на стипендію. Особи, які входять до такого рейтингу, мають право на отримання мінімальної академічної стипендії, а студенти, які отримали найвищі бали за екзаменаційну сесію і які приймають участь у науковій, громадській, спортивній діяльності вищого навчального закладу, мають право на підвищену академічну стипендію. Підвищена академстипендія призначається лише 3% студентів, які показали найвищі результати за сесію.

Щодо соціальних стипендій, то право на їх отримання мають студенти, які не отримують академічних стипендій, не перебувають на державному

забезпеченні (крім сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування) і не перебувають в академічній відпустці [1].

Деяким студентам, що одержують соціальну стипендію, додатково виплачуються грошові кошти, які складають різницю між результатом рейтингової позиції в ВНЗ та правом на призначення академічних стипендій за особливі успіхи в навчанні (у межах встановленого ліміту стипендіатів).

Виплата соціальних стипендій в Україні проводиться органами соціального захисту населення через вищі навчальні заклади на підставі відповідних документів. При цьому, право на призначення соціальної стипендії мають лише ті студенти, які за результатами навчального семестру не мають академічної заборгованості, незадовільних результатів навчання і включені до рейтингу.

Отже, підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що чинне законодавство України щодо стипендіального забезпечення студентів зазнало певних змін. Наслідком даної реформи стало суттєве зменшення кількості стипендіатів. Тому на цьому підґрунті умови нової стипендіальної реформи створюють більшу конкуренцію між студентами та заохочуть до участі у громадській, науковому житті університету.

Список використаної літератури:

1. Про розміри стипендій у державних та комунальних навчальних закладах, наукових установах: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. №1047 // Офіційний вісник України. – 2017. - № 4. – Ст. 149.
2. Деякі питання виплати соціальних стипендій студентам (курсантам) вищих навчальних закладів: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1045 // Офіційний вісник України. – 2017. - № 4. – Ст. 148.
3. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 5 лютого 1993 року № 2998-ХІІ// Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 16. - Ст.167.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Бориченко Катерина Валеріївна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАДОМНОЇ ПРАЦІ

Чинне законодавство про працю не визначає чіткого поняття «надомна праця», але існують ряд положень, які регулюють це питання. Зокрема, як впливає з норми частини восьмої ст. 179 КЗпП України, жінка або особи, зазначені у частині сьомій цієї статті (батько дитини, баба, дід чи інші родичі, які фактично доглядають за дитиною), у період їхнього перебування у відпустці для догляду за дитиною, за їх бажанням, можуть працювати на умовах неповного робочого часу або вдома[1].

В наш час таке явище як «надомна робота» досить розповсюджене, її застосовують не лише до осіб, які дивляться за дітьми. Надомна праця має перевагу не тільки для наймачів, але і для працівників. Часто робота в домашніх умовах може з'явитися єдиною можливим засобом, що дозволяє соціально вразливим верствам населення реалізувати своє конституційне право на працю. Мова йде про ті категорії громадян, які стикаються з труднощами в пошуках традиційної моделі зайнятості, або вона в силу різних причин є для них неприйнятною. Існують певні переваги надомної роботи як для працівників, так і для роботодавців. До **переваг надомної роботи для роботодавця можна віднести такі:** 1) можна скоротити витрати на оренду приміщень, а отже, збільшити як прибутковість підприємства, так і фонд заробітної плати працівників, 2) можна зменшити витрати підприємства на електроенергію або воду, зекономити на офісних меблях, деякому обладнанні та спростити організацію цілодобової роботи там, де це потрібно. **Переваги для працівника:** 1) зменшуються витрати на проїзд у громадському транспорті, 2) час, який витрачається на те, щоб дістатися до місця роботи, можна використати на саму роботу або відпочинок.

Але в цей час існують і недоліки такої праці, наприклад, якщо працівник працює вдома, можуть виникнути труднощі з дистанційним контролем за його роботою. Щоб уникнути таких труднощів, можна застосовувати сучасні технології: інформаційні комп'ютерні мережі, мобільний зв'язок, електронну пошту, відеоспостереження тощо. Якщо надомник виконує завдання, результати якого очевидні (наприклад, виробляє певну кількість одиниць меблів або шиє певну кількість пар взуття), то з визначенням ефективності його роботи взагалі не виникає проблем, бо для підприємства неважливо, скільки часу він витратив на виготовлення (пошиття) цієї «одиниці» і в який саме час він це робив [3].

На практиці оформлення надомної роботи в межах трудових відносин є розповсюдженим. І це законодавчо обґрунтовано.

По-перше, в чинному законодавстві відсутня пряма заборона щодо укладення трудового договору з працівниками, які працюють вдома. З будь-якими працівниками, а не тільки з тими, що доглядають за дітьми.

По-друге, у трудовому законодавстві існують ще спеціальні нормативні акти, які регулюють надомну роботу. Наприклад, Положення про умови праці надомників, додаток до постанови Державного комітету СРСР з праці і соціальних питань і Секретаріату ВЦРПС від 29.09.1981 р. № 275/17-99. Це Положення вже досить застаріле, але його можна використовувати у вигляді рекомендацій.

Відповідно до п. 1 Положення № 275/17-99 надомниками вважаються особи, які уклали трудовий договір з підприємством про виконання роботи вдома особистою працею з матеріалів та з використанням знарядь і засобів праці, що виділяються підприємством або що придбавалися за рахунок коштів цього підприємства.

Положенням № 275/17-99 визначено, що переважне право на укладання трудового договору про роботу вдома надається жінкам, що мають дітей віком до 15 років, інвалідам та пенсіонерам, особам з пониженою працездатністю тощо. На жаль, на сьогодні в КЗпП України така соціальна норма відсутня [5].

Також це питання регулює Конвенція Міжнародної організації праці про надомну працю № 177. Зокрема, у Конвенції № 177 визначено термін «надомна праця» як робота, яку особа виконує за місцем її проживання або в інших приміщеннях за її вибором, але не у виробничих приміщеннях роботодавця; за винагороду; з метою виробництва товарів або послуг згідно із вказівками роботодавця. Ще це питання регулює **Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»** від 21 березня 1991 року № 875-XII: у статті 18 цього Закону *передбачено можливість надомної праці для інвалідів*, зокрема, зазначено, що інвалідам, які не мають змоги працювати на підприємствах, державна служба зайнятості сприяє у працевлаштуванні з умовою про виконання *роботи вдома* [2].

Але, на жаль, у чинному КЗпП України немає окремої статті, яка б регулювала працю надомників.

Проте, у проекті Трудового Кодексу України введено новий інститут як «надомна праця», визначено його особливості. Під час укладення трудового договору або пізніше сторони можуть домовитися про виконання працівником роботи вдома (надомну працю), якщо він має для цього необхідні умови, що відповідають вимогам охорони праці, пожежної безпеки і санітарії [4].

Тому новели щодо введення поняття «надомної праці» у новий Трудовий Кодекс України є цілком розумними та безумовно пов'язані з розвитком та модифікацією трудових відносин, що об'єктивно змінилися з радянських часів.

Тому будемо чекати прийняття Трудового кодексу України і запровадження вказаних новацій.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – Додаток до № 50. – Ст. 375.
2. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України від 21.03.1991 р № 875 – XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 21. – Ст. 18.
3. Клименко О. Надомна праця: коли використовують і як оформлюють / О.Клименко // «Довідник кадровика» № 2. – 2015. – С. 80-81.
4. Васильєв Г. Трудовий Кодекс: Надомну працю узаконять / Г. Васильєв // Газета «Дело». – 2015. – С. 93-94.
5. Губа Є. Надомна праця: законодавчі аспекти та оплата праці / Є. Губа // «Зароботная плата» № 6. – 2010. – С. 28-29.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Пожарова О.В.

Заремба Вікторія Станіславівна

студентка IV курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Із часів набуття незалежності Україна впровадила основні елементи нормативно-правової бази для розвитку гендерно-чутливої культури, сприяючи гендерній рівності й протидіючи дискримінації за ознакою статі. Проте реально українське суспільство продовжує залишатися гендерно нерівним, де більшість власності, влади та загального впливу належить чоловікам. Актуальність аналізу цієї ситуації зумовлюється не тільки тим, що така ситуація є несправедливою за визначенням. Вона має негативні наслідки для економічного розвитку. Обмеження для жінок можливостей займатися певними професіями зменшує ефективність використання

людського потенціалу і сприяє посиленню розшарування населення за рівнем доходу.

Гендерна рівність не зводиться й не може зводитися до уподібнення жінки до чоловіка. Вона передбачає рівність жінок і чоловіків у можливостях і правах, визначає соціальні можливості обох статей в освіті, професійній діяльності, доступі до влади, сімейній ролі, репродуктивній поведінці.

Ідея та цінність гендерної рівності втілюється передусім на державному рівні. Політика держави, спрямована на забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, визначається як гендерна політика. Такий напрям політики є новим для України, але він уже має свою історію становлення. Збалансована гендерна політика є одним із механізмів гармонізації гендерних взаємин і здатна послабити конфліктність між соціо-демографічними групами населення, чоловіками й жінками, вирівняти статусні позиції статей у суспільстві, зміцнити інститут сім'ї, зробити гендерні стереотипи більш нейтральними.

Поняття «гендер» належить до соціальних відмінностей і відносин між чоловіками й жінками, які є набутими, здатними змінюватися з часом і можуть значно різнитися в різних суспільствах і культурах. Ці відмінності й відносини є соціально зумовленими та засвоюються в процесі соціалізації. Вони визначають те, що вважається доречним і належним для представників кожної статі. Крім того, вони залежать від конкретних умов і можуть змінюватися.

Отже, поняття «гендер» відрізняється від поняття «стать», оскільки воно стосується фізичних відмінностей між чоловіками й жінками, соціально формованих відносин і ролей чоловіків і жінок, наборів переконань і звичок, що змінюються, щодо представників обох статей (або іншої статі), які не тільки властиві окремим особам, а і є неодмінним атрибутом соціальних інститутів і знакових систем [1]. Практичне застосування принципів гендерної рівності є характерною рисою сталого розвитку суспільства. У гендерній рівності не йдеться про питання жінок. Мова йде про рівну участь чоловіків та жінок у покращенні умов як їхнього власного життя, так і життя громади.

Метою гендерної рівності є підтримання досягнення рівності між жінками та чоловіками задля забезпечення стабільного розвитку суспільства, подолання будь-яких виявів дискримінації. Процес глобалізації лише посилює зростаючу неоднозначність умов життя чоловіка й жінки. Так, виділяючи основні завдання гендерного підходу до соціальної політики, Е. Ярська-Смирнова зазначає, що гендерна критика соціальної політики спрямована на виявлення тих механізмів соціального забезпечення, політики зайнятості, охорони здоров'я, які впливають на погіршення становища жінок, посилюють або відтворюють гендерну нерівність [2].

Головний акцент гендерного аналізу соціальної політики робиться на тому, що існує нерівність у розподілі економічних ресурсів між чоловіками й жінками через гендерний поділ праці, який підтримується за допомогою конструювання відповідних соціальних чоловічих і жіночих ролей. Гендерні аспекти соціальної політики акцентують увагу на відмінності в соціальному становищі жінок і чоловіків при плануванні та прийнятті політичних рішень із соціальних питань. Політичні рішення, оформлені й реалізовані у вигляді соціальних програм, чинного законодавства та всієї державної політики, по-різному впливають на соціальне життя жінок і чоловіків. Так, для подолання наявної структурної нерівності в становищі окремих груп жінок і чоловіків необхідне суспільне усвідомлення й обговорення гендерної нерівності в публічній сфері.

Одним із напрямів державної політики в Україні стала гендерна політика, що визначає утвердження партнерства статей у визначенні й утіленні політичних цілей і завдань та методів їх досягання в діяльності політичних структур – держави, політичних партій, громадсько-політичних об'єднань. Отже, соціальна політика це процес гармонізації умов життя з інтересами та потребами різних соціальних груп. Вона повинна брати до уваги відмінності й різноманітність потреб, стратегій поведінки чоловіків і жінок, своєчасно реагувати на зміни в гендерній ідентичності.

Гендерний підхід до соціального захисту залежить від розроблення дієвого інструментарію реалізації державної політики у сфері гендерних відносин і дотримання принципу соціальної справедливості, що передбачає рівний доступ до суспільних ресурсів, створення однакових умов для самореалізації особистості. А гендерний аспект соціальної захищеності допомагає виявити потреби різних категорій населення в забезпеченні медичної допомоги та охорони здоров'я, освітньому рівні, захисті від соціальних ризиків, рівні доходів, дотриманні прав людини. Задоволення потреб населення й забезпечення оптимальних умов життя є основним завданням державного захисту, ефективність реалізації якого є показником якості життя суспільства в країні загалом.

Список використаних джерел

1. Глосарій основних гендерних понять : «Конфедерація роботодавців України» з партисипативного гендерного аудиту, заснованого на принципі активної участі. – К. : Довіра, 2007. – 11 с.

2. Кривоконь Н.І. Проблеми соціальної роботи та соціальної політики в Україні : [навч. посіб.] / Н.І. Кривоконь. – Чернігів : ЧДТУ, 2012. – 320 с.

Науковий керівник: старший викладач Харитонova Л.І.

Засієнко Ілля Олександрович
студент IV курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

РЕФОРМУВАННЯ МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В УКРАЇНІ

Конституція України гарантує кожному право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Відповідно до статті 49 Основного Закону держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування, у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно [1]. Проте, наразі більшість українців живуть у страху стикнутись з вітчизняною системою охорони здоров'я. Попри сплату громадянами з власної кишені майже половини коштів на охорону здоров'я, додатково до загально-державних податків вони вимушені отримувати послуги, що надаються на базі застарілої інфраструктури, без гарантій якості і поважного ставлення до прав та гідності пацієнтів.

Варто відзначити, що 19 жовтня 2017 року в Україні стартувала медична реформа, точкою відліку якої є, той день, коли Верховна Рада України прийняла Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення». Згідно з цим Законом держава гарантує повну оплату надання громадянам необхідних їм медичних послуг, та лікарських засобів, що передбачені програмою медичних гарантій, за рахунок коштів Державного бюджету України [3].

За сучасного рівня розвитку правового регулювання суспільних відносин у сфері надання медичної допомоги в Україні проблемою є те, що деякі лікарі відмовляються надавати медичну допомогу, мотивуючи своє рішення тим, що пацієнт зареєстрований в іншому місті або районі. Ця відмова є незаконною, адже згідно зі статтею 38 Основ законодавства України про охорону здоров'я кожен пацієнт має право, коли це виправдано його станом, бути прийнятим у будь-якому закладі охорони здоров'я за своїм вибором, якщо цей заклад має можливість забезпечити відповідне лікування [2]. Забезпеченням виконання даної правової норми виступає стаття 139 Кримінального кодексу України, що передбачає відповідальність медичного працівника за ненадання без поважних причин допомоги хворому. Тим не менше, реалії надання медичної допомоги кардинально відрізняються від положень законодавства.

Відповідно до положень Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» медичне обслуговування виглядатиме наступним чином: пацієнти зможуть отримати медичні послуги та лікарські засоби повністю або частково за рахунок коштів державного бюджету в закладах охорони здоров'я будь-якої форми

власності та у фізичних осіб-підприємців, що одержали ліцензію на здійснення господарської діяльності з медичної практики, та уклали договори про медичне обслуговування населення. При цьому компонент медичної допомоги у складі необхідного лікування завжди буде покриватись державою.

У межах програми медичних гарантій держава гарантує громадянам, іноземцям та особам без громадянства, які постійно проживають на території України, та особам, яких визнано біженцями, або особами, які потребують додаткового захисту, повну оплату за рахунок коштів Державного бюджету України необхідних їм медичних послуг та лікарських засобів, пов'язаних з наданням:

- 1) екстреної медичної допомоги;
- 2) первинної медичної допомоги;
- 3) вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги;
- 4) третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги;
- 5) паліативної медичної допомоги;
- 6) медичної реабілітації;
- 7) медичної допомоги дітям до 16 років;
- 8) медичної допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами [3].

Варто констатувати, що медичне обслуговування України потребує докорінного вдосконалення та доопрацювання, проте прийняття Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» є чи не першим важливим кроком у розвитку медичної системи України, здійсненим протягом останніх років.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801 – XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 19.
3. Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів: Закон України від 19 жовтня 2017 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Бориченко К.В.

Зубаль Вікторія Володимирівна
студентка III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ ТА СУБ'ЄКТИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ

На сучасному етапі розвитку та глобалізації світової економіки міжнародно-правове регулювання праці виступає єдиним засобом наддержавного захисту трудових прав усіх працівників, незалежно від громадянства.

Україна як незалежна держава проголосила про визнання загально-людських цінностей, тому зобов'язалась дотримуватись загальновизнаних принципів міжнародного права. У Конституції нашої держави [1] та Кодексі законів про працю України (ст. 8-1) [2] закріплено принцип пріоритету міжнародно-правових норм перед нормами національного законодавства.

Актуальність обраної теми зумовлена тим, що сьогодні неможливо розглядати національне трудове право окремо від загальносвітових закономірностей і тенденцій, ігноруючи зарубіжний досвід минулого і міжнародно-правове регулювання праці, а також тим, що Україна зобов'язана приводити своє трудове законодавство у відповідність до міжнародних стандартів праці.

Варто відзначити, що у правовій науці немає суттєвих розбіжностей у поглядах на визначення поняття міжнародно-правового регулювання праці. Міжнародно-правове регулювання праці розуміється як встановлена міжнародними правовими актами (договорами) система стандартів щодо регулювання праці, яку держави, що приєдналися до відповідного міжнародного договору (ратифікували його), використовують у національному трудовому законодавстві.

Важливого значення мають критерії для класифікації джерел міжнародно-правового регулювання праці, до яких, зокрема, належить форма акта. На підставі даного критерію виділяють міжнародний договір, міжнародний звичай та акти міжнародних організацій.

Залежно від суб'єкту, що укладає міжнародний договір, останній можна поділити на міждержавний, міжурядовий, міжвідомчий.

За кількістю сторін міжнародний договір може бути двостороннім і багатостороннім.

За рівнем прийняття слід розрізняти джерела міжнародно-правового регулювання праці, норми яких видаються в рамках міжнародних організацій та джерела, норми яких приймаються в рамках регіональних, міждержавних об'єднань.

Джерела міжнародно-правового регулювання за змістом акта, в якому закріплені норми права, покликані регулювати трудові відносини, можуть бути загальними та конкретизуючими (спеціальними).

За критерієм офіційності джерела міжнародно-правового регулювання праці можна розподілити на офіційні та неофіційні.

За характером дії є джерела міжнародно-правового регулювання праці прямої сили та ті, що підлягають реалізації за допомогою певних способів (імплементації, ратифікації).

За критерієм безпосередності регулювання трудових відносин є прямі та непрямі джерела міжнародно-правового регулювання праці.

За формою закріплення слід виділити наступні джерела міжнародно-правового регулювання праці: конвенції, рекомендації, регламенти, директиви, модельні акти, хартії, декларації, акти, угоди, договори, статuti, пакти, протоколи, розпорядження, рішення, резолюції.

За предметом регулювання джерела міжнародно-правового регулювання праці поділяються на акти, що: здійснюють захист основних прав та свобод людини в області праці; відносяться до забезпечення зайнятості, захисту від безробіття; регулюють умови праці; акти, що регулюють безпеку та гігієну праці; регулюють працю працівників, яким необхідний підвищений правовий захист; регулюють працю окремих категорій працівників.

Суб'єктами міжнародно-правового регулювання праці є ООН та її спеціалізований орган – Міжнародна організація праці (МОП). Основними суб'єктами міжнародно-правового регулювання праці в Європі є такі об'єднання держав, як Рада Європи та Європейський Союз.

Фундаментальне значення в системі джерел міжнародно-правового регулювання праці мають Статут та акти ООН. Особливе значення як джерело міжнародно-правового регулювання праці має Загальна декларація прав людини, яка була схвалена Генеральною Асамблеєю ООН у вигляді резолюції 10 грудня 1948 р. та закріпила основні трудові права людини та право на ефективне поновлення порушених прав, а також Міжнародні пакти про права людини, схвалені Генеральною Асамблеєю ООН у 1966 р.: Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права і Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Останні документи були ратифіковані Україною і є частиною національного законодавства.

Міжнародна організація праці є світовим центром трудового та соціального законодавства, соціального діалогу у сфері праці. Міжнародна організація праці була заснована урядами декількох країн згідно з рішенням Паризької конференції 11 квітня 1919 р. з метою міжнародного співробітництва для усунення соціальної несправедливості шляхом поліпшення умов праці. Згідно зі Статутом МОП одним із головних напрямів діяльності цієї організації є нормотворчість, тобто створення міжнародних трудових стандартів. МОП приймає конвенції та рекомендації, що стосуються різних аспектів праці. З 1919 року МОП прийняла 189 конвенцій та 204 реко-

мендації. На сьогодні членами МОП є 187 країн світу, що об'єднують 98% населення світу.

Рада Європи – це регіональна організація європейських держав, створена у 1949 р. Її членами можуть бути держави, що додержуються принципів плюралізму та основних прав і свобод людини. До Ради Європи входять більше 40 держав, у тому числі Україна. Організація прийняла понад 150 конвенцій, хартій, угод та протоколів до них, в тому числі Європейську соціальну хартію від 18 жовтня 1961 р. [4], Європейську соціальну хартію (переглянуту) від 3 травня 1996 р. [5], Європейську конвенцію про захист прав людини і основних свобод 1950 р. [3].

Європейський Союз утворився 7 лютого 1992 р. шляхом підписання договору у м. Маастрихті головами держав, що входили у європейське співтовариство. Важливе місце в ЄС займає спільна соціальна політика. Ця структура ухвалила Хартію ЄС про основні соціальні права трудящих (Страсбург, 9 грудня 1989 р.) та Хартію основних прав ЄС (Ніцца, 2000 р.), які не є обов'язковими, проте мають велике значення для розвитку трудового права ЄС, держав-членів та держав-кандидатів. Для виконання своїх задач Європейський парламент спільно з Радою приймають регламенти, директиви та рішення, дають рекомендації та висновки. Ці акти складають другу групу джерел права ЄС, що мають назву вторинне право.

Модифікація національного трудового законодавства є виконанням міжнародних зобов'язань держави та реалізацією глобальної узгодженості трудового права України з міжнародними трудовими нормами, що впливають із ратифікованих та універсальних конвенцій ООН, МОП, регіональних норм Ради Європи та ЄС. Для втілення міжнародних норм та принципів праці в Україні потрібно створити умови для їхнього сприйняття національним правом, зокрема, створити чітку законодавчу базу, яка має визначати порядок застосування міжнародних актів, а також наслідків за їх порушення.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – Додаток до № 50. – Ст. 375.
3. Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод від 4 листопада 1950 року // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13. – Ст. 270.
4. Європейська соціальна хартія 18 жовтня 1961 року // Збірка договорів Ради Європи – 2000. – № 5. – Ст. 10.
5. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 3 травня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 51.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Бориченко К.В.

Інкілюк Анастасія Ігорівна
студентка III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ВИПЛАТИ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ: ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Актуальність дослідження пов'язана з необхідністю розгляду механізму реалізації постанов Європейського суду з прав людини в Україні в його взаємозв'язку з процесом реалізації норм Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод

Правосуддя відіграє значну роль серед інститутів демократичної держави та є гарантією й одночасно механізмом захисту прав і свобод людини та громадянина. Право на справедливий суд є одним з найголовніших із прав людини так як втілює в собі механізм захисту всіх інших прав.

Важливим кроком для України було підписання Україною Європейської конвенції про захист прав та основоположних свобод. Ще в 1997 р. Україна ратифікувала Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод і таким чином визнала цей міжнародний договір частиною національного законодавства, взявши на себе зобов'язання виконувати рішення Європейського суду з прав людини в кожній справі, стороною якої вона є. Відповідно до цього у 2006 р. був прийнятий Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини».

Одним з найважливіших питань у трудовій сфері є питання оплати праці. У чинному трудовому законодавстві України існує визначення заробітної плати, яка є винагородою, обчислена, як правило, у грошовому вираженні, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу[1].

Практика Європейського суду свідчить, що однією з основних проблем при зверненні громадян є заборгованість по заробітній платі. Слід звернути увагу на те, що здебільшого суд повністю або частково задовольняє скаргу позивача. Так, у справі «Меньшакова проти України» (№ 377/02), заявниця подавала декілька позовів до своїх колишніх роботодавців, вимагаючи спочатку виплати заборгованості з заробітної плати, а потім – компенсації за несвоєчасну виплату заробітної плати відповідно до статті 117 Кодексу законів про працю України. Згідно з цим положенням працівники, які звільнились, мають право звернутись із позовом до суду, якщо їх заробітна плата чи пов'язані з нею виплати, що належали їм, не були виплачені в день припинення трудових відносин, тобто така компенсація стосувалась затримок у виплаті після припинення їх роботи. Під час розгляду даної справи суд постановив, що упродовж трьох місяців з дня, коли це рішення

набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач мала сплатити заявниці відшкодування моральної шкоди компенсації судових та інших витрат, разом з будь-якими податками, що могли нараховуватися; ці суми мали бути конвертовані у валюту держави-відповідача за курсом станом на день здійснення платежу [2].

Іншим прикладом є Справа «Трихліб проти України» (№ 58312/00), згідно якої справа порушена проти України за заявою, поданою до Суду відповідно до ст. 34 Конвенції про захист прав і основних свобод людини громадянином України Володимиром Івановичем Трихлібом 19 листопада 1999 року. Між 1997 та 2000 роком заявник подавав позови проти державного підприємства з метою відшкодування заборгованості із заробітної плати. Два провадження було порушено у міському суді, у той час як решта з них були подані до комісії з трудових спорів. Так як підприємство було визнано банкрутом, національне законодавство прийняло рішення відхилити вимогу заявника. Проте, суд прийняв рішення – протягом трьох місяців з дня, коли рішення стане остаточним відповідно до п. 2 ст. 44 Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини держава-відповідач мала сплатити заявнику суму, як компенсацію за нематеріальну шкоду та витрати в судовому провадженні, плюс суму будь-якого податку, який може бути стягнуто з заявника [3].

Отже, рішення ЄСПЛ визнається джерелом трудового права. Прийняті рішення суд обґрунтовує відповідно до Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини, яку Україна свого часу ратифікувала, вступивши до Ради Європи. Під час вирішення справ стосовно порушень виплати заробітної плати ЄСПЛ здебільшого реалізує принцип гуманізму.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1971. – № 322-VIII. – ст. 46.
2. Справа «Меньшакова проти України»: Рішення від 08.04.2010 р. // Офіційний Вісник України. – 2012. – № 70. – ст. 114.
3. Справа «Трихліб проти України»: Рішення від 20.09.2005 р. // Офіційний вісник України. – 2006 р. – № 7 – ст. 401.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Андропова В.А.

Казімирова Ольга Олегівна
студентка IV курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ОБОВ'ЯЗКОВОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ

Актуальність обраної теми полягає в тому, що на сьогоднішній день рівень фінансування державою охорони здоров'я є м'яко кажучи є недостатнім. Кошти з державного бюджету на медицину Україна виділяє на рівні африканських країн – 3,5% ВВП. Ще 4% покриває пацієнт зі своєї кишені, в основному набуваючи ліки. Існуюча система фінансового забезпечення галузі не дозволяє не те щоб розвиватися вітчизняній медицині, а й взагалі ставить питання про її виживання.

Введення обов'язкового медичного страхування вже давно обговорюється у нашій державі, але без оцінки наявного приватного досвіду, навряд чи вдасться довести необхідність саме такого формату запуску масштабного страхування. На нашу думку, приклад європейських країн дуже точно передає доцільність державно-приватного партнерства в даному питанні.

Польська система охорони здоров'я перебуває на державному фінансуванні за рахунок Національного фонду охорони здоров'я (НФЗ), в який проводяться відрахування усіма працюючими в Польщі. Внески працівників віднімаються безпосередньо від заробітної плати роботодавцем, в той час як фрілансери зобов'язані робити свої внески самостійно прямо в НФЗ. Розмір внесків становить близько 9% від заробітної плати за вирахуванням виплати по соціальному страхуванню.

Система ДМС Німеччини полягає в тому, що держава не фінансує повністю охорону здоров'я. При цьому уряд країни сприяє розвитку приватних компаній.

Безпосередньо медичним страхуванням займаються страхові фонди – страхові каси. У цій країні їх діє три типи: професійні (об'єднують страховальників за професійною ознакою, наприклад – шахтарі, фермери і т.д.), федеральні (так звані ерзац-каси), територіальні (місцеві), які здійснюють медичне страхування не охоплене за професійними ознаками категорії населення на окремо взятій території.

Роль уряду полягає в сприянні створенню страхових фондів і здійснення загального контролю за ними, визначанні базової ставки страхового внеску схему організації медичної допомоги та її фінансування, встановленні цін на медичні послуги.

У США існує система медичного страхування, яка заснована на поєднанні центрального страхового фонду із сіткою місцевих незалежних страхових організацій. Кошти акумулюються в центральному фонді, який

не несе ніяких адміністративних функцій, а потім розподіляється між страховими організаціями відповідно до законодавчо затвердженої форми розрахунків.

Ця система діє в США в частині програм «Медікер» і «Медікейт». У цих системах задіяні понад 20% населення, страхування за місцем роботи складає 58% і ДМС не за місцем роботи -2%. Зате близько 15% населення взагалі не мають доступу до медичного страхування – малозабезпечені, безробітні, особи без певного місця проживання, члени сімей працівників підприємств, які не мають системи медичного страхування. Наявність роботи не гарантує отримання медичної страховки. Найбільш широко медичним страхуванням охоплені держслужбовці, члени профспілок, робочі промисловості, робочі, зайняті повний робочий день.

США витрачають на охорону здоров'я 11,5% валового прибутку – більш ніж будь-яка інша країна в світі, і, в той же час, більше 15% населення не мають фінансового захисту від витрат на медичну допомогу в зв'язку з відсутністю у них медичної страховки.

Система охорони здоров'я Сполученого Королівства Великобританії при населенні 62,262 млн. Чоловік і ВВП в 2,260 трлн. британських фунтів стерлінгів є однією з кращих в сфері державної охорони здоров'я.

Великобританія гарантує послуги охорони здоров'я всім постійним жителям країни – це близько 58 млн. чоловік.

Безкоштовна державна охорона здоров'я забезпечується за рахунок оподаткування. Близько 18% прибуткового податку громадян обчислюється в фонд державного охорони здоров'я, становить близько 4,5% від середнього доходу громадян.

Безкоштовне медичне обслуговування здійснюється в межах суворої необхідності і надмірне використання медичних послуг не передбачено. У Великобританії використовується система централізованого бюджетного фінансування охорони здоров'я.

Приватне медичне страхування охоплює переважно ті сфери медичних послуг, які не забезпечуються Національною системою охорони здоров'я і головний принцип його діяльності – на додаток тих умов, які за безпечуються НСЗ, або страхування тих ризиків, що перебирає НСЗ.

Отже, на нашу думку причинами не розвивання медичного страхування у нашій державі є: недофінансованість медичного сектору, нераціональне використання фінансування, а також той факт, що мережа охорони здоров'я, яка була сформована ще за часів СРСР, перевищую потреби мешканців нашої країни – ніщо не зможе прокормити таку систему. Механічне збільшення фінансування не призведе до необхідного результату, так як поки що немає ринкового механізму, який впорядкує цей ринок. Людина має отримати той рівень захищеності, на який спроможна держава, але й цього немає. Люди не звикли до страхування, багато

українців не знає його переваг, а іноді й просто не довіряє страховим компаніям. Але, з іншого боку, громадянина вже не влаштовує і рівень медичного обслуговування у вітчизняних лікарнях. Ми маємо рівнятися на Європу та навчатися на помилках країн, де вже запроваджене медичне страхування.

Список використаних джерел:

1. Мних М. В. Медицинское страхование за рубежом и возможности его реализации в Украине / М. В. Мних // Государство и экономика. – 2006. – № 6. – С. 39-41.
2. Фориншурер-страхование в Украине // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.forinsurer.com
3. Черешнюк Г. С. Проблемы внедрения добровольного медицинского страхования и пути их решения // Финансовые услуги. – 2006. – № 2. – С. 22-26.

Науковий керівник: старший викладач Харитонova Л.І.

Кандиба Анастасія Валеріївна

студентка III курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ТРУДОВЕ ПРАВО ЯК ГАРАНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІДЕАЛІВ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ

За своєю природою і своїм соціальним призначенням трудове право, як відомо, має гуманістичний характер. Це право в основі своїй спрямоване на захист інтересів осіб, які повинні у зв'язку з об'єктивними обставинами продавати свою робочу силу.

В ході двовікового розвитку в ХХ столітті сформувалася нова галузь – трудове право. В даний час ця галузь за нормативним наповненням, структурою, теоретичними конструкціями і, найголовніше, за своїм призначенням і основними принципами регулювання є однаковою або майже однаковою для всіх країн світу при всій своєрідності національних і регіональних моделей правового регулювання праці [1, с. 24].

Можна з повною підставою стверджувати, що сьогодні трудове право – це одна із загальних цивілізаційних цінностей, що міцно увійшли до правосвідомості людства і є його загальним надбанням.

Це пов'язано значною мірою з тим, що наймана праця виступає сьогодні «не тільки одним з основних чинників виробництва і необхідним компонентом всієї ринкової економіки, але також фундаментальною соціально-економічною умовою існування і розвитку сучасної людської цивілізації» [2, с. 32].

Гуманістичний характер трудового права виявляється в тому, що: трудове право містить немало норм і положень, які відображають потреби економічного і соціального прогресу, досягнення сучасної цивілізації, підвищення рівня правової культури населення, ступінь зрілості суспільства як інструмент соціального управління і контролю, випробовуваний століттями історичного досвіду людства, має широкий спектр дії, багатоцільове призначення і представляє велику цінність для будь-якої цивілізованої країни, яка прагне запровадити соціальні стандарти («правила гри»), обов'язкові для учасників трудових відносин, певний рівень соціальної захищеності людей праці; забезпечує регулювання і впорядкування ринку робочої сили, оптимальні умови його функціонування, гармонізацію виробничих відносин, соціальну адаптацію людей до умов ринку, створює певні бар'єри погіршенню матеріального становища і соціального самопочуття людей праці. Трудове право позитивно впливає на процес відтворення робочої сили, відкидаючи позаекономічний примус, забезпечуючи міру свободи у сфері праці. Продумана система трудових норм – необхідна умова раціонального використання людських ресурсів, зростання продуктивності праці, високої якості продукції, ефективності та стабільності економіки в цілому, її нормального розвитку і вдосконалення; становлення трудового права – це не тільки реакція суспільства на виклики стихійного ринку, але і одночасно реалізація ідеалів соціальної справедливості, тобто, перш за все, справедливого розподілу багатств для запобігання і пом'якшення убогості, соціальній деградації населення, недопущення революційних потрясінь.

Якщо цивільне право «накопичувач», то трудове право – «розподільник і стабілізатор»; – розвиток трудового права відображає пошуки оптимального поєднання ринку, приватної власності, господарської влади і соціально – мотивованих обмежень прерогатив роботодавців, які ведуть до пом'якшення експлуатації, зменшенню нерівноправного становища осіб найманої праці. При цьому держава прагне не допустити порушення балансу між економічною ефективністю виробництва і соціальною захищеністю найманих працівників рівнем їх умов праці [3, с. 102-103].

Оскільки будь-яка складна система прагне до рівноваги, трудове право в результаті боротьби, співпраці, компромісів, консенсусу протидіючих соціальних, політичних сил встановлює точку рівноваги між економічною ефективністю і соціальною захищеністю, причому обидва ці чинники надзвичайно еластичні, знаходяться в постійному русі, еволюціонують разом з іншими суспільними інститутами. Дана точка рівноваги відображає

як об'єктивні обставини (досягнутий рівень розвитку продуктивних сил, продуктивності праці, соціальної зрілості, цивілізованості, культурності суспільства), так і суб'єктивні чинники (боротьбу соціальних і політичних сил, ступінь бойовитості, організованості, свідомості найманих працівників, інтелектуальній зрілості їх представників, схильності підприємців і держави до поступків, компромісів, політичної далекоглядності правлячих кіл і, нарешті, прагнення обох сторін трудового правовідношення до установа- влення соціального миру).

Держава, формуючи трудове право, фіксує на кожен даний момент точку рівноваги, не дає маятнику гойднутися надмірно в той або інший бік, прагне до оптимального варіанту, що враховує всю гамму об'єктивних і суб'єктивних умов і обставин. Трудове право формує необхідні правові умови для розвитку «промислової демократії», участі працівників і профспілок в управлінні виробництвом. Трудове право сприяє підвищенню моральності. Соціальні психологи встановили, що пожадливість, жорстокість, властиві багатьом людям, в багато разів посилюються у тих із них, які займаються бізнесом, здійснюють підприємницьку діяльність заради отримання і примноження прибутків. Без встановлення соціального контролю в даній сфері людське суспільство перетворюється на джунглі, де чоловік людині – вовк.

Сутність моральності права – упокорювати злі схильності, приборкувати упертий егоїзм осіб, боротися з несправедливістю і свавіллям сильних, забезпечувати загальну рівність і свободу. Трудове право надає відносинам роботодавців і працівників і цивілізований, осмислений характер, гуманізує людські відносини, що складаються у сфері найманої праці, чреватій нерозумінням, конфліктами і взаємною ненавистю, породжуваною протилежністю інтересів праці та капіталу.

Трудове право, по суті справи, покликане нейтралізувати чинники, що сприяють розпалюванню конфліктів, які в будь-який момент можуть перерости в перманентну боротьбу «праці і капіталу», і в той же час стимулювати такі форми поведінки учасників суспільного процесу праці, які ведуть до суспільної згоди, соціального миру і в цілому до гармонії в трудових відношеннях.

Список використаних джерел:

1. Бойко М.Д. Порівняльне трудове право. Навчальний посібник. Курс лекцій. – Київ: «Олан», 2006. – 381с.
2. Кисельов И.Я. Сравнительное трудовое право: учеб. – М.: ТК Велби, Уzd. Проспект, 2005. – 360с.
3. Болотіна Н.Б. Трудове право України: підручник. – 5-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 860с.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г.І.

Каспрак Вікторія Іванівна
студентка III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАХИСТ ВІД ГЕНДЕРНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ У СФЕРІ ПРАЦІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

В час реформування української держави важливою складовою забезпечення соціального прогресу стає гендерна проблематика, забезпечення однакових можливостей для самореалізації особи незалежно від її статі, віку, національності та соціального походження.

Гендер – це складне соціальне явище, у якому відображено розбіжності між чоловіком і жінкою. Поняття «гендер» походить від грецького «генос» («походження», «той, що народжує»). Цей термін введено в соціальні науки Енн Оклей в 1972 році у своїй праці «Стать, тендер і суспільство».

Дискримінація (від лат. слова *discrimination* – «відмінність») означає обмеження або позбавлення прав за ознакою статі (або гендерною ознакою) в усіх сферах життя. Зазначимо, що дискримінація за ознакою статі – дії чи бездіяльність, що виражають будь-яке розрізнення, виняток або привілеї за ознакою статі, якщо вони спрямовані на обмеження або унеможливають визнання, користування чи здійснення на рівних підставах прав і свобод людини для жінок і чоловіків.

Гендерна проблематика в українському суспільстві висвітлюється у працях Р. Ануфрієвої, Т. Журченко, Е. Лібанової, О. Макарової, Г.І. Чанишевої та ін.

Метою статті є визначення основних проблем для України у соціально-трудовій сфері в контексті гендерної рівності та окреслення пріоритетних напрямів їх ефективного розв'язання.

Україна підписала всі міжнародні документи щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (Декларація щодо рівності жінок і чоловіків 1988р., Пекінська декларація й платформа дій 1995р.тощо), окрім цього, ратифікувала Конвенцію № 111 про дискримінацію в галузі праці і занять та Конвенцію про ліквідацію усіх форм дискримінації по відношенню до жінок і взяла на себе зобов'язання.

Законодавство України в гендерних питаннях сьогодні базується на Конституції України (ст. 24). Зазначимо, що ч. 3.ст. 24 Конституції України присвячена подоланню дискримінації стосовно жінок в Україні та наголошує на тому, що рівність прав жінок і чоловіків забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній та культурній діяльності, у здобутті освіти та професійній підготовці [1]. Також, ст. 2-1 КЗпП забороняється будь-яка дискримінація у сфері праці, у тому числі залежно від гендерної ідентичності. Зазначимо, що

Верховна Рада ухвалила Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 року № 2866-IV, а також Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» 06.09.2012 року №5207-VI та ін.. Та попри такий законодавчий масив, жінки й досі працюють переважно на тих позиціях, які оплачуються нижче і гарантують менший соціальний захист, а закони порушуються.

Позитивним кроком вперед є проект Трудового кодексу України, у ст. 3 якого встановлюється заборона будь-якої дискримінації у сфері праці, досить повно розкривається зміст принципу недопущення дискримінації у сфері праці, конкретизується зміст дискримінації за ознакою статі [2]. Вважаємо, що реалізація таких положень створить законодавчі передумови щодо захисту від дискримінації. На практиці це дасть можливість застосовувати санкції та відповідальність за порушення цих норм.

Види дискримінації жінок залежно від сфери їх діяльності є доволі різноманітними: при наймі на роботу; при оплаті праці; в доступі до певних посад чи професій загалом; в кар'єрному просуванні; в більшому ризику втрати роботи.

Найбільш «болючим» місцем є нерівна оплата праці. Спеціалісти Всесвітнього економічного форуму щорічно проводять дослідження, де вони вимірюють гендерний відрив в різних сферах життя. Результати за 2016 рік є маловтішними: у світових рейтингах за критерієм гендерного відриву в заробітних платах чоловіків та жінок Україна знаходиться на 69 місці (з 144 країн). Наприклад, різниця у середньому розмірі погодинної базової заробітної плати між чоловіками та жінками в галузях економіки в усіх установах країн Європейського Союзу залишається високою і становить в середньому 15%, а в деяких країнах більше 20%. Вирішення цієї проблеми викликає необхідність розроблення інтегрованої, узгодженої політики щодо боротьби з цією формою дискримінації [3, с. 45].

Варто також зазначити, що диференціація заробітних плат за гендерним принципом простежується на всіх рівнях – на будь-якому шаблі кар'єри жінки отримують менше за чоловіків: на 36,5% і це при рівних посадах та навичках. Хоча в Україні є сфера, де жінки отримують заробітну плату більшу, ніж чоловіки – це сфера функціонування бібліотек, архівів, музеїв та інших закладів культури. Жінки в цій області мають середню зарплату в 3244 грн. в той час як чоловіки отримують на 190 грн. менше.

Зарубіжний досвід свідчить про те, що європейські країни вирішують проблему гендерної рівності на законодавчому рівні. Так, у січні 2011 року Франція прийняла закон, в якому йдеться про те, що за 2017 рік в радах директорів компаній з оборотом більш 50 млн. дол. за рік 40% мають належати жінкам. Окрім цього, звернули увагу на зазначену проблему у керівних верхівках Іспанія та Норвегія. В останній вже є позитивні результати реформ: ці країни сьогодні вважаються лідерами за часткою бізнес – леді в компаніях. Цікавим є положення законодавства В'єтнаму про

те, що підприємець зобов'язаний віддати перевагу жінкам, які відповідають критеріям професійного добору на вакантне робоче місце, якщо на останнє претендують як жінки, так і чоловіки. У цій державі встановлені податкові пільги для підприємств, які наймають велику кількість жінок. Так, з 1 січня 2009 р. у Швеції вступив в силу новий Акт про дискримінацію. Він замінив антидискримінаційні закони в Швеції, об'єднавши їх в один нормативний акт, який додатково заборонив гендерну дискримінацію, був введений пост єдиного омбудсмена, який контролює виконання нового закону. Закон захищає від дискримінації у сфері праці, у сфері вищої освіти, в школі, в сфері торгівлі, медичного обслуговування та інших сферах. Отже, в інтересах держави, на нашу думку, уряд повинен перейняти позитивний досвід зарубіжних країн і докласти чималих зусиль, аби стабілізувати ситуацію.

На наш погляд, труднощі в питанні боротьби з дискримінацією полягають у тому, що більшість працівників не відстоюють свої права, а підлаштовуються під обставини, що склалися у зв'язку з нестабільною економічною ситуацією в країні. Боячись втратити роботу, а відповідно і дохід, вони зазнають порушення своїх прав і не прагнуть захистити власні інтереси. Тому найчастіше захищають свої права ті, хто впевнений, що більше не буде працювати на даному підприємстві.

Отже, необхідно боротися з гендерною дискримінацією у трудових відносинах на законодавчому рівні. Незважаючи на існування нормативно-правової бази щодо забезпечення гендерної рівності та боротьби з дискримінацією, в Україні не визначено механізмів реалізації відповідних правових норм, зокрема стосовно оскарження дискримінаційних дій, захисту та відновлення порушення трудових прав. Також відсутні чіткі юридичні санкції щодо роботодавців, які здійснюють дискримінаційну практику та не забезпечують гендерну рівність у сфері праці. На нашу думку, лише в тому випадку, коли на практиці буде встановлено реальну відповідальність за порушення прав жінок, а також запроваджено чіткий механізм притягнення до такої відповідальності компетентними органами, лише в цьому разі, наша держава стане на шлях подолання проблем гендерної рівності у сфері праці.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Проект Трудового кодексу України № 1658 від 20.05.15 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/>
3. Проблемы дискриминации: правовые аспекты, международный опыт, украинские реалии / З. Кись, С. Шеремет. – К.,– 2007. – С. 67-69.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Трюхан О.А.

PROBLEMATIC LEGAL REGULATION OF YOUTH WORK

Youth is an important component of modern Ukrainian society, the bearer of intellectual potential, a determining factor in socio-economic progress. Since the first years of Ukraine's independence, youth policy has become one of the most important areas of activity of state authorities. Thus, on December 15, 1992, the Verkhovna Rada of Ukraine adopted the Declaration «On the General Principles of the State Youth Policy in Ukraine», and on February 5, 1993, the Law of Ukraine «On Promotion of the Social Formation and Development of Youth in Ukraine», which defines the general principles for the creation of organizational, socio-economic, political and legal conditions of social formation and development of youth, main directions of implementation of the state youth policy in Ukraine.

According to Article 1 of this Law, young people, young people are citizens of Ukraine aged 14 to 35 years. In accordance with Article 7 of this Law, the state guarantees young able-bodied young people the right to work equally with other citizens [1].

In the science of labor law, it is noted that the realization of the right of youth to work is the direct implementation of the orders and opportunities enshrined in legal norms, in order to meet the interests and needs of young citizens in the field of labor law. Proceeding from this, it can be argued that the process of implementing the right of youth to work allows not only to see legal norms on paper, but actually implement them in life [2, p. 633]. It should be remembered that it is employment that is a prerequisite for the realization of the right of youth to work in modern conditions. Therefore, an important task today is the development of effective ways to overcome the existing problems of youth employment.

The specificity of the legal status of youth in the labor market, which is expressed in the peculiarities of their legal status, as well as the socio-psychological characteristics of the freed workers, necessitates the use of special organizational and legal means for their employment. Some special tools for youth employment were consolidated in the new Law of Ukraine «On Employment of the Population». In particular, attention should be paid to the ways of encouraging employment of people who are not competitive enough in the labor market [3], which include certain categories of young people (minors and persons who have completed vocational training and have no experience of work).

It is also necessary to pay attention to such fact as a state order. State orders regulate the current needs of the economy, and personal needs of citizens in educational services are met at their own expense.

At the same time, I. Kulish emphasizes the discrimination of young people during employment, because the problem, which worsens the chances of young people, is their lack of practical experience. Most employers are looking for experienced employees, but young and energetic. In addition, the young specialist, having acquired the necessary experience, may decide to seek paid work and leave the firm that has made efforts to form a specialist from it. Young women are in an even worse situation: employers are afraid that a woman can go to maternity leave and take a childcare leave (which is natural). So, it turns out that the employer spent time and money to study without any tangible benefits [2, p. 286].

But when an employment contract is concluded with such a category of citizens as youth, which includes minors, special attention should be paid to the termination of labor relations with minors. The existence of labor law, in addition to general guarantees of the right to work, including protection against illegal layoffs, special guarantees for minors is quite permissible and justified.

Consequently, in order to increase the guarantees for minors in the event of dismissal, appropriate amendments to the legislation are proposed.

It is necessary to make changes to Article 38 of the Labor Code of Ukraine, establishing priority in the abandonment of the work of a minor in case of withdrawal of the application for release on his own accord. For this, Part 2 of Art. 38 should be worded as follows: «If, after the expiration of the notice of dismissal, the employee has not left work and does not require termination of the employment contract, the owner or authorized him body is not entitled to release him on the previously filed application, except when the place of an adult employee, invited another employee who according to the law can not be refused the conclusion of an employment contract. «

We will also agree with Reus O.S., according to which she states that it is necessary to limit the possibility of dismissal of minors due to the employee's mismatch in the position he occupies or the work he carries out due to inadequate qualifications, since this circumstance has already been taken into account by the employer at the time of conclusion with a minor employment contract. The release of a minor for these motives is inadmissible. Also, in order to prevent the loss of work by an underage employee due to reasons of economic nature

References:

1. Youth: its rights and social formation in modern Ukraine: the Ministry of Justice of Ukraine; Clarification dated 09/13/2012. Mode of access. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0032323-12/card6#Public..>

2. About employment of the population: Law from 05.07.2012 № 5067-VI // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. – 2013, №. 24, p. 1284, art. 243.

3. Code of Labor Laws of Ukraine: Code of Ukraine, Law, No. 322-VIII dated December 10, 1971 // Bulletin of the Supreme Soviet of the Ukrainian Soviet Socialist Republic dated 17.12.1971.

4. Reus O.S. Legal regulation of labor activity of minors in Ukraine: Author's abstract. Dis ... Cand. lawyer sciences – Kh., 2003.

Scientific adviser: Medvid Anna candidate of science of law, associate professor of the Department of labor law and social security law, National University «Odessa law academy»

Лутаєва Галина Романівна
студентка III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОЄДНАННЯ ДЕРЖАВНОГО ТА ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ЯК ОСОБЛИВОГО МЕТОДУ ТРУДОВОГО ПРАВА

Стаття 3 Конституції України визнає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю. Тому конституційна ідея «людина найвища соціальна цінність» також повинна реалізовуватися в трудовому законодавстві і мати на меті забезпечення ставлення до працівника як до особистості [1, ст. 3].

В умовах формування ринкової економіки в Україні важливу роль відіграє соціальне значення трудового права. Необхідно також розуміти, в першу чергу законодавцю, що в таких умовах праця виступає товаром в економічному розумінні. Ринок праці – це сфера суспільних відносин, в якій стикаються, з одного боку, попит на робочу силу, потреба в ній, а з іншого – пропозиція робочої сили, можливості задоволення потреб. Будь який ринок – це добровільні відносини, які передбачають встановлення домовленостей щодо виконання певних робіт, надання послуг – з одного боку, і оплату за їх виконання – з іншого. Так, ринок праці повинен формуватися за принципом двосторонньої домовленості, в яку ніхто не повинен втручатися. Кожна зі сторін, роботодавець чи працівник, повинні самі турбуватися і встановлювати вимоги, що відповідають їх інтересам. Гарантією таких двосторонніх добровільних відносин виступає держава, а саме встановлені нею відповідні правила поведінки, механізми взаємодії між працівником і роботодавцем. Відповідно завданням держави є встановлення відповідних

правил поведінки, визначення механізмів взаємодії між працівником і роботодавцем, а найголовніше, створення умов, прийнятних для двох сторін, і здійснення контролю за їх виконанням [4, с. 37].

Обґрунтоване застосування договірного регулювання обумовлюється також соціальною суттю людини, що проявляється у її прагненні до активної творчої діяльності, свободи особистого вибору варіантів поведінки, в межах інтересів та можливостей, як своїх, так і суспільних.

Забезпечення економічного розвитку України, підвищення життєвого рівня населення безпосередньо пов'язане з проведенням ефективної політики у сфері регулювання оплати праці. На сьогодні заробітна плата є основним джерелом доходів працівників і найсильнішим методом стимулювання трудового потенціалу працівників. Через відсутність нових дієвих інститутів стимулювання заробітна плата не виконує свої функції.

Згідно із Законом України «Про оплату праці» державне регулювання оплати праці здійснюється шляхом встановлення розміру мінімальної заробітної плати та інших державних норм і гарантій, встановлення умов і розмірів оплати праці керівників підприємств, заснованих на державній, комунальній власності, працівників підприємств, установ та організацій, що фінансуються чи дотуються з бюджету, а також шляхом оподаткування доходів працівників. Договірне регулювання оплати праці працівників підприємств здійснюється на основі системи угод, що укладаються на національному (генеральна угода), галузевому (галузева (міжгалузева) угода), територіальному (територіальна угода) та локальному (колективний договір) рівнях відповідно до законів [2].

З огляду на децентралізовані процеси та мінімізацію вирішення питань державою, втручання держави у ціноутворення видається доцільнішим лише у виключних випадках (стосовно мінімальної заробітної плати, механізму взаємодії роботодавців та працівників), а надання соціальної допомоги – лише у разі, коли вона дійсно необхідна для певної категорії громадян (додаткові гарантії для вагітних жінок, для тимчасово непрацездатних, неповнолітніх, інвалідів). Найбільш ефективним способом впливу держави на ринкове ціноутворення є створення належних умов для здійснення підприємницької діяльності, укладення колективних договорів, створення інститутів стимулювання як роботодавців, так і працівників [3, с. 49].

У преамбулі Закону України «Про оплату праці» зазначено, що цей Закон спрямований на забезпечення відтворювальної і стимулюючої функцій заробітної плати. Але Розділ 2 зазначеного Закону побудований за принципом мінімального нормативного втручання державою у вирішенні питання оплати праці працівників. У Законі також відсутні критерії визначення справедливої частки працівників від результатів спільної діяльності з роботодавцем. Розділ 3 Закону розгляд цього питань переводить у вирішення договірним способом. Але в умовах перехідного

періоду державно-договірного регулювання оплати праці та інших умов роботи договірне регулювання не може одразу ефективно регулювати зазначені питання, адже залежить від рівня організованості працівників щодо захисту своїх трудових прав, зокрема від державного регулювання договірних відносин, сприянні цим відносин та створенні умов для ефективного застосування.

Отже, активне втручання держави в трудові відносини викликане необхідністю створення належних і ефективних механізмів для подальшого саморегулювання цих відносин. Договірне регулювання трудових відносин має важливе значення для забезпечення індивідуального підходу до кожної особистості, шляхом добровільного укладення двостороннього договору. Але держава виступає засновником таких відносин, встановлюючи механізм взаємодії роботодавця і працівника, закладаючи основні засади трудових відносин, а також виконує контроль за додержанням усіх вимог законодавця.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. //Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст.141.
2. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – Додаток до № 50. – Ст. 375.
3. Гоц В. Я. Угоди в трудовому праві в умовах ринкової економіки / В.Я.Гоц // Кодифікація трудового законодавства України: стан та перспективи: Матеріали науково-практичної конференції; м. Запоріжжя, 25-26 червня 2004 року / За заг. ред. проф. В. С. Венедиктова. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – С. 48-50.
4. Жернаков В.В. Поняття примусової праці за законодавством України / В.В. Жернаков // Право України. – 1997. – № 10. – С. 35-39.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Андропова В.А.

Молодцов Дмитро Юрійович
студент III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ВІДМЕЖУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ВІД МАЙНОВОЇ

Матеріальна відповідальність працівників підприємств, установ та організацій є проблемним питанням на сьогоднішній день, а особливо, її відмежування від цивільної майнової відповідальності, тому що питання матеріальної відповідальності відноситься до гарантій прав працівників та їх загальної захищеності від неправомірних вимог роботодавця.

Цивільною майновою відповідальністю охоплюється таке коло відносин, які на практиці можуть бути помилково визначені як трудові, але грошова оцінка такої відповідальності може значно відрізнятись не на користь працівника.

Метою роботи є розгляд юридичної основи та суті матеріальної та цивільної майнової відповідальності, а також визначення основних проблем їхнього відмежування. Ст. 43 Конституції України визначено, що кожен має право на працю [1]. Тобто Основний закон дає право, а не обов'язок працювати. Громадяни України успішно реалізують надане їм право на працю, але інколи трапляються випадки, коли працівником завдається шкода підприємству, установі або організації, на якій він працює. У цьому випадку, йому потрібно відшкодувати завдані збитки. Працівникові необхідно вміти відмежовувати матеріальну відповідальність від можливої цивільної, адже принципи відшкодування завданої шкоди неоднакові.

Як зазначає В.В. Жернаков, матеріальній відповідальності притаманні всі ознаки юридичної відповідальності. Наприклад, державний примус, тобто примус до виконання норм права. Ця ознака у різних галузях тлумачиться не однаково. У цивільному та трудовому законодавстві передбачена можливість добровільного виконання обов'язку, тобто добровільне відшкодування заподіяної шкоди [2, с. 49].

Суб'єктами матеріальної відповідальності можуть бути виключно працівник і роботодавець. У даному випадку, ми розглядаємо необхідність розмежування матеріальної відповідальності від майнової цивільної зі сторони працівника. Тобто матеріальну відповідальність несе особа, яка здійснює свої обов'язки на підприємстві в межах трудового договору. Якщо працівник завдав шкоди підприємству, установі, організації у неробочий час, тоді вважається, що особа відшкодовує збитки не як працівник, а як звичайна особа, яка несе цивільну відповідальність за завдану шкоду юридичній чи фізичній особі – підприємцю. Базовою ознакою матеріальної відповідальності у трудовому праві є пряма дійсна шкода.

Як правило, працівник несе відповідальність в обмеженому розмірі – не більше середнього місячного заробітку. Ця відповідальність не повинна перевищувати повного розміру заподіяної шкоди, за винятком випадків, передбачених законодавством. Не отримані доходи або упущена вигода, на відміну від цивільного права, відшкодуванню не підлягають. У цивільному праві завжди діє принцип повного відшкодування шкоди [2, с. 50]. Ще одним критерієм розмежування видів відповідальності, що розглядаються, є презумпція винуватості та невинуватості. Трудовим законодавством закріплено презумпцію невинуватості, тобто роботодавець повинен довести наявність вини працівника у діях, що завдали шкоди, а у цивільному праві закріплено протилежний принцип – презумпція винуватості. У цьому випадку, особа повинна довести невинуватість. Тобто особа вважається винною до тих пір, поки не доведе протилежне.

Відповідно до ч. 2 ст. 130 КЗпП України умовами настання матеріальної відповідальності, окрім прямої дійсної шкоди та вини працівника, також є поведінка, яка не відповідає нормам права та прямий причинний зв'язок між протиправною і винною дією чи бездіяльністю працівника і шкодою, яка настала [3]. За цими критеріями матеріальна та цивільна відповідальність також відрізняються. Цивільним правом встановлено, що шкода другій особі може бути заподіяна не лише протиправними, а й правомірними діями, наприклад, продаж недоброякісної продукції.

Таким чином, матеріальна відповідальність працівника відрізняється від цивільної майнової відповідальності особи. Працівникові необхідно знати та дотримуватися встановлених законодавством правил відшкодування шкоди, аби не платити за неправомірні вимоги роботодавця, бо основною проблемою є те, що збитки, завдані в межах цивільних правовідносин, відшкодовуються у повному розмірі, а збитки завдані у межах трудового договору, за загальним правилом – в обмеженому.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Жернаков В.В. Правове регулювання праці: співвідношення трудового і цивільного права / В.В. Жернаков // Право України. – 2000. – № 7. – С. 49 – 55.
3. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Пожарова О.В.

LEGAL REGULATION OF DISABLED EMPLOYMENT

Disabled people form a significant social group, which needs special assistance from the state. This category of citizens not only requires social protection, but also an understanding of their problems from the surrounding people, which will be expressed not in pity, but in human sympathy and in equal treatment as equal members of society. Disability, violating the biological functions of the body, significantly reduces the social activity of person. It is labor activity that plays a special role in overcoming the consequences of disability, it creates a positive impact on the life of the disabled, gives him the sense of their need for the family and society, promotes rehabilitation [1, art. 23].

The acuteness of issues related to the promotion of employment of disabled people is due to their recognition at the international level as one of the areas of state policy. Thus, ILO Convention No. 159 stipulates that each state, in accordance with national conditions, practices and capabilities, develops, implements and periodically reviews national policies in the field of vocational rehabilitation and employment of persons with disabilities, and establishes the principles of such policies. Among them: promoting the employment opportunities of people with disabilities in the free labor market; equality of opportunities for the disabled and the working people as a whole; equality of appeals and opportunities for working men and women who are disabled.

Moreover, internationally, there are measures to promote the employment of disabled people that need to be developed and implemented when implementing the relevant policy. It is also noted that measures to promote the employment of disabled persons must comply with the norms of employment and wages applicable to the employed as a whole (paragraph 10 of Recommendation No. 168 «On Occupational Rehabilitation and Employment of Persons with Disabilities», 1983) [2]. Such activities include the organization of vocational guidance, vocational training, employment and employment of disabled people, as well as the organization and operation of other related services, including in rural and remote areas, so that people with disabilities are able to get, keep work and move on. Ensuring the preparation and availability of employment and employment of disabled persons with appropriate qualifications (Articles 7 – 9 of the ILO Convention No. 159) [3, art. 45]. The main directions of the state policy in the field of social protection of the disabled, including the employment of the disabled, are defined by the law of Ukraine «On the basics of social protection of the disabled in Ukraine» of 21.03.91 [4]. The preamble of the law defines the purpose of the state policy of Ukraine in the field of social protection of the

disabled – to provide disabled people equal with other citizens the opportunities for realization of social, economic, political and other rights and freedoms provided by the Constitution of Ukraine and generally accepted principles and norms of international law and international treaties of Ukraine.

The main measure to promote the employment of disabled people is the quotation of workplaces for the employment of disabled people. The essence of the quotation is that the employer is obliged to allocate a certain number of jobs and hire disabled people for these jobs. The duty of the employer to provide a certain number of jobs for the disabled is not a story of our legislator, it is legally enshrined in many countries of the world.

After analyzing the norms of the Law of Ukraine «On Employment of the Population» [5], it can be argued that the employer has the right to employ disabled persons at the expense of the established quotas both independently and in the direction of the central executive body, which implements the state policy in the field of employment. When placing a job on all quotas places for persons with disabilities, the quotas are considered to be fulfilled, regardless of whether the disabled were sent to work, sent by the central executive body, implementing the state policy in the field of employment, or the disabled, who turned to the employer independently. In addition, an employer who works for a new work place for disabled persons for a period of not less than two years, is compensated on a monthly basis for actual expenses in the amount of a single contribution to the obligatory state social insurance for the person concerned for the month for which he was paid.

A significant disadvantage in the legal regulation of the creation of special workplaces for the employment of disabled people is the lack of responsibility of employers for failure to fulfill their obligation to create such places. Therefore, there is a need for appropriate changes to the legislation. The main activity of Social protection of the disabled is the social care of the disabled, which refers to activities to meet the needs of the named citizens in social services. Among them are such important, as transport services (Article 28), the settlement of housing problems of persons with disabilities (Article 29).

So, we can say that the employment of disabled people can be considered in two aspects. On the one hand, as a guarantee of realization of rights in the field of employment of all citizens, including the disabled, and, on the other hand, in the aspect of social security of the disabled – as one of the rehabilitation measures for the disabled. One can not take into account all the achievements of our state in the field of creating a modern legal framework for the regulation of the employment of disabled people that meets world standards if securing the employment of this category of citizens remains one of the most acute and urgent problems of the present, which requires immediate resolution and understanding in its solution by the part of employers, society and special measures by the state.

References:

1. Boyko A.K. Concerning the Employment of Disabled Persons in Ukraine / A.K. Boyko // Collection of scientific works of G.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. «RIGHT». – 2013. – № 20. – С. 48.
2. Recommendation No. 168 «On Professional Rehabilitation and employment of disabled people», 1983. // International Standards of Entrepreneurship and Employment – P. 94.– 435 p.
3. Convention No. 159 «On the Professional Rehabilitation and Employment of Persons with Disabilities», 1983. // International Standards for Entrepreneurship and Employment. – P. 92.– 245 p.
4. On the basis of social protection of persons with disabilities in Ukraine: Law of Ukraine dated 21.03.1991 № 875-XII // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. – 1991.– №. 21. – Art. 252.
5. On employment of the population: Law of Ukraine dated 05.07.2012 № 5067-VI // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. – 2012. – №. 24. – Art. 243.

Scientific adviser: Medvid Anna candidate of science of law, associate professor of the Derartment of labor law and social security law, National University «Odessa law academy»

**Непийвода Вікторія Леонідівна,
Ткаченко Анна Олександрівна**
*студентки IV курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СУБ'ЄКТ ПРАВА НА ПЕНСІЮ У ЗВ'ЯЗКУ З ВТРАТОЮ ГОДУВАЛЬНИКА

Одним із основних прав людини світове співтовариство визнає право на соціальне забезпечення у разі настання соціальних ризиків, внаслідок яких особа через незалежні від неї обставини втрачає засоби до існування. В умовах реформування правової системи в Україні постає проблема розвитку правових механізмів соціального захисту населення, у тому числі визначення суб'єктного складу осіб, які мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника.

Вперше думку про сім'ю як суб'єкта пенсійних правовідносин у зв'язку з втратою годувальника в юридичній літературі висловив Є.І. Астрахан. Його погляди поділяли такі авторитетні вчені як В.С. Андрєєв та О.Д. Зайкін.

Вони були переконані, що особливістю суб'єктного складу деяких видів пенсійних правовідносин є те, що одним із суб'єктів цих правовідносин є не окрема фізична особа, а сім'я як своєрідний «колективний пенсіонер». При цьому малося на увазі, що до складу сім'ї як суб'єкта пенсійних правовідносин у зв'язку з втратою годувальника належать лише ті її члени, які мають право на пенсійне за- безпечення у зв'язку з втратою годувальника [1, с. 62-63].

Визначення суб'єкта права на пенсію у зв'язку з втратою годувальника не зазнало суттєвих змін із проголошенням незалежності України і формуванням національного пенсійного законодавства. Стаття 37 Закону України «Про пенсійне забезпечення» від 05.11.1991 року закріплювала право на пенсію в разі втрати годувальника непрацездатних членів сім'ї померлого годувальника, які були на його утриманні [4]. Аналогічно стаття 38 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 року передбачає, що пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається непрацездатним членам сім'ї померлого годувальника, які були на його утриманні [3].

Розглядаючи склад членів сім'ї, які мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника, один із перших дослідників пенсійного забезпечення в Україні І. М. Сирота зауважує, що вчені зазвичай ставлять питання про те, хто тут є суб'єктом забезпечення: сім'я в цілому, на призначається пенсія, чи кожен її член. У пенсійному забезпеченні на випадок втрати годувальника склалося, за твердженням І. М. Сироти, своєрідне поняття «пенсійна сім'я» як сукупність тих членів сім'ї померлого годувальника, які підлягають забезпеченню в разі його смерті [5, с. 174-175].

Варто зауважити, що окремі представники науки права соціального забезпечення заперечують можливість визнання сім'ї суб'єктом права на пенсію у зв'язку з втратою годувальника. Серед українських науковців такі думки висловлює Б. С. Стичинський який вважає, що суб'єктом пенсійного правовідношення у зв'язку з втратою годувальника є не сім'я в цілому, а кожний непрацездатний член сім'ї, що був на утриманні, не дивлячись на те, що їх інтереси представляє один із них чи навіть особа, що не входить до кола осіб, забезпечуваних пенсією.

Свого часу О. В. Міцкевич слушно зазначав, щоб визначити, хто є суб'єктом права, важливо з'ясувати, кому (окремому громадянину чи організації в цілому) належать відповідні права та обов'язки [2, с. 43]. Щоб визначити, хто є суб'єктом права на пенсійне забезпечення у зв'язку з втратою годувальника, потрібно звернутися до законодавчих положень, які закріплюють, кому – сім'ї чи окремим її членам – належить право на відповідний вид соціального забезпечення.

На підставі проведеного дослідження можна констатувати, що погляди науковців на суб'єкта, який має право на пенсію у зв'язку з втратою

годувальника, завжди були різними. На нашу думку, більш переконливими є аргументи про визнання сім'ї суб'єктом права на пенсію у зв'язку з втратою годувальника. Таким чином, пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається непрацездатним членам сім'ї незалежно від їх безпосередньої участі або у добровільній сплаті пенсійних внесків, або у здійсненні ними трудової діяльності. Вона є основною гарантією права громадян на матеріальне забезпечення у випадку смерті годувальника та втрати основних засобів для існування. Розмір пенсії повинен гарантувати особі / сім'ї гідний рівень життя, задовольняти її постійно зростаючі фізіологічні та духовні потреби на рівні, не нижчому за прожитковий мінімум.

Список використаних джерел:

1. Зайкин А. Д. Правоотношения по пенсионному обеспечению / А. Д.Зайкин. – М.: Издательство Московского университета, 1974. – 156 с.
2. Мицкевич А. В. Субъекты советского права /А. В. Мицкевич. – М.: Госюриздат, 1962. – 73 с.
3. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003р. // Відомості Верховної Ради України . – 2003. – № 49. – Ст.376
- 4.Про пенсійне забезпечення: Закон України від 05.11.1991 р. // Відомості Верховної Ради України . – 1992. – № 3. – Ст.10.
5. Сирота І. М. Право пенсійного забезпечення в Україні: Курс лекцій / І. М. Сирота. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 309 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Бориченко К.В.

Омельченко Юлія Миколаївна

студентка IV курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Аналізуючи досвід зарубіжних країн, слід сказати, що рівень життя суспільства, авторитет держави, її майбутнє у світі залежить від того, наскільки ефективно ця держава захищає дітей і молодь. В Україні молодь є однією з найменш захищених категорій населення, а тому, безперечно, потребує соціального захисту та допомоги. Право на отримання від держави такого захисту закріплено у міжнародно-правових стандартах і

конституціях більшості країн, а також у міжнародних конвенціях, односторонніх і багатосторонніх договорах, ратифікованих Україною.

Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» – від 05.02.1993р. № 2998-ХІІ надає такі визначення: молодь, молоді громадяни – громадяни України віком від 14 до 35 років; неповнолітні – громадяни віком до 18 років; молода сім'я – подружжя, в якому вік чоловіка та дружини не перевищує 35 років, або неповна сім'я, в якій мати(батько) віком до 35 років [1].

У ст. 46 Конституції України закріплено право громадян на соціальний захист, яке зазвичай в закордонній та вітчизняній юридичній літературі позначається терміном «право на соціальне забезпечення». Соціальний захист як об'єкт державного управління є сукупністю економічних, правових та організаційних заходів держави щодо забезпечення соціальних прав і гарантій молоді. Соціальне забезпечення молоді, яке є важливою складовою соціального захисту, – це державна система захисту населення від соціальних ризиків, конфліктів сімейних, освітнянських, які виникають внаслідок незахищеності молодих людей. Якщо джерелом фінансування системи соціального забезпечення є державний бюджет, воно може фінансуватися з місцевих бюджетів. Це стосується відповідних соціальних програм, що є важливими для формування оптимальної регіональної моделі системи управління соціальним захистом населення. На сьогоднішній день, існує невелика кількість програм, які могли б дійсно в подальшому організувати та забезпечити нормальний розвиток молоді в Україні. Державні цільові програми хоч і виступають засобом вирішення гострих проблем захисту молоді, але повністю не надають тієї допомоги якої потребують молоді люди. Прикладами таких програм є: «Молодь України» на 2016-2020, Державна програма забезпечення молоді житлом на 2013-2017 роки та багато інших, але на практиці їх ефективність не підтверджена.

Захистом молоді займаються: загальноосвітні школи та професійні училища; центри медико-соціальної реабілітації неповнолітніх, молодіжний центр праці – займається питаннями працевлаштування, перепідготовки та підвищення кваліфікації молоді; центри соціальних служб – проводять соціальну адаптацію, соціальний супровід дітей сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування. Окремими напрямками соціального захисту молоді займаються МВС, Міністерство культури тощо.

Слід зазначити, що в нинішніх умовах молоде покоління найбільш стурбоване економічними проблемами. У молодіжному середовищі панує найвищий рівень безробіття. З цими проблемами молоді люди стикаються під час пошуку роботи, від них вимагають стаж роботи, відповідної освіти, знань та умінь. Але навіть при влаштуванні на певне місце роботи в подальшому прослідковується звільнення за власним бажанням. Підставами

є: низька оплата праці, незадовільна організація та умови праці, сімейні або життєві обставини, пов'язані з переїздом, відсутність перспектив кваліфікаційного росту, невідповідність заробітної плати рівню кваліфікації. Лише незначна кількість молодих людей залишили попереднє місце роботи з метою відкрити власну справу. Тому з цього можна зробити висновок, що в старості ці люди матимуть пенсійні виплати, які будуть несумісні із реаліями життя [2].

Соціальний захист молоді, на нашу думку, є основним завданням у напрямках діяльності держави. Молодіжна проблема є актуальною тому, що молодь – це майбутнє України. На даний час молодь складає 30% населення планети, і саме вона займе з часом основні позиції як в економіці та політиці, так і в соціальній та духовній сферах суспільства. Саме тому, молодь вимагає з боку держави особливого соціального захисту, оскільки вона є основним джерелом поповнення економічно активного населення. Тож для того, щоб наша держава була економічно розвинутою, необхідно насамперед забезпечити молодих людей, тобто найбільш працездатно спроможну категорію населення, достойними умовами праці, підтримувати молодіжні рухи і громадські об'єднань, які формуються в дусі утвердження національної ідеї й соціалізації свідомості підростаючих поколінь.

Список використаних джерел:

1. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 05.02.1993 №2998-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №16. – Ст.167.
2. Державне регулювання соціальних процесів / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bagatoreferativ.com.ua

Паламарчук Вікторія Ігорівна
студентка IV курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Активне реформування органів внутрішніх сил у нашій державі, створення з цією метою нового для адміністративної системи органу в структурі виконавчої влади – Національної поліції – дають підстави для аналізу наявного стану соціального забезпечення українських працівників поліції та залучення позитивного досвіду у вітчизняну соціальну практику.

Проблема «соціального забезпечення працівників правоохоронних органів» неодноразово ставала об'єктом дослідження у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема: В. М. Андріїва, Н. Б. Болотіної, В. С. Венедіктова, Т.З. Герасиміва, В. В. Гончарука, І. О. Гуменюк та ін.

Прийняття Верховною Радою України Закону України від 02.07.2015 р. № 580 «Про Національну поліцію» (далі – Закон) істотно змінило правове регулювання діяльності Національної поліції України та статус поліцейських, запровадило нові правові інститути, кардинально переорієнтувало філософію щодо цивілізованої мети і завдань правоохоронної діяльності.

Першим набуло широкого суспільного обговорення значне підвищення заробітної плати працівників поліції. Це не дивно, оскільки на тлі показників середньомісячних зарплат українців, поліцейська праця оцінена державою доволі високо. Приміром, в 2016 році на Національну поліцію було виділено більше чим тридцять з половиною мільярдів гривень, майже 90% із яких було витрачено на виплату грошових забезпечень співробітникам поліції.

Проте, порівняно з європейським рівнем зарплат поліцейських, українські працівники поліції отримують не так вже й багато. Закордонний досвід свідчить, що жалування полісменів встановлюються у таких розмірах, щоб ця служба вважалася престижною та дозволяла поліцейським, що походять із середніх прошарків суспільства, вести гідний спосіб життя, не спокушаючись на корупційні дії. Приміром, у Німеччині поліцейські отримують мінімальну зарплатню у 2500 євро на місяць і їм гарантована щороку «тринадцята зарплата» у розмірі середньомісячної оплати праці. Мінімальна заробітна плата поліцейського в Греції становить близько 650 євро без урахування надбавок. У Великобританії грошове утримання поліцейського – 25 тисяч фунтів стерлінгів на рік. Цифрові дані щодо оплати праці поліцейських у різних європейських країнах вельми різняться. Очевидно, що розмір заробітної плати поліцейського напряму залежить від ефективності національної економіки.

Виходячи з аналізу положень нового Закону України «Про національну поліцію», запропоновано виділяти наступні гарантії соціального забезпечення працівників поліції, зокрема: зарахування стажу в органах поліції до страхового стажу; грошове забезпечення та інші компенсаційні виплати у відповідності до законодавства України (п. 4 ч. 10 ст. 62); під час виконання поліцейських повноважень користуються безоплатно всіма видами громадського транспорту приміського та міського сполучення (п. 7 ч. 10 ст. 62); позачергове придбання квитків і розміщення у готелі під час виконання службових повноважень (п. 7 ч., п. 10 ст. 62); безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України (ч. 1 ст. 95); пільгове санаторно-курортне лікування,

відпочинок для поліцейських та членів їх сімей (ч. 5 ст. 95); щорічний психофізичний і фізіологічний диспансерний огляд (ч. 9 ст. 95); позачергове отримання права на поліпшення житлових умов в разі каліцтва, інвалідності або смерті поліцейського поліцейським, або членам їх сімей (ч. 2 ст. 96); отримання компенсації у розмірі до 3 мінімальних заробітних плат за найм житла в іншому населеному пункті у зв'язку із проходженням служби (ч. 5 ст. 96); одноразова грошова допомога у разі смерті, інвалідності або каліцтва поліцейського (ст. 100); зарахування поза конкурсом до системи навчальних закладів Міністерств внутрішніх справ дітей поліцейських із відповідним стажем роботи (ч. 1 ст. 103) [1].

Але на підставі даних положень виникають і проблеми, що пов'язані з процедурою їх застосування на практиці. Наприклад, згідно з п. 1 ст. 96 Закону поліцейські забезпечуються житлом на підставах і в порядку, визначених житловим законодавством, але аналізуючи норми житлового законодавства, зокрема Житлового Кодексу України, перше що викликає здивування та занепокоєння застарілість норм та формулювань визначених в кодексі. Наявне у ньому формулювання наприклад «порядок, передбачений законодавством Союзу РСР», є неактуальним та фактично робить незрозумілим норми даного нормативного акту [2].

В п. 2 ст. 96 Закону передбачено, що поліцейським, які згідно із законом визнані такими, що потребують поліпшення житлових умов, житлова площа надається в першочерговому порядку, але в Законі не зазначена обов'язковість та необхідність внесення таких осіб до Єдиного державного реєстру громадян, які потребують поліпшення житлових умов. Натомість у ст. 34 Житлового Кодексу наголошується на тому, що громадяни, які потребують поліпшення житлових умов, обов'язково беруться на облік для одержання жилих приміщень у будинках державного і громадського житлового фонду та вносяться до єдиного державного реєстру громадян, які потребують поліпшення житлових умов, порядок ведення якого передбачено постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 2011 р.. А наприклад, польське законодавство гарантує працівникам поліції на безстроковій службі «житлове приміщення у місцевості, в якій він несе службу, або у близько розташованій місцевості, з врахуванням кількості членів сім'ї, а також їхніх прав, що впливають з окремих приписів» [3, с. 289, с. 290].

Також спірними залишаються питання щодо підстав та умов виплати компенсації за найм житла в іншому населеному пункті у зв'язку із проходженням служби, а також щодо умови надання фінансової та матеріальної-технічної допомоги органам та підрозділам поліції.

Вжити заходів, потрібно і щодо забезпечення належного нормативно-правового регулювання тривалості робочого дня поліцейського та щодо забезпечення належного нормативно-правового регулювання можливості

працівників органів поліції на власний розсуд обирати вид компенсації за виконання службових обов'язків у вихідні, святкові та неробочі дні. Зокрема доцільним буде у Законі закріпити норми тривалості робочого часу які не суперечитимуть нормам передбаченим трудовим законодавством.

В цілому соціальний захист працівників органів поліції, передбачений Законом є прогресивним, соціальні гарантії працівників поліції значно розширені по відношенню до гарантій попередньої системи правоохоронних органів, однак, більшість з них рідко застосовуються на практиці, а окремі положення потребують невідкладного перегляду та доопрацювання, адже, вони можуть призвести до збільшення корупційних схем та прогалин в законодавстві України.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII // Офіційний вісник України. – 2015. – № 63. – Ст. 2075.
2. Житловий кодекс УРСР: Закон від 30.06.1983 № 5464-X // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1983. – № 28. – Ст. 573.
3. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / за заг. редакцією О.А. Банчука. – К. : Москаленко О.М., 2013. – 588 с.

Науковий керівник: старший викладач Харитонova Л.І.

Парфенчик Катерина Василівна,

Люшенко Тетяна Олександрівна

студентки IV курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПРАВОВІ ПИТАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ЗАПРОВАДЖЕННЯ

Побудова соціальної моделі держави України потребує пильної уваги до стану соціальної сфери як до основного індикатора рівня розвитку країни взагалі так і суспільного добробуту зокрема. Низька якість надання медичних послуг, брак коштів, а також низький рівень професійної підготовки призводить до неефективного обслуговування населення, тому потрібно приймати рішення щодо зміни системи медичного обслуговування та надання якісних медичних послуг. Вирішенню цих проблем сприятиме запровадження медичного страхування як загальнооб'язкового. Механізм медичного страхування в Україні перебуває лише на стадії формування. Медична галузь в Україні не має можливості користуватися перевагами

ринкової економіки. Державний бюджет, з якого в даний час фінансується медична галузь, неспроможний покрити навіть половину її потреб. В даний час не існує чіткого уявлення про систему медичного страхування, яка має бути прозорою і зрозумілою для громадськості. Страхова медицина охоплює фінансування наукових досліджень, підготовку медичних кадрів, витрати на розвиток матеріально-технічної бази лікувальних закладів, надання медичної допомоги населенню.

Відповідно до ст. 49 Конституції України, кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Також у рішенні Конституційного суду України щодо роз'яснення та тлумачення ст. 49 Конституції України вказується, що медичне страхування базується на таких принципах, як економічна і соціальна захищеність середніх і малозабезпечених верств населення, гарантованість прав кожного громадянина на якісну медичну допомогу, обов'язковість внесків як фізичних, так і юридичних осіб. Тим не менше, норми Основного закону України у досліджуваній сфері на державному рівні повністю не виконуються [1]. Вирішальну роль у реформуванні системи медичної допомоги України відіграє перехід до обов'язкового медичного страхування. Обов'язкове державне медичне страхування регламентується законодавством щодо сфери його поширення, механізму визначення страхової суми та способів використання страхових фондів. У законах України «Про страхування» та «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» воно названо першим у переліку обов'язкових видів страхування та вказує на вичерпний перелік осіб, щодо яких здійснюється таке страхування.

Для запровадження ефективного медичного страхування потрібно використовувати раціональний розподіл ресурсів і контроль за витратами. Для початку необхідно паралельно реформувати саму систему організації охорони здоров'я – підвищити роль, а й відповідно і якість, надання медичної допомоги, популяризувати сімейну медицину. Тоді запровадження загальнообов'язкового медичного страхування не стане черговим податком, кошти від якого підуть на задоволення потреб окремих чиновників. На сьогодні у Верховній Раді України зареєстровано декілька законопроектів про загальнообов'язкове медичне соціальне страхування (зокрема законопроект № 4981-2), який станом на 25 січня 2017 року передано на розгляд законодавчого органу [2]. Саме загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування стане ефективним та дієвим способом забезпечення витрат пацієнтів на лікування, діагностику, профілактику, реабілітацію у разі хвороби та нещасного випадку.

Проектом передбачено засади, на яких буде здійснюватись запровадження загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування, що полягає у наступному: за рахунок цільових страхових внесків формуватимуться кошти на медичне забезпечення населення загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування; правовідносини між усіма учасниками (страхувальниками, страховиками, застрахованими, закладами здоров'я) будуть врегульовуватися на договірних засадах; запровадження сприятиме розвитку конкуренції серед закладів охорони здоров'я; медична допомога надаватиметься закладами охорони здоров'я за рахунок коштів акумульованих у системі загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування; при прийнятті Проекту Закону, відбуватиметься внесення змін до багатьох законодавчих актів, з метою визначення правових та фінансово-економічних засад запровадження в Україні загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування.

Підводячи висновки, можна сказати, що реальним поштовхом до розвитку медичного страхування в Україні є:

1) створення конкурентного середовища на ринку медичних послуг для повного задоволення потреб населення в одержанні доступної і високоякісної медичної допомоги та посилення зацікавленості роботодавців у турботі про збереження здоров'я своїх працівників шляхом встановлення економічних стимулів щодо коштів, які направлятимуться підприємствами на добровільне медичне обслуговування;

2) створення уніфікованої оптимальної системи класифікації та ціноутворення на медичні послуги, підвищення надійності страхових організацій, що працюють у системі добровільного медичного страхування, шляхом встановлення вимог до їхнього ліцензування відповідно до чітко встановлених критеріїв.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Про загальнообов'язкове соціальне медичне страхування в Україні: проект Закону України від 02 серпня 2016 року № 4981-2 // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/>

Науковий керівник: старший викладач Харитонova Л.І.

Пасічник Тетяна Юріївна
студентка III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Інтеграція України в європейське співтовариство, глобалізаційні процеси сприяють переходу усіх сфер діяльності на нові стандарти розвитку, у тому числі й сфери забезпечення соціального захисту осіб з інвалідністю. Проблемам забезпечення зайнятості та працевлаштування осіб з інвалідністю в Україні в умовах інтеграції в європейське співтовариство звертається особлива увага. Є необхідність розробки нових концептуальних підходів до розв'язання проблем зайнятості осіб з інвалідністю та шляхів поліпшення ситуації щодо зайнятості та працевлаштування їх як осіб, що потребують особливого правового захисту. Додержання Декларації про права інвалідів від 09.12.1975 року, Стандартних правил забезпечення рівних можливостей для інвалідів від 20.12.1993 та інших міжнародних норм стає першочерговим завданням у вирішенні проблем осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Одним з документів, який визначає права осіб з інвалідністю щодо працевлаштування, є Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів. У резолюції 48/96 Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 1993 року у пункті 2 правила 7 «Зайнятість» зазначається, що державам слід активно підтримувати включення інвалідів у вільний ринок праці та заохочувати роботодавців вживати доцільних заходів для створення відповідних умов для інвалідів.

У березні 2003 р. Верховна Рада України ратифікувала Конвенцію Міжнародної Організації Праці (МОП) № 159 про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів від 20 червня 1983 року, що є істотним кроком до впровадження європейських стандартів у національне законодавство про соціальний статус інвалідів в Україні.

Упродовж останніх 20 років у більшості країн Європи замість терміна «інвалід» вживають поняття «людина з функціональними обмеженнями» або «людина з обмеженими можливостями». У розвинутих європейських країнах особи з обмеженими можливостями мають більше шансів на повноцінне життя. У Європейському Союзі частка громадян з особливими потребами становить близько 12% загальної чисельності населення. В одних країнах цей показник вищий за середній, в інших – нижчий. Так, у Великобританії 12,2% населення мають інвалідність, у тому числі 7,3% – працездатні, з яких близько 50% працюють. В Італії 5% населення

вважаються інвалідами, з них – 1,6% працездатних, із яких 55% працюють. У Швеції інвалідів від усього населення – 12,1%, із яких 60,1% працездатних інвалідів мають роботу [3, 15].

Питання забезпечення зайнятості інвалідів, враховуючи ситуацію, що зараз склалась на ринку праці в Україні, вирішуються досить складно. Протягом останнього десятиріччя в нашій державі тенденція зростання інвалідності набирає все більшого розмаху. В Україні у 2012 році чисельність працюючих інвалідів становила 323,7 тис. осіб [1, 15], що складало лише 14,5% від їх загальної чисельності [2, 17]. За даними Державної служби статистики України, на початок 2017 р. загальна чисельність інвалідів (включаючи дітей до 18 років) становила 2 млн. 453 тис. осіб або 5,2% усього населення [3, 15].

З метою сприяння трудовій зайнятості інвалідів в Україні створено нормативно-правове підґрунтя, що включає: закони України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 21 березня 1991 року; «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року; «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 року; «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 року та інші.

Відповідно до ст. 18 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» забезпечення прав осіб з інвалідністю на працевлаштування та оплачувану роботу, в тому числі з умовою про виконання роботи вдома, здійснюється шляхом їх безпосереднього звернення до підприємств, установ, організацій чи до державної служби зайнятості.

Надзвичайно складні проблеми працевлаштування осіб з інвалідністю створює глибока економічна криза, зростання відкритого і прихованого безробіття. Якщо важко вирішити питання працевлаштування здорових людей, то набагато важче – інвалідів.

Відповідно до вимог Кодексу законів про працю України особи з інвалідністю мають право на додаткові пільги та привілеї в порівнянні з іншими працівниками.

Зокрема:

- працевлаштування без випробувального терміну (при направленні на роботу МСЕК);
- неповний робочий день або робочий тиждень (встановлюється за бажанням інваліда) тощо.

Таким чином, порівнюючи законодавство України з міжнародними стандартами, варто відзначити, що останні передбачають більш високий рівень соціального захисту осіб з інвалідністю у сфері працевлаштування. На даний висновок наштовхує надзвичайно невисокий рівень зайнятості осіб з інвалідністю в Україні порівняно з європейськими країнами, який

зумовлений такими чинниками: низький рівень соціально-економічного становища; недосконалість законодавства. Важливе значення мають особистісні фактори: соціально-психологічна дезадаптація, низький рівень готовності до праці та незадовільна професійно-трудова мотивація. Україна потребує нових концептуальних підходів до розв'язання проблем зайнятості осіб з інвалідністю. Ця категорія громадян повинна мати не тільки права, але й можливості працювати. Залучення інвалідів до сфери праці важливе як для держави, так і для них самих інвалідів, оскільки підвищується їхній життєвий рівень, збільшуються їхня платоспроможність, а також можливість самореалізації. Тому необхідно, по-перше, збільшити обсяги створення й збереження робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю; по-друге, законодавчо передбачити компенсації роботодавцям протягом певного періоду для повного або часткового відшкодування витрат на заробітну плату прийнятим на роботу особам з інвалідністю.

Список використаних джерел:

1. Мостіпан О. Державна політика щодо інвалідів: перспективи та пріоритети / О. Мостіпан // Соціальний захист. – 2002. – №11. – С. 13-16.
2. Дроздова Л. Людям з особливими потребами – надійні соціальні гарантії / Л. Дроздова // Соціальний захист. – 2002. – № 11. – С. 17– 18.
3. Колешня Л., Тимошек Т. Шляхи соціальної інтеграції інвалідів у суспільне життя через упровадження моделі зайнятості // Україна: аспекти праці. – 2005. – № 7. – С. 14-21.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Бориченко К.В.

Піскун Дарина Олександрівна

студентка III курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НЕТИПОВИХ ФОРМ ЗАЙНЯТОСТІ НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ ПРАЦІ

Відсутність правового регулювання нетипових форм зайнятості, таких як аутсорсінг, аутстафінг, лізинг персоналу створює умови для порушення прав працівників, зловживання роботодавцями своїми правами. Попри наявність міжнародного нормативно-правового регулювання відносин нетипової праці, Україна ще досі не здійснила жодних кардинальних змін на шляху до законодавчих трудових відносин, що засновані на нетипових

формах зайнятості. Крім того, вітчизняній науці трудового права ще досі бракує комплексних досліджень питань застосування нетипових форм зайнятості, що робить дослідження у даній сфері одним із актуальних напрямків наукового пошуку.

Починаючи з 70-х років минулого століття, у країнах з ринковою економікою стандартні види зайнятості, які передбачають наявність безстрокового трудового договору, час відпочинку і роботи, стабільну зарплату, участь працівників в управлінні організаціями, відходять на другий план. На заміну їм приходять нетипові форми зайнятості, які характеризуються непередбачуваністю відносин і значно відрізняються від звичних нам трудових відносин. В Україні формування ринкових відносин також спричинило необхідність пошуків шляхів забезпечення гнучкості трудових відносин та, звісно, створення законодавчої бази, яка б передбачала належне регулювання даного типу суспільних відносин.

На сьогодні в числі запозиченої праці виділяють: аутсорсінг (передання певних функцій підприємства зовнішньому виконавцю-аутсорсеру, який є висококваліфікованим у цій галузі, для обслуговування на тривалий строк); аутстафінг (виведення працівників зі штату роботодавця-користувача і оформлення їх у штат іншого роботодавця, при цьому працівники залишаються працювати на попередньому робочому місці, а обов'язки роботодавця стосовно них виконує вже провайдер) [2, с. 27]; лізинг персоналу (трудова відносина за яких працівники відповідної кваліфікації на певний період часу залучаються до виконання конкретного проекту іншої компанії).

Для роботодавців залучення такого виду робочої сили дозволяє швидко замінювати працівників, які відсутні з певних причин, і оновлювати склад працівників при різких коливаннях економіки; також це дає змогу отримати потрібну кількість працівників для термінових і непередбачуваних завдань, додаткову можливість оптимізувати витрати на персонал і підвищити продуктивність праці шляхом виведення працівників зі штату.

Щодо працівників, які зайняті на умовах нетипової зайнятості, то вони мають гірші умови праці, зокрема нижчу заробітну плату, ніж основні працівники. Існують передумови для виключення таких працівників із осіб, що підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню; їх не залучають до медичних оглядів; вони є обмеженими в отриманні санаторно-курортних путівок; даний характер праці позбавляє працівників низки винагород; у окремих випадках працівники не мають права на надбавки, доплати і компенсації за шкідливі умови праці, адже де-юре оформлені у штаті кадрового агентства, де відсутні шкідливі умови праці; запозичені кадри не мають права на участь у профспілці, не приймають участь в колективному регулюванні трудових відносин [1, с. 140].

Також можна сказати, що роботодавці не бажаючи вкладати кошти в підвищення кваліфікації своїх працівників, використовують працю запозичених працівників за умов, що призводить до зменшення їх можливостей кар'єрного росту і зниження мотивації в обраному виді діяльності. І як наслідок, це призводить до падіння кваліфікації, відбувається зниження умотивованості працівників у результатах праці [3, с. 13].

Головною проблемою в такому виді трудових відносин являється те, що відбувається порушення трудових прав залучених працівників, оскільки норми законодавства про працю, які встановлюють трудові гарантії при прийнятті на роботу та звільненні з неї не виконуються, а самі працівники можуть не охоплюватися системою загальнообов'язкового державного соціального страхування і втрачають право отримати гідне соціальне забезпечення в разі настання відповідних соціальних ризиків.

На практиці в країнах, де нетипова зайнятість не регулюється трудовим законодавством, в числі приватних агентств зайнятості все частіше зустрічаються сумнівні фірми-посередники. Тому для України необхідно законодавчо закріпити обов'язок роботодавців виплачувати атиповим працівникам заробітну плату в тому самому розмірі, що і штатним співробітникам, прирівняти становище частково зайнятих працівників до повністю зайнятих в тому сенсі, що заробітна плата за годину роботи повинні бути однакові, забов'язати агентства слідкувати за охороною праці своїх працівників, за підтримкою порядку на об'єктах, забезпечувати підвищення кваліфікації працівників відповідно до закону [4, с. 36].

Отже, можна зробити висновок, що законодавче врегулювання окремих видів нетипових форм зайнятості – це перший крок до вдосконалення законодавства про працю і забезпечення гарантій належного ставлення до працівників, надання їм соціальних гарантій в повній їх мірі. У цьому напрямку державі потрібно здійснити низку заходів для заповнення прогалин правового регулювання нетипової зайнятості, щоб всі працівники були рівні у своїх правах та обов'язках.

Список використаних джерел:

1. Бизюков П.В. Заемный труд: последствия для работников / П. В. Бизюков, Е.С. Герасимова, С.А. Саурин. – М., 2012. – 140 с.
2. Бенмерабет А. Что такое аутсорсинг и аутстаффинг / А. Бенмерабет // Kadrovik.ru. – 2010. № 10. – С. 27-29.
3. Лушников А. М. Нетипичные трудовые правоотношения и защита прав работников / А. М. Лушников // Вторая конференция Ассоциации «Юристы за трудовые права», 25–26 апреля 2008 года, Санкт-Петербург: Сборник материалов / Под общей редакцией Е.С. Герасимовой. – 2008. – С. 12-27.

4. Нестандартні форми зайнятості: як не допустити порушень // Бібліотечка голови профспілкового комітету, лютий 2011 року / К.: «Профінформ» ФПУ. – . – М., 2011. № 2. – 36 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Пожарова О. В.

***Плескань Віра Вячеславівна,
Сайко Анна Андріївна***
*студентки III курсу
факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ МОББІНГУ НА РОБОЧОМУ МІСЦІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Останнім часом у сфері трудових відносин набуває поширення явище моббінгу персоналу, тобто психологічного терору працівників на робочому місці з боку роботодавця або співпрацівників. Сьогодні в багатьох країнах світу проблемі викорінення моббінгу присвячено чимало наукових праць, у тому числі й у середовищі фахівців у галузі трудового права, оскільки саме трудове право покликане реалізовувати виключно важливу захисну функцію, сприяти налагодженню соціальних зв'язків між працівниками і роботодавцями в межах соціального діалогу.

Феномен моббінгу має місце на підприємствах як державної, так і приватної форми власності в будь-якої держави, включаючи й Україну. Водночас, слід зауважити, що проблема моббінгу має яскраво виражений правовий аспект, оскільки у ст. 3 Конституції України наголошується, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [1]. Стаття 2 Кодексу законів про працю України закріплює право на здорові та безпечні умови праці як одне з основних трудових прав працівників [2]. Необхідно також зазначити, що Україна 2006 р. ратифікувала Європейську соціальну хартію (переглянуту). Україна взяла на себе зобов'язання за 74 пунктами з 98 Хартії (переглянутої), серед яких обов'язок виконувати і статтю 26, яка закріплює право на гідне ставлення на роботі, зокрема, з метою забезпечення ефективного здійснення права всіх працівників на захист їх гідності на роботі.

Проблема моббінгу на робочому місці була досліджена такими зарубіжними вченими, як: К. Лоренц, Г. Манн, К. Нідлата. Серед вітчизняних вчених вагомий внесок зробили Т. А. Коляда, К. В. Колодей,

І. В. Лагутіна, А. І. Маренич, О. І. Сердюк, Н. А. Чередиєнко, А. В. Шамшиєва та ін.

Щодо видів моббінгу, то найпоширенішою його класифікацією є поділ за сферою дії. Virізняють вертикальний та горизонтальний моббінг. Вертикальний моббінг – вид психологічної агресії, що здійснюється у площині «керівник – трудовий колектив». Горизонтальний моббінг – це вид психологічної агресії, що полягає у колективному тискові на одного з колег, ігноруванні та цькуванні його, тобто такий вид моббінгу існує в середині трудового колективу, на рівні професійної групи [3].

Міжнародна організація праці визначає психічний терор на робочому місці як «образливе, мстиве, жорстоке, злостиве або принизливе поводження з окремою особою або групою працівників, що охоплює колективний пресинг або мобінг проти обраного працівника, який стає об'єктом психологічного тиску. Моббінг передбачає постійну негативну увагу або критику, ізоляцію особи від суспільних контактів, поширення неправдивої інформації» [4, с. 89].

Моральне переслідування (моббінг) використовується для скорочення чисельності персоналу. Засобами досягнення цієї мети є регулярні переведення на іншу роботу та виконання поставлених цілей в обмежений період часу. Наприклад, працівників France Telecom (одного з основних гравців телекомунікаційного світового та європейського ринків, нині має назву Orange) переводили з посади на посаду, з одного філіалу в інший. Чимало інженерів, щоб залишитися на роботі, мали зайняти посаду техніків чи, при переведенні в інший підрозділ, кожен день добиратися до нового місця роботи за сотні кілометрів [5, с. 151].

В аспекті вирішення проблеми протидії моббінгу необхідно визначити причини моббінгу. На нашу думку, вони безпосередньо пов'язані з метою, яка переслідується суб'єктами моббінгу. Однією з причин є конкуренція, що існує на ринку праці в цілому, так і в середині кожного підприємства, установи, організації. Саме під час конкуренції можуть проявлятися моббінгові дії у вигляді цькування і т.д. Така «нездорова конкуренція» знаходиться під відповідальністю керівника. Причинами також є власна неприязнь, заздрість, психологічний тиск з боку керівника (наприклад, психологічне насильство, коли роботодавець не має законних підстав для звільнення даного працівника і працівник змушений звільнитися за власним бажанням).

Якщо звернутися до міжнародного досвіду, то зазвичай країни здійснюють захист своїх громадян від такого негативного явища шляхом гарантування та забезпечення права на справедливі та безпечні умови праці. Зокрема, у таких країнах як Німеччина та Франція способи захисту від моббінгу передбачені законодавством.

У Німеччині поширеним є підписання антимоббінгових угод, в яких передбачається визначення поняття мобінгу, гарантії захисту від такого явища та коло осіб, до кого можна звернутися за допомогою [6, с. 14].

Отже, моббінгу на робочому місці є небезпечним явищем, це серйозне порушення морально-етичних норм, яке часом істотно відбивається на здоров'ї працівників. Варто звернути увагу на її небезпечні наслідки, такі як: «нездорова» конкуренція в колективі, неефективна робота працівників, порушення прав особи, нервові розлади, втрата роботи працівником, самогубство. Починаючи з 80-х років XX ст. започатковується активне дослідження цього явища в Європі. В Україні дослідження даного явища набуло поширення наприкінці XX ст. Незважаючи на наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених в Україні не існує механізму захисту працівника від моббінгу на робочому місці. Задля ефективного вирішення проблеми моббінгу необхідно зробити комплексний аналіз наукових досліджень, імплементувати їх в законодавство України. Необхідним є також пояснення керівникам державних і приватних установ, організацій які негативні наслідки спричиняє вертикальний і горизонтальний мобінг як для працівників, так і для ефективності роботи підприємств, способи його протидії і уникнення шляхом наділення працівника правом подати скаргу посадовим особам Державної служби України з питань праці, представникам профспілкових організацій звернутися до суду з позовом про захист працівників, які зазнали морального переслідування.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971 № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – Додаток до N 50.
3. Федорова Д.О. Проблеми протидії моббінгу в трудових відносинах в Україні та шляхи їх / Д. О. Федорова // Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка. – 2015.– Вип 2. – Т. 2. – С. 88-90.
4. Лагутіна І.В. Моббінг на робочому місці : правовий аспект/ І.В. Лагутіна// Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – № 577 – С. 133-138.
5. Лагутіна І.В. Форми та способи захисту права працівника на гідне ставлення на роботі / І.В. Лагутіна //Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – 2015. – № 5. – С. 148-155.
6. Алексєєнко Т.Х. Явища моббінгу і буллінгу в стосунках групи і особистості / Т.Х. Алексєєнко // Шляхи освіти науково-методичний журнал. – 2012. – № 2. – С. 12-16.

Науковий керівник: д.ю.н., доцент Лагутіна І.В.

Рибалка Олександра Валеріївна
студентка IV курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУБ'ЄКТИ ЗДІЙСЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ДІТЕЙ-СИРІТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

У кожній країні світу є така особлива соціальна група, яка потребує ретельної уваги з боку держави та суспільства – це діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування. Актуальність даної теми зумовлена тим, що в Україні значна кількість населення перебуває в складному соціально-економічному становищі, відповідно, відбувається зниження рівня життя та благополучності громадян, девальвація моральних цінностей, загострення проблем стосовно здорового виховання дітей у сім'ях, збільшення кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Не дивлячись на те, що у системі соціального захисту України переважають матеріальні заходи, тим не менше для подолання наслідків такого соціального ризику як сирітство особливе значення має ефективне соціальне обслуговування.

У статті 52 Конституції України зазначено що, утримання та виховання дітей-сиріт і дітей позбавлених батьківського піклування є обов'язком держави [1]. Саме держава повинна забезпечувати ефективне функціонування суб'єктів, що надають соціальні послуги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, зокрема тих, що забезпечують належні умови їх виховання, проживання та розвитку, отримання освіти. Такими суб'єктами є: дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, всіх типів та форм власності, різноманітні медичні, навчальні, виховні заклади, інші заклади та установи, в яких проживає дана категорія дітей, також дитячі будинки сімейного типу та прийомні сім'ї [2].

Загальновідомо, що дитячі будинки та притулки не найкраще місце для нормального та здорового розвитку і належного виховання дітей, оскільки нестача батьківської уваги та турботи призводить до ненормального психічного розвитку дитини, різноманітні статистичні показники доводять що багато дітей, які виховувались у дитячих будинках, у дорослому житті соціально неактивні, агресивні та схильні до протиправної поведінки. Тому, на даний момент, держава надає перевагу, так званим, «сімейним» формам влаштування сиріт, тобто сприяє усиновленню, шляхом надання різноманітних допомог дитячим будинкам сімейного типу та прийомним сім'ям.

Прийомним батькам і батькам вихователям, за надання соціальних послуг, призначається соціальна допомога та грошове забезпечення на

дітей-сиріт з моменту влаштування дитини у дитячий будинок сімейного типу або прийомну сім'ю включно до дня досягнення дитиною повноліття, а у разі навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, за денною формою у вищих навчальних закладах I-IV рівня акредитації та професійно-технічних навчальних закладах – до 23 років або до закінчення відповідних навчальних закладів [3]. Сімейні форми влаштування дітей є більш ефективними порівняно зі стаціонарними соціальним закладами, оскільки дозволяють вирішити в нашій державі дві проблеми: зменшення кількості сиріт та виховання дітей в сімейному оточенні, адже як зазначалося вище, саме сім'я здатна створити сприятливі умови для здорового розвитку дитини; професіоналізація прийомних батьків, вихователів при належному фінансовому забезпеченні може стати одним із напрямів вирішення проблеми безробіття, особливо у сільських, селищних територіях, у невеликих містах.

У той же час, основними проблемами в Україні на шляху до популяризації сімейних форм виховання слід вважати психологічну неготовність українського суспільства до усиновлення та слабо розвинену мережу спеціальних закладів підготовки потенційних прийомних батьків, а також низький рівень життя населення в цілому.

З метою ініціювання подальшого збільшення прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу, патронатних сімей в Україні необхідно застосовувати міжнародний досвід, активно використовувати допомогу різноманітних благодійних організацій та міжнародних фондів, популяризовувати прийомні сім'ї на національному рівні шляхом ефективного рекламування та збільшення обсягу державних гарантій і соціального захисту для даної категорії населення.

Список використаних джерел:

1. Конституція України Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року //Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 141.
2. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13 січня 2005 р. / / Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 6. – Ст. 147.
3. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною»: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 року № 81 //Офіційний вісник України. – 2007. – № 8. – Ст. 293

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Бориченко К.В.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДСТОРОНЕННЯ ВІД РОБОТИ

Метою трудового законодавства є створення державних гарантій трудових прав та свобод громадян, встановлення сприятливих умов праці, а також захисту прав та інтересів працівників і роботодавців.

Проблемою, яка потребує нагального вирішення є забезпечення прав працівників як державою, так і конкретним роботодавцем.

Відсторонення працівника від роботи – це призупинення виконання ним своїх трудових обов'язків за рішенням уповноважених на це компетентних органів, що, як правило, відбувається з одночасним призупиненням виплати йому заробітної плати [1].

Відсторонення працівника від роботи це завжди тимчасовий захід. Таким чином воно може передувати переведенню певного працівника за його згодою на іншу роботу за станом здоров'я, а також з інших причин, припинення трудового договору або поверненню на попередню роботу.

Відсторонення від роботи можливе лише у випадках, які передбачені законодавством. Воно оголошується розпорядженням або наказом керівника підприємства, установи чи організації, про що працівник повинен бути повідомлений заздалегідь. Термін відсторонення від роботи встановлюється до моменту усунення причин, які його викликали. Відсторонений від роботи працівник має право оскаржити наказ у встановленому законом порядку.

У випадку відсторонення трудові відносини працівника та роботодавця не припиняються, а тому тут не йдеться про звільнення з роботи. При цьому працівника не допускають до виконання своїх трудових обов'язків, але тимчасово. Залежно від причин відсторонення заробітна плата на цей період не зберігається, хоч у деяких випадках нараховується середній заробіток або ж виплачується певна допомога за рахунок коштів фондів загально-обов'язкового державного соціального страхування.

У стаття 46 КЗпП України передбачено правило, за яким працівник може бути відсторонений від роботи роботодавцем: при появі його на роботі у нетверезому стані, стані наркотичного або токсичного сп'яніння; при відмові або ухиленні від обов'язкових медичних оглядів, навчання, інструктажу і перевірки знань з охорони праці та протипожежної охорони, а також в інших випадках, які передбачені законодавством.

При появі працівника на роботі у стані токсичного чи наркотичного сп'яніння працівник може бути відсторонений від роботи до закінчення робочого дня або до вирішення питання про розірвання з ним трудового

договору за п. 7 ст. 40 КЗпП України. Аналогічно вирішується питання і при появі на роботі у нетверезому стані. У двох випадках відсторонення працівника від роботи заробітна плата не зберігається.

Відповідно до Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» (ст. 26) обов'язкові медичні огляди проходять працівники водопровідних споруд, підприємств харчової промисловості, громадського харчування і торгівлі, навчально-виховних закладів і лікувально-профілактичних, дошкільних, інших підприємств, установ, організацій, діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення та може спричинити поширення інфекційних захворювань, виникнення тяжких харчових отруєнь, повинні проходити обов'язкові медичні огляди [4].

Підставою для відсторонення від роботи є ухилення від позачергового медичного огляду, а також від обов'язкового огляду, який проводиться на вимогу головного державного санітарного лікаря.

За поданням компетентних осіб санітарно-епідеміологічної служби відстороненню від роботи без збереження заробітної плати підлягають також працівники, які без поважних причин ухиляються від обов'язкових щеплень проти інфекційних захворювань, що проводяться відповідно до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» [3].

Відсторонення від посади може бути здійснено щодо особи, яка обвинувачується або підозрюється у вчиненні злочину середньої тяжкості, тяжкого чи особливо тяжкого злочину, а також незалежно від тяжкості злочину – щодо особи, яка є працівником правоохоронного органу [2].

Таке відсторонення відповідно до ст. 154 Кримінального процесуального кодексу України здійснюється на підставі рішення слідчого судді під час досудового розслідування чи суду під час судового провадження на строк який складає не більше двох місяців.

Законодавством передбачено також можливість для відсторонення від роботи без збереження заробітної плати водіїв, у яких відсутні відповідні документи, що дають право на керування конкретними транспортними засобами, або ж у разі вчинення ними порушення, наслідки якого можуть загрожувати безпеці життю, здоров'ю та руху громадян.

Таким чином, можна зробити висновок, що в законодавстві України наявна правова основа регулювання відсторонення від роботи, яка дозволяє при дотриманні як роботодавцем, так і працівником трудового законодавства уникати певних несприятливих наслідків.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1971. – № 322-VIII. – ст. 46.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 4651-VI. – ст. 154.

3. Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 06.04.2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 1645-III. – ст. 12.

4. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 4004-XII. – ст. 26.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Пожарова О.В.

Сіденко Вадим Валентинович,

Коваль Віталій Олександрович

студенти IV курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

Орієнтація на гуманістичні цінності на сучасному етапі розвитку суспільства викликає посилення соціальних пріоритетів у функціонуванні економічної системи. Разом з тим, роль фінансів полягає у забезпеченні такого розподілу і перерозподілу створеної вартості, за якого гарантуються сприятливі умови для гармонійного розвитку суспільства і конкурентоспроможності національної економіки. Досягнення цієї складної мети функціонування фінансової системи, безумовно, має на меті справедливий розподіл фінансових ресурсів між окремими людьми, відповідно до їх внеску у забезпечення суспільного добробуту, що гарантує кожній людині нормальні умови життя.

Активна участь людини у господарському житті країни є обов'язковою умовою забезпечення гідного рівня добробуту суспільства. Попри це, існує багато чинників, які значно ускладнюють можливість отримання кожним індивідом необхідних доходів від своєї праці, власності тощо. Людська природа влаштована таким чином, що фізіологічна здатність до праці обмежена настанням певного віку. Труднощі у забезпеченні необхідного існування в період непрацездатності викликана тим, що через різні причини велика кількість населення не веде інтенсивну трудову діяльність. До того ж, досить часто люди не можуть рівномірно розподілити зароблені кошти впродовж всієї тривалості свого життя, зберігши при цьому необхідну

кількість фінансових ресурсів до похилого віку. Гуманність сучасного суспільства виявляється, зокрема, у відповідальності спільноти за благополуччя кожного окремого індивіда та надання фінансової допомоги людям, які з об'єктивних причин не можуть забезпечити необхідне існування. Сприяти реалізації двох базових принципів побудови цивілізованого суспільства – особистої відповідальності і солідарної взаємодопомоги покликане державне пенсійне страхування [1]. Пенсії будучи головним джерелом доходів для багатьох людей, слугують не лише засобом забезпечення їх нормальної життєздатності, а й чинником досягнення гармонії у суспільстві та забезпечення високого економічного розвитку держави.

Слово «пенсія» в економічній літературі має різні трактування. Класичне тлумачення цього терміну надає професор А.К. Соловйов, згідно з яким – це спеціальна форма грошової виплати громадянам, яка має адекватно компенсувати розмір заробітної плати чи іншого регулярного доходу від трудової чи іншої суспільно корисної діяльності, котрі були втрачені з причин настання у них встановленого законом віку (старості), інвалідності, втрати годувальника чи на інших підставах, які передбачені законодавством [2].

Враховуючи це, необхідним елементом фінансової системи країни є система пенсійного забезпечення, в якій відбувається формування необхідних ресурсів для забезпечення нормальної життєдіяльності більшості населення.

На сучасному етапі важливу роль у пенсійних системах країн відведено державному пенсійному страхуванню. За час порівняно не великого періоду еволюції (перша загальнодержавна система пенсійного страхування створена Отто фон Бісмарком у 1889 році) [3], державне пенсійне страхування зайняло провідне місце у системах соціального захисту населення розвинених країн та позитивно вплинуло на подолання бідності та стало вагомим чинником підвищення рівня життя в країнах, яких воно існувало.

Щоб дослідити теоретичне підґрунтя державного пенсійного страхування варто з'ясувати економічний зміст даного терміну. Так, досить цікавою є визначення цього поняття, яке запропонував відомий російський вчений В.Д. Роїк. Соціальне пенсійне страхування він визначає як економічні відносини суб'єктів трудових відносин з приводу компенсації наслідків соціальних ризиків, які призводять до повної чи часткової втрати заробітку (старість, втрата годувальника, інвалідність) і спричиняють зміни матеріального становища і пов'язаного з цим соціального статусу працівників і їх сімей [4]. Не зважаючи на позитивні властивості даного визначення, на нашу думку, було б ще краще, аби серед суб'єктів пенсійного страхування було зазначено ще і державу, а також зазначено такі

важливі характеристики державного пенсійного страхування як загальний і обов'язковий характер.

Оригінальне визначення пенсійного страхування наводить Л.Г. Стожок. Цей вид страхування вчена трактує як складну підсистему, яка поєднує економічні, соціальні та правові інститути, призначені для реалізації інтересів і потреб стосовно захисту різних верств населення. З економічної позиції пенсійне страхування виступає як інститут соціальної політики. З соціальної – розглядається як складова системи соціального страхування, і як форма соціального захисту, яка дозволяє, у випадку настання соціальних ризиків, зберегти необхідні стандарти рівня та якості життя непрацездатного населення. З правових аспектів пенсійне страхування трактується як система юридичних норм, які регулюють соціальний захист населення при настанні страхових випадків, передбачених законодавством [5].

Реалізація унікальної ролі державного пенсійного страхування у соціальній і економічній системах держави відбувається шляхом реалізації його функцій. В економічній літературі загалом спостерігається консенсус думок щодо реалізації державним пенсійним страхуванням двох груп функцій – функції пов'язані з відновленням трудових ресурсів і функції пов'язані з забезпеченням мінімальних соціальних гарантій суспільства загалом.

Незважаючи на деякі відмінності у формулюванні функції державного пенсійного страхування, пов'язаної з забезпеченням відновлення трудових ресурсів, вчені все ж однакові в тому, що пенсійні виплати є джерелом матеріального забезпечення індивідів ресурсами в разі настання страхового випадку.

Обґрунтовуючи цю функцію вчені виходять з того, що заробітна плата, що виплачується працюючим є лише частиною вартості робочої сили, а іншою частиною – є пенсійні виплати, пов'язані з забезпеченням життєдіяльності працівника у період, коли він не може працювати. Таким чином, в межах державного пенсійного страхування кожен індивід одержує послугу з резервування частини одержуваних доходів на період, коли він досягне похилого віку з метою забезпечення достойного рівня забезпечення упродовж усього життя. Враховуючи те, що в умовах ринкової економіки, самотійно її суб'єкти не можуть ефективно вирішити це завдання, відповідну функцію виконує державне пенсійне страхування.

Друга функція державного пенсійного страхування пов'язана з забезпеченням соціального захисту населення. Реалізація цієї функції можлива завдяки обов'язковому характеру державного пенсійного страхування, а також встановленням мінімальних пенсійних виплат на рівні, що забезпечує необхідну життєдіяльність застрахованих осіб. За своєю природою соціальна функція державного пенсійного страхування

покликана сприяти досягненню соціальної справедливості та суспільної гармонії в країні.

Досліджуючи дві функції державного соціального страхування, на нашу думку, недоцільно залишати поза увагою його вплив на економіку країни. впливаючи на значні фінансові потоки в країні, інститут державного пенсійного страхування тим самим справляє значний вплив на: 1) розподіл валового внутрішнього продукту на споживання і нагромадження; 2) обсяг і структуру інвестицій в країні; 3) обсяг і структуру споживання в країні; 4) величину і структуру попиту в країні; 5) ефективність національного виробництва через інтенсифікацію застосування чинників виробництва (насамперед праці). З огляду на це, на думку О.П. Кириленка та Б.С. Малиняка, крім основних двох функцій державного пенсійного страхування, по-суті, воно виконує і ще одну важливу функцію – регулювання економіки. За допомогою неї можна буде визначити наслідки реформування державного пенсійного страхування для економіки країни.

Ухвалення економічно обґрунтованих рішень є необхідною умовою підвищення конкурентоспроможності національної економіки та забезпечення стійкості економічної системи. В умовах становлення інформаційного суспільства та посилення демократичних процесів в нашій державі, оприлюднення інформації про економічні наслідки функціонування державного пенсійного страхування має велике значення для належного його функціонування.

Список використаних джерел:

1. Роик В. Д. Основы социального страхования: организация, экономика и право: Учебник / В. Д. Роик. – М.: Изд-во РАГС, 2007. – С.9.
2. Соловьев А. К. Экономика пенсионного страхования : Учеб. пособие для вузов / А. К. Соловьев. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – С. 5.
3. Борисенко Н. Я. Пенсионное обеспечение: Учебник / Н. Ю. Борисенко. – М.: Издательско– торговая корпорация «Дашков и К°», 2010. – С. 20.
4. Роик В. Д. Превратить старость в радость: Основы жизнедеятельности населения в пожилом возрасте / В. Д. Роик. – М.: МИК, 2008. – С.349.
5. Стожок Л. Г. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування в системі соціальної політики : Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – К., 2007. – С.6.

Науковий керівник: старший викладач Харитонova Л.І.

Тивонюк Тетяна Валеріївна
студентка III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЧАСУ ВІДПОЧИНКУ ЗА ПРОЕКТОМ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

На сьогодні існує нагальна потреба у прийнятті нового кодексу, в якому були б враховані вимоги сьогодення і який би врегулював трудові відносини в незалежній Україні.

Проблеми правового регулювання часу відпочинку досліджувалися в працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, втім, вони отримують нову актуальність у зв'язку з підготовкою до прийняття нового Трудового кодексу України (далі – ТК України), який на даний момент знаходиться на розгляді у Верховній Раді і містить ряд новел з питань правового регулювання часу відпочинку [3, с. 45].

Робочий час і час відпочинку є важливими правовими категоріями трудового законодавства України. Це пояснюється тим, що регламентація робочого часу в чинному законодавстві виступає як одна з гарантій забезпечення права на відпочинок. Відпочинок поряд із працею є основними соціальними становищами, у яких людина перебуває все своє життя. Питання щодо надання часу відпочинку працівникам, його види, тривалість, особливості регулюються главою третьою «Час відпочинку» проекту ТК України, постановами Кабінету Міністрів України, актами Міністерства соціальної політики та інших центральних органів виконавчої влади, локальними нормативно-правовими актами.

Чинне законодавство чітко не передбачає визначення «час відпочинку», традиційно під часом відпочинку розуміється час, протягом якого працівник є вільним від виконання трудових обов'язків і який вправі використовувати на власний розсуд. У проекті Трудового кодексу теж не визначається поняття часу відпочинку. У ст. 157 проекту ТК України передбачаються види часу відпочинку:

- 1) перерви упродовж робочого дня (зміни);
- 2) щоденний (міжзмінний) відпочинок;
- 3) вихідні дні (щотижневий безперервний відпочинок);
- 4) дні державних та релігійних свят, робота в які не проводиться;
- 5) відпустки.

Також у проекті ТК України зазначається, що на роботах, де через умови виробництва (праці) надання перерви для відпочинку і харчування є неможливим, роботодавець повинен забезпечити працівникові можливість відпочинку і харчування протягом робочого часу. Перелік таких робіт, а також місце для відпочинку і харчування встановлюються колективним

договором або нормативним актом роботодавця, прийнятим з урахуванням пропозицій виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника). На певних видах робіт працівникам упродовж робочого часу надаються перерви, обумовлені специфікою роботи, організації виробництва і праці. Види цих робіт, тривалість перерв та порядок їх використання встановлюються трудовим законодавством або правилами внутрішнього трудового розпорядку (1, Ст.155 відповідно до проекту ТК України).

Працівникам, які в холодну пору року працюють на відкритому повітрі або у приміщеннях, що не обігріваються, вантажникам на вантажно-розвантажувальних роботах та іншим працівникам на умовах і в порядку, передбачених колективним договором, надаються спеціальні перерви для обігрівання та відпочинку, які включаються до складу робочого часу. Працівники мають право на короткотермінові перерви санітарно-гігієнічного призначення, які включаються до складу робочого часу.

Однією з позитивних новел проекту Трудового кодексу України є встановлення мінімальної тривалості перерви для харчування – 30 хвилин. В той час як Кодекс законів про працю встановлює тільки її максимальну тривалість (2 години) [2, с. 23].

Також статті 157-161 деталізують кожен із видів відпочинку передбачений проектом Трудового Кодексу України.

Можна зробити висновок, що така категорія, як «час відпочинку» має неабияке значення у сучасному процесі організації праці населення. Проект Трудового кодексу України досить широко охопив це питання, містить в собі багато позитивних змін, проте має і недоліки, які виражаються, зокрема в скороченні терміну відпусток для окремих категорій працівників. Враховуючи те, що Україна проходить період перетворень, варто зауважити, що прийняття нового Трудового кодексу України, який має відповідати сучасним вимогам та потребам суспільства є важливим кроком, який має бути досить ґрунтовно обдуманий і забезпечити реалізацію основних прав та свобод громадян у сфері праці.

Список використаних джерел:

1. Проект Трудового Кодексу України від 20.05.2015 року №1658 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>.
2. Безп'ята В.Ф. Використання міжнародно-правових актів при захисті права на працю / В.Ф. Безп'ята // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 279.
3. Обущенко О.М. Щодо проблем реформування трудового законодавства // Актуальні проблеми трудового права в сучасних умовах ринкової економіки: матеріали наук.-практ.конф. / за ред. В.С. Венедиктова. – Х., 2003. – С. 237.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Пожарова О.В.

Шкільнюк Анастасія Дмитрівна
студентка III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ПРАЦЮ ОСІБ, ЩО ВІДБУВАЮТЬ ПОКАРАННЯ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується [1]. Права є невід'ємною частиною кожної особи, проте можуть виникати особливості при їх реалізації за певних умов. До таких умов можна віднести відбування покарання в місцях позбавлення волі, оскільки виникають складнощі при майбутньому працевлаштуванні осіб, до яких було застосовано таку міру покарання. Актуальність даної теми зумовлена численними порушеннями права на працю в контексті її добровільності. Примусове використання праці засуджених останнім часом збільшується, тому необхідно звернути увагу на правомірність її використання.

Проблемами дослідження реалізації права на працю займалися такі вчені, як: А.В. Бадира, І.Р. Григорян, Є.М. Зайцева, Л.Г. Крахмальник, М.С. Рибак, Б.І. Старків та інші.

У науковій літературі має місце думка, що закріплення обов'язку осіб, позбавлених волі, працювати за нормами кримінального та кримінально-виконавчого права надає примусового характеру. Проте, можна сказати, що ця праця використовується у рамках відбування покарання, але Законом не передбачено, що засуджені під час знаходження у колонії мають примусово реалізовувати право на працю [2; с. 123]. Можливо, це застосовується з метою скорочення/обмеження вільного часу, що не є конституційним згідно думки, викладеної вище.

З іншого боку, їх праця є суспільно корисною, оскільки враховується їх здатність до праці, вік, посади, які вони займали раніше та інші важливі фактори. Водночас постає питання: чи справді особи, які працюють у колоніях, відбуваючи покарання, досягають результату їх виправлення? На жаль, бажані результати не завжди досягаються даним способом, оскільки, як свідчить практика, кожна особа індивідуальна і способи та методи, що застосовуються до одного індивіда, рідко матимуть тотожні позитивні результати у випадку застосування таких методів до іншого.

Окремі категорії осіб, такі як інваліди I та II груп, вагітні жінки, тяжко хворі, жінки, що мають дітей, можуть працювати за власним бажанням. Вражаючим є те, що засуджені не мають права припиняти працю, до якої вони залучені, проте їхня праця є оплачуваною (окрім робіт з благоустрою території колонії). Вона також регулюється нормами трудового права, у

більшій мірі Законом України «Про оплату праці» та Кодексом законів про працю України.

Оплата праці засуджених відбувається залежно від місця відбування покарання та кількості і якості виконаної роботи. Так, особи, що працюють у колоніях з мінімальним рівнем безпеки на особовий рахунок отримують близько 75% заробітної плати, у колоніях з середнім рівнем безпеки – 50% заробітної плати, а у колоніях з максимальним рівнем безпеки – приблизно 15%. Вищенаведені відсотки сплачуються після деяких відрахувань (аліментів, прибуткового податку, відшкодувань за їжу, одяг, взуття та інші матеріали). Можуть застосовуватись і стягнення за ухилення від виконання праці, а у разі відсутності коштів на особовому рахунку засудженого можливе пред'явлення позову з боку колонії. Засуджені не допускаються до посадад пов'язаних з матеріальною відповідальністю (п. 1.4 Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі) [3], а також:

- у приміщеннях, де розташована зброя, спеціальні засоби та службова документація;
- на роботах, пов'язаних з устаткуванням для розмножування документів, телеграфною і телефонною технікою;
- на роботах, пов'язаних з обліком, зберіганням та видачею лікарських засобів;
- на роботах, пов'язаних з обліком, зберіганням і видачею отруйних і вибухових речовин;
- на посадах касирів, бухгалтерів-операціоністів, продавців, завідувачів продовольчих і речових складів, водіїв автомобілів і мотоциклів, зубопротезистів;
- як фотографів;
- на посадах з підпорядкуванням вільнонайманого персоналу (п. 64 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань).

Отже, з вищенаведеного можна стверджувати, що засуджені також реалізують свою право на працю, але дещо інакше ніж звичайні особи.

Можливо, реалізація права на працю у рамках відбування покарання в місцях позбавлення волі полегшить майбутню соціалізацію засуджених, строк перебування яких у колоніях закінчився. Оскільки існують проблеми при працевлаштуванні осіб, які були раніше засуджені навіть після погашення їх судимості. Залучення до праці буде слугувати превенцією виникненню нових злочинів та зменшить можливі негативні наслідки при майбутній соціалізації особи.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року //Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Старків І.М. Особливості реалізації права на працю в місцях позбавлення волі / І.М. Старків // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та аспірантів «Вдосконалення правового захисту прав та основних свобод людини і громадянина». – Івано-Франківськ, 2010. – С. 122-124.
3. Про затвердження Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі: Наказ Міністерства юстиції України від 07.03. 2013 року № 396/5 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 23 – Ст. 123.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Андропова В.А.

Янков Валентин Олександрович

студент III курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ В ПРОЕКТІ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ

Новий проект Трудового кодексу України № 1658 значною мірою відрізняється від попередніх тим, що з нього виключені норми, які породжували гострі суперечки між роботодавцями і працівниками через порушення одного з обов'язкових принципів – балансу інтересів між сторонами трудового договору. Позитивним є і те, що у проекті заповнено необхідними нормами прогалини, які існували. Їх усунення, безумовно, сприятиме покращенню практики застосування трудового законодавства. Звичайно, вважати його бездоганим не можна, і це зрозуміло, адже в ньому, як і в будь-якій науково-практичній праці, є певні недоліки. Важливою перевагою цього проекту є те, що в ньому вперше дано визначення поняття робочого часу, якого не було в чинному КЗпП України [ст. 120, 1]. Цей крок дуже важливий, оскільки, як відомо, в юридичній літературі не існує єдиного підходу до змісту поняття «робочий час». Норматив робочого часу – це встановлена законом або на його основі норма постійної тривалості робочого часу, що підлягає безпосередньому дотриманню протягом певного календарного періоду. Такими нормативами

робочого часу є робочий день, робочий тиждень, робоча зміна, робочий місяць, робочий рік.

Вибір календарного періоду, протягом якого розподіляється встановлена тривалість робочого часу, залежить від специфіки виробництва і режиму роботи підприємства, установи, організації. Виходячи з цього, норми тривалості робочого часу повинні бути встановлені такими, щоб забезпечити сприятливі умови для виконання підприємством своїх функцій повного використання обладнання, злагодженої роботи підрозділів і служб підприємства, а також дотримання норм трудового законодавства з метою охорони здоров'я працівників та забезпечення їм часу відпочинку. З поняттями «робочий час», «норми тривалості робочого часу» тісно пов'язано поняття «режим робочого часу», що визначається як порядок розподілу тривалості робочого часу з різних відрізків календарного часу для належного перебігу трудового процесу та забезпечення вільного часу працюючим. Автори проекту, узагальнивши погляди вчених, у ст. 120 визначають, що робочий час – час, протягом якого працівник відповідно до правил внутрішнього трудового розпорядку і умов трудового договору повинен виконувати трудові обов'язки. Відповідно до трудового законодавства до робочого часу можуть включатися інші періоди часу. Таким чином, у ст. 120 вперше надано на законодавчому рівні визначення робочого часу, яке характеризується лаконізмом формулювання і яке, проте, передає сутність цього важливого юридичного поняття. Однак доповнення до визначення «відповідно до трудового законодавства до робочого часу можуть включатися інші періоди часу», безумовно, потребує конкретизації. Так, наприклад, для працівника важливо знати, чи включати до робочого часу прибуття до робочого місця для виконання трудових обов'язків, спуск до забою в шахті, час доставки заготовок продукції до робочого місця, період здавання готової продукції та інші періоди перебування на підприємстві. На нашу думку, обов'язково слід включати до робочого часу простій з вини підприємства, у разі відсутності електроенергії або водопостачання, короткочасні перерви для обігріву і відпочинку.

У ст. 121 проекту, чітко вказано, що нормальна тривалість робочого часу становить 40 годин на тиждень. Ця норма відповідає ст. 22 Конституції України, яка не допускає при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод, і Конвенції МОП № 47 «Про скорочення робочого часу до сорока годин на тиждень», у якій вперше у світі встановлено 40-годинний робочий тиждень для працівників, незалежно від сфери їх діяльності [3].

Новою в проекті є ст. 144, присвячена роботі на умовах ненормованого робочого дня. У ній вперше на рівні закону дано визначення ненормованого робочого дня, суть якого полягає в тому, що працівник епізодично за вказівкою роботодавця або без такої, зобов'язаний працювати понад норму

робочого часу. Більш точне визначення цього поняття вже міститься в Рекомендаціях щодо порядку надання працівникам з ненормованим робочим днем щорічної додаткової відпустки за особливий характер праці [4]. У Рекомендаціях зазначено, що ненормований робочий день – це особливий режим робочого часу, який встановлюється для певної категорії працівників у разі неможливості нормування часу трудового процесу.

На жаль, проект не містить норм про нестандартні режими робочого часу. Із розвитком інформаційних технологій та розширенням сфери послуг працівники багатьох професій стали менше перебувати в офісі, а деякі з них взагалі не мають робочого місця. У зв'язку з цим набувають популярності такі нестандартні режими робочого часу, як робота вдома або за викликом, віддалена робота або робота за межами робочого місця (дистанційна робота).

Список використаних джерел:

1. Проект Трудового кодексу України № 1658 від 27.12.2014 р. [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> – Дата доступу: 20.10.2017
2. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Конвенція про скорочення робочого часу до сорока годин на тиждень № 47, від 22.06.1935// Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці, 1919-1967. Т. 1. – Женева: Міжнародне бюро праці, 1999.
4. Рекомендації щодо порядку надання працівникам з ненормованим робочим днем щорічної додаткової відпустки за особливий характер праці; Міністерство праці та соціальної політики України; від 10 жовтня 1997 р.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г.І.

*Ярмолюк Наталія Анатоліївна,
Захарук Діана Володимирівна
студентки III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Право на працю є одним із найбільш важливим соціально-економічних прав і визначає можливість людей займатися працею для забезпечення як свого матеріального добробуту, так і духовного, так і духовного розвитку в умовах свободи та гідності, економічної безпеки та рівних можливостей. Невипадково це право закріплено в ст. 23 Загальної декларації прав людини, ст. 6 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, ст. 1 Європейської соціальної хартії (переглянутої), ст. 6 Сан – Сальвадорського протоколу до Американської конвенції про права людини, ст. 15 Африканської хартії прав людини і народів. Можливість заробляти собі на життя працею, яку людина сама для себе вільно обирає чи на яку вільно погоджується, є змістом права на працю, що визначається згідно зі ст. 43 Конституцією України [1].

У контексті соціально-економічної політики держави, зокрема виконання програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкуренто – спроможна економіка, ефективна держава», Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки та Стратегії державної кадрової політики на 2012-2020 роки проблема працевлаштування молоді є актуальною.

Метою статті є виявлення проблем, які виникають у молоді в процесі працевлаштування, а також надання пропозицій стосовно шляхів вирішення поставленої проблеми.

Правові аспекти працевлаштування молоді, враховуючи молодих спеціалістів, досліджувала значна кількість таких науковців, як О.О. Абрамова, В.С. Васильченко, В. Кравченко, Д. Верба, Ю.М. Щотова, М.Д. Прокопенко, Л. Стрембецька, Г.І. Чанишева, О.А. Трюхан, О.С. Кайтанський та ін.

Проблема працевлаштування молоді в Україні – одна з найгостріших проблем сучасності. Найчастіше випускники навчальних закладів працюють не за фахом, а деякі й зовсім залишаються не працевлаштовані. У зв'язку з цим варто докладніше дослідити зазначену проблему та виявити тенденції і закономірності розвитку кадрової політики в області зайнятості та працевлаштування молоді.

Однією з причин безробіття молоді є дисбаланс попиту і пропозиції на ринку праці: велика кількість випускників навчальних закладів не можуть працевлаштуватись через неймовірну кількість фахівців у тій чи іншій галузі, а в той же час роботодавці зацікавлені у працівниках за

спеціальностями «токар», «коваль», «слюсар» та інші. Ще однією причиною проблеми працевлаштування молоді є невідповідний рівень підготовки випускників до вимог роботодавця, а наслідком цього є і недостатність практичного досвіду та стажу роботи, який ускладнює влаштування на роботу молодого випускника. Варто зазначити, що невирішені проблеми працевлаштування молоді призводять до зростання безробіття та зниження рівня життя, спонукають до міжнародних трудових міграцій, спричиняють втрату мотивації до праці тощо.

Зазначимо, що КЗпП України є основним нормативно-правовим актом у сфері праці, який регламентує різноманітні аспекти трудової діяльності молоді, в тому числі і деякі гарантії забезпечення її трудової зайнятості. Зазначимо, що ст. 197 КЗпП України законодавчо закріплено зобов'язання держави щодо надання працездатній молоді першого робочого місця на термін не менше двох років [2]. Крім того, Законом України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 року для молоді держава забезпечує додаткові гарантії щодо працевлаштування [3].

Доцільно зазначити, що Кабінет Міністрів України 31 травня 2017 року остаточно скасував обов'язкове працевлаштування студентів. У жовтні 2016 року було внесено правки в Закон «Про вищу освіту», які набули чинності з 1 січня 2017 року, які скасували обов'язкове працевлаштування випускників вищих навчальних закладів. Так, Законом № 1662-VIII скасовується обов'язкове відпрацювання випускниками вищих навчальних закладів, підготовка яких здійснювалась за державним замовленням. Відтепер, навчальні заклади лише сприяють працевлаштуванню та не зобов'язані здійснювати працевлаштування своїх випускників. Зазначимо, що обов'язкове працевлаштування для решти студентів було скасовано ще минулого року, однак саме працевлаштування студентів – медиків залишили у зв'язку з позицією профільних установ. Тепер й студенти-медики після випуску можуть реалізувати своє конституційне право на вільний вибір місця подальшої роботи. Отже, обов'язкове відпрацювання для майбутніх лікарів також скасовано.

Окрім цього, законопроект №1648 від 20 травня 2015 року не передбачає додаткових гарантій працевлаштування молоді та дублює положення КЗпП України щодо праці неповнолітніх. На нашу думку, це негативно впливають на процес працевлаштування молоді та потребує подальшого законодавчого вдосконалення [4].

Вартий уваги й той факт, що на базі НУ«ОЮА» функціонує Центр стажування та працевлаштування. Місія Центру стажування та працевлаштування полягає у створенні сприятливих умов для пошуку та працевлаштування амбіційних та талановитих студентів, що мріють оволодіти практичними професійними навичками вже зараз [5]. Як слушно зазначає О.А. Трюхан, відкриття Центру стажування та працевлаштування Національного університету «Одеська юридична академія» має стати гарним прикладом і для інших навчальних закладів в Україні. Адже це новий поштовх тісної співпраці з роботодавцями. Окрім цього, відкриття

Центру стажування та працевлаштування дає можливість активній молоді не тільки знайти своє перше робоче місце без досвіду роботи, а й розвиватися професійно [6, с.146].

На підставі відомостей Державного управління статистики за січень 2017 року рівень безробіття в Україні зріс. Окрім того, координатор групи «Work4Youth» МОП Сара Елдер заявляє, що в Україні показник безробіття молоді становить 11,6%, а це нижче, ніж загалом для ЄС і значно нижче, ніж середнє значення цього показника для інших країн цього регіону (Східної Європи і Центральної Азії – ред.), – 25,5%. Отже, Україна показує непоганий результат. Субрегіональне бюро МОП підкреслює: в Україні наразі рівень самозайнятості і підприємництва серед молоді є досить низьким – 8% [7].

У науковій літературі пропонують багато порад для вирішення проблем працевлаштування молоді. На нашу думку, для ефективного та результативного вирішення проблеми працевлаштування випускників ВНЗ необхідне створення нових робочих місць; переорієнтувати ринок освітніх послуг на потреби ринку праці; розробити і запровадити ефективний механізм взаємодії навчальних закладів і роботодавців; удосконалити державні стандарти освіти; підвищити якість робочих місць за умовами та оплатою праці в результаті реалізації інноваційно-інвестиційної політики держави; зменшити обсяги нелегальної (тіньової) зайнятості; підвищити престижність праці деяких професій тощо.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 43.
2. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – Додаток до № 50. – Ст. 375.
3. Про зайнятість населення: Закон України від 5.07.2012 року // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 24. – Ст. 14.
4. Проект Трудового кодексу України № 1658 від 20.05.2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>
5. Центр стажування та працевлаштування НУ «ОЮА» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://work.onua.edu.ua/>
6. Трюхан О.А. Щодо питання працевлаштування молоді на ринку праці: теоретико – правовий аспект / О.А. Трюхан // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2017. – Випуск №3. – С.145-149.
7. Рівень безробіття в Україні нижчий, ніж в країнах ЄС [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://goo.gl/4Rz4AY>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Трюхан О.А.

СЕКЦІЯ 11. ПРОБЛЕМИ ЗЕМЕЛЬНОГО, АГРАРНОГО ТА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

Абраамян Сірануш Сергоївна
студентка II курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА УКРАЇНИ ДО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Угода про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом суттєво змінила вектор розвитку усього українського законодавства. Втім, до активізації процесів євроінтеграції в Україні, на жаль, українське законодавство мало відповідало європейським стандартам.

Особливо це стосується екологічного законодавства нашої держави. З огляду на це, розгляд окремих аспектів адаптації екологічного права України до права Європейського Союзу є надзвичайно актуальним, враховуючи сучасні євроінтеграційні процеси. Саме тому дуже важливим є визначення найбільш оптимального шляху адаптації екологічного законодавства України до *acquis communautaire* з урахуванням досвіду держав-членів ЄС.

Так, Україна була однією з перших країн колишнього СРСР, яка підписала Угоду про партнерство та співробітництво з Європейськими співтовариствами та їх державами-членами [1].

Відповідна угода була підписана 14 червня 1994 р. та набула чинності 1 березня 1998 р. Нею був започаткований процес адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. В угоді були визначені пріоритетні галузі, в яких законодавство України в першу чергу має бути приведене у відповідність до законодавства Співтовариства. До таких пріоритетних галузей було віднесено, зокрема, охорону здоров'я та життя людей, тварин і рослин, а також навколишнє середовище [2].

На мою думку, останнє набуває виняткової важливості, особливо зараз, адже, на жаль, екологія України не є ідеальною, а стандарти права Європейського Союзу у цій галузі є дуже високими, що дозволить нам зберегти та покращити стан навколишнього середовища.

У цій роботі пропоную розглянути деякі аспекти адаптації українського екологічного права до законодавства Європейського Союзу на прикладі окремих секторів. Базовий план адаптації екологічного законодавства

України до законодавства Європейського Союзу був затверджений наказом Мінприроди від 17 грудня 2012 р. № 659 [3].

Особливого значення набуває право на інформацію в аспекті захисту навколишнього природного середовища. Саме тому базовим планом було передбачено провадження в українське законодавство Директиви 2003/4/ЄС про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви 90/313/ЄЕС таким чином: внести зміни до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. № 1264-12 (Ст. 25) та Закону України «Про інформацію» від 02 жовтня 2011 р. № 2657-XII (Ст. 13) щодо приведення визначення екологічної інформації у відповідність до визначення Директиви 2003/4/ЄС та Орхуської конвенції, визначення публічного органу та щодо неможливості відмови у відповіді на запит, що стосується інформації про викиди у довкілля.

На жаль, незважаючи на те, що строк таких дій було встановлено на грудень 2013 року, увесь необхідний масив нормативно-правових актів прийнято не було. Відповідні зміни до національного законодавства необхідні для: підвищення якості надання екологічної інформації; покращення доступу до цієї інформації для громадськості; посилення відповідальності за неналежно надану або ненадану екологічну інформацію; підвищення екологічної свідомості й обізнаності громадян України в контексті євроінтеграції [4]. Я вважаю, законодавцю слід звернути більшу увагу саме на цей сектор співпраці.

Окремої уваги заслуговує і Директива 2011/92/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 грудня 2011 р. про оцінку впливу окремих державних і приватних проєктів на навколишнє середовище. У зв'язку із прийняттям Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17 лютого 2011 р. № 3038-VI [5], згідно з яким було спрощено порядок отримання дозволів на будівництво та виключено проєкти будівництва щодо об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, із переліку об'єктів державної екологічної експертизи, в системі оцінки впливу проєктів на навколишнє середовище відбулись суттєві зміни. Внаслідок вищевказаних змін у процедурі оцінки впливу на навколишнє середовище Україна і ще більше віддалилася від європейського зразка, а прийнята законодавча база зробила і ще складнішим виконання міжнародних зобов'язань у сфері участі громадськості та оцінки впливу проєктів на навколишнє середовище у транскордонному контексті [6].

На жаль, як і в попередньому випадку, процес адаптації українського законодавства до законодавства ЄС проходить достатньо повільно та не охоплює до кінця усіх вимог.

Шляхів вирішення цієї проблеми може бути декілька. Це може бути як створення єдиного Екологічного кодексу, так і вдосконалення існуючого

законодавства. Фундаментальна проблема зараз полягає у формуванні сучасної концепції адаптації екологічного законодавства до стандартів Європейського Союзу з урахуванням світового досвіду, міжнародних доктринальних і законодавчих підходів. На підставі вивчення та узагальнення відповідного досвіду держав Центральної та Східної Європи доцільно створити ефективний загальнодержавний механізм адаптації екологічного законодавства з урахуванням сучасних економічних умов. Необхідно сприяти підвищенню рівня екологічної свідомості та культури як державних службовців, так і громадян з питань європейського екологічного права, включаючи розроблення та затвердження відповідних навчальних програм у вищих навчальних закладах та ін. [7].

Таким чином, проблема адаптації українського екологічного права до стандартів Європейського Союзу останнім часом набуває все більшої актуальності. На жаль, Україна все ще не повною мірою виконує дії з приведення у відповідність до норм права ЄС усіх національних нормативно-правових актів. Причин багато, здебільшого заважає проблема неузгодженості внутрішнього законодавства нашої держави. Втім, розробляються шляхи усунення таких перешкод, зокрема висувуються пропозиції прийняти окремий Екологічний кодекс, уніфікувати законодавство, усунути суперечності.

Список використаних джерел:

1. Угода про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною від 14 червня 1994 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 24. – Ст. 1794.
2. Кишко-Єрлі О. Б. Адаптація екологічного законодавства України до права навколишнього середовища Європейського Союзу / О. Б. Кишко-Єрлі // Часопис Київського університету права. 2014. № 3. С. 215–219.
3. Щодо затвердження Базового плану адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації): наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 17 грудня 2012 р. № 659 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN81968.html.
4. Шпарик Н. Я. Адаптація екологічного законодавства України до стандартів Європейського Союзу / Н. Я. Шпарик // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2015. Вип. 33. Т. 1. С. 212–217.
5. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17 лютого 2011 р. № 3038-VI // Офіційний вісник України. – 2011. – № 18. – Ст. 735.
6. Проект ЄС «Додаткова підтримка Міністерства екології та природних ресурсів України у впровадженні Секторальної бюджетної підтримки»

«Управління довкіллям та інтеграція екологічної політики до інших галузевих політик: короткий опис Директив ЄС та графіку їх впровадження» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.if.gov.ua/files/uploads/Upravlinnya_brochure_final_\(1\).pdf](http://www.if.gov.ua/files/uploads/Upravlinnya_brochure_final_(1).pdf)

7. Анісімова Г.В. Проблеми адаптації законодавства у сфері забезпечення вимог екологічної безпеки до права Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/10223/1/Anisimova.pdf>

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Заверюха М.М.

Волкова Даяна Вікторівна
студентка II курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

Ліс, як і інші природні ресурси України – земля, води, надра, атмосферне повітря, є національним надбанням, що, відповідно до ст. 13 Конституції України, є об'єктом права власності Українського народу [1].

Відповідно до ч. 1 ст. 1 Лісового кодексу України законодавець під поняттям лісу розуміє: «Тип природних комплексів (екосистема), у якому поєднуються переважно деревна та чагарникова рослинність з відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємопов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище» [2]. Ліс є одним із основних складових довкілля. Залежно від призначення, місця розташування ліси виконують ряд функцій, а саме: екологічну (рекреаційна (оздоровча) цінність лісових масивів, захист ґрунтів від ерозії, підвищення урожайності сільськогосподарських культур, регулювання водостоку, продукування кисню та ін.), економічну (є джерелом деревини, що широко використовується в промисловості) естетичну та інші. Кожне дерево має свою цінність і виконує величезну кількість функцій, корисних для людини: виробляє кисень, створює тінь та прохолоду влітку, є місцем розмноження тварин, забезпечує життєві потреби великої кількості тварин та рослин, сприяє затримуванию та очищенню води тощо. В той же час людина використовує інші корисні властивості дерев, в результаті чого вони вимірюються грошовим еквівалентом, кількістю теплоти, що може бути виділена при їхньому згорянні, кількістю їжі, яку вони продукують.

Одна з головних властивостей лісів полягає у тому, що цей природний ресурс є відтворюваним, проте сам процес пов'язаний із значним строком вирощування (кілька десятиліть). В Україні кожний другий гектар лісу – рукотворний. Ліси природного походження відрізняються від лісів, які створені людиною. Природні ліси здатні до саморегуляції, самовідновлення, самозахисту. Тому вони екологічно стабільні й функціонують без допомоги людини. При цьому важливо також враховувати, що ліси в Україні, відповідно до законодавства, мають здебільшого екологічне значення. Половина з них характеризується обмеженим режимом використання, значна частка лісів включена до складу територій природно-заповідного фонду.

Громадяни мають право в лісах державної та комунальної власності, а також за згодою власника в лісах приватної власності вільно перебувати, безоплатно без видачі спеціального дозволу збирати для власного споживання дикорослі трав'яні рослини, квіти, ягоди, горіхи, гриби тощо [2].

Основними принципами використання лісів є: невиснажливості лісокористування; дотримання екологічної рівноваги; комплексного використання лісів; використання лісів для різних цілей, загальне та спеціальне використання лісів; безоплатності загального та платності спеціального лісокористування; збереження біологічної різноманітності лісу; участі громадськості у сфері прийняття рішень стосовно використання лісів та земель лісогосподарського призначення; застосування світового досвіду використання лісів та земель лісогосподарського призначення; врахування українських традицій лісокористування [3].

Відтворення лісів здійснюється шляхом їх відновлення та лісорозведення. Враховуючи вищезазначене можна дійти висновку, що насамперед відтворення лісів є необхідною умовою циклічного розвитку і існування лісу як цілісної системи. Але постає питання, чи було б необхідне таке відтворення у разі невикористання корисних властивостей лісу, його ресурсів та основних функцій, що виконує ліс. На думку багатьох вчених основним та центральним аспектом, що постає при використанні лісу для задоволення потреб населення, окремих громадян або при спеціальному використанні лісових ресурсів є те, що не виступає заборонаю використання корисних властивостей лісу, це є нормальним явищем, що не заборонено, а прямо передбачено законом, але на таких умовах, в яких людина зобов'язується додержуватись правил, що передбачені законодавством, а також тим правам, що виникають у людини під час використання лісу кореспондують обов'язки, що повинні неухильно виконуватись особою [4].

Насамперед, відтворення лісів полягає у трьох аспектах: досягнення оптимальної лісистості шляхом створення в максимально короткі строки нових насаджень найбільш економічно та екологічно доцільними способами

і технологіями; підвищення водоохоронних, ґрунтозахисних, санітарно-гігієнічних, інших корисних властивостей лісів і захисних лісових насаджень; поліпшення якісного складу лісів, підвищення їх продуктивності та біологічної стійкості. Все це повинно і виконується людиною, адже в іншому випадку відбувалося б виснаження лісів, поступове зменшення їх кількості, а результатом стало б їх зникнення. Людина повинна дотримуватись встановлених норм використання і користування лісом, адже якщо буде інакше – до осіб будуть застосовуватись імперативні норми, що тягнуть за собою настання як адміністративної так і кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141.
2. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. в редакції від 8 лютого 2006 р. № 3852-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 21. – Ст. 170.
3. Заверюха М. М. Щодо використання земель лісогосподарського призначення / М. М. Заверюха // Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації Української держави : тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 3-4 жовтня 2014 р. / за заг. ред. Т. О. Коломєць. Запоріжжя : ЗНУ, 2014. С. 139–141.
4. Правовий аналіз законодавства, яке врегульовує порядок проведення рубок у лісах, у тому числі на територіях ПЗФ. Національні та міжнародні аспекти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lisportal.org.ua/30770/>.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Заверюха М.М.

Габрильчук Євгеній Віталійович
студент II курсу
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Відповідно до Конституції України кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди (ст. 50) і зобов'язаний не заподіювати шкоди природі та відшкодовувати завдані ним збитки (ст. 66) [1]. Таке право громадян закріплено Законами України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» та ряді інших законодавчих актів України. Питання охорони довкілля дістали свого правового закріплення також у Земельному, Водному, Лісовому кодексах України, Кодексі України про надра та інших законах.

Норми екологічного права містять в собі правові вимоги щодо використання природних ресурсів і охорони навколишнього середовища, визначають межі належного здійснення прав і виконання обов'язків по використанню природних об'єктів і їх ресурсів, встановлюють перелік найбільш характерних правопорушень у сфері природокористування та природоохорони. Санкції за ці порушення містяться в кримінальному, адміністративному, цивільному і трудовому законодавстві. У залежності від умов і порядку застосування цих санкцій розрізняються відповідні види юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства.

Відповідальність за екологічні правопорушення є важливим складовим елементом правового забезпечення раціонального природокористування, відновлення екологічних об'єктів, охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки.

Відповідальність за екологічні правопорушення – це один із видів юридичної відповідальності, за допомогою якого держава забезпечує добровільне або примусове виконання винними особами вимог екологічної безпеки, режиму використання природних ресурсів, охорони навколишнього середовища та інших обов'язків визначених законодавством. Позитивна відповідальність являє собою дотримання усіма суб'єктами-користувачами вимог об'єктивних закономірностей взаємодії суспільства з природним середовищем з метою задоволення своїх економічних і екологічних інтересів. Негативна ж, яка найчастіше виступає у виді застосування відповідних санкцій, являє собою покладання обов'язку терпіти несприятливі наслідки за негативну діяльність або бездіяльність у сфері природокористування та природоохорони.

Ефективність використання юридичної відповідальності залежить від правової свідомості та культури населення, від екологічної освіти, від загального рівня еколого-правової культури. Але юридичну відповідальність за екологічні правопорушення необхідно відрізняти від деяких форм економічного (матеріального) впливу на природокористувачів, передбачених екологічним законодавством. Це може мати місце, наприклад, у формі плати за забруднення навколишнього природного середовища в межах встановлених норм скидів, викидів, утворення відходів тощо. Проте таку плату не можна розглядати в якості заходів юридичної відповідальності. Щоправда, такі платежі є складовими елементами механізму охорони навколишнього природного середовища, але вони не включаються до змісту інституту юридичної відповідальності. Безумовно, при правомірних скидах і викидах також завдається шкода довкіллю, але такий вплив на довкілля не є протиправним діянням, і тому не може визнаватися підставою для застосування юридичної відповідальності [2, с. 298].

Дослідженням теоретичних основ відповідальності за екологічні правопорушення присвячені праці таких вчених як: В. В. Петров, Н. І. Титова, Ю. С. Шемшученко, І. І. Каракаш та інших науковців.

Еколого-правовій відповідальності притаманна певна специфіка, яка визначається в наступному: всі екологічні правопорушення вчиняються у сфері взаємодії людини з навколишнім середовищем; об'єктом посягання є компонент навколишнього середовища, який тісно пов'язаний з ним; екологічне правопорушення, як правило, має два об'єкти посягання: навколишнє середовище і здоров'я людини.

Окремо слід звернути увагу на те, що згідно з Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі» та Законом України «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України з питань охорони навколишнього природного середовища», була посилена відповідальність за вчинення певних видів екологічних правопорушень – у п'ять разів збільшена сума штрафів, що знайшло своє відображення у ст. 71, 73, 77, 87, 88, 88-1, 90 Кодексу України про адміністративні правопорушення [3].

Таким чином, незважаючи на досить серйозні санкції за порушення екологічного законодавства, практичне їх застосування залишається на невисокому рівні. Тому крім державного регулювання, кожен з нас має розуміти свою відповідальність за стан навколишнього середовища та природних ресурсів, які ми залишимо у спадок майбутнім поколінням. Збереження оточуючої природи має бути завданням не тільки держави, але й кожного з нас.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Голос України. – 1996. – №№ 128, 138; 2004. – № 233.
2. Екологічне право України: підруч. для студ. вищих навч. закладів / За ред. Каракаша І. І. – Одеса: Фенікс, 2012. – с. 298-299.
3. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення [Електронний ресурс] // Юридична газета. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/yuridichna-vidpovidalnist-za-ekologichni-pravoporushennya.html>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Черемнова А.І.

Горбова Ірина Сергіївна

студентка II курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗАКАЗНИКІВ В УКРАЇНІ

Людство вступило в епоху науково-технічної революції, що посилило антропогенний вплив на природу. Цей вплив має суперечливий характер. Ми одночасно отримуємо нові технології, покращуємо собі життя та завдаємо навколишньому природному середовищу могутній удар. Вирубка лісів, забруднення атмосферного повітря, побутові відходи тощо, спричиняють не поправну шкоду довкіллю. І цих дій так багато, що навколишнє середовище не встигає самостійно реабілітувати себе.

Сучасна екологічна ситуація складалась стихійно в ході діяльності людей, спрямованої на задоволення їх потреб. В результаті екстенсивної діяльності людства почали виникати екологічні кризи, які справили негативний вплив на навколишнє природне середовище. Люди досягали цілей, на які розраховували, але одержували наслідки, яких не чекали.

В ст. 50 Конституції України зазначено: «Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля ...» [1].

Наразі людство стоїть перед необхідністю створення природо-заповідних зон, для того щоб навколишнє середовище мало можливість відновити свою флору і фауну без втручання людини. Одним із видів таких природо-заповідних зон є заказник. Відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» від 16 червня 1992 р. № 2456-ХІІ заказниками оголошуються природні території (акваторії) з метою збереження і відтворення природних комплексів чи їх окремих компонентів. Оголошення

заказників провадиться без вилучення земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів у їх власників або користувачів [2].

Оскільки на територіях заказників забороняються суцільні, прохідні, лісовідновні та поступові рубки, видалення захаращеності, а також полювання та інша діяльність, що суперечить цілям і завданням, передбаченим положенням про заказник, то навколишнє середовище має прекрасну можливість на відтворення рослинництва і тваринництва занесеного до Червоної книги України.

Так 1 грудня 2008 р. був прийнятий указ Президента України «Про розширення мережі та територій національних природних парків та інших природно-заповідних об'єктів» [3]. Як приклад, 17 травня 2011 р. рішенням п'ятої сесії Житомирської обласної ради на території Овруцького району Житомирської області утворено загальнозоологічний заказник місцевого значення «Борутинський» площа якого сягає 3116 га. Заповідна територія займає площу понад 3100 гектарів. Це – переважно сукупність різновікових змішаних лісів, та, за свідченням спеціалістів, найбільшу цінність у заказнику представляють незначні за площею болота. На території Борутинського заказника під охорону беруться багато видів рослин і тварин, що занесені до Червоної книги України. Серед них: журавлина дрібнолиста, водяний горіх плаваючий, тетерева, глухарі та рисі. Чисельними є популяції лося, дикого кабана, косулі європейської.

За час існування загальнозоологічного заказнику, а це вже 6 років, відбулися істотні зміни. Зараз в Овруцькому заказнику близько 76% території очистилося природним шляхом і стало постійним місцем проживання і відродження видів рослин і тварин, що зникають.

Найбільшу цінність у заказнику представляють незначні за площею болота з різним гідрологічним режимом, переважна більшість яких є низинними осоково-сфагновими.

На час створення заказника «Борутинський» забруднені площі займали майже половину лісових угідь підприємства. За 6 років існування природа змогла відновити (реабілітувати) близько 11 тисяч гектарів раніше забруднених лісових угідь. Але ще приблизно 10 тисяч гектарів підлягають такому відновленню. На думку автора через декілька років нашим лісівникам, спільно із науковцями, вдасться повністю очистити від радіації й ці площі і, можливо, переважна частина їх також стане заповідною зоною [4].

Прикладом порятунку природи може слугувати Долинський заказник. Створено згідно з указом Президента України від 9 грудня 1998 року. № 1341/98 [5]. Загальна площа становить 815 га. Розташований на території Долинського лісництва Котовського держлісгоспу – урочище «Глибокий Яр». Метою створення заказнику стала охорона та відтворення байрачного лісового масиву з дібровами з дуба звичайного. На території поширені клокичка периста, лілія лісова, сон великий, шафран сітчастий. З тварин

трапляються орел-карлик, підорлик малий, лунь польовий, сорокопуд сірий, нічниця Наттерера, вечірниця мала, мідянка і полоз жовточеревий, які занесені до Червоної книги України.

Отже, з вищесказаного можна констатувати, що створення заказників позитивно впливає на навколишнє природне середовище і вже через короткий час можна спостерігати істотні зміни на краще.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141.
2. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16 червня 1992 р. № 2456-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 502.
3. Про розширення мережі та територій національних природних парків та інших природно-заповідних об'єктів: указ Президента України від 1 грудня 2008 р. № 1129/2008 // Офіційний вісник Президента України. – 2008. – № 47. – Ст. 1407.
4. Управління екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ecology.zt.gov.ua/>
5. Про території та об'єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного значення: указ Президента України від 9 грудня 1998 р. № 1341/98 // Офіційний вісник Президента України. – 1998. – № 49. – Ст. 1791.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Заверюха М.М.

Горбова Ірина Сергіївна
студентка II курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАКОРДОНИЙ ДОСВІД ОБМЕЖЕННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ

Земельна реформа в Україні ще не дійшла до свого логічного кінця – передача земель до ефективних землевласників, які раціонально використовували б землю. Це було однією з причин встановлення обмежень на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення. Після

зняття обмежень на купівлю-продаж Україна має докласти зусиль для недопущення монополії на землі сільськогосподарського призначення.

Проблеми земельних відносин вивчали та обґрунтовували: В.С. Дієсперова [3], Г. М. Дудича [4]; М. В. Зось-Кіора [5], А. Г. Мартина [6]; О. В. Проніної [7], А. І. Крисака, Г. І. Шарого [8] й інших.

Україна не єдина держава де існує обмеження на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення. Тож варто розглянути закордонний досвід щодо врегулювання питання обмеження ринку купівлі-продажу земель сільського господарського призначення, що приведе до поліпшення економічної ситуації в країні.

Як показує світовий досвід обмеження виключно із заборонами являє собою погану ідею. Невдовзі проблеми із дотриманням законодавства генерують спотворення, що тільки погіршували становище на ринку. А невдовзі транзакції із землею взагалі перейдуть в тіньовий аспект регулювання від чого будуть страждати всі учасники процесу.

Тож на багато ефективнішим являється часткове обмеження ринку землі.

Так наприклад у Німеччині у 1961 році був прийнятий закон «Про оборот земельних ділянок» він діє і по сьогодні, його суть заключається в тому, що якщо земельна ділянка має площу понад 1 га, то для її продажу треба отримати дозвіл місцевих органів влади. Схожа система й в Австрії, де потрібно звернутися до районної комісії з земельного обороту для отримання дозволу, а регулює це питання федеральний закон «Про оборот земельних ділянок». У Данії, США та Франції в районах особливо родючих земель продаж сільськогосподарських земель дозволяється лише для ведення сільського господарства і для цього потрібно отримати дозвіл місцевих органів влади та місцевих жителів. В Нідерландах ж кожен земельну угоду (при переході права власності до іншої особи) ратифікують спеціальні органи. В Угорщині пріоритетне право на придбання земельних ділянок сільськогосподарського призначення надається особам, що пов'язані із сільськогосподарською діяльністю та мають необхідну кваліфікацію.

Зазвичай у США для продажу землі проводять аукціон. На ньому кожен з учасників придбати земельну ділянку в умовах конкурентної боротьби. Перевагою являється те, що на конкретну земельну ділянку ціна встановлюється в режимі реального часу.

До іноземців у США в питанні володінні землею ставляться достатньо ліберально. Для придбання земельної ділянки не потрібно отримувати дозвіл, лише повідомити Міністерство сільського господарства щодо здійснення передачі права власності на землю. В деяких штатах також вимагаються звіти щодо інвестицій та доходів іноземців від ведення сільськогосподарського виробництва.

У Канаді не має загальнообов'язкових обмежень. Кожна провінція має право на обрання власної політики у межах регулювання питання про обмеження ринку землі. Обмеження щодо площі існують лише в провінції – Острів Принца Едуарда. В деяких провінціях встановлена гранична межа площі земельної ділянки, що перебуває у володінні іноземця. Дане обмеження встановлено не тільки для іноземців, але й для не постійних жителів Канади.

В Естонії іноземцям з часом було дозволено брати участь у купівлі землі за умов її суто фермерського використання, згодом узаконювалося право зміни цільового статусу аграрної землі після п'яти років її використання за прямим призначенням. Близько 60% земельного фонду цієї країни перебуває в оренді у сільськогосподарських виробництв.

У сусідній для нас Польщі близько 75% орних земель продовжують залишатися у приватній власності. Часткові обмеження щодо участі іноземного капіталу в купівлі аграрних земель існують, але з 1 травня 2016 року вони були цілковито скасовані щодо громадян ЄС. Як результат, середня вартість землі з 2005 до середини 2016 збільшилася вдвічі.

У Румунії 94% земельного фонду перебуває у приватній власності. Обмеження на купівлю-продаж існував з 2007 до 2014 р. Сьогодні громадяни ЄС мають доступ до купівлі аграрної землі за умови її використання за прямим призначенням.

У Хорватії ринок аграрних земель закритий для іноземних громадян. 66% полів перебуває у приватній власності, проте значна їх частина – близько третини – не обробляється. [9]

Отже, з вище сказаного можна зробити висновок, оскільки земля в Україні один із найбільш цінних активів, під час відкриття ринку землі необхідно встановити обмеження, з метою охорони права власності на землю українського народу. Також важливо прийняти законопроект «Про обіг земель сільськогосподарського призначення», задля запобігання утворенню «пустої» (необробленої) землі. Мають бути створені органи, котрі контролювали б питання відчуження земель, для того, щоб у землі був постійний власник, який би займався обробітком земельної ділянки.

Досвід інших країн показує, що після відкриття ринку землі економіка держави отримала гарний ривок для підвищення. Оскільки проблем щодо ринку землі багато, робота щодо їх вирішення має бути ефективною та кропіткою.

Список використаних джерел:

1. Конституція України Редакція від 28 червня 1996 р.// Відомості Верховної Ради України. – 1996 р. – № 30.– ст. 141.
2. Проект Закону «Про обіг земель сільськогосподарського призначення» Номер, дата реєстрації: 5535 від 13.12.2016.

3. Дієсперов В.С. Використання земельних ресурсів сільських територій // Економіка АПК. – 2014. – № 11. – С. 48-56.
4. Дудич Г.М. Застосування у сільському господарстві України зарубіжного досвіду удосконалення земельних відносин // Аграрна економіка. – 2014. – Т. 7. – № 1-2. – С. 101-107.
5. Зось-Кіор М. В. Використання моделей при прогнозуванні ефективності управління національними земельними ресурсами // Вісн. Сумського нац. аграр. ун-ту: зб. наук. пр. Серія «Економіка і менеджмент». – 2015. – № 8(65). – С. 224-229.
6. Мартин А. Г. Регулювання ринку земель в Україні: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.00.06 «Економіка природокористування» / А.Г. Мартин. – К., 2013. – 42 с.
7. Проніна О.В. Регулювання земельних відносин на прикладі зарубіжного досвіду // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2014. – № 1. – С. 76-82.
8. Шарий Г.І. Закордонний досвід управління та реформування земельних відносин // Інноваційна економіка. – 2013. – № 6. – С. 165-166.
9. Українська Аграрна Конфедерація, стаття «Як працює ринок землі в 60 країнах світу» [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://agroconf.org/content/yak-pracyuie-rinok-zemli-v-60-krayinah-svitu>.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Годованюк А.Й.

Женчук Василина-Анастасія Василівна
студентка II курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «РЕКРЕАЦІЙНА ЗОНА»

Варто відразу зазначити, що територія України наділена надзвичайно значними рекреаційними ресурсами. Так, наприклад, у Закарпатській області, особливо біля Сваляви, є значні запаси вуглекислих вод, на базі яких працює декілька курортів: Трускавець, Східниця, Моршин та інші, які також славляться цінними мінеральними водами (гідрокарбонатно-сульфатними, кальцієво-магнієвими, сульфатними, натрієво-кальцієвими та ін.). В зв'язку з цим, визначення поняття «рекреаційна зона» має важливе практичне значення для дослідження правового режиму використання земель рекреаційного призначення.

На нашу думку, перш ніж визначити поняття рекреаційних зон необхідно звернути увагу на поняття «рекреація», оскільки вказані поняття між собою тісно взаємопов'язані. Так, рекреація – це особливий вид діяльності, що здійснюється у вільний від роботи час, який безпосередньо пов'язується із виконанням важливих соціально-економічних функцій, які забезпечують відтворення фізичних і розумових сил та сприяють розширенню духовного багатства людини. Виходячи з вищевказаного базовими формами рекреаційної діяльності є насамперед, курортне лікування, оздоровчий відпочинок і туризм, оскільки виходячи із законодавчо закріпленого визначення рекреаційні зони призначені для організованого масового відпочинку населення і туризму [1, с. 69-70].

Безпосередньо поняття рекреаційних зон (територій) міститься в ст. 63 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Відповідно до статті 63 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» рекреаційними зонами вважаються ділянки суші та водного простору, які конкретно призначені для організованого масового відпочинку населення і туризму [2]. При цьому, слід зауважити, що окрім даного визначення рекреаційних зон, слід звернути увагу також на положення статті 50 Земельного Кодексу України, відповідно до якої до земель рекреаційного призначення належать виключно землі, що використовуються для організації відпочинку населення, туризму та проведення спортивних заходів [3]. Тобто, в даному випадку Земельний кодекс України оперує поняттям «землі рекреаційного призначення», що на нашу думку є не зовсім доречним.

В даному випадку Земельний кодекс України уточнює визначення рекреаційної зони і відносить до земель рекреаційного призначення землі, які використовуються для організації відпочинку населення, туризму та проведення спортивних заходів. При цьому, Земельний кодекс України визначає, що до складу таких земель входять земельні ділянки зокрема, зелених зон та зелених насаджень міст та інших населених пунктів (сіл, селищ), навчально-туристських та екологічних стежок, маркованих трас, земельні ділянки, зайняті територіями будинків відпочинку, пансіонатів, об'єктів фізичної культури і спорту, туристичних баз, кемпінгів, яхт-клубів, стаціонарних і наметових туристично-оздоровчих таборів, будинків рибалок і мисливців, а також земельні ділянки, надані для дачного будівництва і спорудження інших об'єктів стаціонарної рекреації [4, с. 524].

Фактично, положення Земельного кодексу України деталізують, які саме землі відносяться до рекреаційних зон.

В контексті вищезазначеного, слід зазначити, що поняття «рекреаційна зона і «землі рекреаційного призначення» слід розглядати тільки у взаємозв'язку між собою. Взагалі поняття «землі рекреаційного призначення» є родовим поняттям стосовно рекреаційних зон, оскільки

природні комплекси яких в силу своєї особливої рекреаційної значимості вилучаються повністю чи частково із господарського використання за рішенням органів державної влади чи місцевого самоврядування. У зв'язку із цим необхідно врахувати такі особливості земель рекреаційного призначення: наявність загальної, основної мети, властивої кожній категорії земель рекреаційного призначення, що виражається в організації масового відпочинку населення, різноманітність завдань, які покладені на різні категорії земель рекреаційного призначення, залежно від установлених для них цілей, заборону або обмеження господарської діяльності на землях рекреаційного призначення, а також введення особливого правового режиму підвидів земель рекреаційного призначення залежно від поставлених цілей і завдань [5, с. 327].

Таким чином, можемо зробити висновок, що чинне законодавство ототожнює поняття «рекреаційна зона» і «землі рекреаційного призначення», а тому, для одностайного розуміння даних категорій, необхідно звести дані поняття до єдиного, наприклад «рекреаційна зона» чи «рекреаційна територія».

Список використаних джерел:

1. Полтавець А. М. Проблеми формування режиму територій, які використовують із рекреаційною метою / А. М. Полтавець // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. – 2013. – № 3. – С. 68-79
2. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 41, ст. 546.
3. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3–4. – Ст. 27.
4. Науково-практичний коментар Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», прийнятого 25.06.91. № 1264-ХІІ / За загальн. ред. О.М. Шуміла. – Х.: „Фактор», 2006. – 592 с.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Заверюха М.М.

Журавель Юлія Миколаївна
студентка VI курсу
факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВИЙ СТАТУС ШТУЧНО СТВОРЕНИХ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК В УКРАЇНІ

Усі ми звикли до розуміння земельної ділянки як природного об'єкта та сприймаємо її як частину самої природи. Однак, технологічний прогрес, якого за останні десятки років досягло людство, дозволяє нам по-новому поглянути на такі звичні для нас речі. Так, людина вже давно створює штучні земельні ділянки для їх різного цільового використання. Наприклад, міжнародний аеропорт Кансай, що знаходиться в Японії розташований на острові, який було утворено з пресованого сміття, острови Пальм в Дубаї слугують прекрасною зоною яка приваблює туристів з усього світу, але найбільш вражаючим є той факт, що близько 40% території Нідерландів та 60% території Данії було утворено в результаті діяльності людини. Усе це, в першу чергу, свідчить про актуальність розвитку будівництва таких земельних ділянок, чому сприяє ще й порівняно нижча вартість на них, порівняно з ціною «натуральної» землі. У зв'язку з цим, виникає безліч питань, що в першу чергу постають в правовому полі та стосуються проблем порядку створення штучних земельних ділянок, введення їх в експлуатацію, реєстрації прав на них, обігу та порядку використання. Окрім того, на сьогодні в Україні відсутнє чітке нормативно-правове регулювання, яке стосувалося б наведених питань, що в свою чергу створює відносні перешкоди для створення таких земельних ділянок, а також утруднює використання вже створених, адже прогалини в існуючому нормативному масиві не завжди можна заповнити аналогією права чи закону, бо даний вид земельних ділянок має свою специфіку, яка потребує окремого чіткого законодавчого регулювання. Створення оптимальної моделі такого регулювання можливе лише як результат глибокого аналізу сучасної української нормативно-правової бази, а також урахування прогресивного досвіду зарубіжних країн, що матиме на меті внесення відповідних змін і доповнень, які сприятимуть поставленим завданням, що стосуються правильного та збалансованого використання природних ресурсів України та економічного зростання нашої держави.

Майже відсутність, недосконалість та суперечливість правового регулювання суспільних відносин, які виникають в цій площині, призводить до виникнення значного поля для адміністративного розсуду, що в свою чергу гальмує реалізацію потенційних проектів зі спорудження штучних територій та негативно впливає на економічний розвиток та покращення інвестиційного клімату в нашій державі.

Перш за все, необхідно звернути увагу на визначення поняття «штучна земельна ділянка». В українському законодавстві, правовій теорії та на практиці використовується декілька понять, які за своїми характеристиками є суміжними, наприклад: штучна територія, гідротехнічна споруда, штучна земельна ділянка та штучний острів. Виходячи з сутнісних характеристик, «штучна територія» є загальним поняттям для термінів «штучна земельна ділянка» та «штучний острів» і співвідноситься з ними як загальне та конкретне. Штучна земельна ділянка відрізняється від штучного острова тим, що має примикати до материкової частини або острова, в той час, як штучні острови повністю омиваються поверхневими водами. Розмежування ж між гідротехнічною спорудою та штучною земельною ділянкою, виходячи з аналізу будівельних норм і правил зараз можливо здійснити лише в разі виникнення спору в судовому порядку. Щодо легального визначення штучної земельної ділянки, то під нею розуміється земельна ділянка, створена (намита, насипана, створена із застосуванням інших технологій) в межах акваторії морського порту. Такий підхід на нашу думку не є правильним, адже прив'язка поняття до місця створення – акваторії морського порту – ускладнить можливість створення таких ділянок як на інших водних, так і природних об'єктах.

Щодо визначення правового статусу штучно утворених земельних ділянок та віднесення їх до тієї чи іншої категорії земель, то тут теж є протиріччя, які мають негативний деструктивний вплив на процес їх створення та експлуатації. Так, Земельний кодекс та ЗУ «Про морські порти України» відносять такі земельні ділянки до земель водного фонду. Але, зважаючи на цільове призначення штучно створених земельних ділянок – обслуговування морських портів – їх було б доцільніше, на нашу думку, віднести до категорії земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення. Окрім того, враховуючи досвід в цьому питанні зарубіжних країн, можемо висунути власну пропозицію, щодо визначення категоріальної приналежності штучних земельних ділянок. Так, зважаючи перспективно можливим та необхідним створення таких ділянок не лише на водних об'єктах, а й в міській зоні з метою будівництва доріг, будівель, створення зон зелених насаджень на дахах будівель, використання в подальшому таких територій для рекреації, вбачається потенційна можливість різноманітних варіантів віднесення штучно утворених земельних ділянок до тієї чи іншої категорії. Після закінчення робіт зі спорудження таких ділянок, має видаватися дозвіл на введення їх в експлуатацію, в якому, виходячи з подальшого цільового використання, має бути зазначено, про їх приналежність до земель водного фонду чи інших категорій, і про встановлення або зміну видів дозволеного використання.

Порядок створення штучних земельних ділянок сьогодні в Україні залишається законодавчо не врегульованим повною мірою. Відсутні чіткі вказівки на необхідну документацію, яка має бути зібрана для початку спорудження даних земельних ділянок, не встановлено чіткого переліку органів державної влади чи (або) місцевого самоврядування з якими мало б бути затверджено погодження на їх будівництво. Відсутні також і визначення дозвільних документів на проведення даного виду робіт. На подолання даної правової прогалини спрямований Проект ЗУ «Про штучно створені земельні ділянки на водних об'єктах в межах акваторії морських портів». В цілому, його прийняття зможе лише частково усунути наявні проблеми та протиріччя в діючому законодавстві, адже враховуючи його вузьку спеціалізацію та спрямованість на регулювання суспільних відносин, які виникають лише при спорудженні штучних земельних ділянок на водних об'єктах в межах акваторії морських портів, його положення можуть бути субсидіарно застосовані до тих випадків, коли спорудження штучної земельної ділянки планується проводитись або на території населених пунктів або на інших природних об'єктах. До основних актів, які регулюють питання будівництва штучних територій сьогодні відносять Закони України «Про містобудівну діяльність» та ДБН, які встановлюють приблизний порядок отримання дозволів та висувають критерії для спорудження об'єктів такого характеру. Однак, в них також відсутні спеціальні окремі статті, які регламентували б виключно питання створення штучних земельних ділянок.

Щодо питання набуття прав на штучну земельну ділянку, то в принципі, тут проблемних питань не виникає, адже після внесення її до Державного земельного кадастру вона отримує статус «природної» земельної ділянки і набуття права власності, користування, чи оренди на неї достатньою мірою регламентується земельним правом та цивільним законодавством. Хоча, на нашу думку є слушною ідея про те, що зважаючи на специфіку самої штучно утвореної земельної ділянки, її значення так і подальшого цільового використання, до Земельного кодексу варто внести доповнення щодо обмеження випадків передачі штучно утворених земельних ділянок, які становлять особливе загальнодержавне чи місцеве стратегічне значення із встановленням вичерпного переліку таких випадків у приватну власність фізичних та юридичних осіб з можливістю набуття в подальшому права користування чи оренди неї. Також, необхідно встановити спеціальні обов'язки органів державної влади, місцевого самоврядування, власників та користувачів штучних земельних ділянок щодо їх утримання та використання, адже воно має відповідати не лише економічним, а й екологічним інтересам нашого суспільства й держави.

Науковий керівник: к.ю.н., Наконечний А.Б.

Зюбак Надія Іванівна
студентка II курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОДЕРЖАННЯ ЗАКОННОСТІ В ГАЛУЗІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ НАДР УКРАЇНИ

Питання охорони та збереження надр, їх раціонального використання для України є надзвичайно важливим та потребує постійної прискіпливої уваги, оскільки Конституція України проголосила землю, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони об'єктами права власності Українського народу [1]. Незважаючи на це, існує безліч проблем забезпечення додержання законності в галузі використання та охорони надр. Ми їх і визначимо.

Акцентуємо увагу на тому, що відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р., управління охороною навколишнього природного середовища полягає у здійсненні в цій галузі функцій спостереження, дослідження, екологічної експертизи, контролю, прогнозування, програмування, інформування та іншої виконавчо-розпорядчої діяльності [2].

В еколого-правові доктрині визначається, що одним із основних принципів управління в галузі охорони навколишнього природного середовища, є принцип законності управління. Принцип законності управління природокористуванням і охороною навколишнього середовища означає те, що всі функції управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища мають здійснюватися в суворій відповідності до вимог Конституції України, актів екологічного законодавства, а також встановленої компетенції відповідного органу управління, не порушувати охоронюваних законом інтересів природокористувачів, держави, юридичних і фізичних осіб [3, с. 185].

Стосовно контролю та нагляду, необхідно відмітити відсутність належного державного контролю в державі, що проявляється в поширенні незаконного видобутку корисних копалин, чим державі та довкіллю завдаються величезні збитки. В зв'язку з вищезазначеним, на нашу думку, необхідно посилити юридичну відповідальність за порушення законодавства про надра. Це слугуватиме тому, що надрокористувачі у випадку порушення законодавства нестимуть жорсткіше покарання.

Окрім того, однією з проблем неналежної охорони та нераціонального використання є недосконале державне управління у відповідній галузі. Державне управління в Україні у галузі вивчення, використання та охорони надр є різновидом і складовою природокористування та охороною довкілля,

яка становить цілісну дієву систему загального і спеціального управління [4, с. 87]. Центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра екології та природних ресурсів і який реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр є Державна служба геології та надр України (далі – Держгеонадр). Основними завданнями Держгеонадр є реалізація державної політики у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр та внесення на розгляд Міністра екології та природних ресурсів пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр [5]. Ми вважаємо, що було б доцільно створити окреме Міністерство геології та надр. На нашу думку, це зумовлено тим, що на сьогодні на Держгеонадр покладається значне коло завдань, а тому виведення Держгеонадр з підпорядкування Міністерства екології і природних ресурсів зробило б значно якіснішою дану галузь в сфері забезпечення законності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141.
2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
3. Екологічне право України : підруч. для студ. вищих навч. закладів / За ред. І. І. Каракаша. Одеса : Фенікс, 2012. 788 с.
4. Макаренко О. Ю. Специфіка державного регулювання відносин користування надрами: органи загальної, спеціальної компетенції / О. Ю. Макаренко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 1. С. 85–94.
3. Положення про Державну службу геології та надр України: постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1174 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 3. – Ст. 192.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Заверюха М.М.

Калєва Світлана Сергіївна
студентка V курсу
судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

МОРАТОРІЙ НА ПРОДАЖ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Протягом усього часу існування незалежної України питання земельної реформи та відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення було на порядку денному законодавчої та виконавчої гілок державної влади.

На початку 2000-их років, законодавець усвідомлюючи суспільний резонанс та недопущення неконтрольованого перерозподілу земель, застосував законодавчу заборону на обіг земель сільськогосподарського призначення.

Нормативно-правові акти стосовно продовження терміну дії мораторію неодноразово приймалися Верховною Радою України. В листопаді 2012 року було внесено досить суттєві зміни до Земельного кодексу України, зазначалось, що відчуження земель с/г значення буде дозволено за умови набрання чинності законом про обіг земель с/г призначення, але не раніше 1 січня 2016 року в порядку передбаченим цим Законом. Зокрема, сьогодні діє норма, згідно якій до набрання чинності законом про обіг земель с/г призначення, але не раніше 1 січня 2018 року, забороняється внесення права на земельну частку (пай) до статутних капіталів господарських товариств [1]. Якщо Закон «Про обіг земель с/г призначення» не буде прийнято, то мораторій буде продовжений.

З огляду на тенденцію законодавця з року в рік продовжувати дію мораторію погляди суспільства розділились. Думки тих, хто проти мораторію зводяться до наступних положень: запровадження вільного ринку землі є недоцільним в умовах економічної кризи держави, перебування України в стані війни; ринок земель призведе до різкого розшарування суспільства, тому що земля зосередиться в руках незначної групи людей; нашу землю розкупують іноземні особи, яких це зацікавить з огляду на нестабільну політичну ситуацію в державі, що кореспондує здешевлення землі виникнення такого явища як спекуляція на ринку земель с/г призначення, коли фінансові спекулянти почнуть скуповувати значні площі земель з метою подальшого їх перепродажу, а це в свою чергу призведе до підвищення цін аграрної продукції; неконтрольована зміна цільового призначення земель та поступова урбанізація [2, с. 4].

Аргументами за скасування дії мораторію є: розвиток іпотеки землі; особа, переїхавши в іншу частину країни зможе обміняти свою земельну ділянку; створення умов для банківського кредитування, тому що селяни

зможуть передавати земельні ділянки під заставу, а це збільшить шанси для розвитку власного бізнесу; продаж землі селянами дасть змогу вирішити свої поточні проблеми, що призведе до зростання добробуту сільського населення. Також одним з головніших аргументів «за» скасування мораторію є відновлення конституційного права громадян вільно розпоряджатися своєю нерухомістю [3].

Гарантується право розпоряджатися землею, в тому числі й сільськогосподарського призначення, і положеннями Земельного кодексу України. При цьому, земельний мораторій суперечить як положенням ст. 14, 22, 41 Конституції України, так і п. 1 ст. 1 Протоколу 1 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, оскільки за відсутності правомірного суспільного інтересу і справедливої компенсації позбавляє власників сільськогосподарських угідь можливості отримувати економічний ефект від їх власності [3].

У пояснювальній записці до проекту ЗУ «Про обіг земель с/г призначення» зазначається, що поетапне та регульоване відкриття ринку земель с/г призначення забезпечить введення в товарний обіг земельних ділянок с/г призначення, що сприятиме повноцінній та безперешкодній реалізації права власності власниками земельних ділянок с/г, залучення інвестицій в аграрний сектор економіки України, підвищення рівня матеріального благополуччя власників земельних ділянок, збільшення доступних до використання механізмів фінансування агровиробництва. Крім того, систему державного кадастру та реєстрацію речових прав на нерухоме майно повністю введено в дію, тобто базові технічні умови для відкриття ринку землі наявні [4].

З огляду на вище сказане, мораторій має діяти до того часу, коли буде побудована якісна система правового регулювання обігу земель с/г призначення з урахуванням сьогоденного стану села. Також спочатку варто зняти мораторій із земель державної власності, або знати його з усіх земель с/г призначення, але в експериментальних районах – для вивчення результатів скасування мораторію.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/page9>
2. Мораторій на землі с/г призначення – бути чи не бути... Коцур Маріанна Андріївна, Бабій Н.І. [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://mlhome.at.ua/1_VIK/3_cekchia/kocur_marianna_andrijivna.pdf.
3. Мораторій на продаж землі: що про це думає Конституція України [Електронний ресурс] / Вікторія Безденежних, молодший юрист адвокатського об'єднання «Suprema Lex». – Режим доступу:

<http://agravery.com/uk/posts/show/moratorij-na-prodaz-zemli-so-pro-ce-dumae-konstitucia-ukraini>

4. Пояснювальна записка до проекту ЗУ «Про обіг земель с/г призначення» [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60724

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гавриш Н.С.

Карпенко Анастасія Олегівна
студентка III курсу
факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА НЕЗАКОННОЇ ПОРУБКИ ЛІСІВ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Погіршення стану лісів в Україні протягом останніх кількох років перетворилося із екологічної проблеми у справжню катастрофу. Через великий попит в Європі, Україна здобула статус одного із найбільших експортерів лісів «завдяки» легальній і, особливо, нелегальній вирубці тисячі дерев щодня. Наслідки нераціонального поводження з лісами проявляються активно уже сьогодні: утворюються яри, руйнівні обвали і селі, значно ускладнюється процес фотосинтезу, зникають рідкісні види рослин і тварин, погіршується родючість ґрунту, почастишали повені і паводки. Отримуючи на сьогодні порівняно незначні доходи за експорт деревини, у майбутньому Україні доведеться витратити декілька мільйонів для відновлення довкілля і ліквідації наслідків власної діяльності.

Відповідно до звіту Державного агентства лісових ресурсів України за 2016 р., галузеві підприємства всіх видів рубок здійснили заготівлю у розмірі 16363,2 тис. куб. м деревини, що на 420,4 тис. куб. м більше, порівняно з 2015 роком. Обсяг реалізованої деревини на внутрішній ринок здійснено на суму 8,1 млрд грн, а відповідно на зовнішній – 2,7 млрд грн. Проте ці суми є досить незначними порівняно з витратами, які треба здійснити для того, щоб досягти оптимального рівня лісистості, оскільки для цього, за дослідженнями експертів, необхідно висадити нові дерева загальною площею 2,5 млн га [1].

У Національній доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні за 2015 р. Міністерством екології та природних ресурсів України відзначається, що наслідком нерегульованої експлуатації лісів Карпатського регіону, що супроводжувалось зміною корінних

смерекових дерев на біологічно нестійкі похідні, інтенсивного ведення лісового господарства, посиленого рекреаційного навантаження помітно зменшилася стійкість гірських лісів та збільшилися обсяги ураження їх хворобами [2, с.96]

Усвідомлюючи значну загрозу екологічній ситуації в Україні, у 2015 р. Верховною Радою України прийняті зміни до Закону «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів», якими запроваджено мораторій на вивезення необроблених лісоматеріалів терміном на 10 років [3]. Підписання закону переслідувало мету направлення сировини на підприємства України, збільшення кількості робочих місць, підвищення наповнюваності бюджету. Проте на практиці поставки деревини не припинилися, а лише посилились, шляхом фальсифікації документів на продукцію і розроблення нових схем незаконного експорту. До того ж, близько 27% лісів не підлягають контролю Державному агентству лісових ресурсів, а тому на них не поширюються загальні правила контролю [1, с. 5]. Крім цього, у листопаді 2016 року на саміті Україна-ЄС Глава Єврокомісії Жан-Клод Юнкер висунув вимогу щодо скасування мораторію, оскільки торгові заборони суперечать змісту Угоди про зону вільної торгівлі України з ЄС [4, с. 309].

Наразі українське законодавство усе більше удосконалює питання відповідальності за порушення вимог щодо охорони і користування лісом. Так, 23.05.2017 р. прийнято ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони пралісів згідно з Рамковою конвенцією про охорону та сталий розвиток Карпат». Відтепер Лісовий Кодекс України ст. 1 виокремлює і розкриває поняття «природні ліси», «праліси» і «квазіпраліси», а у ст. 39-1 визначає особливий порядок їх охорони. Статтею 68 Кодексу України про адміністративні правопорушення запроваджено адміністративну відповідальність у вигляді накладення штрафу у розмірі від п'ятидесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за порушення правил охорони, відновлення чи використання спільної деревини пралісів, квазіпралісів та природних лісів. Крім того, Кримінальним кодексом України посилено відповідальність за незаконну порубку дерев або чагарників – у ст. 246 ККУ така діяльність передбачає накладення штрафу у розмірі від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або арешт на строк до шести місяців, або обмеженням чи позбавлення волі на строк до трьох років [5].

Ефективним методом у збереженні лісів може стати існування системи електронного обороту деревини, створення якої передбачається відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції створення єдиної державної системи електронного обліку деревини» у 2009 р., метою якої є «забезпечення функціонування лісової галузі відповідно до

європейських стандартів з раціонального використання та збереження лісів» [6]. Так, її суть полягає у поштучному маркуванні деревини спеціальними уніфікованими маркерами зі штрих-кодом, де засвідчується інформація про її походження, якісні і кількісні показники, що у подальшому дає змогу здійснити контроль за перевезенням деревини в межах України і за кордоном.

Отже, для подолання проблеми знеліснення і збереження сприятливої екологічної ситуації в Україні важливо не лише удосконалити законодавство, розробити надійні та ефективні системи контролю, обговорювати варіанти вирішення «лісового питання», а втілювати розроблені концепції і програми у життя.

Список використаних джерел:

1. Публічний звіт Державного агентства лісових ресурсів України за 2016 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/archive/docview?typeId=177276>.
2. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2015 році. – К.: Міністерство екології та природних ресурсів України, ФОП Грінь Д.С. – 2017 р. – 308 с.
3. Про внесення змін до Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» щодо тимчасової заборони експорту лісоматеріалів у необробленому вигляді: Закон України від 09.04.2015 р. // Відомості Верховної Ради. – 2015. – №31. – ст. 291.
4. Вонсович О. С. Саміт Україна – Європейський Союз: підсумки та перспективи / О. С. Вонсович // Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник». – 2017 р. – № 116. – С. 308-311.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони пралісів згідно з Рамковою конвенцією про охорону та сталий розвиток Карпат: Закон України від 23.05.2017 // Відомості Верховної Ради. – 2017. – №37. – ст. 379
6. Про схвалення Концепції створення єдиної державної системи електронного обліку деревини: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2009 р. // Офіційний вісник України. – 2009. – № 73. – ст. 178.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Канівець Л.А.

Квітовська Юлія Сергіївна
студентка II курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПАЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬ КОЛЕКТИВНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: РЕТРОСПЕКТИВА І СУЧАСНІСТЬ

З часу отримання Україною незалежності виникла проблеми щодо паювання земель, які були у власності сільськогосподарських колективних господарств. Цей процес привертав увагу таких вчених, як В.М. Єрмоленко, Т.О. Коваленко та багатьох інших, але проблемні питання в сфері паювання земель залишились ще досі не вирішеними. Перелік прийнятих нормативно правових актів, таких як: Закон України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» від 14 лютого 1992 р. № 2115-ХІІ; Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 17 липня 1997р. № 469/97-ВР; Закон України «Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі» від 10 липня 1996 р. № 290/96; Указ Президента України «Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян у процесі реформування аграрного сектора економіки» від 29 січня 2001 р. № 62, не в змозі в повному обсязі вирішити проблему.

Через недосконалі способи проведення процесу паювання, на сьогодні у нас є багато суперечливих моментів, наприклад накладання земельних часток. Прийняття нових нормативно правових актів і внесення змін до них вже не може виправити ці моменти, оскільки процес паювання ще на початкових стадіях не мав дієвої законодавчої бази.

Тогочасні відносини в сфері паювання земель вимагали насамперед систематизованого законодавства, це було необхідно для його подальшого розвитку. Створення єдиної системи нормативних актів дало б змогу усунути ті суперечності. Групування правових приписів є однією з необхідних умов ефективної нормотворчої діяльності. Воно могло забезпечити зручні умови для реалізації права і дати можливість правознавцям швидко знаходити потрібні норми. Систематизація дозволила б уникнути наявності застарілих і формально чинних нормативних актів, а також визначити найважливіші дефекти тогочасного законодавства. В Україні, як і в будь якій країні, було прийнято велику кількість нормативно правових актів, які мають один і той же предмет регулювання, їхні положення часто повторюються, або навіть суперечать один одному. Так і на час паювання виникла проблема множинності нормативних актів, яка існує й донині [2, с. 7].

Існувало два можливі способи, які держава могла використати для ефективної систематизації законодавства в даній сфері: інкорпорація та

кодифікація [3, с. 255]. Таким чином, якщо держава здійснює офіційну інкорпорацію, тобто створює зібрання (звід) від свого імені, яке має офіційний характер, то його сутність не зміниться. Найефективнішим способом систематизації нормативних актів була б кодифікація. На відміну від інкорпорації вона дозволила б об'єднати і систематизувати численні норми, удосконалити їх зміст для забезпечення максимальної повноти регулювання даної сфери. Результатом кодифікування мав стати зведений законодавчий акт (кодекс). Необхідним також було внесення до Земельного кодексу окремого розділу з ймовірною назвою «Паювання майна», з нормами, які б максимально ефективно врегулювали питання паювання земель.

З часом деякі прийняті положення, які регламентують правовий стан в сфері паювання земель сільськогосподарських підприємств, а саме Закон України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)», Указ Президента України «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам та організаціям» від 8 серпня 1995 р. №720, постанова Кабінету Міністрів України «Про організацію робіт і методику розподілу земельних ділянок між власниками земельних часток (паїв)» від 4 лютого 2004р. № 122, втратили свою чинність. У зв'язку з цим стало необхідним прийняття або нових наказів які б регулювали ці питання, або включення їх до новостворюваного окремого розділу кодексу, який би включив в себе проблемне питання.

Ще одним важливим аспектом в цій проблематиці є те, що з часу прийняття незалежності і до сьогодні Україна не має повного законодавчого масиву в сфері паювання земель колективних сільськогосподарських підприємств. Тому на час паювання пріоритетною була значна кількість нормативних актів, а не їх досконалість за якістю. Законодавці не вважали за потрібне постійно вдосконалювати нормативні акти, а зробили це одноразовим заходом.

Проведення паювання було унікальним явищем, притаманним лише для країн пострадянського простору, а не європейського, крім того, в кожній країні воно мало свої особливості, і Україна не є винятком. Тому, говорячи про можливість застосування міжнародної практики в цій сфері, потрібно розуміти те, що в Європі не було такого досвіду, який могла б впровадити Україна на той час. Тому законодавство, як і процес паювання, повинно було бути унікальним.

Отже, паювання земель сільськогосподарських підприємств на первинних стадіях не мало дієвого законодавства. Найперше воно потребувало кодифікації актів. Систематизація законодавства наразі дала б змогу уникнення негативних наслідків паювання, які ми маємо зараз. Створений кодифікований нормативно-правовий акт зміг би відтворити зміст великого

масиву законів, які були прийняті на початкових стадіях паювання, і вилучити ті акти, які містили повторюваність або суперечливість. Це могло забезпечити проведення паювання без суперечностей, законодавчих проблем, та негативних наслідків, які проявляються до сьогодні.

Список використаних джерел:

1. Андрейцев В.І. земельні правовідносини за чинним земельним кодексом України: міфи та реальність / В.І. Андрейцев//Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Юридичні науки. – 2005. – Вип. 68.
2. Носік В. В. Юридична природа сучасного земельного права України/ В.В. Носік// Бюллетень Міністерства юстиції України. – 2008. – № 7-8.
3. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник – 4-те вид., доп. і перероб. – Київ : Правова єдність : Алерта, 2014.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Годованюк А.Й.

Квітовська Юлія Сергіївна

студентка II курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНЯТ. ОСНОВНІ МЕТОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Останні десятиліття в Україні, як і у світі, з'явилося багато екологічних проблем та негативних змін, які є наслідками неефективного природокористування. Ряд вчених, таких як: І.Л. Абалкіна, С.С. Куруленко, Л.Д. Курняк, Л.Б. Морозова, займаються підвищенням екологічної культури і вважають, що правильне екологічне виховання здатне забезпечити сприятливе вирішення цієї проблеми і недопущення помилок теперішнього покоління в природокористуванні у майбутньому.

Варто зазначити, що на сьогоднішній день надзвичайно важливо починати екологічне виховання саме з дошкільного віку. У дошкільному віці діти характеризуються підвищеною допитливістю в різних сферах, підвищений інтерес діти проявляють саме до природи. Тому екологічне виховання дітей займає важливе місце в розвитку пізнання навколишнього світу, виробленні гуманного ставлення до всього живого і формуванні усвідомленої поведінки у природному середовищі.

Природодоцільний світогляд – це одна із головних форм світогляду людини, що має сформуватись протягом дошкільного віку дитини. В його основі лежить усвідомлення себе як частки природи, здатність відчувати відповідальності за дії, які вона виконує, і за те, що відбувається навколо неї внаслідок її дій у довкіллі [1, с. 27-28].

Головною метою екологічного виховання є формування в свідомості дитини базових основ розвитку екологічної культури особистості.

Основне завдання полягає у формуванні гуманного ставлення до природи, яке реалізується шляхом розвитку в дітях співпереживання і співчуття до всіх живих істот на планеті. Свідомість дітей по особливому вразлива і чуйна, тому, на відміну від дорослої, активно включаються у всі заходи щодо захисту тих, хто цього потребує. Важливо лише вміло показати дітям те, що люди займають більш сильну позицію по відношенню до світу природи (наприклад, рослини зів'януть без поливу). Тому потрібно донести дітям те, що мета їхніх зусиль полягає у тому, щоб все живе на землі розвивалось і забезпечувало екологічне навколишнє середовище.

Екологічне виховання, екологічна освіта й екологічна діяльність є дійовими засобом формування екологічної культури. Варто зазначити, що проблема підвищення екологічної культури дошкільнят найбільше стосується площини саме виховання [2, с. 16].

Сутність екологічного виховання дошкільнят полягає поступовому, систематичному, терплячому впливі на розум дитини для того, щоб та могла усвідомити і відчути себе частинкою природи.

Основна мета екологічного виховання дошкільнят проявляється в трьох основних аспектах:

1) Засвоєння дітьми провідних ідей, основних понять та наукових фактів, які виступають базисом оптимального впливу людини на природу відповідно до дії її законів. Стосовно дошкільного віку – це засвоєння систем знань про живу та неживу природу, які відображають основну залежність у природі.

2) Розвиток любові, поваги, бережливого ставлення по відношенню до світу природи, тобто основних естетичних почуттів.

3) Становлення у дітей бажання догляду за природою, її рослинним і тваринним світом, бережного і раціонального ставлення до природних ресурсів і надр землі, збереження природних багатств.

Для того, щоб екологічне виховання дошкільнят було ефективним потрібно визначити його основні напрямки та дієві методи. Головним напрямом є розвиток пізнавальної активності дітей, процес їх ознайомлення з природними явищами і процесами. Важливо навчити дітей самостійно оцінювати і усвідомлювати екологічні цінності природи, її взаємодію і єдність з людиною, а не просто повідомляти дітям окремі факти і узагальнення. Такий підхід приводить до формування екологічного

мислення, що дозволить дошкільнятам почати самостійно розмірковувати над природнім середовищем, аналізувати свою поведінку і діяльність у сфері природи.

Теорія є невід'ємною складовою екологічного виховання, але для досягнення бажаного результату важлива практична дослідницька діяльність дітей в природних умовах. Отримані теоретичні знання з мультфільмів, дитячих телепередач, розповідей батьків, вихователів повинні підкріплюватись практичною діяльністю та наочними прикладами. Це дає можливість удосконалювати досягнення та поглиблювати теоретичні знання.

Екологічний розвиток дітей не обмежується визначеним колом осіб. Особливо ефективним він буде тоді, коли екологічне виховання у дитсадку і зусилля педагогів будуть підкріплені батьківським вихованням у напрямку екології. Тому педагоги повинні спонукати батьків до створення сприятливих умов для еколого-розвиваючого середовища в домашніх умовах.

Велике значення для екологічного виховання дошкільнят мають екскурсії до природних комплексів, заповідників, парків. Вони дають змогу знайомитись з різноманітним тваринним і рослинним світом, спостерігати за природними явищами, взаємодіяти з навколишнім світом, досліджувати та експериментувати.

Ефективним для застосування є також метод дидактичних ігор, завдяки грі дитина вчиться визначати, порівнювати, виділяти ознаки природних об'єктів і явищ, розвиваючи при цьому пам'ять, мислення, мову та навички комунікації.

Отже, екологічне виховання дошкільнят становить основу екологічного виховання суспільства. Саме дошкільній вік дає можливість донести до підсвідомості людини важливість екологічного навколишнього середовища і охорони природи. Досягнення хорошого результату у екологічному вихованні можливе лише через використання сучасних дієвих методів.

Список використаних джерел:

1. Морозова Л.Б. Виховання екологічної культури особистості / Л.Б. Морозова // Вища освіта України. 2001. С. 27–28.
2. Курняк Л.Д. Екологічна культура: поняття і реальність / Л.Д. Курняк // Вища освіта України. 2006. № 3. С. 16.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Заверюха М.М.

Костюк Вікторія Романівна
студентка II курсу
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕКОЛОГІЧНА ЗЛОЧИННІСТЬ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Екологічна злочинність являє собою один із найбільш небезпечних та розповсюджених видів злочинності, оскільки створює реальну загрозу національній безпеці країни.

Значною мірою наявна екологічна криза зумовлена існуванням масштабної екологічної злочинності. Реальним проявом злочинності є злочини, вона є явищем, що відображає стан суспільного організму, та є наслідком соціальних умов життя суспільства. У злочинності проявляється не індивідуальна воля, а дія суспільних закономірностей. Злочинність виявляє такі зв'язки з іншими соціальними явищами, які відсутні або не можуть бути безпосередньо встановлені при аналізі індивідуальних злочинних проявів.

Екологічні злочини – це передбачені кримінальним законом суспільно небезпечні діяння, які посягають на навколишнє середовище та його окремі компоненти. Тобто йдеться про протиправне використання природних об'єктів та їх ресурсів або шкідливий вплив на них, що призводить до їх негативної зміни.

У вузько юридичному розумінні відповідальність являє собою покладання обов'язку перетерплювати несприятливі наслідки за негативну діяльність або бездіяльність у природному середовищі [1, с. 298].

Особливістю екологічної злочинності є те, що вона певною мірою постає побічним наслідком «нормального» природокористування. Адже суспільство, так чи інакше, експлуатуючи природні ресурси, негативно впливає на навколишнє середовище. Протиправною така діяльність стає лише тоді, коли здійснюється небезпечними способами і виходить за межі встановлених законом нормативів.

Наслідки екологічної злочинності є вкрай небезпечними, оскільки здебільшого вони впливають на невизначене коло осіб, що вказує на таку ознаку, як масовість можливих жертв. Доля екологічної злочинності в структурі злочинності, незважаючи на загальну тенденцію до збільшення, залишається незначною та становить 0,3-0,5% [2, с. 123]. Але варто враховувати і латентні злочини, тобто такі, які не відображаються в статистиці.

Запобігання екологічній злочинності передбачає вживання низки заходів щодо нейтралізації та усунення умов і причин, які її спричиняють і як наслідок – зменшення рівня даного виду злочинності. З метою запобігання

злочинам у сфері екології застосовуються загальносоціальні і спеціально-кримінологічні заходи.

Заходи загальносоціального характеру спрямовуються на підняття рівня добробуту населення й зведення до мінімуму існуюче на сьогоднішній момент розшарування суспільства; необхідно максимально використовувати досягнення науково-технічного прогресу як засіб запобігання екологічній злочинності.

У культурно-виховній сфері необхідно проводити загальну просвітницьку роботу з екології і безпеки життєдіяльності, формуючи в громадян особливу екологічну правосвідомість. Це може бути досягнуто правовою пропагандою, інформаційною забезпеченістю норм, які встановлюють відповідальність за екологічні злочини, зростанням соціальної активності громадян, їх нетерпимості і протидії даним правопорушенням.

Спеціальні заходи запобігання екологічній злочинності повинні доповнювати й конкретизувати загальні. Сюди можна віднести вдосконалення природоохоронного та кримінального законодавства, нормативну заборону здійснення певних екологічно шкідливих дій. Є необхідністю уведення кримінологічної експертизи екологічного законодавства поряд із правовою та екологічною експертизами.

Заходи запобігання екологічній злочинності повинні відповідати таким принципам, як реальність, наукова обґрунтованість, синтез кримінологічних і екологічних знань, принцип екологічного реалізму; координація політико-правових дій органів влади і управління в центрі й на місцях; чітка взаємодія правоохоронних і контролюючих органів у галузі екології; відповідність загальносоціальних і спеціально-кримінологічних заходів запобігання екологічній злочинності загальній концепції розвитку світового співтовариства [3].

Суттєвий внесок у боротьбу з екологічною злочинністю повинні вносити і різноманітні об'єднання громадян, Всеукраїнська екологічна ліга, Всеукраїнська екологічна громадська організація «Мама-86», green peace, засоби масової інформації.

З вищенаведеного вбачається, що екологічну злочинність можна визначити як сукупність суспільно небезпечних діянь, які завдають шкоди навколишньому середовищу, а також життю та здоров'ю людей. До основних напрямів щодо екологічної безпеки України можна віднести: запобігання і мінімізацію наслідків надзвичайних ситуацій з урахуванням ризику виникнення таких ситуацій. Це положення є особливо актуальним сьогодні, коли дуже часто трапляються надзвичайні екологічні ситуації. Важливим є перехід на нові джерела сировини та енергії, які можуть знизити шкідливий вплив на навколишнє середовище. Велике значення мають проведення наукових досліджень у галузі охорони природи, відмова

від виробництва, що забруднює природу та запровадження нових безпечних технологій.

Список використаних джерел:

1. Екологічне право України: підруч. для студ. вищих навч. закладів / За ред. Каракаша І. І. – Одеса: Фенікс, 2012. – с. 298.
2. Поліщук Г. С. Стан і тенденції екологічної злочинності в Україні / Г. С Поліщук, О. В. Мельник // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. – 2009. – №4(65). – С. 120 – 126.
3. Екологічна злочинність та її запобігання [Електронний ресурс] // Мего-Інфо – Юридична бібліотека №1. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://mego.info/%D0%BC%D0%B0%D1%>.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Черемнова А.І.

Лесич Дмитро Сергійович

студент II курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЯК ЗБЕРЕГТИ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ТУЗЛОВСЬКІ ЛИМАНИ»

Причорноморська природа завжди виділяла Одеську область поміж інших. В межиріччі Дунаю та Дністра, уздовж морського побережжя, знаходиться ланцюг мілководних лиманів, які входять до території Національного природного парку «Тузловські лимани». Ця мережа починається з лиману Джантшейський, за яким на схід йдуть Малий Сасик та лимани Тузловської групи: Шагани, Алібей, Бурнас – та менші лимани – Магалецьке, Мартаза, Будури [1] та інші.

Об'єкт нашого дослідження було засновано відповідно до указу Президента України № 1/2010 від 1 січня 2010 р. «Про створення національного природного парку «Тузловські лимани» з метою збереження цінних природних та історико-культурних комплексів і об'єктів Північного Причорномор'я, відповідно до статті 53 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» [2]. Все частіше в засобах масової інформації окреслюються випадки порушення закону в даному природному комплексі, це зокрема: навмисні неодноразові підпали в степу, розорювання степу важкою технікою, що визначаються як 252 стаття Кримінального кодексу України, полювання на червонокнижних тварин, за яке злочинці мають бути

притягнуті до відповідальності за статтею 248 Кримінального кодексу України [3], [4]. На жаль це невичерпний перелік правопорушень.

Підґрунтя цих проблем ми вимушені шукати у таких речах як: пострадянський, морально-правовий нігілізм, недосконалість українського законодавства та низьке фінансування екологічної сфери життя в Україні. І якщо першу причину може вирішити тільки час та робота над собою кожного, окремо взятого індивіда, то над іншими, в тому числі прогалинами у наших законах, маємо працювати саме ми – майбутнє української юриспруденції.

Вдаючись до конкретики, у роботі над питанням захисту лиманів, ми вважаємо доцільним саме вектор співпраці з громадськими природоохоронними організаціями Одещини, про що вказано у статті 13 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» [5] та статті 21 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [6]. Також ми будемо відштовхуватись від статті 10 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» де вказані права громадян у питаннях охорони та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а саме: право громадян на участь у здійсненні громадського контролю з охороною заповідних територій та об'єктів та ст. 9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» де зазначаються екологічні права громадян України, зокрема права громадян на об'єднання в громадські природоохоронні формування та вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища. Окрім того, ст. 36 Конституції України передбачено, що громадяни України мають право на свободу об'єднання у громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод (в тому числі задоволення екологічних інтересів) [7].

Отже, використовуючи вище вказані права, ми пропонуємо створити спеціальні «Екологічні загони» із добровольців на основі співпраці адміністрації національного природного парку та громадських організацій. Завданням юристів буде легалізація їх у правовому полі, шляхом створення відповідного проекту. Метою загонів буде охорона територій від загроз різного характеру, а завдання чітко окреслюватись тезою: «забезпечення природозахисного режиму на території природно-заповідний фонду». Зважаючи на існування в Одесі КП «Муніципальна охорона», яке може надати загонам необхідне спорядження, що буде формально зафіксоване у відповідному підзаконному акті. Таким чином, не завдаючи матеріальних втрат бюджету області, вище було теоретично обґрунтовано причини та спосіб зупинки знищення національного природного парку «Тузловські лимани». Затрачений на реалізацію проекту час буде з надлишком відшкодований вдячністю майбутніх поколінь, які зможуть насолодитися не знищеними в наш час унікальними ландшафтами Причорноморського степу України.

Список використаних джерел:

1. Сайт НПП «Тузловські лимани» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tuzlim.org.ua/uk/>.
2. Про створення національного природного парку «Тузловські лимани»: указ Президента України від 1 січня 2010 р. №1/2010 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 1. – Ст. 2.
3. Інтерв'ю директора НПП «Тузловські лимани» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=nGZRyVfJKas>.
4. Стаття директора НПП «Тузловські лимани» Івана Русева [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/rusevivan/posts/773230586196369>.
5. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16 червня 1992 р. № 2456-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 502.
6. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
7. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Заверюха М.М.

***Ляшенко Діана Вадимівна,
Нартова Ірина Олегівна
студентки II курсу
факультету адвокатури***

Національного університету «Одеська юридична академія»

ВПЛИВ МОРАТОРІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ

Питання продовження мораторію на продаж сільськогосподарських земель – є одним з дискусійних в Україні та потребує нагального вирішення. Законом України «Про внесення змін до розділу Х «Перехідні положення» Земельного кодексу України щодо продовження заборони відчуження сільськогосподарських земель» № 1669-VIII від 06.10.2016 р. продовжено мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення до 1 січня 2018 р. Ця проблема гальмує проведення земельної реформи, кінцевим результатом якої має бути формування ринку землі

(вільного продажу землі), та й утискає права власників на землю, а саме – право продавати та відчужувати земельні ділянки сільськогосподарського призначення.

Навколо цієї теми зосередили свої сили широкі верстви населення. Але думки кожного з них розділилися і не знаходять консенсусу. Одні вважають, що подальше існування мораторію суттєво стримує розвиток аграрного бізнесу і притоку інвестицій, утискає землевласників в їх правах щодо розпорядження землею та в цілому впливає на стан земель, ефективність їх використання. А прибічники мораторію, в свою чергу, із зняттям мораторію на землю мають побоювання, що іноземці та агрохолдинги скуплятимуть землю, і лише прикриються темами інвестицій та створенням нових робочих місць, внаслідок чого, запуск ринку землі призведе до обезземелення селянина – фермера.

Так, експерти Українського клубу аграрного бізнесу з питань земельних відносин, схилиються до думки, що фермерам та іншим господарствам не вигідний ринок не лише тому, що вони не зможуть купити землю, а й тому, що значно посиляться контроль і тиск, і вони будуть змушені цю землю офіційно реєструвати. Це означає, що вони стануть більш прозорими і, відповідно, можна буде відстежувати їхню фінансову звітність. Багатьом фермерам це не зовсім вигідно. Тому така пересторога у них теж існує [6].

Інші експерти у сфері земельного права вважають, щоб запровадити цивілізований ринок землі потрібна політична воля парламенту, – питання має бути розглянуте з політичної та правової точок зору. «Зараз бачимо так званий «народний референдум», коли по місту стоять намети, в яких збирають підписи людей. При тому самі агітатори відверто не розуміють, що і для чого вони роблять. Вони керуються поширеними в народі фобіями, що мовляв, ринок землі – це означає, що пайові землі заберуть за безцінь, землю скуплять олігархи, продадуть іноземцям тощо» [6].

Проведене останнє соціологічне опитування показало, що люди проти введення ринку земель сільськогосподарського призначення. Але хочеться спитати чи всі мають обізнаність в даному питанні? На думку авторів, ні. Дехто навіть не має уявлення що це таке та в більшості випадків керується думкою загалу. Тому проведення народного референдуму не є правильним рішенням.

Саме зараз необхідно замислитися, що дасть Україні вільний продаж землі, і які ризики й можливості він несе. Зазвичай прихильники і противники ринку землі впадають у крайнощі й обіцяють або обов'язковий колапс і соціальний вибух на селі, або негайне процвітання й залучення багатомільярдних інвестицій.

Слід зазначити, що частина найчастіше згадуваних загроз або вже врегульована українським законодавством, або може бути мінімізована через ухвалення відповідних законів. За чинним законодавством іноземці,

незалежно від мораторію, не мають права набувати у власність землю сільськогосподарського призначення [1]. Інші ризики проявляються у небезпеці концентрації землі у власності невеликої кількості осіб та витіснення малого сільськогосподарського підприємництва, також можуть і мають бути мінімізовані відповідними запобіжними заходами при розробці та ухваленні закону про обіг земель сільськогосподарського призначення. Так, в одному із законопроектів, поданих у Верховну Раду України, передбачено певну систему оподаткування, яка буде запобігати спекуляції із землею. Наприклад, якщо придбав земельну ділянку і хочеш продати її у цьому ж році, – необхідно сплатити дуже великий податок; якщо продаєш через рік – податок менший; через два роки – податок ще менший і т. д., – для того, щоб землю не скуповували зі спекулятивною метою. Щодо введення запобіжників, які б унеможливили створення великих латифундій, скуповування землі в одні руки, вважає, то є варіанти на кшталт того, що вже існує – не більше як 100 га в одні руки.

На думку А.М. Мірошниченка, мораторій – це істотна перешкода на шляху здійснення земельної реформи, успішне проведення якої не можливе без створення правових передумов для обігу земель [5, с. 540]. Тому головним завданням є створення дієвих методів впливу на регулювання відноси щодо сільськогосподарських земель, а не бездумні заборони.

Більша частка сільськогосподарських земель належить пайовикам, котрі не в змозі її обробити, тому повинна, в першу чергу, перейти до тих, хто хоче і може займатися агробізнесом. На даний час в Україні налічується 38,8 тис. фермерських господарств, з них 72% мають площі землекористування до 100 га (для порівняння, в менших європейських країнах їх кількість вимірюється сотнями тисяч) [4, с. 64–68] .

З цих даних можна зрозуміти, що перепорою є діючий мораторій, а його існування призводить до таких наслідків: блокується розвиток аграрного бізнесу тому, що сільськогосподарські виробники мають набагато менше методів та засобів для розвитку свого господарства; стимулюються такі негативні явища, як малоземелля та далекоземелля;

Отже, з економічної точки зору наявність ринку сільськогосподарських земель – це насамперед збільшення економічної активності, притік додаткових коштів в економіку, відтак збільшення ВВП, покращення економічної ситуації загалом, а також стану сільськогосподарських угідь.

Отже, проаналізувавши позитивні та негативні думки науковців, підприємців, політиків щодо впливу мораторію сільськогосподарських земель на становлення та розвитку ринку земель в Україні, можна зазначити наступне: з однієї сторони, мораторій стримує скуповування сільських земель, а з іншого боку – унеможливорює розвиток аграрного бізнесу і притоку інвестицій. Загалом законопроектів щодо вирішення цього питання в Україні дуже багато, в багатьох з них містяться слушні норми.

Найголовнішим в даний час є врегулювання на законодавчому рівні всіх питань з врахуванням європейського досвіду.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 №2768-III// Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
2. Закон України «Про внесення зміни до розділу Х «Перехідні положення» Земельного кодексу України щодо продовження заборони відчуження сільськогосподарських земель» №1669-VIII від 06.10.2016.
3. Артамощенко Ю. Мораторій на землю: чем грозит Украине запрет на куплю и продажу земли сельхозназначения // Режим доступу: <http://goo.gl/QuHWEc>
4. Зигрій О. Вплив мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення / О. Зигрій // Актуальні проблеми правознавства / О. Зигрій. – Тернопіль, 2016. С.
5. Мірошніченко А. Земельне право України : підручн. / А. Мірошніченко. – 2-ге видання, допов. і перероб. – К. :Алерта; ЦУЛ, 2011. – 678 с.
6. Палажій Г. Ринок землі в Україні: міфи і реалії //Режим доступу: <https://goo.gl/KvbqW7>

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Караханян К.М.

Мисенко Крістіна Вікторівна

студентка III курсу

факультету міжнародно-правових відносин

Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВІДХОДИ

Проблема переробки відходів є надзвичайно важливою та актуальною протягом останніх десятиліть. Нагромадження сміття несе небезпеку для екосистеми: сприяє руйнуванню озонового шару, забрудненню ґрунтових вод та території, – також впливає на здоров'я людей: збільшується кількість захворювань, знижується рівень народжуваності, збільшується кількість випадків народження дітей з патологіями тощо. З одного боку, за останні п'ять років в Україні знизилась кількість відходів, але це не можна сприймати як виключно позитивне явище, що переростає в тенденцію до вирішення проблеми з відходами, так як загальні обсяги їх накопичення

зростають. Порівнюючи дані 2015 і 2014 років, можна помітити негативну статистику: зменшилась кількість видалених відходів на спеціально обладнані звалища на 12% та у спеціально обладнані місця та об'єкти на 25,2%, зменшився й обсяг утилізації на 15,4%. Також мало місце видалення на стихійні звалища 20,3 т небезпечних відходів [1, с. 148-166]. Така ситуація викликає занепокоєння, тому надзвичайно важливо змінювати наявні тенденції, з цього приводу в останні роки ведеться активна законотворча робота з удосконалення законодавства про відходи. Так, у зв'язку з прийняттям Україною зобов'язань з впровадження в національне законодавство положень європейських директив №2008/98/ЄС «Про відходи та скасування деяких директив» та № 1999/31/ЄС «Про захоронення відходів», наразі розроблюються проекти щодо удосконалення національного законодавства та приведення його у відповідність з міжнародним. До Верховної Ради України були подані законопроекти № 4028 «Про упаковку та відходи упаковки», який на разі очікує розгляду; № 4838 «Про відходи», який було відкликано; № 6602 «Про внесення змін до Закону України «Про відходи»», який очікує розгляду та ін.

Значний інтерес, як вбачається, представляє саме проект закону щодо внесення змін до Закону України «Про відходи». У ньому впроваджено принципи європейського законодавства про відходи, наприклад запропоновано ввести ієрархію з поводження з відходами, встановити порядок припинення статусу відходів. Новаторством є пропозиції щодо електронної системи здійснення дозвільних процедур та інформаційно-реєстраційних документів у сфері поводження з відходами [2, ст. 54–58]. Наступним важливим пунктом є заміна Державного класифікатора відходів на Національний перелік відходів, що дозволить узгодити перелік з європейським, удосконалити державний облік, моніторинг, контроль за поводженням з відходами. Також у проекті зазначено впровадження вимог до ліцензування господарської діяльності поводження з небезпечними відходами та провадження господарської діяльності з виробництва особливо небезпечних хімічних речовин. Автори законопроекту прогнозують, що прийняття даного Закону «сприятиме комплексному реформуванню сфери поводження з відходами, впровадженню кращих європейських практик у цю сферу, захист довкілля та здоров'я людей шляхом запобігання або зниження негативних наслідків утворення відходів та поводження з ними» [3].

Одним з найбільш обговорюваних питань останнього часу стали положення п. «і» ч. 1 ст. 32 Закону України «Про відходи». Зазначена стаття доповнена даним пунктом ще 02.10.2012 р., але ввійде в силу лише наступного року, а саме: заборона з 1 січня 2018 р. захоронювати неперероблені (необроблені) побутові відходи. Таким чином, сміття має сортуватись за видами матеріалу, потім відбуватиметься поділ на безпечне і

небезпечне для захоронення, та готове до повторного використання, небезпечне має бути піддане знешкодженню. У кінцевому результаті сміття відвезуть на полігони, а готове до повторного використання передадуть на перероблення. Питання чи буде реалізована дана норма викликає скептицизм, більшість експертів вважає, що вона матиме лиш декларативний характер, оскільки в Україні немає необхідної інфраструктури для дії даної норми, в основному, через відсутність бажання [4].

Підсумовуючи вище сказане, можна зазначити, що в Україні відбувається активне реформування законодавства про відходи, розроблюються нові підходи до регулювання, переробки сміття, здійснюється наближення національного законодавства до європейського. Незважаючи на велику кількість ініціатив та запропонованих законопроектів, необхідно створити сприятливе середовище в державі, в якому вони могли б бути реалізовані. Загалом удосконалення системи утилізації відходів є надзвичайно важливим, що дозволить захистити навколишнє природне середовище, зберегти здоров'я населення, а підвищена увага до цього питання є важливим кроком у досягнення поставленої мети.

Список використаних джерел:

1. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2015 році Міністерства екології та природних ресурсів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0Bx-9ONEvLyD6a1hBVIVkeXhGTlk/view>.
2. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про відходи» (щодо імплементації вимог директив ЄС у сфері поводження з відходами): Проект Закону України від 21.06.2017 № 6602 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62069.
3. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про відходи» (щодо імплементації вимог директив ЄС у сфері поводження з відходами)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62069.
4. Драпак М. Нестерпна легкість сміття: як Рада вирішила проблему відходів в Україні однією поправкою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://24tv.ua/nesterpna_legkist_smitty_a_yak_rada_virishila_problemu_vidhodiv_v_ukrayini_odniyeyu_popravkoyu_n851429.
5. Про відходи: Закон України від 05.03.1998 р. // Відомості Верховної Ради. – 1998. – № 36-37. – ст. 242.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Канівець Л.А.

Остаповець Лариса Юрївна
студентка III курсу
факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИДОБУТКУ БУРШТИНУ В УКРАЇНІ

Протягом останніх десяти років існує значний інтерес до «бурштинової проблеми», що і досі не вирішена. Бурштин на підставі права власності належить Українському народу і має приносити йому користь та прибутки, проте через законодавчу неврегульованість, нечіткість механізму державного управління та нерозвиненість засад громадянського суспільства тільки зумовлює проблеми.

Незаконний видобуток бурштину та його несанкціонований продаж за кордон призводить до втрат значної суми з державного бюджету. Крім того, значно потерпає природа та екологічний стан місцевостей, де видобувається бурштин. Самовільний видобуток здійснюється гідромеханічним способом, наслідком якого є псування родовищ та негативний вплив на екологічну ситуацію.

Основою боротьби з такою незаконною діяльністю є законодавче регулювання цієї проблеми. У постанові Кабінету Міністрів України від 12.12.1994 р. «Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення» закріплено, що бурштин відноситься до корисних копалин загальнодержавного значення. Для його видобування необхідно отримати спеціальний дозвіл [1].

Стосовно продажу бурштину на експорт, то слід відмітити, що відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 1994 р. «Про лібералізацію експортних операцій» до Переліку товарів, експорт яких здійснюється за дозволом Мінфіну, відноситься бурштин, який згідно старих кведів ЗЕД мав номер 25.30.9000 [2]. Слід зазначити, що сучасний Український класифікатор товарів зовнішньоекономічної діяльності, розроблений Державною фіскальною службою України, не містить бурштину. Те саме спостерігається і у митній сфері, де не закріплено такого виду товару як бурштин у митному тарифі України. Однак, загальновідомо, що він масово експортується за кордон при відсутності поступання відповідних коштів до державного бюджету.

Варто зазначити, що в Україні немає спеціальної норми права, яка закріплювала б відповідальність за порушення законодавства про видобуток бурштину [3, с. 9]. Натомість передбачено адміністративну, цивільно-правову та кримінальну відповідальність за порушення законодавства про надра.

Здійснення державного контролю за геологічним вивченням надр та раціональним і ефективним використанням надр України (державний

геологічний контроль) покладено на Державну службу геології та надр України. Механізм проведення державного геологічного контролю визначається Порядком здійснення державного геологічного контролю, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 14.12.2011 р.

Відповідно до цього Порядку такий контроль проводиться за допомогою планових і позапланових перевірок надрокористувачів. Держгеонадра України неодноразово пропонувала шляхи взаємодії у вирішенні питання несанкціонованого видобутку бурштину, а саме: 1) проведення робочих нарад з головами сільських рад щодо питань здійснення контролю та охорони родовищ бурштину на території району та вжиття заходів для недопущення його незаконного видобування; 2) створення спеціальної робочої групи з числа працівників поліції, представників органів місцевого самоврядування, представників центрального органу виконавчої влади, що здійснює реалізацію державної політики у сфері нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі, представників центрального органу виконавчої влади, що реалізовує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів для проведення перевірок з виявлення осіб, причетних до незаконного видобутку бурштину, псування земель та притягнення їх до відповідальності.

З метою створення належних умов для використання об'єктів права власності Українського народу, реалізації громадянами права на підприємницьку діяльність щодо видобутку й первинної реалізації бурштину та відшкодування завданих збитків природі в результаті такої діяльності розроблено Проект Закону України про видобування та реалізацію бурштину від 26.12.2014 р. [4], який не було прийнято та знято з розгляду. Законопроект передбачав запровадження механізму регулювання суспільних відносин у сфері користування надрами для видобування бурштину, геологічного вивчення бурштиноносних надр, зберігання, транспортування, реалізації бурштину та відносини, що виникають під час утворення та діяльності старательських артілей, функціонування бурштинової біржі. Даний порядок значною мірою відрізняється від загального порядку надання надр у користування, але для його повної реалізації необхідно багато часу та практики застосування. На нашу думку, важливим є доопрацювати цей проект закону й виробити дієвий механізм правового регулювання відносин щодо видобування і реалізації бурштину, в основі якого планувалося б спрямувати несанкціонований видобуток бурштину місцевими мешканцями у законне русло, що призвело б до наповнення місцевих бюджетів та зайнятості населення.

У правовій доктрині запропоновано скористатися досвідом Литви в організації сплати податків старателями, де податок сплачується залежно

від якості і кількості добутого бурштину. Наприклад, за добутий бурштин звичайної якості сплачується єдиний податок, що складає 20 євро за 1 кілограм [3, с. 12]. Сума, на перший погляд, здається невеликою, але, враховуючи, що за рік незаконно видобувається досить значний обсяг бурштину, то бюджет України значно б поповнився.

Також вбачається ефективним здійснення Державною службою з питань геології та надр України реєстрації дозволів на розробку бурштину в автоматичному режимі через створену Єдину державну електронну базу з питань геології та надр.

Необхідно виробити спеціальну норму права, яка передбачала б можливість притягнення до відповідальності осіб, які здійснюють незаконні посередницькі дії щодо бурштину, а також тих осіб, які порушують права й законні інтереси місцевих жителів у цій сфері. Дієвим також буде запровадження вільного ринку переробки й експорту бурштину під спеціальним контролем Державної фіскальної служби України.

Отже, питання організаційно-правового регулювання видобутку бурштину в Україні наразі потребують негайного упорядкування, оскільки така діяльність здійснюється переважно поза правовим руслом і за відсутності відповідного закону. Також складність організації контролю за видобутком бурштину в межах існуючого законодавства породжує бюрократію та корупцію, особливо на регіональному рівні.

На сьогодні, припинення самовільного добування бурштину та пов'язаного з ним псування бурштинових родовищ є першочерговим завданням, що потребує негайного вирішення. Наприклад, шляхом створення у відповідних регіонах спеціальних підрозділів задля цього. І найважливішим питанням, все ж таки, залишається визначення чіткої стратегії, яку Україна обере щодо подальшого напрямку з бурштинового питання: чи то дати старателям ліцензію на добування бурштину і заробляти на податках, чи створити надійні державні підприємства, які приваблять інвестиції для видобутку бурштину та значно зменшать рівень екологічної шкоди, яка наразі завдається такою діяльністю.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення : постанова Кабінету Міністрів України від 12 грудня 1994 р. № 827 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/827-94-%D0%BF>.

2. Про лібералізацію експортних операцій: постанова Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 1994 р. № 734 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/734-94-п>.

3. Соляник Є. А. Бурштин покривних відкладів Українського Полісся: автореф. дис. ... канд. геолог. наук: спец. 04.00.01 «Загальна та регіональна геологія»/ Є. А. Соляник ; Ін-т геолог. наук НАН України. – К., 2002. -21 с.

4. Проект Закону про видобування та реалізацію бурштину від 26 грудня 2014 р. №1351-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53194.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Канівець Л.А.

Панчук Марина Вікторівна
студентка II курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЕКОЦИД

Одним з головних завдань, що стоять сьогодні перед суспільством є вирішення проблеми екологічної безпеки на планеті, зумовленої інтенсивним забрудненням і погіршенням якості навколишнього природного середовища, що спричинене, в тому числі умисним діями. Одним із найнебезпечніших правопорушень є екоцид, що дає підстави розглядати його як злочин проти безпеки людства.

Відповідно до ст. 16 Конституції України забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України є обов'язком держави [1]. Кримінальна відповідальність встановлена за найбільш соціально небезпечні діяння в галузі екології, які передбачені Кримінальним кодексом України (далі – КК України) [2]. Екологічні злочини – це передбачені кримінальним законом суспільно небезпечні діяння, які посягають на навколишнє природне середовище чи його окремі сфери (повітря, землю, надра, води тощо) [3, с. 238].

На думку автора, найбільш тяжким та серйозним екологічним злочином є саме екоцид, відповідальність за який визначена ст. 441 КК України. Так, саме за цією статтею – екоцид – це масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу [2]. Тобто, з урахуванням даної норми, автор може стверджувати, що об'єктивну сторону злочину (екоциду) характеризують: масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, отруєння земельних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу.

Тут необхідно відмітити, що кожна із зазначених у ст. 441 КК України дій характеризується тим, що вона може спричинити екологічну катастрофу. Це має принципове значення для відмежування цього злочину від злочинів проти довкілля, оскільки за екоцид до винних осіб у вчиненні цього злочину застосовуються значно жорсткіші та серйозніші санкції [4, с. 80].

Автор вважає, що найбільша проблема полягає в застосуванні санкції згідно ст. 441 КК України, якою передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років. Автор пропонує за даний злочин впровадити більш жорсткі санкції, зокрема збільшити строк позбавлення волі та скасування строків давності притягнення до кримінальної відповідальності і строків давності виконання обвинувального вироку за екоцид. Оскільки у випадку вчинення даного виду екологічних злочинів, на відміну від будь-яких інших видів екологічних злочинів, суспільна небезпека екоциду є набагато вищою та значущішою.

Таким чином, внесення вищезазначених змін до КК України посилять кримінальну відповідальність за екоцид, оскільки на сьогодні у випадку загибелі навіть сотень людей, не передбачена відповідальність у виді довічного позбавлення волі. Взагалі автор вважає, що злочини за «екоцид» є найтяжчими, а особливо «воєнний екоцид» – це порушення екосистеми середовища проживання людини в результаті бойових дій, які наразі ми можемо спостерігати на сході України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141.
2. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – Ст. 131.
3. Турлова Ю. А. Феномен екологічної злочинності: питання кримінологічної дефініції / Ю. А. Турлова // Держава і право. Юридичні і політичні науки. 2014. Вип. 66. С. 237–246.
4. Поліщук Г. С. Кримінально-правова характеристика злочинів проти довкілля / Г. С. Поліщук // Право України. 2003. № 3. С. 80–84.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Заверюха М.М.

Пономарьова Анастасія Анатоліївна
студентка II курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ

Забезпечення екологічної безпеки є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави. Так ст. 16 Конституції України закріплено обов'язок держави щодо забезпечення екологічної безпеки та підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу [1].

Транспорт погіршує довкілля різноманітними способами: спалюючи органічне паливо в двигунах і тим самим знижуючи його запаси; забруднюючи повітря при спалюванні органічного палива; розділяючи бар'єрами землі і ліс, тим самим розбиваючи геобіоценози на маленькі частини, в яких вони не можуть самопідтримуватися; катастрофи та нелегальні сливи нафтопродуктів і відходів в море; просто забираючи землі і води під транспортну інфраструктуру; спричиняє шум від руху транспорту, а також вібрацію від навантажених магістралей; збиваючи на дорогах і шляхах людей і тварин; сміттям, що викидається з рухомого транспорту; звалищами транспорту, що відслужив і запасних частин до нього [2, с. 563].

Правовому забезпеченню екологічної безпеки присвячена низка нормативно-правових актів України. Прикладом є ст. 11 Закону України «Про охорону атмосферного повітря» від 16 жовтня 1992 р. № 2707-XII в якій вказується, що для забезпечення екологічної безпеки, створення сприятливого середовища життєдіяльності, запобігання шкідливому впливу атмосферного повітря на здоров'я людей та навколишнє природне середовище здійснюється регулювання викидів найбільш поширених і небезпечних забруднюючих речовин, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України [3]. Норми екологічного права знаходять своє місце та діють в різних галузях права. Прикладом такої сфери є правове регулювання транспортної діяльності. Через виникнення кризи у більшості галузей економіки, суб'єктам господарювання, органам державної влади і органам місцевого самоврядування не завжди вдається виконувати законодавчий принцип щодо пріоритету вимог екологічної безпеки. Не є винятком і галузь автомобільного транспорту. Згідно ст. 1 Закону України «Про автомобільний транспорт» від 5 квітня 2001 р. № 2344-III автомобільний транспорт – галузь транспорту, яка забезпечує задоволення потреб населення та суспільного виробництва у перевезеннях пасажирів та

вантажів автомобільними транспортними засобами [4]. Оскільки ми живемо у XXI ст. і ми вдосконалюємо технології, цей вид транспорту є досить поширеним і ним користуються для перевезення вантажних та пасажирських перевезень. Саме через те, що на пасажирські та вантажні перевезення великий попит і він є доступним, масові викиди спричиняють погіршення навколишнього природного середовища і з цього можна зробити висновок, що він є одним з основних джерел забруднення довкілля. За останній час в міському повітрі виріс об'єм оксидів вуглецю, вуглеводнів, оксидів азоту, сажі. Найбільшу загрозу, окрім оксидів азоту, становлять сірчані та свинцеві сполуки. Саме ці речовини є найбільш небезпечними для життя та здоров'я людини та природи взагалі.

У ч. 1 ст. 24 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. № 1264-XII передбачено, що об'єкти, які шкідливо впливають або можуть вплинути на стан навколишнього природного середовища, види та кількість шкідливих речовин, що потрапляють у навколишнє природне середовище, види й розміри шкідливих фізичних та біологічних впливів на нього підлягають державному обліку [5].

Варто звернути увагу на те, що в Україні використовують бензин із вмістом 0,36 г/л, тоді як в Німеччині та США – 0,013-0,15, що значно менше впливає на стан навколишнього середовища. З цього можна зробити висновок, що Україна відстає від Європейських стандартів. Досягнення науково-технічного прогресу приносять людям не тільки користь, але й шкоду. Але варто пам'ятати, що від усіх цих чинників страждають люди, які не користуються автомобілем, вони простостають заручниками цього світу [6, с. 86].

Я вважаю, що вирішення проблем у сфері правового забезпечення екологічної безпеки автомобільного транспорту залежить, в першу чергу, від таких чинників як: наявності дії законодавства та його дотримання всіма суб'єктами екологічних правовідносин, належного нагляду та контролю за дотриманням вимог екологічного законодавства та стану самого транспортного засобу. Також важливим аспектом в наш час є поява електромобілів. У них присутній двигун внутрішнього згорання, який є екологічно чистим. Він має ряд переваг на відмінну від звичайного автомобіля. У електромобілів відсутні шкідливі вихлопи, які впливають на здоров'я людини, та він не створює сильного шумового забруднення за рахунок структури технічних деталей.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Екологічне право України : підруч. для студ. вищих навч. закладів / За ред. І. І. Каракаша. Одеса : Фенікс, 2012. 778 с.

3. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16 жовтня 1992 р. № 2707-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 50. – Ст. 678.

4. Про автомобільний транспорт: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2344-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 22. – Ст. 105.

5. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 41. – Ст. 546.

6. Гутаревич Ю.Ф., Зеркалов Д.В., Говорун А.Г., Корпач А.О. Екологія автомобільного транспорту: навч. посіб. / Національна транспортна академія. К. : Основа, 2002. – 312 с.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Заверюха М.М.

Пономарьова Анастасія Анатоліївна

студентка ІІ курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ ПРАВА ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ В УКРАЇНІ

Актуальність даної теми полягає у тому, що важливе значення для регулювання відносин земельної власності, як і для будь-яких суб'єктивних цивільних і земельних прав, має застосування відповідних, установлених нормами земельного права, способів набуття і припинення права власності на земельну ділянку.

Питання юридичної природи підстав і умов набуття державою права власності на землю є відносно новим для системи українського земельного права.

Згідно зі ст. 14 Конституції України, право власності на землю набувається та реалізується відповідно до закону. Оскільки суб'єктивне право власності на землю виникає на підставах та у порядку, визначеному Земельним кодексом України та іншими нормативно-правовими актами України, то з формальної точки зору в законі перелік підстав виникнення права державної власності на землю має бути вичерпним. Але нині підстави набуття права державної власності на землю не є систематизованими у

земельному праві і передбачаються різними нормами Земельного кодексу України, що значно ускладнює можливість їх аналізу та застосування.

Питанню виникнення права власності на землю, державної власності зокрема, приділяли увагу такі українські вчені, як: В. І. Андрейцев, О. Г. Бондар, О. А. Вівчаренко, І. І. Каракаш, П. Ф. Кулинич, А. М. Мірошніченко, В. В. Носік, С. І. Пересунько, О. О. Погрібний, В. І. Семчик, А. П. Шеремет та ін. Однак недостатньо досліджені проблеми законодавчого регулювання виникнення права державної земельної власності. Тому метою цієї статті є дослідження окремих аспектів набуття державою права власності на землю та обґрунтування критеріїв класифікації підстав виникнення права державної земельної власності в Україні.

С. І. Пересунько при класифікації юридичних фактів набуття права державної власності на землю пропонує враховувати, що первісні та похідні юридичні факти призводять до виникнення права власності у будь-якого суб'єкта, а окремі (спеціальні) способи, такі, як націоналізація, конфіскація, реквізиція, наслідують виникнення права власності лише у певних суб'єктів, до яких належить і держава.

Проблема даної теми полягає у тому, що земельне законодавство не містить чіткого переліку підстав набуття державою прав землевласника. Відзначають, що законодавець недостатньо закріплює можливість набуття прав на землю як широкої категорії відчуження земельних та набуття і оформлення прав на них державою. Згідно з теорією земельного права, право власності на землю виникає за наявності юридичних фактів або їх сукупності, які можуть передбачатися нормами цивільного, конституційного законодавства. Виникнення права державної власності на землю пов'язується з певними особливостями. Обумовлюють такі особливі ознаки, що притаманні лише державі, як суб'єкту права державної власності на землю, а саме – відсутність приватного інтересу щодо використання об'єкта власності та суспільним призначенням таких земельних ділянок [2].

Варто вказати, що на законодавче визначення підстав виникнення права державної власності на землю впливають й інші особливості змісту права державної власності: нормативна невизначеність підстав набуття державою прав власника; порядок та умови закріплення за державою статусу суб'єкта права земельної власності. Одна з особливостей земельно-правового ладу України полягає в політичному визнанні та законодавчому закріпленні принципу непорушності права власності на землю [3].

Наукові дослідження вказують на необхідність визначення підстав виникнення права власності за різними критеріями, при цьому варто враховувати різні види класифікацій. Потребують уваги загальні підстави, набуття землі у власність для всіх суб'єктів, спеціальні (окремі) підстави, за яких лише держава набуває у власність земельну ділянку; об'єктивною необхідністю є врахування «історичних» аспектів у формуванні земельного

фонду держави та особливості генезису становлення права державної власності в Україні.

Серед юридичних фактів, що призводять до виникнення права державної власності на землю, пропонується виокремити первісний, первинні, похідні та окремі юридичні факти, серед яких первісним, або історичним, юридичним фактом набуття державою права власності на землю можна визначити захват (зайняття) земель державою. Первинним юридичним фактом виникнення права державної власності на землю можна вважати визнання землі об'єктом власності українського народу, що реалізує свої права власника через органи державної влади, які є суб'єктами реалізації права державної власності на землю. Похідними юридичними фактами є ті факти, що засвідчують перехід землі від одного власника до іншого та можуть застосовуватися як підстави виникнення права власності для всіх суб'єктів, тобто це юридичні факти (склади), на підставі яких не лише держава, а й інші суб'єкти можуть набувати у власність земельні ділянки. Наприклад: добровільна відмова власника від права власності; смерть власника за відсутності спадкоємців [4].

Отже, слід зазначити, що окремі підстави виникнення права державної власності на землю – це ті юридичні факти, за якими лише держава може набути статусу суб'єкта земельної власності, такі, як конфіскація та реквізиція землі, де остання є примусовим відчуженням у державну власність земельних ділянок в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Згідно з вищезазначеним варто сказати, що оскільки питання щодо набуття права власності на землю недосконало закріплено в земельному законодавстві, тобто визначається не в повному обсязі. Через це виникають проблеми із застосуванням на практиці окремих аспектів набуття права власності на землю. Отже, виходячи з цього можна зробити висновок про те, що законодавець має закріпити можливість набуття прав на землю та набуття і оформлення прав на неї державою.

Список використаних джерел:

1. Андрейцев В. І. Екологічне право: Особлива частина: Підруч. для студ. юрид. вузів і фак.: Повний акад. курс / За ред. акад. АПрН В. І. Андрейцева. – К.: Істина, 2001. – С. 254-255.
2. Земельне право України: Підруч. / За ред. О. О. Погрібного та І. І. Каракаша. – Вид. 2, перероб. і доп. – К.: Істина, 2009. – С. 114.
3. Носік В. В. Право власності на землю Українського народу: Монографія. – Юрінком Інтер, 2006. – С. 366.
4. Мірошниченко А.М., Марусенко Р. І. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України. – К.: Правава єдність, 2009. – С. 294.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Годованюк А.Й.

Рябокінь Ксенія Василівна
студентка II курсу
факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО ПИТАННЯ НАДАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державно-приватне партнерство», державно-приватне партнерство – співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами – підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому вказаним законом та іншими законодавчими актами, та відповідає ознакам державно-приватного партнерства [1].

Особливістю державно-приватного партнерства є співпраця між державним і приватним партнерами. У більшості випадків таке партнерство передбачає залучення коштів приватного інвестора з частковою передачею йому права на управління об'єктами інвестицій на обумовлений термін [4, с. 66]. З урахуванням вищезазначеного актуальність теми не викликає сумніву.

Вітчизняне законодавство передбачає обов'язок державного партнера надати приватному партнерові необхідну земельну ділянку. Відповідно до ч. 1-2 ст. 8 Закону України «Про державно-приватне партнерство» (далі – ДПП), якщо для здійснення ДПП необхідне користування земельною ділянкою, державний партнер передає приватному партнерові згідно із Земельним кодексом України земельну ділянку, на якій розташований об'єкт ДПП, разом із об'єктом ДПП на строк, установлений договором, укладеним у рамках ДПП, чи забезпечує не пізніше дати набрання чинності договором, укладеним у рамках ДПП, набуття приватним партнером права на користування земельними ділянками, наданими в установленому законом порядку для будівництва об'єкта ДПП. У всіх інших випадках державний партнер забезпечує надання на вимогу приватного партнера земельних ділянок, необхідних для виконання договору, укладеного в рамках ДПП, в порядку, встановленому законом і зазначеному в такому договорі.

Іншою перевагою Закону України «Про державно-приватне партнерство» є скасування необхідності проведення земельного аукціону з метою отримання права власності або право оренди земельної ділянки, необхідної для здійснення ДПП. Законодавством встановлено спрощену процедуру

щодо отримання права користування земельною ділянкою в простому договірному порядку – шляхом укладання договору оренди земельної ділянки з переможцем конкурсу на проведення діяльності щодо ДПП. Таким чином, приватний партнер повинен оформити відповідне право на земельну ділянку згідно з нормами законодавства та в межах стандартної процедури реєстрації.

Треба звернути увагу на те, що в разі відсутності права користування земельною ділянкою, приватний партнер не може використовувати цю земельну ділянку для забудови, що в результаті може значно відстрочити реалізацію проекту ДПП [3, с. 43]. Аналогічне положення міститься в діяльності американського органу ДПП – Національної ради з ДПП (The National Council for Public-Private Partnerships) [5, с. 138], що є, на думку автора, додатковою гарантією прав приватного партнера.

Позитивною рисою є покладення на державного партнера обов'язку розробити й погодити проекти землеустрою щодо відведення земельних ділянок та іншу документацію із землеустрою, яка, відповідно до законодавства, вимагається для надання земельної ділянки в користування. З погляду міжнародних норм пункт про можливість відшкодування приватним партнером витрат державного партнера на оформлення земельної документації є недоцільним і зменшує привабливість угод ДПП для приватного сектору. У більшості випадків витрати державного партнера на підготовку документації оцінюються як його внесок у спільний проект.

Пункт про необхідність звільнення приватним партнером наданої в користування земельній ділянки після припинення дії угоди про ДПП в перспективі може викликати юридичні казуси. Наприклад, якщо в процесі спільної діяльності на ділянці були збудовані певні об'єкти. Тому доцільно вдосконалити норми Закону, що стосуються загального розподілу активів після завершення дії угоди про ДПП відповідно до рекомендацій Керівництва UNCITRAL [2, с. 84].

Слід зазначити, що визначення приватного партнера для укладення договору (договорів) у рамках державно-приватного партнерства здійснюється виключно на конкурсних засадах. Вказане правило є одним з основних принципів здійснення державно-приватного партнерства. Порядок проведення конкурсу з визначення приватного партнера щодо об'єктів державної, комунальної власності або які належать Автономній Республіці Крим, встановлюється Кабінетом Міністрів України [4, с. 67].

Порівняльний аналіз законодавства України в розрізі міжнародних актів, що регулюють питання ДПП, свідчить про необхідність адаптації законодавства України у сфері ДПП до стандартів ЄС. Крім того, обов'язково треба враховувати досвід окремих країн ЄС у практичній реалізації механізмів ДПП в межах окремої країни. Це не лише підвищить ефективність застосування механізмів ДПП в Україні, а й забезпечить

залучення значних обсягів іноземних інвестицій за рахунок міжнародних фінансових інституцій, діяльність яких вимагає застосування міжнародних стандартів у сфері ДПП.

Список використаних джерел:

1. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws2404-17>.
2. Бахуринська М. Порівняльний аналіз правового регулювання процедури вибору приватного партнера на умовах ДПП на прикладі Польщі/ М. Бахуринська// Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 5. – С. 81-85.
3. Діагностичний огляд законодавства з державно-приватного партнерства/ Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). – 2011. – 75 с.
4. Караханян К. М. Щодо особливостей надання земельних ділянок для здійснення державно-приватного партнерства»: Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (15-16 травня 2015 року м. Одеса): у 2 томах. Т. 1. / відп. ред. М.В. Афанасьєва. – Одеса: Юридична література, 2015. – 764 с.
5. Оленцевич Н.В. Державно-приватне партнерство у розвинених країнах світу: досвід для України / Н.В. Оленцевич // Економічний аналіз.– 2014. – Т. 15. – № 1. – С. 134-143.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Караханян К.М.

Садолінська Ірина Сергіївна

студентка V курсу

Інституту кримінальної юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

СУБ'ЄКТИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ

Охорона навколишнього природного середовища є однією з найважливіших функцій нашої держави. Загострення екологічної ситуації, яке нині спостерігається в Україні, зумовлює необхідність посилення заходів правового, у тому числі кримінально-правового, впливу. З огляду на це актуальним є дослідження правового регулювання кримінальної відповідальності за злочини у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Окремі аспекти злочинів проти довкілля досліджували вчені галузей кримінального та екологічного права, а саме: Н.С. Гавриш, С.Б. Гавриш, О.О. Дудоров, І.І. Каракаш, В.О. Навроцький, В.В. Сташис, В.Я. Тацій, В.П. Тихий, М.І. Хавронюк, Ю.С. Шемшученко.

Статтею 2 Кримінального кодексу України (далі – КК України) встановлено, що єдиною підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого КК України [1]. Однак у даному випадку законодавець припускається помилки, яка полягає у тому, що суспільно небезпечне діяння має вчинятися не просто особою, а суб'єктом злочину. Більше того, досить часто для складу злочину недостатньо ознак загального суб'єкта, у 60% складів злочинів, які містяться у КК України, суб'єкт злочину є спеціальним. Не є виключенням і злочини проти довкілля.

Враховуючи положення п. 1 постанови Пленуму Верховного Суду України від 10.12.2004 № 17 «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля», своєчасний і правильний розгляд кримінальних справ про ці злочини, є важливим засобом захисту гарантованого Конституцією України права громадян на безпечне довкілля, а тому правильне встановлення елементів складу кожного із даних злочинів, зокрема і суб'єкта, є принципово важливим [2].

Вичерпний перелік та характеристика злочинів проти довкілля міститься у Розділі 8 «Злочини проти довкілля» КК України, який охоплює 21 статтю. Оскільки абсолютна більшість норм даного розділу має бланкетний характер, то встановлення факту належності особи до спеціального суб'єкта потребує вивчення значного масиву нормативно-правових актів у галузі екологічного права.

Склад злочину, передбаченого ст. 236 КК України, обов'язковим елементом передбачає спеціального суб'єкта: ним є особа, уповноважена на проведення екологічної експертизи, особа, зобов'язана дотримуватися правил екологічної безпеки під час проектування, розміщення, будівництва, реконструкції, введення в експлуатацію та експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об'єктів. Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 237 КК України, є особа, на яку покладено проведення на території, що зазнала забруднення небезпечними речовинами або випромінювання, дезактиваційних чи інших відновлювальних заходів щодо ліквідації або усунення наслідків екологічного забруднення. Так само спеціальний суб'єкт злочину передбачений ст. 238 КК України, ним є службова особа, яка розпоряджається відомостями про екологічний, у тому числі радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини, і такий, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний і тваринний світ, а також про стан захворюваності населення в районах з

підвищеною екологічною небезпекою. Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 239 КК України, є особа, зобов'язана дотримуватися спеціальних правил щодо земель. Аналогічно суб'єктом злочину, передбаченого ст. 241 КК України, є особа, зобов'язана дотримуватися спеціальних правил щодо атмосферного повітря.

Частина 1 ст. 243 КК України, як і ст.ст. 239 та 241 КК України, визначає суб'єктом злочину особу, яка зобов'язана дотримуватися спеціальних правил, але щодо охорони моря. Однак ч. 3 даної статті кваліфікуючою ознакою встановлює ще одного спеціального суб'єкта, а саме спеціально відповідальну особу морських та повітряних суден або інших засобів та споруд, що знаходяться у морі. Спеціальним суб'єктом ч.1 ст. 244 КК України є особа, яка відповідає за експлуатацію технологічних установок або інших джерел небезпеки в зоні безпеки. Цікаво зауважити, що у ч. 2 даної статті визначено спеціального суб'єкта за критерієм громадянства, а саме іноземця. Спеціальний суб'єкт передбачається також у ч. 2 ст. 248 КК України, ним є службова особа, яка з використанням свого службового становища порушила правила полювання або здійснювала незаконне полювання в заповідниках або на інших територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, або полювання на звірів, птахів чи інших видів тваринного світу, занесених до Червоної книги України. Спеціальний суб'єкт є обов'язковим елементом також складу злочину, передбаченого ст. 253 КК України. Це – службова чи спеціально уповноважена на розробку і здачу проєктів, іншої аналогічної документації, а також введення (прийом) в експлуатацію споруд особа. Без спеціального суб'єкта, а саме особи, яка здійснює землекористування, немає складу злочину, передбаченого ст. 254 КК України.

Всі інші злочини, а саме передбачені ст. ст. 239-1, 239-2, 240, 242, 245, 246, 247, 249, 250, 251, 252 КК України, передбачають у своєму складі загального суб'єкта.

Таким чином, встановлюємо, що у даному розділі має місце таке відсоткове співвідношення суб'єктного складу: статті із загальним суб'єктом (11) становлять 52% від загальної кількості статей розділу, статті зі спеціальним суб'єктом (9) становлять 43% і стаття, у якій спеціальний суб'єкт згадується лише у кваліфікованому складі (1), становить 5%. Отже, як бачимо, кількість складів злочинів проти довкілля зі спеціальним суб'єктом є досить значною, а правильне встановлення ознак цих суб'єктів має принципове значення для правильної кваліфікації злочинів проти довкілля.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 05.04.2001 № 2341-ІІ // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довілля [Електронний ресурс]: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10.12.2004 № 17 // Верховний Суд України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0017700-04>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гавриш Н.С.

Сиротко Михайло Володимирович

студент ІV курсу

судово-адміністративного факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ІНОЗЕМНИХ ФІЗИЧНИХ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ В АГРАРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Тенденція зближення України до правового поля європейського співтовариства обумовлює необхідність імплементації низки законодавчих положень ЄС стосовно розвитку сільського господарства. Найголовнішим завданням аграрної діяльності будь-якої держави є виробництво достатньої та якісної сільськогосподарської продукції та продовольства. Україна історично посідає важливе місце щодо здійснення такої аграрної діяльності. Це дає змогу виходу на світовий аграрний ринок як національним виробникам, так і розширити національний склад учасників аграрних правовідносин іноземними суб'єктами, зокрема, фізичними та юридичними особами.

Суб'єктами аграрних правовідносин є їх учасники, які мають здатність володіти та здійснювати права й самостійно виконувати покладені на них обов'язки. Іноземні фізичні та юридичні особи поруч з національними, є виробниками сільськогосподарської продукції. Виробники такої продукції наділяються певними правами та мають певні обов'язки, а отже дані учасники також є суб'єктами аграрних правовідносин. Тому, важливо визначити їх місце в аграрно-правовому полі України, характерні особливості участі таких суб'єктів щодо ведення аграрної діяльності.

Найсуттєвішою відмінністю здійснення аграрної діяльності іноземними суб'єктами щодо якої постійно виникають громадянські та політичні суперечки, є той факт, що землі сільськогосподарського призначення згідно

ч. 5 ст. 22 Земельного кодексу не можуть передаватися у власність іноземцям та іноземним юридичним особам зокрема [1]. Дана норма суттєво впливає на їх можливості бути засновниками сільськогосподарських підприємств, оскільки саме землі такої категорії є необхідною умовою для здійснення сільськогосподарської діяльності.

Правом на ведення особистого селянського господарства володіють виключно фізичні особи, причому як громадяни України, так і іноземці. Проте, слід зазначити, що громадяни України мають право здійснювати таку діяльність, одержавши земельні ділянки сільськогосподарського призначення двома способами: як на праві власності, так і на праві оренди. Очевидно, що неможливість набуття права власності на землі відповідної категорії, дає змогу іноземним фізичним особам можливість вести особисте селянське господарство виключно на праві оренди.

Безперечно, обмеження кола осіб, які можуть створювати фермерське господарство, лише громадянами України також співвідноситься із приписами земельного законодавства щодо можливості придбання у власність земель сільськогосподарського призначення лише громадянами України [2, с.203]. Тому, очевидно, що не маючи на праві власності земель сільськогосподарського призначення, реалізувати право на створення фермерського господарства фізичним особам-іноземцям стає неможливим.

Що стосується сільськогосподарських кооперативів, то частина 2 стаття 7 Закону України «Про кооперацію» визначає засновниками таких кооперативів наступних суб'єктів – громадян України, іноземців, осіб без громадянства, а також юридичних осіб України та іноземних держав, які беруть участь у діяльності кооперативів через своїх представників [3]. Вчені доцільно вказують на необґрунтованість норми даної статті, що визначає суб'єктний склад засновників:

«Вбачається, що такий нормативний припис є недостатньо обґрунтованим, оскільки як при створенні сільськогосподарського кооперативу (приміром, виробничого), так і при його подальшому функціонуванні його засновники та члени можуть передавати цій юридичній особі як пайові внески, так і земельні ділянки сільськогосподарського призначення» [4, с. 103]. А як встановлено нормами земельного законодавства землі даної категорії не можуть належати на праві власності іноземним фізичним та юридичним особам. Тому, функціонування сільськогосподарського кооперативу за участю фізичної особи-іноземця чи юридичної особи, що беруть участь у діяльності кооперативів через своїх представників, викликає багато запитань.

Таким чином, правовий статус іноземних фізичних та юридичних осіб щодо здійснення ними аграрної діяльності є законодавчо недостатньо врегульованим. Обмеженість іноземних осіб щодо здійснення аграрної діяльності в деяких її формах вбачається, зокрема, щодо можливості

ведення особистого селянського господарства з використанням земель сільськогосподарського призначення лише на умовах оренди, можливості бути засновниками фермерських господарств, створення та діяльності осіб в сільськогосподарських кооперативах.

Питання можливості отримання права власності на землі сільськогосподарського призначення іноземними суб'єктами в Україні з кожним роком все гостріше постає перед законодавцем. Тому, враховуючи вихід на світову арену й спрямованість вектору розвитку держави на шляху до європейського співтовариства, Україна повинна визначитися з позицією щодо цього питання та на законодавчому рівні встановити умови участі іноземних суб'єктів (фізичних та юридичних осіб) щодо здійснення аграрної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 22.
2. Платонова Є.О. Окремі аспекти спеціальної аграрної право-суб'єктності фізичних та юридичних осіб // Збірник матеріалів Міжнародного конгресу «Правові проблеми державно-приватного партнерства в умовах євроінтеграції», присвяченого 20-річчю Наці. універ. «Одеська юридична академія», Одеса, 2-4 черв. 2017 р. Одеса, 2017. – С. 203.
3. Про кооперацію: Закон України від 10 липня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 5. – Ст.35.
4. Аграрне право України: навчальний посібник / [Т.Є. Харитонova, І.І. Каракаш, Х.А. Григор'єва та ін.]; за ред. Т.Є. Харитоновой, І.І. Каракаша. – Одеса: Юридична література, 2017. – 436 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Платонова Є.О.

Сорока Ігор Ігорович
студент II курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

СТАНОВЛЕННЯ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЯДЕРНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

У 1919 році Ернест Резерфорд спостерігав першу штучну атомну реакцію, завдяки цьому революційному відкриттю людина в подальшому освоїла енергію нового типу зосереджену в ядрах атомів. Наразі ця енергія застосовується у військових та медичних цілях, для виробництва електроенергії. Основною перевагою перед іншими видами енергії є те, що ядерне паливо має у 2 млн. разів більшу, ніж у нафти та у 3 млн. разів більшу, ніж у вугілля теплотворну здатність та мінімальне забруднення навколишнього природного середовища (відпадає потреба використовувати кисень для енергетичних потреб). Також, запасів ядерного пального на земній кулі приблизно в 20 раз більше ніж запасів органічного палива всіх видів. Після здобуття незалежності в 1991 р., наша держава одержала в спадок могутній арсенал ядерної зброї і п'ять атомних електростанцій, з яких наразі діють 4. За інформацією Всесвітньої ядерної асоціації 49% всієї української електроенергії виробляється на АЕС [1]. Така руйнівна енергія потребує значного нормативно-правового контролю з державного боку. І саме ядерне законодавство, як зовнішня форма ядерного права, становить сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили, які регулюють ядерні відносини і гарантують безпеку особам і територіям, на яких вони проживають. Становлення українського ядерного права пов'язано з Декларацією про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. В цьому нормативно-правовому акті виділено розділ «Екологічна безпека», де Україна зобов'язується піклуватися екологічною безпекою громадян та збереженням генофонду народу. Ядерна та радіаційна безпека є елементами екологічної безпеки тому на них поширюються ці положення.

8 лютого 1995 р. Верховна Рада України прийняла фундаментальний у ядерному праві України документ, а саме Закон України «Про використання ядерної енергії і радіаційну безпеку», який посприяв подальшому розвитку ядерного законодавства. Цей закон наводив і пояснював найважливіші поняття галузі такі як «радіаційна безпека», «ядерна шкода», «ядерна безпека» також він закріпив пріоритет безпеки людини і навколишнього середовища [2]. Після прийняття цього фундаментального акту у сфері ядерного права України, законодавець прийняв низку документів, а саме Закони України «Про поводження з радіоактивними відходами» (1995 р.), «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» (1998 р.),

«Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення» (2001 р.). Міжнародні договори, а саме Конвенція про допомогу у випадку ядерної аварії (1986 р.), Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (1994 р.), Конвенція про ядерну безпеку (1997 р.) та Об'єднана конвенція про безпеку поводження з радіоактивними відходами (2000 р.) є частиною ядерного законодавства, згідно до статті 9 Конституції України. На сьогоднішній день розвиток системи ядерного законодавства, як зовнішньої форми ядерного права, повинен бути пов'язаний із створенням системи кодифікованих законодавчих актів, які б охоплювали всі відносини пов'язані з використанням ядерної енергії [3, с. 113-114]. Спроба проведення систематизації ядерного законодавства була окреслена в 2010 році в розробленому проекті Ядерного кодексу України, який мали прийняти до кінця 2011 року. Концепцію проекту Ядерного кодексу України було схвалено 8 грудня 2010 року спеціальним розпорядженням Кабінету Міністрів України, вона була спрямована на вдосконалення ядерного законодавства з урахуванням міжнародного досвіду [4]. Проте за підсумками наукових обговорень, прийняття такого систематизованого акту на сучасному етапі було визнано не нагальним, через численні не доопрацювання. Не прийняття Ядерного кодексу України справляє негативний вплив на подальший розвиток нашого ядерного законодавства. Саме тому основним напрямом розвитку ядерного права України має бути створення такого кодифікованого акту.

Кодифікація будь-якого законодавства це складне завдання. Тому для якісної кодифікації ядерного законодавства потрібне широке залучення спеціалістів з інших галузей права. Для правильної реалізації ідеї Ядерного кодексу, потрібно сформувати його модель, яка сприятиме забезпеченню доступності та правильного розуміння його змісту, а також вибору оптимальної форми закріплення тих чи інших суспільних відносин, визначенню критеріїв їх розмежування. Ядерний кодекс (який повинен складатися з Загальної та Особливої частини) має визначати обсяг і предмет правового регулювання, містити дефініції основних понять, встановлювати права фізичних і юридичних осіб, регулювати питання реалізації безпеки ядерного законодавства. Системоутворюючим чинником об'єднання правових норм повинен слугувати принцип пріоритетності вимог екологічної безпеки. Регулювання всіх відносин у ядерній сфері йому не під силу, з причин охоплення правовим регулюванням надто широкого спектру відносин у сфері використання ядерної енергії. Тому для регулювання Особливої частини (створення необхідних органів, запровадження систем заходів і відповідальності за ядерні злочини), доцільно приймати спеціальні закони, які будуть перетинатись з нормами інших галузей права.

Отже, Україна за відносно короткий період спромоглась створити власне ядерне законодавство, яке відповідає всім вимогам Європейського законодавства, однак воно потребує постійного вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Сайт Всесвітньої ядерної асоціації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-t-z/ukraine.aspx>.
2. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 08 лютого 1995 р. № 39/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 12. – Ст. 81.
3. Балюк Г. І. Ядерне право України: стан і перспективи розвитку (правові аспекти радіоекології) / Г. І. Балюк. Київ, 1996. 140 с.
4. Про схвалення Концепції проекту Ядерного кодексу України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 грудня 2010 р., № 2208-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2208-2010-p>.

Науковий керівник: к.ю н., асистент Заверюха М. М.

Тавакалян Маріам Боріківна

студентка V курсу

Інституту кримінальної юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку важливим залишається розвиток такого виду туризму як сільський зелений туризм тому, що він є популярним серед туристів з усього світу. Саме він забезпечує благоустрій сільської місцевості, створює додаткові шляхи поповнення бюджету, зростання зайнятості сіл, підвищення культурно-освітнього рівня сільського населення. Майже одна п'ята всіх туристських подорожей в Європейський Союз реалізуються в сільських регіонах: у Голландії – це 39%, у Данії – 35%; у Німеччині – 34%; у Великобританії, Франції та Португалії – 29%; в Іспанії та Ірландії – 27%. Зацікавленість відпочинком у сільській місцевості в наведених країнах триває протягом декількох десятиліть. Кожен четвертий споживач туристичних послуг надає перевагу відпочинку в сільській місцевості [3, с. 31].

Проте, незважаючи на те, що Україна має низку унікальних об'єктів вартіх уваги всього світу, а також вигідне геополітичне розташування в центрі Європи, наявність значного туристично-рекреаційного потенціалу, чисельні культурно-історичні пам'ятки світового рівня, зелений туризм не зазнає значного розвитку в сучасних умовах. Це пов'язано насамперед з відсутністю законодавчого врегулювання багатьох питань на законодавчому рівні. Дослідженням правового регулювання сільського зеленого туризму займалися такі вчені, як: К. Д. Бистрай, Н. С. Гавриш, О. В. Гафурова, О. А. Дудзяк, В. М. Єрмоленко, О. І. Желтобрюхова, Ю. П. Ігнатюк, М. А. Латинін, Н. П. Могильникта, М. А. Сафіуліна, А. І. Снітко інші.

На сьогоднішній день основними нормативно-правовими актами у сфері сільського зеленого туризму є: Закон України «Про особисте селянське господарство» від 15.05.2003 р., Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 р., Закон України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 р., а також постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання послуг з тимчасового розміщення (проживання)» від 15.03.2006 р. № 297 та наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження Плану заходів Мінагрополітики України щодо розвитку сільського зеленого туризму на період до 2015 року» від 18.01.2013 р. № 24.

Однак, незважаючи на наявність вищезазначених нормативно – правових актів, сьогодні є чимало проблем та прогалин у законодавстві, що регулює цю сферу. Так, в жодному з чинних нормативно-правових актів не наведено визначення сільського зеленого туризму, не розкрито його змісту. Вперше згадка про «сільський зелений туризм» з'явилася з прийняттям Закону України «Про особисте селянське господарство», де його розглядають як одну із послуг, що може надаватись в рамках господарської діяльності особистих селянських господарств [1]. При цьому в Законі України «Про туризм» термін «сільський зелений туризм» також не використовується. В ньому йдеться про такі окремі види туризму як екологічний (зелений) та сільський (ч. 4 ст. 4) [2].

Варто зазначати, що на сьогоднішній день є законопроект про внесення змін до Закону України «Про особисте селянське господарство» щодо розвитку сільського та екологічного (зеленого) туризму від 25.07.2017 року. Насамперед пропонується внести зміни до Закону України «Про особисте селянське господарство», а саме:

1. ч. 1 ст. 7 доповнити абзацом вісімнадцятим такого змісту: «надавати послуги у сфері сільського та екологічного (зеленого) туризму, а саме послуги з організації дозвілля та заходів, пов'язаних із місцевими звичаями і традиціями гостинності, заходів рекреаційного та оздоровчого характеру відповідно до природно-рекреаційного потенціалу місцевості, особливостей її культурної, історичної та етнографічної спадщини»

2. ч. 4 ст. 10 доповнити абзацом сьомим такого змісту: «у розвитку сільського та екологічного (зеленого) туризму шляхом здійснення заходів з благоустрою сіл та підвищення їх туристичної привабливості» [4].

Але, на жаль, цей законопроект не можна назвати досконалим тому що, по-перше не надано визначення «сільський та екологічний (зелений) туризм», а йдеться про надання послуг у сфері сільського та екологічного (зеленого) туризму. По-друге, невизначено способів та меж «сприяння особистим селянським господарствам в організації у сільській місцевості фахової підготовки та перепідготовки членів особистого селянського господарства, у тому числі щодо розвитку, надання послуг у сфері сільського та екологічного (зеленого) туризму» шляхом «підвищення туристичної привабливості сіл», що не відповідає принципу юридичної визначеності, який є невід'ємною складовою принципу верховенства права.

Таким чином, аналіз наведеного показує наявність в законодавстві України, що регулює цю сферу прогалин і для вирішення цієї проблеми необхідно прийняти окремий закон «Про сільський зелений туризм», який би враховував усю специфіку, особливості надання послуг у даній сфері, яка відрізняється від туристичної діяльності в цілому. Його прийняття буде прогресивним кроком, зумовленою необхідністю забезпечення пріоритетності розвитку сільського зеленого туризму в Україні і наближення його до стандартів ЄС.

Список використаних джерел:

1. Про особисте селянське господарство : Закон України від 15.05.2003 р. № 742-IV-ВР // ВВР. – 2003. – № 29. – Ст. 1.
2. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР // ВВР. – 1995. – № 31. – Ст. 4.
3. Король М. М. Аналіз європейського досвіду організації зеленого туризму / М. М. Король, В. В. Атаманчук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Вип. 7, ч. 2. – 2016. – С. 30-33.
4. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про особисте селянське господарство» щодо розвитку сільського зеленого туризму [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: goo.gl/so5xvv.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гавриш Н.С.

Топал Юлія Євгенівна
студентка II курсу
факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ДЛЯ СТВОРЕННЯ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ В УКРАЇНІ: ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Концепція першого індустріального парку була сформована у 1896 році англійським фінансистом Ернестом Холі, який придбав 10 гектарів землі вздовж Манчестерського морського каналу і створив на цій території перший у світі індустріальний парк – Трафффорд парк. А у 1910 році Генрі Форд розмістив саме тут свій перший автомобільний завод в Європі. З 50-х років почали з'являтися спеціалізовані інноваційні технопарки, пов'язані з великими університетами. Індустріальні і технопарки отримали велике поширення в країнах Західної Європи та Америки.

Водночас, у країнах СНД перший етап створення індустріальних парків припадає на 90-і роки. Надлишки території підприємства і виробничо-складських площ пропонували орендарям, надаючи на платній основі електрику, воду, тепло, квоти на промислові скиди в каналізацію, забезпечуючи охорону. Останнім часом застосовуються більш професійні механізми до створення індустріальних парків. Зокрема, проводиться реконструкція виробничих та адміністративних будівель, розчищається територія для нових користувачів для подальшого перепродажу і здавання площ в оренду. Нині індустріальні парки існують як комплекси, що поєднують складські, виробничі, офісні та соціально-побутові приміщення. Отже, з урахуванням наведеного, щодо актуальності теми дослідження не виникає сумніву.

Негативні тенденції у розвитку української економіки впродовж останніх років та невтішні прогнози щодо їхнього продовження вимагають пошуку синергетичних механізмів стимулювання економіки, здатних активізувати економічну й інвестиційну діяльність. До таких механізмів належить створення індустріальних парків. Інвестування на території індустріальних парків є сприятливою для інвестора формою ведення бізнесу й одночасно ефективним механізмом державної промислової й інвестиційної політики та політики регіонального розвитку. Сприяння створенню індустріальних парків віднесено до пріоритетних напрямів удосконалення інвестиційно-інноваційної інфраструктури в рамках реалізації державної промислової та інвестиційної політики.

Отже, з урахуванням наведеного, актуальність теми дослідження є незаперечною.

Як відомо, індустріальний парк – це спеціально організована для розміщення нових виробництв територія, забезпечена енергоносіями, інфраструктурою, необхідними адміністративно-правовими умовами, керована спеціалізованою компанією [3]. Згідно із законом України «Про індустріальні парки» від 21.06.2012 р., індустріальний парк – це визначена згідно з містобудівною документацією та земельним кадастром, облаштована відповідною інфраструктурою земельна ділянка, у межах якої учасники індустріального парку можуть здійснювати господарську діяльність у сфері промислового виробництва, науково-дослідну діяльність та діяльність у сфері інформації та телекомунікацій на умовах, визначених законодавством та договором про здійснення господарської діяльності у межах індустріального парку [2].

Згідно п. 23 ч. 2 ст. 134 Земельного кодексу України, земельні ділянки індустріальних парків, які надаються в оренду керуючим компаніям, не підлягають продажу на конкурентних засадах [1].

Зауважимо, що ініціатором створення індустріального парку на землях державної і комунальної власності виступають органи державної влади, органи місцевого самоврядування, які згідно з Конституцією України здійснюють право власника на землю від імені Українського народу і відповідно до закону наділені повноваженнями розпорядження земельними ділянками, а також орендарі земельних ділянок, які згідно з цим Законом відповідають вимогам щодо використання їх для індустріального парку (ч. 1 ст. 5 Закону України «Про індустріальні парки»). Керуюча ж компанія індустріального парку представляє собою створену згідно із законодавством України юридичну особу незалежно від організаційно-правової форми, з якою ініціатором створення укладений договір про створення та функціонування індустріального парку.

Рішення про створення індустріального парку приймається ініціатором створення такого парку на основі затвердженої згідно з вимогами закону концепції індустріального парку. Крім цього, зазначимо, що індустріальний парк створюється на строк не менше 30 років і відповідно до ст. 18 Закону України «Про індустріальні парки», вибір керуючої компанії здійснює ініціатор створення такого парку на конкурентних засадах шляхом організації і проведення відкритого конкурсу в порядку, визначеному цим Законом.

Інформація про оголошення конкурсу з вибору керуючої компанії повинна містити відомості щодо: суб'єкта, який є ініціатором створення індустріального парку; концепції індустріального парку; умов конкурсу, затверджених ініціатором створення; земельної ділянки, на якій передбачається створення індустріального парку; об'єктів, розміщених на земельній ділянці (перелік, характеристики тощо); строку, на який

створюється індустріальний парк; органу, до якого слід звертатися за додатковою інформацією; розміру реєстраційного внеску.

Результатом проведення вищезазначеного конкурсу є укладення ініціатором створення індустріального парку договору з переможцем про створення та функціонування індустріального парку після погодження всіх умов договору, але не пізніше десяти робочих днів з дня визначення переможця конкурсу. Істотними умовами договору про створення та функціонування індустріального парку, згідно зі ст. 22 Закону України «Про індустріальні парки», є: предмет договору; строк договору; кадастрові номери, місце розташування та розміри земельних ділянок, на яких створено індустріальний парк; порядок та умови облаштування індустріального парку; порядок та умови здійснення наукової діяльності у межах індустріального парку; порядок та умови залучення учасників; порядок та умови надання учасникам прав на земельні ділянки та об'єкти у межах індустріального парку; порядок та умови надання послуг та прав користування інженерно-транспортною інфраструктурою; порядок та умови страхування керуючою компанією активів ініціатора створення, отриманих у користування; правовий режим майна, створеного керуючою компанією у межах індустріального парку, а також переданого для використання майна, що є власністю ініціатора створення; склад та порядок надання керуючою компанією звітності ініціатору створення та уповноваженому державному органу; порядок набрання чинності цим договором з дня його підписання.

Законодавством передбачено деякі вимоги щодо земельних ділянок, використання яких планується для створення та функціонування індустріального парку. По-перше, вони можуть розташовуватися у межах або за межами населених пунктів, а по-друге, повинні відповідати таким вимогам: належати до земель промисловості; бути придатними для промислового використання з урахуванням умов та обмежень, встановлених відповідною містобудівною документацією [4].

Отже, індустріальні парки сьогодні дають шанс провести серйозну технологічну революцію в Україні, залучити сюди «розумні» інвестиції, які будуть спрямовані на технології та на модернізацію.

Враховуючи той факт, що структура вітчизняної економіки дуже залежна від імпорту сировини, від кон'юнктури на зовнішніх ринках, що робить її вразливою та нестійкою, саме система індустріальних парків здатна прискорити залучення в країну іноземних інвестицій, на практиці реалізувати систему імпортозаміщення та розвитку експортоорієнтованих підприємств.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. в редакції від 05.09.2016 р.
2. Про індустриальні парки: Закон України від 21.06.2012 // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2013.– №22, ст. 212). (Із змінами, внесеними згідно із Законом від 24.11.2015).
3. Глаз К. Створення індустриальних парків в Україні: проблеми, перспективи, законодавчі ініціативи [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: <http://investukraine.com>.
4. Караханян К. М. Новели законодавства щодо надання земель індустриальних парків [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.onua.edu.ua>.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Караханян К.М.

Шельгоріна Сюзана Ігорівна

студентка II курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА БРАКОНЬЄРСТВА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

У наш час досить актуальним є питання ефективної охорони та раціонального використання об'єктів тваринного світу. У зв'язку з великим рівнем енергетичних процесів, широкою різноманітністю та кількістю техногенних чинників, значення фауни в біосфері набуло надзвичайної важливості. На сьогоднішній день, за останніми підрахунками налічується майже 2 мільйони видів тварин, які є потрібними для забезпечення функціонування географічної оболонки планети.

Правова охорона світу тварин в екологічному праві й природо-охоронному законодавстві України в межах вітчизняної правової доктрини базується на твердженні, що тваринний світ є однією з частин навколишнього природного середовища, національним багатством України, джерелом духовного й естетичного збагачення й виховання людей, об'єктом наукових досліджень, а також важливим базисом для одержання промислової й лікарської сировини, продуктів харчування та інших матеріальних цінностей. Розуміючи важливість усебічної охорони та захисту тваринного світу, представники органів державної влади нашої країни в особі Верховної Ради України, Президента України та Кабінету

Міністрів України, з 1991 року і дотепер, вживають постійні заходи, які спрямовані на розвиток та вдосконалення національної системи охорони тваринного світу, проте існуюча система захисту тваринного світу є досить неефективною та потребує негайного втручання та регулювання цієї проблеми зі сторони державних органів [1, с. 357].

Браконьєрство на даний час, на думку багатьох науковців у сфері охорони тваринного світу, є найболючішою проблемою при організації мисливського господарства. Значну проблему у цьому питанні створює недобросовісне населення, яке вважає дичину нічийною річчю на якій можна без наслідків збагатитись, а її добування без відповідного дозволу не вважає за порушення. За останні роки в Україні було зареєстровано близько 11 тисяч порушників правил полювання. За браконьєрство передбачена як адміністративна, так і кримінальна відповідальність. Згідно статті 85 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Порушення правил використання об'єктів тваринного світу» браконьєрам загрожує накладення штрафу від шести до шістдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Стаття 85.1 даного кодексу передбачає, що виготовлення чи збут заборонених знарядь добування об'єктів тваринного або рослинного світу тягне за собою накладення штрафу від дев'яти до двадцяти одного неоподатковуваного мінімуму доходів громадян з конфіскацією цих знарядь, матеріалів та засобів для їх виготовлення [2].

Кримінальна відповідальність за браконьєрство передбачена ст. 248 та ст. 249 Кримінального кодексу України. Зокрема, за незаконне полювання (ч. 1 ст. 248) може накладатися штраф в розмірі від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або ж передбачається залучення до громадських робіт на строк від ста шістдесяти до двохсот сорока годин, або обмеження волі на строк до трьох років [3].

Браконьєрство спричиняє зникнення багатьох видів тварин і завдає значних збитків не тільки природі, а й економіці держави. Найжорстокішим з браконьєрів є траппер. Траппери безжалісно виловлюють звірів капканами та іншими пастками і тим самим завдають тваринам нечуваного болю і страждань. Полювання такого роду є незаконним, жорстоким та значно зменшує чисельність хижих хутрових звірів. Траппери, заради «наживи» на хутрових звірів вбивають будь-яких тварин, які допоможуть їм збагатитись, а не лише тих тварин, яких прийнято називати «шкідливими» або ті види, що надмірно розводять потомство. Контроль за полюванням здійснюється відповідними управліннями мисливського господарства, які знову ж таки зіштовхуються з проблемами конкурентності інтересів та корупцією [4, с. 5].

Для вирішення проблеми, яка існує в нашій країні з трапперами на даний момент, треба, по-перше, вирішити проблему з відповідальністю браконьєрства взагалі. Вчинені правопорушення браконьєрами вказують, що індивіди, які порушують правила полювання і не дотримуються

законодавства у цій сфері, зовсім не бояться відповідальності за вчинене, а тому законодавцю необхідно заповнити прогалини в законодавстві у сфері незаконного полювання, особливо у частині покарань, зробити санкції набагато жорсткішими, що зменшить рівень незаконного полювання. Окрім того, це зменшить велику кількість випадків незаконного полювання через усвідомлення відчутної реакції держави на неправомірні дії та остереження настання наслідків за порушення законодавства [5, с. 150].

На мою думку незрозумілим є те, що браконьєрством займаються люди, які зобов'язані захищати від нього. Багато хто полює ради задоволення, залишаючи вбиту тварину просто в лісі. Браконьєрство – це хвороба, яку потрібно лікувати, навіть якщо доведеться хірургічним способом.

Список використаних джерел:

1. Данилишин Б.М. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / За ред. Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, В.С. Міщенко. К.: ЗАТ «НІЧЛАВА», 1999. 716 с.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – Ст. 131.
4. Боре́йко В.Е. Браконьєрский беспредел в Украине / В.Е. Боре́йко. К.: КЭКЦ, 2010. (буклет).
5. Боре́йко В. Е. Этика и практика охраны биоразнообразия / В.Е. Боре́йко. К.: КЭКЦ, 2008. 360 с.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Заверюха М.М.

Шельгоріна Сюзана Ігорівна

студентка II курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ

Сучасний розвиток українського суспільства характеризується підвищенням навантаження на земельні ресурси і, як наслідок, загрожує стати небезпекою для самої людини і суспільства в цілому. В умовах розвитку сучасного науково-технічного прогресу, невтомного вторгнення

людини в природне середовище досить актуальними є питання законодавчого забезпечення процесів охорони земель та проведення заходів з відновлення природних ландшафтів і підвищення родючості порушених земель.

Дослідженням окремих проблем щодо якісного стану земель в Україні завжди приділялась велика і всебічна увага. Суттєвий внесок у розвиток правової охорони земель зробили такі науковці, як: В. І. Андрейцев [1], С. А. Балюк [2], Н. С. Гавриш [3], О. В. Конишева [4], П. Ф. Кулинич [5] та ін. В їхніх працях досконало проаналізовано важливі земельно-правові аспекти, що мають неабияке теоретичне й практичне значення щодо охорони земель в Україні.

Мета цієї статті – дослідження правових засад збереження, відновлення та охорона родючості ґрунтів.

Ґрунт – унікальне природне творіння, що дає людині можливість жити за рахунок його продукції. Стан ґрунтового покриву сільськогосподарських ландшафтів є головним джерелом, що забезпечує сталий розвиток суспільства.

Останніми ж роками в результаті збільшення виносу елементів живлення урожаєм сільськогосподарських культур без повернення їх внаслідок зменшення використання мінеральних добрив, дефіцит поживних речовин зріс удвічі та сягнув понад 135 кг на гектар посівної площі [6].

Основні причини зниження родючості ґрунту – це багаторазовий обробіток за допомогою потужних, важких колісних тракторів і комбайнів; водна та вітрова ерозії; застосування високих доз мінеральних добрив та хімічних засобів захисту рослин, що супроводжується забрудненням баластними речовинами (хлоридами, сульфатами), накопиченням отрутохімікатів у ґрунтах, підґрунтових водах.

Важливим етапом збереження і відновлення родючості ґрунтів є призупинення ерозійних процесів. Ерозія накладає величезні економічні та екологічні втрати, адже загрожує самому існуванню ґрунту як основному засобу сільськогосподарського виробництва і незамінному компоненту біосфери. Також важливим фактором збереження родючості ґрунтів є дотримання сівозмін.

Дієвим механізмом щодо приведення в належних стан порушених земель є їх рекультивація. Рекультивація порушених земель – це комплекс організаційних, технічних і біотехнологічних заходів, спрямованих на відновлення ґрунтового покриву, поліпшення стану та продуктивності порушених земель.

На даний час в Україні прийнято низку нормативно-правових актів з питань охорони земель, але в частині законодавчого забезпечення проведення робіт з рекультивації порушених земель існують правові прогалини, які мають бути врегульовані. Правові, економічні та соціальні

основи охорони земель спрямовані на забезпечення їх раціонального використання, відтворення та підвищення родючості ґрунтів, інших корисних властивостей землі, збереження екологічних функцій ґрунтового покриву та охорони довкілля закріплені Законом України «Про охорону земель». В статті 52 цього Закону визначено, що при проведенні гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт, пов'язаних з порушенням ґрунтового покриву, відокремлена ґрунтова маса підлягає зняттю, складуванню, збереженню та перенесенню на порушені або малопродуктивні земельні ділянки відповідно до робочих проектів з рекультивації порушених земель та підвищення родючості ґрунтів [7]. Згідно норм статті 25 Закону України «Про землеустрій» робочі проекти землеустрою щодо рекультивації порушених земель, землювання малопродуктивних угідь, захисту земель від ерозії, підтоплення заболочення, вторинного засолення, висушення, зсувів, ущільнення, закислення, забруднення промисловими та іншими відходами, радіоактивними та хімічними речовинами, покращання сільськогосподарських земель, підвищення родючості ґрунтів є видом землевпорядної документації. Склад, зміст і правила оформлення кожного виду документації із землеустрою регламентуються відповідною нормативно-технічною документацією з питань здійснення землеустрою [8].

Наказом Державного комітету України по земельних ресурсах від 04.01.2005 № 1 затверджено Порядок видачі та анулювання спеціальних дозволів на зняття та перенесення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) земельних ділянок (далі – Порядок). Цей порядок законодавчо забезпечує процедуру зняття та використання родючого шару ґрунту при проведенні гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших роботах.

Пунктом 3.5 Порядку зазначено, що проект землеустрою (робочий проект щодо рекультивації порушених земель) повинен бути розроблений відповідно до вимог законодавчих та нормативно-правових актів, які регламентують порядок їх розробки, розгляду, погодження, затвердження та внесення змін до проектів землеустрою [9].

На даний час нормативно-правові акти чи галузеві стандарти, якими повинні визначатися склад, зміст і правила розробки робочих проектів землеустрою щодо рекультивації порушених земель в Україні відсутні. Відсутність належного стандартизованого землевпорядного проектування в галузі охорони та рекультивації земель стримує і ускладнює проведення повноцінних робіт з відновлення навколишнього середовища та корисних властивостей порушених ґрунтів. Наприклад, проведення робіт з рекультивації земель на таких потенційно небезпечних для довкілля об'єктах як звалища відходів, відпрацьовані розробки корисних копалин, тощо.

Варто зазначити, що шлях до успішної організації системи охорони ґрунтів і земель лежить через об'єднання зусиль передової науки про ґрунти з існуючими службами державного і місцевого управління, а також зацікавленими виробничо-комерційними структурами. Гармонізація наявної системи природоохоронного і земельно-ресурсного законодавства з метою досягнення найбільшого ефекту в області правового захисту ґрунтів України як одного з головних компонентів навколишнього природного середовища полягає насамперед у розділенні на правовому рівні поняття «земля», дотичного до соціально-економічної сфери життя людини, і поняття «ґрунт» як компонент природного середовища.

Список використаних джерел:

1. Андрейцев В. І. Правовий режим використання, відновлення та охорони земель / В. І. Андрейцев // Екологічне право: Особлива частина : підруч. / за ред. акад. АПрНВ В. І. Андрейцева. – К. : Істина, 2001. – С. 194–316.
2. Балюк С. А. Ґрунтові ресурси України: стан і заходи поліпшення / С. А. Балюк // Вісник аграрної науки. – 2010. – № 6. – С. 5–10.
3. Гавриш Н. С. Правова охорона ґрунтів в Україні / Н. С. Гавриш. – Одеса : Одеська національна юридична академія, 2008. – 228 с. Теорія і практика правознавства. – Вип. 2 (6) / 2014 До 210-річчя Університету 10
4. Конишева О. В. Правове забезпечення запобігання деградації земель сільськогосподарського призначення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / О. В. Конишева. – Х., 2002. – 174 с.
5. Кулинич П. Ф. Правові проблеми охорони ґрунтів в Україні / П. Ф. Кулинич // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2009. – № 2. – С. 82–84.
6. Родючість ґрунтів: моніторинг та управління / В.В. Медведєв, Г.Я. Чесняк, Т.М. Лактіонова та ін.; за ред. В.В.Медведєва.-К.: Урожай,1992.-248.
7. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV: – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/962-15>.
8. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 р. № 858-IV: – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/858-15/ed20130727>.
9. Про затвердження Порядку видачі та анулювання спеціальних дозволів на зняття та перенесення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) земельних ділянок: наказ Держкомзему України від 04.01.2005 № 1: – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0070-05>

Науковий керівник: к.ю.н. доцент Годованюк А.Й.

СЕКЦІЯ 12. ПОЛІТОЛОГІЧНІ, СОЦІОЛОГІЧНІ, ПСИХОЛОГІЧНІ, ІНФОРМАЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА

Підсекція 1. Політологічні дослідження держави та суспільства

Ахмеров Олександр Олександрович
аспірант II курсу
кафедри політичних теорій
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

В умовах, коли відбуваються докорінні зміни у системі взаємовідносин суспільства і держави, а також відбуваються євроінтеграційні процеси, які передбачають зміни регіональної політики України ключового значення набувають питання виявлення основних проблем децентралізації влади.

До основних проблем децентралізації влади належать: відсутність чіткої концептуальної основи місцевого самоврядування, невизначеність його політико-правової природи та перспективних трендів розвитку [4, с. 5]; неефективність функціонування діючої влади та управління в Україні; відсутність балансу централізації та децентралізації як необхідність для забезпечення ефективної діяльності органів місцевої та центральної влади [3, с. 279]; невідповідність вітчизняних нормативно-правових актів положенням Європейської хартії місцевого самоврядування; обрання оптимальної моделі місцевого самоврядування, також виокремлення пріоритетних проектів, концепцій та стратегій здійснення політики децентралізації; диспропорція розвитку регіонів України, що зумовлено як об'єктивними географічними та соціально-економічними чинниками так і цілим рядом суб'єктивних суспільно-політичних факторів та глобальних загроз [1]; неефективність механізмів демократії участі при здійсненні регіональної політики; відсутність єдиного підходу до кадрової політики в органах місцевого самоврядування; наявність патерналістських очікувань у значної кількості громадян та їхня неготовність брати участь у вирішенні важливих для громади питань; недостатня інформованість місцевих громад про передбачені законодавством інструменти участі у вирішенні питань місцевого значення, включаючи діяльність органів самоорганізації

населення. Отже, при виявленні основних проблем здійснення та реалізації реформи децентралізації нагальним вектором є вирішення проблем децентралізації шляхом впровадження єдиного системного підходу на базі узгодження нормативно-правової бази та подолання невідповідності європейським стандартам регіональної політики. Необхідною передумовою децентралізації влади є реалізація єдиної державної стратегії.

Список використаних джерел:

1. Кухленко О.В., Федоряк Р.М., Невмержицька С.М. Проблеми децентралізації влади у межах регіональної політики України. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1028>.
2. Проблеми проведення реформування місцевого самоврядування та розвитку місцевої демократії в умовах нової системи державного управління. URL: <http://samoorg.com.ua/wp-content/uploads/2012/08/Analiz-problem-reformuvannya-na-mistsevomu-rivni-ta-zabezpechennya-demokratiyi-uchasti-.pdf>
3. Тарасенко Т. Проблема децентралізації в реформуванні місцевого самоврядування в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 2(1). С. 277–286.
4. Шемшученко Ю. Концептуальні проблеми регіональної політики децентралізації влади в Україні в контексті євроінтеграційних процесів. *Віче*. 2015. № 12. С. 3–6.

Науковий керівник: д.і.н., професор Кормич Л.І.

Бондаренко Оксана Олександрівна

аспірант І курсу кафедри політичних теорій

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЛОБІЗМ ЯК СИСТЕМА ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА ІНТЕРЕСІВ В ПУБЛІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ

Сучасні політологічні дослідження у сфері політичних інститутів і процесів мають переорієнтовуватися на явища, що раніше з різних причин перебували за межами наукового пошуку. Йдеться, зокрема, про представництво політичних інтересів, що здійснюється неформальними або непрофільними політичними агентами.

У фокусі уваги дослідників опинялися переважно органи державної влади, політичні партії та інституціолізовані громадські організації як базові суб'єкти захисту певних політичних інтересів. Сьогодні ж виникає гостра потреба в науковому розгляді неформальних схем і стратегій

представництва цих інтересів. Це обумовлюється тим, що концептуальна схема представництва функціональних інтересів впливових груп суспільства через публічні інституції не відображає специфіки української «реальної політики» і не може дати відповідь на питання щодо балансу, спрямованості та методів їх захисту. З іншого боку, проблематика неформальної (особливо тіньової, корупційної) політичної діяльності є однією з провідних характеристик у визначенні результатів і подальших орієнтирів демократичного транзиту в Україні. Дослідження останнього, у свою чергу, становить своєрідну метапарадигму сучасної української політології. Отже, проблематизація феномена функціонального представництва інтересів за сучасних умов пов'язана як з об'єктивним станом політичної сфери (не тільки України, але й світу в цілому), так і з позицією політичної науки, що потребує нових перспектив розвитку.

Лобізм, як явище політики, потребує посиленої уваги, оскільки досі не існує однастайності у його науковому тлумаченні. Проблемність лобізму в контексті системи функціонального представництва інтересів полягає в тому, що досі невідомими лишаються критерії демаркації політичних і галузевих інтересів, засобом захисту яких вважається лобізм. Окрім того, немає методології ідентифікації політичних дій як лобістських, а також (і це головне) і досі спостерігається невизначеність статусу лобізму як політологічної проблеми.

Терміном «представництво інтересів» у сучасному політологічному значенні прийнято позначати сукупність форм і методів артикуляції інтересів суспільних агентів (формальних і неформальних груп інтересів). На думку американських вчених Ч. Ендрейна [4, с. 320] і Д. Ептера, таке явище відображає модальність взаємин між групами інтересів і владними структурами і має системний характер. Тобто, воно є самовідтворюваним, функціональним і відокремленим від зовнішнього середовища. Окрім того, «представництво інтересів» американські політологи інтерпретують як один з основних каналів взаємодії громадянського суспільства і держави.

Однією з визначальних складових системи представництва інтересів є лобізм. На думку Ф. Шамхалова [5, с. 47], він є широко визнаним засобом формального і неформального впливу груп інтересів на владні структури з метою прийняття необхідних їм рішень. Лобізм може здійснюватися через будь-яку складову представництва інтересів, але найефективніше він діє через плюралістичну модель, пристосовану для відкритого впливу на рішення владних структур на користь тих чи інших інтересів при зіставленні й змагальності без установаження між сторонами зобов'язань, визначених правовими нормами.

Поняття «лобіст» виникло в другій половині XIX століття у Великій Британії і США. В цих країнах розвинулася система представницької демократії, що передбачала колегіальний і процедурний процес прийняття рішень, який складався з багатьох етапів. На деяких із них існувала можливість звернення до парламентарів та членів уряду задля вирішення

важливих питань. Лобістами називали осіб, зацікавлених у просуванні законопроектів, а також осіб, що безпосередньо зверталися до керівників або членів комітетів та інших підрозділів законодавчих органів. Суворий регламент не передбачав присутності сторонніх у залах засідань. Саме тому, що «прохачі» перебували в кулуарах, вони й отримали, як пише В. Лепехін [1, с. 3], назву лобістів (від англ. lobby – кулуари).

Науковці пострадянських країн (В.А. Гошовська [2, с. 45]) запропонували низку дефініцій лобізму. В узагальненому вигляді це процес агрегації інтересів та організованого впливу за допомогою спеціально призначених для цього професійних груп – «посередників» (лобістів) на прийняття рішень структурами законодавчої і виконавчої влади.

Західні дослідники розрізняють три типи лобізму: 1) прямий лобізм – коли ведеться цілеспрямована робота з представниками інститутів влади зусиллями лобістів-професіоналів, яких наймає група; 2) непрямий лобізм – коли організуються різні акції у вигляді широкомасштабних кампаній у ЗМІ, збору підписів, надсилання листів на підтримку або проти конкретних рішень; 3) внутрішній лобізм – коли інтереси в органах влади захищають особи, які працюють в них або мають до них безпосередній доступ.

Лобізм у значній мірі сприяє формуванню стійкого «балансу сил» у суспільстві, який створюють групи інтересів. Останні, у свою чергу, віддзеркалюють думку значних верств населення. Отже, діяльність груп політичних інтересів сприяє досягненню політичного консенсусу в суспільстві. Вона дає уявлення політикам і співробітникам державних структур про широкий спектр суспільних потреб і думок більшості груп інтересів. Оскільки деякі групи можна віднести до громадянського суспільства (наприклад, некомерційні природоохоронні організації), то є підстави стверджувати, що лобізм як явище впливає не тільки на «профільні» сфери, де мають реалізовуватися групові інтереси, але й на політичне життя суспільства в цілому.

Лобізм в Україні, який нині став об'єктом уваги багатьох дослідників, характеризується переважно як неконтрольований, він діє без будь-якої бази. Наслідком цього є деформованість усієї системи представництва інтересів, орієнтація її на такі складові, як консультаційні та експертні служби.

У вересні 2017 року був зареєстрований «Проект Закону про забезпечення прозорості та законності комунікації з суб'єктами владних повноважень» під номером 7129 [3]. Але про лобізм велося стільки розмов, стільки теоретизувань, а проекти законів на цю тему просто забувалися. Чи матиме цей законопроект перспективу проходження, чи досягне він цілей легалізації таких послуг впливу, адже й сьогодні в Україні лобістами є посадовці, деякі колишні та нинішні, друзі та персонал посадовців, їхні дружини та близькі, а ще асоціації, аналітичні центри та адвокатські об'єднання.

У зв'язку із затяжним і суперечливим перехідним періодом, становлення представництва груп інтересів в Україні буде дотримуватися ритму цього періоду, відображати його особливості, породжуючи специфічно українські форми і методи. Найбільший вклад у розбудову незалежної демократичної держави представництво інтересів може зробити при певній корекції курсу соціально-політичних реформ і поступовому визріванні правового демократичного суспільства з перспективною ринковою економікою. Відповідне політико-правове його забезпечення прискорить процес інституціоналізації громадянського суспільства і такої його важливої складової, як система представництва інтересів. За цих умов може з'явитися одна з найбільш ефективних і демократичних моделей лобізму – плюралістична, а неокорпоративізм набуде рис і властивостей, що зміцнюють демократію і політичну стабільність.

Система представництва інтересів, яка існує зараз в Україні, поки що не може сприяти керованості в політичній (а також в політико-правовій та економіко-політичній) сфері життя суспільства і вдосконаленню політичного управління. Розробка законодавства з регулювання лобістської діяльності і розширення правової бази для інших елементів представництва інтересів стає необхідністю – хоча б для часткового вирішення зазначених проблем.

Перспективними напрямками розвідок у цій сфері є подальше теоретичне визначення характерних рис окремих елементів системи представництва політичних інтересів. Важливим завданням тут є розгляд макротенденцій практики представництва інтересів у політичній сфері на тлі процесів культурно-цивілізаційної модернізації України як частини регіону Центральної і Східної Європи.

Список використаних джерел:

1. Лепехін В. Пріоритети кадрової політики в галузі державного управління на сучасному етапі / В. Лепехін // Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління: матеріали наук.-практ. конф. за між нар. участю, Київ, 28 трав. 2004 р.: У 2 т. / За заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – Т. 1. – С. 3–6.
2. Методичні рекомендації щодо організації заходів із професійного розвитку осіб, зарахованих до Президентського кадрового резерву «Нова еліта нації» / В.А. Гошовська, М.С. Орлів, Б.О. Костенко, К.Ф. Задоя / за заг. ред. Ю.В. Ковбасюка, В.А. Гошовської / – К. : НАДУ, 2013. – 45 с.
3. Проект Закону про забезпечення прозорості та законності комунікації з суб'єктами владних повноважень від 20.09.2017 № 7129. – [Електронний ресурс].–Режимдоступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62573
4. Эндрейн Ч. Сравнительный анализ политических систем. Пер. с англ. – М., ИНФРА-М, 2000 – 320 с.

5. Шамхалов Ф. І. Владні структури і студентське самоврядування: від субординаційних відносин до соціально-партнерської взаємодії / Шамхалов Ф. І. // Полтавський регіон : на пульсі держави. – 2008. № 2 – С. 47-51.

Науковий керівник: д.політ.н., професор Мамонтова Е.В.

Вайєр Аліна Марленівна
аспірант кафедри політичних теорій
Національного університету «Одеська юридична академія»

СПЕЦИФІКА ПОЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Сучасне суспільство, яке визначається як інформаційне, відкриває нові можливості людині для здійснення комунікації, дає доступ до необмежених запасів інформації. М. Вершинін вказує, що «при цьому інформаційні технології змінюють не тільки форму здійснення демократичних процедур, але і з їх впровадженням змінюється і сама суть розвитку соціальних процесів» [1, с. 99].

Інформаційна політика у всі часи мала величезне значення, тому для політичних партій як суб'єктів виборчих процесів, вкрай важливо використовувати всі можливі ресурси для формування свого позитивного іміджу, включно ресурси Інтернету. Розміщення політичної інформації в мережі Інтернет дозволяє впливати на громадську думку, змінювати наповнення суспільної свідомості і колективних уявлень в ракурсі, який найбільш вигідний політичному актору. Політичні партії приєднуються до політичних дій в Інтернеті для того, щоб не втратити певну частину виборців – Інтернет-користувачів. Інтернет використовується політичними партіями як самий дешевий канал зв'язку з населенням. Більш того, Інтернет є інтерактивним, що підвищує ефективність впливу на населення.

Специфічний підтип проникнення у всесвітню мережу політики – це дії політичних лідерів по встановленню контакту зі своїми виборцями за допомогою найпопулярніших інтернет ресурсів (сторінки в соціальних мережах і чатах). В першу чергу, такі дії спрямовані на молодих виборців, обізнаних щодо сучасних іноваційних технологій спілкування. Політики не розміщують аналітичних статей або програму дебатов, а діляться особистими переживаннями і своєю реакцією на різні політичні, громадські та навіть культурні події. Це надає комунікації особистісного і, разом з тим, впливового характеру. Інформацію, яка розміщується таким шляхом, важко кваліфікувати як політичну, адже особисті сторінки лідерів політичних партій і членів уряду мало чим відрізняються від аналогічних сторінок

далеких від політичної участі людей. Але варто пам'ятати, що така інформація не завжди може бути правдива, адже політик буде демонструвати те, що показує його в найбільш вигідному світлі. Хоч інформація, яка розміщується на сторінках політичних лідерів, не може повною мірою вважатися політичною, вона так чи інакше формує певний образ політика, впливає на поведінку виборців. І в даному аспекті соціальні мережі є інструментом поширення політичної інформації.

В цілому можна вважати позитивним впровадження інтернет-комунікації в політичну діяльність. Але є ряд факторів, які стримують політиків від таких дій. Один з них – це певна неконтрольованість всього, що потрапляє в Інтернет. Так політична партія може зробити заяву на своєму сайті або розмістити програму виборів, дебатов або планів на наступний рік. Представники ЗМІ або ж представники конкуруючої партії можуть використовувати цю інформацію для створення власних програм, або висмикувати з контексту інформаційного повідомлення цілі блоки, щоб створити негативний образ усієї конкуруючої політичної партії. Таке відбувається і при використанні традиційних ЗМІ, але в газетах і на телебаченні набагато легше перевірити дату виходу випуску, її зміст. В Інтернеті будь-яка інформація може копіюватися, редагуватися і розсилатися з такою швидкістю, що іноді ускладнює пошук першоджерела.

Український політолог С. Штурхецький виділяє декілька причин, за яких розміщення політичної інформації в Інтернеті ще не стало наймасштабнішим засобом політичної комунікації. Серед основних причин дослідник називає порівняно невисокий відсоток користувачів Інтернету серед виборців [3]. Як відомо, в Україні найбільша кількість активних виборців припадає на людей передпенсійного та пенсійного віку, які складають найменший відсоток інтернет-користувачів. Важливим стримуючим фактором є і вік політичних лідерів, які фінансують або отримують фінансування від впливових персон. Їх погляди на розміщення політичної інформації в Інтернеті можуть бути скептичними, і вони часто віддають перевагу більш традиційним джерелам інформації, стикаючись з трудностю самостійного використання мережі, і не вважають її важливою.

Російські дослідники М. Грачов і А. Мадатов вказували на переваги розміщення політичної інформації в Інтернеті [2, с. 94-95]. Варто виділити основні плюси використання Інтернету як засобу політичної комунікації. В першу чергу, це можливість оперативного реагування, інтерактивність, яка недоступна традиційним засобам масової інформації, а також гіпертекстуальність. По-друге, Інтернет максимально рентабельний за співвідношенням витрачених ресурсів і отримуваного результату.

Разом з тим, слід відзначити деякі проблеми використання виборчих Інтернет-технологій в Україні. По-перше, недостатня правова регламентація. По-друге, обмежене поле впровадження Інтернету. Тому завдання подальшого дослідження виборчих Інтернет-технологій є актуальним.

Список використаних джерел:

1. Вершинин М. С. Политическая коммуникация в информационном обществе: перспективные направления исследований / М. С. Вершинин // Актуальные проблемы теории коммуникации : Сборник научных трудов. – СПб. – Изд-во СПбГПУ, 2004. – С. 98–107. .
2. Грачев М. Н. Демократия: методология исследования, анализ перспектив / М. Н. Грачев, А. С. Мадатов. – М. : Изд-во «Алкигамма», 2004. – 128 с.
3. Штурхецький С. Передумови використання Е-комунікацій при вирішенні комунікативних завдань місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / С. Штурхецький. – Режим доступу : <http://naub.org.ua/>

Науковий керівник: д.і.н., професор Кормич Л.І.

Грона Ксенія Ігорівна

аспірант I курсу

кафедри політичних теорій

Національного університету «Одеська юридична академія»

АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

На даному історичному етапі українська молодіжна політика знаходиться у стадії реформації. Так як після революційних подій в Україні відбулася активізація громадянського суспільства з'явилася потреба перегляду вже існуючого положення справ. Громадська участь на сьогоднішній день стала невід'ємною частиною формування політики в будь-якій сфері.

Дослідження механізмів державної молодіжної політики є актуальним напрямком наукових пошуків, це зумовлено європейською інтеграцією, демократизаційними та глобалізаційними процесами у суспільстві, а також реформацією політичної та соціальної сфер.

Станом розробки даної теми займались такі українські учені: М. Перепелиці, М. Головенька, М. Головатого, Є. Бородіна. Відомі вчені та сучасні науковці такі як Є. Бородін, Н. Лук'янова, М. Головатий, О. Каретна, М. Гуцалова, Л. Довгань, Т. Дроздова, М. Канавець та інші.

Аналізуючи вітчизняний досвід формування та реалізації молодіжної політики дозволив визначити сильні та слабкі її сторони. До сильних належать:

– Активна міжнародна співпраця, підписання різноманітних документів за для розвитку молоді. («Еразмус +» (ЄС), «Зміцнення національної спроможності для ефективного розвитку молоді та відповіді на епідемію ВІЛ/СНІДу в Україні» (ООН, 2015 р.), «Молодіжний працівник» (ООН,

2014 р.), співробітництво міжнародними організаціями як НАТО, ОБСЄ, Вишеградська група, ГУАМ, співпраця з Корпусом Миру, Агенцією США з міжнародного розвитку (USAID), інші ; [2]

- Наявність необхідних нормативно-правової бази для розвитку молодіжної політики (Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», Закони України «Про молодіжні та дитячі громадські організації», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійнотехнічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю» та інші);

- Активний розвиток національно-патріотичного виховання (проведення великої кількості різноманітних заходів: «Бандерштат», «ШеФест», проведення ігор «Сокіл-Джура», Всеукраїнські акції «Повстанська ватра 2016», «Покрова Героїв», інтелектуально-мистецький фестиваль «Орлікіада» та інші.); [2, с. 186]

До слабких сторін формування молодіжної політики можна віднести:

- Слабкий механізм взаємодії громадянського суспільства з державою. Існують такі способи взаємодії як електронні петиції, внесення пропозицій, круглі столи, конференції, що зорганізуються профільними Міністерствами. Нажаль усі результати таких заходів носять консультативний характер;

- низький рівень інформування, відсутній механізм популяризації, недостатній рівень залучення молоді до суспільного життя. За результатами опитування «Молодь України-2015», 35% молодого населення не знають про існування молодіжних організацій та заходи які проводяться у рамках молодіжної політики [5];

- недостатньою привабливістю робочих місць для молоді (недостатність високооплачуваних і сучасних робочих місць). В силу недостатнього досвіду роботи, відсутність практичних навичок роботи і професіоналізму молоде покоління менш конкурентоспроможним на ринку праці;

- незабезпеченість житлом молодих сімей. Існує програма «Молодіжне житлобудівництво» «Молодіжне кредитування», але лише на папері. Діяльність у цій сфері здійснює Державний фонд сприяння молодіжному житлобудівництву. На даний час фінансування з Держбюджету не здійснюються, а сам механізм не є досконалим і має багато нюансів, що унеможлиблює процес отримання житла [1, с. 115].

Співставлення європейського досвіду та української практики реалізації молодіжної політики дає змогу запропонувати наступні шляхи вдосконалення такої політики в Україні: продовження імплементації міжнародних документів та впровадження програм, пропорційний розвиток усіх напрямків молодіжної політики, а саме: охорона здоров'я населення, освіта, працевлаштування молоді, ціннісні орієнтири, національно-патріотичне виховання.

Впровадження рекомендацій, напрацьованих у результаті проведеного дослідження щодо вдосконалення механізмів формування та реалізації молодіжної політики та вміле поєднання вітчизняних традицій зі світовим досвідом приведе до досягнення бажаного результату – дійсно демократичної політики, в якій будуть представлені інтереси молоді України.

Список використаних джерел:

1. Головатий М.Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення / М.Ф. Головатий. – К.: Наук. думка, 1993 с. 125.
2. Зінченко А. Державна молодіжна політика: історія формування, проблеми, перспективи/ Зінченко А. // Політ. менедж. – 2007. – № 1. – С. 185 – 186.
3. Молодіжне лідерство і волонтерство в Україні [Електронний ресурс]. –Режимдоступу: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=73474&print=Y
4. Скалабан И. А. Социальное, общественное и гражданское участие: к проблеме осмысления понятий / И. А. Скалабан // Вестник Томского гос. ун-та. Философия. Социология. Политология. – 2011. – № 1(13). – С. 131–138.
5. Common EU Youth Policy Proposal 2014–24. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oyed.org/index.php?en_eu-youth_proposal-for-10-key-points

Науковий керівник: к.політ.н., доцент Пехник А.В.

Іванкова Вікторія Олексіївна

*студентка V курсу магістратури державної служби
Національного університету «Одеська юридична академія»*

УКРАЇНА: ОСОБЛИВОСТІ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

На даний момент актуальним є питання про те, що Верховна Рада України схвалила закон «Про освіту» 5 вересня. Президент України Петро Порошенко підписав його 25 вересня. Документ передбачає, що національні меншини зможуть вчитися в школі рідною мовою тільки до п'ятого класу, а після цього навчання буде тривати лише українською.

Після прийняття закону Петер Сійярто заявив, що Будапешт буде вимагати перегляду Угоди про асоціацію України з Євросоюзом. Він також відмовився від зустрічі зі своїм українським колегою Павлом Климкиним, який хотів обговорити освітню реформу. Глава МЗС Угорщини пояснив, що закон потрібно було обговорювати до його прийняття [2].

Українська делегація і особисто президент Порошенко під час візиту в Страсбург і зустрічі з депутатами ПАРЄ, призвела до того, що Київ пішов на поступки і вирішив зберегти заборону навчати дітей рідною мовою тільки для росіян.

Різкі протести Угорщини, Румунії та інших країн Євросоюзу призвели до того, що Україна змушена була звернутися до Венеціанської комісії для узгодження спірних моментів. ПАРЄ прийняла жорстку резолюцію щодо дискримінаційного закону. Київ змушений був здати назад. Глава МЗС України Павло Клімкін кинувся в Угорщину і Румунію домовлятися з самими незговірливими європейськими країнами.

Під час свого візиту до Бухарест Клімкін оголосив, що для європейських мов буде зроблена поступка. «Вже на сьогодні в законі ми зробили виняток для мов Європейського союзу. Предмети можуть вивчатися і на мовах ЄС. Це чітко прописано в освітньому законі», – заявив український міністр закордонних справ [3].

Щоб не втрачати остаточно особа, українська влада придумала обхідний маневр. Закон «Про освіту» змінюватися не буде, але будуть прийняті підзаконні акти та окремих закон «Про середню освіту», які дозволять дітям національних меншин вчитися в школі рідною мовою. Всім, крім росіян. Власне кажучи, вся ця реформа освіти й була затіяна для того, щоб позбавити націю права навчати своїх дітей російською мовою.

Українських націоналістів не дуже турбує те, що кілька сотень тисяч угорців, поляків, молдаван, болгар, греків збережуть знання своєї мови. Але вісім мільйонів росіян, які володіють рідною мовою, несуть загрозу для ідеї українства. Як говорила сама активна противниця російської мови Ірина Фаріон, «чия мова – того влада» (чия мова – того влада). А враховуючи те, що російською мовою воліє користуватися 82% населення України, що показало дослідження інституту Геллапа, то відірвати Україну від Росії, при такому розкладі, виходить неможливо. І всі крики про «державу-агресора», розбиваються про єдиний мовний простір і культуру [1, с. 78].

Під натиском ПАРЄ українська влада вирішила провести мовний відкат і задобрити європейських сусідів послабленнями в мовному питанні. Чи надовго – невідомо. Директор українського Інституту аналізу та менеджменту політики Руслан Бортник зауважує: «Зараз документ відправили на експертизу у Венеціанську комісію. Висновки цієї комісії завжди двоякі, будуть виявлені позитивні і негативні сторони. Але навесні на Україні почнеться виборча кампанія. Президент Порошенко не захоче конфліктувати з правими, він розглядає їх як свою цільову аудиторію. Тому сьогоднішні обіцянки Клімкіна – це більшою мірою політична гра. Не варто очікувати істотних змін у законодавство» [2].

Президент Російської асоціації міжнародного права Анатолій Капустін вважає, що як тільки Україна домовиться з європейськими країнами про пом'якшення мовних обмежень для їх представників, Євросоюз закриє очі на порушення прав росіян [3].

Раз на два роки генсеку Ради Європи подаються доповіді з цього приводу. Інших юридичних процедур немає. У решті сторін хартії немає прав робити що-небудь проти держав, які не виконують її положення. Тому можна чинити тільки дипломатичний тиск. Комітет міністрів РЄ може на основі доповідей випускати лише рекомендації. Тому зусилля Угорщини та інших країн, які критикують Україну, спрямовані лише на те, щоб спонукати Євросоюз здійснити колективний політичний та дипломатичний тиск. Ставка робиться на те, що в кожній державі особи, чиї мовні права обмежуються, можуть звертатися в місцеві національні суди [3].

Українська влада навмисно позбавляє українських громадян їх природного переваги – двомовності.

Список використаних джерел:

1. Вітман К.М. Етнонаціональна політика постсоціалістичних країн: моделі, особливості, проблеми: Монографія. – К.: Логос, 2008. – С. 256.
2. <http://eirus.net/ukrainskiy-zakon-o-yazyke-i-primer-pol/>.
3. <http://korrespondent.net/ukraine/3805269-tuirma-za-yazyk-novyiyazykovoi-skandal-v-ukrayne>.

Науковий керівник: д.політ.н., професор Вітман К.М.

***Костинюк Олена Володимирівна,
Бужилова Олександра Олександрівна***
студентки V курсу

*факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДОСВІД БРЕНДОБУДІВНИЦТВА НОВОЇ ЗЕЛАНДІЇ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Актуальність роботи обумовлена тим, що створення бренду держави і вмиле керування ним, або так званий брендинг країни, в сьогоденні реаліях набуває все більшого значення. Вдалий брендинг країни – потужний засіб впливу на світову громадську думку. Як позитивний імідж держави в очах світового співтовариства може означати нескінченний потік інвестицій і туристів, так і негативний образ на міжнародній арені може означати майже повне забуття і відкидання на «узбіччя цивілізації». Таким чином, цілеспрямована робота по створенню іміджу держави (або ж бренду території) набуває значення стратегічного пріоритету.

Вивченню важливих аспектів формування бранду держави та його сприйняття, міждержавної іміджевої політики присвячені праці Л. Біч,

К. Боуддінга, Ф. Джекінза, Т. Конноллі, Дж. Ная, Г. Ніколсона, Дж. Ньюмана, Е. Семпсона, О. Холсті та ін.

Нова Зеландія є одним з найяскравіших комплексних брендів у світі, що входить в TOP-10 Country Brand Index [3]. Це одна з перших держав-націй, яка почала створювати свій комплексний національний бренд. У 1990 році Нова Зеландія презентувала себе через рекламну компанію в Європі під гаслами «far and away the finest» («безсумнівно, сама прекрасна») і «orchard of the South Pacific» («фруктовий сад південної частини Тихого океану») [5]; її ініціаторами стали керівники десятих найкрупніших експортних компаній країни. І саме вони залучили на свій бік уряд та промисловців, використовуючи:

- Технології державного стратегічного планування і управління. Головним тут представляється поєднання унікальних рис Нової Зеландії використовуючи найновітніші інформаційні технології та знайшовши ефективне позиціонування країни у світі, яке полягає у двох напрямках: туристична країна та бізнес-партнер. Ці два напрямки доповнюються іншими категоріями, наприклад, популяризація історичних пам'яток, традицій, регбі, робиться акцент на дружелюбному характері мешканців, які дуже гостинні, доброзичливі, обізнані. Так бачать населення Нової Зеландії у світі [2, с. 180];

- Інтернет – технології формування та просування провідної стратегії брендингу. З 1999 року існує офіційний інформаційний ресурс Нової Зеландії [5], який чітко передає настрій та образ країни. Ресурс дозволяє ознайомитися з історією, традиціями, дозволяє планувати подорожі, дізнаватися про освіту, підприємства, кухню країни. Крім того, Нова Зеландія постійно продукує рекламні відеоролики для підтримки свого бренду, часто виходять статті, присвячені її бренду, а також велика кількість голлівудських фільмів робляться у Новій Зеландії («Володар Перснів», «Хроніки Нарнії»).

Що ж Україна може запозичити саме з досвіду створення національного бренду Нової Зеландії?

На нашу думку, це, по-перше, позиціонування себе як стабільної країни, країни бізнес-партнера. Для цього необхідно підтримувати розвиток малого і середнього бізнесу. Адже якщо країна сприяє тому, щоб молоді люди мали можливості реалізуватися і дати іншим робочі місця, це працює на її імідж як надійної і стабільної держави. Однак за даними рейтингу Світового банку Doing Business Україна є країною з рівнем доходу нижче середнього значення і знаходиться на 81 місці в рейтингу серед інших країн світу [4].

Другим кроком на шляху формування нового міжнародного іміджу країни має стати саме Інтернет-технології формування та просування брендингової стратегії України. На сьогоднішній день досягти позитивного результату у формуванні міжнародного іміджу України можна, створивши єдиний інформаційний простір разом з державним і недержавним сектором, а саме – необхідне створення сучасного і потужного інформаційного

порталу про Україну, який буде містити всебічну інформацію про країну, її історію та культуру, політичний устрій, економіку та інвестиційні можливості, досягнення і потенціал, а також туристичні ресурси [1].

Його завдання – точно передати атмосферу України, а саме те, що український народ і українська держава керуються певною системою ідей і цінностей, які відображають фундаментальні основи життя. В їх основі лежить найбільш притаманна українцям риса – відкритість. Своєю відкритістю Україна заявляє про себе світові як про привабливу і перспективну країну в туристичному напрямку.

Таким чином, головним завданням всього комплексу брендингових проєктів стає донести світової аудиторії основоположний принцип української нації і держави, ідею відкритості. Саме сприйняття світом України як, в першу чергу, держави відкритої до співпраці і партнерства, відкритої до участі в глобальних суспільних процесах, має стати кінцевим результатом заходів щодо створення нового іміджу України.

Список використаних джерел:

1. Чалий В. Міжнародний імідж України: оцінки експертів / В. Чалий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/WejG7f>
2. Anholt S. Competitive Identity/ The New Brand Management for Nations, Cities and Regions / Simon Anholt. – Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2007. – P. 180.
3. Country Brand Index by FutureBrand 2014-2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/ZPJ1nF>
4. Doing Business. Оценка бизнес регулирования [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/RrXjmg>
5. New Zealand Travel and New Zealand Business – The official website [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/z1emI>

Науковий керівник: к.політ.н., доцент Милосердна І. М.

Підсекція 2.
Соціологічні та психологічні дослідження політичних,
правових та суспільних процесів

Гуменюк Юлія Василівна,
Ганчева Владислава Вікторівна
студентки IV курсу
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»

МАНІПУЛЯТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПЕРЕГОВОРНОМУ ПРОЦЕСІ

Досить часто результат конфлікту залежить не стільки від навичок ефективного спілкування, скільки від маніпулятивного впливу на опонента. Це питання заслуговує особливого інтересу саме на сучасному етапі розвитку суспільства, оскільки політичне середовище країни, якому характерне протистояння між різними політичними суб'єктами з деструктивним результатом, може породжувати політичну нестабільність, зниження економічних показників, моральну виснаженість населення. Від майстерного використання інструментів маніпуляції залежить конструктивне вирішення конфлікту.

Чимало праць зарубіжних та вітчизняних науковців присвячено проблемам даного питання, серед яких найбільш відомими є праці Р. Батра, Дж. Бернета, Д. Девіса, О. Лебедев-Любимова, С. Лісовського, С. Маріаті, У. Уеллса, Є. Ромата.

Маніпуляція – це вид психологічного впливу, майстерне виконання якого веде до прихованого порушення в іншій людини намірів, які не збігаються з її актуально існуючими бажаннями [2, с. 138]. Найбільш поширені типи маніпуляцій пов'язані з:

- тиском на співрозмовника. Даний тип маніпуляцій спрямований на придушення емоційного стану опонента через виклик таких емоцій, як невпевненість, страх, почуття провини, розгубленості. Тиск може бути явним або замаскованим. Маніпулятор створює дискомфортну ситуацію опоненту завдяки наказовому тону, загрозам та ін.;

- дією за принципом «м'яко стелить, та жорстко спати». В цьому випадку маніпулятор використовує обхідні маневри через демонстрацію поваги, дружби. По суті, це маніпуляція довірою, яка спрямована на виклик сильних емоцій [3, с. 125];

- використанням інформаційного тиску: маніпулятор прагне заплутати партнера за допомогою неповної / надлишкової або неструктурованої інформації або некоректної аргументації;
- залученням третіх осіб. У цьому випадку передбачається залучення додаткових учасників (реальних чи уявних): звернення до думки експерта, проведення переговорів з розподілом ролей з помічниками [1, с. 18-20];
- використанням зовнішніх обставин. Даний тип маніпуляції заснований на використанні обставин, які послаблюють позицію опонента і які не можна перевірити в даний момент. Наприклад, учаснику переговорів повідомляють, що час на ухвалення рішення вкрай обмежене і рішення потрібно приймати прямо зараз.

Таким чином, проаналізувавши вищесказане, можемо зробити висновок, що інструменти маніпуляцій в переговорних процесах хоч і є нав'язуванням деякої сукупності вигідних оцінних суджень опоненту, все ж є важливим аспектом сучасного соціуму, слугуючи тим чинником, що дає змогу конструктивно вирішити конфлікт. Більше того, це стимулює учасників професійних комунікацій до емоційної гнучкості та володіння певними переговорними стратегіями, оскільки результативність переговорів визначається мірою досягнутого узгодження цілей та інтересів.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О., Бочарова С., Землянська Є. Психологія управління // Використання маніпулятивних технік у діловому спілкуванні. Харків, 1998. С. 18-20.
2. Ємельянов С. М. Практикум з конфліктології. С. 137-140.
3. Костенко Н. В. Парадигми і фактичності нових мас-медіа // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – С. 125.

Науковий керівник: к.соціол.н., доцент Яценко М.А.

Заєць Олена Миколаївна
*студентка I курсу магістратури
 факультету психології, політології та соціології
 Національного університету «Одеська юридична академія»*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ ОСОБИСТОСТІ

У процесі соціалізації людина як соціальна істота постійно отримує оцінку своїм вчинкам і діям як з боку оточуючих людей, які займають важливе місце в його житті, так і від суспільства в цілому. На основі таких

оцінок протягом життєвого шляху кожної людини відбувається формування самооцінки, яка має суттєвий вплив на функціонування таких психічних компонентів психічної активності особистості як самодисципліни і самоконтролю. Не дивлячись на значну кількість наукових досліджень феномену самооцінки особистості, питання її соціально-психологічних механізмів формування залишаються дискусійними.

Самооцінка (або ж оцінка людиною самої себе, своїх якостей, можливостей та позиції серед інших людей), є ядром особистості, відіграє роль найважливішого регулятора поведінки і дій людини. Саме від неї залежить те, чи буде людина жити в гармонії з навколишнім світом і наскільки вдало вона вибудує взаємини з іншими [2]. Самооцінка впливає на всі сфери життєдіяльності людини, а також на його життєву позицію (вона впливає на відносини людини з іншими людьми і суспільством в цілому, на рівень вимогливості і критичності до самого себе, на формування ставлення особистості до своїх успіхів або ж невдач тощо). Тому самооцінка не тільки позначається на ефективності діяльності людини на даний момент, але й визначає весь подальший процес розвитку самої особистості [1].

Самооцінка є важливим регулятором поведінки людини, від неї залежать взаємовідносини з оточуючими, критичність і вимогливість до себе, ставлення до своїх успіхів і невдач.

Попередній аналіз самооцінки особистості дозволив узагальнити та виокремити основні механізми її формування

1) Соціальне порівняння, яке реалізується шляхом зіставлення власних характеристик з особливостями характеру, вміннями, навиками, зовнішніми рисами інших індивідів. Людина – це соціальна істота, тому вона постійно спостерігає за тим, як поведуть себе інші, як інші оцінюють та реагують на її позиціонування, самопрезентацію та поведінку у соціумі. Ми не самотні шукачі відомостей про себе, розуміння себе реалізується шляхом висхідного та низхідного соціального порівняння. Висхідне порівняння – це порівняння власних якостей та здібностей з певним набором характеристик іншої особи, у якої дані здібності реалізуються більш яскраво та повно. Даний вид порівняння часто буває корисним, дозволяє визначити власні ідеали та сформулювати стандарти, до яких слід прагнути. Низхідне соціальне порівняння дозволяє порівняти себе з індивідами, у яких певний набір особистісних характеристик виражений слабше. Це часто дозволяє людині почуватися впевнено та комфортно, адже завдяки такому порівнянню у інших помічаються відчутні відхилення, виникає ефект контрасту. Іноді відбувається зрівняння власних якостей з якостями того, хто схожий на даного індивіда, і у випадку виявлення чогось дуже хорошого та приємного для у цій особі – ми спостерігаємо ефект асиміляції, самооцінка помітно зростає.

2) Засвоєння оцінок інших людей. Соціальні психологи запевняють, що у пошуках істинної оцінки себе та своїх здібностей недостатньо зануритись у власний внутрішній світ. Для того, щоб сформувати адекватну самооцінку, необхідно звернути увагу на соціальне оточення, зануритись у спілкування, що допоможе особистості зрозуміти, як люди поведуться з нею, і сформувати власні моделі поведінки з іншими.

3) Самоаналіз та самосвідомість. Кожен індивід має власні внутрішні цінності, стандарти та ідеали. Що більше розбіжностей між «ідеальним» та «реальним» Я індивіда, то нижчим буде власне рівень самооцінки, виникатиме негативна реакція на самого себе.

Виходячи з основних характеристик формування самооцінки у індивідів, можемо зробити висновки, що самооцінка – динамічне явище та індивідуальна характеристика кожного окремого індивіда, яка проте знаходить свій яскравий вияв у колективному соціальному житті, де самооцінка стає основою для формування статусу особистості, адекватного виконання соціальних ролей. Самооцінка кожного члена соціуму позначається на характері міжособистісних взаємин: кожен зацікавлений в збереженні досягнутого рівня самооцінки і дуже болісно переживає її зниження. З іншого боку, почуття до самого себе формуються та зміцнюються завдяки впорядкованим реакціям інших людей. Якщо інші постійно ставляться до людини з повагою, особа таке ставлення сприймає як норму, вважає, що заслуговує на нього. Але людину, у якій сформувався комплекс неповноцінності, навряд чи заспокоять вмовляння її друзів. Дана особливість пояснюється наступним: щойно сформується певний рівень самооцінки, з'являється тенденція його до самозакріплення, автоматично активуються деякі типові шаблони поведінки – захисні механізми. Вони дозволяють людині зберегти почуття особистої цінності в своїх власних очах.

Список використаних джерел:

1. Андрєєва Г.М. / Соціальна психологія. Підручник для вузів / Г.М. Андрєєва – М.: Аспект Пресс, 1996, 387 с.
2. Еникеев М.І. / Загальна та соціальна психологія: навч. посібник / М.І. Еникеев – М.: ТК Велбі, Проспект, 2007. – 450 с.

Науковий керівник: д.психол.н., професор Лефтеров В.А.

*Івко Уляна Петрівна,
Логвінова Аліна Сергіївна
студентки IV курсу
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ В ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ

Молодіжний сленг є важливою динамічною складовою сучасної української мови. Специфічною рисою молодіжного сленгу є те, що він відображає зміни у житті суспільства. Це своєрідний «полігон» для випробування новотворів. Таким чином, молодіжний жаргон виконує функцію своєрідного «фільтра» для новотворів [1, с. 10].

Тема мовних новотворень в інтернет сфері розробляється у роботах таких науковців, як Ставицька Л. О., Щур І. І., М.В. Бойчук, Л.П. Попко та інших.

Цікавість молодіжного сленгу як феномену полягає в тому, що його буття обмежено не тільки часовими рамками, але і соціальними та просторовими.

Користувачами інтернет-сленгу є здебільшого молодь, але якщо для позначення нового предмета чи поняття не знаходиться відповідного слова в літературній мові, то на допомогу приходять сленгізми, які допомагають яскраво висловити свою думку за максимальної економії лексичних засобів [2, с. 215].

У той же час сленгові мовні обороти є засобом неформального спілкування сучасної молоді. Воно дає змогу відчувати єдність з певною групою та самоствердитись в ній. Тобто сленг виступає індикатором ідентифікації та самоіндифікації особистості.

З розвитком комп'ютерних технологій, присторіїв та програмного забезпечення свого збагачення зазнав і комп'ютерний сленг: він значно розширився і збагатився [4, с. 13].

Наразі сленг не є протиставленням системі як це було раніше, він є важливою особливістю сучасного суспільства і молоді зокрема [3, с. 10].

Як показують дослідження, найбільш уживаною лексикою серед молоді є сленг і жаргонізми. Результати свідчать про те, що найактивнішими користувачами інтернет-сленгу є молоді люди від 14 до 25 років.

Отже, молодіжний інтернет сленг подібний до його носіїв: він гучний, зухвалий, неординарний та креативний. Він є результатом своєрідного бажання перебудувати світ на новий лад, і саме він у всі часи був показником змін.

Список використаних джерел:

1. Лутовинова О.В. Язык виртуальной коммуникации в аспекте неологии. – / О.В. Лутовинова // Електронний ресурс. Режим доступу : <http://neolexiling.narod.ru/Material/Konferenc/5.htm>.
2. Ставицька Л.О. Арго, жаргон, сленг / Л.О. Ставицька. – К.: Часопис «Критика», 2005. – 462 с.
3. Щур І.І. Особливості комп'ютерного жаргону / І.І. Щур // Рідна шк. – 2001. – № 3. – С. 10.
4. Щур І.І. Український комп'ютерний сленг: формування і функціонування: автореф.; «Українська мова». – К., 2006. – 20 с.

Науковий керівник: к.с.н., доцент Яценко М.А.

***Карталова Діана Михайлівна,
Немерцева Дар'я Олегівна**
студентки I курсу магістратури
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ГЛОБАЛЬНА СОЦІОЛОГІЯ Г. ТЕРБОРНА: ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНИХ НЕРІВНОСТЕЙ

Теорії соціальної нерівності є невід'ємною частиною соціології з моменту її виникнення. Сьогодні під впливом глобальних процесів з'являється новий предмет досліджень – глобальна соціальна нерівність. Глобалізація не тільки змінює масштаб вивчення звичних національних нерівностей, а й породжує абсолютно нові типи нерівностей (наприклад, інформаційні), а також накладає «старі» типи нерівностей на «нові», вимагаючи модифікації дослідницької методології.

Теоретичні підходи, покликані осмислити глобальну соціальну нерівність, являють собою, головним чином, спроби відповісти на питання, як взаємовплив і взаємозв'язок різних держав на міжнаціональному рівні позначаються на структурі нерівності усередині цих держав і чи можна говорити про єдину глобальну нерівність, або ж вона являє собою сукупність національних. І, відповідно, представити контури «нової» соціології. Причиною цього є те, на наш погляд, що для соціології вивчення глобальної соціальної нерівності не є лише ще однією дослідницькою задачею.

Вихід за межі національних кордонів, їх подолання означають для соціології перегляд власних підстав. Незважаючи на те, що роль

національної держави як і раніше велика, збільшення числа міжнародних комунікацій різного рівня, поява глобальних рухів і організацій закликають соціологів звернутися до поняття «соціальне» і, можливо, переглянути поняття «суспільство». Подібної позиції дотримуються Е. Гідденс, Г. Уррі, М. Манн, А. Турен, Дж. Ріфкін та інші.

Однією із спроб не тільки уявити «портрет» соціології XXI ст., а й вибудувати відповідну реальності теорію соціальної нерівності, що знаходиться в нерозривному зв'язку із соціальною практикою, є підхід шведського соціолога Герана Терборна. На його думку, нерівності стають однією з центральних тем соціології XXI століття, основною рисою якої виступає глобальність її предмета. «Глобальна соціологія відрізняється від універсалістської тим, що виходить не з чогось імовірно загального для всіх, а з глобальної варіативності, глобальної пов'язаності і глобальної інтеркомунікації» [1, с. 48].

Г. Терборн виходить з того, що будь-яке дослідження соціальної нерівності має передувати відповіддю на питання про те, що таке нерівність, чим вона відрізняється від відмінності і хто є основними суб'єктами відносин соціальної нерівності.

Позначаючи в історії теорії соціальної нерівності найбільш цінні елементи, Г. Терборн вважає за необхідне зафіксувати ряд уроків, які повинні врахувати соціологи при побудові сучасної теорії соціальної нерівності:

1. Нерівність являє собою складний і багатовимірний феномен, центральною характеристикою якого є його моральна і соціальна значимість. Масштаби нерівностей змінюються від сім'ї або організації до світу в цілому.

2. Особлива увага повинна приділятися пошуку причинних механізмів виробництва і відтворення нерівності, а також способам досягнення рівності.

3. Теорія нерівності повинна вибудовуватися в міждисциплінарних рамках, що включають не тільки економіку і політичні науки, а й медицину, психологію та інші науки. Необхідна відмова від монокультуралізму [2, с. 45-47].

На базі зазначених положень Г. Терборн виробляє спробу конструювання власної теорії соціальної нерівності. Основним аналітичним прийомом Г. Терборна у вивченні нерівностей є постулювання форм нерівностей і на цій основі виділення трьох його вимірів:

- 1) Вітальне, або біологічне. Нерівність фіксує базову характеристику людського існування, оскільки звертається до таких категорій, як тривалість життя, здоров'я. Затвердження Г. Терборна «нерівності вбивають» [3, с. 5] переважно відноситься саме до даного виміру. Незважаючи на першорядну важливість вітальної нерівності, вона часто розглядається як відмінність;

2) Екзистенціальна нерівність. Окреслює систему ієрархій, заснованих на категоріях включення / виключення. Прикладами подібного вимірювання нерівності є расизм і сексизм, що вибудовуються на основі відмінностей між індивідами. Категоріями, що характеризують екзистенціальну нерівність, виступають свобода і повага;

3) Ресурсна нерівність. Розподіл будь-яких ресурсів, що мають цінність в даній соціальній системі ресурсів, наприклад засобів виробництва [2, с. 33-34]. Г. Терборн підкреслює, що в той час як більшість соціологів розглядають ресурсну нерівність як єдиний прояв нерівностей, вона є лише однією з вимірів.

Г. Терборн зазначає, що існує два способи представлення соціальної нерівності: «сходи» і «кола». На думку автора, соціологи найчастіше віддавали перевагу саме сходам і, відповідно, вивченню ієрархізованих нерівностей. Кола, в свою чергу, є горизонтальним уявленням нерівності, яка проте містить відсилання до вертикального. Прикладами цього можуть бути відносини ядро-периферія, центр-супутник, інсайдер-аутсайдер.

Узагальнюючи вищесказане, зазначимо, що теорія соціальних нерівностей Г. Терборна являє собою спробу побудови теорії глобальних нерівностей, що базується на понятті «клас», основним аналітичним прийомом якої є виділення трьох вимірів нерівності: вітального, екзистенціального і ресурсного.

З огляду на це виникає множинність показників та індикаторів соціальної нерівності відповідно до запропонованої Г. Терборном схемою її вивчення. Основним завданням соціології в даний час є ретельний аналіз відносин глобальної нерівності, що виникає як результат суперечливої взаємодії глобальних і національних процесів, з метою виявлення динаміки цих відносин.

Список використаних джерел:

1. Терборн Г. Начало второго века социологии: времена рефлексивности, пространств идентичности и узлы знания / Г. Терборн // Социологическое обозрение. – Т.1. – №1. – 2001. – С. 46-49.
2. Терборн Г. Глобализация и неравенство: проблемы концептуализации и объяснения / Г. Терборн // Социологическое обозрение. – Т.4. – № 1. – 2005. – С. 31-62.
3. Терборн Г. Глобальное неравенство: возвращение класса. / Г. Терборн // Глобальный диалог. – Т. 2. – № 1. -2011. – С. 35.

Науковий керівник: к.політ.н., доцент Купцова І.І.

Панченко Юлія Анатоліївна
студентка IV курсу
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВПЛИВ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ НА ВЗАЄМИНИ В РОДИНІ

Сучасний стан розвитку суспільства характеризується істотними змінами в усіх сферах життя. Особливого впливу зазнала духовна та соціальна сфери суспільного життя. Найяскравіше ці зміни проявляються у ставленні молодого покоління до сім'ї.

Останнім часом соціологи все частіше говорять про те, що такі інститути, як шлюб та сім'я, вже вичерпали свій потенціал. Трансформуються функції сім'ї, змінюються соціальні ролі подружжя, їх ставлення до шлюбу та сімейного життя. Соціальні норми, які змінюються разом з розвитком суспільства, припинили обмежувати чоловіка тим, що він є єдиним добувачем у сім'ї. У той час вони дозволили жінці брати участь у фінансовому забезпеченні родини, але не змогли повністю звільнити її від домашнього господарства. Є. Балабанова у своїй статті говорить про те, що обсяг домашніх справ, які виконують чоловіки та жінки, являються найбільшим проявом диференціації гендерних ролей в сім'ї. Практично в усіх країнах жінки виконують великий обсяг домашньої роботи, а в Україні ця нерівність особливо відчутна [1, с. 50].

Ця ситуація є прямим наслідком впливу гендерних стереотипів на взаємини в родині. Більшість чоловіків асоціюють себе з «мисливцями», головним обов'язком яких є матеріальне забезпечення своєї родини, а, отже, від них більше нічого не вимагати, оскільки вони і так несуть відповідальність за всю родину. Сучасні чоловіки навіть не замислюються над тим фактом, що жінки також можуть матеріально забезпечувати сім'ю і мають право на відпочинок, замість того, щоб займатися домашніми справами. Жінки ж загалом миряться з цим, аби уникнути конфліктної ситуації з приводу допомоги їй по господарству [2, с. 199].

Отже, ми бачимо, як впливають гендерні стереотипи на взаємини в родині: вони обмежують діяльність індивідів певним колом обов'язків, при цьому не допускаючи їх до участі в інших сферах життя. Сьогодні, не дивлячись на оголошення про статеву рівність, гендерні стереотипи, як і раніше, заважають відбуватися цьому на практиці. Проте, суспільство розвивається, і все частіше ми зустрічаємо родини, в яких ролі чоловіка та дружини однакові, а не взаємодоповнюючі.

Однак не варто забувати про те, що гендерні стереотипи укорінилися не лише у суспільній свідомості, а й були закріплені в звичаях, законах протягом багатьох століть. І тому, не дивлячись на бажання деяких вчених

встановити рівність між чоловіком та жінкою, індивіди різної статі все одно будуть не здатні протистояти нормам загальноприйнятої поведінки.

Список використаних джерел:

1. Балабанова Е.С. Экономическая зависимость женщин: сущность, причины и последствия // Социологические исследования. 2006. № 4. С. 47-57.
2. Сім'я та сімейні відносини в Україні: сучасний стан і тенденції розвитку. – К.: ТОВ «Основа-Принт», 2009. – 248 с.

Науковий керівник: к.с.н., доцент Яценко М.А.

Тарасовська Юлія Юрївна

студентка I курсу магістратури

факультету психології, політології та соціології

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ УВ'ЯЗНЕНИХ ТА ОСІБ ЗВІЛЬНЕНИХ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

У наш час, дослідження соціальної адаптації проблеми ув'язнених та звільнених від покарання постає дуже гостро, так як після звільнення особистість, зазвичай повертається в суспільство, і її подальша життєва активність, характер і зміст багато в чому визначаються тим, що в процесі соціальної адаптації в місцях позбавлення волі було змінено або збережено особистістю на рівні психологічних і соціальних установок і орієнтацій.

Суспільство розглядає злочинців як групи чужих, таких, що стоять поза суспільством елементів. Так, Ю. Алфьоров зазначає: «У злочинцях бачать тільки монстрів. Цим суспільство вчиняє з кримінальними злочинцями так само, як вони вчиняють зі своїми жертвами» [1, с. 32].

В місцях позбавлення волі особистість стикається з умовами життя, які відрізняються від звичних умов життєдіяльності. Засуджений змушений до них адаптуватися, і цей процес має свою специфіку в залежності від психологічного і соціального типу: статі, віку, характеру вчиненого злочину, терміну засудження та інших факторів. В будь-якому випадку відбування покарання у вигляді позбавлення волі, що є одним з тих стресових факторів, який впливає на все подальше життя людини.

Необхідно зазначити, що покарання, пов'язані з позбавленням або обмеженням волі, виконання і відбування яких відбувається з відривом засудженого від звичного середовища, – тягнуть за собою ослаблення, а

іноді і втрату соціально корисних зв'язків, істотне обмеження виконуваних соціальних ролей, надають згубний вплив на психологію засуджених, підвищують їх агресивність, ризик психічних і інших захворювань. Фізична ізоляція від суспільства тягне за собою обмеження в духовній та інформаційній сферах.

Становище ув'язнених ускладнюється системними проблемами пенітенціарних установ: недоліками виховної роботи, низьким рівнем медичної допомоги, нестачею робочих місць для засуджених, поганими санітарно-гігієнічними та побутовими умовами утримання. Важливим фактором є розрив сімейних зв'язків, віддаленість виправних установ від місць проживання рідних і близьких засудженого.

Сучасна система покарання у вигляді позбавлення волі не сприяє виправленню засуджених, які в умовах, що пригнічують особисту гідність, в більшості своїй схильні до дезадаптації, що і сприяє зростанню рецидиву в суспільстві, не здатному сприймати засудженого як особистість.

Зазначимо, що термін «соціальна адаптація» – це процес засвоєння звільненими особами соціального досвіду з метою повернення їх до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві [2, с. 1].

Щодо соціальної адаптації звільнених з місць позбавлення волі представляється вживання терміна «постпенітенціарна адаптація», під яким розуміється двосторонній процес пристосування особистості засудженого до соціального середовища, безпосередньо пов'язаний з комплексом заходів, що проводяться державними установами, органами та інститутами громадськості, що носять добровільний або примусовий характер з метою закріплення результатів виправлення і попередження вчинення нових злочинів [3].

З метою ефективної організації проходження процесу адаптації осіб, засуджених до позбавлення волі необхідно встановити більш тісний взаємозв'язок між державними установами, органами та суспільством.

Отже, взаємодія пенітенціарних установ з відповідними службами організується з метою належної адаптації засуджених до умов суспільства. Тому значна увага має надаватися правильному і ефективному виконанню положень чинних нормативних актів у цій сфері.

Таким чином, зі сторони влади потребується якісно новий підхід до вирішення задач і реалізації функцій кримінально-виконавчої системи, подальшій оптимізації пенітенціарної діяльності, підвищенню рівня організації і ефективності виконання кримінального покарання, наближення умов і порядку його відбування до міжнародних стандартів.

Щодо проблеми ставлення соціуму до соціальної адаптації колишніх засуджених, то можна сказати, що у суспільстві формуються певні правила поведінки – соціальні норми, які здійснюють нормативне регулювання їх

поведінки шляхом встановлення діянь дозволених чи недозволених, здійснюють визначення умов, за яких передбачуване діяння дозволяється або забороняється.

Ефективність вирішення даної проблеми залежить від багатьох факторів. Одним із таких можна виділити те, що суспільство повинно бути зацікавлене в зниженні рецидивної злочинності і те, що саме соціум повинен доносити до державних службовців сутність цієї проблематики.

Тому говорити про вдосконалення порядку здійснення сприяння у соціальній адаптації особам, звільненим з місць обмеження чи позбавлення волі, слід з одночасним формуванням у суспільстві толерантного ставлення та зниження стигми й дискримінації даної категорії людей.

Список використаних джерел:

1. Алферов Ю. А. Пенитенциарная социология / Ю. А. Алферов. – Домодедово: РИПК МВД РФ, 1995. – 177с.

2. Про соціальну адаптацію осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Закон України від 17 березня 2011 року N 3160-VI // Відомості Верховної Ради. – 2011. – № 38. – Ст. 380.

3. Адаптация осужденных лиц после освобождения с мест лишения свободы в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jurnal.org/articles/2013/uri81.html>

Науковий керівник: д.психол.н., професор Лефтеров В.О.

Підсекція 3.
Сучасні інформаційні технології в юридичній діяльності

Автонагов Артем Ігорович,
Меленевська Олена Олександрівна
студенти II курсу магістратури державної служби
Національного університету «Одеська юридична академія»

**О НЕКОТОРЫХ АСПЕКТАХ ЗАЩИТЫ ИНФОРМАЦИИ
В ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЕ**

В современном глобальном информационном пространстве нет границ для использования инновационных технологий, что ведет за собой стремительное увеличение количества незаконных вмешательств, направленных против безопасности личности, государства в целом и даже против международной стабильности. Активный информационный обмен между государствами формирует отношение к защите коммуникационных систем, как к неотъемлемой составляющей национальной безопасности каждой такой страны, побуждает объединять усилия для создания единых, согласованных подходов для обеспечения конфиденциальности информационных ресурсов, которые являются собственностью государства [1]. В Украине обеспечение функционирования и развитие государственных систем связи, защиту информационных ресурсов, которые являются собственностью государства, относят к компетенции Государственной службы специальной связи и защиты информации (Госспецсвязь), которая для защиты информационных ресурсов использует, в основном, 2 метода:

- криптографический (кодирование, шифрование);
- технический – метод, который делает невозможным утечку, уничтожения, искажения и блокирования информации, нарушения целостности и режима доступа к ней, в том числе и к электронному документообороту.

В мире функционирует развитая система структур быстрого реагирования на инциденты, связанных с незаконным проникновением в электронные компьютерные сети и системы с целью похищения подмены или порчи информации, в том числе системы быстрого реагирования на компьютерные атаки, направленные на нарушение целостности государственных информационных ресурсов. В составе Госспецсвязи так же есть департамент безопасности информационно-телекоммуникационных систем. Сотрудники департамента ликвидируют последствия несанкционированных действий, которые могут нарушить или нарушают бесперебойное функционирование соответствующих систем органов

государственной власти. Они отвечают на имеющиеся и возможные угрозы, с помощью комплекса средств обеспечения безопасности данных.

Немаловажным является и то, что отечественные специалисты имеют возможность непосредственно общаться со своими зарубежными коллегами. По инициативе Госспецсвязи и Государственного предприятия «Украинские специальные системы» определяются основные направления реализации технической политики государства в сфере защиты информационных ресурсов и решения ряда проблем.

Среди первоочередных направлений усовершенствования системы защиты украинских информационных ресурсов выделяются следующие:

- Развитие соответствующей нормативно-правовой базы с учетом международных стандартов при активном участии разработчиков, изготовителей средств защиты информации, организаций, которые предоставляют услуги в этой сфере.

- Отработки методов противодействия компьютерным вирусам.

- Улучшения инфраструктуры электронной цифровой подписи, технологий межведомственного документооборота.

Так же выделяются и широкий спектр ключевых задач, которые определяют научные, технические и экономические аспекты обеспечения защиты информации по следующим направлениям:

- Актуальные вопросы обеспечения безопасности информации в киберпространстве.

- Перспективы и проблемы создания современных радиотехнических средств специальной связи.

- Технические решения и предложения для создания и эксплуатации современных защищенных информационных сетей.

- Актуальные вопросы системы подготовки кадров в сфере защиты информации.

В ходе постоянно развития процессов информатизации публичного управления, государственные служащие вовлечены в целую систему информационных правоотношений. Поэтому представить себе их контрольно-надзорную, разрешительную деятельность с помощью соответствующих юридических норм, актов реализации прав и обязанностей субъектами права без получения и использования потока необходимой информации практически невозможно. Учитывая это, на сегодняшний день представляется необходимой разработка в нашем государстве новой модели правового регулирования информационных правоотношений в системе государственной службы, которая учитывала бы принципиально новые проблемы глобальной информатизации и компьютеризации современного общества по изложенным выше направлениям.

Список использованных источников

1. А.В. Куракин, М.В. Констенников: «Государственная служба и информационная безопасность» / [Электронный ресурс]: – Режим доступа: <https://goo.gl/fN7H6v>

Научный руководитель: к.ф.-м.н., доцент Козин А.Б.

Кулинич Аліна Андріївна

студентка IV курсу

факультету підготовки слідчих

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ

В період прогресивного розвитку економічних процесів в нашій країні, виникає багато колізій в національному законодавстві щодо врегулювання деяких аспектів діяльності пов'язаної з використанням віртуальних грошей. Державне регулювання обігу криптовалют є визначальним і необхідним чинником розвитку законного використання цифрових валют. Вплив держави на дану сферу здійснюється переважно через формування законодавчої та нормативної бази діяльності учасників цього процесу.

Нещодавно Верховна рада України, з метою регулювання правовідносин у сфері обігу, зберігання, використання та проведення операцій з віртуальними грошима в Україні, представила законопроект про легалізацію криптовалют, де зазначається що, криптовалюта – це децентралізований цифровий вимір вартості, що може бути виражений в цифровому вигляді та функціонує як засіб обміну, збереження вартості або одиниця обліку, що заснована на математичних обчисленнях, є їх результатом та має криптографічний захист обліку. Криптовалюта для цілей правового регулювання вважається фінансовим активом [1].

Статус криптовалюти в Україні не визначено законом, але це не означає що вона заборонена, і оскільки вона не підпадає під визначення валюти або платіжного засобу за її майнінг (виготовлення) не передбачено юридичної відповідальності [2]. Відсутність законодавчої бази, яка регулює дане питання може зумовити багато ризиків для громадян, які використовують віртуальну валюту для розрахунків. Не дивлячись на це, зараз відбувається активне використання її в якості активів підприємств та установ, а також в звичайному житті.

Криптовалюта не має єдиного емісійного центру, а її випуск може бути проведено випадковим чином будь-яким клієнтом системи за допомогою використання обчислювальних потужностей електронного обладнання для підтримки роботи системи. На сьогоднішній день у світі існує понад 1100 видів криптовалют, загальна капіталізація цього ринку становить – 133 мільярдів доларів [3].

Зараз більшість країн світу занепокоїлись питанням обігу криптовалют та почали активне, всебічне дослідження цього явища. Наприклад, Японія вже легалізувала статус віртуальних грошей та назвала їх засобом платежу.

В Україні статус криптовалюти поки ще не закріплено і це несе в собі загрозу шахрайства. Через відсутність будь-яких механізмів захисту з боку держави, відповідальність за свої кошти лягає на плечі учасників операцій з криптовалютою.

На нашу думку, ринок криптовалют є блискучою перспективою для економіки України, він дає інноваційні можливості для розвитку сучасної інфраструктури та нових технологій, тому важливою частиною в законодавстві повинно бути саме стимулювання до зайняття такою діяльністю. Такі стимули пропонується застосовувати для суб'єктів підприємницької діяльності шляхом:

- а) встановлення пільгових тарифів на електроенергію (пільгові промислові тарифи в індустріальних парках та більш пільгові ніж існуючі нічні тарифи для «майнерів» із решти території України);
- б) пільгового та максимально спрощеного оподаткування.

Ці положення вочевидь є відправною точкою для великої дискусії про те, яким саме чином має відбуватися регулювання ринку криптовалют в Україні [4].

Отже, відносини у цій сфері потрібно закріпити законодавчо як можна швидше, щоб громадяни могли спокійно розпоряджатися, обмінювати, використовувати електронну валюту для своїх цілей. Також важливим чинником для прогресивного розвитку нашої країни є вивчення всіх механізмів функціонування, ризиків та перспектив інноваційної валюти. Законопроект щодо регулювання криптовалюти вже зареєстровано в Верховній раді України, і після його прийняття Україна вийде на новий рівень, що допоможе залучити міжнародні інвестиції для розвитку економіки України.

Список використаних джерел:

1. Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні: проект Закону України №7183-1 від 10.10.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH5JJ1AA.html.

2. Правове регулювання криптовалют в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://politica-ua.com/novosti/item/43407-pravove-regulyuvannya-kriptovalyut-v-ukrajini>.

3. Криптовалюта в Україні не заборонена законом – Данилюк // [Електронний ресурс]. //Режим доступу: <https://ukr.media/business/326998/>

4. Криптовалюту – в каждый дом // [Електронний ресурс]. //Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/2017/10/12/30404586/>

Науковий керівник: к.пед.н., доцент Логінова Н.І.

Манецька Дар'я Миколаївна

студентка I курсу

факультету психології, політології та соціології

Національного університету «Одеська юридична академія»

КСЕНОФОБИЯ У СУЧАСНОМУ ЖИТТІ

Одною з найактуальніших, найскладніших і значущих проблем захисту прав людини є ксенофобія.

Саме слово «ксенофобія» походить від давньогрецького «xenos» – сторонні, іноземці. У словнику Вебстера, виданого у 1841 р. у США, «ксенофобія» позначена як страх або ненависть до незнайомців та іноземців, або до незнайомої культури, явищ.

Це очевидно, бо історично складалося так, що поява чужинців, як правило не супроводжувалося нічим позитивним. У кращому випадку вони впроваджували в суспільство, нові поняття, культурні закони, норми права, тим самим аборигени асимілювалися. У гіршому випадку вони завойовували землі, на які вони, власно, прийшли. Хороші чи погані, глобальні чи незначні – це інше питання, але чужинці представляли реальну загрозу сформованій культурі народу, який проживав на територіях, до загарбання [1].

З точки зору біосоціології, ксенофобія є суспільною проекцією інстинкту самозбереження певної національно-економічної формації. Тобто утворилася вона з тих давніх пір, коли кожна чужа, незнайома, відмінна людина була потенційно небезпечною, і несла вимушену, а інколи невимушену небезпеку. Для самозбереження давні люди мали звичаєве право не довіряти чужинцям, і прагнули вигнати або знищити таку особу. З розвидком цивілізацію світ став набагато більш безпечним, однак страх, що сформувався у процесі еволюції всього чужого міцно вкоренився у підсвідомості багатьох людей. Ксенофобія має багато облич і проявів – расизм, антисемітизм та упереджене ставлення до інших національностей,

ісламофобія та інша релігійна нетолерантність, дискримінація біженців, мігрантів і т.п. Проблеми, з якими стикається суспільство, що погодилося прийняти значний відсоток іммігрантів і надати їм такі самі права та можливості, як у корінних жителів, лежать не лише в економічній та в основному в соціальній площинах. Постає ряд проблем, які несуть у собі значну приховану небезпеку для самих засад існування держави як інституту, який будується на принципах демократії та дотримання прав і свобод людини.

Останнім часом в Україні спостерігається тенденція до збільшення проявів ксенофобії. Причини цього явища полягають у зростанні соціальних та економічних проблем в суспільстві, неефективній політиці профілактики відповідних явищ у молодіжному середовищі. Не останню роль тут відіграє і відома залежність від найближчого сусіда – багатонаціональної Росії, в історії якої можна знайти не тільки позитивні аспекти міжетнічних взаємодій. Тенденції розвитку подій у наших країнах досить схожі. [2]

Так, наприклад, результати тривалого соціологічного моніторингу, що проводився Всеросійським центром дослідження громадської думки (ВЦДГД) (1990-2003 рр.), показують, що негативне ставлення до чеченців фіксується у більш 50% росіян, до азербайджанців – від 30 до 48% (у різні роки), до вірменів і грузинів – від 27 до 45%, до народів Середньої Азії – від 20 до 22%, до естонців і євреїв – від 13 до 17%, до татар і башкир – від 12 до 15%. При цьому загальні показники ксенофобії перевищували 65% [3].

Чи не найпоширенішою думкою про причини ксенофобії є те, що її породжує соціально-економічна ситуація, і насамперед стан ринку праці та рух робочої сили на ньому.

Ксенофобія нерідко перетворюється на соціально небезпечний психологічний феномен: коли відмінності між людьми самі по собі починають сприйматися як проблема, коли цих відмінностей бояться. Страх породжує неприязнь, яка може перейти в ненависть і ворожість. І тоді психологічний механізм «ми – вони» активізується в повній мірі і визначає формування негативних стереотипів і забобонів, відразливих образів ворога і різних форм дискримінації. Для ксенофоба фактор загрози має першорядне значення: світ небезпечний, він населений ворожими країнами, народами, групами і людьми. Чим в більшій безпеці відчують себе люди, тим менше чужих і небезпечних груп вони знаходять в оточуючому світі. А зростання відчуття загрози істотно стискає безпечне соціальний простір людини, в кращому випадку, до розмірів його сім'ї [4].

«Ми різні, але ми рівні», – саме з такого висловлювання розпочала свою доповідь «Правовий аспект боротьби з проявами расизму в Україні» вчитель правознавства В.В. Жигинас. Забезпечення прав людини незалежно від раси, статі, мови, етнічного походження, національності або релігії, – є фундаментальним принципом міжнародного законодавства в галузі прав людини, а расизм зводить нанівець саме поняття загальних прав людини.

Згідно з міжнародними правозахисними законами, держави зобов'язані боротися з проявами дискримінації у будь-якому вигляді. Україна є учасницею ряду договорів з прав людини, які мають безпосереднє відношення до расової дискримінації. Серед них – Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (МПГПП), прийнятий 16 грудня 1966 року, Європейська конвенція захисту прав людини та основних свобод (ЄКПЛ) 1966 року, Міжнародний пакт про економічні, культурні та соціальні права (МПЕКСП), Конвенція про ліквідацію усіх форм дискримінації жінок і Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації.

Кандидат історичних наук Л.Я. Лук'янчук звертала увагу на те, що расизм і ксенофобія базуються на неповазі до інших культур та цінностей, тому кращою зброєю проти цього зла є освіта. Про виникнення расизму і його різновиди розповів заслужений учитель України, двічі лауреат Сорівських премій М.Ф. Цепух з доповіддю «Сексизм та расизм як прояв ксенофобії» [2].

Отже, проаналізувавши ситуацію станом на сьогодні ми бажимо, що проблема, набирає все більше обертів у суспільстві нашої країни. Слід зауважити, що конкретні протидії, цій проблемі з боку держави, помітні дуже рідко. Тому складається враження, що Україна крайонь-радикально та байдуже ставиться до людей, що потребують допомогу. Як ми все дізналися, така поведінка не є безпідставною: вона виникає ще при зародженні людства. Ще з давніх-давен у всьому людстві було виплекано такий менталітет як страх до чужинців. На жаль, на сьогодні Україна так і не змогла зкоринити цю фобію повністю. Але крокуючи в темпі з всесвітнім розвитком, наша країна стоїть на шляху до нових звершень та удосконаленні існуючих законів суспільства. І неодмінно, пройде не великий проміжок часу і наше суспільство відчинить двері вже новому кращому та толерантнішому світогляду.

Список використаних джерел:

1. Кузнецова Олена. Видова характеристика ксенофобії // Вісник Львівського університету, Серія журналістика. 2012. Випуск 33. С. 134–145.
2. Кобзін Д.О., Шейко Р.В., Мартиненко О.А., Белоусов Ю.Л. Ксенофобія в контексті поліетнічності українського суспільства. Результати соціологічного дослідження. – Харків, 2008. – 43 с.
3. Кельберг А.А. Ксенофобія як соціально-психологічний феномен // Вісник СПбГУ. 1996. Сер. 6. Вип. 2 (№ 13). С. 49
4. Глод Оксана «Новий» расизм ксенофобія в політичному житті [Електронний ресурс]: – URL: <https://goo.gl/9xKcCb> Дата звертання 30.10.2017 р.

Науковий керівник: к.ю.н., Чанишев Р.І.

Ціж Христина Юрївна
студентка I курсу
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»

СТАВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВА ДО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В сучасних умовах, коли відбуваються ледь не щогодинні зміни в розвитку інноваційних технологій, важливою проблемою постає думка людей щодо розвитку інформаційних технологій, переосмислення їхнього значення в житті окремих індивідів та суспільства в цілому.

Не можна недооцінювати значення питання, що стосується ставлення суспільства до розвитку інформаційних технологій, адже сучасний світ перейшов у нову епоху – епоху інформатизації, яка характеризується широкими можливостями для вільного пошуку, передачі та прийому інформації для великого кола осіб.

Інформаційні технології глибоко проникли в сучасне суспільне життя та посідають ледь не найвищий за значенням щабель у житті сучасного індивіда. Ставлення людей щодо розвитку цих технологій розділяються. Дехто схвалює його, хтось ставиться до цього негативно, а хтось нейтрально. Проте, на мою думку, ніхто не може залишатись осторонь вище наведеного питання, оскільки всі ми живемо в епосі інновацій та панування Інтернету й не можемо відгородитись від того, що відбувається навколо нас [1].

Характеризуючи питання про сучасний розвиток інформаційних технологій, необхідно звернутись до понять «інформатизація суспільства» та «інформаційне суспільство».

Інформатизація суспільства – це глобальний соціальний процес, особливість якого полягає в тому, що домінуючим видом діяльності в сфері суспільного виробництва є збір, накопичення, продукування, обробка, зберігання, передача та використання інформації, здійснювані на основі сучасних засобів мікропроцесорної та обчислювальної техніки, а також на базі різноманітних засобів інформаційного обміну. Інформатизація торкнулась майже усіх сфер соціального життя. Інформатизація суспільства є перспективним шляхом до економічного, соціального та освітнього розвитку.

Завдяки процесу інформатизації створюється нова суспільна ланка – інформаційне суспільство, яке в свою чергу характеризується високим рівнем інформаційних технологій, розвинутими інфраструктурами, які забезпечують виготовлення інформаційних ресурсів і можливість доступу до інформації, прискоренням процесів автоматизації обробки інформації, радикальними змінами соціальних структур, внаслідок чого відбувається розширення сфери інформаційної діяльності [2].

Визначення поняття «інформаційне суспільство» є доволі дискусійним в наукових колах. Як правило науковці намагаються визначити основні, фундаментальні ознаки такого суспільства. Так, В.М. Врижко, ОМ. Гальченко, В.С. Цимбалюк визначають інформаційне суспільство як:

1. Суспільство, в якому більшість працівників займаються створенням, збором, відображенням, реєстрацією, накопиченням, збереженням і поширенням інформації.

2. Суспільство, в якому діяльність людей ґрунтується на використанні послуг, що надаються за допомогою інформаційних технологій та технологій зв'язку.

Юдін О.К. та Богуш В.М. вказують на необхідність розроблення програми входження в інформаційне суспільство, під якою розуміють план діяльності держави з реалізації Концепції національної інформаційної політики, спрямованої на вирішення завдань формування інформаційної сфери, які забезпечують:

- розвиток засобів масової інформації;
- формування інформаційних ресурсів;
- надання інформаційних послуг;
- підготовку інформаційних продуктів;
- прийняття термінових заходів, спрямованих на створення єдиного інформаційного простору держави і його інтеграції в світовий інформаційний простір;
- встановлення жорсткого контролю за державними системами зв'язку та телекомунікацій.

Цікавим є визначення, яке запропонувала Арістова І.В.: «Громадянське суспільство з розвинутим інформаційним виробництвом і високим рівнем інформаційно-правової культури, в якому ефективність діяльності людей забезпечується розмаїттям послуг на основі інтелектуальних інформаційних технологій та технологій зв'язку» [3].

Отже, підсумувавши вищенаведені думки вчених можна сказати, що інформаційне суспільство – це суспільство, в якому діяльність людей здійснюється на основі використання послуг, що надаються за допомогою інформаційних технологій та технологій зв'язку.

Сучасне суспільство навряд чи можна уявити без інформаційних технологій. Перспективи їхнього розвитку сьогодні складно уявити навіть високоосвіченим фахівцям. Проте усім зрозуміло, що в майбутньому нас чекає щось грандіозне. І якщо темпи розвитку інформаційних технологій не скоротяться (а в цьому немає ніяких сумнівів), то це відбудеться дуже скоро.

Схвальне ставлення людства до розвитку інформаційних технологій полягає в тому, що застосування сучасних технологій має формувати гармонійне, культурне суспільство без державних кордонів, вікових,

освітніх, статевих, національних обмежень, на основі миролюбства, духовності та партнерства. Зменшується відстань між спеціалістами ІТ та користувачами. Збільшилась швидкість обміну інформацією, тож ми можемо отримати потрібні нам дані в лічені хвилини, а то й секунди. Важко уявити людину, в якій немає смартфона чи смартбука з підключенням до «Всесвітньої павутини».

Інформаційні технології це один із сучасних способів спілкування, головними перевагами якого є загальнодоступність. Використовуючи інформаційні технології можна з легкістю отримати доступ до тої інформації, яка вас цікавить на даний момент.

Тенденція негативного сприйняття суспільством інформаційних технологій пов'язана з небезпечним впливом машинізації на свідомість та поведінку людей: проникненням ІТ в економічну діяльність суспільства для отримання надприбутків, розгортання інформаційних війн, формування у населення виявів насилля, агресії, перетворення молодшого покоління у комп'ютерних рабів, пропаганда сексуальних збочень. ІТ можуть зруйнувати особисте життя людей та організацій.

Процес адаптації до нових прийомів та методів роботи людьми старшого покоління проходить важче, ніж молоді. Збільшується дистанція між працівниками інформаційної індустрії та тими, хто не належить до інформаційної еліти. Формується новий тип людей, які проводять майже весь час біля комп'ютера, – *homo medium*. – вони настільки глибоко входять у віртуальну реальність, що є небезпека втратити здоровий глузд, нормальні контакти із суспільством, межі між реальним та вигаданим життям [4].

Разом з технічними перевагами, існує чимало небезпек. Зростає залежність людини від неминучих технічних збоїв, помилок, неувважності персоналу або втручання зловмисників; не виключена також можливість централізованого збору відомостей про особисте життя громадян і про їхні переконання. Це створює загрозу правам і свободам громадян, веде до тотального контролю за життям людини, зокрема за її світоглядом.

Такі застереження не є безпідставними. Згадаймо, хоча б вірус Petya-A, який вивів з ладу більшість систем державних установ, банків, організацій. Отже, ми бачимо, що у кожній медалі є дві сторони. Тому варто пам'ятати про безпеку користування Інтернетом та інноваційними технологіями загалом.

Здавалося б, інформаційні технології настільки заповнили світ, що неможливо нейтрально ставитись до їхнього розвитку, але існує і така тенденція. Здебільшого її дотримуються особи старшого віку, яким важко опанувати нові технології, або ж ті, у кого немає доступу до цих інновацій. Проте все ж таки, наше суспільство йде до абсолютної його інформатизації та комп'ютеризації, тож не зіткнутись з цими проблемами, зрештою, не вийде ні в кого [5].

Підвівши підсумок можна сказати, що інформаційні технології глибоко проникли в наше життя і сучасне суспільство, яке не зможе в нинішньому вигляді існувати без них. Думки в соціумі щодо розвитку інформаційних технологій розділились, проте, на мою думку, ніхто не може залишатись осторонь від такого питання та не слідкувати за новими тенденціями розвитку ІТ.

Застосування сучасних інформаційних технологій швидкими темпами перетворюється в потужний засіб масової інформації, здатний ефективно впливати на формування суспільної думки, моментально поширювати відомості, дані й навіть детермінувати поведінку людей.

На мою думку, для того, щоб захистити себе від небезпеки з боку «Всесвітньої павутини», необхідно усвідомити важливість захисту своєї та чужої приватної інформації та не розповсюджувати конфіденційну інформацію у мережі, шукати інформацію лише на перевірених електронних ресурсах, не відвідувати сумнівні сайти, піддаючись на так звані «спокуси».

Звісно, нам необхідно користуватись інформаційними технологіями, йти в ногу з суспільством, але, я вважаю, варто підходити до цього з відповідальністю. Потрібно наперед передбачати, які наслідки може притягнути один необдуманий «клік» мишкою.

Список використаних джерел:

1. Гриценко В.И., Паньшин Б.Н. Информационная технология: вопросы развития и применения. – К.: Наук. думка, 1988. – 272 с.
2. Інформаційні технології навчання: навчальний посібник. – К.: Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2011. – 184 с.
3. Поняття інформаційного суспільства [Електронний ресурс]: – URL: <http://qoo.by/2Tcc>. – Дата звернення: 30.10.2017 р.
4. Інформаційна ера [Електронний ресурс]: – URL: <http://qoo.by/2Tce>. – Дата звернення: 30.10.2017 р.
5. Інформаційні технології [Електронний ресурс]: – URL: <http://qoo.by/2Tcf>. – Дата звернення: 30.10.2017 р.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Чанишев Р.І.

КРУГЛИЙ СТІЛ

«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ»

Aliluiko Nataliia Olexandrivna

*a 6-th year student of the faculty of International Legal Relations of the
National University «Odessa Law Academy»*

ANTI – CORRUPTION POLICY IN MEDICINE: LEGAL ASPECTS

*Big Pharma needs so heavily intertwined
with the financial profits culture to prosper*
James Morcan

Nearly everybody had such experience – had got long list of prescribed medicines. The next question arises – is every of them neediness?

The list of prescribed medicines includes more than is neediness in many cases. That means the high rate of prescription not based on patient need because of the kickbacks to doctors by pharmaceutical companies. The last one is the form of corruption. It presents one of the global problems.

Examples, which confirm this is the outcome of this situations. One of them is the global growth the price of medicines (because of the expenses for bribes). In the United States of America alone, the report said, “The pharmaceutical industry spends an estimated \$42bn [a year] on promotional activities that target doctors, which is equal to \$61,000 per doctor on average.” In some countries, the report said: “A pharmaceutical company can use representatives to collect data on the safety and efficacy of its medicines from doctors who did not even prescribe the medicines being studied, in return for some kind of compensation” [1, p. 429-433].

I would like to present your attention the proposal to fix this problem in Ukraine. It is a policy, which tackle the corruption in area of healthcare and medicine. The Model Act of it presents anticorruption strategy.

The purpose is of this policy is to set out the responsibilities of doctors and pharmaceutical companies regarding the prevention of kickbacks as the form of corruption in country and the procedures to be followed where corruption is detected or suspected. It is applied to any rewards (material or nonmaterial thing (services) in area of healthcare and medicine for prescribing more medicines under the following below mechanism. The Anti-Corruption Policy applies to any member, who get list of medicines from doctor from one side and doctor (or doctors) and pharmaceutical companies from the other side.

Government is responsible for System of control (coordination). System of subjects presented by the National anticorruption office are responsible for the prevention, detection and investigation of irregularities supplying the following below mechanism, the Antimonopoly committee of Ukraine in cooperation with individual, institutions of civil society and than both previous with the government institution (government and courts).

Firstly, it includes tools for improvement monitoring of such form of corruption. I propose to make improvement in cooperation between private individual, institutions of civil society and than both previous with the government institution (government and courts). I distinguish two categories of private individuals: younger ones (first category) and older ones (the second category). Bot in FB is the source of message for the first category. The second category could bring the information themselves to the next subject. Then the message is delivered by both categories to the commission of public organization. FB is the source of advertising for the first category. A free separate newspaper is for the second one (which will be delivered them once in season by public organizations).

Secondly, it includes tools for improvement of prosecution. The commissions of the public organizations prepare case before the Regional Office of ombudsman. The guide is neediness be developed by Office of the Ministry of Justice of Ukraine.

It should be included the UNCAC provisions, national legislation, Code of Medical Ethics by the Ministry of Justice of Ukraine, Prescription Rules in Ukraine. In addition, the reports of center of Ministry of Healthcare of Ukraine which is no neediness in case of separate illness neediness to deliver to committee. There are a need in providing enforcement the Prescription Rules in Ukraine (developed with WHO Collaborating Centre for Drug Statistics Methodology), which prescription medicines is due to the their international non-proprietary name in accordance with.

Ombudsman prepares case before the National anticorruption office and before the Antimonopoly committee of Ukraine. It could investigate the flow of funds of the company and prepares the case before the Anticorruption court. The last one conducts the further investigations and prepares cases before the Anticorruption court. The next step is to provide by law special case (medical one), which will solve the Anticorruption court. It include the following amendments in law introduced the Anticorruption court to solve case as separate one.

The amendments must be done in law, regulating the competency of company. It means the high penalty for unicompetition act – high criminal and civil fines.

The last one is responsible not only for bribery (criminal responsibility), but for conducting unicompetition act (civil or criminal responsibility). The preparation of law initiative by public organization to Ombudsman and the last one to the Parliament depute of the special committee of the Parliament. In addition to this

neediness the expertise of the Ministry of Healthcare of Ukraine which is no neediness in case of separate illness. The results of conviction will publish in papers and in FB. This means the reveal of corruption of doctors and companies. It means loosing trust and bad reputation. For doctors, for instance, it means loose clients. It is very up-to-date due to reform Medical area in Ukraine.

The expenses for developing, designing and advertising the bot will cover the kraudfanding projects were launched on the platform Kickstarter. The issuing, delivering of the newspaper by sponsoring of public organization and as social business. The expenses for amendment will be provided by Budget of Ukraine.

To sum up, this proposal will provide tackle the corruption by such tools as amendments to law and providing the better system of monitoring.

Bibliography:

1. Troyen A et al. Health Industry Practices That Create Conflicts of Interest: A Policy Proposal for Academic Medical Centers. JAMA 2006; 295:429-433.

Supervisor: assistant professor M.Y. Ryazanov

Гернага Юрій Омелянович

студент V курсу

Інституту кримінальної юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИЩИЙ АНТИКОРУПЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ ЯК НОВОСТВОРЕНИЙ ОРГАН В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Україна, є країною що розвивається. Створюється нова ситема органів, створюються нові підприємства, шляхом переведення старих підприємств державної чи комунальної власності у приватну власність, поступово можливо незначними темпами як цього б хотілося відбувається індустріалізація. З розвитком підприємництва, накопиченням ресурсів у конкретних осіб, із збільшенням товарообігу зростає і рівень економічної злочинності та необхідності введення нових норм законодавства, нових відносин, які були б охоронювані законом, нових інституцій / органів які б розглядали питання щодо притягнення до відповідальності ввинних осіб і запроваджували для таких економічні, маатеріальні, фізичні та інші санкцій. До прикладу обмеження волі, позбавлення волі, ліквідація підприємства, система штрафів, штрафних санкцій та інше. Тут же постає питання не лише про створення таких органів але й про їхню дієвість. Про дієвість

системи судових органів, органів прокуратури, поліції, СБУ та ін. Як показує статистика на сьогоднішній день існує проблема розслідування злочинів, і це слід підкреслити іменно розслідування злочинів, і притягнення винних до реальної відповідальності. У країні, що розвивається і на прикладі іноземних держав західної частини Європи, це можна відзначити, досягнути одразу позитивного результату важко і практично неможливо. Але постійно удосконалюючись, постійно модернізуючи законодавство з вимогами часу, зменшення прогалин у ньому, і підвищення його практичної реалізації поступово вирішують це питання.

На сьогоднішній день, актуальним залишається питання не лише введення нових інститутів та органів, але й питання підвищення санкцій за вчинені правопорушення, а також актуальним є питання підвищення ВВП і рівня доходів громадян. Говорячи, в контексті про новостворені органи, слід визначити що існують і певні недоліки в їх роботі, які потрібно усунути і максимально врахувати при створенні нових органів, на прикладі ВАКСУ. В Україні уже працює Спеціалізована антикрупційна прокуратура, Національне антикорупційне бюро України, Національне агенство з питань запобігання корупції, існує процес подання декларацій для осіб які претендують на державну службу, але є ще не врегульовані питання щодо подання декларацій, їх заповнення, і перевірки. Ці питання необхідно доробити і доопрацювати, для уникнення колізій і сеперечностей з приводу цього.

Для введення безвізового режиму однією з вимог було, створення антикорупційних органів в Україні. Вони були створені недавно з 2014 року. Але на сьогодні залишається проблемним питання прийняття законопроекту про Вищий Антикорупційний Суд. В 2016 р був прийнятий новий закон про «Судоустрій і статус суддів». В новій редакції закон передбачав створення ВАКСУ. На створення цього органу законодавець надав рік. У судовій системі є суди, що розглядають кримінальні справи, суди що розглядають господарські справи, адміністративні справи, і нормативним підґрунтям цих судів було процесуальне законодавство. Це і ЦПК і ГПК і КпАП, Кодекс адміністративного судочинства і т.д. Що стосується ВАКСУ, то процесуального законодавства по ньому ще немає. На сьогоднішній тільки частково згадується про цей суд в законі «Про судоустрій і статус суддів», але безпосередньо не регулюється це питання. Також проект закону «Про антикорупційні суди» який би регулював це питання, потребує вдосконалення. Якщо вести мову про схожі антикорупційні органи, то у випадку Спеціальної Антикорупційної прокуратури є чітко прописано цей орган в системі органів прокуратури. Цей орган діє окремо, підпорядковується Генеральному прокуророві, очолює її керівник САПу, який є заступником Генерального прокурора, тобто тут чітко видно систему органу. У відношенні ВАКСУ не лише немає процесуального законодавства,

але й невідомий принцип оскарження судових рішень. Проте це питання передбачено в Конституції України, і в процесуальному законодавстві, і в законі України «Про судоустрій і статус суддів». ВАКСУ передбачається як суд першої інстанції, тоді виникає логічне питання: до якої інстанції оскаржувати, прийняті даним органом рішення? Проектом закону розглядається можливість оскаржувати рішення ВАКСУ до апеляційної палати та ВСУ як касаційної інстанції.

Перший етап який необхідно зробити, це прописати та прийняти Верховною Радою законодавство, на основі якого даний орган буде функціонувати.

Також, слід врахувати кількість справ, яку розглядає НАБУ, і кількість справ які надходять до суду, а також кількість рішень які приймаються у таких справах. І тут постає питання чи варто впроваджувати такий суд, коли немає належної кількості даної категорії справ, які б після НАБУ надходили до суду.

Важливим є питання фінансування, цього суду, матеріально-технічне забезпечення, це організаційно-матеріальний момент. Ще раз виникає питання чи варто створювати ВАСУ? Проект закону передбачає фінансування з Державного бюджету цей суд. Але проаналізувавши рівень ВВП держави та й взагалі економіку держави, рівень мінімальної заробітної плати можна зробити висновок що це значні, зайві і не найактуальніші затрати. Це що стосується проблемних питань. Звичайно, існують і позитивні моменти у створенні такого суду: це і публічний відбір кадрів, куди б потрапили люди з бездоганною репутацією, а це означало б що даний орган вирішував справи б чесно та об'єктивно. Також, навантаження на загальну судову систему було б меншим і якість безпосереднього розгляду справ була б кращою.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/page>
3. Про антикорупційні суди: Проект Закону від 01.02.2017р. № 2149-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61038

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Ковальчук І.С.

Годунок Ксенія Олександрівна
студентка III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Проблема корупції притаманна будь-якій країні, протягом тривалого часу людство намагаючись приборкати корупцію набувало як позитивного, так і негативного досвіду боротьби з цією соціальною хворобою. Кожна держава намагалася розробити свою ефективну систему заходів, які б звели до мінімуму її негативні наслідки.

Багатьом країнам, досить «чистим» з точки зору корупції (за рейтингом корумпованості), вдалося створити ефективний механізм протидії корупційним проявам. До таких країн слід віднести: Фінляндію, Данію, Нову Зеландію, Ісландію, Сінгапур, Швецію, Канаду, Нідерланди, Люксембург, Норвегію, Австралію, Швейцарію, Велику Британію, Австрію, Ізраїль, США, Чилі, Ірландію, Німеччину та ін. Усі вони мають деякі особливості в організації антикорупційної діяльності, але спільними для них є: бажання організації активної протидії корупційним проявам; створення відповідної правової бази; залучення до протидії корупційним проявам громадських організацій. Корупція, по-перше, усвідомлюється урядом цих країн як серйозна проблема національної безпеки. Вона розглядається як зовнішня, так і внутрішня загроза [1, с. 15].

Необхідно розглянути досвід окремих країн Європи та світу, які ефективно ведуть боротьбу з корупцією. Наприклад, система протидії корупції у Нідерландах включає такі процедурні та інституціональні заходи, як: постійна звітність та гласність у питаннях виявлення корупції і обговорення наслідків – покарання за корупційні дії. Щорічно міністр внутрішніх справ доповідає парламенту про виявлені факти корупції та вжиті заходи щодо покарання осіб, причетних до корупції [2, с. 54].

Якщо розглянути досвід боротьби з корупцією у Німеччині та Словаччині, то він свідчить про ефективність залучення громадськості для боротьби з корупцією. Зокрема, відомство кримінальної поліції федеральної землі Нижня Саксонія впровадило прийом анонімних повідомлень від громадян про економічні злочини. Таке рішення було прийнято за результатами пілотного проекту, під час якого за чотири місяці до вищезазначеного спецпідрозділу, який складається всього з 9 працівників прокуратури та 33 поліцейських, надійшло 184 повідомлення. Карні справи було відкрито у 124 випадках, з яких 30% стосується справ щодо корупції [3, с. 36].

На мою думку, базовою складовою успішної протидії корупційним проявам є належне антикорупційне законодавство. У вузькому розумінні

антикорупційне законодавство – це закони та інші нормативно-правові акти, які встановлюють спеціальні законодавчі положення щодо запобігання корупції, визначають ознаки корупційних правопорушень та відповідальність за їх вчинення, регулюють діяльність державних органів чи їх спеціальних підрозділів, до компетенції яких належить протидія корупції, координація такої діяльності (контроль) та нагляд за нею.

Аналізуючи результати спільних угод держав у сфері протидії корупції, слід особливу увагу звернути на Конвенцію Об'єднаних Націй щодо протидії корупції. Цей юридичний акт є результатом спільних міжнародних домовленостей, в якому складені ключові положення, необхідні в практичній діяльності щодо протидії корупційним проявам. Зокрема, у преамбулі цієї Конвенції вказується на необхідність реагування на загрози, які складає корупція, результатом якої є брак стабільності і безпеки суспільства, а тим самим вона приносить шкоду демократичним інституціям, етичним цінностям і справедливості, а також загрожує повноцінному розвитку правової науки.

Корупція, як соціальне явище, притаманна будь-якому суспільству, будь-якій державі, жодна країна у світі сьогодні не може оголосити себе вільною від корупції. Однак окремим країнам світу вдається ефективно боротися з цим негативним явищем. Саме країни, які можна назвати порівняно вільними від корупції, та яким вдалося створити ефективний механізм протидії корупційним проявам (зокрема: Фінляндія, Данія, Нова Зеландія, Ісландія, Сінгапур, Швеція, Канада, Нідерланди, Люксембург, Норвегія, Австралія, Швейцарія, Велика Британія, Австрія, Ізраїль, США, Чилі, Ірландія, Німеччина та ін.) у більшості випадків є ініціаторами розробки міжнародних нормативно-правових актів [4, с. 64]. Я вважаю, що всі вони мають деякі особливості в організації антикорупційної діяльності, але спільними для них є: бажання організації активної протидії корупційним проявам; створення відповідної правової бази.

Підсумовуючи необхідно зазначити, що загальні особливості боротьби з корупцією і методи усунення цього негативного явища передбачають: підконтрольність державних чиновників, державних інститутів громадськості і парламенту; відкритість і прозорість прийняття рішень на усіх рівнях державної влади і місцевого самоврядування; свободу слова, свободу засобів масової інформації та їхньої реальної незалежності. Однією з головних складових формування і реалізації ефективної системи боротьби з корупцією є чітка взаємодія держав, у першу чергу їх правоохоронних органів, на регіональному і міжнародному рівнях, участь у заходах боротьби з цим негативним явищем. Крім того, корупція вже не є локальною проблемою, а вона перетворилася на транснаціональне явище, яке впливає на суспільства й економіки всіх країн, що зумовлює винятково важливе значення міжнародного співробітництва в галузі запобігання корупції та контролю за нею.

Список використаних джерел:

1. Unraveling Corruption: Understanding of Corruption and their Willingness to Take Action. ICAC Research Report Number 1 (April, 2012). – 214 p. переклад Є. В. Вишневського
2. Тимченко Л.Д. Корупційна діяльність / Л.Д. Тимченко // Проблеми корупції. – 2009. – № 5. – 210 с.
3. Чемерис І.В. Зарубіжний досвід протидії корупції в системі державного управління / І.В. Чемерис // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 4. – С. 154
4. Яремко В.С. Проблематика міжнародного права / В.С. Яремко // Проблеми міжнародного права. – 2010. – № 3. – 260 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Белогубова О.О.

Карпенко Анастасія Олегівна

студентка III курсу

факультету міжнародно-правових відносин

Національного університету «Одеська юридична академія»

МЕТОДИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ВИНИКНЕННЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

На сьогодні проблема корупції є значним стримуючим чинником у соціально-економічному розвитку України. Вона стала визначною характеристикою ХХІ століття в нашій державі – симптомом жакливої хвороби, з яким довелося зіштовхнутися українському суспільству. Підписання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом поставило перед нею безліч завдань, реалізація яких потребує сутнісного і істотного реформування, особливо у сфері державного управління, яке протягом багатьох років внаслідок корумпованості знищувало підвалини демократизму і довіру народу до державних посадовців. На загальнодержавному рівні, з ратифікацією Конвенції ООН проти корупції, було здійснено декілька вагомих кроків у цьому напрямку: розроблено і прийнято антикорупційне законодавство; відбувається ведення на постійній основі діалогу України із світовою спільнотою з метою подальшого вироблення дієвих засобів протидії та подолання корупції; проводяться наукові дослідження з питань запобігання корупції. Але на практиці проблема продовжує існувати через відсутність регламентації практичної діяльності механізмів, що сприяли б її подоланню, на відміну від

розвинених країн, які мають такий досвід вже не одне десятиліття. Одним із відмінних ключових моментів антикорупційної зарубіжної політики є спрямованість на попередження корупції, а не на боротьбу з нею.

Однією з головних і найбільш поширених причин корупції в органах державної влади є обіймання посад некомпетентними і незацікавленими посадовцями у розвитку відповідного сектору управління. Це викликано формальністю проведення конкурсів на заміщення вакантної посади, внаслідок чого основною метою перебування на цій посаді є зловживання владою і отримання вигоди внаслідок численних корупційних схем. Тому має бути запроваджено зовнішній незалежний спеціалізований орган, який би слідкував за процедурою проведення таких конкурсів шляхом створення системи тестування, результати якого мають відображатись у електронному вигляді у вигляді рейтингів на основі оцінювання із застосуванням комп'ютерних технологій. Так, у Великобританії прийняттям на посаду державного службовця займається Комісія з питань державної служби, а також міністерства і відомства, які у свою чергу мають право користуватися послугами Агентства з оцінки і відбору кандидатів для державної служби. Комісія складається з чотирьох відділів: з адміністративних посад, з наукових досліджень, з технологічних посад і загальний відділ. Процедура відбору включає в себе декілька етапів: письмова доповідь, тестування, інтерв'ю, співбесіда. На основі сукупної оцінки Комісія вирішує питання про зарахування [4, с. 25-27]. Таким чином забезпечується реалізація встановленого Міжнародною організацією праці Конвенцією про дискримінацію в галузі праці та занять № 111 принципу рівних можливостей і підходу у відношенні найму і роботи [1].

З неабиякими труднощами зіштовхуються громадяни при реалізації свого конституційного права на доступ до інформації. Користуючись законодавчою недосконалістю врегулювання питання про доступу до публічної інформації, державні органи відмовляють у запитах, присвоюючи інформації гриф «Для службового користування» [3, с. 29-30]. З приводу оприлюднення на офіційних веб-сайтах органів публічної влади інформації щодо прийнятих рішень, то відкритість такої інформації не є системною і є швидше винятком, ніж повсякденною нормою. На противагу цьому явищу виступає досвід Естонії, де всі урядові установи мають обов'язок вести сторінки в мережі Інтернет з метою оприлюднення інформації, а також врегульоване питання нагляду за його виконанням. Для цього створено Інспекцію з питань захисту даних, яка має повноваження з'ясовувати такі обставини: чи зареєстрований інформаційний запит у передбаченому законом порядку; чи виконаний інформаційний запит в порядку, у строки та у спосіб, що передбачені законом; чи відповідає відмова у виконанні інформаційного запиту законом тощо [5]. Таким чином, за допомогою

зовнішнього постійного контролю забезпечується максимальна прозорість державного управління.

Позитивним є також запозичення практики проведення курсів, семінарів, тренінгів для державних посадовців з метою підвищення їх кваліфікації, моделювання можливих ситуацій, де є загроза виникнення корупційних відносин та розвинути нетерпиме ставлення до корупції. Зміст навчання і програми професійного росту держслужбовців формується з урахуванням специфіки функцій і посади, яку обіймає держслужбовець [4, с. 75-76].

Нарешті, не останнє місце займає міжнародний обмін досвідом, оскільки різні країни виробляють своєрідні підходи для подолання цієї проблеми, тому набуття професійних навичок і отримання належних рекомендацій з аналізом ефективності впровадження того чи іншого методу є унікальною можливістю для його апробації в українській системі державних органів чи на рівні окремих організацій. Так, на пленарних засіданнях європейської організації GRECO висвітлюються оціночні звіти та їх рекомендації, що завжди містять не лише авторитетні думки щодо зусиль кожної з держав у сфері антикорупційної політики, законодавства та практики, а також і колективний досвід боротьби з корупцією в країнах Європи та США [2].

Отже, хоча перелік методів, спрямованих на протидію корупції в органах державної влади не є вичерпним, однак, на мою думку, ґрунтуючись на позитивних прикладах зарубіжних країн, саме ці заходи можуть стати тими ключами, які відкриють Україні двері у справді демократичне і європейське суспільство.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про дискримінацію в галузі праці та занять № 111 1958 р. [Електронний ресурс].-Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/993_161
2. Статут Групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_144.
3. Березовська І. Актуальні питання доступу громадян до публічної інформації та проблеми застосування Закону України «Про доступ до публічної інформації» / І. Березовська // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. – 2016. – № 855. – С. 26-31.
4. Литвинцева Е.А. Государственная служба в зарубежных странах / Е. А. Литвинцева. – М.: Изд-во РАГС, 2004. – 129 с.
5. Любомир Мандзій Доступ до публічної інформації: досвід України та Східної Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://galinfo.com.ua/articles/dostupu_do_publichnoi_informatsii_dosvid_ukrainy_ta_shidnoi_yevropy_135161.html.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Рязанов М.Ю.

Каспрак Вікторія Іванівна
студентка III курсу
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

У наш час однією з найважливіших проблем є корупція у світі. На думку багатьох міжнародних та вітчизняних науковців та експертів корупція є головною загрозою розвитку суспільства. В умовах повної корумпованості всіх галузей влади на всіх рівнях стає неможливим вирішення ні соціальної, ні політичної, ні економічної проблеми.

Викликані цим явищем, негативні наслідки не лише становлять перешкоду поступальному, прогресивному розвитку суспільства, але й являють серйозну загрозу інтересам національної безпеки країни.

В більшості країн світу більш за все проблемною оцінкою явища корупції є те, що вона почала сприйматись як даність. Як соціальне явище корупція привертає зростаючий інтерес в останні десятиліття. Відносно поточного десятиліття, то воно виражається вибухом інтересу до корупції. Предметом численних дискусій є питання щодо природи корупції, її причин та наслідків, антикорупційних заходів проти неї.

Термін «корупція» походить від сполучення латинських слів «correi» (кілька учасників зобов'язальних відносин з приводу одного предмета) та «rumpere» (ламати, пошкоджувати, скасовувати). В результаті утворився термін «corrupture», що означає спільну діяльність кількох осіб, які мають за мету перешкоджання нормальному ходу судового процесу або процесу управління суспільними справами. Цей термін пов'язують з латинським словом «corruptio», яке означає «підкуп, продажність громадських і політичних діячів, а також посадових осіб» [2, с. 15].

Основними факторами, що сприяють зародженню та розповсюдженню корупційних проявів у кожній окремій державі, є, з одного боку, зростаюче зубожіння широких верств населення, погіршення криміногенної ситуації, високі показники нерівності розподілу прибутків, відсутність системи соціального захисту в одних країнах, а з іншого – нарощування економічного потенціалу та щорічне збільшення фінансових надходжень у вигляді іноземних інвестицій – в інших країнах.

Умови вдалої боротьби з корупцією вже давно відомі та апробовані міжнародною спільнотою. Це, в першу чергу, відкритість влади, прозорість та зрозумілість процедур прийняття державних рішень, дієві механізми контролю за діяльністю державних органів з боку громадянського суспільства, свобода слова, свобода та незалежність засобів масової інформації.

Міжнародна неурядова організація Transparency International оприлюднила щорічне глобальне дослідження та супроводжуючий його рейтинг 176 країн світу за ступенем розповсюдження корупції – Індекс сприйняття корупції 2016 (Corruption Perceptions Index-2016).

Відповідно до цих досліджень, держави із найкращими позиціями в рейтингу характеризуються високим рівнем свободи преси, відкритим доступом інформації про бюджети і витрати державного апарату, високим рівнем персональної відповідальності державних службовців, судовими органами, які не роблять виключень за фінансовим станом людей і функціонуючими незалежно один від одного державними інституціями. Найменш корумпованою країною, як і в 2015 році була визнана Данія. Десятка найкращих в рейтингу також не змінилась – Нова Зеландія, Фінляндія, Швеція, Швейцарія, Норвегія, Сінгапур, Нідерланди, Канада. Німеччина, Люксембург та Великобританія розділи між собою 10 сходинку. Україна погіршила свої позиції на один пункт і зайняла 131 місце. Аналогічне місце в рейтингу поряд з Україною поділяють Іран, Казахстан, Непал та Росія. Наші позиції помітно випередили Естонія – 22 місце, Литва – 38, Латвія та Грузія – розподілили 44 місце, Білорусь – 79, Вірменія – 113 та Молдова – 123. За даними рейтингу, найбільш корумпованими країнами є Сомалі, Південний Судан, Північна Корея, Сирія та Ємен.

Ці держави мають певні особливості, які стосуються організації антикорупційної діяльності, але загальними для них є: бажання організації активної протидії корупційним проявам; створення відповідної правової бази; залучення до протидії корупційним проявам громадських організацій [1, с. 54].

Корупція сприймається урядом цих країн як серйозна проблема національної безпеки. Вона розглядається як зовнішня, так і внутрішня загроза.

Розглянемо досвід окремих країн Європи та світу, які продуктивно борються з корупцією. Наприклад, система протидії корупції у Нідерландах включає такі процедурні заходи, як: постійна звітність та гласність у питаннях виявлення корупції і обговорення наслідків – покарання за корупційні дії. Щорічно міністр внутрішніх справ доповідає парламенту про виявлені факти корупції та вжиті заходи щодо покарання осіб, причетних до корупції.

Аналізуючи досвід боротьби з корупцією у Німеччині та Словаччині, ми можемо побачити, що він свідчить про дієвість залучення громадськості у протидію з корупцією. Для прикладу, відомство кримінальної поліції федеральної землі Нижня Саксонія сформулоало спосіб анонімних повідомлень від громадян про економічні злочини. Це рішення прийняли за результатами пілотного проекту, протягом якого за чотири місяці до вищезазначеного спецпідрозділу, що складається всього з 9 працівників

прокуратури та 33 поліцейських, надійшло 184 повідомлення. Карні справи було відкрито у 124 випадках, з яких 30% стосується справ щодо корупції. [4, с. 112].

Так головними серед останніх документів Європейського Союзу у сфері протидії корупції є Комюніке Європейської комісії від 28 травня 2003 року щодо комплексної політики Європейського Союзу в боротьбі з корупцією, в якій визначено основні засади боротьби з цим негативним явищем в Євросоюзі та охарактеризовано принципи вдосконалення протидії корупції в нових країнах-членах, країнах-кандидатах і третіх країнах, а також Рамкове рішення Ради Європейського Союзу № 568 від 22 липня 2003 року «Про боротьбу з корупцією в приватному секторі», в якому визначається поняття «активної» та «пасивної» корупції і встановлюються санкції у відношенні осіб, у тому числі юридичних, за вчинення такого роду злочинів.

Опорною складовою успішної протидії корупційним проявам є належне антикорупційне законодавство. У вузькому розумінні антикорупційне законодавство – це закони та інші нормативно-правові акти, які встановлюють спеціальні законодавчі положення щодо запобігання корупції, визначають ознаки корупційних правопорушень та відповідальність за їх вчинення, регулюють діяльність державних органів чи їх спеціальних підрозділів, до компетенції яких належить протидія корупції, координація такої діяльності (контроль) та нагляд за нею [1, с. 36].

Якщо розглянути результати спільних угод держав у сфері протидії корупції, слід особливу увагу звернути на Конвенцію Об'єднаних Націй щодо протидії корупції. Цей юридичний акт є результатом спільних міжнародних домовленостей, в якому складені ключові положення, необхідні в практичній діяльності щодо протидії корупційним проявам.

Я вважаю, що покарання за корупційні правопорушення повинні бути найжорсткіші, для того щоб ні у кого не було бажання піддатися на провокацію дачі, вимагання чи прийняття хабаря, особливо в неправомірних цілях, заради власної вигоди чи будь – кого ще.

Список використаних джерел:

1. Ільєнок Т. В. Боротьба з корупцією: міжнародний досвід/ Т. В. Ільєнок // Юридична наука. – 2013. – № 2. – С. 105.
2. Чемерис І.В. Зарубіжний досвід протидії корупції в системі державного управління / І.В. Чемерис // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 4. – С. 154.
3. Іванов В.М., Стовповець В.Г. Антикорупційне законодавство в країнах розвинутої демократії: порівняльно-правовий аналіз // Економічні злочини: попередження і боротьба з ними. – К., 2001.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Бєлогубова О.О.

Крутеня Лариса Игоревна
студентка VI курса
факультета международно-правовых отношений
Национального университета «Одесская юридическая академия»

АНТИКОРРУПЦИОННЫЕ СУДЫ: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ

Инициатива внедрения в Украине антикоррупционных судов вызывает необходимость теоретического и компаративистского осмысления роли этих структур в современном мире. Это тем более важно в связи с тем, что тема формирования, а также, непосредственно эффективности самой институции антикоррупционного судопроизводства является одной из дискуссионных в свете судебной реформы.

Следует отметить, что в ряде государств идея создания специализированных антикоррупционных судов реализовывалась в разнообразных формах посредством деятельности отдельных судей, палат судей или специализированных судов. Однако, в отдельных случаях, данные судебные органы уполномочены рассматривать и иные категории дел, помимо коррупционных (Пакистан, Болгария, Мексика, Словакия и др.)

Мотивами создания данных институций являются: стремление повысить эффективность судебной системы, формирование штата честных и независимых судей (в том числе повышение их профессиональной специализации), снижение уровня коррумпированности судебной системы, применение новых, актуальных подходов к организации работы и обеспечению документооборота.

Представляется возможным выделить несколько основных моделей организации специализированных антикоррупционных судов:

1. Отдельные специализированные судьи – определяются или назначаются в судах общей юрисдикции (Бангладеш, Кения).

2. Суды первой инстанции – специализированный суд пользуется исключительной юрисдикцией относительно дел о коррупционных преступлениях с возможностью апелляционного обжалования его решений в Верховный суд (Хорватия, Пакистан, Словакия).

3. Гибридные суды – антикоррупционный суд может выступать судом первой инстанции для некоторой (более сложной) категории коррупционных дел, а также выступает апелляционной инстанцией для иных коррупционных дел, которые рассматриваются в судах общей юрисдикции. Апелляционные жалобы на решения антикоррупционного суда подаются в Верховный суд (Филиппины).

4. Параллельные суды – система антикоррупционных судов включает в себя как суды первой инстанции, так и суды апелляционной инстанции (Болгария, Индонезия) [1].

Необходимо обратить внимание на тот факт, что существуют определенные закономерности формирования данной модели судов.

1. В европейских государствах вышеупомянутая институция не является распространенной, исключения составляют разве что Хорватия, Словакия и Болгария. Таким образом, можно прийти к заключению, что антикоррупционные суды, в основном, создаются в средне- и высококорумпированных государствах Азии и Африки.

2. Относительно юрисдикции антикоррупционных судов – превалирует рассмотрение исключительно дел о коррупционных и связанных с коррупцией преступлений. Однако, некоторые из специализированных судов имеют подсудность шире, т.е. включают и иные тяжкие преступления. К примеру, в Хорватии существуют Суды по противодействию коррупции и организованной преступности, которые занимаются, в том числе, и киднеппингом, торговлей людьми, грабежами и многими другими преступлениями. Аналогичная ситуация складывается в Болгарии.

3. В виду сложившейся правовой культуры система антикоррупционных судов сталкивается с классическими проблемами судопроизводства. Например, в Словакии Специальный уголовный суд рассматривает дела о незначительных взятках (иногда меньше 20 евро), не затрагивая интересы коррумпированных лидеров общенационального масштаба и полностью опровергая идею эффективности функционирования данной институции. Также, примечательно, что за годы существования антикоррупционных судов ситуация в этих государствах, если базироваться на «Всемирном рейтинге коррупции», составляемого ежегодно Transparency International (глобальная антикоррупционная коалиция), радикально не изменилась, а в некоторых государствах даже ухудшилась.

Учитывая вышеизложенное, создание антикоррупционного суда в Украине, скорее всего, будет иметь символическое значение, призванное лишь продемонстрировать разрыв с прежней судебной системой.

Список использованных источников:

1. Евсеев А. «Антикоррупционные суды в мире» – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.facenews.ua>
2. Антикоррупционные суды заполитизированы? – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://rian.com.ua/>

Научный руководитель: к.ю.н., профессор Полянский Ю.Е.

Мельник Володимир Юрійович
студент I курсу
судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО СТВОРЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ В УКРАЇНІ

Наявність незалежної та професійної судової влади є однією із складових ознак правової держави. Така влада повинна виконувати кілька важливих завдань: по-перше, вона зобов'язана гарантувати незалежне застосування законів та слугувати запобіжником від сваволі органів влади, а по-друге забезпечувати невідворотність покарання для правопорушників.

На сучасному етапі розвитку української держави відбувається реформування судової системи (судоустрою). Реформування триває від створення акту 1992 року «Концепції судово-правової реформи» і продовжує трансформуватися й до нині.

Судова система України як сукупність всіх судів держави, що мають спільні завдання, пов'язаних між собою відносинами по здійсненню правосуддя, має слугувати для суспільства місцем захисту порушених права та свобод людини і громадянина.

На превеликий жаль, в Україні суди традиційно згадуються у списках найбільш корумпованих державних інституцій. Такі думки були підтверджені висновками дослідження «Барометр світової корупції» проведеного глобальною антикорупційною коаліцією Transparency International. Цей аналіз показав, що: « Найкорумпованішою сферою українці визнали національний судоустрій (66%), за ним – правоохоронні органи (64%)...» [2].

Результати дослідження показують, що у випадку значної корумпованості та залежності системи судів України утворення спеціалізованого судового органу дає змогу застосувати більш ефективні способи подолання корупції.

Одним із способів зменшення показників корупції є створення спеціалізованого судового органу – Вищого антикорупційного суду в складі Верховного Суду, що закріплено в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» [1, ст. 31].

Головною проблемою при створенні такого суду буде полягати в тому, що якщо система спеціалізованих судів буде розгалужена, то вона може зіткнутися з такими самими ризиками, що і всі суди судоустрою України: сповільнений розгляд і неефективність справ, а також корумпованість.

Також важливою проблемою при утворенні антикорупційних судів може бути запровадження двох паралельних судових систем, коли однакові категорії справ можуть розглядатись будь-якими судами судоустрою або ж окремими спеціалізованими.

Ще однією проблемою створення антикорупційних судів є те, що практика створення таких судів серед європейських країн є малопоширеною: подібні суди існують лише в Хорватії, Словаччині та Болгарії – і за результатами моніторингу їхньої діяльності не дає бажаних результатів.

Іншою проблемою є те, що процес створення спеціалізованих судів іде повільно.

Так, на думку виконавчого директора ТІ Україна Ярослава Юрчишина: «Палати при існуючих судах будуть залежними і керованими зовні. Вони не просто провалять завдання щодо справедливого покарання за корупційні злочини, а й стануть надійним інструментом в руках хабарників. Адже палати формуватимуться, власне, з тих суддів, які на даний момент затягують та розвалюють справи, які подає Національне антикорупційне бюро (НАБУ) та Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП)» [3].

Також, ще однією проблемою є створення антикорупційних палат у судових органах замість створення спеціалізованого суду. Таку проблему підкреслили в НАБУ: «Зараз у судах першої судової інстанції не вистачає понад 2500 суддів. Якщо багато судів першої інстанції на сучасному етапі не в змозі забезпечити формування колегії з трьох слідчих суддів для розгляду справ, переданих НАБУ, не зрозуміло, яким чином вони зможуть сформувати окремі антикорупційні палати. Незрозуміло також, яким чином буде забезпечено відбір палати професійних суддів, непричетних до корупції. Крім того, при створенні антикорупційної спеціалізації на рівні місцевих та апеляційних судів досить високий ризик появи традиційних місцевих корупційних зв'язків і «кланів» [4].

Важливою проблемою виступає відсутність Закону України «Про антикорупційний суд» – це тільки ускладнює і сповільнює процес його створення та процес відбору кандидатів на посаду суддів даного суду.

У зв'язку з цим створення Антикорупційного суду є очевидним. Проте, яка б модель не була запроваджена в кінцевому варіанті, вона має відповідати 3 критеріям: незалежність (відсутність фінансового та «ієрархічного» впливу); професійність; додаткові гарантії безпеки, бо мова йде про топ-корупцію, можливо, справ проти найвпливовіших людей в цій країні.

Отже, незважаючи на проблеми, що виникають на шляху реформування судової системи сьогодні Україна неодмінно потребує створення такої спеціалізованої установи як Вищий антикорупційний суд в складі Верховного Суду. Адже це сприятиме зменшенню корупції в державі.

Список використаних джерел:

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 1 вересня 2017.: (ОФІЦ. ТЕКСТ)- К.:ПАЛИВОДА А.В.,2017.-144с.
2. Global Corruption Barometer: Кожен третій українець готовий вийти на вулицю проти корупції[Електронний ресурс]:

https://ti-ukraine.org/_publications/kozhen-tretij-ukrajinets-hotovyj-vyjty-na-vulytsyu-proty-koruptsiji-dani-doslidzhennya-global-corruption-barometer/

3. ТІ Україна виступає проти антикорупційних палат замість незалежного антикорупційного суду [електронний ресурс] <https://ti-ukraine.org/news/ti-ukraina-vystupaie-proty-antikoruptsiinykh-palat-zamist-nezalezhnoho-antikoruptsiinoho-sudu/>

4. У Бюро вважають неприйнятною ідею створення антикорупційних палат при судах загальної юрисдикції // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dt.ua/POLITICS/nabu-napolyagaye-na-stvorenni-antikorupciynogo-sudu-v-ukrayini-248377_.html

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л.П.

Мисенко Крістіна Вікторівна

студентка III курсу

факультету міжнародно-правових відносин

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПІДВИЩЕННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ ЯК ГОЛОВНИЙ МЕТОД БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

Соціальна, правова, економічно розвинена держава, що знаходиться в мирі, де в гармонії живуть люди є загальною мрією. Основу держави складає людина. В Україні саме вона визнається найвищою соціальною цінністю [1, ст. 3]. З погляду органічної теорії держава не знаходиться десь поза кожним її громадянином, вона живе в кожному з громадян. Тому саме правосвідомість індивіда, його переконання та ставлення до суспільних явищ є визначальним у розвитку соціальних процесів в державі. Щоб забезпечити законність, необхідно, щоб кожна особа діяла в рамках закону через свої внутрішні переконання, щоб в неї виникало бажання діяти в рамках закону через власні пориви, а не через наявні санкції. Тому, саме правосвідомість є визначальною в забезпеченні правопорядку в державі. Як зазначає О.С. Мельничук: «Визнання за правосвідомістю переважного значення по відношенню до права і держави веде до продуктивного їх співвідношення в нашій політичній і правовій реальності» [2, с. 8]. Згідно з вченнями О.І. Льїна, в основі всього правового та державного життя лежить здатність людини до внутрішнього самокерування, до внутрішньої, вольової самодисципліни [3], а виховання в народі «здорової правосвідомості» може стати визначальним у подальшому правовому розвитку нашої держави. Також О.І. Льїн зазначав, що на практиці здорова правосвідомість досяжна

за допомогою різних засобів правового виховання, одним з яких є рівень організації правової освіти [2, с. 8].

На сьогодні, однією з основних проблем в Україні є корупція. Вона має руйнівний вплив на всю систему органів державної влади, запровадження реформ, реалізацію державної влади, її функціонування, також на психологічний стан населення, його довіру до органів влади, соціальну позицію тощо. Запроваджуються різні методи боротьби з корупцією, наприклад, створення Національного антикорупційного бюро України, Спеціалізованої антикорупційної Прокуратури України, Вищого Антикорупційного суду України. Їхня діяльність безумовно є важливою для суспільства й є великим кроком вперед у боротьбі з корупцією, але, на нашу думку, єдиним засобом, за допомогою якого можна викоринити корупцію, є підвищення правосвідомості населення. Якщо коли глибоке внутрішнє переконання не дозволить людині дати чи прийняти хабара, якщо це слово викликатиме обурення, тоді лиш можна буде вести мову про те, що корупція подолана. Тому першочерговим завданням є впровадження нетерпимості, нетолерантності до корупції, особливо у молоді. Якщо нове покоління українців зростатиме на фундаментальних ідеях чесності, справедливості, відкритості й жодної корупції, тоді Україна не лише подолає корупцію, а й ніколи не повернеться до неї. З цією метою необхідно впроваджувати різні навчальні програми та багатосторонні заходи.

Для досягнення цього завдання пропонуємо проект: «Національна модель ООН: антикорупційні цінності для школярів та студентів».

Цілі проекту є наступними:

- збільшити рівень правосвідомості;
- сформувати не толерантне ставлення до корупції серед школярів та студентів;
- отримати нові ідеї в антикорупційній сфері;
- підвищити довіру до органів державної влади серед молоді;
- запровадити багатосторонню співпрацю серед школярів, студентів, викладачів університетів, представників органів державної влади.

Без співпраці та спільної роботи представників органів державної влади, університетів зі студентами та школярами немає шансів залучити суспільство до вирішення проблеми та подолати корупцію. Тільки об'єднана робота над цим питанням принесе успіх, створить нові ідеї, методи. Теорія та практика повинні бути скомбіновані. З цією метою ми пропонуємо залучити до Моделі таких учасників: представників університетів та органів державної влади, громадських організацій, школярів та студентів.

Запропонована Модель ООН відрізнятиметься від класичної тим, що протягом заходу учасники будуть розділені на кілька комітетів й у кожному з них буде проведена дискусія на тему «Як корупція впливає на визначені

сфери та які є методи боротьби з нею». Також будуть проведені лекції на тему антикорупційної діяльності, в кожному комітеті будуть прийняті резолюції не лише щодо шляхів вирішення визначених проблем, а й боротьби з корупцією в даних сферах, а також обговорено як реалізувати запропоновані заходи в Україні.

На нашу думку, проведення «Національної моделі ООН: антикорупційні цінності для школярів та студентів» стане хорошим досвідом для школярів, студентів, науковців, державних службовців та ін., відкриє нові шляхи кооперування, допоможе сформулювати нові ідеї та підходи в антикорупційній сфері. Що більш важливо, підвищиться довіра студентів та школярів до органів державної влади, віра в можливість вирішення питань чесно та прозоро. Підготовка та участь в такому проекті поглибить знання молоді у сфері антикорупційного законодавства, міжнародних відносинах, діяльності ООН. Ми переконані, що це допоможе учасникам зрозуміти всю небезпеку корупційної діяльності та сформує нетерпиме ставлення до неї.

Підсумовуючи все вище наведене, можна зробити висновок, що єдиним дієвим та безповоротним методом боротьби з корупцією є підвищення правосвідомості населення, найбільш ефективно та перспективно це вдасться здійснити на рівні молоді. Наукові та пізнавальні заходи на кшталт «Національної моделі ООН: антикорупційні цінності для школярів та студентів» стануть дієвим заходом у формуванні не толерантного ставлення до корупції серед молодого покоління, що є базисом для формування вільної від корупції України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 161.
2. Мельничук О.С. Право і держава в концепції правосвідомості І.О. Ільїна : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата юридичних наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / О.С. Мельничук. – Одеса, 2005. – 19 с.
3. Єрмоленко Д.О. Вчення про правосвідомість І.В. Ільїна [Електронний ресурс] / Д.О. Єрмоленко. – 2013. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=65802>.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Рязанов М.Ю.

Сівак Володимир Михайлович
студент IV курсу
факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ СУД В УКРАЇНІ: БУТИ ЧИ НЕ БУТИ?

З прийняттям Верховною Радою змін до Конституції України в частині правосуддя. В країні розпочалася необхідна судова реформа. Але поряд із процесом реформування судової системи, найактуальнішою проблемою залишається корупція. У світовому Індексі сприйняття корупції (CPI) за 2016 рік Україна отримала 29 балів зі 100 можливих. За даними Transparency International Ukraine Україна посіла 131 місце зі 176 країн, цю сходинку із показником 29 балів разом з нами розділили Казахстан, Росія, Непал та Іран [4].

Активний процес боротьби з корупцією, яка знищує Україну від дня її незалежності, розпочали із прийняттям Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 № 1698-VII, Закону України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» від 14.10.2014 № 1699-VII; Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII; та наказу Генерального прокурора України Віктора Шокіна від 22 вересня 2015 року «Про утворення в структурі Генеральної прокуратури України Спеціалізованої антикорупційної прокуратури», таким чином влада сформувала органи, та законодавчу базу для цілеспрямованого та ефективного знищення корупції в усіх ешелонах влади.

В контексті антикорупційних реформ, та з прийняттям Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року передбачено утворення у системі судоустрою Вищого антикорупційного суду[3]. У пояснювальній записці до цього закону, ця ідея обґрунтовувалась врахуванням позитивного досвіду європейських країн і наданням змоги швидко та оперативно розглядати справи, віднесені до юрисдикції цього суду. Цей суд повинен здійснювати правосуддя як суд першої інстанції у справах, визначених процесуальним законом, а також вивчати і узагальнювати судову практику у відповідних категоріях справ. Рішення Вищого антикорупційного суду у апеляційному порядку оскаржуватимуться до Касаційного кримінального суду Верховного суду України.

Позиції юристів, політиків та науковців щодо питання створення Вищого антикорупційного суду різняться. Президент Венеціанської комісії Джованні Букіккіо назвав необхідністю створення антикорупційного суду, до переваг створення цього органу він відніс що це допоможе Україні поліпшити інвестиційний клімат: «Якщо я – закордонний інвестор, я не вкладатиму гроші в країну, де немає впевненості у чесності суду. Мені

потрібна впевненість, що в разі конфлікту з партнерами я буду знати, до кого звернутися для неупередженого рішення», – пояснив Букіккіо. Організація Економічного Співробітництва і Розвитку (ОЕСР) Міжнародний валютний фонд та Transparency International EU також наполягають на створення антикорупційного суду, МВФ відніс це до переліку вимог надання Україні чергового траншу фінансової допомоги [5].

До недоліків створення ВАКСУ відносять відсутність окремого процесуального закону для антикорупційного судочинства, також зазначається що Антикорупційний суд розглядатиме справи виключно за поданням Національного антикорупційного бюро України, відповідно до статті 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» Завданням Національного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці. Тобто, буде не виправданим створення окремого суду для малої кількості справ. Це підтверджує слова Голови Верховного Суду України Ярослава Романюка про те що «У Європі антикорупційні суди є в Словаччині, Болгарії та Сербії. І в цих країнах констатують, що їх створення свого часу було помилкою. Це було не виправдано, вони нині незайняті».

Беручи до уваги усі переваги та недоліки створення Вищого антикорупційного суду. Законодавцям варто визначити та врегулювати «прогалини» даного питання. У іншому випадку створення такого органу є передчасним та недалекоглядним кроком. Варто зазначити що нормативно-правова база та система судів дає змогу боротися з корупцією, без бюрократизації системи судочинства. Адже як показує практика, та іноземний досвід, не завжди розростання бюрократичного апарату є запорукою успіху. Судова система досить велика, та цілком здатна забезпечити розгляд усіх категорій справ.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 25.11.2015// Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2. – Ст. 14.
2. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України»: станом на 14 вер. 2014 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Київ : Парлам. вид-во, 2014.
3. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2012// Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 4. – Ст. 181.
4. ІНДЕКС КОРУПЦІЇ CPI-2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/research/index-korupsiyi-cpi-2016/>

5. Андрій Слюсар. Антикорупційний суд в Україні: передумови утворення та гарантії ефективності. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/news/2175/>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Федоров В.А.

Шегрін Анатолій Юрійович
студент IV курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

СІНГАПУР: ІСТОРІЯ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

*«Корупція є там, де влада має контакт із грошима»
(Каха Бендукідзе)*

На даний час влада веде серйозну боротьбу з корупцією в Україні. Сьогодні на прикладі Сінгапу, хотів би продемонструвати тернистий шлях цієї країни від однієї з найкорумпованіших країн світу до країни на яку рівняються.

Так здобувши в середині 20 століття незалежність від Китаю і відділившись від Малайзії, Сінгапур розпочав свій повільний але впевнений розвиток як політичний так і економічний. При владі в той час був Лі Кван Ю.

Зважаючи на бідність населення Сінгапуру, основною причиною чого була корупція уряд Лі Кван Ю мав провести ряд швидких реформ, які мусили бути ще й ефективні. Були прийнято рішення впроваджувати жорсткі заходи на самперед в освіті, які супроводжувалися максимальним спрощенням чинного в Сінгапурі законодавства, ліквідацією зайвих контролюючих органів і дозвільних процедур. Завдяки цьому законодавство Сінгапуру стало дуже простим і зрозумілим, що привело до зменшення проявів корупції. Водночас «міністрам і суддям» встановили надзвичайно високу заробітню платню на той час – до 100 тисяч доларів на місяць. Та не охорони ні персональних автомобілів вони не мають. Звичайні поліцейські та чиновники нижчих рівнів отримали таку заробітню платню за якої вони боялись більше не «в'язниці», а саме втрати «місця».

Не треба забувати про те, що рівень боротьби з корупцією був би набагато нижчим, як би не спеціально створений орган. Ним було Бюро з розслідування антикорупційної діяльності (БРАД), яке було засноване в 1952 році. Головним його завданням було запобігання і розслідування злочинів, що стосувалися корупції, як у державному так і в приватному секторі.

Правовою основою боротьби з корупцією у Сінгапурі став Закон «Про запобігання корупції» 1960 року. Його простота і чіткість змогла створити дієвий механізм реалізації норм передбачених в цьому законі. Розширили визначення корупції так, що воно стало включати будь-які блага, що мали якусь вартість. У 1989 р. був прийнятий Закон «Про корупцію (про конфіскацію майна у справах про корупцію)».[3] Цей правовий акт надав суду право заморожувати та вилучати майно й активи осіб, помічених у правопорушеннях, пов'язаних із корупцією. У 1999 році замість Закону «Про корупцію» був прийнятий новий Закон «Про корупцію, торгівлю наркотиками та інші важкі злочини (про конфіскацію майна у справах про корупцію)». Крім того, було прийнято нове законодавство у сфері боротьби проти легалізації доходів від злочинної діяльності з наданням суду аналогічних повноважень з блокування фінансових рахунків і активів та конфіскації майна. Сьогодні Бюро з розслідування випадків корупції в Сінгапурі є багатоцільовим агентством з яскравим прикладом комплексного підходу та зосередження у межах одного органу всіх основних функцій із запобігання і боротьби проти корупції: розроблення політики, аналітична діяльність, технічна допомога з питань попередження, взаємодія із громадянським суспільством та інформування, моніторинг, розслідування.

Згідно із Законом «Про запобігання корупції», Директор та спеціальні слідчі БРВК наділені широким колом повноважень:

1) без рішення суду затримувати і обшукувати будь-яку особу, підозрювану у корупційних діяннях, якщо на те є підстави відповідно до Закону, або на яку була подана обґрунтована скарга, або відносно якої було отримано надійну інформація, або існують обґрунтовані підозри щодо її участі у вказаних діяннях;

2) обшукувати будь-яку заарештовану особу і вилучати всі знайдені при ній речі, при наявності доказів незаконної діяльності. Підозрювані особи жіночої статі можуть бути обшукані тільки слідчим жіночої статі;

3) проводити розслідування випадків корупції;

4) за постановою прокурора отримувати право доступу до особистої інформації підозрюваного та входження в будь-яке приміщення, навіть силою, його обшуку, виїмки та затримання будь-яких документів або майна, пов'язаних з корупційними діями

Як ми можемо бачити поправками до законів було надано широкі повноваження слідчим, включаючи пошук, арешт та дослідження банківських рахунків і банківських документів підозрюваних та їхніх дружин, дітей і агентів. Відпала необхідність доводити, що хабарник дійсно мав можливість надати необхідну послугу. Податкові інспектори зобов'язані були надавати будь-яку інформацію, що стосувалася підслідного [1].

Основна зміна в законі давала можливість судам трактувати той факт, що підозрюваний жив не у відповідності своїм офіційним доходам, чи володів благами, яких він не міг придбати за свій дохід – як підтвердження того, що підозрюваний отримував хабарі. До речі, саме даний принцип ліг в основу статті 20 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, прийнятої резолюцією 58/4 Генеральної Асамблеї у 2003 році.

Наступним кроком стало підвищення максимальних штрафів за корупцію в 10 разів. Дача завідомо неправдивих свідчень по справах у корупції стала злочином, що карався тюремним ув'язненням і високим штрафом. Суди були уповноважені проводити конфіскацію отриманих у результаті корупції доходів. Яскравим аргументом серйозності намірів боротися з корупцією стало притягнення до відповідальності кількох міністрів.

Окрім кримінальної відповідальності для корупціонерів, важливу роль відіграло психологічне не сприйняття корупції народом. Було важливо викоринити ставлення до хабарництва, як чогось звичайного. Уряду Лі Кван Ю вдалось досягнути того, що суспільство сприймало корупцію в уряді як загрозу для народу.

Лі Куан Ю говорив, що розпочати із проповідування високих моральних принципів, твердих переконань і найкращих намірів викоринити корупцію – легко. А от жити згідно із цими добрими намірами – важко. Для цього потрібні сильні лідери й рішучість боротися з усіма порушниками, без усяких виключень.

Службовці органів, що борються з корупцією, повинні мати повну підтримку політичного керівництва, щоб діяти без страху й відповідно до закону. Жоден прокурор не наважиться відкрити справу на того, за кого вже через годину він може отримати догану від вищого керівництва [2].

Таким чином, Україна може вибирати найкращі практики різних, але водночас дуже успішних випадків реформ. По-перше, найважливішою у всіх цих діях має бути **політична воля влади**. Люди мають бачити сильну політичну волю уряду боротися з корупцією в системі. Недостатньо просто мати деяких вільних від хабарництва міністрів і державних службовців. Частково корумпована влада не може боротися з корупцією в системі. Коли українська влада «дивитиметься в одному напрямку» в справі реформ, перешкоди для їх здійснення будуть меншими.

По-друге, українській владі слід створити ефективну, вільну від корупції адміністративну систему та незалежну систему правосуддя, як це зробив Сінгапур. Ліквідація неефективних органів державної влади та запровадження цифрових технологій у наданні державних послуг зробить внесок у падіння рівня корупції та зростання якості державних послуг. Незалежні суди, разом із реформованою прокуратурою та поліцією, підвищать довіру людей до влади. Потрібно провести всеосяжні реформи:

найнагальнішою є реформа правоохоронної системи (поліція, суди та прокуратура).

Зважаючи на досвід Сінгапуру, третім кроком для відповідальних за керівництво державою осіб в Україні є зрозуміти, що значні економічні реформи потребуватимуть часу, та бути терплячими в процесі їх проведення. Реформа державної адміністрації закладе фундамент для подальшої приватизації державної власності, знижуючи можливість зловживань. Саме тому приватизація найважливіших державних підприємств може потребувати трохи часу, оскільки насамперед треба боротися з корупцією.

Список використаних джерел:

1. Харичева М.С. Международный опыт борьбы с коррупцией: Сингапур / М.С. Харичева // КЛЮИ МВД России. – 2011. – № 3(25). – С. 121–125.
2. Поліщук Арсен. Правила протидії корупції і досвід для України: Грузія та Сінгапур. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/5/38.pdf>
3. Герменчук В.В. Борьба с коррупцией в Сингапуре: слагаемые успеха / В.В. Герменчук // Банкуйскі веснік, снежань. – 2011. – № 34(543). – С. 62–66 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pac.by/dfiles/001822_874997_6_Germenchuk_singapur.pdf

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Федоров В.А.

НОТАТКИ

НОТАТКИ

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТА АСПІРАНТІВ

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА
ОЧИМА ПРАВНИКІВ-ПОЧАТКІВЦІВ

18 листопада 2017 р., м. Одеса

Підписано до друку 13.11.2017. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 37,2. Тираж 300. Замовлення № 1117-544.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавничий дім «Гельветика»
65009, м. Одеса, вул. Сегедська, 18, офіс 431
Телефон +38 (0552) 39 95 80
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4392 від 20.08.2012 р.